

**ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

Хрестоматія

**Київ
2018**

УДК 340.5(075)

ББК 67.0я73-3

П 68

*Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту Управління державної охорони України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
від 29 березня 2018 р. (протокол № 7).*

За загальною редакцією

начальника Управління державної охорони України
генерал-полковника **В.В. Гелетей**

Рецензенти:

- Микитюк М.А.** – начальник кафедри організації державної охоронної діяльності та безпеки Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент.
- Горова О.Б.** – професор кафедри психології охоронної діяльності Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент.

Укладачі:

- Чайковський В.А.** – начальник Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат психологічних наук.
- Кузнецов В.В.** – завідувач кафедри гуманітарних та загально-правових дисциплін Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор.
- Сийплові М.В.** – доцент кафедри кримінального права і процесу Ужгородського національного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

П 68 **Правове** забезпечення охоронної діяльності та безпеки : хрестоматія / укладачі: Чайковський В.А., Кузнецов В.В., Сийплові М.В. ; за заг. ред. В.В. Гелетей. – К. ; Ужгород : ТОВ «ІВА», 2018. – 573 с.

ISBN 978-617-501-129-4

У хрестоматії відповідно до навчальної програми з курсу «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки» наведено основні нормативно-правові акти (станом на 1 квітня 2018 р.), що регламентують організацію і здійснення охоронної діяльності та забезпечення безпеки посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; положення відповідних відомчих наказів, розпоряджень та інструкцій; рішення (вироки, постанови) судів; зразки цивільно-процесуальних документів.

Видання буде корисне для військовослужбовців Управління державної охорони України, персоналу поліції охорони, слухачів та студентів вищих навчальних закладів охоронного профілю, персоналу охорони, усіх, хто цікавиться питаннями охоронної діяльності та безпеки.

УДК 340.5(075)

ББК 67.0я73-3

- © Чайковський В.А., Кузнецов В.В.,
Сийплові М.В., уклад., 2018
© Гелетей В.В., заг. ред., 2018
© ТОВ «ІВА», 2018

ISBN 978-617-501-129-4

**INSTITUTE OF STATE GUARD OF UKRAINE
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV**

LEGAL SUPPORT OF GUARD ACTIVITY AND SECURITY

Chrestomathy

**Kyiv
2018**

UDC 340.5(075)
BBC 67.0я73-3
II 68

*Recommended for publishing
by the Academic Council of the Institute of Department of State Guard of Ukraine
of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Protocol № 7 from 29 March, 2018)*

Editor-in-chief

Chief of the Department of State Guard of Ukraine
Colonel General V. Geletei

Reviewers:

- Mykytiuk M.** – Chief of the Department of State Guard Activity and Security Organization of the Institute of Department of State Guard of Ukraine of Taras Shevchenko National University of Kyiv, PhD in Law, Docent.
- Gorova O.** – Associate Professor of the Department of Psychology of State Guard Activity of the Institute of Department of State Guard of Ukraine of Taras Shevchenko National University of Kyiv, PhD in Law, Docent.

Editorial Board:

- Chaikovskiy V.** – Chief of the Institute of Department of State Guard of Ukraine of Taras Shevchenko National University of Kyiv, PhD in Psychology.
- Kuznetsov V.** – Chief of the Department of Humanitarian and Common Law Disciplines of the Institute of Department of State Guard of Ukraine of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Law, Professor.
- Syiploki M.** – Associate Professor of the Department of criminal law and proceedings of Uzhgorod National University, Docent.

II 68 Legal support of guard activity and security : Compilers / Chaikovskiy V., Kuznetsov V., Syiploki M. ; Editor-in-chief: V. Geletei. – Kyiv ; Uzhhorod : Ltd «IVA», 2018. – 573 p.

ISBN 978-617-501-129-4

According to the curriculum of the course «Legal support of guard activity and security» the Chrestomathy cites the essential regulatory and legal acts (as of 01.04.2018) that regulate organization and accomplishment of guard activity and security provision for state protected high-ranking officials and facilities; regulations of corresponding departmental orders, decrees and instructions, court decisions (sentences, writs), samples of civil procedural documents.

This publication will be useful for servicemen of the Department of State Guard of Ukraine, police personnel, and students of higher educational institution of guarding profile, as well as guarding personnel and everybody concerning with guard activity and security matters.

UDC 340.5(075)
BBC 67.0я73-3

© Chaikovskiy V., Kuznetsov V.,
Syiploki M., 2018
© Geletei V., editor-in-chief, 2018
© Ltd «IVA», 2018

ISBN 978-617-501-129-4

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	11

ТЕМА 1. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (витяги).....	13
2. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р. (витяги).....	19
3. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 р. (витяг).....	21
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року, № 1-рп/99. Справа № 1-7/99 (витяги).....	30
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України) від 10 квітня 2003 року, № 7-рп/2003. Справа № 1-14/2003 (витяг).....	32
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності) від 26 червня 2003 року, № 12-рп/2003. Справа № 1-15/2003 (витяг).....	38
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» (справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів) від 17 березня 2004 року, № 7-рп/2004. Справа № 1-13/2004 (витяги).....	45
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони» від 25 лютого 2009 року, № 5-рп/2009. Справа № 1-3/2009 (витяг).....	50
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України від 20 жовтня 2011 року, № 12-рп/2011. Справа № 1-31/2011 (витяг).....	53
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року, № 2-рп/2012. Справа № 1-9/2012 (витяг).....	59

11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 року, № 10-рп/2012. Справа № 1-13/2012 (витяг).....	66

ТЕМА 2. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (витяги).....	71
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. (витяги).....	85
3. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. (витяги).....	108
4. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. (витяги).....	110
5. Рішення Колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду Івано-Франківської області від 27 січня 2014 р. (Справа № 344/7438/13-ц; Провадження № 22-ц/779/163/2014) (витяг).....	111
6. Ухвала Святошинського районного суду м. Києва від 31 березня 2016 р. (пр. № 2/759/2347/16; ун. № 759/2365/16-ц) (витяг).....	116
7. Рішення колегії суддів Судової палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду м. Києва від 2 лютого 2017 р. (Справа 756/3080/16-ц; Провадження № 22-ц/796/1828/2017) (витяг).....	117
8. Примірний договір про забезпечення охорони фізичної особи підрозділами поліції охорони.....	121
9. Примірний договір про охорону валютних цінностей, що перевозяться.....	133
10. Примірний договір про централізовану охорону майна на об'єкті з реагуванням наряду поліції охорони.....	142

ТЕМА 3. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. (витяги).....	154
2. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. (витяги).....	173
3. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р. (витяги).....	175
4. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. (витяги).....	176
5. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. (витяги).....	178
6. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 р. (витяги).....	180
7. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. (витяг).....	181
8. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 р. (витяги).....	187
9. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. (витяг).....	190
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ» від 7 липня 2010 р. № 565 (витяг).....	190
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 5 серпня 2015 р. № 609 (витяг).....	192

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28 жовтня 2015 р. № 878 (витяги).	192
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань» від 20 грудня 2017 р. № 1024.	193
14. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» від 21 серпня 1998 р. № 622 (витяги).	196
15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ» від 4 лютого 2016 р. № 85 (витяг).....	203
16. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про умови та порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів поліцейськими, особами, звільненими зі служби в поліції, а також колишніми працівниками міліції» від 29 березня 2016 р. № 223 (витяг).	204
17. Постанова Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 16 серпня 2012 р. Справа № 2а-2222/12/0970.	206

ТЕМА 4. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (витяги).....	210
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1 (витяги).	246
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. № 3 (витяги).	249
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» від 26 квітня 2002 р. № 5 (витяги).	254
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 (витяги).	254
6. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15 (витяги).....	262
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання застосування судами України законодавства» при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства» № 2 від 28 березня 2008 р. (витяги).....	263
8. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10 (витяг).	268
9. Вирок Краматорського міського суду Донецької області від 14 листопада 2017 р. Справа № 234/14264/17 (витяг).	277
10. Вирок Печерського районного суду міста Києва від 19 лютого 2018 р. Справа № 757/7651/16-к (витяг).	281

**ТЕМА 5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ**

1. Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 4 березня 1998 р.	288
2. Закон України «Про загальну структуру і чисельність УДО України» від 17 листопада 2005 р.	298
3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 25 березня 1992 р. (витяги).	298
4. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. (витяги).....	303
5. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 8 лютого 1992 р. (витяги).....	309
6. Закон України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 р. (витяги).....	322
7. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. (витяги).....	324
8. Закон України «Про транспорт» від 10 листопада 1994 р. (витяги).....	332
9. Закон України «Про Стрйовий статут Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяг).....	332
10. Закон України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяги).....	336
11. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяг).	339
12. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяги).	349
13. Закон України «Про контророзвідувальну діяльність» від 26 грудня 2002 р. (витяг).....	353
14. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. (витяг).	356
15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. (витяги).....	362
16. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. (витяги).....	371
17. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі» від 23 червня 1995 р.	382
18. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про акредитацію журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України» від 1 липня 2014 р.	390
19. Указ Президента України «Про переліки посад військовослужбовців і працівників правоохоронних органів, що підлягають заміщенню особами вищого офіцерського (начальницького) складу, та граничних військових і спеціальних звань за цими посадами» від 21 березня 2002 р. № 277 (витяг).	394
20. Указ Президента України «Про державний протокол та церемоніал України» від 22 серпня 2002 р. № 746 (витяги).	394
21. Указ Президента України «Про здійснення державної охорони керівників міжнародних організацій, які прибувають в Україну чи перебувають на її території» від 21 червня 2006 р. № 563.	397
22. Указ Президента України «Про Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями УДО України» від 19 жовтня 2007 р. № 982.....	398
23. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків в Управлінні державної охорони України» від 16 грудня 2003 р. № 65 (витяги).....	422
24. Постанова Центральної виборчої комісії «Про затвердження Інструкції про забезпечення охорони та захисту адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Центральна виборча комісія» від 12 травня 2005 р. № 81.....	427
25. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Порядку забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона у місцях постійного та тимчасового перебування» від 27 травня 2011 р. № 210.	435

26. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про порядок застосування Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями УДО України» від 30 вересня 2011 р. № 399 (витяг).	443
27. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про порядок проведення службового розслідування в Управлінні державної охорони України» від 3 жовтня 2011 р. № 454 (витяг).	444
28. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про нормотворчу діяльність в Управлінні державної охорони України» від 27 грудня 2012 р. № 568 (витяг).	450
29. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про забезпечення житлом в Управлінні державної охорони України» від 16 квітня 2014 р. № 232 (витяги).	470
30. Наказ Генеральної прокуратури України «Про особливості діяльності військових прокуратур» № 12 гн від 29 серпня 2014 р. (витяги).	474

ТЕМА 6. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Закон України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р.	478
2. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та положення про паспорт громадянина України для виїзду за кордон» від 26 червня 1992 р. (витяги).	487
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про відомчу воєнізовану охорону на залізничному транспорті» від 11 січня 1994 р. № 7 (витяги).....	490
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Умов охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом» від 30 січня 2013 р. № 55 (витяг).....	492
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення переліку окремих особливо важливих об'єктів права державної власності, охорона яких здійснюється виключно державними підприємствами та організаціями» від 19 червня 2013 р. № 421(витяг)	494
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності» від 11 лютого 2013 р. № 97 (витяг).....	495
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон» від 7 травня 2014 р. № 152 (витяги).	495
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України» від 25 березня 2015 р. № 302 (витяги).....	498
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності» від 11 листопада 2015 р. № 937.....	502
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності» від 18 листопада 2015 р. № 960.....	505
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії» від 1 грудня 2017 р. № 902 (витяг).....	512
12. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників» від 29 грудня 2004 р. № 336 (витяги).	513

13. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку організації охорони об'єктів і приміщень, у яких культивуються, використовуються, зберігаються та знищуються нарковмісні рослини, а також використовується, зберігається та знищується отримана з них готова продукція чи відходи таких рослин» від 27 жовтня 2010 р. № 507 (витяги).	518
14. Наказ Державного космічного агентства України «Про затвердження Положення про відомчу воєнізовану охорону підприємств, що належать до сфери управління Державного космічного агентства України» від 20 липня 2012 р. № 281 (витяги).	519
15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку обладнання транспорту реагування суб'єкта охоронної діяльності засобами радіотехнічного зв'язку, кольорографічними схемами (написами), світловими та звуковими сигналами» від 18 квітня 2013 р. № 375 (витяг).....	522
16. Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України «Про затвердження Положення про воєнізовану охорону Державного підприємства спеціального зв'язку» від 5 жовтня 2016 р. № 619 (витяги). ...	524
17. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про воєнізовану охорону об'єктів Збройних Сил України, Інструкції з організації та несення вартової служби воєнізованою охороною на об'єктах Збройних Сил України» від 25 жовтня 2016 р. № 560 (витяги).	526
18. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Правил з організації захисту приміщень банків в Україні» від 10 лютого 2016 р. № 63 (витяг).	529
19. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей банків в Україні» » від 31 березня 2017 р. № 29 (витяг).	532
20. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів» від 7 липня 2017 р. № 577 (витяги).	536
21. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Правил з організації захисту приміщень небанківських фінансових установ в Україні» від 6 жовтня 2017 р. № 100 (витяг).	550
22. Рішення Вищої ради правосуддя «Про затвердження Положення про Службу судової охорони» від 21 грудня 2017 року № 4237/0/15-17 (витяг).	552
23. Лист Національного банку України «Способи повної підробки документів, їх ознаки та методика їх виявлення» від 16 лютого 2007 р. № 48-012/214-1688.	554
24. Примірні інструкції про порядок приймання (здавання) об'єктів та окремих приміщень під охорону на ПЦС (<i>автоматична тактика прийому/зняття об'єкта</i>)	565
25. Примірні інструкції про порядок користування, прийому (зняття) сигналізації під охорону на квартирі або іншому приміщенні Замовника	567
26. Примірні інструкції про порядок користування, прийому (зняття) ручної системи тривожної сигналізації під спостереження на квартирі (іншому приміщенні) Замовника	569
27. Інструкція про порядок приймання під спостереження (<i>зняття з-під спостереження</i>) сигналізації, встановленої на об'єкті.....	570

ПЕРЕДМОВА

Комплексність, багатовекторність та багатогранність задач безпеки фізичних і юридичних осіб потребують залучення до виконання завдань майнової й особистої безпеки особи високопрофесійних фахівців у сфері охоронної діяльності та безпеки. Інститут Управління державної охорони (УДО) України Київського національного університету імені Тараса Шевченка є провідним вищим військовим закладом у підготовці таких висококваліфікованих кадрів.

Викладання дисципліни «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки», яка є дисципліною вільного вибору слухача (студента) Інституту УДО України за спеціальністю – 251 Державна безпека, освітня програма «Охоронна діяльність та безпека», ґрунтується на неухильному дотриманні вимог чинного законодавства. Відповідно до вимог програми в результаті вивчення навчальної дисципліни слухач (студент) повинен знати: норми конституційного права, адміністративного права, кримінального права, цивільного права й інших нормативно-правових актів з питань охоронної діяльності та безпеки; норми законодавчих і підзаконних актів, що складають правову основу охоронної діяльності; положення відповідних відомчих наказів, розпоряджень та інструкцій; порядок взаємодії підрозділів державної охорони (персоналу охорони) з правоохоронними органами, іншими військовими формуваннями, утвореними відповідно до діючого законодавства, органами державної влади та місцевого самоврядування України, підприємствами, установами й організаціями незалежно від форм їх власності, представниками іноземних держав під час здійснення профілактичних заходів щодо охорони об'єктів.

Унікальність навчальної дисципліни «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки» та відсутність підручників і посібників за даною проблематикою спонукало авторів-укладачів цього видання зробити перший крок у систематизації нормативно-правової бази з державної охорони й у сфері охоронної діяльності. Даний навчальний матеріал розподілено на 6 тем (Тема 1. Конституційні засади охоронної діяльності та безпеки. Тема 2. Цивільно-правові засади охоронної діяльності та безпеки. Тема 3. Адміністративно-правові засади охоронної діяльності та безпеки. Тема 4. Кримінально-правові засади охоронної діяльності та безпеки. Тема 5. Нормативно-правове забезпечення діяльності Управління державної охорони України. Тема 6. Нормативно-правове забезпечення охоронної діяльності) згідно з навчальною програмою вказаної дисципліни. Робота містить положення (як повний текст, так і витяги) основних нормативно-правових актів, що регламентують організацію і здійснення охоронної діяльності й забезпечення безпеки посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; положення відповідних відомчих наказів, розпоряджень та інструкцій; рішення (вироки, постанови) судів; зразки цивільно-процесуальних документів.

Метою опанування положеннями, які наведені в хрестоматії, є: набуття знань щодо правових основ охоронної діяльності, службової діяльності УДО України у сфері забезпечення безпеки посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; правильного тлумачення і застосування норм конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного права та інших нормативно-правових актів у повсякденній практичній діяльності підрозділів державної охорони й суб'єктів охоронної діяльності; набуття знань, вмінь і навичок виявлення, збирання, дослідження й використання інформації з метою запобігання злочинам відповідно до сучасних умов майбутньої професійної охоронної діяльності.

ТЕМА 1

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (витяги)

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

[...]

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

[...]

Стаття 5. Україна є республікою.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Ніхто не може узурпувати державну владу.

[...]

Стаття 8. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

[...]

Стаття 13. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству.

Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

[...]

Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкодження їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

На території України не допускається розташування іноземних військових баз.

[...]

Стаття 19. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

[...]

Розділ II ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за

вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

[...]

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

[...]

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Стаття 58. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

Стаття 59. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Стаття 60. Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

Стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені [статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63](#) цієї Конституції.

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

[...]

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

[...]

Розділ IV ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Стаття 75. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України.

Стаття 76. Конституційний склад Верховної Ради України – чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Народним депутатом України може бути обрано громадянина України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

Не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України.

Строк повноважень Верховної Ради України становить п'ять років.

[...]

Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканість.

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

[...]

Розділ V ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Стаття 102. Президент України є главою держави і виступає від її імені.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

[...]

Стаття 105. Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень.

За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

[...]

2. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р. (витяги)

[...]

Розділ II

ПРАВА НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ

[...]

Глава 2

Права народного депутата України у взаємовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав

Стаття 17. Права народного депутата України у взаємовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав

1. Народний депутат, який не має спеціальних повноважень на представництво Верховної Ради України, має право вступати у відносини з посадовими особами і державними органами іноземних держав лише від свого імені.

У відносинах з посадовими особами, державними органами і громадянами іноземних держав народний депутат має право захищати незалежність та суверенітет, інтереси України, її громадян і не завдавати своїми вчинками шкоди Україні, її громадянам.

2. Народний депутат користується правом невідкладного прийому з питань депутатської діяльності керівниками та іншими посадовими особами розташованих на території України органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, громадських організацій і політичних партій.

3. Народний депутат діючого скликання при пред'явленні посвідчення народного депутата України користується правом безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також правом безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, незалежно від їх підпорядкування, форм власності, режиму секретності. Вимоги про пред'явлення чи оформлення інших документів, а також особистий огляд народного депутата, огляд та перевірка його речей забороняються, якщо інше не встановлено законом.

4. Народний депутат має право порушувати у Верховній Раді України або її органах питання про необхідність проведення перевірок додержання законів органами

державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян, розташованими на території України, чи їх посадовими особами, про проведення розслідувань з питань, що становлять суспільний інтерес, та брати участь у таких розслідуваннях в порядку, встановленому законом.

5. Народний депутат як представник державної влади у разі порушення прав, свобод і інтересів людини та громадянина, що охороняються законом, та інших порушень законності має право на місці вимагати негайного припинення порушення або звертатися з вимогою до відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ та організацій припинити такі порушення. У разі порушення законності народний депутат може звернутися з депутатським зверненням до відповідних посадових осіб правоохоронних органів чи органів виконавчої влади, що здійснюють державний контроль у відповідній галузі.

Посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівники підприємств, установ та організацій, а також працівники правоохоронних органів, до яких звернуто вимогу народного депутата про припинення порушення законності, зобов'язані негайно вжити заходів щодо усунення порушення, а за необхідності – притягнути винних до відповідальності з наступним інформуванням про це народного депутата. У разі нежиття заходів щодо усунення порушення посадові особи несуть дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність у встановленому законом порядку.

6. Народний депутат має право брати участь у розгляді в органах державної влади і органах місцевого самоврядування пропозицій та вимог виборців, інших питань, пов'язаних із здійсненням депутатських повноважень... .

9. Народний депутат має право одержати інформацію з питань, пов'язаних із здійсненням ним депутатських повноважень, від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, які зобов'язані надати йому таку інформацію в порядку та строки, визначені цим Законом.

10. Народний депутат має право зустрічатися з виборцями, колективами підприємств, установ та організацій, об'єднаннями громадян, у чому йому повинні невідкладно сприяти їх керівники.

11. Народний депутат має також інші права, передбачені Конституцією України та законами України.

[...]

Розділ IV

ОСНОВНІ ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Стаття 27. Недоторканність народного депутата України

1. Народному депутату гарантується депутатська недоторканність на весь строк здійснення депутатських повноважень. Народний депутат не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований.

2. Обшук, затримання народного депутата чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення народного депутата, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонден-

денції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата, допускаються лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

3. Особливості порядку притягнення народного депутата до відповідальності визначаються Конституцією України, цим Законом та законом про регламент Верховної Ради України.

[...]

3. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 р. (витяг)

Верховна Рада України,
грунтуючись на Декларації про державний суверенітет України та Конституції України,

підкреслюючи, що суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах міжнародно визнаного державного кордону є цілісною і недоторканою,

керуючись Статутом Організації Об'єднаних Націй та Декларацією про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 року, Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 року,

виходячи з того, що відповідно до пунктів «а», «b», «с», «d» та «g» статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Визначення агресії» від 14 грудня 1974 року застосування Російською Федерацією збройної сили проти України становить злочин збройної агресії та грубо порушує Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року та Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 року,

враховуючи, що дата початку окупації частини території України, зокрема Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, визначається Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»,

підтверджуючи Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором, затверджене Постановою Верховної Ради України від 27 січня 2015 року № 129-VIII, та Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків», затверджену Постановою Верховної Ради України від 21 квітня 2015 року № 337-VIII,

констатуючи, що у світлі положень IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року, Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвен-

цій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року, одним із наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України стала тимчасова окупація частини території України,

не визнаючи тимчасову окупацію Російською Федерацією частини території України,

виходячи з положень Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Про територіальну цілісність України» від 27 березня 2014 року № 68/262, які підкреслюють нелегітимність проведення в Автономній Республіці Крим референдуму та закликають міжнародне співтовариство не визнавати будь-яку зміну статусу Автономної Республіки Крим і міста Севастополя на основі результатів зазначеного референдуму,

беручи до уваги резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Стан справ у сфері прав людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна)» від 19 грудня 2016 року № 71/205 та від 19 грудня 2017 року № 72/190, які визнають Автономну Республіку Крим та місто Севастополь територією, тимчасово окупованою Російською Федерацією,

підтверджуючи невіддільне суверенне право України на відновлення і збереження її територіальної цілісності в межах міжнародно визнаного державного кордону, включаючи територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя,

відзначаючи, що збройна агресія Російської Федерації розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств Російської Федерації, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності,

беручи до уваги, що Російська Федерація чинить злочин агресії проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території за допомогою збройних формувань Російської Федерації, що складаються з регулярних з'єднань і підрозділів, підпорядкованих Міністерству оборони Російської Федерації, підрозділів та спеціальних формувань, підпорядкованих іншим силовим відомствам Російської Федерації, їхніх радників, інструкторів та іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також за допомогою окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні Російській Федерації самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України,

відзначаючи, що дії Російської Федерації на території окремих районів Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя грубо порушують принципи та норми міжнародного права, зокрема шляхом: систематичного недодержання режиму припинення вогню та продовження обстрілів цивільних об'єктів та інфраструктури, що спричиняють численні жертви серед цивільного населення, військовослужбовців Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань; продовження практики протиправного затримання і утримання громадян України на тимчасово окупованих територіях, їх незаконного вивезення та утримання на території Російської Федерації; намагань поширити російське законодавство, у тому числі податкове, на території окремих районів До-

нецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, висування незаконних вимог щодо перереєстрації підприємств та стягнення коштів на користь окупаційної адміністрації Російської Федерації в окремих районах Донецької та Луганської областей, в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі; запровадження російського рубля як єдиної валюти на території окремих районів Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; свавільного застосування російських освітніх стандартів у навчальних закладах, запровадження на підприємствах в окремих районах Донецької та Луганської областей, в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі «зовнішнього управління» та визнання незаконних ідентифікаційних документів та реєстраційних знаків транспортних засобів на території окремих районів Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; організації та здійснення насильницьких зникнень, катувань, нелюдського поводження або покарання, позасудових страт стосовно цивільного населення, українських військовослужбовців та заручників,

залишаючись відданою курсу політико-дипломатичного врегулювання конфліктів на основі принципів і норм міжнародного права та Статуту Організації Об'єднаних Націй,

підтверджуючи невіддільне суверенне право України на самооборону відповідно до статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй,

підтверджуючи Заяву Верховної Ради України «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав і основоположних свобод», схвалену Постановою Верховної Ради України від 21 травня 2015 року № 462-VIII,

враховуючи те, що особливості правового режиму на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя визначаються Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»,

приймає цей Закон, що має на меті визначити особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

Стаття 1. Тимчасово окупованими територіями у Донецькій та Луганській областях на день ухвалення цього Закону визнаються частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль, а саме:

1) сухопутна територія та її внутрішні води у межах окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей;

2) внутрішні морські води, прилеглі до сухопутної території, визначеної пунктом 1 цієї частини;

3) надра під територіями, визначеними пунктами 1 і 2 цієї частини, та повітряний простір над цими територіями.

Межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях, визначаються Президентом України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України.

Стаття 2. Правовий статус тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, а також пра-

вовий режим на зазначених територіях визначаються цим Законом, Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципами та нормами міжнародного права.

Тимчасова окупація Російською Федерацією територій України, визначених частиною першою статті 1 цього Закону, незалежно від її тривалості є незаконною і не створює для Російської Федерації жодних територіальних прав.

Діяльність збройних формувань Російської Федерації та окупаційної адміністрації Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що суперечить нормам міжнародного права, є незаконною, а будь-який виданий у зв'язку з такою діяльністю акт є недійсним і не створює жодних правових наслідків, крім документів, що підтверджують факт народження або смерті особи на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, які додаються відповідно до заяви про державну реєстрацію народження особи та заяви про державну реєстрацію смерті особи.

Відповідальність за матеріальну чи нематеріальну шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, покладається на Російську Федерацію відповідно до принципів і норм міжнародного права.

У межах тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях діє особливий порядок забезпечення прав і свобод цивільного населення, визначений цим Законом, іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципами та нормами міжнародного права.

За фізичними особами незалежно від перебування їх на обліку як внутрішньо переміщених осіб чи від набуття ними спеціального правового статусу та за юридичними особами зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, якщо таке майно набуто відповідно до законів України.

За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

Визначений Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» порядок регулювання правочинів та реалізації прав суб'єктів, визначених частинами шостою і сьомою цієї статті, поширюється з урахуванням необхідних змін (*mutatis mutandis*) на тимчасово окуповані території України у Донецькій та Луганській областях, крім порядку в'їзду осіб на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях та виїзду з них, що встановлюється відповідно до цього Закону, та порядку територіальної підсудності справ, підсудних розташованим на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях судам, що встановлюється відповідно до Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції».

Стаття 3. Державна політика із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях базується на Конституції та законах України, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципах і нормах міжнародного права.

Стаття 4. Цілями державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях є:

- 1) звільнення тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та відновлення на цих територіях конституційного ладу;
- 2) захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- 3) забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України.

Стаття 5. Для забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях органи державної влади та їх посадові особи, діючи на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України:

- 1) вживають заходів для захисту прав і свобод цивільного населення;
- 2) здійснюють із додержанням міжнародних зобов'язань України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципів і норм міжнародного права політико-дипломатичні, санкційні та інші заходи з метою відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону;
- 3) вживають заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;
- 4) розвивають із залученням ресурсів держави та міжнародної допомоги оборонний і безпековий потенціал України з метою відсічі збройній агресії Російської Федерації;

5) використовують механізми двосторонньої міжнародної співпраці, міжнародних організацій та міжнародних судових інстанцій з метою збереження та посилення санкцій, що застосовуються щодо Російської Федерації членами міжнародного співтовариства.

Стаття 6. Основними напрямками захисту прав і свобод цивільного населення на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях є:

- 1) захист основоположних політичних і громадянських прав і свобод людини;
- 2) вжиття заходів для звільнення Російською Федерацією, окупаційною адміністрацією Російської Федерації всіх незаконно затриманих, утримуваних громадян України;
- 3) сприяння забезпеченню відновлення порушених матеріальних прав;
- 4) сприяння забезпеченню соціально-економічних, екологічних та культурних потреб, зокрема шляхом реалізації заходів, визначених центральним органом виконавчої влади України, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій, на виконання відповідних рішень Кабінету Міністрів України;
- 5) надання правової та гуманітарної допомоги, у тому числі із залученням міжнародної допомоги, зокрема надання медичних та соціальних послуг на контрольованих Україною територіях;
- 6) сприяння підтриманню культурних зв'язків;

7) забезпечення доступу до навчальних закладів та засобів масової інформації України.

Особливості реалізації інших прав і свобод цивільного населення та вчинення правочинів на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях визначаються законами України.

Порядок в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території в Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій встановлюється відповідно до цього Закону.

Кабінет Міністрів України вживає всіх передбачених законодавством України заходів для захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема здійснює постійний моніторинг стану дотримання прав і свобод людини і громадянина та документування фактів порушення таких прав і свобод на тимчасово окупованих територіях України, за результатами якого оприлюднює та надає відповідну інформацію міжнародним організаціям у сфері захисту прав і свобод людини та вживає необхідних заходів для утворення міжвідомчого координаційного органу з метою узагальнення правової позиції держави у питанні відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях та у разі необхідності представляє Верховній Раді України спеціальну доповідь про стан додержання прав і свобод людини і громадянина на цих територіях.

Україна не несе відповідальності за незаконні дії Російської Федерації чи її окупаційної адміністрації на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях або за прийняті ними незаконні рішення.

Стаття 7. Для забезпечення національної безпеки, зокрема державної, економічної, інформаційної, гуманітарної та екологічної, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи України, їх посадові особи здійснюють заходи для відновлення територіальної цілісності України, а також забезпечують комплексний розвиток безпекової, економічної, інформаційно-телекомунікаційної, соціальної та гуманітарної інфраструктури на територіях, прилеглих до тимчасово окупованих територій в Донецькій та Луганській областях, реалізують відповідно до документів стратегічного оборонного планування заходи зі зміцнення оборонних і безпекових спроможностей України.

Російська Федерація як держава-окупант відповідно до IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року, Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року несе відповідальність за порушення захисту прав цивільного населення.

Факт остаточного виведення та повної відсутності всіх збройних формувань Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях у порядку, визначеному

цим Законом, встановлюється Міністром оборони України та Міністром внутрішніх справ України шляхом спільного подання Президентові України, який виключно на цій підставі приймає відповідне рішення.

Стаття 8. Для забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях:

1) Генеральним штабом Збройних Сил України за погодженням з відповідними керівниками залучаються та використовуються сили і засоби (особовий склад та спеціалісти окремих підрозділів, військових частин, зброя, бойова техніка, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку та телекомунікацій, інші матеріально-технічні засоби) Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань (Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Державної спеціальної служби транспорту), правоохоронних органів спеціального призначення, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, розвідувальних органів України, військової прокуратури, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, а також працівники закладів охорони здоров'я;

2) у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій діє особливий порядок, що передбачає надання органам сектору безпеки і оборони, іншим державним органам України спеціальних повноважень, необхідних для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації. Межі зон безпеки, прилеглих до району бойових дій, визначаються начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням Командувача об'єднаних сил.

Забезпечення Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань (Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Державної спеціальної служби транспорту), правоохоронних органів спеціального призначення, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, розвідувальних органів України, військової прокуратури, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, працівників закладів охорони здоров'я необхідними засобами і ресурсами здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Початок та завершення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях визначаються окремими рішеннями Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України.

Стаття 9. Стратегічне керівництво силами та засобами Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України.

Керівництво силами та засобами Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації безпосередньо у Донецькій та Луганській областях, здійснює Командувач об'єднаних сил, який призначається Президентом України за поданням начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України.

Командувач об'єднаних сил реалізує свої повноваження через Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України. Повноваження Командувача об'єднаних сил визначаються положенням про Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України, яке розробляється Генеральним штабом Збройних Сил України та затверджується Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням Міністра оборони України.

Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України через відповідні органи військового управління здійснює планування, організацію та контроль виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, спрямування, координацію і контроль за діяльністю військово-цивільних чи військових адміністрацій (у разі їх утворення) у Донецькій та Луганській областях з питань національної безпеки і оборони.

Військовослужбовці, працівники правоохоронних органів та інші особи, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на час проведення таких заходів підпорядковуються Командувачу об'єднаних сил, рішення якого є обов'язковими до виконання.

Втручання будь-яких осіб незалежно від посади в управління заходами із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях не допускається.

Стаття 10. У разі розширення збройної агресії Російської Федерації за межі Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Донецької та Луганської областей для її відсічі і стримування в будь-який час і на будь-якій частині території України залучаються і використовуються сили та засоби, зазначені у статті 8 цього Закону, в порядку, встановленому статтею 9 цього Закону.

Стаття 11. Правовою підставою для відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та відновлення територіальної цілісності України є Конституція України, законодавство України та стаття 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 12. В'їзд осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзд осіб, переміщення товарів з таких територій здійснюються через контрольні пункти в'їзду-виїзду.

Командувач об'єднаних сил у разі реальної загрози життю та здоров'ю осіб, які перетинають лінію розмежування, має право обмежити в'їзд цих осіб на тимчасово окуповані території Донецької та Луганської областей на період існування цієї загрози.

Порядок в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів із таких територій визначаються Кабінетом Міністрів України.

Перебування в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях осіб, не залучених до проведення таких заходів, може тимчасово бути обмежено на період проведення таких заходів Командувачем об'єднаних сил.

Законні вимоги посадових осіб, залучених до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, є обов'язковими для громадян і посадових осіб.

З метою забезпечення життєво важливих інтересів суспільства і держави під час відсічі збройної агресії у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій, військово-службовці, працівники правоохоронних органів та особи, визначені статтею 8 цього Закону, залучені до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, відповідно до Конституції та законодавства України мають право:

1) застосовувати у разі крайньої необхідності зброю і спеціальні засоби до осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район здійснення зазначених заходів;

2) затримувати і доставляти осіб, зазначених у пункті 1 цієї частини, до органів Національної поліції України;

3) перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи;

4) здійснювати особистий огляд громадян, огляд речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;

5) тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допускати транспортні засоби, громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян з окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксировувати транспортні засоби;

6) входити (проникати) в житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби для виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;

7) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, у тому числі спеціальні, що належать громадянам (за їхньою згодою), підприємствам, установам та організаціям, крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій.

Стаття 13. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Цим Законом Верховна Рада України відповідно до пункту 9 частини першої статті 85 Конституції України схвалює рішення Президента України про викорис-

тання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, що приймається відповідно до пункту 19 частини першої статті 106 Конституції України, для відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях і забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

3. Цей Закон діє без шкоди для невіддільного суверенного права України на тимчасово окуповану Російською Федерацією територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя та заходів, спрямованих на відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону.

[...]

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року, № 1-рп/99. Справа № 1-7/99 (витяги)

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

[...]

розглянув на пленарному засіданні у письмовому слуханні справу за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування положень частини першої статті 58 Конституції України про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів при застосуванні обласними управліннями Національного банку України Закону України «Про внесення змін до деяких декретів Кабінету Міністрів України з питань валютного регулювання» від 3 червня 1997 року № 295/97-ВР, яким скасовано обов'язковий продаж валютних надходжень і відповідальність юридичних осіб.

Заслухавши суддю-доповідача Вознюка В.Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

Суб'єкт права на конституційне звернення – Національний банк України – просить дати офіційне тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України, яке визначає, що закони та інші нормативно-правові акти мають зворотну дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, і чи поширюється це положення на юридичних осіб.

[...]

2. В регулюванні суспільних відносин застосовуються різні способи дії в часі нормативно-правових актів. Перехід від однієї форми регулювання суспільних відносин до іншої може здійснюватися, зокрема, негайно (безпосередня дія), шляхом перехідного періоду (ультраактивна форма) і шляхом зворотної дії (ретроактивна форма).

За загальновизнаним принципом права закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Цей принцип закріплений у частині першій статті 58 Конституції України, за якою дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності і припиняється з втратою ним чинності, тобто до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце.

Дія нормативно-правових актів у часі раніше визначалась тільки в окремих законах України (стаття 6 Кримінального кодексу України, стаття 8 Кодексу України про адміністративні правопорушення, стаття 3 Цивільного процесуального кодексу України та інші). Конституція України, закріпивши частиною першою статті 58 положення щодо неприпустимості зворотної дії в часі законів та інших нормативно-правових актів, водночас передбачає їх зворотну дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують юридичну відповідальність особи, що є загальновизнаним принципом права. Тобто щодо юридичної відповідальності застосовується новий закон чи інший нормативно-правовий акт, що пом'якшує або скасовує відповідальність особи за вчинене правопорушення під час дії нормативно-правового акта, яким визначались поняття правопорушення і відповідальність за нього.

Відповідальність можлива лише за наявності в законі чи іншому нормативно-правовому акті визначення правопорушення, за яке така юридична відповідальність особи передбачена, і яка може реалізовуватись у формі примусу зі сторони уповноваженого державою органу.

3. В Конституції України стаття 58 міститься у розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», в якому закріплені конституційні права, свободи і обов'язки насамперед людини і громадянина та їх гарантії. Про це свідчить як назва цього розділу, так і системний аналіз змісту його статей та частини другої статті 3 Конституції України.

Положення окремих статей Конституції України, в яких насамперед визначається правовий статус церкви і релігійних організацій в Україні (стаття 35), політичних партій та громадських організацій (статті 36, 37), гарантують їх діяльність через реалізацію прав та свобод людини і громадянина, а саме – права на свободу віросповідання і світогляду, права на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації.

Тому Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення частини першої статті 58 Конституції України про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, стосується фізичних осіб і не поширюється на юридичних осіб.

Але це не означає, що цей конституційний принцип не може поширюватись на закони та інші нормативно-правові акти, які пом'якшують або скасовують відповідальність юридичних осіб. Проте надання зворотної дії в часі таким нормативно-правовим актам може бути передбачено шляхом прямої вказівки про це в законі або іншому нормативно-правовому акті.

На підставі викладеного і відповідно до статей 147 та 150 Конституції України, статей 51, 63, 65 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Положення частини першої статті 58 Конституції України про те, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, треба розуміти так, що воно стосується людини і громадянина (фізичної особи).
2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.
3. Рішення підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України) від 10 квітня 2003 року, № 7-рп/2003.
Справа № 1-14/2003 (витяг)**

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:
[...]

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» від 22 березня 2001 року № 2328-III.

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтями 41, 71, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність у з'ясуванні та офіційній інтерпретації положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України».

Заслухавши суддю-доповідача Шаповала В.М., пояснення Носова В.В., Матвієнка А.С., Селіванова А.О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Президент України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» від 22 березня 2001 року (далі – Закон).

Відповідно до частини другої статті 17 Закону народний депутат України користується правом невідкладного прийому з питань депутатської діяльності керівниками та іншими посадовими особами розташованих на території України органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, громадських організацій і політичних партій.

Згідно з частиною третьою зазначеної статті Закону народний депутат України діючого скликання при пред'явленні посвідчення народного депутата України користується правом безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також правом безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, незалежно від їх підпорядкування, форм власності, режиму секретності. Вимоги про пред'явлення чи оформлення інших документів, а також особистий огляд народного депутата, огляд та перевірка його речей забороняються, якщо інше не встановлено законом.

Частиною другою статті 27 Закону встановлено, що обшук, затримання народного депутата України чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення народного депутата, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата, допускаються лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Президент України обґрунтував своє клопотання тим, що існує неоднаковість розуміння зазначених положень і це, зокрема, «ускладнює виконання Президентом України, народними депутатами України покладених на них конституційних повноважень, а також створює суттєві проблеми у забезпеченні правопорядку та законності в державі».

2. Президент України порушив питання про офіційне тлумачення положень частини другої статті 17 Закону «щодо змісту поняття «невідкладний прийом», а також щодо того, чи передбачається нею невідкладність прийому Президентом України народних депутатів України». Як зазначено у конституційному поданні, народні депутати України вважають, що в разі виявлення відповідного бажання з їх боку вони мають бути одразу ж прийняті керівниками та посадовими особами, «навіть без попереднього узгодження строків та тривалості таких прийомів».

На думку Президента України, «невідкладність прийому може передбачати його здійснення за першої ж можливості після виконання раніше запланованих та узгоджених з іншими особами заходів, вирішення багатьох інших питань».

У листі Голови Верховної Ради України йдеться, що словосполучення «невідкладний прийом» треба розуміти як «особистий розгляд посадовою особою усного звернення громадянина, що здійснюється першочергово, в пріоритетному порядку, раніше, ніж звернення інших громадян, відповідно до процедури, встановленої Конституцією та законами України». Питання щодо права народного депутата України на невідкладний прийом Президентом України має бути остаточно вирішене шляхом прийняття відповідного правового акта.

Конституційний Суд України, вирішуючи порушене у конституційному поданні питання, виходить з того, що поняття невідкладного прийому в законодавстві України не визначене.

Відповідно до Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР порядок прийому громадян керівниками та іншими посадовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування, установ, організацій, незалежно від форм власності, об'єднань громадян, підприємств визначається їх керівниками. Керівники та інші посадові особи зобов'язані регулярно проводити осо-

бистий прийом громадян у встановлені дні та години, у зручний для громадян час, за місцем їх роботи і проживання. Графіки прийому доводяться до відома громадян. Народний депутат України може використовувати встановлений загальний порядок прийому відповідними керівниками для розгляду питань депутатської діяльності.

Разом з тим, враховуючи особливості статусу народного депутата України, Закон наділяє його правом невідкладного прийому саме як народного депутата України.

За змістом частини другої статті 17 Закону право народного депутата України на прийом треба розуміти так, що він має бути прийнятий відповідним керівником чи іншою посадовою особою не лише у встановлені для прийому громадян дні та години, а й у будь-який інший, заздалегідь узгоджений з народним депутатом України час.

Щодо терміна «невідкладний» Конституційний Суд України у Рішенні від 28 березня 2001 року № 2-рп/2001 (справа про позачерговий розгляд законопроектів) дав таке тлумачення: «Президент України як суб'єкт права законодавчої ініціативи наділяється правом визначати окремі законопроекти як невідкладні, що породжує обов'язок Верховної Ради України розглядати їх позачергово»; «такі законопроекти мають бути терміново включені Верховною Радою України до порядку денного її сесії і розглянуті у пріоритетному порядку – раніше інших законопроектів».

Наведені положення дають підстави вважати, що термін «невідкладний» стосовно прийому народного депутата України в контексті питання, що розглядається, треба розуміти як прийом, що здійснюється позачергово, раніше прийому інших посадових осіб та громадян.

Отже, невідкладним треба вважати позачерговий прийом народного депутата України, який не може бути відкладений на тривалий час і здійснюється раніше прийому інших посадових осіб та громадян, керівниками та іншими посадовими особами розташованих на території України органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, громадських організацій і політичних партій з питань його депутатської діяльності відповідно до попередньо погоджених часу і місця такого прийому.

Народні депутати України користуються правом невідкладного прийому як керівниками, так й іншими посадовими особами зазначених органів, підприємств, установ і організацій. Однак якщо народний депутат України наполягає на зустрічі саме з керівником, останній не може передоручити прийом підлеглим посадовим особам без попередньої згоди на те народного депутата України.

Вирішуючи порушене у конституційному поданні питання про те, чи передбачається частиною другою статті 17 Закону невідкладність прийому народних депутатів України Президентом України, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до Конституції України повноваження Президента України вичерпно визначені Конституцією України, а це унеможливорює прийняття законів, які встановлювали б інші його повноваження (права та обов'язки). Тому положення частини другої статті 17 Закону не поширюються на Президента України і обов'язок керівників та інших посадових осіб розташованих на території України органів державної влади невідкладно приймати народного депутата України з питань депутатської діяльності не може розглядатись як обов'язок (повноваження) Президента України, оскільки такий обов'язок не передбачено Конституцією України.

Народні депутати України можуть звертатися до Президента України з питання їх прийому главою держави, в тому числі невідкладного, але рішення про це Президент України приймає на власний розсуд.

3. Суб'єкт права на конституційне подання порушує питання про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 17 Закону щодо змісту права народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також права безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, незалежно від їх підпорядкування, форм власності, режиму секретності.

Необхідність тлумачення наведених положень обґрунтовується тим, що народні депутати України «намагаються довести, що ця частина статті 17 Закону поширюється й на Президента України та адміністративні будинки і службові приміщення Адміністрації Президента України».

У конституційному поданні зазначено, що право народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також право безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації не є необмеженим. Положення частини третьої статті 17 Закону мають виконуватися з урахуванням вимог статей 30, 34, 102, 105 Конституції України, Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР, інших актів законодавства, зокрема «різноманітних правил», необхідність існування яких впливає «з вимог відповідних законів та специфіки виробництв, технологій та інших факторів».

Голова Верховної Ради України наголосив, що право безперешкодного доступу народних депутатів України при пред'явленні ними посвідчення поширюється також і на адміністративні будинки та службові приміщення Адміністрації Президента України. Такий висновок обґрунтовується тим, що Адміністрація Президента України є постійно діючим органом, що утворюється Президентом України відповідно до Конституції України для здійснення ним повноважень глави держави. У листі Голови Верховної Ради України також зазначено, що факт перебування народного депутата України в порядку статті 17 Закону в адміністративних будинках і службових приміщеннях Адміністрації Президента України не може розцінюватись як здійснення протиправної діяльності, що загрожує честі та гідності Президента України, оскільки це не пов'язано із протиправними намірами, які можуть будь-яким чином зашкодити Президенту України.

Стосовно відвідування об'єктів хімічного виробництва, ядерних установок та інших особливо небезпечних об'єктів Голова Верховної Ради України констатував, що у таких випадках повинні виконуватися і застосовуватися до народних депутатів України відповідні вимоги, прямо передбачені законами України.

Конституційний Суд України вважає, що за буквального змісту положень частини третьої статті 17 Закону право народного депутата України діючого скликання при пред'явленні посвідчення народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також його право безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, не можуть бути обмежені з підстав підпорядкування, форм власності цих об'єктів та встановленого на них режиму секретності.

Проте зазначені положення частини третьої статті 17 Закону застосовуються з урахуванням режиму доступу на окремі об'єкти, стосовно яких законом встановлено спеціальний режим доступу, зокрема пред'явлення чи оформлення інших документів, ніж посвідчення народного депутата України, особистий огляд, огляд та перевірку речей відвідувача.

Право народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також право безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, не поширюються на приміщення, в яких перебуває Президент України, оскільки серед повноважень Президента України, вичерпно визначених Конституцією України, відсутній його обов'язок приймати народного депутата України.

Таке застереження не стосується можливості безперешкодного відвідування народними депутатами України Адміністрації Президента України, що створюється Президентом України для забезпечення його діяльності.

4. Порушуючи питання про офіційне тлумачення частини другої статті 27 Закону, суб'єкт права на конституційне подання наголосив, що з'ясування, офіційна інтерпретація положень цієї норми необхідні для забезпечення її виконання з урахуванням інших законів України, які регулюють аналогічні питання. При цьому виходячи з вимог частини третьої статті 80 Конституції України Президент України просить визначитися щодо можливості притягнення народного депутата України до адміністративної відповідальності.

Голова Верховної Ради України зазначив, що «стаття 80 Конституції України вказує на загальний правовий режим недоторканності народних депутатів України, який гарантується Конституцією України», і в цій статті відсутні положення «щодо можливості притягнення народного депутата України, в тому числі і до адміністративної відповідальності без згоди Верховної Ради України у разі, якщо це не пов'язано із застосуванням адміністративного арешту чи затримання».

Конституційний Суд України, вирішуючи порушене у конституційному поданні питання, виходить з того, що «повноваження Верховної Ради України реалізуються спільною діяльністю народних депутатів України на засіданнях Верховної Ради України під час її сесій» (Рішення Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002). Така діяльність народного депутата України потребує забезпечення його особистої свободи та убезпечення від незаконного впливу і тиску з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб цих органів, установ, організацій, підприємств тощо.

Статтею 80 Конституції України з відповідною метою гарантується депутатська недоторканність. Поняття депутатської недоторканності виключає юридичну відповідальність народного депутата України за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп, можливість притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, його затримання чи арешт без згоди Верховної Ради України.

Правова позиція Конституційного Суду України щодо депутатської недоторканності викладена в Рішенні Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99, де, зокрема, зазначено: «Важливою конституційною гарантією є депутатська недоторканність, яка має цільове призначення – забезпечення безперешкодного

та ефективного здійснення народним депутатом України своїх функцій. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер».

Депутатська недоторканність є не суб'єктивним правом, привілеєм окремого індивіда, а складовою статусу народного депутата України. Громадянин набуває депутатської недоторканності лише у разі обрання його народним депутатом України і втрачає її одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради України відповідного скликання або у разі дострокового припинення повноважень народного депутата України.

Положення частин першої, третьої статті 80 Конституції України відтворені у частині першій статті 27 Закону, де також встановлено, що депутатська недоторканність гарантується на весь строк здійснення депутатських повноважень. Частиною другою статті 27 Закону передбачено, що застосування певних заходів, які відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата України (обшук, огляд особистих речей, багажу тощо), допускається лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності.

Отже, положення частини другої статті 27 Закону в контексті положень статті 80 Конституції України треба розуміти так, що народний депутат України може бути без згоди Верховної Ради України притягнений до адміністративної відповідальності за умови, якщо можливі запобіжні заходи чи стягнення за вчинене правопорушення не пов'язані із затриманням чи арештом народного депутата України.

Таким чином, є підстави для висновку, що на народного депутата України поширюється загальний порядок притягнення до адміністративної відповідальності, якщо це не пов'язано з його затриманням чи арештом, для чого потрібна згода Верховної Ради України.

На підставі викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 63, 65, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті порушених у конституційному поданні питань:

1.1. Положення частини другої статті 17 Закону України «Про статус народного депутата України» щодо права народного депутата України на невідкладний прийом треба розуміти так, що невідкладним є позачерговий прийом народного депутата України з питань його депутатської діяльності, який не може бути відкладений на тривалий час і здійснюється керівниками та іншими посадовими особами розташованих на території України органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, громадських організацій і політичних партій раніше прийому інших посадових осіб та громадян відповідно до попередньо погоджених часу і місця.

Положення частини другої статті 17 зазначеного Закону щодо невідкладного прийому народного депутата України не поширюються на Президента України.

1.2. Положення частини третьої статті 17 Закону України «Про статус народного депутата України» щодо права народного депутата України діючого скликання при пред'явленні посвідчення народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також його права безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, треба розуміти так, що ці права не можуть бути обмежені

з підстав підпорядкування, форм власності таких об'єктів, встановленого на них режиму секретності.

Визначені частиною третьою зазначеної статті права народного депутата України здійснюються з урахуванням встановленого законом спеціального режиму доступу на окремі об'єкти, зокрема пред'явлення інших документів, ніж посвідчення народного депутата України, чи їх оформлення, особистий огляд, огляд та перевірка речей відвідувача.

1.3. Положення частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» в контексті положень статті 80 Конституції України треба розуміти так, що народний депутат України може бути без згоди Верховної Ради України притягнений до адміністративної відповідальності, якщо можливі запобіжні заходи чи стягнення за вчинене правопорушення не пов'язані із затриманням чи арештом народного депутата України.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частин першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності) від 26 червня 2003 року, № 12-рп/2003. Справа № 1-15/2003 (витяг)

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:
[...]

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частин першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» в редакції від 22 березня 2001 року та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 38, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стали конституційні подання народних депутатів України та Міністерства внутрішніх справ України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Конституції України та Закону України «Про статус народного депутата України».

Заслухавши суддю-доповідача Вознюка В.Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкти права на конституційне подання звернулися до Конституційного Суду України з такими клопотаннями: народні депутати України – про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (далі – Закон про статус); Міністерство внутрішніх справ України – про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України; роз'яснення порядку застосування положень частини другої статті 10, пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію», статей 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 259 Кодексу України про адміністративні правопорушення, статті 97 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 36, 38 Кримінального кодексу України, а також щодо конституційності положень статті 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад».

2. Колегія суддів Конституційного Суду України з конституційних звернень (подань) 26 грудня 2002 року прийняла Ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону про статус, а 16 січня 2003 року – Ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України.

Ухвалою Конституційного Суду України від 21 січня 2003 року конституційні провадження у справах за конституційними поданнями 56 народних депутатів України та Міністерства внутрішніх справ України об'єднано в одне конституційне провадження у справі. З інших питань, порушених у конституційному поданні Міністерства внутрішніх справ України, Ухвалою Конституційного Суду України від 21 січня 2003 року у відкритті конституційного провадження у справі відмовлено.

3. Суб'єкти права на конституційне подання порушують питання про те, як треба розуміти положення:

– частини першої статті 80 Конституції України та частини першої статті 27 Закону про статус щодо гарантій депутатської недоторканності;

– частини третьої статті 80 Конституції України та частини першої статті 27 Закону про статус щодо заарештування народного депутата України;

– частини другої статті 27 Закону про статус щодо затримання народного депутата України та застосування інших заходів, що обмежують його права і свободи;

– частини третьої статті 27 Закону про статус про те, що «особливості порядку притягнення народного депутата до відповідальності визначаються Конституцією, цим Законом та законом про регламент Верховної Ради України»;

– частини першої статті 26 Закону про статус про те, що «ніхто не має права обмежувати повноваження народного депутата, крім випадків, передбачених Конституцією України, цим та іншими законами України».

Міністерство внутрішніх справ України просить також дати офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України: чи його треба розуміти лише як кримінально-процесуальний запобіжний захід, чи як і адміністративний.

4. Президент України у листі до Конституційного Суду України зазначив, що недоторканність народних депутатів України передбачає спеціальні умови притягнення їх лише до кримінальної відповідальності і не поширюється на їх притягнення до адміністративної відповідальності. Народний депутат, як і будь-яка інша особа, може бути притягнений до адміністративної відповідальності, якщо це не пов'язано із застосуванням до нього арешту чи затримання. Депутатська недоторканність не поширюється на вжиття до народного депутата України заходів впливу, спрямованих на безпосереднє припинення вчинюваного ним злочину (правопорушення) та на фіксацію факту злочину (правопорушення). Такі заходи мають застосовуватися негайно, оскільки їх невиконання призведе до порушення прав і свобод громадян, унеможливить практичну реалізацію ними свого права на судовий захист.

У листі Голови Верховної Ради України йдеться про те, що депутатська недоторканність передбачає особливий порядок притягнення до відповідальності – лише за згодою Верховної Ради України. Це положення частини третьої статті 80 Конституції України поширюється як на затримання і арешт у кримінально-процесуальному порядку, так і на адміністративне затримання та адміністративний арешт. Аналіз положень статті 80 Конституції України свідчить, що вони прямо не передбачають необхідності надання згоди Верховної Ради України на притягнення народного депутата України до адміністративної відповідальності, окрім адміністративного арешту, що накладається у судовому порядку. Однак застосування такого заходу, як затримання, стосується публічно-правових відносин і може бути формою впливу на народного депутата України під час здійснення ним своїх повноважень, тому правоохоронним органам на вчинення таких дій необхідна згода Верховної Ради України.

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики, Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України у своїх листах стверджують, що положення частини третьої статті 80 Конституції України необхідно розуміти так, що депутатська недоторканність поширюється на адміністративне затримання та на адміністративну відповідальність народного депутата України у вигляді адміністративного арешту. Затримання і арешт слід розуміти не лише як кримінально-процесуальні заходи, а й як адміністративні.

Позиція Генеральної прокуратури України зводиться до того, що Конституція України не розділяє терміни «затримання» і «арешт» відповідно як кримінально-процесуальний та адміністративний заходи, але використовує їх у різних значеннях. Логічний і граматичний аналіз положення частини третьої статті 80 Конституції України про те, що «народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані», дає підстави для висновку, що затримання слід розуміти як захід кримінально-процесуальний і адміністративний, а арешт – як кримінально-процесуальний запобіжний захід і як вид адміністративного стягнення.

У висновках фахівців Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича зазначається, що вжитий у частині третій статті 80 Конституції України термін «затримані» слід розуміти як кримінально-процесуальний тимчасовий запобіжний захід і як захід адміністративного примусу, а термін «заарештовані» – як кримінально-процесуальний запобіжний захід і як адміністративне стягнення у вигляді арешту, на застосування яких потрібна згода Верховної Ради України.

Думки фахівців Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України і Одеської національної юридичної академії зводяться до того, що передбачені частиною третьою статті 80 Конституції України затримання та арешт слід розуміти лише як кримінально-процесуальні запобіжні заходи, і депутатська недоторканність не поширюється на адміністративну відповідальність народних депутатів України, в тому числі на адміністративні затримання та арешт.

5. Згідно з частиною першою статті 80 Конституції України народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність. Відповідне положення міститься і в частині першій статті 27 Закону про статус. Депутатська недоторканність є елементом статусу народного депутата України і конституційною гарантією, яка спрямована на створення належних умов для безперешкодного та ефективного здійснення ним депутатської діяльності (депутатських повноважень). Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер. Її мета – не тільки забезпечити народного депутата України від незаконного втручання в його депутатську діяльність, а й сприяти належному функціонуванню парламенту.

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образи чи наклеп (частина друга статті 80 Конституції України), вони не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані (частина третя статті 80 Конституції України).

Отже, положення частини першої статті 80 Конституції України, за яким народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність, та відповідне положення частини першої статті 27 Закону про статус треба розуміти так, що депутатська недоторканність як елемент статусу народного депутата України є конституційною гарантією безперешкодного та ефективного здійснення народним депутатом України своїх повноважень і передбачає звільнення його від юридичної відповідальності у визначених Конституцією України випадках та особливий порядок притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, його затримання, арешту, а також застосування інших заходів, пов'язаних з обмеженням його особистих прав і свобод.

Що стосується строку, на який поширюється депутатська недоторканність, то Конституційний Суд України у своєму Рішенні № 9-рп/99 від 27 жовтня 1999 року зазначив, що депутатська недоторканність поширюється на народного депутата України з моменту визнання його обраним за результатами виборів, засвідченими рішенням відповідної виборчої комісії, і до моменту припинення у встановленому порядку депутатських повноважень.

6. Стаття 29 Конституції України визначає, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом (частина друга); у разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом (частина третя); про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого (частина шоста).

Зазначена стаття Конституції України передбачає затримання, арешт і тримання під вартою як примусові заходи, що обмежують право на свободу та на особисту

недоторканність особи і можуть застосовуватись на підставах і в порядку, встановлених законом.

В нормах Кримінально-процесуального кодексу України термін «затримання» трактується як тимчасовий запобіжний захід (частина друга статті 149), який застосовується до особи з підстав і в порядку, передбачених, зокрема, статтями 106, 115, 165-2 цього Кодексу.

Норми Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачають адміністративне затримання особи, яке застосовується у випадках, прямо передбачених законами України (статті 260, 261, 262 та інші). Водночас стаття 259 цього Кодексу передбачає такий примусовий захід, як адміністративне доставлення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення.

Таким чином, затримання треба розуміти і як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний, і як адміністративно-процесуальний заходи, застосування яких обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда.

Термін «арешт» у законах України також вживається у різних значеннях: як вид кримінального покарання (пункт 8 статті 51 Кримінального кодексу України); як вид адміністративного стягнення (пункт 7 частини першої статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення). У чинному Кримінально-процесуальному кодексі України арешт ототожнюється із взяттям під варту як видом запобіжного заходу (пункт 4 частини першої статті 149, статті 158, 159, 161 та інші).

У частині третій статті 80 Конституції України положення про затримання і арешт не виокремлюються лише як кримінально-процесуальні запобіжні заходи. Оскільки затримання як адміністративно-процесуальний захід, а арешт як вид адміністративного стягнення обмежують право на свободу та особисту недоторканність народного депутата України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що адміністративне затримання та адміністративний арешт охоплюються частиною третьою статті 80 Конституції України і не можуть бути застосовані без згоди Верховної Ради України.

Отже, положення частини третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 27 Закону про статус стосовно затримання народного депутата України треба розуміти так, що затримання як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний і як адміністративно-процесуальний заходи може бути застосоване до народного депутата України лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією і законами України.

Положення частини третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 27 Закону про статус стосовно арешту народного депутата України треба розуміти так, що арешт (взяття під варту) як кримінально-процесуальний запобіжний захід і арешт як адміністративне стягнення за вчинене правопорушення можуть бути застосовані до народного депутата України лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією і законами України.

У контексті положень частини третьої статті 80 Конституції України необхідно тлумачити також положення частини другої статті 27 Закону про статус стосовно затримання народного депутата України, тобто затримання народного депутата України допускається лише за згодою Верховної Ради України незалежно від наявності її згоди на притягнення цього народного депутата до кримінальної відповідальності.

Отже, положення частини другої статті 27 Закону про статус стосовно затримання народного депутата України у контексті положень частини третьої статті 80 Конституції України треба розуміти так, що затримання чи арешт народного депутата України можливі за згодою Верховної Ради України незалежно від наявності її згоди на притягнення цього народного депутата до кримінальної відповідальності.

7. Відповідно до Конституції України повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією і законами України (частина четверта статті 76); свої повноваження народні депутати України здійснюють на постійній основі (частина перша статті 78).

Згідно з частиною першою статті 26 Закону про статус ніхто не має права обмежувати повноваження народного депутата України, крім випадків, передбачених Конституцією України, цим та іншими законами.

Здійснення народними депутатами України своїх повноважень спрямоване передусім на реалізацію компетенції парламенту шляхом їх спільної діяльності на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Така діяльність забезпечується правовими гарантіями від неправомірних дій та бездіяльності з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій тощо.

Отже, положення частини першої статті 26 Закону про статус треба розуміти так, що повноваження народного депутата України не можуть бути обмежені діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, керівників підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та підпорядкування, громадян та їх об'єднань. Обмеження повноважень народного депутата України можуть встановлюватись виключно Конституцією і законами України.

8. Народні депутати України необхідність в офіційному тлумаченні частини третьої статті 27 Закону про статус обґрунтовують тим, що ні в цьому Законі, ні в Регламенті Верховної Ради України не визначено «порядку отримання згоди Верховної Ради України на арешт народного депутата; хто із посадових осіб та в якому порядку має право звернутись до Верховної Ради України з поданням про надання згоди на арешт народного депутата; з якого моменту у відповідній посадовій особи виникає право на звернення з таким поданням до Верховної Ради України».

У частині третій статті 80 Конституції України визначено, що притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата України можливі лише за згодою Верховної Ради України. Згідно з частиною третьою статті 27 Закону про статус особливості порядку притягнення народного депутата до відповідальності визначаються Конституцією України, цим Законом та законом про регламент Верховної Ради України. Встановлення таких особливостей є компетенцією Верховної Ради України, а не Конституційного Суду України.

Тому конституційне провадження у справі щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 27 Закону про статус підлягає припиненню у зв'язку з відсутністю предмета тлумачення.

Виходячи з наведеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 45, 51, 63, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційних подань:

1.1 Положення частини першої статті 80 Конституції України, за яким народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність, та відповідне положення частини першої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» треба розуміти так, що депутатська недоторканність як елемент статусу народного депутата України є конституційною гарантією безперешкодного та ефективного здійснення народним депутатом України своїх повноважень і передбачає звільнення його від юридичної відповідальності у визначених Конституцією України випадках та особливий порядок притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, його затримання, арешту, а також застосування інших заходів, пов'язаних з обмеженням його особистих прав і свобод.

1.2 Положення частини третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» стосовно затримання народного депутата України треба розуміти так, що затримання як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний і як адміністративно-процесуальний заходи може бути застосоване до народного депутата України лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією і законами України.

Положення частини третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» стосовно арешту народного депутата України треба розуміти так, що арешт (взяття під варту) як кримінально-процесуальний запобіжний захід і арешт як адміністративне стягнення за вчинене правопорушення можуть бути застосовані до народного депутата України лише за згодою Верховної Ради України, на підставах та в порядку, встановлених Конституцією і законами України.

1.3 Положення частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» стосовно затримання народного депутата України у контексті положень частини третьої статті 80 Конституції України треба розуміти так, що затримання чи арешт народного депутата України можливі за згодою Верховної Ради України незалежно від наявності її згоди на притягнення цього народного депутата України до кримінальної відповідальності.

1.4 Положення частини першої статті 26 Закону України «Про статус народного депутата України» про те, що ніхто не має права обмежувати повноваження народного депутата, крім випадків, передбачених Конституцією України, цим та іншими законами України, треба розуміти так, що визначені Конституцією і законами України повноваження народного депутата України не можуть бути обмежені діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, керівників підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та підпорядкування, громадян та їх об'єднань. Обмеження повноважень народного депутата України можуть встановлюватись виключно Конституцією і законами України.

2. Конституційне провадження у справі щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» припинити.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**7. Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо
відповідності Конституції України (конституційності) положень частин
третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України
на 2003 рік» (справа про соціальний захист військовослужбовців
та працівників правоохоронних органів) від 17 березня 2004 року,
№ 7-рп/2004. Справа № 1-13/2004 (витяги)**

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

[...]

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання

[...],

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» від 26 грудня 2002 року № 380-IV.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 45 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статей 71, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо конституційності зазначених положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік».

Заслухавши суддю-доповідача Івашенка В.І., пояснення Крючкова Г.К., Пономаренка Г.Г., Челнокова С.Д., Константного О.В., Носова В.В., Мярковського А.І., Юхименко Л.В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – 45 народних депутатів України – звернувся до Конституційного Суду України з письмовим клопотанням визнати положення частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» (далі – Закон) такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

На думку народних депутатів України, зазначені положення Закону фактично зупиняють дію пільг, компенсацій і гарантій, на які згідно з законами України «Про Збройні Сили України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про пожежну безпеку», «Про Службу безпеки України» тощо мають право окремі військовослужбовці та працівники правоохоронних органів. Позбавлення цієї категорії громадян України та членів їх сімей права на пільги щодо оплати житла, комунальних послуг, які вони мали протягом усього періоду перебування на службі, та права на безоплатний проїзд, за відсутності відповідної матеріальної компенсації, є порушенням їхнього конституційного права на соціальний захист та суперечить положенням Конституції України (частина п'ята статті 17, частина третя статті 22).

2. Президент України у листі до Конституційного Суду України з приводу питань, порушених у конституційному поданні, підкреслює, що Конституція України

і закони України закріплюють за людиною права і свободи, які дають їй можливість забезпечити собі максимально досяжний (відповідно до своїх здібностей) рівень життя, зокрема шляхом реалізації прав на працю, підприємницьку діяльність. Обмеження зазначених прав і можливостей громадянина без надання достойної компенсації, на думку Президента України, є неконституційним. Проте, якщо цю компенсацію здійснювати так, щоб сукупні доходи працівників (військовослужбовців) бюджетних установ (військових формувань) не перевищували величини прожиткового мінімуму, встановленої для працездатних осіб, як це передбачено частинами третьою, четвертою статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік», то, як стверджує Президент України, це означатиме, що зазначені працівники, яких обмежено у праві заробляти собі матеріальні блага відповідно до своїх здібностей, приречені на пожиттєвий мінімальний прожитковий мінімум.

У листі Голови Верховної Ради України до Конституційного Суду України зазначається, що пільги, компенсації і гарантії, встановлені законодавством України для військовослужбовців та працівників правоохоронних органів, повинні мати високий, з точки зору їх забезпеченості державою, ступінь, і їх не слід пов'язувати з отриманням цими особами грошових доходів на рівні прожиткового мінімуму як гранично мінімальною величиною пенсій та інших соціальних виплат та допомог, що є основним джерелом існування певної особи.

Голова Верховної Ради України стверджує, що встановлені законами України норми матеріального і побутового забезпечення військовослужбовців і працівників правоохоронних органів, їх соціальний захист не можуть бути скасовані або зупинені без запровадження механізму компенсацій цій категорії громадян проходження служби екстремального характеру.

Позицію Президента України і Голови Верховної Ради України поділяють науковці юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної академії внутрішніх справ України.

У листі Кабінету Міністрів України до Конституційного Суду України зазначено, що частини третю, четверту статті 59 включено до Закону «з метою забезпечення соціальної справедливості при наданні пільг шляхом запровадження критерію, який дає право на їх отримання та визначає обсяг наданої пільги – величина прожиткового мінімуму, що відповідає частині третій статті 46 Конституції України». Це, як наголошується в листі, є реалізацією положень Конституції України в частині забезпечення державою доходів громадян на рівні прожиткового мінімуму (стаття 48).

Представники суб'єкта права на конституційне подання, Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України у своїх виступах підтримали позиції, викладені у конституційному поданні і в листах до Конституційного Суду України.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

Згідно зі статтею 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (частина перша); пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму, вста-

новленого законом (частина третя). Відповідно до зазначених норм держава бере на себе обов'язок щодо утримання тих громадян, які внаслідок втрати працездатності або з інших незалежних від них обставин не мають достатніх засобів для існування.

Конституційний Суд України неодноразово розглядав проблему, пов'язану з реалізацією права на соціальний захист, і сформулював правову позицію, згідно з якою Конституція України виокремлює певні категорії громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави. До них, зокрема, належать громадяни, які відповідно до статті 17 Конституції України перебувають на службі у військових формуваннях та правоохоронних органах держави, забезпечуючи суверенітет і територіальну цілісність України, її економічну та інформаційну безпеку, а саме – у Збройних Силах України, органах Служби безпеки України, міліції, прокуратури, охорони державного кордону України, податкової міліції, Управління державної охорони України, державної пожежної охорони, Державного департаменту України з питань виконання покарань тощо (Рішення Конституційного Суду України від 6 липня 1999 року № 8-рп/99 у справі щодо права на пільги та від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій).

Необхідність додаткових гарантій соціальної захищеності цієї категорії громадян як під час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена насамперед тим, що служба в Збройних Силах України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах держави пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей (Рішення Конституційного Суду України від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій).

Порядок проходження служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях врегульовано спеціальними нормативно-правовими актами, які покладають на громадян, які перебувають на такій службі, додаткові обов'язки і відповідальність.

Зокрема, громадяни України, які перебувають на військовій службі та працюють у правоохоронних органах (далі – військовослужбовці та працівники правоохоронних органів) зобов'язані виконувати свої професійні обов'язки і в неробочий час або поза службою. Приміром, військові навчання, походи кораблів, бойові стрільби та бойове чергування, несення служби у добовому наряді здійснюються у будь-які дні тижня без обмеження загальної тривалості службового часу (частина третя статті 199 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24 березня 1999 року). Працівник міліції на території України, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу, зобов'язаний вжити заходів до попередження і припинення правопорушень (частина друга статті 10 Закону України «Про міліцію»). Особи рядового та начальницького складу державної пожежної охорони при виявленні пожежі у позаслужбовий час зобов'язані повідомити про неї пожежну охорону і до її прибуття взяти на себе керівництво гасінням пожежі та рятуванням людей (частина п'ята статті 18 Закону України «Про пожежну безпеку»).

Крім цього, до військовослужбовців та працівників правоохоронних органів у випадках, передбачених Конституцією України, у законодавчому порядку запроваджено певні обмеження окремих конституційних прав і свобод.

Так, на підставі частини першої статті 33 Конституції України у частині четвертій статті 17 Закону України «Про Збройні Сили України» визначено, що військо-

вослужбовці та працівники Збройних Сил України можуть бути обмежені у свободі пересування, вільному виборі місця проживання та праві вільно залишати територію України. Згідно з положеннями частини другої статті 36 Конституції України законами України «Про Збройні Сили України» (частина перша статті 17), «Про міліцію» (частина сьома статті 18), «Про прокуратуру» (частина друга статті 6), «Про Службу безпеки України» (частина друга статті 6) та іншими встановлено, що військово-службовці та працівники правоохоронних органів не можуть бути членами політичних партій та громадських організацій, які мають політичну мету.

Військовослужбовці та працівники правоохоронних органів також обмежені у встановлених Конституцією України правах на підприємницьку діяльність (стаття 42), працю (стаття 43) та інших, пов'язаних із забезпеченням собі і своїй родині максимально досяжного (відповідно до своїх здібностей) рівня життя, та на захист своїх економічних і соціальних інтересів. Зокрема, на підставі положень частини другої статті 42, частини четвертої статті 44 Конституції України Законом України «Про прокуратуру» заборонено сумісництво служби в органах прокуратури з роботою на підприємствах, в установах чи організаціях, а також з будь-яким підприємництвом (частина п'ята статті 46), Законом України «Про міліцію» встановлено, що працівники міліції не можуть займатися будь-якими видами підприємницької діяльності, а так само організувати страйки або брати в них участь (частина восьма статті 18), законами України «Про Збройні Сили України» (частина сьома статті 17), «Про пожежну безпеку» (частина п'ята статті 20) заборонено брати участь у страйках відповідно військовослужбовцям та рядовому, начальницькому складу, робітникам і службовцям державної пожежної охорони.

Таким чином, визначений законами України відповідно до положень статті 17 Конституції України комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення соціального захисту військовослужбовців та працівників правоохоронних органів, зумовлений не їх непрацездатністю або відсутністю достатніх засобів для існування (стаття 46 Конституції України), а особливістю професійних обов'язків, пов'язаних з ризиком для життя та здоров'я, певним обмеженням конституційних прав і свобод, у тому числі права заробляти матеріальні блага для забезпечення собі і своїй сім'ї рівня життя, вищого за прожитковий мінімум.

Тобто соціальні гарантії військовослужбовців та працівників правоохоронних органів впливають з характеру покладених на них службових обов'язків у зв'язку з виконанням ними державних функцій.

4. Як пояснив представник Кабінету Міністрів України заступник Міністра фінансів України, середньомісячна заробітна плата військовослужбовців та працівників правоохоронних органів у 2003 році перевищувала прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений Законом України «Про прожитковий мінімум на 2003 рік». Таким чином, положення частин третьої, четвертої статті 59 Закону фактично зупинили дію передбачених ними пільг, оскільки відповідно до цих положень зазначені пільги надаються лише у разі, якщо грошові доходи військовослужбовців та працівників правоохоронних органів менше величини прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб, а розмір наданих пільг у грошовому еквіваленті разом з грошовими доходами не повинен перевищувати величини прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Треба також зазначити, що відповідно до правової позиції Конституційного Суду України багато пільг, встановлених законами України «Про міліцію», «Про прокуратуру» тощо, є не пільгами, а гарантіями та іншими засобами забезпечення професійної діяльності окремих категорій громадян, ефективного функціонування відповідних органів. Зупинення пільг, компенсацій і гарантій для військовослужбовців та працівників правоохоронних органів без відповідної матеріальної компенсації є порушенням гарантованого державою права на їх соціальний захист та членів їхніх сімей (Рішення Конституційного Суду України від 20 березня 2002 року №5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій).

Отже, положення частин третьої, четвертої статті 59 Закону про те, що пільги, компенсації і гарантії, на які згідно з законами України мають право військовослужбовці та працівники правоохоронних органів щодо знижки плати за користування житлом (квартирної плати), паливом, телефоном та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична та теплова енергія), щодо безоплатного проїзду всіма видами міського пасажирського транспорту (за винятком таксі) та автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів, надаються у разі, якщо грошові доходи цих працівників (військовослужбовців) менше величини прожиткового мінімуму, встановленої для працездатних осіб, а розмір наданих пільг у грошовому еквіваленті разом з грошовими доходами зазначених працівників (військовослужбовців) не повинен перевищувати величини прожиткового мінімуму, встановленої для працездатних осіб, є неконституційними.

Виходячи з наведеного та керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік», в частині, за якою пільги, компенсації і гарантії, на які згідно з законами України мають право окремі працівники (військовослужбовці) військових формувань та правоохоронних органів щодо знижки плати за користування житлом (квартирної плати), паливом, телефоном та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична та теплова енергія), щодо безоплатного проїзду всіма видами міського пасажирського транспорту (за винятком таксі) та автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів, надаються у разі, якщо грошові доходи цих працівників (військовослужбовців) менше величини прожиткового мінімуму, встановленої для працездатних осіб, а розмір наданих пільг у грошовому еквіваленті разом з грошовими доходами зазначених працівників (військовослужбовців) не повинен перевищувати величини прожиткового мінімуму, встановленої для працездатних осіб.

2. Положення частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік», визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**8. Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо
відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента
України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної
безпеки і оборони» від 25 лютого 2009 року, № 5-рп/2009. Справа № 1-3/2009
(витяг)**

Конституційний Суд України у складі суддів:

[...]

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони» від 4 червня 2008 року № 516.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 49 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність Указу Президента України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони».

Заслухавши суддю-доповідача Головіна А.С. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – 49 народних депутатів України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Указ Президента України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони» (далі – Указ).

Указом, як зазначено у його преамбулі, з метою забезпечення впровадження єдиної державної політики у сферах національної безпеки і оборони, поліпшення координації у цих сферах та відповідно до пунктів 1, 17 частини першої статті 106 Конституції України, статей 2, 5, 13 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» Президент України постановив затвердити Перелік посад керівників військових формувань, правоохоронних органів, кандидатури для призначення на які погоджуються з Президентом України (далі – Перелік) (стаття 1).

Крім того, в статті 2 Указу визначено, що:

– матеріали щодо погодження кандидатур на посади першого заступника, заступника Міністра оборони України подаються Президентові України Міністром оборони України до внесення Кабінетові Міністрів України подань про призначення відповідних осіб на зазначені посади (абзац другий);

– Служба безпеки України, Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, в разі потреби подають до 1 травня Президентові України пропозиції щодо змін за-

гальної структури, чисельності відповідно Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших військових формувань на наступний календарний рік (абзац третій);

– плани і строки проведення навчань, тренувань із залученням об'єднань, з'єднань, військових частин Збройних Сил України, інших військових формувань (крім навчань, тренувань, що проводяться за участю підрозділів збройних сил інших держав) погоджуються з Президентом України (абзац четвертий).

Народні депутати України вважають, що Президент України, видавши Указ, вийшов за межі встановлених Конституцією України повноважень. При цьому вони наголошують на його втручання у здійснення повноважень Кабінетом Міністрів України у сфері кадрової політики щодо підпорядкованих йому міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що, на їхню думку, суперечить вимогам статей 5, 6, 8, 19, 85, 92, 106, 113, 116, 120 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

2.1. У Конституції України встановлено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу; оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України; забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом (частини перша, друга, третя статті 17).

Національна безпека як захищеність життєво-важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам (абзац другий статті 1 Закону України «Про основи національної безпеки України»), і оборона України як система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту (абзац другий статті 1 Закону України «Про оборону України») є важливими сферами діяльності держави, ефективність якої потребує координації та узгодженості дій органів влади.

Верховна Рада України оголошує за поданням Президента України стан війни і укладення миру, схвалює рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; виключно законами України визначає основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку; встановлює порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України (пункт 9 частини першої статті 85, пункт 17 частини першої, пункт 2 частини другої статті 92 Конституції України).

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України за своїм конституційно-правовим статусом забезпечує державну незалежність, національну безпеку держави; є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівни-

цтво у сферах національної безпеки та оборони держави; очолює Раду національної безпеки і оборони України (пункти 1, 17, 18 частини першої статті 106 Конституції України).

Кабінет Міністрів України здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю (пункт 7 статті 116 Конституції України).

Таким чином, системний аналіз положень Конституції України дає підстави вважати, що Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України мають окремі конституційні повноваження у сферах національної безпеки і оборони держави, але лише Президент України наділений конституційними повноваженнями здійснювати керівництво у цих сферах. Це означає, що Президент України, здійснюючи таке керівництво, спрямовує діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони держави, зокрема Збройних Сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, на реалізацію основ (засад), визначених у пункті 17 частини першої статті 92 Конституції України та Законі України «Про основи національної безпеки України».

2.2. У Переліку, затвердженому Указом, встановлено необхідність погодження з Президентом України кандидатур на посади першого заступника, заступника Міністра оборони України, а також керівників окремих структурних підрозділів у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, військових формуваннях, правоохоронних органах, тобто посадових осіб тих суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони держави, визначених у статті 17 Конституції України, що здійснюють діяльність у сферах, керівництво якими належить до повноважень Президента України відповідно до пункту 17 частини першої статті 106 Основного Закону України.

Погодження кандидатур на посади першого заступника, заступника Міністра оборони України відповідно до абзацу другого статті 2 Указу відбувається до внесення Міністром оборони України відповідних подань Кабінетові Міністрів України і є процедурою узгодження дій Міністра оборони України з Президентом України щодо призначення цих осіб, якщо інше не передбачено законом. Ця процедура не підміняє рішення про призначення таких осіб на зазначені посади Кабінетом Міністрів України і не може розглядатися як обов'язкова складова такого рішення, а отже, не порушує його права, закріпленого в пункті 3 частини дев'ятої статті 22 Закону України «Про Кабінет Міністрів України». Дотримуючись принципу чіткого розмежування повноважень та взаємодії органів державної влади у забезпеченні національної безпеки (абзац шостий частини першої статті 5 Закону України «Про основи національної безпеки України»), Кабінет Міністрів України самостійно вирішує питання про призначення відповідних кандидатур на посади.

Погодження кандидатур на всі інші посади, крім першого заступника, заступника Міністра оборони України, стосується окремого аспекту здійснення керівництва Президентом України у сферах національної безпеки і оборони держави і не пов'язане з організацією і діяльністю органів виконавчої влади, зокрема Кабінету Міністрів України, як про це стверджує суб'єкт права на конституційне подання. Президент України, маючи конституційні повноваження щодо здійснення керівництва у зазначених сферах, може затверджувати Перелік посад, кандидатури для призначення на які погоджуються з ним.

З огляду на викладене стаття 1 та абзац другий статті 2 Указу є такими, що відповідають Конституції України (є конституційними).

2.3. Затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України згідно з пунктом 22 частини першої статті 85 Конституції України належить до повноважень Верховної Ради України.

Пропозиції щодо цього на затвердження Верховної Ради України відповідно до абзацу другого частини першої статті 13 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» вносить Президент України. А тому Президент України, як вважає Конституційний Суд України, має право встановлювати термін, до якого в разі потреби зазначені органи повинні надати йому відповідні пропозиції.

Отже, положення абзацу третього статті 2 Указу відповідає Конституції України (є конституційним).

2.4. Президент України, реалізуючи конституційні повноваження щодо керівництва у сферах національної безпеки і оборони держави, повинен вживати заходів для підвищення бойової та мобілізаційної готовності, боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань і підготовки їх до оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, у тому числі через безпосередню участь і здійснення контролю за проведенням навчань і тренувань, про які йдеться в абзаці четвертому статті 2 Указу. Зважаючи на це, Конституційний Суд України дійшов висновку, що встановлене в Указі погодження з Президентом України як Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України планів і строків проведення навчань і тренувань перебуває у межах його повноважень, а отже, відповідає Конституції України.

Таким чином, Указ не суперечить вимогам статей 5, 6, 8, 19, 85, 92, 106, 113, 116, 120 Конституції України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), Указ Президента України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони» від 4 червня 2008 року № 516.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України від 20 жовтня 2011 року, № 12-рп/2011. Справа № 1-31/2011 (витяг)

[...]

Конституційний Суд України у складі суддів: ....

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом».

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Служби безпеки України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційному тлумаченні зазначеного положення.

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С.Л. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в :

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Служба безпеки України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом» у взаємозв'язку з положеннями:

- частини другої статті 65 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – Кодекс), згідно з якими докази у кримінальній справі встановлюються, зокрема, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами здійснення оперативно-розшукових заходів;

- статті 2, частини другої статті 5 (у поданні – частини третьої статті 5), статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ (далі – Закон), що визначають поняття оперативно-розшукової діяльності, права підрозділів, у тому числі Служби безпеки України, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також суб'єктів, яким заборонено проведення оперативно-розшукової діяльності.

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні зазначеного положення суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує неоднозначною судовою практикою оцінки допустимості доказів у кримінальних справах. На його думку, подані будь-якою особою відповідно до частини другої статті 66 Кодексу докази не відповідають вимогам допустимості, якщо вони одержані з порушеннями, пов'язаними як з незаконним обмеженням основоположних прав і свобод людини, закріплених в Конституції України, так і з порушенням закону, зокрема, внаслідок діяльності, яка має формальні ознаки оперативно-розшукової діяльності відповідно до статті 2 Закону і «в порушення частини третьої статті 5 цього Закону здійснюється особами, які безпідставно перебирають на себе функції відповідних державних органів, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності». Органи дізнання, досудового слідства та суду і їх посадові особи не мають права визнавати фактичні дані доказами у кримінальній справі у зв'язку з незаконним шляхом їх одержання в розумінні положень частини третьої статті 62 Конституції України.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Голова Верховної Ради України, Генеральна прокуратура України, Міністерство внутрішніх справ України, науковці Національної академії прокуратури України, Національної академії Служби безпеки України, Національного університету «Юридична

академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія».

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

3.1. Україна є демократична, правова держава, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є її головним обов'язком (статті 1, 3 Конституції України).

Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними; громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (стаття 21, частина перша статті 24 Основного Закону України).

Конституція України має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії; в Україні визнається і діє принцип верховенства права (стаття 8 Основного Закону України).

Недопустимість обґрунтування обвинувачення особи у вчиненні злочину на доказах, одержаних незаконним шляхом, закріплена в першому реченні частини третьої статті 62 Конституції України, а згідно з частиною другою її статті 64 ця гарантія не може бути обмежена.

Основний Закон України, гарантуючи права і свободи особи, вимагає від неї певної поведінки щодо інших осіб та держави в цілому, встановлює відповідні вимоги та обмеження.

Кожен має право на повагу до його гідності, на свободу та особисту недоторканність, кожному гарантується недоторканність житла (частина перша статті 28, частина перша статті 29, частина перша статті 30 Конституції України). Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68 Основного Закону України).

Відповідно до частини другої статті 34 Конституції України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Однак здійснення цього права може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (частина третя статті 34 Основного Закону України).

Згідно з частинами першою, другою статті 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Конституційний Суд України в пункті 1 резолютивної частини Рішення від 30 жовтня 1997 року № 5-зп (справа К.Г. Устименка) зазначив, що до конфіденційної інформації, зокрема, належать відомості про особу (освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан та інші

персональні дані). Щодо неможливості державних органів втручатися в особисте та сімейне життя людини, а також безпідставно отримувати відомості особистого характеру Конституційний Суд України наголосив у підпункті 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 у справі про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів.

Стаття 31 Конституції України гарантує кожному таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть встановлюватися лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігати злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Конституційний Суд України, розглядаючи цю справу, бере до уваги практику Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях встановлював наявність порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція), коли у процесі одержання доказів обмежувалися права і свободи, гарантовані Конвенцією, зокрема її статтею 6 «Право на справедливий суд», статтею 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя».

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що допустимість доказів є прерогативою національного права і, за загальним правилом, саме національні суди повноважні оцінювати надані їм докази (параграф 34 рішення у справі Тейксейра де Кастро проти Португалії від 9 червня 1998 року, параграф 54 рішення у справі Шабельника проти України від 19 лютого 2009 року), а порядок збирання доказів, передбачений національним правом, має відповідати основним правам, визнаним Конвенцією, а саме: на свободу, особисту недоторканність, на повагу до приватного і сімейного життя, таємницю кореспонденції, на недоторканність житла (статті 5, 8 Конвенції) тощо.

Таким чином, даючи офіційне тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України, Конституційний Суд України виходить з того, що обвинувачення особи у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на доказах, одержаних у результаті порушення або обмеження її конституційних прав і свобод, крім випадків, у яких Основний Закон України допускає такі обмеження.

3.2. Конституційний Суд України вважає, що положення частини третьої статті 62 Конституції України, відповідно до якого обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, безпосередньо пов'язане з положенням частини першої цієї статті, згідно з яким особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку.

Верховна Рада України відповідно до пункту 3 частини першої статті 85, пунктів 1, 14 частини першої статті 92 Конституції України законодавчо визначила повноваження органів дізнання і слідства щодо одержання фактичних даних, що можуть бути визнані доказами і які суд оцінює на предмет законності (допустимості), а також компетенцію органів прокуратури, які згідно з пунктом 3 статті 121 Основного Закону України здійснюють нагляд за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Збирання, перевірка та оцінка доказів можливі лише в порядку, передбаченому законом. Відповідно до статті 65 Кодексу доказами в кримінальній справі є фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд

встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (частина перша); ці дані встановлюються показаннями свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами (частина друга). Перелік суб'єктів, які можуть подавати докази, визначено у статті 66 Кодексу.

Визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення у справі.

Аналіз положення частини третьої статті 62 Конституції України «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом» дає підстави для висновку, що обвинувачення у вчиненні злочину не може бути обґрунтоване фактичними даними, одержаними в незаконний спосіб, а саме: з порушенням конституційних прав і свобод людини і громадянина; з порушенням встановлених законом порядку, засобів, джерел отримання фактичних даних; не уповноваженою на те особою тощо.

3.3. Оперативно-розшукові заходи можуть проводитися виключно визначеними в Законі державними органами та їх посадовими особами, які зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Основного Закону України).

У Законі врегульовано зміст, завдання, принципи оперативно-розшукової діяльності, порядок її здійснення, обов'язки та права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, та визначено перелік відповідних дій, які можуть ними вчинятися в процесі такої діяльності. Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів; її завданням є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, про розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави; оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах, зокрема, законності та дотримання прав і свобод людини (статті 1, 2, 4, 5, 7, 8 Закону).

Тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності уповноваженим органом, посадовою особою можливе лише у випадках, передбачених Конституцією України, та в порядку, встановленому законами України, з метою захисту прав і свобод інших людей, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, економічного добробуту та прав людини; у випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи. Підстави і порядок здійснення заходів, пов'язаних

із тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина, визначені Кодексом, Законом, законами України «Про міліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

Системний аналіз положень Кодексу та Закону дає підстави стверджувати, що проведення оперативно-розшукових заходів або використання засобів для отримання фактичних даних повинно відбуватися виключно з дотриманням прав і свобод людини і громадянина, у передбачених законом випадках та у відповідному процесуальному порядку особами або підрозділами, які уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Недотримання Конституції України та порушення особами, уповноваженими здійснювати оперативно-розшукову діяльність, вимог Кодексу, Закону), інших законів України при одержанні фактичних даних є підставою для визнання зібраних у такий спосіб доказів недопустимими.

3.4. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється виключно оперативними підрозділами органів, визначених у частині першій статті 5 Закону. Відповідно до частини другої вказаної статті проведення оперативно-розшукової діяльності громадськими, приватними організаціями та особами, іншими органами чи їх підрозділами, крім визначених у частині першій цієї статті, заборонено. Така заборона пов'язана з тим, що здійснення не уповноваженими фізичними або юридичними особами на власний розсуд будь-яких заходів, які віднесені до оперативно-розшукової діяльності (мають ознаки оперативно-розшукової діяльності), порушує не лише законодавчі положення, а й конституційні права і свободи людини і громадянина.

Конституційний Суд України виходить з того, що фактичні дані про скоєння злочину чи підготовку до нього можуть бути одержані не тільки в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноважених на це осіб, а й випадково зафіксовані фізичними особами, які здійснювали власні (приватні) фото-, кіно-, відео-, звукозаписи, або відеореєстрації спостереження, розташованими як у приміщеннях, так і ззовні.

При оцінюванні на предмет допустимості як доказів у кримінальній справі фактичних даних, що містять інформацію про скоєння злочину чи підготовку до нього та подані в порядку, передбаченому частиною другою статті 66 Кодексу, необхідно враховувати ініціативний або ситуативний (випадковий) характер дій фізичних або юридичних осіб, їх мету та цілеспрямованість при фіксуванні зазначених даних.

Конституційний Суд України вважає, що подані будь-якою фізичною або юридичною особою згідно з частиною другою статті 66 Кодексу речі або документи (фактичні дані) не відповідають вимогам допустимості доказів, якщо вони одержані з порушенням прав і основоположних свобод людини, закріплених в Конституції України, зокрема внаслідок цілеспрямованих дій із застосуванням оперативно-розшукових заходів, передбачених Законом.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення статті 62 Конституції України спрямовані на забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Тому положення першого речення частини третьої цієї статті «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом» слід розуміти так, що обвинувачення у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних у результаті оперативно-розшукової діяльності уповнова-

женою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом вчинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання і фіксації із застосуванням заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», особою, не уповноваженою на здійснення такої діяльності.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 63, 65, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного подання щодо суб'єктів одержання доказів у кримінальній справі в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності положення першого речення частини третьої статті 62 Конституції України, відповідно до якого обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, слід розуміти так, що обвинувачення у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноваженою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом вчинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання і фіксації із застосуванням заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», особою, не уповноваженою на здійснення такої діяльності.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року, № 2-рп/2012. Справа № 1-9/2012 (витяг)

Конституційний Суд України у складі суддів:

[...]

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Жашківської районної ради Черкаської області.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність у з'ясуванні та офіційній інтерпретації положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Винокурова С.М., дослідивши матеріали справи, в тому числі позиції Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, Служби безпеки

України, науковців Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної академії прокуратури України, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Жашківська районна рада Черкаської області – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України в аспекті таких питань:

- що слід розуміти під інформацією про особисте і сімейне життя, зокрема, чи належить така інформація до конфіденційної інформації про особу;
- чи є збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу втручанням в її особисте і сімейне життя.

Потреба в офіційному тлумаченні вказаних положень Конституції України автор клопотання обґрунтовує наявністю практичної необхідності у їх з'ясуванні та офіційній інтерпретації з метою забезпечення конституційного порядку у сфері реалізації конституційних прав на інформацію та невтручання в особисте і сімейне життя людини, зокрема посадової особи.

2. Вирішуючи порушене в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

Згідно з Конституцією України людина, її честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (стаття 23); громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частини перша, друга статті 24); кожна людина має невід'ємне право на життя (частина перша статті 27); кожен має право на повагу до його гідності (частина перша статті 28); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68); виключно законами України визначаються: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; засади регулювання шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики (пункти 1, 6, 12 частини першої статті 92).

2. Відповідно до частин першої, другої статті 32 Основного Закону України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного

добробуту та прав людини. Зазначеним вимогам Конституції України кореспондують положення законодавства України, якими передбачено, що: збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (абзац другий частини першої статті 302 Цивільного кодексу України); поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частина друга статті 14 Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI (далі – Закон № 2297); конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (частина друга статті 21 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII зі змінами (далі – Закон № 2657); розпорядники інформації, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди – лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частина друга статті 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (далі – Закон № 2939).

Таким чином, лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці.

Конституційне та законодавче регулювання права на невтручання в особисте та сімейне життя узгоджується із міжнародно-правовими актами.

Так, у статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 року встановлено, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від такого втручання або таких посягань.

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року визначено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції; органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання зворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (стаття 8).

Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року встановлено, що ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію (пункт 1 статті 17).

3.1. За Цивільним кодексом України зміст права на недоторканність особистого і сімейного життя як одного з видів особистого немайнового права полягає в тому,

що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб та має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя (статті 270, 271, 301). Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав (частина третя статті 269 Цивільного кодексу України).

Особистим життям фізичної особи є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Сімейне життя – це особисті майнові та немайнові відносини між подружжям, іншими членами сім'ї, яке здійснюється на засадах, визначених у Сімейному кодексі України: кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя (частина четверта статті 4); ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених Конституцією України (частина п'ята статті 5); регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя (частина четверта статті 7) та інше.

Конституційний Суд України виходить з того, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті та сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними, і реалізуються в різноманітних і динамічних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.

3.2. Інформацією про фізичну особу є відомості чи сукупність відомостей про таку особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована (частина перша статті 11 Закону № 2657).

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту та з обмеженим доступом (частина перша статті 20 Закону № 2657).

Відкритою є будь-яка інформація, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (частина друга статті 20 Закону № 2657). Зокрема, відкритою є публічна інформація, крім випадків, встановлених законом, яка відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформації, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених законом (частина перша статті 1 Закону № 2939).

Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (частини перша, друга статті 21 Закону № 2657).

До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження (частина друга статті 11 Закону № 2657). Конституційний Суд України в абзаці першому пункту 1 резолютивної частини Рішення від 30 жовтня 1997 року № 5-зп відніс до конфіденційної інформації про фізичну особу, крім вказаної, ще й відомості про її майновий стан та інші персональні дані.

Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що перелік даних про особу, які визнаються як конфіденційна інформація, не є вичерпним.

1.3. Вирішуючи питання щодо конфіденційності інформації про особу, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, та членів її сім'ї, Конституційний Суд України виходить з такого, що належність інформації про фізичну особу до конфіденційної визначається в кожному конкретному випадку. Перебування особи на посаді, пов'язаній зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, передбачає не тільки гарантії захисту прав цієї особи, а й додаткові правові обтяження. Публічний характер як самих органів – суб'єктів владних повноважень, так і їх посадових осіб вимагає оприлюднення певної інформації для формування громадської думки про довіру до влади та підтримку її авторитету у суспільстві.

Парламентська Асамблея Ради Європи у своїй Резолюції від 25 грудня 2008 року № 1165 (1998) (далі – Резолюція № 1165) вказала, що публічні особи повинні усвідомлювати, що особливий статус, який вони мають у суспільстві, автоматично збільшує рівень тиску на приватність їхнього життя (пункт 6). Згідно із законодавством України не належать до інформації з обмеженим доступом, зокрема: декларації про доходи осіб та членів їхніх сімей, які претендують на зайняття чи займають виборну посаду в органах влади або обіймають посаду державного службовця, службовця органу місцевого самоврядування першої або другої категорії (частина шоста статті 6 Закону № 2939); персональні дані фізичної особи, яка претендує зайняти чи займає виборну посаду (у представницьких органах) або посаду державного службовця першої категорії, за винятком інформації, яка відповідно до закону визначена такою, що належить до інформації з обмеженим доступом (частина четверта статті 5 Закону № 2297); відомості про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (пункт 5 частини четвертої статті 21 Закону № 2657).

Системний аналіз положень частин першої, другої статті 24, частини першої статті 32 Конституції України дає підстави Конституційному Суду України вважати, що реалізація права на недоторканність особистого і сімейного життя гарантується кожній особі незалежно від статі, політичних, майнових, соціальних, мовних чи інших ознак, а також статусу публічної особи, зокрема державного службовця, державного чи громадського діяча, який відіграє певну роль у політичній, економічній, соціальній, культурній або іншій сфері державного та суспільного життя.

Аналізуючи питання щодо поширення інформації про сімейне життя особи, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, Конституційний Суд України враховує, що така інформація зазвичай стосується не лише цієї особи, а й інших осіб, зокрема членів її сім'ї, яким Конституція України теж гарантує право на невтручання в їх особисте і сімейне життя, крім випадків, визначених законом. Тому поширення даних про таких фізичних осіб –

членів сім'ї, що можуть стати відомими в результаті поширення інформації про саму посадову особу, крім випадків, визначених законом, може призвести до порушення їх конституційних прав, зашкодити гідності, честі, діловій репутації тощо. Застереження щодо недопущення порушення конституційних прав членів сімей посадових осіб Конституційний Суд України висловив у Рішенні від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010.

Таким чином, Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення частин першої, другої статті 32 Конституції України, вважає, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї є конфіденційною і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

4. Згідно з частинами першою, другою статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Цим конституційним положенням відповідають приписи Цивільного кодексу України, якими встановлено, що фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (абзац перший частини першої статті 302).

Таке конституційне та законодавче регулювання права особи вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію узгоджується із Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року, яким визначено, що кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір (пункт 2 статті 19).

Однією з гарантій реалізації конституційних прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації є законодавче закріплення права кожного на доступ до інформації, яке згідно зі статтею 5 Закону № 2939 забезпечується систематичним та оперативним оприлюдненням інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах та будь-яким іншим способом, а також шляхом надання інформації на запити.

Разом з тим відповідно до частини третьої статті 34 Конституції України здійснення прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей,

для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Таке конституційне обмеження прав особи збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію узгоджується з положеннями пункту 2 статті 29 Загальної декларації прав людини 1948 року, в яких зазначено, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

Таким чином, Конституцією України визначено вичерпний перелік підстав, за наявності яких законами України може передбачатися обмеження прав особи на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації, оскільки реалізація цих прав не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб (абзац другий статті 5 Закону № 2657), у тому числі й конституційне право особи на невтручання в її особисте і сімейне життя, встановлене частиною першою статті 32 Основного Закону України.

5. Положення частини першої статті 32 та частини третьої статті 34 Конституції України перебувають у системному взаємозв'язку і передбачають як недопустимість порушення права людини на недоторканність особистого та сімейного життя, так і реалізацію особою права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації.

Парламентська Асамблея Ради Європи в Резолюції № 1165 зазначила, що право кожної людини на приватність і право на свободу вираження поглядів є основою демократичного суспільства; ці права не є абсолютними і не мають ієрархічного характеру, оскільки мають однаково цінність (пункт 11). Виходячи з цього право на приватність, закріплене у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, повинне захищати приватне життя особи не лише від втручання влади, а й від подібних дій з боку інших осіб чи інститутів, зокрема засобів масової інформації (пункт 12 Резолюції № 1165).

Положення частини другої статті 32 Основного Закону України передбачають вичерпні підстави можливого правомірного втручання в особисте та сімейне життя особи (в тому числі й тієї, яка займає посаду, пов'язану з функціями держави або органів місцевого самоврядування, та членів її сім'ї). Такими підставами є: згода особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації стосовно неї, а також, у разі відсутності такої згоди, випадки, визначені законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Даючи офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32 Конституції України у системному зв'язку з частиною другою статті 34 цієї Конституції, Конституційний Суд України дійшов висновку, що збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 63, 66, 67, 69, частиною першою статті 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. В аспекті конституційного подання положення частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України слід розуміти так:

- інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною;

- збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**11. Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія
Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої
статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування
кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника
державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 року, № 10-рп/2012.
Справа № 1-13/2012 (витяг)**

Конституційний Суд України у складі суддів:

[...]

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положень підпункту «д» абзацу другого пункту 1 статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ з наступними змінами, частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положень підпункту «д» абзацу другого пункту 1 статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ з наступними змінами (далі – Закон), частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (далі – Кримінальний кодекс).

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положень названих статей Закону і Кримінального кодексу.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А.А. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, висловлені Президентом України, Головою Верховної Ради України, Комітетом Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, Генеральною прокуратурою України, Міністерством юстиції України, Міністерством внутрішніх справ України, Верховним Судом України, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, науковцями Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія», Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні Національної академії наук України, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення – громадянин Кузьменко В.Б. – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень підпункту «д» абзацу другого пункту 1 статті 2 Закону, частини третьої статті 364 Кримінального кодексу в аспекті питання, чи є працівник органу державної виконавчої служби працівником правоохоронного органу.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Закону та Кримінального кодексу, на думку автора клопотання, полягає в неоднозначному їх застосуванні судами України. Суб'єкт права на конституційне звернення стверджує, що суди загальної юрисдикції, кваліфікуючи діяння працівників державної виконавчої служби за статтею 364 Кримінального кодексу (зловживання владою або службовим становищем), в одних випадках посилалися на підпункт «д» абзацу другого пункту 1 статті 2 Закону і вважали таких працівників працівниками правоохоронного органу, у зв'язку з чим кваліфікували їхні дії за частиною третьою статті 364 Кримінального кодексу, а в інших – керувалися частинами першою чи другою цієї статті, тобто не вважали таких працівників працівниками правоохоронного органу. Додані до конституційного звернення копії рішень судів загальної юрисдикції підтверджують факт неоднозначного застосування положень нормативно-правових актів, про необхідність тлумачення яких ідеться.

2. Вирішуючи питання, порушене в конституційному зверненні, Конституційний Суд України виходить з такого.

2.1. Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, у якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (статті 1, 3 Конституції України). Виключно законами України визначаються, зокрема, діяння, які є злочинами, та відповідальність за них (пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України).

Кримінальний кодекс має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам; для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили (стаття 1 Кримінального кодексу).

2.2. У розділі XVII Особливої частини Кримінального кодексу визначено, які діяння у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є злочинами, і покарання за них.

До таких злочинів належить і зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (частина перша статті 364 Кримінального кодексу). Однією з кваліфікуючих ознак вказаного злочину є вчинення його працівником правоохоронного органу (частина третя статті 364 Кримінального кодексу).

3. У Законі встановлено, що правоохоронними органами є органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (абзац перший пункту 1 статті 2).

Згідно з абзацом другим пункту 1 статті 2 Закону захисту підлягають працівники суду і правоохоронних органів, зазначених в абзаці першому цього пункту, а також співробітники кадрового складу розвідувальних органів України, працівники Антимонопольного комітету України та уповноважені особи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, які беруть безпосередню участь, зокрема, у виконанні вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання і попереднього слідства та прокурорів (підпункт «д»). Напрями діяльності, вказані у цьому абзаці, не можна вважати додатковими підставами для віднесення органів, що провадять таку діяльність, до правоохоронних. Визначивши ці напрями, законодавець розширив коло осіб, які поряд із працівниками суду і правоохоронних органів підлягають державному захисту відповідно до Закону, що є цілком виправданим з огляду на його завдання.

Системний аналіз положень Закону і частини третьої статті 364 Кримінального кодексу дає підстави вважати, що працівник правоохоронного органу у вказаному положенні закону про кримінальну відповідальність як службова особа – суб'єкт злочину є кваліфікуючою ознакою відповідного складу злочину, а в Законі працівник правоохоронного органу є особою, яка у зв'язку з її службовою діяльністю підлягає особливому державному захисту відповідно до мети Закону. У зв'язку з цим положення підпункту «д» абзацу другого пункту 1 статті 2 Закону не може бути застосоване при тлумаченні положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу.

4. Відповідно до частини першої статті 2 Кримінального кодексу підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим кодексом. Згідно з частинами третьою, четвертою статті 3 Кримінального кодексу злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим кодексом, а застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

У Кримінальному кодексі встановлено вичерпні ознаки суб'єкта злочину – фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього кодексу

може наставати кримінальна відповідальність (частина перша статті 18). Поряд із суб'єктом злочину в законі про кримінальну відповідальність виокремлено спеціального суб'єкта злочину – фізичну осудну особу, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа (частина друга статті 18).

Ознаки спеціального суб'єкта злочину наведено у відповідних нормах Особливої частини Кримінального кодексу. Спеціальним суб'єктом злочину, який підлягає кримінальній відповідальності згідно зі статтею 364 Кримінального кодексу (зловживання владою або службовим становищем), є службова особа, визначення якої міститься у примітці до цієї статті.

Законодавець у частині третій статті 364 Кримінального кодексу встановив покарання за зловживання владою або службовим становищем, вчинене працівником правоохоронного органу, яке є більш суворим, ніж передбачене в частині першій чи другій цієї статті покарання за такий злочин, вчинений службовою особою.

У статті 364 Кримінального кодексу не визначено, хто саме належить до працівників правоохоронного органу. Відсутні в законі про кримінальну відповідальність і посилання на відповідні положення інших законів України. Вказане унеможлиблює застосування положень інших законодавчих актів, зокрема й Закону, для встановлення щодо спеціального суб'єкта злочину кваліфікуючої ознаки, передбаченої частиною третьою статті 364 Кримінального кодексу, – працівник правоохоронного органу.

Конституційний Суд України вважає, що поняття «працівник правоохоронного органу» необхідно визначати відповідно до розуміння ознак цього суб'єкта злочину лише за змістом його застосування у Кримінальному кодексі. Із системного аналізу положень Кримінального кодексу вбачається, що в ньому розмежовано поняття «працівник правоохоронного органу», «працівник державної виконавчої служби», «державний виконавець».

Зокрема, у частині другій статті 342 Кримінального кодексу передбачено кримінальну відповідальність за опір працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю під час виконання ним службових обов'язків, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військово-службовцеві під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку, а в частині першій статті 343 Кримінального кодексу – за вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу чи працівника державної виконавчої служби з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення.

На підставі викладеного Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу не поширюється на державних виконавців та інших працівників державної виконавчої служби.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 51, 62, 66, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті порушеного в конституційному зверненні питання положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України, яким передбачено кримінальну відповідальність службової особи за зловживання владою або службовим стано-

вищем, а саме «дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені працівником правоохоронного органу», слід розуміти так, що встановлена ним кваліфікуюча ознака складу злочину – працівник правоохоронного органу – не поширюється на працівника органу державної виконавчої служби.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

ТЕМА 2
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (витяги)

КНИГА ПЕРША
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
Розділ I
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ
Глава 1
ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Стаття 1. Відносини, що регулюються цивільним законодавством

1. Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

2. До майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 2. Учасники цивільних відносин

1. Учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи (далі – особи).

2. Учасниками цивільних відносин є: держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Стаття 3. Загальні засади цивільного законодавства

1. Загальними засадами цивільного законодавства є:

- 1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;
- 2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом;
- 3) свобода договору;
- 4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;
- 5) судовий захист цивільного права та інтересу;
- 6) справедливість, добросовісність та розумність.

Стаття 4. Акти цивільного законодавства України

1. Основу цивільного законодавства України становить Конституція України.

2. Основним актом цивільного законодавства України є Цивільний кодекс України.

Актами цивільного законодавства є також інші закони України, які приймаються відповідно до Конституції України та цього Кодексу (далі – закон).

Якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подав до Верховної Ради України проект закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж цей Кодекс, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до Цивільного кодексу України.

3. Цивільні відносини можуть регулюватись актами Президента України у випадках, встановлених Конституцією України.

4. Актами цивільного законодавства є також постанови Кабінету Міністрів України.

Якщо постанова Кабінету Міністрів України суперечить положенням цього Кодексу або іншому закону, застосовуються відповідні положення цього Кодексу або іншого закону.

5. Інші органи державної влади України, органи влади Автономної Республіки Крим можуть видавати нормативно-правові акти, що регулюють цивільні відносини, лише у випадках і в межах, встановлених Конституцією України та законом.

6. Цивільні відносини регулюються однаково на всій території України.

[...]

КНИГА ДРУГА

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Глава 20

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Стаття 269. Поняття особистого немайнового права

1. Особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом.

2. Особисті немайнові права фізичної особи не мають економічного змісту.

3. Особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав.

4. Особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно.

Стаття 270. Види особистих немайнових прав

1. Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

2. Цим Кодексом та іншим законом можуть бути передбачені й інші особисті немайнові права фізичної особи.

3. Перелік особистих немайнових прав, які встановлені Конституцією України, цим Кодексом та іншим законом, не є вичерпним.

[...]

Глава 21

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПРИРОДНЕ ІСНУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Стаття 281. Право на життя

1. Фізична особа має невід'ємне право на життя.
2. Фізична особа не може бути позбавлена життя.

Фізична особа має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом.

[...]

Стаття 282. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю

1. Фізична особа має право вимагати усунення небезпеки, створеної внаслідок підприємницької або іншої діяльності, яка загрожує життю та здоров'ю.

[...]

Стаття 288. Право на свободу

1. Фізична особа має право на свободу.

2. Забороняються будь-які форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу.

Стаття 289. Право на особисту недоторканність

1. Фізична особа має право на особисту недоторканність.

2. Фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню.

[...]

КНИГА ТРЕТЯ

ПРАВО ВЛАСНОСТІ ТА ІНШІ РЕЧОВІ ПРАВА

Розділ I ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Глава 23

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Стаття 316. Поняття права власності

1. Правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

2. Особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном.

Стаття 317. Зміст права власності

1. Власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном.

2. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна.

Стаття 318. Суб'єкти права власності

1. Суб'єктами права власності є Український народ та інші учасники цивільних відносин, визначені статтею 2 цього Кодексу.

2. Усі суб'єкти права власності є рівними перед законом.

Стаття 319. Здійснення права власності

1. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд.

2. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону.

При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства.

3. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав.

4. Власність зобов'язує.

5. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі.

6. Держава не втручається у здійснення власником права власності.

7. Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

8. Особливості здійснення права власності на культурні цінності встановлюються законом.

[...]

Стаття 321. Непорушність права власності

1. Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

2. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

3. Примусове відчуження об'єктів права власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього та повного відшкодування їх вартості, крім випадків, встановлених частиною другою статті 353 цього Кодексу.

[...]

Стаття 323. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна

1. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 324. Право власності Українського народу

1. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу.

2. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України.

3. Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону.

Стаття 325. Право приватної власності

1. Суб'єктами права приватної власності є фізичні та юридичні особи.

2. Фізичні та юридичні особи можуть бути власниками будь-якого майна, за винятком окремих видів майна, які відповідно до закону не можуть їм належати.

3. Склад, кількість та вартість майна, яке може бути у власності фізичних та юридичних осіб, не є обмеженими.

Законом може бути встановлено обмеження розміру земельної ділянки, яка може бути у власності фізичної та юридичної особи.

Стаття 326. Право державної власності

1. У державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна.

2. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади.

3. Управління майном, що є у державній власності, здійснюється державними органами, а у випадках, передбачених законом, може здійснюватися іншими суб'єктами.

Стаття 327. Право комунальної власності

1. У комунальній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить територіальній громаді.

2. Управління майном, що є у комунальній власності, здійснюють безпосередньо територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування.

[...]

Глава 29

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Стаття 386. Засади захисту права власності

1. Держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності.

2. Власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню.

3. Власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди.

[...]

Стаття 393. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності

1. Правовий акт органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, який не відповідає законів і порушує права власника, за позовом власника майна визнається судом незаконним та скасовується.

2. Власник майна, права якого порушені внаслідок видання правового акта органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, має право вимагати відновлення того становища, яке існувало до видання цього акта. У разі неможливості відновлення попереднього становища власник має право на відшкодування майнової та моральної шкоди.

[...]

КНИГА П'ЯТА
ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО
Розділ III
ОКРЕМІ ВИДИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
Підрозділ 1
ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Глава 63 ПОСЛУГИ. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 901. Договір про надання послуг

1. За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

2. Положення цієї глави можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

Стаття 902. Виконання договору про надання послуг

1. Виконавець повинен надати послугу особисто.

2. У випадках, встановлених договором, виконавець має право покласти виконання договору про надання послуг на іншу особу, залишаючись відповідальним в повному обсязі перед замовником за порушення договору.

Стаття 903. Плата за договором про надання послуг

1. Якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором.

2. У разі неможливості виконати договір про надання послуг, що виникла не з вини виконавця, замовник зобов'язаний виплатити виконавцеві розумну плату. Якщо неможливість виконати договір виникла з вини замовника, він зобов'язаний виплатити виконавцеві плату в повному обсязі, якщо інше не встановлено договором або законом.

[...]

Стаття 905. Строк договору про надання послуг

1. Строк договору про надання послуг встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 906. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг

1. Збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем, у разі наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо інший розмір відповідальності виконавця не встановлений договором.

Стаття 907. Розірвання договору про надання послуг

1. Договір про надання послуг може бути розірваний, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору, в порядку та на підставах, встановлених цим Кодексом, іншим законом або за домовленістю сторін.

Порядок і наслідки розірвання договору про надання послуг визначаються домовленістю сторін або законом.

[...]

Глава 66 ЗБЕРІГАННЯ**§****1. Загальні положення про зберігання****Стаття 936. Договір зберігання**

1. За договором зберігання одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклажодавцем), і повернути її поклажодавцеві у схоронності.

2. Договором зберігання, в якому зберігачем є особа, що здійснює зберігання на засадах підприємницької діяльності (професійний зберігач), може бути встановлений обов'язок зберігача зберігати річ, яка буде передана зберігачеві в майбутньому.

3. Договір зберігання є публічним, якщо зберігання речей здійснюється суб'єктом підприємницької діяльності на складах (у камерах, приміщеннях) загального користування.

Стаття 937. Форма договору зберігання

1. Договір зберігання укладається у письмовій формі у випадках, встановлених статтею 208 цього Кодексу.

Договір зберігання, за яким зберігач зобов'язується прийняти річ на зберігання в майбутньому, має бути укладений у письмовій формі, незалежно від вартості речі, яка буде передана на зберігання.

Письмова форма договору вважається дотриманою, якщо прийняття речі на зберігання посвідчене розпискою, квитанцією або іншим документом, підписаним зберігачем.

2. Прийняття речі на зберігання при пожежі, повені, раптовому захворюванні або за інших надзвичайних обставин може підтверджуватися свідченням свідків.

3. Прийняття речі на зберігання може підтверджуватися видачею поклажодавцеві номерного жетона, іншого знака, що посвідчує прийняття речі на зберігання, якщо це встановлено законом, іншими актами цивільного законодавства або є звичним для цього виду зберігання.

Стаття 938. Строк зберігання

1. Зберігач зобов'язаний зберігати річ протягом строку, встановленого у договорі зберігання.

2. Якщо строк зберігання у договорі зберігання не встановлений і не може бути визначений виходячи з його умов, зберігач зобов'язаний зберігати річ до пред'явлення поклажодавцем вимоги про її повернення.

3. Якщо строк зберігання речі визначений моментом пред'явлення поклажодавцем вимоги про її повернення, зберігач має право зі спливом звичайного за цих обставин строку зберігання вимагати від поклажодавця забрати цю річ в розумний строк.

Стаття 939. Правові наслідки відмови поклажодавця від передання речі на зберігання

1. Зберігач, який зобов'язався прийняти в майбутньому річ на зберігання, не має права вимагати її передання на зберігання.

2. Поклажодавець, який не передав річ на зберігання, зобов'язаний відшкодувати зберігачеві збитки, завдані йому у зв'язку з тим, що зберігання не відбулося, якщо він в розумний строк не попередив зберігача про відмову від договору зберігання.

Стаття 940. Обов'язок прийняти річ на зберігання

1. Професійний зберігач, який зберігає речі на складах (у камерах, приміщеннях) загального користування, не має права відмовитися від укладення договору зберігання за наявності у нього такої можливості.

2. Зберігач звільняється від обов'язку прийняти річ на зберігання, якщо у зв'язку з обставинами, які мають істотне значення, він не може забезпечити її схоронності.

Якщо річ мала бути передана на зберігання в майбутньому, зберігач звільняється від обов'язку прийняти річ на зберігання, якщо у зв'язку з обставинами, які мають істотне значення, він не може забезпечити її схоронності.

Стаття 941. Зберігання речей, визначених родовими ознаками

1. За згодою поклажодавця зберігач має право змішати речі одного роду та однієї якості, які передані на зберігання.

Стаття 942. Обов'язок зберігача щодо забезпечення схоронності речі

1. Зберігач зобов'язаний вживати усіх заходів, встановлених договором, законом, іншими актами цивільного законодавства, для забезпечення схоронності речі.

2. Якщо зберігання здійснюється безоплатно, зберігач зобов'язаний піклуватися про річ, як про свою власну.

Стаття 943. Виконання договору зберігання

1. Зберігач зобов'язаний виконувати свої обов'язки за договором зберігання особисто.

2. Зберігач має право передати річ на зберігання іншій особі у разі, якщо він вимушений це зробити в інтересах поклажодавця і не має можливості отримати його згоду. Про передання речі на зберігання іншій особі зберігач зобов'язаний своєчасно повідомити поклажодавця.

3. У разі передання зберігачем речі на зберігання іншій особі умови договору зберігання є чинними і первісний зберігач відповідає за дії особи, якій він передав річ на зберігання.

Стаття 944. Користування річчю, переданою на зберігання

1. Зберігач не має права без згоди поклажодавця користуватися річчю, переданою йому на зберігання, а також передавати її у користування іншій особі.

Стаття 945. Зміна умов зберігання

1. Зберігач зобов'язаний негайно повідомити поклажодавця про необхідність зміни умов зберігання речі і отримати його відповідь.

У разі небезпеки втрати, нестачі або пошкодження речі зберігач зобов'язаний змінити спосіб, місце та інші умови її зберігання, не чекаючи відповіді поклажодавця.

2. Якщо річ пошкоджена або виникли реальна загроза її пошкодження чи інші обставини, що не дають змоги забезпечити її схоронність, а життя заходів з боку поклажодавця очікувати неможливо, зберігач має право продати річ або її частину.

Якщо зазначені обставини виникли з причин, за які зберігач не відповідає, він має право відшкодувати свої витрати з суми вибору, одержаної від продажу речі. Наявність зазначених обставин доводиться зберігачем.

Стаття 946. Плата за зберігання

1. Плата за зберігання та строки її внесення встановлюються договором зберігання.
2. Якщо зберігання припинилося достроково через обставини, за які зберігач не відповідає, він має право на пропорційну частину плати.
3. Якщо поклажодавець після закінчення строку договору зберігання не забрав річ, він зобов'язаний внести плату за весь фактичний час її зберігання.
4. Установчим документом юридичної особи або договором може бути передбачено безоплатне зберігання речі.

Стаття 947. Відшкодування витрат на зберігання

1. Витрати зберігача на зберігання речі можуть бути включені до плати за зберігання.
2. Витрати, які сторони не могли передбачити при укладенні договору зберігання (надзвичайні витрати), відшкодовуються понад плату, яка належить зберігачеві.
3. При безоплатному зберіганні поклажодавець зобов'язаний відшкодувати зберігачеві здійснені ним витрати на зберігання речі, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 948. Обов'язок поклажодавця забрати річ після закінчення строку зберігання

1. Поклажодавець зобов'язаний забрати річ від зберігача після закінчення строку зберігання.

Стаття 949. Обов'язок зберігача повернути річ

1. Зберігач зобов'язаний повернути поклажодавцеві річ, яка була передана на зберігання, або відповідну кількість речей такого самого роду та такої самої якості.
2. Річ має бути повернена поклажодавцю в такому стані, в якому вона була прийнята на зберігання, з урахуванням зміни її природних властивостей.
Зберігач зобов'язаний передати плоди та доходи, які були ним одержані від речі.
3. Тотожність речі, яка була прийнята на зберігання, і речі, яка була повернута поклажодавцеві, може підтверджуватися свідченням свідків.

Стаття 950. Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) або пошкодження речі

1. За втрату (нестачу) або пошкодження речі, прийнятої на зберігання, зберігач відповідає на загальних підставах.
2. Професійний зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження речі, якщо не доведе, що це сталося внаслідок непереборної сили, або через такі властивості речі, про які зберігач, приймаючи її на зберігання, не знав і не міг знати, або внаслідок умислу чи грубої необережності поклажодавця.
3. Зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження речі після закінчення строку зберігання лише за наявності його умислу або грубої необережності.

Стаття 951. Відшкодування збитків, завданих поклажодавцеві

1. Збитки, завдані поклажодавцеві втратою (нестачею) або пошкодженням речі, відшкодовуються зберігачем:
  - 1) у разі втрати (нестачі) речі – у розмірі її вартості;
  - 2) у разі пошкодження речі – у розмірі суми, на яку знизилася її вартість.
2. Якщо внаслідок пошкодження речі її якість змінилася настільки, що вона не може бути використана за первісним призначенням, поклажодавець має

право відмовитися від цієї речі і вимагати від зберігача відшкодування її вартості.

Стаття 952. Відшкодування збитків, завданих зберігачеві

1. Поклажодавець зобов'язаний відшкодувати зберігачеві збитки, завдані властивостями речі, переданої на зберігання, якщо зберігач, приймаючи її на зберігання, не знав і не міг знати про ці властивості.

Стаття 953. Повернення речі на вимогу поклажодавця

1. Зберігач зобов'язаний на першу вимогу поклажодавця повернути річ, навіть якщо строк її зберігання не закінчився.

Стаття 954. Зберігання за законом

1. Положення цієї глави застосовуються до зберігання, яке здійснюється на підставі закону, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 955. Застосування загальних положень про зберігання до окремих його видів

1. Положення параграфу 1 цієї глави застосовуються до окремих видів зберігання, якщо інше не встановлено положеннями цього Кодексу про окремі види зберігання або законом.

§ 3. Спеціальні види зберігання

[...]

Стаття 969. Зберігання цінностей у банку

1. Банк може прийняти на зберігання документи, цінні папери, дорогоцінні метали, каміння, інші коштовності та цінності.

2. Банк може бути уповноважений поклажодавцем на вчинення правочинів з цінними паперами, прийнятими на зберігання.

3. Укладення договору зберігання цінностей у банку засвідчується видачею банком поклажодавцеві іменного документа, пред'явлення якого є підставою для повернення цінностей поклажодавцеві.

Стаття 970. Договір про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком

1. Банк може передати поклажодавцеві індивідуальний банківський сейф (його частину або спеціальне приміщення) для зберігання у ньому цінностей та роботи з ними.

2. Банк видає поклажодавцеві ключ від сейфа, картку, що ідентифікує поклажодавця, інший знак або документ, що посвідчує право його пред'явника на доступ до сейфа та одержання з нього цінностей.

3. Банк приймає від поклажодавця цінності, контролює їх поміщення у сейф та одержання їх із сейфа.

[...]

Стаття 973. Зберігання речей у гардеробі організації

1. Якщо річ здана у гардероб організації, зберігачем є ця організація.

Зберігач речі, зданої до гардеробу, незалежно від того, чи здійснюється зберігання за плату чи безоплатно, зобов'язаний вжити усіх необхідних заходів щодо забезпечення схоронності речі.

2. Положення цієї статті застосовуються у разі зберігання верхнього одягу, головних уборів у місцях, спеціально відведених для цього, в закладах охорони здоров'я та інших закладах.

Стаття 974. Зберігання речей пасажира під час його перевезення

1. Перевізник зобов'язаний забезпечити схоронність валізи (сумки), особистих речей пасажира (крім дорогоцінностей та грошей), які пасажир перевозить у відведеному місці.

Стаття 975. Зберігання речей у готелі

1. Готель відповідає за схоронність речей, внесених до готелю особою, яка проживає у ньому. Річ вважається такою, що внесена до готелю, якщо вона передана працівникам готелю або знаходиться у відведеному для особи приміщенні.

2. Готель відповідає за втрату грошей, інших цінностей (цінних паперів, коштовностей) лише за умови, що вони були окремо передані готелю на зберігання.

3. У разі втрати чи пошкодження речі особа зобов'язана негайно повідомити про це готель.

Якщо до закінчення строку проживання особа не пред'явила свої вимоги до готелю, вважається, що її речі не були втрачені чи пошкоджені.

4. Положення цієї статті застосовуються до зберігання речей фізичних осіб у гуртожитках, мотелях, будинках відпочинку, пансіонатах, санаторіях та інших організаціях, у приміщеннях яких особа тимчасово проживає.

Стаття 976. Зберігання речей, що є предметом спору

1. Дві або більше осіб, між якими виник спір про право на річ, можуть передати цю річ третій особі, яка бере на себе обов'язок після вирішення спору повернути річ особі, визначеній за рішенням суду або за погодженням усіх осіб, між якими є спір.

2. Річ, яка є предметом спору, може бути передана на зберігання за рішенням суду.

Зберігачем у цьому разі може бути особа, призначена судом, або особа, визначена за домовленістю сторін, між якими є спір. Річ передається на зберігання іншій особі за її згодою, якщо інше не встановлено законом. Зберігач має право на плату за рахунок сторін, між якими є спір.

Стаття 977. Зберігання автотранспортних засобів

1. Якщо зберігання автотранспортних засобів здійснюється суб'єктом підприємницької діяльності, такий договір є публічним.

2. За договором зберігання транспортного засобу в боксах та гаражах, на спеціальних стоянках зберігач зобов'язується не допускати проникнення в них сторонніх осіб і видати транспортний засіб за першою вимогою поклажодавця.

Договір зберігання транспортного засобу поширюється також на відносини між гаражно-будівельним чи гаражним кооперативом та їх членами, якщо інше не встановлено законом або статутом кооперативу.

Прийняття автотранспортного засобу на зберігання посвідчується квитанцією (номером, жетоном).

Стаття 978. Договір охорони

1. За договором охорони охоронець, який є суб'єктом підприємницької діяльності, зобов'язується забезпечити недоторканність особи чи майна, які охороняються. Володілець такого майна або особа, яку охороняють, зобов'язані виконувати передбачені договором правила особистої та майнової безпеки і щомісячно сплачувати охоронцю встановлену плату.

[...]

Глава 80 РЯТУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ЖИТТЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, МАЙНА ФІЗИЧНОЇ АБО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Стаття 1161. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи

1. Шкода, завдана особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї, відшкодовується державою у повному обсязі.

Стаття 1162. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи

1. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи, яке має істотну цінність, відшкодовується державою в повному обсязі.

2. Шкода, завдана майну особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи, яке має істотну цінність, відшкодовується власником (володільцем) цього майна з урахуванням його матеріального становища.

Шкода відшкодовується з урахуванням майнового становища власника (володільця) майна, якому завдана шкода.

Розмір відшкодування шкоди не може перевищувати вартості майна, яке рятувалося.

[...]

Глава 82 ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ

§ 1. Загальні положення про відшкодування шкоди

Стаття 1166. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду

1. Майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

2. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.

3. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок непереборної сили, відшкодовується у випадках, встановлених законом.

4. Шкода, завдана правомірними діями, відшкодовується у випадках, встановлених цим Кодексом та іншим законом.

Стаття 1167. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду

1. Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, встановлених частиною другою цієї статті.

2. Моральна шкода відшкодовується незалежно від вини органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, фізичної або юридичної особи, яка її завдала:

1) якщо шкоди завдано каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки;

2) якщо шкоди завдано фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування

запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт;

3) в інших випадках, встановлених законом.

Стаття 1168. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи

1. Моральна шкода, завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, може бути відшкодована одноразово або шляхом здійснення щомісячних платежів.

2. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю.

Стаття 1169. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист

1. Шкода, завдана особою при здійсненні нею права на самозахист від протиправних посягань, у тому числі у стані необхідної оборони, якщо при цьому не були перевищені її межі, не відшкодовується.

2. Якщо у разі здійснення особою права на самозахист вона завдала шкоди іншій особі, ця шкода має бути відшкодована особою, яка її завдала. Якщо такої шкоди завдано способами самозахисту, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства, вона відшкодовується особою, яка вчинила протиправну дію.

Стаття 1170. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно

1. У разі прийняття закону, що припиняє право власності на певне майно, шкода, завдана власникові такого майна, відшкодовується державою у повному обсязі.

Стаття 1171. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності

1. Шкода, завдана особі у зв'язку із вчиненням дій, спрямованих на усунення небезпеки, що загрожувала цивільним правам чи інтересам іншої фізичної або юридичної особи, якщо цю небезпеку за даних умов не можна було усунути іншими засобами (крайня необхідність), відшкодовується особою, яка її завдала.

Особа, яка відшкодувала шкоду, має право пред'явити зворотню вимогу до особи, в інтересах якої вона діяла.

2. Враховуючи обставини, за яких було завдано шкоди у стані крайньої необхідності, суд може покласти обов'язок її відшкодування на особу, в інтересах якої діяла особа, яка завдала шкоди, або зобов'язати кожного з них відшкодувати шкоду в певній частці або звільнити їх від відшкодування шкоди частково або в повному обсязі.

Стаття 1172. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою

1. Юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

2. Замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо він діяв за завданням замовника.

3. Підприємницькі товариства, кооперативи відшкодовують шкоду, завдану їхнім учасником (членом) під час здійснення ним підприємницької або іншої діяльності від імені товариства чи кооперативу.

[...]

Стаття 1174. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування

1. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи.
[...]

Стаття 1176. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду

1. Шкода, завдана фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

2. Право на відшкодування шкоди, завданої фізичній особі незаконними діями органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, виникає у випадках, передбачених законом.

3. Якщо кримінальне провадження закрито на підставі закону про амністію або акта про помилування, право на відшкодування шкоди не виникає.

4. Фізична особа, яка у процесі досудового розслідування або судового провадження шляхом самообмови перешкоджала з'ясуванню істини і цим сприяла незаконному засудженню, незаконному притягненню до кримінальної відповідальності, незаконному застосуванню запобіжного заходу, незаконному затриманню, незаконному накладенню адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, не має права на відшкодування шкоди.

5. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок постановлення судом незаконного рішення в цивільній справі, відшкодовується державою в повному обсязі в разі встановлення в діях судді (суддів), які вплинули на постановлення незаконного рішення, складу злочину за обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

6. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок іншої незаконної дії або бездіяльності чи незаконного рішення органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується на загальних підставах.

7. Порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду, встановлюється законом.

[...]

Стаття 1187. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки

1. Джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використан-

ням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогненебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб.

2. Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

3. Особа, яка неправомірно заволоділа транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, завдала шкоди діяльністю щодо його використання, зберігання або утримання, зобов'язана відшкодувати її на загальних підставах.

4. Якщо неправомірному заволодінню іншою особою транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом сприяла недбалість її власника (володільця), шкода, завдана діяльністю щодо його використання, зберігання або утримання, відшкодовується ними спільно, у частці, яка визначається за рішенням суду з урахуванням обставин, що мають істотне значення.

5. Особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, відповідає за завдану шкоду, якщо вона не доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

[...]

2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. (витяги)

[...]

Глава III ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

[...]

Стаття 21. Трудовий договір

Трудовий договір є угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях, якщо інше не передбачене законодавством, колективним договором або угодою сторін.

Особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України.

Стаття 22. Гарантії при укладенні, зміні та припиненні трудового договору

Забороняється необґрунтована відмова у прийнятті на роботу.

Відповідно до Конституції України будь-яке пряме або непряме обмеження прав чи встановлення прямих або непрямих переваг при укладенні, зміні та припиненні

трудового договору залежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, роду і характеру занять, місця проживання не допускається.

Вимоги щодо віку, рівня освіти, стану здоров'я працівника можуть встановлюватись законодавством України.

Стаття 23. Строки трудового договору

Трудовий договір може бути:

- 1) безстроковим, що укладається на невизначений строк;
- 2) на визначений строк, встановлений за погодженням сторін;
- 3) таким, що укладається на час виконання певної роботи.

Строковий трудовий договір укладається у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи, або умов її виконання, або інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавчими актами.

Стаття 24. Укладення трудового договору

Трудовий договір укладається, як правило, в письмовій формі. Додержання письмової форми є обов'язковим:

- 1) при організованому наборі працівників;
- 2) при укладенні трудового договору про роботу в районах з особливими природними географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я;
- 3) при укладенні контракту;
- 4) у випадках, коли працівник наполягає на укладенні трудового договору у письмовій формі;
- 5) при укладенні трудового договору з неповнолітнім (стаття 187 цього Кодексу);
- 6) при укладенні трудового договору з фізичною особою;
- 7) в інших випадках, передбачених законодавством України.

При укладенні трудового договору громадянин зобов'язаний подати паспорт або інший документ, що посвідчує особу, трудову книжку, а у випадках, передбачених законодавством, – також документ про освіту (спеціальність, кваліфікацію), про стан здоров'я та інші документи.

Працівник не може бути допущений до роботи без укладення трудового договору, оформленого наказом чи розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Особі, запрошеній на роботу в порядку переведення з іншого підприємства, установи, організації за погодженням між керівниками підприємств, установ, організацій, не може бути відмовлено в укладенні трудового договору.

Забороняється укладення трудового договору з громадянином, якому за медичним висновком запропонована робота протипоказана за станом здоров'я.

Стаття 25. Заборона вимагати при укладенні трудового договору деякі відомості та документи

При укладенні трудового договору забороняється вимагати від осіб, які поступають на роботу, відомості про їх партійну і національну приналежність, походження,

реєстрацію місця проживання чи перебування та документи, подання яких не передбачено законодавством.

Стаття 25-1. Обмеження спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації

Власник вправі запроваджувати обмеження щодо спільної роботи на одному і тому ж підприємстві, в установі, організації осіб, які є близькими родичами чи своєюками (батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри і діти подружжя), якщо у зв'язку з виконанням трудових обов'язків вони безпосередньо підпорядковані або підконтрольні один одному.

На підприємствах, в установах, організаціях державної форми власності порядок запровадження таких обмежень встановлюється законодавством.

Стаття 26. Випробування при прийнятті на роботу

При укладенні трудового договору може бути обумовлене угодою сторін випробування з метою перевірки відповідності працівника роботі, яка йому доручається. Умова про випробування повинна бути застережена в наказі (розпорядженні) про прийняття на роботу.

В період випробування на працівників поширюється законодавство про працю.

Випробування не встановлюється при прийнятті на роботу: осіб, які не досягли вісімнадцяти років; молодих робітників після закінчення професійних навчально-виховних закладів; молодих спеціалістів після закінчення вищих навчальних закладів; осіб, звільнених у запас з військової чи альтернативної (невійськової) служби; осіб з інвалідністю, направлених на роботу відповідно до рекомендації медико-соціальної експертизи; осіб, обраних на посаду; переможців конкурсного відбору на заміщення вакантної посади; осіб, які пройшли стажування при прийнятті на роботу з відривом від основної роботи; вагітних жінок; одиноких матерів, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю; осіб, з якими укладається строковий трудовий договір строком до 12 місяців; осіб на тимчасові та сезонні роботи; внутрішньо переміщених осіб. Випробування не встановлюється також при прийнятті на роботу в іншу місцевість і при переведенні на роботу на інше підприємство, в установу, організацію, а також в інших випадках, якщо це передбачено законодавством.

Стаття 27. Строк випробування при прийнятті на роботу

Строк випробування при прийнятті на роботу, якщо інше не встановлено законодавством України, не може перевищувати трьох місяців, а в окремих випадках, за погодженням з відповідним виборним органом первинної профспілкової організації, – шести місяців.

Строк випробування при прийнятті на роботу робітників не може перевищувати одного місяця.

До строку випробування не зараховуються дні, коли працівник фактично не працював, незалежно від причини.

Стаття 28. Результати випробування при прийнятті на роботу

Коли строк випробування закінчився, а працівник продовжує працювати, то він вважається таким, що витримав випробування, і наступне розірвання трудового договору допускається лише на загальних підставах.

У разі встановлення власником або уповноваженим ним органом невідповідності працівника займаній посаді, на яку його прийнято, або виконуваній роботі він

має право протягом строку випробування звільнити такого працівника, письмово попередивши його про це за три дні. Розірвання трудового договору з цих підстав може бути оскаржене працівником в порядку, встановленому для розгляду трудових спорів у питаннях звільнення.

Стаття 29. Обов'язок власника або уповноваженого ним органу проінструктувати працівника і визначити йому робоче місце

До початку роботи за укладеним трудовим договором власник або уповноважений ним орган зобов'язаний:

- 1) роз'яснити працівникові його права і обов'язки та проінформувати під розписку про умови праці, наявність на робочому місці, де він буде працювати, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров'я, його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до чинного законодавства і колективного договору;
- 2) ознайомити працівника з правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективним договором;
- 3) визначити працівникові робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами;
- 4) проінструктувати працівника з техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони.

Стаття 30. Обов'язок працівника особисто виконувати доручену йому роботу

Працівник повинен виконувати доручену йому роботу особисто і не має права передоручати її виконання іншій особі, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Стаття 31. Заборона вимагати виконання роботи, не обумовленої трудовим договором

Власник або уповноважений ним орган не має права вимагати від працівника виконання роботи, не обумовленої трудовим договором.

Стаття 32. Переведення на іншу роботу. Зміна істотних умов праці

Переведення на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації, а також переведення на роботу на інше підприємство, в установу, організацію або в іншу місцевість, хоча б разом з підприємством, установою, організацією, допускається тільки за згодою працівника, за винятком випадків, передбачених у статті 33 цього Кодексу та в інших випадках, передбачених законодавством.

Не вважається переведенням на іншу роботу і не потребує згоди працівника переміщення його на тому ж підприємстві, в установі, організації на інше робоче місце, в інший структурний підрозділ у тій же місцевості, доручення роботи на іншому механізмі або агрегаті у межах спеціальності, кваліфікації чи посади, обумовленої трудовим договором. Власник або уповноважений ним орган не має права переміщати працівника на роботу, протипоказану йому за станом здоров'я.

У зв'язку із змінами в організації виробництва і праці допускається зміна істотних умов праці при продовженні роботи за тією ж спеціальністю, кваліфікацією чи посадою. Про зміну істотних умов праці – систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміну розрядів і найменування посад та інших – працівник повинен бути повідомлений не пізніше ніж за два місяці.

Якщо колишні істотні умови праці не може бути збережено, а працівник не згоден на продовження роботи в нових умовах, то трудовий договір припиняється за пунктом 6 статті 36 цього Кодексу.

Стаття 33. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором

Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, допускається лише за його згодою.

Власник або уповноважений ним орган має право перевести працівника строком до одного місяця на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди, якщо вона не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій, а також інших обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, з оплатою праці за виконану роботу, але не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою.

У випадках, зазначених у частині другій цієї статті, забороняється тимчасове переведення на іншу роботу вагітних жінок, жінок, які мають дитину з інвалідністю або дитину віком до шести років, а також осіб віком до вісімнадцяти років без їх згоди.

Стаття 36. Підстави припинення трудового договору

Підставами припинення трудового договору є:

- 1) угода сторін;
- 2) закінчення строку (пункти 2 і 3 статті 23), крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна з сторін не поставила вимогу про їх припинення;
- 3) призов або вступ працівника або власника – фізичної особи на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу, крім випадків, коли за працівником зберігаються місце роботи, посада відповідно до частин третьої та четвертої статті 119 цього Кодексу;
- 4) розірвання трудового договору з ініціативи працівника (статті 38, 39), з ініціативи власника або уповноваженого ним органу (статті 40, 41) або на вимогу профспілкового чи іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу (стаття 45);
- 5) переведення працівника, за його згодою, на інше підприємство, в установу, організацію або перехід на виборну посаду;
- 6) відмова працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією, а також відмова від продовження роботи у зв'язку із зміною істотних умов праці;
- 7) набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім випадків звільнення від відбування покарання з випробуванням) до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи;
- 7-1) укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення;
- 7-2) з підстав, передбачених Законом України «Про очищення влади»;
- 8) підстави, передбачені контрактом;
- 9) підстави, передбачені іншими законами.

У випадках, передбачених пунктами 7 і 7-1 частини першої цієї статті, особа підлягає звільненню з посади у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, а у випадку, передбаченому пунктом 7-2, особа підлягає звільненню з посади у порядку, визначеному Законом України «Про очищення влади».

Зміна підпорядкованості підприємства, установи, організації не припиняє дії трудового договору.

У разі зміни власника підприємства, а також у разі його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) дія трудового договору працівника продовжується. Припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників (пункт 1 частини першої статті 40).

Стаття 38. Розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника

Працівник має право розірвати трудовий договір, укладений на невизначений строк, попередивши про це власника або уповноважений ним орган письмово за два тижні. У разі, коли заява працівника про звільнення з роботи за власним бажанням зумовлена неможливістю продовжувати роботу (переїзд на нове місце проживання; переведення чоловіка або дружини на роботу в іншу місцевість; вступ до навчального закладу; неможливість проживання у даній місцевості, підтверджена медичним висновком; вагітність; догляд за дитиною до досягнення нею чотирнадцятирічного віку або дитиною з інвалідністю; догляд за хворим членом сім'ї відповідно до медичного висновку або особою з інвалідністю I групи; вихід на пенсію; прийняття на роботу за конкурсом, а також з інших поважних причин), власник або уповноважений ним орган повинен розірвати трудовий договір у строк, про який просить працівник.

Якщо працівник після закінчення строку попередження про звільнення не залишив роботи і не вимагає розірвання трудового договору, власник або уповноважений ним орган не вправі звільнити його за поданою раніше заявою, крім випадків, коли на його місце запрошено іншого працівника, якому відповідно до законодавства не може бути відмовлено в укладенні трудового договору.

Працівник має право у визначений ним строк розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо власник або уповноважений ним орган не виконує законодавство про працю, умови колективного чи трудового договору.

Стаття 39. Розірвання строкового трудового договору з ініціативи працівника

Строковий трудовий договір (пункти 2 і 3 статті 23) підлягає розірванню достроково на вимогу працівника в разі його хвороби або інвалідності, які перешкоджають виконанню роботи за договором, порушення власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, колективного або трудового договору та у випадках, передбачених частиною першою статті 38 цього Кодексу.

Спори про дострокове розірвання трудового договору вирішуються в загальному порядку, встановленому для розгляду трудових спорів.

Стаття 39-1. Продовження дії строкового трудового договору на невизначений строк

Якщо після закінчення строку трудового договору (пункти 2 і 3 статті 23) трудові відносини фактично тривають і жодна із сторін не вимагає їх припинення, дія цього договору вважається продовженою на невизначений строк.

Трудові договори, що були переукладені один чи декілька разів, за винятком випадків, передбачених частиною другою статті 23, вважаються такими, що укладені на невизначений строк.

Стаття 40. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу

Трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом лише у випадках:

1) змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників;

2) виявленої невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню даної роботи, а так само в разі відмови у наданні допуску до державної таємниці або скасування допуску до державної таємниці, якщо виконання покладених на нього обов'язків вимагає доступу до державної таємниці;

3) систематичного невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором або правилами внутрішнього трудового розпорядку, якщо до працівника раніше застосовувалися заходи дисциплінарного чи громадського стягнення;

4) прогулу (в тому числі відсутності на роботі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин;

5) нез'явлення на роботу протягом більш як чотирьох місяців підряд внаслідок тимчасової непрацездатності, не рахуючи відпустки по вагітності і родах, якщо законодавством не встановлений триваліший строк збереження місця роботи (посади) при певному захворюванні. За працівниками, які втратили працездатність у зв'язку з трудовим каліцтвом або професійним захворюванням, місце роботи (посада) зберігається до відновлення працездатності або встановлення інвалідності;

6) поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу;

7) появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння;

8) вчинення за місцем роботи розкрадання (в тому числі дрібного) майна власника, встановленого вироком суду, що набрав законної сили, чи постановою органу, до компетенції якого входить накладення адміністративного стягнення або застосування заходів громадського впливу;

10) призову або мобілізації власника – фізичної особи під час особливого періоду;

11) встановлення невідповідності працівника займаній посаді, на яку його прийнято, або виконуваній роботі протягом строку випробування.

Звільнення з підстав, зазначених у пунктах 1, 2 і 6 цієї статті, допускається, якщо неможливо перевести працівника, за його згодою, на іншу роботу.

Не допускається звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період його тимчасової непрацездатності (крім звільнення за пунктом 5 цієї статті), а також у період перебування працівника у відпустці. Це правило не поширюється на випадок повної ліквідації підприємства, установи, організації.

Стаття 41. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з окремими категоріями працівників за певних умов

Крім підстав, передбачених статтею 40 цього Кодексу, трудовий договір з ініціативи власника або уповноваженого ним органу може бути розірваний також у випадках:

1) одноразового грубого порушення трудових обов'язків керівником підприємства, установи, організації всіх форм власності (філіалу, представництва, відділення та іншого відокремленого підрозділу), його заступниками, головним бухгалтером підприємства, установи, організації, його заступниками, а також службовими особами органів доходів і зборів, яким присвоєно спеціальні звання, і службовими особами центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах державного фінансового контролю та контролю за цінами;

1-1) винних дій керівника підприємства, установи, організації, внаслідок чого заробітна плата виплачувалася несвоєчасно або в розмірах, нижчих від установленого законом розміру мінімальної заробітної плати;

2) винних дій працівника, який безпосередньо обслуговує грошові, товарні або культурні цінності, якщо ці дії дають підстави для втрати довір'я до нього з боку власника або уповноваженого ним органу;

3) вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи;

4) перебування всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» у прямому підпорядкуванні у близької особи;

5) припинення повноважень посадових осіб.

Власник або уповноважений ним орган з власної ініціативи зобов'язаний розірвати трудовий договір з посадовою особою в разі повторного порушення нею вимог законодавства у сфері ліцензування, з питань видачі документів дозвільного характеру або у сфері надання адміністративних послуг, передбачених статтями 166-10, 166-12, 188-44 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Розірвання договору у випадках, передбачених частинами першою і другою цієї статті, провадиться з додержанням вимог частини третьої статті 40, а у випадках, передбачених пунктами 2 і 3 частини першої цієї статті, – також вимог статті 43 цього Кодексу.

Розірвання договору у випадку, передбаченому пунктом 4 частини першої цієї статті, проводиться, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу.

[...]

Стаття 43. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника)

Розірвання трудового договору з підстав, передбачених пунктами 1 (крім випадку ліквідації підприємства, установи, організації), 2-5, 7 статті 40 і пунктами 2 і 3 статті 41 цього Кодексу, може бути проведено лише за попередньою згодою виборного органу (профспілкового представника), первинної профспілкової організації, членом якої є працівник, крім випадків, коли розірвання трудового договору із за-

значених підстав здійснюється з прокурором, поліцейським і працівником Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань України, Національного антикорупційного бюро України чи органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.

У випадках, передбачених законодавством про працю, виборний орган первинної профспілкової організації, членом якої є працівник, розглядає у п'ятнадцятиденний строк обґрунтоване письмове подання власника або уповноваженого ним органу про розірвання трудового договору з працівником.

Подання власника або уповноваженого ним органу має розглядатися у присутності працівника, на якого воно внесено. Розгляд подання у разі відсутності працівника допускається лише за його письмовою заявою. За бажанням працівника від його імені може виступати інша особа, у тому числі адвокат. Якщо працівник або його представник не з'явився на засідання, розгляд заяви відкладається до наступного засідання у межах строку, визначеного частиною другою цієї статті. У разі повторної неявки працівника (його представника) без поважних причин подання може розглядатися за його відсутності.

У разі якщо виборний орган первинної профспілкової організації не утворюється, згоду на розірвання трудового договору надає профспілковий представник, уповноважений на представництво інтересів членів професійної спілки згідно із статутом.

Виборний орган первинної профспілкової організації (профспілковий представник) повідомляє власника або уповноважений ним орган про прийняте рішення у письмовій формі в триденний строк після його прийняття. У разі пропуску цього строку вважається, що виборний орган первинної профспілкової організації (профспілковий представник) дав згоду на розірвання трудового договору.

Якщо працівник одночасно є членом кількох первинних профспілкових організацій, які діють на підприємстві, в установі, організації, згоду на його звільнення дає виборний орган тієї первинної профспілкової організації, до якої звернувся власник або уповноважений ним орган.

Рішення виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) про відмову в наданні згоди на розірвання трудового договору повинно бути обґрунтованим. У разі якщо в рішенні немає обґрунтування відмови в наданні згоди на розірвання трудового договору, власник або уповноважений ним орган має право звільнити працівника без згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).

Власник або уповноважений ним орган має право розірвати трудовий договір не пізніше як через місяць з дня одержання згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).

Якщо розірвання трудового договору з працівником проведено власником або уповноваженим ним органом без звернення до виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника), суд зупиняє провадження по справі, запитує згоду виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) і після її одержання або відмови виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) в дачі згоди на звільнення працівника (частина перша цієї статті) розглядає спір по суті.

Стаття 43-1. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу без попередньої згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника)

Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу без згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) допускається у випадках:

ліквідації підприємства, установи, організації;

незадовільного результату випробування, обумовленого при прийнятті на роботу;

звільнення з суміщуваної роботи у зв'язку з прийняттям на роботу іншого працівника, який не є сумісником, а також у зв'язку з обмеженнями на роботу за сумісництвом, передбаченими законодавством;

поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу;

звільнення працівника, який не є членом первинної профспілкової організації, що діє на підприємстві, в установі, організації;

звільнення з підприємства, установи, організації, де немає первинної профспілкової організації;

звільнення керівника підприємства, установи, організації (філіалу, представництва, відділення та іншого відокремленого підрозділу), його заступників, головного бухгалтера підприємства, установи, організації, його заступників, а також службових осіб органів доходів і зборів, яким присвоєно спеціальні звання, і службових осіб центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах державного фінансового контролю та контролю за цінами; керівних працівників, які обираються, затверджуються або призначаються на посади державними органами, органами місцевого самоврядування, а також громадськими організаціями та іншими об'єднаннями громадян;

звільнення працівника, який вчинив за місцем роботи розкрадання (в тому числі дрібне) майна власника, встановлене вироком суду, що набрав законної сили, чи постановою органу, до компетенції якого входить накладення адміністративного стягнення або застосування заходів громадського впливу;

призову або мобілізації власника – фізичної особи під час особливого періоду.

Законодавством можуть бути передбачені й інші випадки розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу без згоди відповідного виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).

Стаття 44. Вихідна допомога

При припиненні трудового договору з підстав, зазначених у пункті 6 статті 36 та пунктах 1, 2 і 6 статті 40 цього Кодексу, працівникові виплачується вихідна допомога у розмірі не менше середнього місячного заробітку; у разі призову або вступу на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу (пункт 3 статті 36) – у розмірі двох мінімальних заробітних плат; внаслідок порушення власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, колективного чи трудового договору (статті 38 і 39) – у розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного середнього заробітку; у разі припинення трудового договору з підстав, зазначених у пункті 5 частини першої статті 41, – у розмірі не менше ніж шестимісячний середній заробіток.

[...]

Стаття 46. Відсторонення від роботи

Відсторонення працівників від роботи власником або уповноваженим ним органом допускається у разі: появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмови або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони; в інших випадках, передбачених законодавством.

Стаття 47. Обов'язок власника або уповноваженого ним органу провести розрахунок з працівником і видати йому трудову книжку

Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний в день звільнення видати працівникові належно оформлену трудову книжку і провести з ним розрахунок у строки, зазначені в статті 116 цього Кодексу.

У разі звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу він зобов'язаний також у день звільнення видати йому копію наказу про звільнення з роботи. В інших випадках звільнення копія наказу видається на вимогу працівника.

У разі мобілізації власника – фізичної особи свої обов'язки, визначені цією статтею, він повинен виконати протягом місяця після своєї демобілізації без застосування санкцій та штрафів.

Стаття 48. Трудові книжки

Трудова книжка є основним документом про трудову діяльність працівника.

Трудові книжки ведуться на всіх працівників, які працюють на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи понад п'ять днів. Трудові книжки ведуться також на позаштатних працівників при умові, якщо вони підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів, які проходять стажування на підприємстві, в установі, організації.

Працівникам, що стають на роботу вперше, трудова книжка оформляється не пізніше п'яти днів після прийняття на роботу. Студентам вищих та учням професійно-технічних навчальних закладів трудова книжка оформляється не пізніше п'яти днів після початку проходження стажування.

До трудової книжки заносяться відомості про роботу, заохочення та нагороди за успіхи в роботі на підприємстві, в установі, організації; відомості про стягнення до неї не заносяться.

Порядок ведення трудових книжок визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 49. Видача довідки про роботу та заробітну плату

Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний видати працівникові на його вимогу довідку про його роботу на даному підприємстві, в установі, організації із зазначенням спеціальності, кваліфікації, посади, часу роботи і розміру заробітної плати.

Глава IV РОБОЧИЙ ЧАС**Стаття 50. Норма тривалості робочого часу**

Нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень.

Підприємства і організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, ніж передбачено в частині першій цієї статті.

Стаття 51. Скорочена тривалість робочого часу

Скорочена тривалість робочого часу встановлюється:

1) для працівників віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул) – 24 години на тиждень.

Тривалість робочого часу учнів, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, не може перевищувати половини максимальної тривалості робочого часу, передбаченої в абзаці першому цього пункту для осіб відповідного віку;

2) для працівників, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці, – не більш як 36 годин на тиждень.

Перелік виробництв, цехів, професій і посад з шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого часу, затверджується в порядку, встановленому законодавством.

Крім того, законодавством встановлюється скорочена тривалість робочого часу для окремих категорій працівників (учителів, лікарів та інших).

Скорочена тривалість робочого часу може встановлюватись за рахунок власних коштів на підприємствах і в організаціях для жінок, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю.

Стаття 52. П'ятиденний і шестиденний робочий тиждень та тривалість щоденної роботи

Для працівників установлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями. При п'ятиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності, які затверджує власник або уповноважений ним орган за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації з додержанням установленої тривалості робочого тижня (статті 50 і 51).

На тих підприємствах, в установах, організаціях, де за характером виробництва та умовами роботи запровадження п'ятиденного робочого тижня є недоцільним, встановлюється шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем. При шестиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи не може перевищувати 7 годин при тижневій нормі 40 годин, 6 годин при тижневій нормі 36 годин і 4 годин при тижневій нормі 24 години.

П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється власником або уповноваженим ним органом спільно з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) з урахуванням специфіки роботи, думки трудового колективу і за погодженням з місцевою радою.

Стаття 53. Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів

Напередодні святкових і неробочих днів (стаття 73) тривалість роботи працівників, крім працівників, зазначених у статті 51 цього Кодексу, скорочується на одну годину як при п'ятиденному, так і при шестиденному робочому тижні.

Напередодні вихідних днів тривалість роботи при шестиденному робочому тижні не може перевищувати 5 годин.

Стаття 54. Тривалість роботи в нічний час

При роботі в нічний час встановлена тривалість роботи (зміни) скорочується на одну годину. Це правило не поширюється на працівників, для яких уже

передбачено скорочення робочого часу (пункт 2 частини першої і частина третя статті 51).

Тривалість нічної роботи зрівнюється з денною в тих випадках, коли це необхідно за умовами виробництва, зокрема у безперервних виробництвах, а також на змінних роботах при шестиденному робочому тижні з одним вихідним днем.

Нічним вважається час з 10 години вечора до 6 години ранку.

Стаття 55. Заборона роботи в нічний час

Забороняється залучення до роботи в нічний час:

- 1) вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років (стаття 176);
- 2) осіб, молодших вісімнадцяти років (стаття 192);
- 3) інших категорій працівників, передбачених законодавством.

Робота жінок в нічний час не допускається, за винятком випадків, передбачених статтею 175 цього Кодексу. Робота осіб з інвалідністю у нічний час допускається лише за їх згодою і за умови, що це не суперечить медичним рекомендаціям (стаття 172).

Стаття 56. Неповний робочий час

За угодою між працівником і власником або уповноваженим ним органом може встановлюватись як при прийнятті на роботу, так і згодом неповний робочий день або неповний робочий тиждень. На просьбу вагітної жінки, жінки, яка має дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, в тому числі таку, що знаходиться під її опікуванням, або здійснює догляд за хворим членом сім'ї відповідно до медичного висновку, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний встановлювати їй неповний робочий день або неповний робочий тиждень.

Оплата праці в цих випадках провадиться пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Робота на умовах неповного робочого часу не тягне за собою будь-яких обмежень обсягу трудових прав працівників.

Стаття 57. Початок і закінчення роботи

Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) передбачається правилами внутрішнього трудового розпорядку і графіками змінності у відповідності з законодавством.

Стаття 58. Робота змінами

При змінних роботах працівники чергуються в змінах рівномірно в порядку, встановленому правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Перехід з однієї зміни в іншу, як правило, має відбуватися через кожний робочий тиждень в години, визначені графіками змінності.

Стаття 59. Перерви між змінами

Тривалість перерви в роботі між змінами має бути не меншою подвійної тривалості часу роботи в попередній зміні (включаючи і час перерви на обід).

Призначення працівника на роботу протягом двох змін підряд забороняється.

Стаття 60. Поділ робочого дня на частини

На роботах з особливими умовами і характером праці в порядку і випадках, передбачених законодавством, робочий день може бути поділений на частини з тією умовою, щоб загальна тривалість роботи не перевищувала встановленої тривалості робочого дня.

Стаття 61. Підсумований облік робочого часу

На безперервно діючих підприємствах, в установах, організаціях, а також в окремих виробництвах, цехах, дільницях, відділеннях і на деяких видах робіт, де за умовами виробництва (роботи) не може бути додержана встановлена для даної категорії працівників щоденна або щотижнева тривалість робочого часу, допускається за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації запровадження підсумованого обліку робочого часу з тим, щоб тривалість робочого часу за обліковий період не перевищувала нормального числа робочих годин (статті 50 і 51).

Стаття 62. Обмеження надурочних робіт

Надурочні роботи, як правило, не допускаються. Надурочними вважаються роботи понад встановлену тривалість робочого дня (статті 52, 53 і 61).

Власник або уповноважений ним орган може застосовувати надурочні роботи лише у виняткових випадках, що визначаються законодавством і в частині третій цієї статті.

Власник або уповноважений ним орган може застосовувати надурочні роботи тільки у таких виняткових випадках:

- 1) при проведенні робіт, необхідних для оборони країни, а також відвернення громадського або стихійного лиха, виробничої аварії і негайного усунення їх наслідків;
- 2) при проведенні громадсько необхідних робіт по водопостачанню, газопостачанню, опаленню, освітленню, каналізації, транспорту, зв'язку – для усунення випадкових або несподіваних обставин, які порушують правильне їх функціонування;
- 3) при необхідності закінчити почату роботу, яка внаслідок непередбачених обставин чи випадкової затримки з технічних умов виробництва не могла бути закінчена в нормальний робочий час, коли припинення її може призвести до псування або загибелі державного чи громадського майна, а також у разі необхідності невідкладного ремонту машин, верстатів або іншого устаткування, коли несправність їх викликає зупинення робіт для значної кількості трудящих;
- 4) при необхідності виконання вантажно-розвантажувальних робіт з метою недопущення або усунення простою рухомого складу чи скупчення вантажів у пунктах відправлення і призначення;
- 5) для продовження роботи при нез'явленні працівника, який заступає, коли робота не допускає перерви; в цих випадках власник або уповноважений ним орган зобов'язаний негайно вжити заходів до заміни змінника іншим працівником.

Стаття 63. Заборона залучення до надурочних робіт

До надурочних робіт (стаття 62) забороняється залучати:

- 1) вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (стаття 176);
- 2) осіб, молодших вісімнадцяти років (стаття 192);
- 3) працівників, які навчаються в загальноосвітніх школах і професійно-технічних училищах без відриву від виробництва, в дні занять (стаття 220).

Законодавством можуть бути передбачені і інші категорії працівників, що їх забороняється залучати до надурочних робіт.

Жінки, які мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю, можуть залучатись до надурочних робіт лише за їх згодою (стаття 177).

Залучення осіб з інвалідністю до надурочних робіт можливе лише за їх згодою і за умови, що це не суперечить медичним рекомендаціям (стаття 172).

Стаття 64. Необхідність одержання дозволу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) підприємства, установи, організації для проведення надурочних робіт

Надурочні роботи можуть провадитися лише з дозволу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) підприємства, установи, організації.

Стаття 65. Граничні норми застосування надурочних робіт

Надурочні роботи не повинні перевищувати для кожного працівника чотирьох годин протягом двох днів підряд і 120 годин на рік.

Власник або уповноважений ним орган повинен вести облік надурочних робіт кожного працівника.

Глава V ЧАС ВІДПОЧИНКУ

Стаття 66. Перерва для відпочинку і харчування

Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше двох годин. Перерва не включається в робочий час. Перерва для відпочинку і харчування повинна надаватись, як правило, через чотири години після початку роботи.

Час початку і закінчення перерви встановлюється правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Працівники використовують час перерви на свій розсуд. На цей час вони можуть відлучатися з місця роботи.

На тих роботах, де через умови виробництва перерву встановити не можна, працівникові повинна бути надана можливість приймання їжі протягом робочого часу. Перелік таких робіт, порядок і місце приймання їжі встановлюються власником або уповноваженим ним органом за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації.

Стаття 67. Вихідні дні

При п'ятиденному робочому тижні працівникам надаються два вихідних дні на тиждень, а при шестиденному робочому тижні – один вихідний день.

Загальним вихідним днем є неділя. Другий вихідний день при п'ятиденному робочому тижні, якщо він не визначений законодавством, визначається графіком роботи підприємства, установи, організації, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації, і, як правило, має надаватися підряд з загальним вихідним днем.

У випадку, коли святковий або неробочий день (стаття 73) збігається з вихідним днем, вихідний день переноситься на наступний після святкового або неробочого.

З метою створення сприятливих умов для використання святкових та неробочих днів (стаття 73), а також раціонального використання робочого часу Кабінет Міністрів України не пізніше ніж за три місяці до таких днів може рекомендувати керівникам підприємств, установ та організацій перенести вихідні та робочі дні у порядку і на умовах, установлених законодавством, для працівників, яким встановлено п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями.

Власник або уповноважений ним орган у разі застосування рекомендації Кабінету Міністрів України не пізніше ніж за два місяці видає наказ (розпорядження) про перенесення вихідних та робочих днів на підприємстві, в установі або організації, погоджений з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником).

Стаття 68. Вихідні дні на підприємствах, в установах, організаціях, пов'язаних з обслуговуванням населення

На підприємствах, в установах, організаціях, де робота не може бути перервана в загальний вихідний день у зв'язку з необхідністю обслуговування населення (магазини, підприємства побутового обслуговування, театри, музеї і інші), вихідні дні встановлюються місцевими радами.

Стаття 69. Вихідні дні на безперервно діючих підприємствах, в установах, організаціях

На підприємствах, в установах, організаціях, зупинення роботи яких неможливе з виробничо-технічних умов або через необхідність безперервного обслуговування населення, а також на вантажно-розвантажувальних роботах, пов'язаних з роботою транспорту, вихідні дні надаються в різні дні тижня по чергово кожній групі працівників згідно з графіком змінності, що затверджується власником або уповноваженим ним органом за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації.

Стаття 70. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку

Тривалість щотижневого безперервного відпочинку повинна бути не менш як сорок дві години.

Стаття 71. Заборона роботи у вихідні дні. Винятковий порядок застосування такої роботи

Робота у вихідні дні забороняється. Залучення окремих працівників до роботи у ці дні допускається тільки з дозволу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) підприємства, установи, організації і лише у виняткових випадках, що визначаються законодавством і в частині другій цієї статті.

Залучення окремих працівників до роботи у вихідні дні допускається в таких виняткових випадках:

- 1) для відвернення або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій і негайного усунення їх наслідків;
- 2) для відвернення нещасних випадків, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, загибелі або псування майна;
- 3) для виконання невідкладних, наперед не передбачених робіт, від негайного виконання яких залежить у дальшому нормальна робота підприємства, установи, організації в цілому або їх окремих підрозділів;
- 4) для виконання невідкладних вантажно-розвантажувальних робіт з метою запобігання або усунення простою рухомого складу чи скупчення вантажів у пунктах відправлення і призначення.

Залучення працівників до роботи у вихідні дні провадиться за письмовим наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу.

Стаття 72. Компенсація за роботу у вихідний день

Робота у вихідний день може компенсуватися, за згодою сторін, наданням іншого дня відпочинку або у грошовій формі у подвійному розмірі.

Оплата за роботу у вихідний день обчислюється за правилами статті 107 цього Кодексу.

[...]

Глава VII ОПЛАТА ПРАЦІ

Стаття 94. Заробітна плата

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується.

Питання державного і договірної регулювання оплати праці, прав працівників на оплату праці та їх захисту визначається цим Кодексом, Законом України «Про оплату праці» та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 95. Мінімальна заробітна плата. Індикація заробітної плати

Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці.

Мінімальна заробітна плата встановлюється одночасно в місячному та погодинному розмірах.

Розмір мінімальної заробітної плати встановлюється і переглядається відповідно до статей 9 і 10 Закону України «Про оплату праці» та не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці.

Заробітна плата підлягає індикації у встановленому законодавством порядку.

Стаття 96. Системи оплати праці

Системами оплати праці є тарифна та інші системи, що формуються на оцінках складності виконуваних робіт і кваліфікації працівників.

Тарифна система оплати праці включає: тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і професійні стандарти (кваліфікаційні характеристики).

Тарифна система оплати праці використовується при розподілі робіт залежно від їх складності, а працівників – залежно від кваліфікації та за розрядами тарифної сітки. Вона є основою для формування та диференціації розмірів заробітної плати.

[...]

Стаття 97. Оплата праці на підприємствах, в установах і організаціях

Оплата праці працівників здійснюється за погодинною, відрядною або іншими системами оплати праці. Оплата може провадитися за результатами індивідуальних і колективних робіт.

Форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, ставки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами, установами, організаціями самостійно у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною та галузевими (регіональними) угодами. Якщо колективний договір на підприємстві, в установі, організації не укладено, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний погодити ці питання з виборним органом первинної профспілко-

вої організації (профспілковим представником), що представляє інтереси більшості працівників, а у разі його відсутності – з іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом.

Конкретні розміри тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок робітникам, посадових окладів службовцям, а також надбавок, доплат, премій і винагород встановлюються власником або уповноваженим ним органом з урахуванням вимог, передбачених частиною другою цієї статті.

Власник або уповноважений ним орган чи фізична особа не має права в односторонньому порядку приймати рішення з питань оплати праці, що погіршують умови, встановлені законодавством, угодами, колективними договорами.

Оплата праці працівників здійснюється в першочерговому порядку. Всі інші платежі здійснюються власником або уповноваженим ним органом після виконання зобов'язань щодо оплати праці.

Стаття 98. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету

Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, здійснюється на підставі законів та інших нормативно-правових актів України, генеральної, галузевих, регіональних угод, колективних договорів, у межах бюджетних асигнувань та позабюджетних доходів.

[...]

Стаття 100. Оплата праці на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природними географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я

На важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природними географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я встановлюється підвищена оплата праці. Перелік цих робіт визначається Кабінетом Міністрів України.

[...]

Стаття 106. Оплата роботи в надурочний час

За погодинною системою оплати праці робота в надурочний час оплачується в подвійному розмірі годинної ставки.

За відрядною системою оплати праці за роботу в надурочний час виплачується доплата у розмірі 100 відсотків тарифної ставки працівника відповідної кваліфікації, оплата праці якого здійснюється за погодинною системою, – за всі відпрацьовані надурочні години.

У разі підсумованого обліку робочого часу оплачуються як надурочні всі години, відпрацьовані понад встановлений робочий час в обліковому періоді, у порядку, передбаченому частинами першою і другою цієї статті.

Компенсація надурочних робіт шляхом надання відгулу не допускається.

Стаття 107. Оплата роботи у святковій і неробочій дні

Робота у святковий і неробочий день (частина четверта статті 73) оплачується у подвійному розмірі:

- 1) відрядникам – за подвійними відрядними розцінками;
- 2) працівникам, праця яких оплачується за годинними або денними ставками, – у розмірі подвійної годинної або денної ставки;
- 3) працівникам, які одержують місячний оклад, – у розмірі одинарної годинної або денної ставки зверх окладу, якщо робота у святковий і неробочий день прова-

дилася у межах місячної норми робочого часу, і в розмірі подвійної годинної або денної ставки зверх окладу, якщо робота провадилася понад місячну норму.

Оплата у зазначеному розмірі провадиться за години, фактично відпрацьовані у святковий і неробочий день.

На бажання працівника, який працював у святковий і неробочий день, йому може бути наданий інший день відпочинку.

Стаття 108. Оплата роботи у нічний час

Робота у нічний час (стаття 54) оплачується у підвищеному розмірі, встановлюваному генеральною, галузевою (регіональною) угодами та колективним договором, але не нижче 20 відсотків тарифної ставки (окладу) за кожну годину роботи у нічний час.

[...]

Стаття 110. Повідомлення працівника про розміри оплати праці

При кожній виплаті заробітної плати власник або уповноважений ним орган повинен повідомити працівника про такі дані, що належать до періоду, за який провадиться оплата праці:

- а) загальна сума заробітної плати з розшифровкою за видами виплат;
- б) розміри і підстави відрахувань та утримань із заробітної плати;
- в) сума заробітної плати, що належить до виплати.

[...]

Стаття 115. Строки виплати заробітної плати

Заробітна плата виплачується працівникам регулярно в робочі дні у строки, встановлені колективним договором або нормативним актом роботодавця, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом (а в разі відсутності таких органів – представниками, обраними і уповноваженими трудовим колективом), але не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує шістнадцяти календарних днів, та не пізніше семи днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата.

У разі коли день виплати заробітної плати збігається з вихідним, святковим або неробочим днем, заробітна плата виплачується напередодні.

Розмір заробітної плати за першу половину місяця визначається колективним договором або нормативним актом роботодавця, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом (а в разі відсутності таких органів – представниками, обраними і уповноваженими трудовим колективом), але не менше оплати за фактично відпрацьований час з розрахунку тарифної ставки (посадового окладу) працівника.

Заробітна плата працівникам за весь час щорічної відпустки виплачується не пізніше ніж за три дні до початку відпустки.

Стаття 116. Строки розрахунку при звільненні

При звільненні працівника виплата всіх сум, що належать йому від підприємства, установи, організації, провадиться в день звільнення. Якщо працівник в день звільнення не працював, то зазначені суми мають бути виплачені не пізніше наступного дня після пред'явлення звільненим працівником вимоги про розрахунок. Про нараховані суми, належні працівникові при звільненні, власник або уповнова-

жений ним орган повинен письмово повідомити працівника перед виплатою зазначених сум.

В разі спору про розмір сум, належних працівникові при звільненні, власник або уповноважений ним орган в усякому випадку повинен в зазначений у цій статті строк виплатити не оспорювану ним суму.

Стаття 117. Відповідальність за затримку розрахунку при звільненні

В разі невиплати з вини власника або уповноваженого ним органу належних звільненому працівникові сум у строки, зазначені в статті 116 цього Кодексу, при відсутності спору про їх розмір підприємство, установа, організація повинні виплатити працівникові його середній заробіток за весь час затримки по день фактичного розрахунку.

При наявності спору про розміри належних звільненому працівникові сум власник або уповноважений ним орган повинен сплатити зазначене в цій статті відшкодування в тому разі, коли спір вирішено на користь працівника. Якщо спір вирішено на користь працівника частково, то розмір відшкодування за час затримки визначає орган, який виносить рішення по суті спору.

[...]

Глава ІХ ГАРАНТІЇ ПРИ ПОКЛАДЕННІ НА ПРАЦІВНИКІВ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ПІДПРИЄМСТВУ, УСТАНОВІ, ОРГАНІЗАЦІЇ

Стаття 130. Загальні підстави і умови матеріальної відповідальності працівників

Працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків.

При покладенні матеріальної відповідальності права і законні інтереси працівників гарантуються шляхом встановлення відповідальності тільки за пряму дійсну шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством, і за умови, коли така шкода заподіяна підприємству, установі, організації винними протиправними діями (бездіяльністю) працівника. Ця відповідальність, як правило, обмежується певною частиною заробітку працівника і не повинна перевищувати повного розміру заподіяної шкоди, за винятком випадків, передбачених законодавством.

За наявності зазначених підстав і умов матеріальна відповідальність може бути покладена незалежно від притягнення працівника до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

На працівників не може бути покладена відповідальність за шкоду, яка відноситься до категорії нормального виробничо-господарського ризику, а також за шкоду, заподіяну працівником, що перебував у стані крайньої необхідності. Відповідальність за не одержаний підприємством, установою, організацією прибуток може бути покладена лише на працівників, що є посадовими особами.

Працівник, який заподіяв шкоду, може добровільно покрити її повністю або частково. За згодою власника або уповноваженого ним органу працівник може передати для покриття заподіяної шкоди рівноцінне майно або поправити пошкоджене.

Стаття 131. Обов'язки власника або уповноваженого ним органу та працівників по збереженню майна

Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний створити працівникам умови, необхідні для нормальної роботи і забезпечення повного збереження дорученого їм майна.

Працівники зобов'язані бережливо ставитися до майна підприємства, установи, організації і вживати заходів до запобігання шкоді.

Стаття 132. Матеріальна відповідальність у межах середнього місячного заробітку

За шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків, працівники, крім працівників, що є посадовими особами, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку

Матеріальна відповідальність понад середній місячний заробіток допускається лише у випадках, зазначених у законодавстві

Стаття 133. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників

У відповідності з законодавством обмежену матеріальну відповідальність несуть:

1) працівники – за зіпсуття або знищення через недбалість матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, – у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку. В такому ж розмірі працівники несуть матеріальну відповідальність за зіпсуття або знищення через недбалість інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування;

2) керівники підприємств, установ, організацій та їх заступники, а також керівники структурних підрозділів на підприємствах, в установах, організаціях та їх заступники – у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку, якщо шкоду підприємству, установі, організації заподіяно зайвими грошовими виплатами працівникам, неправильною постановкою обліку і зберігання матеріальних, грошових чи культурних цінностей, невжиттям необхідних заходів до запобігання простоям.

Стаття 134. Випадки повної матеріальної відповідальності

Відповідно до законодавства працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації, у випадках, коли:

1) між працівником і підприємством, установою, організацією відповідно до статті 135-1 цього Кодексу укладено письмовий договір про взяття на себе працівником повної матеріальної відповідальності за незабезпечення цілості майна та інших цінностей, переданих йому для зберігання або для інших цілей;

2) майно та інші цінності були одержані працівником під звіт за разовою довіреністю або за іншими разовими документами;

3) шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку;

4) шкоди завдано працівником, який був у нетверезому стані;

5) шкоди завдано недостатчею, умисним знищенням або умисним зіпсуттям матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, а також інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування;

6) відповідно до законодавства на працівника покладено повну матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків;

7) шкоди завдано не при виконанні трудових обов'язків;

8) службова особа, винна в незаконному звільненні або переведенні працівника на іншу роботу;

9) керівник підприємства, установи, організації всіх форм власності, винний у несвоечасній виплаті заробітної плати понад один місяць, що призвело до виплати компенсацій за порушення строків її виплати, і за умови, що Державний бюджет України та місцеві бюджети, юридичні особи державної форми власності не мають заборгованості перед цим підприємством.

Стаття 135. Межі матеріальної відповідальності у випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір

Межі матеріальної відповідальності працівників за шкоду, завдану підприємству, установі, організації розкраданням, умисним зіпсуттям, недостачею або втратою окремих видів майна та інших цінностей, а також у тих випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір, встановлюються законодавством.

Стаття 135-1. Письмові договори про повну матеріальну відповідальність

Письмові договори про повну матеріальну відповідальність може бути укладено підприємством, установою, організацією з працівниками (що досягли вісімнадцятирічного віку), які займають посади або виконують роботи, безпосередньо зв'язані із зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей. Перелік таких посад і робіт, а також типовий договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність затверджуються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 135-2. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність

При спільному виконанні працівниками окремих видів робіт, зв'язаних із зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей, коли неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника і укласти з ним договір про повну матеріальну відповідальність, може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність встановлюється власником або уповноваженим ним органом за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації. Письмовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність укладається між підприємством, установою, організацією і всіма членами колективу (бригади).

Перелік робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування, а також типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність розробляються за участю профспілкових об'єднань України та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення.

Стаття 135-3. Визначення розміру шкоди

Розмір заподіяної підприємству, установі, організації шкоди визначається за фактичними втратами, на підставі даних бухгалтерського обліку, виходячи з балан-

сової вартості (собівартості) матеріальних цінностей за вирахуванням зносу згідно з установленими нормами.

У разі розкрадання, недостачі, умисного знищення або умисного зіпсуття матеріальних цінностей розмір шкоди визначається за цінами, що діють у даній місцевості на день відшкодування шкоди.

На підприємствах громадського харчування (на виробництві та в буфетах) і в комісійній торгівлі розмір шкоди, заподіяної розкраданням або недостачею продукції і товарів, визначається за цінами, встановленими для продажу (реалізації) цієї продукції і товарів.

Законодавством може бути встановлено окремий порядок визначення розміру шкоди, що підлягає покриттю, в тому числі у кратному обчисленні, заподіяної підприємству, установі, організації розкраданням, умисним зіпсуттям, недостачею або втратою окремих видів майна та інших цінностей, а також у тих випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір.

Розмір підлягаючої покриттю шкоди, заподіяної з вини кількох працівників, визначається для кожного з них з урахуванням ступеня вини, виду і межі матеріальної відповідальності.

Стаття 136. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником

Покриття шкоди працівниками в розмірі, що не перевищує середнього місячного заробітку, провадиться за розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, керівниками підприємств, установ, організацій та їх заступниками – за розпорядженням вищестоящего в порядку підлеглості органу шляхом відрахування із заробітної плати працівника.

Розпорядження власника або уповноваженого ним органу, або вищестоящего в порядку підлеглості органу має бути зроблено не пізніше двох тижнів з дня виявлення заподіяної працівником шкоди і звернено до виконання не раніше семи днів з дня повідомлення про це працівникові. Якщо працівник не згоден з відрахуванням або його розміром, трудовий спір за його заявою розглядається в порядку, передбаченому законодавством.

У решті випадків покриття шкоди провадиться шляхом подання власником або уповноваженим ним органом позову до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

Стягнення з керівників підприємств, установ, організацій та їх заступників матеріальної шкоди в судовому порядку провадиться за позовом вищестоящего в порядку підлеглості органу.

Стаття 137. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування

Суд при визначенні розміру шкоди, що підлягає покриттю, крім прямої дійсної шкоди, враховує ступінь вини працівника і ту конкретну обстановку, за якої шкоду було заподіяно. Коли шкода стала наслідком не лише винної поведінки працівника, але й відсутності умов, що забезпечують збереження матеріальних цінностей, розмір покриття повинен бути відповідно зменшений.

Суд може зменшити розмір покриття шкоди, заподіяної працівником, залежно від його майнового стану, за винятком випадків, коли шкода заподіяна злочинними діями працівника, вчиненими з корисливою метою.

Стаття 138. Обов'язок доказування наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника

Для покладення на працівника матеріальної відповідальності за шкоду власник або уповноважений ним орган повинен довести наявність умов, передбачених статтею 130 цього Кодексу.

[...]

3. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. (витяги)

[...]

Розділ I**ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ****Стаття 1. Визначення термінів**

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі;

захист інформації – сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї;

інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді;

суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт, що здійснює владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

[...]

Стаття 25. Гарантії діяльності засобів масової інформації та журналістів

1. Під час виконання професійних обов'язків журналіст має право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом.

2. Журналіст має право безперешкодно відвідувати приміщення суб'єктів владних повноважень, відкриті заходи, які ними проводяться, та бути особисто прийнятим у розумні строки їх посадовими і службовими особами, крім випадків, визначених законодавством.

3. Журналіст має право не розкривати джерело інформації або інформацію, яка дозволяє встановити джерела інформації, крім випадків, коли його зобов'язано до цього рішенням суду на основі закону.

4. Після пред'явлення документа, що засвідчує його професійну належність, працівник засобу масової інформації має право збирати інформацію в районах стихійного лиха, катастроф, у місцях аварій, масових безпорядків, воєнних дій, крім випадків, передбачених законом.

5. Журналіст має право поширювати підготовлені ним матеріали (фонограми, відеозаписи, письмові тексти тощо) за власним підписом (авторством) або під умовним ім'ям (псевдонімом).

6. Журналіст засобу масової інформації має право відмовитися від авторства (підпису) на матеріал, якщо його зміст після редакційної правки (редагування) суперечить його переконанням.

7. Права та обов'язки журналіста, працівника засобу масової інформації, визначені цим Законом, поширюються на зарубіжних журналістів, працівників зарубіжних засобів масової інформації, які працюють в Україні.

Стаття 26. Акредитація журналістів, працівників засобів масової інформації

1. З метою створення сприятливих умов для здійснення журналістами, працівниками засобів масової інформації професійної діяльності суб'єкт владних повноважень може здійснювати їх акредитацію.

Усі дії, пов'язані з акредитацією, мають ґрунтуватися на принципах відкритості, рівності, справедливості з метою забезпечення права громадськості на одержання інформації через засоби масової інформації. Відсутність акредитації не може бути підставою для відмови в допуску журналіста, працівника засобу масової інформації на відкриті заходи, що проводить суб'єкт владних повноважень.

2. Акредитація журналіста, працівника засобу масової інформації здійснюється безоплатно на підставі його заяви або подання засобу масової інформації.

У заяві, поданій журналістом, працівником засобу масової інформації, зазначаються його прізвище, ім'я та по батькові, адреса, номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти (за наявності). До заяви додаються копії документів, що посвідчують особу та засвідчують її професійну належність.

У поданні засобу масової інформації зазначаються його повне найменування, дата і номер реєстрації, адреса, адреса електронної пошти (за наявності), номер засобу зв'язку, прізвище, ім'я та по батькові журналіста, працівника засобу масової інформації, щодо якого вноситься подання. До подання додаються копії документів, що посвідчують особу.

В акредитації не може бути відмовлено в разі подання усіх документів, передбачених цією частиною.

Суб'єкт владних повноважень може встановлювати спрощений порядок акредитації.

3. Порядок акредитації, визначений суб'єктом владних повноважень, підлягає оприлюдненню.

4. Суб'єкти владних повноважень, що здійснили акредитацію журналістів, працівників засобів масової інформації, зобов'язані сприяти провадженню ними професійної діяльності; завчасно сповіщати їх про місце і час проведення сесій, засідань, нарад, брифінгів та інших публічних заходів; надавати їм інформацію, призначену для засобів масової інформації; а також сприяти створенню умов для здійснення запису і передачі інформації, проведення інтерв'ю, отримання коментарів посадових осіб.

5. У разі якщо захід проводиться відповідно до міжнародних або інших спеціальних протоколів, можуть встановлюватися особливі умови допуску журналістів. Такі особливі умови оприлюднюються на офіційному веб-сайті відповідного суб'єкта владних повноважень до проведення заходу.

6. Журналіст, працівник засобу масової інформації зобов'язаний дотримуватися встановлених суб'єктом владних повноважень правил внутрішнього трудового розпорядку, не перешкоджати діяльності його службових та посадових осіб.

7. Суб'єкти владних повноважень, що акредитували журналіста, працівника засобу масової інформації, приймають рішення про

припинення акредитації у разі:
подання ним відповідної заяви;

неодноразового грубого порушення ним обов'язків, визначених цією статтею; звернення засобу масової інформації, за поданням якого здійснена акредитація.

8. У рішенні про припинення акредитації зазначаються посадова особа чи службова особа (суб'єкт владних повноважень), яка прийняла відповідне рішення, дата прийняття рішення, підстава для прийняття рішення та порядок його оскарження. Письмове повідомлення про припинення акредитації видається або надсилається засобу масової інформації або журналістові, працівникові засобу масової інформації протягом п'яти робочих днів з дня прийняття відповідного рішення.

9. Рішення про припинення акредитації може бути оскаржено до суду в установленому порядку.

[...]

4. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. (витяги)

[...]

Стаття 25. Журналіст редакції друкованого засобу масової інформації

Журналістом редакції друкованого засобу масової інформації відповідно до цього Закону є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації.

Професійна належність журналіста може підтверджуватися документом, виданим професійним об'єднанням журналістів.

На особу, якій видано редакційне посвідчення чи інший документ, що підтверджує повноваження, надані їй редакцією друкованого засобу масової інформації, або її професійну належність, поширюються права і обов'язки, зазначені у статті 26 цього Закону.

Стаття 26. Права та обов'язки журналіста редакції

Здійснюючи свою діяльність на засадах професійної самостійності, журналіст використовує права та виконує обов'язки, передбачені Законом України «Про інформацію» та цим Законом.

Журналіст має право:

1) на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання інформації;

2) відвідувати державні органи, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи і організації та бути прийнятим їх посадовими особами;

3) відкрито здійснювати записи, в тому числі із застосуванням будь-яких технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

4) на вільний доступ до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються чинним законодавством України;

7) по пред'явленні редакційного посвідчення чи іншого документа, що підтверджує його професійну належність або повноваження, надані редакцією друкованого засобу масової інформації, перебувати в районі стихійного лиха, катастроф, в місцях аварій, масових безпорядків, на мітингах і демонстраціях, на територіях, де оголошено надзвичайний стан;

8) звертатися до спеціалістів при перевірці одержаних інформаційних матеріалів;

9) поширювати підготовлені ним повідомлення і матеріали за власним підписом, під умовним ім'ям (псевдонімом) або без підпису (анонімно);

10) відмовлятися від публікації матеріалу за власним підписом, якщо його зміст після редакційної правки суперечить особистим переконанням автора;

11) на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду.

Журналіст зобов'язаний:

1) дотримуватися програми діяльності друкованого засобу масової інформації, з редакцією якого він перебуває у трудових або інших договірних відносинах, керуватися положеннями статуту редакції;

2) подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію;

3) задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства;

4) відмовлятися від доручення редактора (головного редактора) чи редакції, якщо воно не може бути виконано без порушення Закону;

5) представлятися та пред'являти редакційне посвідчення чи інший документ, що підтверджує його професійну належність або повноваження, надані редакцією друкованого засобу масової інформації;

6) виконувати обов'язки учасника інформаційних відносин;

7) утримуватися від поширення в комерційних цілях інформаційних матеріалів, які містять рекламні відомості про реквізити виробника продукції чи послуг (його адресу, контактний телефон, банківський рахунок), комерційні ознаки товару чи послуг тощо.

Журналіст несе відповідальність в межах чинного законодавства за перевищення своїх прав і невиконання обов'язків.

[...]

5. Рішення Колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду Івано-Франківської області від 27 січня 2014 р. (Справа № 344/7438/13-ц; Провадження № 22-ц/779/163/2014) (витяг)

Р І Ш Е Н Н Я ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

27 січня 2014 року м. Івано-Франківськ

Колегія суддів судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду Івано-Франківської області в складі:

[...]

з участю: апелянта ОСОБА_2, представника апелянтів – ОСОБА_3, представників відповідача – М.Т.І., О.В.І.

розглянувши у відкритому судовому засіданні цивільну справу за позовом ОСОБА_2, ОСОБА_6 до Управління Державної служби охорони при УМВС України в

Івано-Франківській області про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, за апеляційною скаргою ОСОБА_2, ОСОБА_6 на рішення Івано-Франківського міського суду від 25 листопада 2013 року, –

В С Т А Н О В И Л А :

Позивачі звернулися в суд із зазначеним позовом, посиляючись на те, що між ОСОБА_2 та відповідачем укладено договір від 01.01.2009 року №ІФМ 2432 «На централізовану охорону майна в житлових приміщеннях громадян підрозділами ДСО при Міністерстві внутрішніх справ». У липні 2012 року у його помешканні трапилась крадіжка через неналежне виконання відповідачем, передбачених у договорі обов'язків. За фактом таємного викрадення майна ОСОБА_6, слідчим СВ Івано-Франківського МВ УМВС України в Івано-Франківській області порушено кримінальну справу. Загальний розмір заподіяної майнової шкоди складає 23100 грн., а саме: 21600 грн. – вартість викрадених золотих виробів, 1500 грн. – викрадені грошові кошти, а також 5000 грн. заподіяної моральної шкоди. Просили позов задовольнити.

Рішенням Івано-Франківського міського суду від 25 листопада 2013 року в задоволенні позову ОСОБА_2, ОСОБА_6 до Управління Державної служби охорони при УМВС України в Івано-Франківській області про відшкодування матеріальної та моральної шкоди – відмовлено.

На дане рішення ОСОБА_2, ОСОБА_6 подали апеляційну скаргу, в якій посиляється на порушення судом норм матеріального і процесуального права та невідповідність висновків суду обставинам справи.

Апелянти вказують, що судом помилково зазначено, що факт крадіжки визначеної в постанові про порушення кримінальної справи, кількості золотих виробів та грошових коштів, як і факт, що вони належали позивачці ОСОБА_6 не доведено та не надано будь-яких належних та допустимих доказів. Так, на місці події в присутності працівників слідчо-оперативної групи та представницького складу УДСО при УМВС було складено протокол огляду місця події, відібрано пояснення в ОСОБА_2 та членів його сім'ї, а також проведено ряд інших слідчих дій, де йшла мова про речі і їхню кількість, що були викрадені.

Апелянти також зазначають, що не заслуговують на увагу доводи відповідача та суду про те, що позивачами не виконано умови договору, а саме: не передано охороні дублікати ключів від об'єкта та необхідність зберігання цінних речей у сейфах, оскільки відповідач не надав доказів на підтвердження того, що це перешкоджало своєчасному виявленню причин спрацювання сигналізації або затриманню злочинців на місці події.

Вважають також, що суд помилково не взяв до уваги п. 6.3 Договору, де вказується, що у суму збитків, що підлягають відшкодуванню, входить вартість викраденого майна клієнта.

На думку апелянтів, суд даним обставинам не дав належної оцінки та ухвалив рішення з порушенням вимог закону.

З вищенаведених підстав просили рішення суду першої інстанції скасувати та ухвалити нове рішення, яким їх позовні вимоги задовольнити в повному обсязі.

В судовому засіданні апелянт ОСОБА_2 та представник апелянтів доводи апеляційної скарги підтримали з мотивів, поданих у апеляційній скарзі, просили про їх задоволення.

Апелянт ОСОБА_6 в судове засідання не з'явилася, хоча належним чином повідомлялася про час й місце розгляду справи, що у відповідності до ч. 2 ст. 305 ЦПК України не перешкоджає розглядові справи.

Представники відповідача апеляційну скаргу заперечили, вважають її безпідставною, а рішення суду законним та обґрунтованим.

Вислухавши доповідача, пояснення учасників процесу, перевіривши матеріали справи, колегія суддів приходять до висновку, що апеляційна скарга підлягає до часткового задоволення з наступних підстав.

Відповідно до ст. 213 ЦПК України рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Згідно вимог ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання: чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин; чи слід позов задовольнити або в позові відмовити; як розподілити між сторонами судові витрати; чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення; чи є підстави для скасування заходів забезпечення позову.

Рішення суду першої інстанції не в повній мірі відповідає зазначеним вимогам, оскільки не ґрунтується на повному і об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в сукупності.

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні позову, суд першої інстанції дійшов висновку про те, що доводи позивачів про порушення їх майнових прав не знайшли свого підтвердження, вимоги в частині відшкодування моральної шкоди також є безпідставними, вини відповідача у завданні такої шкоди не встановлено.

Однак з таким висновком суду першої інстанції колегія суддів повністю погодитись не може.

Відповідно до ч. 2 ст. 15 Цивільного кодексу України, кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

Як встановлено судом першої інстанції та вбачається із матеріалів справи, 01 січня 2009 року між позивачем ОСОБА_2 та відповідачем було укладено договір на централізовану охорону майна в житлових приміщеннях громадян підрозділом Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ № ІФМ 2432 (надалі – Договір) (а.с. 58–61).

Відповідно до п. 2.1., п. 2.2. Договору, «Клієнт» (ОСОБА_2.) передає, а «Охорона» (УДСО при УМВС України в Івано-Франківській області) приймає під охорону майно, що знаходиться на об'єкті «Клієнта» за адресою АДРЕСА_1, «Охорона» здійснює охорону майна шляхом спостереження за станом встановленої на «Об'єкті» сигналізації, яка контролює цілісність його будівельних конструкцій в період охорони та забезпечує виїзд до «Об'єкта» НМО (наряд міліції охорони) у випадку спрацювання сигналізації «Об'єкта».

21 липня 2012 року позивачу зателефонували із диспетчерської служби відповідача і повідомили про те, що в його житловому будинку спрацював один із датчиків сигналізації на проникнення в будинок. Вказаний факт сторонами визнається, а тому відповідно до ст. 61 ЦПК України доказуванню не підлягає.

03 вересня 2012 року слідчим СВ Івано-Франківського МВ УМВС України в Івано-Франківській області порушено кримінальну справу за фактом таємного викрадення майна ОСОБА_6 за ознаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК України (а.с. 27).

Як вбачається із вказаної вище постанови слідчого, загальна вартість викрадених золотих виробів з будинку позивача ОСОБА_2 становить 19000 грн., власником золотих виробів була позивачка ОСОБА_6. Окрім золотих виробів було викрадено також грошові кошти в сумі 1500 грн., які також належали позивачці ОСОБА_6, загальна сума збитків ОСОБА_6 становить 20500 грн.

Факт крадіжки саме такої кількості золотих виробів та грошових коштів як і факт того, що вони належали позивачці ОСОБА_6, позивачі доводять тільки постановою про порушення кримінальної справи. Будь-яких належних та допустимих доказів на підтвердження якості та вартості викраденого позивачі не надали.

Однак, у відповідності до вимог п. 6.1 договору, «Охорона» несе майнову відповідальність за прямі дійсні збитки, заподіяні «Клієнту», внаслідок неналежного виконання «Охороною» договірних зобов'язань та наявності вини «Охорони» у їх спричиненні, але на суму не більше 5000 грн., за умов крадіжки, знищення, пошкодження майна «Клієнта» на «Об'єкті» у період його охорони сторонніми особами, які проникли на «Об'єкт» після його здавання під охорону.

Статтю 626 ЦК України передбачено, що Договора є домовленість двох або більше сторін, спрямованих на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, а відповідно, ч. 1 ст. 628 ЦК України зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Згідно ст. 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього кодексу.

Із повідомлення УМВС України в Івано-Франківській області, адресованого ОСОБА_2 (а.с. 24), вбачається, що за результатами службового розслідування, за фактами неналежного виконання службових обов'язків працівниками УДСО при УМВС, під час охорони його будинку, ряд працівників даного підрозділу притягнуто до суворої дисциплінарної відповідальності.

В судовому засіданні апеляційного суду представник відповідача підтвердила, що зі сторони адміністрації УДСО УМВС України в Івано-Франківській області була усна пропозиція позивачам щодо досудового врегулювання даного питання, шляхом виплати в їх користь грошової суми в розмірі 5000 грн.

Таким чином, зважаючи на викладене вище та з правового аналізу п. 6.1 Договору колегія суддів приходять до висновку, що сторона відповідача фактично визнала свою вину щодо неналежного виконання умов Договору.

Доводи відповідача про те, що позивачами не було виконано умови п. 5.1.3 Договору, а саме: не передано охороні дублікати ключів від об'єкта, металевого сейфа, є необгрунтованими, бо відповідач не надав доказів на підтвердження того, що це перешкодило своєчасному виявленню причин спрацювання сигналізації або затриманню злочинців на місці події.

Так, за умовами Договору саме відповідач взяв на себе обов'язок щодо технічного обладнання місць сигналізації у квартирі та встановив її у такий спосіб, щоб унеможливити проникнення сторонніх осіб до квартири.

Крім того, як убачається із доданих в судовому засіданні представником відповідача копій письмових доказів, а також із пояснень останнього, працівники служби охорони прибули на об'єкт після спрацювання тривожної сигналізації за 6 хвилин, а сигнали, які поступали на маяки руху у кімнатах тривали 10 хвилин. Ці обставини, на думку колегії суддів, давали можливість працівникам служби охорони, при належному та професійному виконанні своїх обов'язків, затримати сторонніх осіб, які проникли у приміщення. Однак цього зроблено не було.

Судова колегія вважає, що розглядаючи спір та відмовляючи у задоволенні позову, суд не повно дослідив і оцінив обставини по справі, надані сторонами докази, не правильно визначив юридичну природу спірних правовідносин і закон, який їх регулює, дійшов помилкового висновку про відсутність вини відповідача щодо порушення майнових прав позивачів, зокрема, не звернув увагу на те, що відповідач неналежним чином виконав свої зобов'язання по Договору, що дало можливість не встановленим слідством особам проникнути до будинку, вкрасти звіттіля цінні речі та зникнути з місця події, тобто охорона не тільки не запобігла викраденню речей, але і не прийняла мір до затримання крадіїв. Тому в цій частині рішення суду першої інстанції підлягає скасуванню з ухваленням нового про часткове задоволення позову та стягнення з відповідача на користь ОСОБА_6 5000 грн. матеріальної шкоди.

Що стосується вимоги про стягнення моральної шкоди, то в цій частині рішення колегія суддів вважає обґрунтованим.

Так, згідно ст. 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом.

Договором на централізовану охорону майна в житлових приміщеннях громадян підрозділом Державної служби охорони при МВС України, по якому позивачам завдано матеріальні збитки, не передбачено застосування таких правових наслідків, як відшкодування моральної шкоди.

Тому ця вимога позивачів є безпідставною і задоволенню не підлягає.

Керуючись ст.ст. 218, 307, 309, 313, 314, 316, 317, 319 ЦПК України, колегія суддів, –

в и р і ш и л а :

Апеляційну скаргу ОСОБА_2, ОСОБА_6 задовольнити частково.

Рішення Івано-Франківського міського суду від 25 листопада 2013 року в частині відмови у позові ОСОБА_6 про відшкодування матеріальної шкоди скасувати та ухвалити в цій частині нове рішення.

Позов ОСОБА_6 до Управління Державної служби охорони при УМВС України в Івано-Франківській області про відшкодування матеріальної шкоди задовольнити частково.

Стягнути з Управління Державної служби охорони при УМВС України в Івано-Франківській області (код ЗКПО № 08596908, р/р 26008300011795 в АКБ «Плюс Банк» м. Івано-Франківськ, МФО 336310, свід. № 12847767, інд. № 085969009159) на користь ОСОБА_6 5000 (п'ять тисяч) грн. заподіяної матеріальної шкоди за прямі дійсні збитки і 114,70 (сто чотирнадцять) грн. 70 коп. судового збору.

В решті рішення залишити без змін.

Рішення набирає законної сили з моменту проголошення, але може бути оскаржене в касаційному порядку безпосередньо до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ протягом двадцяти днів з дня набрання ним законної сили.

**6. Ухвала Святошинського районного суду м. Києва
від 31 березня 2016 р. (пр. № 2/759/2347/16; ун. № 759/2365/16-ц) (витяг)**

**У Х В А Л А
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ**

31 березня 2016 року м. Київ

Святошинський районний суд м. Києва у складі:

[...]

розглянувши у відкритому судовому засіданні цивільну справу за позовом Управління поліції охорони в Київській області до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості за охоронні послуги,

ВСТАНОВИВ:

Позивач Управління поліції охорони в Київській області звернулося з зазначеним позовом до суду, в якому просить стягнути з ОСОБА_4 заборгованість за надані послуги охорони у розмірі 1200 грн. та судові витрати у розмірі 1378 грн.

В поданому до суду позові позивач посилається на те, що між Управлінням поліції охорони в Київській області та ОСОБА_4 укладено договір на централізовану охорону об'єктів в жилих приміщеннях громадян підрозділом Державної служби охорони при МВС України від 09.03.2011 року № 513/11. Відповідно до даного договору ціна за надання послуги визначається у розмірі 400 грн. щомісячно. Відповідач оплату послуг охорони за жовтень–грудень 2015 року не здійснив, у зв'язку з чим у нього виникла заборгованість у розмірі 1200 грн.

Представник позивача – Красновид Н.Л. в судовому засіданні подала заяву про залишення позовної заяви без розгляду, мотивуючи її тим, що відповідачем було повністю погашено борг перед Управлінням поліції охорони в Київській області.

Відповідач ОСОБА_4 в судове засідання не з'явився, про його час і місце повідомлений належним чином.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 207 ЦПК України суд виносить ухвалу про залишення позову без розгляду, якщо позивач подав заяву про залишення позову без розгляду.

За таких обставин, суд приходить до висновку про те, що заява позивача Управління поліції охорони в Київській області – підлягає задоволенню.

Керуючись п. 5 ч.1 ст. 207 ЦПК України, суд

УХВАЛИВ:

Заяву представника позивача Управління поліції охорони в Київській області – Красновид Наталі Леонідівни – задовольнити.

Позовну заяву Управління поліції охорони в Київській області до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості за охоронні послуги – **залишити без розгляду.**

Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом п'яти днів з дня її проголошення. У разі якщо ухвалу було постановлено без участі особи, яка її оскаржує, апеляційна скарга подається протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали.

7. Рішення колегії суддів Судової палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду м. Києва від 2 лютого 2017 р. (Справа 756/3080/16-ц; Провадження № 22-ц/796/1828/2017) (витяг)

**РІШЕННЯ
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ**

Головуючий у суді першої інстанції: Кричина А.В. Доповідач у суді апеляційної інстанції: С.Т.А. 2 лютого 2017 року колегія суддів Судової палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду м. Києва в складі:

[...]

розглянувши в судовому засіданні в м. Києві цивільну справу за апеляційною скаргою Приватного підприємства «Комсервіс-Безпека» на рішення Оболонського районного суду м. Києва від 14 листопада 2016 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Приватного підприємства «Комсервіс-Безпека» про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої неналежним виконанням умов договору, –

ВСТАНОВИЛА:

Рішенням Оболонського районного суду м. Києва від 14 листопада 2016 року позов задоволено частково.

Стягнуто з Приватного підприємства «Комсервіс-Безпека» на користь ОСОБА_3 майнову шкоду в розмірі 10 000 грн., моральну шкоду – 15 000 грн.

Вирішено питання щодо стягнення судових витрат.

Не погодившись з рішенням суду, представник «Комсервіс-Безпека» подав апеляційну скаргу, в якій просив суд рішення скасувати та ухвалити нове про відмову у задоволенні позову, вважаючи, що судом порушено норми матеріального та процесуального права, не враховано обставини, які мають суттєве значення для справи.

Колегія суддів, заслухавши доповідь судді-доповідача, доводи апеляційної скарги, перевіряючи законність та обґрунтованість рішення суду та матеріали справи в межах апеляційного оскарження, вважає, що апеляційна скарга підлягає задоволенню частково.

Судом встановлено, що у березні 2016 року позивач звернулась до суду з позовом до відповідача про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої неналежним виконанням умов договору, посилаючись в обґрунтуваннях своїх вимог на те, що 27 грудня 2012 року між нею та ПП «КОМСЕРВІС-БЕЗПЕКА» укладено договір № 1106-ПО про спостереження за спрацюванням засобів охоронно-тривожної сигналізації.

На підставі даних «Звіту активності» системи сигналізації та відеонагляду 4 грудня 2015 року о 17 год. 02 хв. були зірвані двері, які виходять на терасу. Спрацювала «Тривога», одночасно спрацювали датчики руху в різних приміщеннях будинку. Крадії знаходились у будинку дев'ять хвилин. За цей час крадії зірвали пульт сигналізації, зірвали зі сторони у кабінеті сейф з документами, зламали меблі біля сейфу, викрали цінності з гардеробу, перерили всі шафи з документами тощо. Приблизно через 30 хв., приїхала передова група, які посвітили ліхтарями із-за паркану і повернулись на базу.

Зазначила, що після повернення додому о 21.00 год., позивач виявила відчинені двері на терасу, розкидані речі у кабінеті, спальні та гардеробі, передзвонила чоловіку і проінформувала про вчинення крадіжки. Через деякий час приїхала машина

і підкинула пакет з документами через паркан, які позивачка знайшла на подвір'ї. Після цього була викликана поліція та представники ПП «КОМСЕРВІС-БЕЗПЕКА».

Факт скоєння протиправних дій щодо майна підтверджується витягом з кримінального провадження № 12015110200004662 від 9 грудня 2015 року.

Було викрадено сейф з електронним замком вартістю – 6900 грн., пошкоджено меблі, вартість ремонту складає – 3 259, 50 грн., відкриття сейфу для зброї та заміна замків – 1 700 грн., ювелірні вироби на загальну суму – 12 850 грн.

17 грудня 2015 року позивачка звернулася з претензією до ПП «КОМСЕРВІС-БЕЗПЕКА» з пропозицією мирно врегулювати спір і виплатити матеріальні збитки в сумі 10 000 грн.

28 грудня 2015 року позивачка отримала листа з відмовою у відшкодуванні збитків. У зв'язку із викладеним, просила суд стягнути з ПП «КомСервіс-Безпека» 10 000 грн. матеріальної шкоди та 20 000 грн. моральної шкоди.

Як вбачається з копії договору № 1106-ПО від 27 грудня 2012 року позивач передала відповідачу, а той прийняв під охорону за допомогою пульта централізованого спостереження приватний будинок по АДРЕСА_1.

Згідно додатку до договору замовником визначено п'ять осіб для взаємодії з виконавцем з питань охорони об'єкта, а саме: ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, зазначено їх контактні телефони.

4 грудня 2015 року приблизно у період з 17.00 год. до 17.13 год. спрацювали системи охоронно-тривожної сигналізації у зв'язку з проникненням в приватний будинок по АДРЕСА_1., що належить позивачу.

Зазначене підтверджується інформацією про спрацювання системи представництва фірми FITTICH AG Україна, етапами обробки події від 4 грудня 2015 року ПП «КОМСЕРВІС-БЕЗПЕКА», протоколом огляду місця події від 5 грудня 2015 року Києво-Святошинського ВП ГУ НП в Київській області.

Як вбачається з інформації про спрацювання системи представництва фірми FITTICH AG Україна, спрацювала тривожна кнопка сигналізації біля центрального входу, яка автоматично не переходить до режиму «спокою» та потребує перезакриття об'єкта.

Як вбачається з етапів обробки події від 4 грудня 2015 року ПП «КОМСЕРВІС-БЕЗПЕКА», ГМР прибули на об'єкт о 17:31:24 та залишили його о 17:40:42, тобто знаходились там протягом 8 хвилин.

Відповідно до ст. 610 ЦК України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Згідно п. 4 ч. 1 ст. 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема відшкодування збитків та моральної шкоди.

За п. 2.2 зазначеного договору охорона об'єкта здійснюється шляхом спостереження за станом засобів сигналізації на об'єкті та негайного виїзду ГМР і прибуття останньої на об'єкт в термін до 20 хвилин при їх спрацюванні з метою затримання сторонніх осіб, що незаконно проникли на об'єкт, в період охорони.

Пунктом 4.2.2 договору передбачено, що при виявленні ознак проникнення до об'єкта виконавець зобов'язаний здійснювати охорону місця пригоди, сповістити про це замовника, при необхідності сповістити територіальний підрозділ УМВС України, організувати пошук «по гарячих слідах» зловмисників та майна.

Згідно п. 4.2.7 в разі спрацювання сигналізації, якщо потрібне перезакриття об'єкта, виконавець викликає замовника (його відповідальних осіб) і охороняє об'єкт впродовж двох годин з моменту оповіщення останніх.

Відповідно до п. 5.2.1 виконавець несе перед замовником відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань по Договору за прямі збитки, завдані зловмисниками, які проникли на об'єкт в період охорони шляхом зламування, відкриття або руйнування заблокованих технічними засобами сигналізації вікон, дверей та інших конструкцій, та вчинення крадіжки майна, що зберігалось на об'єкті, якщо буде встановлена вина виконавця у її допущенні в межах завданих прямих збитків, але не більше 10000,00 грн.

Відповідно до вимог ст. 1167 ЦК України моральна шкода, завдана фізичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини.

Задовольняючи позовні вимоги в частині стягнення матеріальної шкоди, суд першої інстанції виходив з того, що відповідачем було порушено п. 4.2.7 договору, а саме не викликано позивача як замовника, відповідальних осіб та не забезпечено охорону об'єкта впродовж двох годин, як це передбачено договором.

Задовольняючи позовні вимоги в частині стягнення моральної шкоди, суд першої інстанції виходив з того, що ОСОБА_3 було завдано моральну шкоду, яка полягає в душевних стражданнях та у порушенні її способу життя.

Проте з таким висновком суду першої інстанції повною мірою погодитися не можна з огляду на наступне.

Колегія суддів не може погодитися з доводами апеляційної скарги, що замовник не надав необхідну кількість уповноважених осіб для контакту у випадку спрацювання сигналу тривоги, оскільки ці доводи спростовуються матеріалами справи.

Згідно додатку до договору замовником визначено п'ять осіб для взаємодії з виконавцем з питань охорони об'єкта, а саме: ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, зазначено їх контактні телефони.

Доказів на підтвердження того, що відповідач намагався зв'язатися з усіма уповноваженими особами, проте цього зробити не вдалося, а ОСОБА_3 та ОСОБА_5 були поза зоною досяжності суду, не надано.

Також колегія суддів не може погодитися з доводами апеляційної скарги, що висновки суду про стягнення з відповідачів матеріальної шкоди не відповідають обставинам справи, не підтверджені належними доказами, оскільки ці доводи спростовуються матеріалами справи.

Так, судом встановлено, що внаслідок проникнення до будинку позивачки невідомих осіб було викрадено сейф з електронним замком вартістю – 6900 грн., пошкоджено меблі, вартість ремонту яких складає – 3 259, 50 грн., відкриття сейфу для зброї та заміна замків – 1 700 грн.

Відповідно до п. 5.2.1, виконавець несе перед замовником відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань по Договору за прямі збитки, завдані зловмисниками, які проникли на об'єкт в період охорони, шляхом зламування, відкриття або руйнування заблокованих технічними засобами сигналізації вікон, дверей та інших конструкцій, та вчинення крадіжки майна, що зберігалось на об'єкті, якщо буде встановлена вина виконавця у її допущенні в межах завданих прямих збитків, але не більше 10000,00 грн.

Не можуть бути прийнятими до уваги й доводи апеляційної скарги, що судом не встановлено взагалі проникнення сторонніх осіб на охоронюваний об'єкт та факт крадіжки, оскільки ці доводи ґрунтуються на припущеннях апелянта та спростовуються витягом з кримінального провадження № 12015110200004662 від 9 грудня 2015 року.

Колегія суддів вважає, що рішення суду в частині задоволення позовних вимог про стягнення матеріальної шкоди є законним та обґрунтованим, доводи апеляційної скарги висновків суду першої інстанції в цій частині не спростовують.

Разом з тим, колегія суддів погоджується з доводами апеляційної скарги щодо безпідставного задоволення вимог про стягнення моральної шкоди.

Частиною 3 ст. 23 ЦК України встановлено, що моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності та справедливості.

Відповідно до п.3 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995 року «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Відповідно до чинного законодавства, моральна шкода може полягати у моральних переживаннях у зв'язку із знищенням чи пошкодженням майна, у порушенні нормальних життєвих зв'язків через неможливість продовження активного громадського життя, порушенні стосунків з оточуючими людьми, при настанні інших негативних наслідків.

Згідно ч. 4 ст. 611 ЦК України моральна шкода підлягає відшкодуванню у разі порушення зобов'язань у договірних правовідносинах у випадку встановлення такої відповідальності законом або договором.

Зокрема, підставами для відшкодування моральної шкоди можуть бути порушення майнових, особистих немайнових прав особи, а також зобов'язань у випадках, передбачених договором або законом.

Спори про відшкодування заподіяної фізичній чи юридичній особі моральної (немайнової) шкоди розглядаються, зокрема: коли право на її відшкодування безпосередньо передбачено нормами Конституції або впливає з її положень; у випадках, передбачених Цивільним кодексом та іншим законодавством, яке встановлює відповідальність за заподіяння моральної шкоди; при порушенні зобов'язань, які підпадають під дію Закону України «Про захист прав споживачів» чи інших законів, що регулюють такі зобов'язання і передбачають відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Діючим законодавством не передбачено право на відшкодування моральної шкоди із правовідносин, що виникають із договірних зобов'язань.

Договором № 1106-ПО про спостереження за спрацюванням засобів охоронно-тривожної сигналізації від 27 грудня 2012 року, укладеного між сторонами, відшкодування моральної шкоди не передбачено.

Згідно п. 5 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист прав споживачів», споживачі під час придбання, замовлення продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону.

Аналогічна позиція викладена в Постанові Верховного Суду України від 24 лютого 2016 року у справі № 6-1790-цс15.

Враховуючи встановлені по справі обставини, колегія суддів вважає, що відсутні підстави для застосування п. 5 ст. 4 вказаного Закону до спірних правовідносин.

У зв'язку із викладеним, колегія суддів вважає, що рішення суду в частині стягнення моральної шкоди підлягає скасуванню з ухваленням нового рішення про відмову у задоволенні позову.

З урахуванням відмови у задоволенні позовних вимог в частині стягнення моральної шкоди, відповідно до ст. 88 ЦПК України сума стягнутого судового збору за подання позовної заяви з відповідача на користь позивача підлягає зменшенню до 551 грн. 20 коп.

Керуючись ст.ст. 303, 307, 309, 313-314, 316, 317 ЦПК України, колегія суддів, –

В И Р І Ш И Л А:

Апеляційну скаргу Приватного підприємства «Комсервіс-Безпека» задовольнити частково.

Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 14 листопада 2016 року в частині позовних вимог про стягнення моральної шкоди скасувати та ухвалити в цій частині нове рішення про відмову у задоволенні позову.

Рішення в частині суми стягнутого судового збору змінити, зменшивши до 551 грн. 20 коп.

В решті рішення залишити без змін.

Рішення набирає чинності з моменту його проголошення, може бути оскаржене в касаційному порядку до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ протягом двадцяти днів.

8. Примірний договір про забезпечення охорони фізичної особи підрозділами поліції охорони

Управління поліції охорони з фізичної безпеки в м. _____, назване в подальшому Охорона, в особі начальника П.І.Б, що діє на підставі Положення, з однієї сторони, та _____, в особі _____, що діє на підставі _____, з іншої сторони, разом – Сторони, уклали цей договір (далі – Договір) про наступне:

ТЕРМІНИ, ЗАСТОСОВАНІ В ТЕКСТІ ЦЬОГО ДОГОВОРУ:

ФІЗИЧНА ОСОБА (далі – ОСОБА) – людина (громадянин, іноземець, особа без громадянства) як учасник правових відносин, щодо якої здійснюються заходи по забезпеченню її охорони (особистої безпеки).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ (ОСОБИСТА БЕЗПЕКА) – це система організаційно-правових, фізичних і тактико-психологічних заходів, які дозволяють забезпечити збереження життя та здоров'я Особи.

НАРЯД РЕАГУВАННЯ – рухомий наряд поліції охорони (у тому числі із залученням працівників територіального органу Національної поліції, цивільної охорони), призначений для охорони об'єктів різних форм власності та приміщень з майном громадян, підключених до пунктів централізованого спостереження, шляхом оперативного реагування на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони або інші повідомлення про правопорушення з метою припинення дії факторів протиправного характеру.

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Згідно з умовами Договору Охорона здійснює забезпечення охорони (особистої безпеки) Особи _____, а Замовник зобов'язаний оплатити надані послуги.

1.2. За цим Договором Охорона бере на себе зобов'язання забезпечити охорону (особисту безпеку) Особи у період здійснення заходів безпеки щодо неї у частині:

а) захисту тілесної неушкодженості Особи від протиправних посягань;

б) забезпечення свободи її очевидних не протиправних дій;

в) безпеки у місці перебування Особи та за маршрутом її пересування, шляхом безпосереднього застосування працівниками Охорони заходів, спрямованих на відвернення і припинення злочинів та інших правопорушень проти Особи.

1.3. Обсяг та вид заходів безпеки визначається за згодою Сторін, виходячи з принципу надійності і економічності.

1.4. Правовий стан Особи, стосовно якої здійснюються заходи безпеки за Договором, повинен відповідати умовам згідно з Додатком 1 до Договору.

Необхідною умовою укладання Договору є попереднє отримання Охороною в установленому порядку інформації про можливість здійснення заходів безпеки щодо Особи.

1.5. Замовник гарантує виконання Особою умов здійснення цього Договору на забезпечення її особистої безпеки, обов'язків, які покладає на неї цей Договір.

2. ЦІНА ДОГОВОРУ ТА УМОВИ РОЗРАХУНКУ

2.1. Ціна послуг охорони за цим Договором є договірною і визначається на підставі:

– протоколу узгодження договірної ціни за годину охорони згідно з додатком 2 до Договору;

– кількості годин охорони згідно з дислокацією об'єкта охорони (додаток 3 до Договору).

2.2. Оплата витрат на обладнання приміщень, транспортних засобів, інших місць перебування Особи технічними засобами контролю за станом її особистої безпеки здійснюється у відповідності із затвердженими в установленому порядку розцінками на ці послуги за рахунок Замовника.

2.3. У разі зміни норм витрат Охорони, у тому числі при проведенні державою підвищення розміру мінімальної заробітної плати (грошового утримання), що викликають зміну суми витрат на утримання Охорони, інфляції, зміни цін на товари та послуги, що безпосередньо пов'язані із виконанням охоронних функцій, сума Договору змінюється на підставі підписаного Сторонами додатка 2 до Договору. Зміна ціни на послуги Охорони набуває чинності з дня підписання нового додатка 2 до Договору.

2.4. Незгода Замовника від підписання нового додатка 2 до Договору протягом 20 днів з дати його надання Охороною є достатньою підставою для розірвання цього Договору в односторонньому порядку за ініціативою Охорони.

2.5. Забезпечення наряду Охорони озброєнням, спорядженням і формою одягу понад штатну належність здійснюється за рахунок Замовника на підставі погодженого Сторонами окремого розрахунку.

2.6. Оплата Замовником за виконання заходів охорони Особи згідно з цим Договором здійснюється в національній валюті, на умовах попередньої оплати щомісяця, до 05 числа кожного місяця (за згодою Сторін можлива передоплата послуг охорони) у вигляді внесення грошових коштів на розрахунковий рахунок Охорони у розмірі 100% від суми вартості послуг охорони, визначеної згідно з дислокацією об'єкта охорони (додаток 3 до Договору) та протоколом узгодження договірної ціни (додаток 2 до Договору). Остаточний розрахунок проводиться протягом 10 (десяти) банківських днів від дня підписання сторонами акту виконаних робіт.

2.7. Датою оплати вважається дата зарахування коштів Замовника на банківський рахунок Охорони.

2.8. Підписанням додаткової угоди до цього Договору сторони погоджують відшкодування Замовником Охороні витрат на:

а) харчування, забезпечення проїзду та проживання особового складу наряду Охорони при виконанні ними своїх обов'язків поза місцем дислокації підрозділу;

б) забезпечення наряду Охорони проїзними документами при користуванні засобами громадського транспорту під час здійснення заходів охорони Особи.

2.9. Здійснення заходів охорони Особи поза визначеного Договором періоду оплачується Замовником у повному обсязі за кожну годину надання послуг охорони понад визначений Договором період.

У разі суттєвого збільшення вартості Договору внаслідок прийняття Охороною рішення щодо зміни маршруту пересування Особи, інших обґрунтованих змін у здійсненні заходів безпеки, що викликало додаткові витрати через збільшення строку виконання обов'язків за Договором, Сторони на підставі вмотивованого подання Охорони розглядають питання про розмір відшкодувань цих витрат за взаємною згодою.

2.10. Оплата витрат, вказаних у п.п. 2.8, 2.9 цього розділу, здійснюється Замовником на підставі акта виконаних робіт.

2.11. Акт виконаних робіт підписується Сторонами в кінці кожного календарного місяця і по закінченні дії договору.

Підписаний сторонами Акт про надання Послуг є підтвердженням надання Послуг Охороною Замовнику. Акти складаються, підписуються зі сторони Охорони та надаються Замовнику до 5 числа місяця, наступного за звітним. Акт про надання Послуг підписується Замовником протягом 2 (двох) робочих днів з дня його отримання. В разі відмови Замовника підписувати Акт про надання послуг він вважається підписаним з моменту вручення його поштою Замовнику, за адресою, вказаною в Договорі.

3. УМОВИ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ЩОДО ОСОБИ

3.1. Період виконання заходів охорони Особи розпочинається з моменту отримання службовим нарядом Охорони зброї та спорядження у підрозділі і завершується з прибуттям наряду в підрозділ. Він включає в себе:

а) час слідування наряду до місця безпосереднього виконання договірних зобов'язань;

б) попередні, до моменту початку безпосереднього виконання заходів безпеки Особи, дії Охорони, спрямовані на вивчення та огляд прилеглої території, місць загального користування (будівель, приміщень), візуальне спостереження за оточуючими тощо, з метою прогнозування, відвернення або припинення злочинних посягань на Особу;

в) період виконання заходів безпеки щодо Особи;

г) час для повернення наряду в підрозділ по закінченні виконання договірних зобов'язань.

3.2. Період виконання заходів безпеки щодо Особи розпочинається з моменту початку особистого здійснення працівниками Охорони заходів по безпосередньому забезпеченню особистої безпеки Особи і триває до моменту їх закінчення.

3.3. Постійною умовою початку (моментом початку) періоду виконання заходів безпеки щодо Особи є момент безпосереднього прийняття Особи під охорону.

3.4. Постійною умовою закінчення періоду виконання заходів безпеки щодо Особи є доставка Особи до місця мешкання або її письмове повідомлення одному з членів наряду про непотрібність охорони із зазначенням часу і місця її видачі.

3.5. Відмова Особи від виконання рекомендованих Охороною постійних або постійно повторюваних конкретно вказаних дій з метою визначення моменту початку–закінчення періоду здійснення заходів безпеки щодо Особи обумовлюється письмово.

4. ОБОВ'ЯЗКИ ОХОРОНИ

4.1. Визначити посадову особу, відповідальну за організацію здійснення заходів охорони щодо Особи, дії якої тягнуть для Сторін Договору юридичні наслідки.

4.2. При здійсненні заходів безпеки щодо Особи за договором суворо дотримуватися вимог чинного законодавства, умов Договору, визначеної тактики дій відповідно до конкретних умов виконання договірних зобов'язань, а також вимог нормативних актів МВС та Національної поліції.

4.3. Виділяти службовий наряд працівників Охорони у кількості не менше 2 працівників Охорони, озброєних і екіпірованих спеціальними засобами індивідуального захисту і активної оборони, а також використовувати технічні засоби охорони, безпеки і зв'язку.

Озброєння, спорядження і форма одягу охоронців визначаються за погодженням сторін і вказуються у додатку 4 до Договору.

а) визначати старшу посадову особу зі складу службового наряду Охорони, чий вказівки та рекомендації з питань забезпечення особистої безпеки є обов'язковими для виконання Особою і їх виконання або невиконання породжує юридичні наслідки;

б) запобігати і припиняти безпосередні злочинні посягання на життя, здоров'я і особисту свободу Особи у відповідності до умов цього Договору;

в) попереджувати виникнення конфліктних ситуацій, що створюють загрозу особистій безпеці Особи, а також унеможливлувати безпосередні особисті контакти третіх осіб з Особою, нею не санкціоновані;

г) надавати Особі допомогу при виникненні непередбачених ситуацій, що створюють загрозу особистій безпеці Особи (дорожньо-транспортні пригоди, стихійні

лиха, виробничі (побутові) аварії, раптові захворювання, інші ушкодження здоров'я Особи тощо);

д) визначати порядок виходу і входу Особи з будівель, окремих приміщень, транспортних засобів тощо;

е) за рішенням старшої посадової особи службового наряду Охорони визначати межі візуального спостереження та найбільш допустиму відстань, у межах якої та на віддаленні від працівників Охорони Особа може пересуватись вільно без погодження з Охороною;

є) погоджувати з Особою маршрути її пересування, час відвідання об'єктів і особливості умов перебування у них, а також коло осіб, з якими Особа має контактувати безпосередньо;

ж) виконувати особисті прохання Особи, якщо це не зашкодить виконанню умов цього договору;

з) знати архітектурно-будівельну, інженерно-технічну та ландшафтну характеристику приміщень і місцевості, прилеглої до місць сталого (постійного) виконання договірних зобов'язань, розташування найближчих лікарняних закладів і правоохоронних органів;

і) встановлювати особу і знати в обличчя посадових осіб зі складу адміністрації організацій, підприємств і установ за місцем сталого (постійного) перебування Особи у період здійснення заходів безпеки щодо неї, а також осіб зі складу відомчих служб безпеки, для забезпечення, при необхідності, взаємодії з ними;

й) знати розташування на цих об'єктах місць загального користування, запасних виходів та маршрутів евакуації, а також засобів зв'язку, охоронно-пожежної сигналізації, екологічного контролю, пожежогасіння і вміти ними користуватися;

к) у разі виникнення екстремальних ситуацій, що створюють безпосередню загрозу життю, здоров'ю або особистій свободі Особи, своєчасно давати їй обов'язкові для виконання вказівки щодо дій по захисту (самозахисту), мати необхідні засоби надання невідкладної медичної допомоги і вміти ними користуватися (до прибуття працівників медичних закладів).

4.5. Сповідати територіальні органи національної поліції, а також Особу про факти надходження погроз щодо Особи, приготувань до здійснення злочинних посягань (засідки, мінування, створення умов для спричинення аварій і катастроф, зловмисного використання поштового та кур'єрського зв'язку тощо), а також замахів на життя, здоров'я або особисту свободу Особи.

4.6. В обов'язковому порядку доповідати у чергову частину підрозділу Охорони про початок-закінчення періоду здійснення заходів безпеки щодо Особи.

4.7. У разі відмови Особи від здійснення заходів безпеки отримати від неї письмове підтвердження про це із зазначенням часу і місця відмови або в установленому порядку скласти відповідний акт.

4.8. У випадку отримання Особою в результаті злочинного замаху тілесного ушкодження повідомити про це чергову частину територіального органу національної поліції, найближчу медичну установу і Замовника, вжити заходів щодо евакуації Особи з місця події та надати їй першу медичну допомогу.

4.9. У випадку загибелі Особи під час здійснення заходів безпеки повідомити про це чергову частину територіального органу національної поліції, найближчу ме-

дичну установу і Замовника. До прибуття представників органу національної поліції або слідства забезпечити недоторканість місця події.

4.10. Забезпечувати конфіденційність відносин з Особою щодо виконання заходів безпеки за договором.

5. ОBOB'ЯЗКИ ЗАМОВНИКА

5.1. Надати Охороні достатню та достовірну інформацію для подання Охороною в установленому порядку запиту про можливість укладення Договору та подальшого здійснення у відповідності з цією інформацією заходів охорони Особи.

5.2. Здійснювати оплату і остаточний розрахунок за виконані Охороною заходи охорони Особи у порядку і строки, передбачені цим Договором.

5.3. Своєчасно інформувати старшу посадову особу службового наряду Охорони або посадову особу Охорони, відповідальну за здійснення заходів охорони, про погрози, що надійшли на адресу Особи, а також надавати іншу інформацію з питань забезпечення її особистої безпеки, сповіщати Охорону про обставини, що можуть негативно вплинути на виконання заходів безпеки.

5.4. Завчасно попереджати Охорону про випадки знаходження у Особи значної суми коштів, цінних паперів, цінностей або інших предметів, що можуть викликати до Особи підвищений кримінальний інтерес.

5.5. Не перешкоджати Охороні у здійсненні завдань, визначених для неї Договором, у тому числі шляхом надання Охороні уявної інформації про погрози щодо особистої безпеки Особи та місць її перебування, організації та імітації нападів на неї, провокування третіх осіб до агресивних дій щодо неї у конфліктних ситуаціях.

5.6. При необхідності здійснення заходів безпеки щодо Особи за місцем сталого (постійного) перебування (офіс, житлове приміщення тощо):

а) забезпечити наявність на об'єкті міського (при необхідності – внутрішнього) телефонного зв'язку, в доступному для користування працівникам Охорони місці;

б) визначити телефонні лінії зв'язку для підключення охоронної сигналізації на пульти централізованого спостереження, вживати заходів до своєчасного ремонту телефонного зв'язку та мережі електроживлення, до яких підключена сигналізація;

в) завчасно, але не пізніше ніж за 5 днів до початку робіт, повідомляти Охорону про проведення капітального ремонту приміщень або переобладнання об'єктів, про зміну на них режиму функціонування (профілю робіт), а також про проведення заходів, внаслідок яких може виникнути необхідність зміни характеру заходів безпеки;

г) знайомити працівників Охорони з існуючими на об'єкті правилами з охорони праці, які стосуються здійснення Охороною своїх функцій, та забезпечити здійснення необхідних заходів по охороні праці особового складу службового наряду Охорони;

д) надавати Охороні в користування службові та підсобні приміщення, обладнання, інвентар, засоби зв'язку, а також комунальні послуги (водопостачання, освітлення, опалення, прибирання та ремонт приміщень).

5.7. Повідомляти Охорону про недоліки та порушення служби працівниками Охорони, що негативно впливають на стан забезпечення особистої безпеки Особи.

5.7. Забезпечити конфіденційність договірних відносин по охороні Особи, нерозголошення персоналом Особи стороннім особам відомостей щодо маршруту пересування Особи, кількісного складу, озброєння, оснащення службового наряду Охорони, системи зв'язку і контролю за здійсненням заходів охорони.

5.8. Забезпечити виконання Особою під час здійснення заходів охорони обов'язків, що покладаються на неї цим договором.

Обов'язки Особи:

а) у своїх діях керуватися принципами додержання вимог чинного законодавства і неприпустимістю залучення Охорони до протиправної діяльності;

б) надавати уповноваженому представнику Охорони достатню для виконання гарантованих заходів безпеки інформацію про постійні та тимчасові місця свого перебування і час знаходження на них; маршрути пересування; осіб, з якими мають здійснюватися особисті контакти тощо;

в) погоджувати свої дії у період здійснення заходів безпеки зі старшою посадовою особою службового наряду Охорони;

г) не розголошувати стороннім особам відомості про маршрут руху, характер і вид заходів безпеки;

д) при виїздах за межі постійного місця перебування інформувати Охорону не менш ніж за три доби до поїздки;

е) виконувати рекомендації Охорони щодо здійснення певних дій (утримання від дій) з метою зміцнення режиму безпеки, відвернення нападу або уникнення іншої очевидної загрози.

Відмова Особи від виконання рекомендованих Охороною дій (утримання від дій), використання з метою забезпечення особистої безпеки Особи конкретно вказаних матеріально-технічних засобів обумовлюється письмово.

6. ПРАВА ОХОРОНИ

6.1. Встановлювати чисельність, режим і порядок роботи працівників Охорони і в залежності від конкретних умов виконання завдання погоджувати їх із Замовником (уповноваженим представником Замовника).

6.2. Не розпочинати (не продовжувати) здійснення заходів охорони до отримання службовим нарядом Охорони зброї, спецзасобів, іншого спорядження, необхідного для здійснення заходів безпеки за Договором, інструктажу щодо несення служби, а також у зв'язку з неможливістю в'їзду працівників Охорони на територію суверенних держав.

6.3. У виняткових випадках, за очевидних умов небезпеки, з метою відвернення нападу на Особу або особовий склад наряду Охорони, уникнення іншої очевидної загрози, охорона у період здійснення заходів безпеки може самостійно, у тому числі у примусовому порядку, змінювати маршрут пересування, місцезнаходження, час перебування Особи на конкретному об'єкті тощо, з приводу чого вона згодом повинна надати Замовнику (Особі) пояснення за його вимогою.

6.4. Тимчасово припиняти дію Договору, якщо:

а) виникли технічні несправності наданих Замовником транспортних засобів, необхідних для виконання заходів безпеки, а Замовник відмовляється від їх термінового поточного ремонту або надання іншого транспортного засобу;

б) Охорона за вказівкою Замовника (Особи) залучається до виконання завдань, здійснення заходів тощо, про протиправний (антигромадський) характер яких Замовник (Особа) не мав відомостей з об'єктивних причин;

в) Особа затримується посадовими особами правоохоронних органів або суддею під час здійснення ними покладених на них правоохоронних функцій;

г) Охороною отримане директивне розпорядження органів державної влади або управління про негайне залучення особового складу Охорони (службового наряду Охорони) до невідкладного виконання державних завдань (в умовах стихійного лиха, екологічних, дорожньо-транспортних катастроф, техногенних або виробничих аварій з тяжкими наслідками, масових порушень громадського порядку, пов'язаних із протиправними насильницькими діями щодо громадян, установленого порядку управління та власності, оголошення надзвичайного стану, бойових дій тощо).

6.5. Достроково припинити дію Договору в односторонньому порядку, якщо:

а) Замовником неодноразово порушуються строки і розміри платежів за здійснення заходів охорони за Договором;

б) Замовник відмовляється оплачувати послуги Охорони у зв'язку з підвищенням тарифів;

в) водіями транспортних засобів зі складу персоналу Особи постійно грубо порушуються Правила дорожнього руху, що створює небезпеку для життя і здоров'я працівників Охорони, інших учасників дорожнього руху, загрозу спричинення шкоди;

г) Охороною в установленому порядку отримана інформація про протиправну діяльність або антигромадську поведінку Особи;

д) Особою неодноразово порушуються умови, що визначають момент початку-закінчення періоду здійснення заходів безпеки за Договором;

е) має місце факт залучення особового складу службового наряду Охорони, що здійснює заходи безпеки, до виконання невластивих поліції охорони або до не визначених договором функцій;

ж) свідома антигромадська поведінка Особи може призвести до дискредитації Охорони та її працівників, які здійснюють заходи безпеки щодо цієї Особи;

з) Особою в період здійснення заходів безпеки щодо неї учинене (здійснений замах на вчинення) очевидне правопорушення, у тому числі проти Охорони;

і) під час здійснення заходів безпеки за Договором встановлений факт зловмисного залучення, або намірів до залучення, Особою працівників Охорони до дій (бездіяльності), що:

містять ознаки правопорушень;

грубо порушують визначений режим здійснення заходів безпеки, що може призвести до тяжких наслідків;

є антигромадськими, або такими, що порушують загальноприйняті норми суспільної поведінки;

мають характер політичних акцій.

6.6. За власною ініціативою провести заміну особового складу службового наряду Охорони, який виконує функції по забезпеченню безпеки фізичної особи.

7. ПРАВА ЗАМОВНИКА

7.1. Визначити уповноважену особу для взаємовідносин з Охороною з питань здійснення заходів охорони Особи, дії якої мають юридичні наслідки для Сторін Договору.

7.2. Погоджувати з Охороною:

а) обсяг і вид заходів безпеки щодо Особи;

б) кількість особового складу Охорони, що залучаються до виконання заходів охорони, його озброєння, спорядження і форму одягу.

7.3. Звертатися до Охорони з письмовим поданням про необхідність здійснення разових заходів охорони у обсягах і часі більшими, ніж це передбачено умовами договору, з оплатою послуг в установленому цим Договором порядку.

Витрати Охорони, пов'язані із терміновим здійсненням додаткових заходів охорони Особи з залученням додаткових сил і засобів у зв'язку з окремою письмовою заявою Замовника, відшкодовуються Замовником у повному обсязі згідно з розрахунком.

7.4. Інформувати керівництво Охорони про недоліки у здійсненні працівниками наряду Охорони договірних зобов'язань.

8. ПРАВА ОСОБИ

8.1. Погоджувати з Охороною умови, що фіксують початок-закінчення періоду здійснення заходів безпеки щодо неї.

8.2. Визначити коло осіб, на яких правовий режим здійснення заходів безпеки за цим Договором не поширюється.

8.3. Достроково припиняти період здійснення Охороною заходів безпеки щодо неї до настання постійної умови його закінчення, визначеної Договором, з обов'язковою видачею письмової вказівки про непотрібність охорони.

9. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОХОРОНИ

9.1. Охорона несе майнову відповідальність за збитки, спричинені внаслідок неналежного виконання нею своїх зобов'язань, якщо буде встановлена вина Охорони у їх допущенні.

9.2. За згодою Сторін встановлюється порядок відшкодування Охороною Особі або її спадкоємцям шкоди, спричиненої внаслідок загибелі (смерті) або каліцтва Особи через неналежне виконання Охороною договірних зобов'язань за умов і у розмірах, передбачених чинним законодавством щодо цих обставин для працівників поліції охорони, зокрема, у частині виплат одноразової допомоги, у тому числі з дотриманням строків виявлення каліцтва, заподіяного Особі у період здійснення заходів безпеки.

Розмір одноразової допомоги обчислюється як для старшої посадової особи службового наряду Охорони.

9.3. Факт загибелі, каліцтва або іншого тілесного ушкодження Особи через неналежне виконання Охороною договірних зобов'язань з вини її працівників, встановлюється судом.

9.4. Відшкодування Особі або її спадкоємцям шкоди, заподіяної через неналежне виконання Охороною договірних зобов'язань, здійснюються за поданням Особою, її спадкоємцем або уповноваженою особою Замовника рішення суду, який встановив факт загибелі, каліцтва, іншого тілесного ушкодження Особи через неналежне виконання Охороною договірних зобов'язань з вини її працівників.

9.5. Розмір збитків повинен бути підтверджений відповідними документами і розрахунками розміру заподіяної шкоди згідно з пунктом 2 цього розділу.

10. УМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ОХОРОНИ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

10.1. Охорона звільняється від відповідальності щодо відшкодування збитків, заподіяних Особі, у разі відсутності вини Охорони у їх спричиненні.

10.2. Охорона не несе відповідальності, якщо шкода Особі нанесена:

- а) поза меж періоду виконання Охороною заходів безпеки щодо Особи;
  - б) згубними наслідками екологічних та техногенних катастроф;
  - в) за умов стихійного лиха;
  - г) раптовими аваріями побутових комунікацій безпосередньо у місці перебування Особи;
  - д) протиправними діями третіх осіб при масових порушеннях публічного порядку;
  - е) при знаходженні Особи безпосередньо у зоні воєнних конфліктів (бойових дій);
  - є) при використанні злочинцями проти Особи зброї армійських зразків дальнобійної дії із значної відстані;
  - ж) внаслідок правомірного застосування працівниками правоохоронних органів щодо Особи засобів примусу, визначених чинним законодавством;
  - з) третіми особами, які діяли у межах необхідної оборони або крайньої необхідності через протиправні дії Особи;
  - і) внаслідок дій Охорони в умовах необхідної оборони або крайньої необхідності;
  - й) злочинними діями з боку особи, щодо якої правовий режим заходів безпеки не здійснювався згідно з п. 12.2, цього Договору, у тому числі, якщо буде доведено, що ця особа, або інші особи з числа персоналу Особи, зловмисно розголосила стороннім особам відомості щодо місця перебування і маршруту пересування Особи, змісту здійснюваних заходів безпеки, кількісного складу, озброєння, спорядження службового наряду Охорони, системи зв'язку і контролю за станом виконання заходів охорони, технічних засобів охорони і безпеки, що використовуються під час здійснення заходів охорони за цим Договором, тощо, що призвело до тяжких наслідків (загибелі (смерті) Особи, її каліцтва, іншого тілесного ушкодження, викрадення тощо), передбачених умовами Договору;
  - к) у період здійснення заходів охорони, коли заходи безпеки щодо Особи з об'єктивних причин тимчасово не могли здійснюватися, про що Особа або його довірена особа була сповіщена Охороною;
  - л) внаслідок невиконання Особою рекомендацій Охорони утримуватися від певних дій або здійснити певні дії, а також здійснити конкретні заходи щодо посилення режиму безпеки, якщо це стало причиною настання негативних наслідків для Особи ;
  - м) у результаті дії вибухового пристрою заздалегідь закладеного зловмисниками на маршруті пересування Особи;
  - н) у результаті дорожньо-транспортної пригоди (аварії), що сталася з вини водія Особи або водія іншого транспортного засобу.
- Факти, зазначені у п.п. а) – н) цього пункту, встановлюються слідством або судом у порядку, визначеному чинним законодавством.

11. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗАМОВНИКА

11.1. Замовник несе майнову відповідальність перед Охороною за збереження належних останній засобів охоронної сигналізації і безпеки, наданих у користування Особі, а у випадках їх втрати або пошкодження з її вини компенсує Охороні вартість цих засобів.

11.2. За кожний день прострочення платежів за здійснення заходів охорони Замовник сплачує пеню в розмірі подвійної облікової ставки Національного банку

України, що діє в період, за який нараховується пеня, від суми простроченого платежу.

11.3. Замовник відшкодовує Охороні збитки, спричинені внаслідок злочинних посягань третіх осіб на Особу, необережних дій персоналу Особи при виконанні ним обов'язків перед Особою, або внаслідок зловмисних дій Особи щодо особового складу службового наряду Охорони, що призвели до тяжких наслідків.

До збитків, спричинених Охороні внаслідок необережних або зловмисних дій Особи (її персоналу), відносяться вартість одноразової допомоги працівнику Охорони або членам його сім'ї у разі каліцтва або його загибелі, житла, що має бути надано сім'ї загиблого, витрати на лікування та відновлення здоров'я, відшкодування вартості пошкодженого майна Охорони і її працівників.

11.4. За рішенням суду відшкодовуються збитки Охорони, спричинені через недодержання Замовником (Особою) конфіденційності фінансових умов Договору, а також відомостей про систему зв'язку і контролю за здійсненням заходів охорони, що стали відомі йому у процесі здійснення заходів охорони за Договором.

Розмір збитків повинен бути підтверджений відповідними документами і розрахунками, що складаються за участю уповноважених представників Замовника (Особи) та Охорони.

11.5. При розірванні Договору раніше обумовленого у ньому терміну його дії з причин, не пов'язаних з неналежним виконанням Охороною договірних зобов'язань, Замовник сплачує Охороні суму у розмірі двомісячного грошового утримання працівників Охорони, які були залучені до здійснення заходів безпеки.

11.6. При укладенні Договору на здійснення заходів безпеки на користь третьої особи за її згодою Замовник несе відповідальність (у тому числі майнову) за виконання Особою умов Договору, віднесених до її компетенції.

12. ФОРС-МАЖОР

12.1. Сторони звільняються від відповідальності за часткове або повне невиконання своїх зобов'язань за цим Договором, якщо таке невиконання сталося внаслідок дії обставин непереборної сили, що виникли після укладання даного Договору незалежно від волі Сторін.

12.2. Під обставинами непереборної сили слід розуміти надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного та соціально-політичного характеру, включаючи видання нормативно-правових актів уповноваженими державними органами, що перешкоджають належному виконанню Сторонами зобов'язань, передбачених цим Договором.

12.3. У випадку настання форс-мажорних обставин Сторона, що постраждала від настання таких обставин, має повідомити про це іншій Стороні протягом трьох днів з дня настання форс-мажорних обставин.

12.4. Повідомлення про настання, закінчення і строк дії форс-мажорних обставин має бути підтверджене висновком Торгово-промислової палати України.

13. ДОДАТКОВІ УМОВИ ДОГОВОРУ

13.1. У випадках проведення Особою заходів, що вимагають збільшення використання Охороною сил і засобів безпеки, на підставі письмового подання Замовника і за домовленістю Сторін Охорона виставляє необхідну кількість додаткових постів

(особового складу) згідно з додатковим розрахунком, про що складається відповідний акт.

13.2. Посадовою особою з числа керівного (командного) складу Охорони, відповідальною за організацію виконання договірних зобов'язань, дії якої щодо здійснення заходів охорони Особи тягнуть для Сторін юридичні наслідки, є _____ П.І.Б..

13.3. Уповноваженим представником Замовника під час здійснення заходів охорони Особи за Договором, дії якого тягнуть для сторін юридичні наслідки, є _____, в особі _____, що діє на підставі _____.

13.4. Під час виконання заходів безпеки щодо Особи працівниками Охорони не обмежуються її контакти з:

- а) працівниками правоохоронних органів або суду при виконанні ними своїх службових обов'язків та прирівняними до них посадовими особами;
- б) з фізичними особами виключно за письмовою вказівкою Особи.

13.5. Особами, на яких не поширюється правовий режим здійснення заходів безпеки щодо Особи за цим договором, є:

- 1) _____
(прізвище, ім'я та по батькові особи, родинні, ділові або інші стосунки з Особою)
(підпис Особи)
- 2) _____
(прізвище, ім'я та по батькові особи, родинні, ділові або інші стосунки з Особою)
(підпис Особи)
- 3) _____
(прізвище, ім'я та по батькові особи, родинні, ділові або інші стосунки з Особою)
(підпис Особи)

13.6. Охорона не здійснює ніяких владних повноважень щодо третіх осіб, крім випадків вчинення ними очевидних правопорушень у місцях виконання Охороною заходів безпеки щодо Особи за Договором, і не вступає у володіння майном Особи (Замовника).

13.7. Відмова Замовника від рекомендованих Охороною заходів з посилення режиму безпеки Особи, зазначених у двосторонньому акті (додаток 6 до Договору), не є підставою для розірвання Договору, але звільняє Охорону від відшкодування шкоди, у разі настання тяжких наслідків невиконання Договору.

13.8. Сторони надають одна одній безумовну згоду використовувати (оброблювати, збирати, реєструвати, накопичувати, зберігати, адаптувати, поновлювати, використовувати, поширювати тощо) персональні дані іншою Стороною з метою реалізації державної політики в сфері захисту персональних даних та відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» (далі – Закон). Сторони ознайомлені зі своїми правами, визначеними в ст. 8 Закону.

14. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

14.1. Договір укладається терміном на 1 місяць та набуває чинності з моменту його підписання Сторонами та виставлення службового наряду Охорони (Акт про виставлення службового наряду Охорони, додаток 5 до Договору).

14.2. Розірвання Договору раніше строку, на який він укладений, може проводитись за згодою Сторін, а також в односторонньому порядку у випадках, передбаче-

них цим Договором. При відмові від здійснення заходів безпеки зацікавлена Сторона повинна попередити про це іншу за десять днів.

Якщо за десять днів до закінчення строку дії Договору жодна зі Сторін не вимагатиме його припинення, Договір вважається продовженим на тих же умовах на той же строк без обмежень кількості пролонгацій.

15. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

15.1. Усі повідомлення, зроблені Сторонами одна одній у зв'язку з цим Договором, повинні бути здійснені у письмовій формі і вважаються поданими належним чином, якщо вони направлені листом з повідомленням про одержання його адресатом, телеграфом, засобами факсимільного зв'язку або доставлені і вручені особисто за вказаними юридичними адресами Сторін.

15.2. Суперечки Сторін щодо додержання умов Договору можуть бути оскаржені у вищестоящу організацію Охорони або до суду.

15.3. Усі правовідносини, що виникають або можуть виникнути між Сторонами у зв'язку з цим Договором регулюються виключно чинним законодавством України.

15.4. Договір з додатками, які є його невід'ємною частиною, складається у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу, з яких один примірник знаходиться у Охорони, другий – у Замовника.

16. ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ ТА РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

Додатки:

Додаток 1 Відомості про правовий стан Особи на 1 арк.;

Додаток 2 Протокол узгодження договірної ціни на 1 арк.;

Додаток 3 Дислокація об'єкта охорони на 1 арк.;

Додаток 4 Озброєння і екіпіровка службового наряду Охорони на 2 арк.;

Додаток 5 Акт про виставлення службового наряду Охорони на 1 арк.;

Додаток 6 Акт додаткових заходів зміцнення безпеки Особи на 1 арк.

ПІДПИСИ СТОРІН:

9. Примірний договір про охорону валютних цінностей, що перевозяться

_____, назване в подальшому Охорона,
(повна назва підрозділу поліції охорони)

в особі _____, що діє на підставі
(посада, прізвище, ім'я та по батькові)

_____, з однієї сторони, та
(назва документа)

_____ назване в подальшому Замовник,
(найменування замовника охоронних послуг)

в особі _____, що діє на підставі
(посада, прізвище, ім'я та по батькові)

_____, з іншої сторони,
(назва документа)

разом – Сторони, уклали цей договір (далі – Договір) про наступне:

ТЕРМІНИ, ЗАСТОСОВАНІ В ТЕКСТІ ЦЬОГО ДОГОВОРУ:

ОХОРОНА ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ – діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення недоторканості, цілісності цінностей Замовника шляхом застосування технічних засобів їх захисту, спеціальних засобів і вогнепальної зброї з метою запобігання та/або недопущення чи припинення протиправних дій щодо них;

ВАЛЮТНІ ЦІННОСТІ (далі – Цінності) – матеріальні об'єкти, що перебувають в обігу та/або розпорядженні Замовника, а саме:

а) валюта України – грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу;

б) платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України;

в) іноземна валюта – іноземні грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу;

г) платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи), виражені в іноземній валюті або банківських металах;

г) золото та інші дорогоцінні метали у вигляді зливків, пластин та монет, а також сертифікати, облігації, варіанти та інші цінні папери, номінал яких виражено в золоті, дорогоцінне каміння;

ЗАМОВНИК ОХОРОННИХ ЦІННОСТЕЙ (далі – Замовник) – це фізична, праводієздатна чи юридична, створена та зареєстрована у встановленому законом порядку, особа, яка уклала з підрозділом поліції охорони цивільно-правовий договір на отримання послуг охорони Цінностей, що належить йому на підставі праволодіння або користування, підтвердженого відповідними документами;

НАРЯД ОХОРОНИ – персонал Охорони озброєний бойовою вогнепальною зброєю, оснащений спеціальними засобами індивідуального бронезахисту та активної оборони, який безпосередньо здійснює охорону Цінностей, що перебувають в обігу та/або розпорядженні Замовника охоронних послуг;

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА ЗАМОВНИКА (далі – уповноважена Особа) – це фізична особа, яка має право на прийняття рішень чи вчинення дій щодо переміщення валютних цінностей на підставі довіреності (іншого документа, що надає такі повноваження);

ПРЕДСТАВНИК ОХОРОНИ, ЗАМОВНИК – це фізична особа, відповідальна за виконання умов Договору, рішення та дії якої мають юридичні наслідки для Сторін;

ЕКІПАЖ – особовий склад наряду Охорони та уповноважені Особи Замовника, які здійснюють спільні дії по збиранню, охороні та/або доставці Цінностей.

ОПЕРАТИВНИЙ АВТОТРАНСПОРТ – автомобілі, що відповідають вимогам стандартів ДСТУ 3849-1999 (кольорографічні схеми, розпізнавальні знаки, написи та спеціальні сигнали транспортних засобів оперативних і спеціальних служб) та/або ДСТУ 3975-2000 (захист панцерований спеціалізованих автомобілів).

Інші терміни, що їх вжито у Договорі, визначаються законодавчими та відомчими нормативно-правовими актами України з питань охоронної діяльності та збереження цінностей під час їх перевезення.

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Замовник передає, а Охорона забезпечує власними силами та засобами у визначені Замовником відповідно до умов цього Договору дні та години охорону Цінностей, що перевозяться уповноваженими Особами, позначені у специфікації (п.1 додатка 1 до цього Договору), під час перевезення їх від/до визначених Замовником місць призначення (п. 5 додатка 1 до цього Договору).

1.2. Охорона Цінностей забезпечується силами наряду Охорони з використанням як оперативного автотранспорту Охорони, так і Замовника.

1.3. Кількісний склад наряду Охорони складається не менше ніж з двох працівників на маршрут (одна одиниця оперативного автотранспорту). У разі використання оперативного автотранспорту Замовника кількість уповноважених Осіб повинна складатися теж не менше ніж з двох осіб. Під час перевезення об'єктів Цінностей, що перевищують визначені законодавством України норми, є обов'язковим додаткове залучення працівників Охорони і оперативного автотранспорту супроводження, що погоджується між Охороною та Замовником.

1.4. Охорона не вступає у володіння та користування Цінностями, що переміщуються уповноваженими Особами Замовника.

2. ОСОБЛИВІ УМОВИ ОХОРОНИ

2.1. Часом надання послуг охорони, що підлягає оплаті, вважається період від моменту виїзду наряду Охорони з підрозділу Охорони для обслуговування об'єктів Замовника до його повернення до цього ж підрозділу після виконання своїх функцій.

2.2. Періодом відповідальності Охорони за схоронність Цінностей вважається час з моменту отримання уповноваженою Особою у присутності наряду Охорони Цінностей Замовника до моменту доставки їх до місця призначення, визначеного Замовником.

2.3. Замовник та Охорона спільно розробляють та погоджують Інструкцію про дії Екіпажу під час збирання, охорони та/або доставки Цінностей (далі – Інструкція) (додаток 2 до Договору) та доводять її до відома працівників (осіб), які залучаються до виконання обов'язків за цим Договором, для використання та керівництва в роботі.

2.4. На виконання умов цього Договору Замовником призначаються уповноважені Особи, які зазначаються у п.п. 2, 3 додатка 1 до цього Договору, відповідно.

2.5. Замовник повідомляє Охорону про заміну уповноваженої Особи письмово не менш ніж за один робочий день до запланованої дати заміни, для оформлення Сторонами посвідчення на право користування послугами Охорони.

2.6. При виконанні зобов'язань за цим Договором Сторони керуються його умовами, нормативно-правовими актами, в тому числі, Національного банку України, МВС та Національної поліції України, що регулюють правовідносини, які складають предмет цього Договору.

3. ЦІНА ДОГОВОРУ ТА УМОВИ РОЗРАХУНКУ

3.1. Ціна послуг охорони, що надаються за цим Договором узгоджується Сторонами в протоколі узгодження договірної ціни (додаток 3 до Договору).

Зміни до протоколу узгодження договірної ціни можуть бути ініційовані Замовником або Охороною та вносяться за домовленістю Сторін, шляхом укладення додаткової угоди про внесення змін до цього Договору.

3.2. Оплата за наданні послуги охорони проводиться щомісячно протягом 5 (п'яти) банківських днів з дня отримання Замовником відповідного рахунку, що виставляється Охороною згідно з підписаним Сторонами актом виконаних робіт за відповідний звітний період.

3.3. За згодою Сторін також можлива передоплата за послуги охорони у вигляді внесення коштів на розрахунковий рахунок Охорони у розмірі 100% від суми ціни послуг охорони, відповідно до сталого графіку роботи (п. 6 додатка 1 до Договору) та протоколом узгодження договірної ціни (додаток 3 до Договору).

3.4. Акт виконаних робіт готується Охороною в двох примірниках, підписується зі своєї сторони та передається Замовнику в кінці кожного календарного місяця, а також по закінченні строку дії Договору.

3.5. Замовник протягом трьох днів з дня отримання від Охорони Актів виконаних робіт, за умов відсутності заперечень щодо обсягу та якості наданих послуг, підписує надані Акти і направляє один примірник Охороні.

3.6. За умов наявності заперечень щодо обсягу та якості наданих послуг Замовник зобов'язаний протягом трьох днів надати Виконавцю обґрунтовані зауваження в письмовій формі.

Якщо Замовник, не надаючи обґрунтованих заперечень, відмовляється підписати Акт виконаних робіт у строк, визначений в п. 3.5, цього Договору, вважається що послуги надані Виконавцем в повному обсязі, якісно і прийняті Замовником без зауважень.

3.7. Оплата за виконання згідно з цим Договором заходів охорони здійснюється в національній валюті України.

3.8. Залучення додаткових сил і засобів Охорони для надання Замовнику охоронних послуг в позадоговірний час оплачується Замовником за окремим розрахунком.

4. ПРАВА СТОРІН

4.1. Права Охорони

4.1.1. Розробляти декілька варіантів маршрутів руху Екіпажу згідно з дислокацією та поданими Замовником заявками про охорону Цінностей.

4.1.2. Звертатися з вимогою до Замовника щодо здійснення або утримання від дій (бездіяльності), якщо це створює загрозу безпеці Цінностям чи уповноваженій Особі, особовому складу наряду Охорони або може привести до допущення правопорушень.

4.1.3. Самостійно приймати рішення про заходи реагування, включаючи зміну маршруту руху, зупинку руху за маршрутом пересування (по можливості) у разі вчинення злочинів за місцем виконання договірних зобов'язань.

Інформацію про спробу нападу на Екіпаж доводить до відома оперативного чергового найближчого на маршруті руху органу внутрішніх справ.

4.1.4. Розірвати Договір в односторонньому порядку відповідно до умов цього договору.

4.2. Права Замовника

4.2.1. Ідентифікувати осіб, які входять до складу наряду Охорони, та перевірити їх повноваження на здійснення заходів охорони Цінностей за цим Договором.

4.2.3. Інформувати Охорону про недоліки у організації послуг охорони.

4.2.4. Розірвати Договір в односторонньому порядку відповідно до умов цього Договору.

4.2.5. Вимагати від Охорони належного надання послуг охорони відповідно до умов цього Договору та вимог чинного законодавства України.

5. ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

5.1. Обов'язки Охорони

5.1.1. Здійснювати заходи охорони, покладені на Охорону цим Договором, у межах своєї компетенції, визначеної чинним законодавством.

5.1.2. Для виконання заходів охорони Цінностей виділяти в установленому порядку наряд Охорони на технічно-справному оперативному автотранспорті Охорони, озброєний бойовою вогнепальною зброєю, екіпірований засобами індивідуального захисту та активної оборони і зв'язку.

5.1.3. Приймати під охорону Цінності, що зазначені в пункті 1 додатка 1 до цього Договору.

5.1.4. Забезпечувати охорону Цінностей та їх схоронність згідно з умовами Договору. При спробі нападу на Екіпаж у межах своєї компетенції здійснювати усі можливі заходи для його відбиття. Затримання правопорушників проводити у випадках, якщо це не загрожує загальному виконанню покладеного на Охорону завдання. Інформувати про напад найближчий орган поліції і посилити охорону Цінностей до прибуття слідчо-оперативної групи.

5.1.5. Забезпечити конфіденційність інформації, отриманої при укладенні та виконанні цього Договору, нерозголошення працівниками Охорони стороннім особам відомостей щодо маршруту руху Екіпажу.

5.1.6. Визначити представника Охорони, відповідальну за виконання цього Договору, рішення та дії якої мають юридичні наслідки для Охорони.

5.2. Обов'язки Замовника

5.2.1. Забезпечити наявність вільних під'їздних шляхів, входів (виходів) і коридорів від (до) місць призначення, зазначених у п. 5 додатка 1 до цього Договору.

5.2.2. До прибуття наряду Охорони в визначені у порядку, передбаченому (п. 6 додатка 1 до цього Договору), дні та час, підготувати Цінності для транспортування.

5.2.3. Здійснювати оплату за виконані Охороною заходи охорони Цінностей в порядку і строки, визначені розділом 3 цього Договору.

5.2.4. Виконувати правомірні вимоги Охорони щодо здійснення або утримання від дій (бездіяльності), якщо це створює загрозу безпеці Цінностям чи Екіпажу або може привести до допущення правопорушень під час знаходження Цінностей під охороною.

5.2.5. Сповідати Охорону про відомі йому обставини, що можуть негативно вплинути на якість та безпеку виконання заходів охорони.

5.2.6. У разі надання послуг з використанням автотранспорту Замовника на маршрути охорони Цінностей виділяти виключно технічно справний оперативний автотранспорт.

5.2.7. Повідомляти Охорону про порушення умов цього Договору та вимог чинного законодавства України при наданні послуг особовим складом Охорони.

5.2.8. У разі втрати Цінностей (їх частини) залучати до складу комісії з визначення розмірів збитків представника Охорони.

5.2.9. Забезпечити конфіденційність інформації, отриманої при укладенні та виконанні цього Договору, нерозголошення персоналом Замовника стороннім особам відомостей щодо маршруту пересування Цінностей, кількісного складу, озброєння, оснащення наряду Охорони, системи зв'язку і контролю за здійсненням цих заходів, що стали їйому відомі у зв'язку з виконанням цього Договору.

5.2.10. Надавати за власний рахунок можливість Охороні користуватися засобами зв'язку загального користування, а також мережею відомчого зв'язку.

5.2.11. Надавати можливість представнику Охорони перевіряти супровідні документи, що оформлюються для перевезення Цінностей, з метою звірки відповідності сум, заявлених до перевезення та приймання під охорону, та сум, що фактично перевозились під охороною наряду Охорони.

5.2.12. Визначити представника Замовника, відповідального за виконання цього Договору, рішення та дії якого мають юридичні наслідки для Замовника.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОХОРОНИ ТА ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОХОРОНИ

6.1. Охорона несе майнову відповідальність за збитки, спричинені Замовнику, шляхом викрадення, грабежу, розбою, умисного (пошкодження, знищення), вчинення іншого злочину та/або правопорушення щодо Цінностей, внаслідок неналежного виконання Охороною своїх зобов'язань за Договором, в межах їх вартості, але не більше ніж на суму _____ грн.

Охорона не несе відповідальності за інші види збитків і не відшкодовує їх Замовнику.

6.2. Сума Цінностей, що приймалися під охорону згідно з умовами цього Договору, визначається згідно з відомостями, зазначеними у маршрутному листі, що оформлюється під час взяття Цінностей під охорону.

6.3. Для визначення розміру збитків, яких зазнав Замовник внаслідок неналежного надання послуг охорони за цим Договором, Замовник у обов'язковому порядку залучає представника Охорони. У випадку відмови Охороною направити власного уповноваженого представника для визначення розміру збитків розмір збитків визначається Замовником в односторонньому порядку.

6.4. Розмір збитків повинен бути підтверджений відповідними документами і розрахунками вартості викрадених (пошкоджених, знищених, втрачених у будь-який інший спосіб) Цінностей, що складаються за участю представників Охорони (при умові їх направлення Охороною для визначення розміру збитків Замовника) і звіряються з даними бухгалтерської звітності Замовника.

6.5. До складу збитків, що підлягають відшкодуванню Охороною, включається вартість викрадених (знищених, пошкоджених, втрачених у будь-який інший спосіб) Цінностей, розмір знецінення пошкодженого, витрати на відновлення пошкоджених матеріальних цінностей.

6.6. Відшкодування Замовнику збитків, допущених з вини Охорони, здійснюється на підставі рішення суду, що набрало законної сили.

6.7. При поверненні викрадених Цінностей, присутність представника Охорони під час складання відповідних документів є обов'язковою. Ненаправлення Охро-

ною свого представника не є перешкодою для приймання Цінностей та складання відповідних документів.

6.8. Вартість повернутих Замовнику Цінностей виключається з загальної суми збитків, що підлягають відшкодуванню Охороною, а раніше оплачена сума в рахунок відшкодування збитків повертається Охороні в частині повернутих Замовнику Цінностей.

6.9. Якщо при поверненні Цінностей буде виявлено їх пошкодження, про це складається акт за участю представників Сторін. У цьому випадку Охорона відшкодовує Замовнику збитки в розмірі знецінення пошкоджених Цінностей, які повертаються.

7. УМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ОХОРОНИ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

7.1. Охорона звільняється від відповідальності за заподіяні збитки при відсутності її вини в допущенні їх спричинення.

7.2. Охорона не несе відповідальності, якщо збитки Замовнику нанесені, в тому числі, за умов:

7.2.1. Згубних наслідків екологічних та техногенних катастроф.

7.2.2. Стихійного лиха.

7.2.3. Раптових аварій побутових комунікацій безпосередньо у місці перебування Екіпажу.

7.2.4. Протиправних дій третіх осіб при масових порушеннях громадського порядку.

7.2.5. Знаходження Екіпажу безпосередньо у зоні воєнних конфліктів (бойових дій).

7.2.6. Використання злочинцями проти Екіпажу зброї армійських зразків дії.

7.2.7. Правомірного застосування працівниками правоохоронних органів щодо Цінностей, уповноважених Осіб засобів примусу, визначених чинним законодавством.

7.2.8. Внаслідок дій Охорони в умовах необхідної оборони або крайньої необхідності.

7.2.9. Спрацювання вибухового пристрою, заздалегідь закладеного зловмисниками на маршруті пересування Екіпажу.

7.2.10. Дорожньо-транспортної пригоди (аварії), що сталася з вини водія Замовника або водія іншого транспортного засобу.

7.2.11. Порушення уповноваженими Особами Замовника вимог Інструкції (додаток 2 до Договору), що стало наслідком спричинення збитків.

7.2.12. Доставки за місцем призначення сумок/мішків/касет з Цінностями без порушення її цілісності та опломбування.

7.2.13. Якщо збитки заподіяні невиконанням уповноваженими Особами правомірних вимог старшого наряду Охорони, спрямованих на забезпечення схоронності Цінностей.

7.2.14. Якщо особа, яка нанесла майнову шкоду Замовнику, затримана безпосередньо на місці події або при переслідуванні при втечі та її вина в спричиненні збитків доведена в установленому порядку.

7.3. Факти, зазначені в пункті 7.2 Договору, встановлюються судом у визначеному чинним законодавством порядку.

8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗАМОВНИКА

8.1. У випадку несвочасної (неповної) оплати за здійснення заходів охорони Цінностей нараховується пеня у розмірі подвійної облікової ставки НБУ, що діє в період, за який нараховується пеня, від суми простроченої плати за кожен день прострочення платежу.

8.2. У разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання працівника Охорони, одержаних ним при виконанні службових обов'язків, пов'язаних зі здійсненням заходів охорони Цінностей, що сталися внаслідок незабезпечення Замовником вимог щодо охорони праці та забезпечення особистої безпеки працівників Охорони, розголошення персоналом Замовника визначених цим Договором умов конфіденційності здійснення заходів охорони або злочинних дій працівників Замовника, причетних до виконання цього Договору, Замовник відшкодовує Охороні пов'язані з цим витрати у розмірах, передбачених законодавством.

8.3. При розірванні Договору раніше обумовленого у ньому терміну його дії з причин, не пов'язаних з неналежним виконанням Охороною договірних зобов'язань, Замовник сплачує Охороні суму у розмірі двомісячного грошового утримання працівників Охорони, які були залучені до здійснення заходів охорони.

9. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

9.1. Цей Договір укладається строком на 3 місяці та набуває чинності з дня його підписання Сторонами. Якщо за десять календарних днів до закінчення строку дії цього Договору жодна зі Сторін не вимагатиме його припинення, Договір вважається продовженим на тих же умовах і на той же строк (без обмеження кількості таких продовжень).

Якщо за два місяці до закінчення строку дії Договору жодна із Сторін не повідомить іншу Сторону про припинення дії Договору, дія Договору вважається продовженою на той самий строк, на тих самих умовах.

10. ОСОБЛИВІ УМОВИ ДОГОВОРУ

10.1. У разі перевезення Цінностей понад суму, що перевищує 20 000 мінімальних заробітних плат, з метою посилення охорони Цінностей Замовник повідомляє про це Охорону завчасно. Посилення охорони здійснюється за рахунок Замовника на підставі погодженого Сторонами окремого розрахунку.

10.2. Договір може бути розірваний Охороною в односторонньому порядку шляхом направлення письмового повідомлення Замовнику за умов:

10.2.1. Якщо Замовник не провів оплату заходів охорони відповідно до визначеною цим Договором ціною та здійснення оплати з порушенням строків оплати.

10.2.2. Якщо Замовник відмовляється укласти договір про внесення змін до цього Договору щодо збільшення ціни охорони, за умов, що ініційоване Охороною збільшення вартості послуг охорони зумовлено збільшенням розміру витрат на її утримання.

10.2.3. Виникнення об'єктивних обставин, що унеможливають виконання умов Договору (ліквідація підрозділу Охорони та інші обставини).

10.2.4. Якщо Замовником у місці призначення неодноразово протягом 1 (однієї) години не забезпечується прийняття (здача) Цінностей.

10.2. У випадку припинення необхідності в користуванні послугами Охорони Замовник може розірвати Договір шляхом письмового повідомлення Охорони про це не менше ніж за 30 календарних днів.

10.3. У разі змін адреси, банківських реквізитів, статусу платника податків та інших відомостей Сторони повідомляють одна одну письмово протягом 3 днів. Невиконання однією з Сторін цього обов'язку є достатнім приводом для прийняття рішення другою Стороною про дострокове припинення дії цього Договору.

11. ФОРС-МАЖОР

11.1. Сторони звільняються від відповідальності за часткове або повне невиконання своїх зобов'язань за цим Договором, якщо таке невиконання сталося внаслідок дії обставин непереборної сили.

11.2. Під обставинами непереборної сили розуміються надзвичайні ситуації природного, техногенного, воєнного та соціально-політичного характеру, а також видання нормативно-правових актів уповноваженими державними органами, що роблять у подальшому неможливим виконання Сторонами зобов'язань, передбачених цим Договором.

11.3. У випадку настання форс-мажорних обставин Сторона, що постраждала від настання таких обставин, має повідомити про це іншій Стороні протягом трьох днів з дня настання форс-мажорних обставин.

11.4. Повідомлення про настання, закінчення і строк дії форс-мажорних обставин має бути підтверджене вповноваженим органом державної влади.

12. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

12.3. Усі повідомлення, направлені Сторонами одна одній у зв'язку з цим Договором, повинні бути здійснені у письмовій формі і мають вважатися поданими належним чином, якщо вони направлені рекомендованим листом з повідомленням про одержання його адресатом, телеграфом, або доставлені і вручені особисто уповноваженому представнику відповідної Сторони за вказаними у цьому Договорі адресами Сторін.

12.4. У невідкладних випадках повідомлення може бути передане однією Стороною іншій Стороні по телефону з одночасним дублюванням його з дотриманням викладених вище вимог.

12.5. Суперечки Замовника та Охорони щодо дотримання умов Договору вирішуються шляхом переговорів, у випадку недосягнення згоди між Сторонами за результатами переговорів – спір передається для розгляду до суду.

12.6. Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» Сторони надають взаємну згоду на зберігання та обробку персональних даних з метою здійснення бухгалтерського та податкового обліку, виконання інших прав та обов'язків, що виникають та/або реалізуються в рамках виконання Договору, та в інших випадках, передбачених законом.

12.7. Усі правовідносини, що виникають або можуть виникнути між Сторонами у зв'язку з цим Договором, регулюються виключно чинним законодавством України.

12.8. Договір з додатками, які є його невід'ємною частиною, складається у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу, з яких один примірник знаходиться в Охорони, другий – у Замовника.

13. ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ ТА РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

Додатки до Договору:

Додаток 1. Специфікація Цінностей Замовника, прийнятих під охорону підрозділом Охорони на ___ арк.

Додаток 2. Інструкція про дії Екіпажу під час збирання, охорони та/або доставки Цінностей на ___ арк.

Додаток 3. Протокол узгодження договірної ціни на ___ арк.

10. Примірний договір про централізовану охорону майна на об'єкті з реагуванням наряду поліції охорони

Управління поліції охорони _____, назване в подальшому – Виконавець, в особі _____ П.І.Б., з однієї сторони, та П.І.Б. _____, названий в подальшому – Замовник, _____, з іншої сторони, разом – Сторони, уклали цей договір (далі – Договір) про наступне:

ТЕРМІНИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ У ЦЬОМУ ДОГОВОРІ:

МАЙНО – гроші, цінні папери та речі матеріального світу, що є власністю Замовника або передані йому у володіння та користування на підставі цивільно-правових договорів.

ОБ'ЄКТ – приміщення, яке відокремлене від решти приміщень архітектурно-будівельними конструкціями (капітальними або некапітальними стінами), обладнане сигналізацією з підключенням на окремі вічка (коди) апаратури ПЦС.

ПЦС – пульт централізованого спостереження.

ЦЕНТРАЛІЗОВАНА ОХОРОНА – ручне або автоматичне взяття під спостереження систем передачі тривожних сповіщень на об'єктах, приміщеннях з особистим майном фізичних осіб та зняття з-під спостереження та контроль за їх станом упродовж усього періоду охорони за допомогою ПЦС.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ – комплекс організаційно-технічних заходів, що здійснюються Виконавцем у визначений Договором період часу за допомогою апаратури централізованого спостереження за станом сигналізації Об'єкта з метою отримання по каналам зв'язку на ПЦС сповіщень про зміну технічних параметрів, що контролюються.

СИГНАЛІЗАЦІЯ – сукупність змонтованих на Об'єкті спільно діючих технічних засобів (*ОС – охоронна сигналізація*), які призначені для контролю та передачі на ПЦС сповіщень про проникнення на Об'єкт чи порушення цілісності його архітектурно-будівельних конструкцій.

НАРЯД РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ (далі – НР) – рухомий наряд поліції охорони (у тому числі із залученням працівників територіального органу Національної поліції України, цивільної охорони), призначений для охорони об'єктів різних форм власності та приміщень з майном громадян, підключених до пунктів централізованого спостереження, шляхом оперативного реагування на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони або інші повідомлення про правопорушення з метою припинення дії факторів протиправного характеру.

ОХОРОНА МАЙНА – комплекс організаційно-технічних заходів по забезпеченню збереження майна, що знаходиться на Об'єкті, від протиправних посягань

на нього третіх осіб у визначений Договором період часу шляхом здійснення ПЦС спостереження за станом сигналізації Об'єкта та оперативного реагування НР на сигнали тривоги у випадках переходу її у режим тривоги.

СИГНАЛ ТРИВОГИ – сигнал, сформований сигналізацією (ОС), коли вона перебуває в режимі тривоги.

РЕЖИМ ТРИВОГИ – стан сигналізації або її частини, що є результатом реагування на наявність небезпеки (проникнення – для ОС).

ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ – сукупність усіх технічних та організаційних дій, у тому числі й технічного нагляду, спрямованих на підтримку чи повернення сигналізації в стан, в якому вона здатна виконувати потрібну функцію.

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. За цим Договором Замовник доручає, а Виконавець зобов'язується здійснювати охорону Майна Замовника на Об'єктах та обслуговування Сигналізації, що встановлена на об'єктах Замовника, перелік та адреси яких зазначені у Дислокації (додаток 1 до Договору). За цим Договором Виконавець не приймає Майно Замовника на зберігання і не вступає у володіння ним.

1.2. Охорона Майна, що знаходиться на Об'єкті, здійснюється Виконавцем у дні і години, вказані у Дислокації (додаток 1 до Договору).

1.3. Вказівки Виконавця щодо виконання встановленого режиму охорони, впровадження та утримання сигналізації у відповідності з діючими нормативними актами МВС України є обов'язковими для Замовника.

1.4. Періодом охорони майна на Об'єкті вважається час з моменту прийняття Виконавцем сигналізації, якою обладнаний Об'єкт, під спостереження ПЦС до зняття її з-під спостереження Замовником або його уповноваженими особами у відповідності до Інструкції з правил користування сигналізацією (далі – Інструкція) (додаток 4 до Договору).

1.5. Обслуговування сигналізації, встановленої на Об'єктах, здійснюється тільки працівниками Виконавця.

2. ЦІНА ПОСЛУГ ТА УМОВИ РОЗРАХУНКІВ

2.1. Ціна охоронних послуг за цим Договором є договірною і визначається Сторонами в Розрахунку та Протоколі узгодження договірної ціни (додатки № 2, 3 до Договору), які є невід'ємною частиною цього Договору.

2.2. У разі зміни норм витрат Виконавця на виконання заходів охорони за Договором, у тому числі при проведенні державної індексації доходів населення, інших заходів, що викликають зміну суми витрат на утримання Виконавця, договірні ціна та вартість охоронних послуг за Договором змінюються Сторонами на основі наданого Виконавцем письмового повідомлення Замовнику без оформлення Договору, шляхом підписання Сторонами нових додатків № 2, 3 до Договору.

2.3. Підписання Замовником нових додатків № 2, 3 до Договору за новими тарифами є достатньою підставою для залишення Договору в силі. Замовник здійснює оплату послуг Виконавця за новими тарифами з дня їх затвердження Сторонами.

2.4. Відмова Замовника від підписання нових додатків № 2, 3 до Договору про підвищення договірної ціни та вартості охоронних послуг за Договором, є достат-

ньою підставою для розірвання цього Договору в односторонньому порядку за ініціативою Виконавця.

До офіційної відмови Замовника про переукладення Договору за новими тарифами, що дає право Виконавцю розірвати в односторонньому порядку цей Договір, прирівнюється і ненадання письмової відповіді на відповідне письмове звернення Виконавця протягом 5 днів від дати його одержання Замовником.

2.5. Оплата охоронних послуг відповідно до визначених тарифів та кількості годин охорони здійснюється Замовником на умовах попередньої оплати, шляхом перерахування Замовником відповідної суми, вказаної у Розрахунку вартості наданих послуг (додаток 2 до Договору), що є невід'ємною частиною цього Договору, на рахунок Виконавця до 10 числа поточного місяця за послуги, які будуть надані в наступному місяці.

2.6. Перший платіж за цим Договором Замовник здійснює впродовж двох банківських днів після отримання платіжного доручення. Усі наступні платежі Замовник здійснює відповідно до п. 2.5 Договору.

2.7. Датою оплати (датою виконання Замовником зобов'язань є дата зарахування грошей на рахунок Виконавця).

2.8. Охорона майна у позадоговірний час оплачується згідно окремо виставлених додаткових рахунків.

2.9. До закінчення поточного місяця Виконавець надає Замовнику два примірники Акта приймання наданих послуг, який останній зобов'язаний протягом п'яти перших робочих днів наступного місяця підписати і один примірник підписаного Акта повернути Виконавцю. У випадку наявності у Замовника заперечень щодо обсягу послуг, наданих Виконавцем у звітному місяці, Замовник зобов'язаний в той же строк у письмовій формі надати Виконавцю свої обгрунтовані заперечення.

2.10. За умови неповернення Замовником підписаного Акта приймання наданих послуг чи ненадання обгрунтованих заперечень щодо обсягу послуг, наданих Виконавцем у звітному місяці, в строк, визначений в п. 2.9 даного Договору, вважається, що послуги у такому місяці надані Виконавцем в повному обсязі і прийняті Замовником без зауважень, а Акт приймання наданих послуг таким, що підписаний сторонами.

2.11. У разі невідповідності реквізитів поточного розрахункового рахунку, зазначеного у отриманому замовником рахунку на оплату, та розрахункового рахунку, зазначеного у Договорі в розділі «Юридичні реквізити сторін» на день складання Договору, вірними вважаються банківські реквізити, зазначені у рахунку на оплату за відповідний місяць.

2.12. У випадку ненадходження оплати у встановлений п. 2.5 цього Договору строк Виконавець має право припинити надання послуг охорони за договором з першого числа наступного (наступного за місяцем, оплата за який не проведена або проведена не в повному обсязі) місяця автоматично (без письмового повідомлення Замовника) до повного погашення заборгованості. У випадку непогашення заборгованості Виконавець має право розірвати Договір в односторонньому порядку.

3. ВИМОГИ ДО СТАНУ ТЕХНІЧНОЇ УКРІПЛЕНОСТІ ОБ'ЄКТА ТА ПРАВИЛА МАЙНОВОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Технічна укріпленість Об'єкта повинна відповідати вимогам ГСТУ 78.11.001-98 «Укріпленість об'єктів, що охороняються за допомогою пультів цен-

тралізованого спостереження Державної служби охорони», якщо інше не передбачено чинним законодавством України.

Підлога, стіни, покрівля, стеля, вікна, люки і двері Об'єкта повинні бути належним чином укріплені та знаходитись в поладженному стані. Невідповідність стану технічного укріплення Об'єкта вимогам діючих нормативних актів зазначається Сторонами у акті первинного обстеження.

3.2. Обладнання Об'єкта сигналізацією повинно відповідати вимогам ВБН В.2.5-78.11.01-2003 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Системи сигналізації охоронного призначення», якщо інше не передбачено чинним законодавством України.

3.3. Виконавець спільно із Замовником не рідше 1 разу на рік перед (або під час) укладення Договору проводить обстеження стану технічної укріпленості та оснащеності технічними засобами охоронного призначення Об'єкта та здійснює перевірку працездатності сигналізації, її відповідності схемі блокування Об'єкта, про що складається акт за підписами уповноважених на те представників Сторін із зазначенням у ньому виявлених недоліків та строків їх усунення.

Після закінчення строків усунення виявлених недоліків Виконавець повторно здійснює обстеження стану технічної укріпленості Об'єкта та перевірку сигналізації. За результатами чого складається відповідний акт. У випадку неусунення Замовником виявлених недоліків Виконавець має право припинити надання послуг в односторонньому порядку, письмово попередивши про це Замовника не менше ніж за 10 днів.

3.4. Виконавець в порядку, визначеному п. 3.3 даного Договору, додатково здійснює обстеження технічної укріпленості Об'єкта та перевірку працездатності сигналізації, її відповідності схемі блокування Об'єкта в наступних випадках:

- тимчасового припинення надання послуг,
- переобладнання Об'єкта сигналізацією,
- проведення Замовником на Об'єкті ремонту,
- перепланування Об'єкта.

3.5. Виконавець встановлює **обов'язкові** для Замовника наступні вимоги майнової безпеки:

3.5.1. Замовнику категорично забороняється самостійно вносити зміни у схему блокування Об'єкта сигналізацією, здійснювати заміну технічних засобів сигналізації та залучати для цього третіх осіб.

3.5.2. Зберігати на Об'єкті грошові кошти, цінні папери, дорогоцінні метали та вироби з них, дорогоцінне каміння та вироби з них, зброю, боєприпаси, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори у замкнених сейфах або металевих шафах (ящиках), які надійно закріплені до стіни або підлоги.

Не допускати зберігання грошових коштів понад встановлений для Замовника ліміт.

3.5.3. Надавати Виконавцю опис товарів та виробів, які виставлені у віконних вітринах Об'єкта, в період його охорони.

3.6. Виконавець, враховуючи специфіку діяльності Замовника, може надавати останньому додаткові рекомендації щодо майнової безпеки на Об'єкті.

4. ОBOB'ЯЗКИ СТОРІН

4.1. Виконавець зобов'язаний:

4.1.1. Здійснювати охорону майна Замовника, що знаходиться на Об'єкті, у відповідності до умов цього Договору.

4.1.2. У разі надходження на ПЦС сигналу про спрацювання сигналізації на Об'єкті в період охорони:

- негайно направити НР на Об'єкт для вжиття заходів, спрямованих на встановлення причин спрацювання сигналізації;
- в разі необхідності сповістити Замовника або його уповноважену особу про спрацювання сигналізації на Об'єкті з метою виявлення причин спрацювання сигналізації;
- в разі виявлення слідів проникнення на Об'єкт або спроб проникнення на Об'єкт сповістити про це Замовника;
- в разі виявлення на Об'єкті в період охорони будь-яких осіб вжити заходів щодо їх затримання та передачі правоохоронним органам;
- забезпечити охорону майна на Об'єкті після спрацювання сигналізації до прибуття на Об'єкт Замовника, але не більше 1 години з моменту попередження Замовника. Візуальний контроль понад 1 годину але не більше двох годин поспіль здійснюється за додаткову оплату, у розмірі 10 (десяти) неоподатковуваних мінімумів за годину такого контролю. У разі неприбуття представника Замовника після повідомлення Замовника (або представника Замовника) про спрацювання сигналізації на Об'єкті НР припиняє охорону Об'єкта, при цьому Виконавець не несе відповідальність за збереження майна Замовника. Відшкодування витрат Замовником здійснюється протягом 3 (трьох) банківських днів з дати отримання окремого рахунку Виконавця.

4.1.3. Якісно та своєчасно, в технічно можливий строк, ліквідувати несправності, які можуть бути усунуті безпосередньо за місцем знаходження сигналізації, за заявкою Замовника. Виконувати за рахунок Замовника ремонт засобів сигналізації, що вийшли з ладу не з вини Виконавця, або виробили експлуатаційні строки.

4.1.4. Не розголошувати стороннім особам конфіденційну інформацію, до якої відноситься інформація про: пультові коди, системи сигналізації, систему зв'язку і контролю за здійсненням охорони.

4.1.5. Брати участь у роботі інвентаризаційної комісії, створеної Замовником для зняття залишків майна на Об'єкті та визначення розміру збитків, завданих Замовнику внаслідок проникнення на Об'єкт сторонніх осіб.

4.1.6. Повідомляти в чергову частину Національної поліції і Замовнику про факт порушення цілісності Об'єкта або збитки, заподіяні пошкодженням майна, що охороняється. До прибуття представників територіального підрозділу Національної поліції забезпечувати недоторканість місця події.

4.2.Замовник зобов'язаний:

4.2.1. Виконувати визначені актами обстеження Об'єкта та Договором вимоги з технічної укріпленості Об'єкта та правила майнової безпеки, створювати належні умови для забезпечення недоторканості майна на Об'єкті, сприяти Виконавцю у виконанні ним своїх зобов'язань та в удосконаленні організації охорони майна на Об'єкті.

4.2.2. Своєчасно і в повному обсязі здійснювати оплату за цим Договором.

4.2.3. Визначити осіб, які уповноважені на здавання сигналізації під спостереження та її зняття з-під спостереження, проведення перевірки її працездатності (далі – уповноважена особа), та письмово повідомити Виконавця під час підписання цього Договору про персональний склад цих осіб, а саме: їх прізвище, ім'я та по

батькові, посади, домашні адреси та телефони. У випадку змін у складі зазначених осіб – негайно письмово повідомляти про це Виконавця.

4.2.4. Своєчасно, у визначений Договором час, здавати під спостереження ПЦС та знімати з-під спостереження ПЦС сигналізацію на Об'єкті у відповідності до Інструкції (додаток 4 до Договору).

4.2.5. Вживати заходів до своєчасного ремонту телефонного зв'язку та мережі електроживлення, до яких підключена сигналізація.

4.2.6. У випадку проведення на Об'єкті ремонту (в т.ч. встановлення або переміщення перегородок, високих шаф, стелажів і т.п.), зміни на ньому режиму охорони майна, профілю діяльності, заміни або появи нових місць зберігання цінностей, а також проведення інших заходів, внаслідок яких може виникнути необхідність внесення змін у схему блокування Об'єкта сигналізацією або додаткового технічного укріплення Об'єкта, повідомити про це Виконавця не пізніше ніж за 15 днів до початку проведення таких робіт або до настання таких змін.

4.2.7. Забезпечити вільний доступ уповноважених осіб Виконавця до встановленої на Об'єкті сигналізації. Не здійснювати самостійно обслуговування, ремонт сигналізації на Об'єкті та не залучати до цього третіх осіб.

4.2.8. При виявленні порушень цілісності Об'єкта (пошкодження дверей, вікон, замків, стін, підлоги, стелі тощо), що включені до Дислокації, негайно повідомити про це Виконавця.

4.2.9. Своєчасно, але не менше ніж за три години до початку, письмово повідомляти Виконавця про дату та час проведення інвентаризації майна на Об'єкті та визначення розміру збитків. Інвентаризація майна на Об'єкті та визначення розміру збитків здійснюються за участю уповноважених представників виконавця у відповідності до вимог чинного законодавства України.

4.2.10. Сприяти Виконавцю у виконанні покладених на нього обов'язків згідно з вимогами техніки безпеки та правилами з охорони праці.

4.2.11. Не розголошувати стороннім особам конфіденційну інформацію, до якої відноситься інформація про: пультові коди, системи сигналізації, систему зв'язку і контролю за здійсненням охорони.

4.2.12. Забезпечувати справний стан стін, стелі, підлоги, вікон, люків, дверей приміщень Об'єкта, де знаходиться майно, з метою унеможливлення несанкціонованого проникнення сторонніх осіб на Об'єкт без їх пошкодження.

4.2.13. За свій рахунок придбавати, встановлювати та проводити ремонт сигналізації, встановленої на Об'єкті, у разі виходу її з ладу не з вини Виконавця.

4.2.14. Перед здаванням сигналізації, що знаходиться на Об'єкті, під спостереження ПЦС перевіряти, щоб в приміщеннях Об'єкта не залишились сторонні особи, включені електроприлади, у тому числі кондиціонери, газоприлади, інші джерела вогню та системи водопостачання в несправному стані.

4.2.15. Грошові кошти, цінні папери, вироби із золота, платини, паладію та з коштовним камінням, годинники в золотих, платинових і срібних корпусах, зброя і боєприпаси, акцизні документи, отрута і наркотичні речовини повинні зберігатися у замкнених сейфах або металевих шафах (ящиках), що прикріплені до підлоги та/або стіни, в окремому приміщенні. Не допускати зберігання виробів із дорогоцінних металів та з дорогоцінним камінням більше встановленого ліміту і без відповідних дозволів контролюючих органів.

4.2.16. Придбавати за власний рахунок та своєчасно замінювати джерела основного та резервного живлення апаратури сигналізації Об'єкта (батареї в радіоспівшувачах та акумуляторні батареї в пристроях приймально-контрольних).

4.2.17. Не допускати використання картки мобільного зв'язку для цілей інших ніж забезпечення роботи встановленої на об'єктах Замовника сигналізації.

4.2.18. Протягом 3 днів після припинення дії даного Договору повернути Виконавцю картку доступу до мережі мобільного зв'язку.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

5.1. Відповідальність Виконавця:

5.1.1. Виконавець відшкодовує збитки, що завдані Замовнику третіми особами, внаслідок невиконання або неналежного виконання Виконавцем своїх договірних зобов'язань в межах суми прямої дійсної шкоди, але не більше 5000 (п'яти тисяч) гривень.

5.1.2. До збитків, що підлягають відшкодуванню, включається вартість викраденого або знищеного майна, розмір зниження у ціні пошкодженого майна, а також суми викрадених грошових коштів у межах розміру ліміту залишку готівки в касі, затвердженого установою банку для Замовника.

5.1.3. Розмір збитку повинен бути підтверджений відповідними документами та розрахунком вартості пошкодженого майна.

5.1.4. Відшкодування збитків Замовнику здійснюється на підставі наданих Виконавцю наступних документів:

а) обгрунтована заява Замовника до Виконавця про відшкодування понесених збитків з зазначенням переліку викраденого майна, його вартості у національній валюті України, переліку пошкодженого майна та розміру зниження його у ціні, а також суми викрадених грошових коштів;

б) акт інвентаризації майна на Об'єкті, проведеної за участю представників Виконавця;

в) звіряльна відомість, складена за результатами проведеної інвентаризації;

г) акт зниження у ціні пошкодженого майна, затверджений Сторонами;

д) довідка територіального підрозділу Національної поліції про порушення кримінальної справи за фактом викрадення майна з Об'єкта, знищення або пошкодження майна на Об'єкті із зазначенням розміру збитків, заподіяних Замовнику.

5.1.5. Зняття залишків товарно-матеріальних цінностей та складання акта інвентаризації майна на Об'єкті повинно бути проведено терміново під час прибуття представників Сторін на місце події.

5.1.6. У випадку відсутності спору про розмір збитків їх відшкодування Замовнику здійснюється не пізніше 15 днів з дати отримання Виконавцем від Замовника всіх необхідних для цього документів.

5.1.7. У разі повернення Замовнику викраденого майна присутність представників Виконавця є обов'язковою, при цьому складається акт за підписами обох сторін, а розмір збитків зменшується на суму вартості повернутих цінностей. Раніше сплачена Замовнику сума за такі цінності підлягає поверненню Виконавцю за першою вимогою останнього.

5.2. Відповідальність Замовника:

5.2.1. За кожний день прострочення оплати за цим Договором Замовник сплачує Виконавцю пеню у розмірі подвійної ставки НБУ від суми заборгованості. У разі по-

рушення Замовником зобов'язань, визначених умовами цього Договору, він сплачує Виконавцю (крім пені) погоджену Сторонами неустойку (штраф) у розмірі 10 % від суми невиконаного своєчасно зобов'язання.

5.2.2. Замовник відшкодовує Виконавцю збитки, завдані останньому внаслідок розголошення конфіденційної інформації, визначеної п. 4.2.11 даного Договору.

5.2.3. За кожний виїзд НР на Об'єкт, здійснений ним в результаті неправильного або необережного користування сигналізацією Замовником, з порушенням вимог, встановлених даним Договором, останній сплачує протягом наступних трьох робочих днів на банківський рахунок Виконавця штраф у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

5.2.4. У випадку неповернення Виконавцю картки доступу до мережі мобільного зв'язку в строк, визначений п. 4.2.18 даного Договору, або повернення її у неробочому стані Замовник сплачує Виконавцю штраф у розмірі 150 (сто п'ятдесят) грн., а також відшкодовує йому завдані цим збитки.

5.3. Нарахування штрафних санкцій за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань за цим Договором здійснюється до дня фактичного виконання зобов'язання належним чином.

6. ОБСТАВИНИ, ЗА ЯКИХ ВИКОНАВЕЦЬ ЗВІЛЬНЯЄТЬСЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

6.1. Виконавець звільняється від відповідальності за невиконання або неналежне виконання своїх зобов'язань за Договором за умови відсутності його вини, а також коли це невиконання сталося внаслідок непереборної сили.

6.2. Окрім умов, визначених п. 6.1 даного Договору, Виконавець звільняється від відповідальності, якщо збитки Замовнику завдані внаслідок:

- а) недотримання Замовником правил протипожежної безпеки;
- б) аварій побутових комунікацій на Об'єкті;
- в) масових порушень громадського порядку або військових конфліктів;
- г) застосування органами державної влади щодо майна Замовника заходів примусу (накладення арешту, вилучення, конфіскація тощо);
- д) розголошення Замовником стороннім особам конфіденційної інформації;
- е) невиконання Замовником вимог щодо стану технічної укріпленості Об'єкта та правил майнової безпеки, визначених даним Договором;
- є) неповідомлення Виконавця про порушення цілісності архітектурно-будівельних конструкцій Об'єкта.
- ж) порушення Замовником вимог Інструкції з користування сигналізацією;
- з) проникнення на Об'єкт сторонніх осіб через місця, які не обладнані сигналізацією або від обладнання сигналізацією яких Замовник відмовився (згідно акта обстеження Об'єкта);
- и) розкрадання із віконних вітрин виставлених в них товарів і виробів при відсутності у Виконавця опису цих товарів та виробів;
- і) проникнення особи на Об'єкт до моменту прийому сигналізації під спостереження ПЦС;
- к) незадання Замовником сигналізації на Об'єкті під спостереження ПЦС;
- л) дій Замовника, що спричинили обмеження зони дії сигналізації;

м) залучення Замовником до обслуговування сигналізації, встановленої на Об'єкті, сторонніх осіб;

н) відсутності каналу зв'язку для організації охорони з вини Замовника або оператора зв'язку, який надає послуги;

о) несвоєчасної заміни Замовником джерел основного та (або) резервного живлення апаратури сигналізації, що призвело до несанкціонованого проникнення на Об'єкт;

п) якщо Замовник має заборгованість по оплаті послуг охорони за Договором.

6.3. Виконавець звільняється від обов'язку відшкодувати збитки Замовнику:

а) розмір яких визначено Замовником самостійно без уповноважених представників Виконавця, окрім випадків, коли Виконавець своєчасно був повідомлений про дату і час проведення інвентаризації майна на Об'єкті та визначення розміру збитків;

б) якщо особа, яка проникла на Об'єкт і нанесла майнову шкоду Замовнику, затримана безпосередньо на Об'єкті або під час переслідування при втечі з Об'єкта;

в) якщо збитки Замовнику завдані без проникнення на Об'єкт.

7. ОСОБЛИВІ УМОВИ ДОГОВОРУ

7.1. Ремонт сигналізації, тобто ліквідація несправностей, які не можуть бути усунуті безпосередньо за місцем знаходження сигналізації, здійснюється Виконавцем за окремо укладеними договорами.

Виконавець в ході обслуговування, при потребі та за наявності у підрозділі відповідного обладнання, може надавати у тимчасове користування Замовнику складові системи сигналізації (приймально-контрольні пристрої, сповіщувачі тощо), які повинні бути повернені Виконавцю не пізніше 14 календарних днів з моменту надання їх у користування. Про передачу у користування та повернення з користування Сторонами складаються відповідні акти.

7.2. У випадку зміни місцезнаходження, платіжних або інших реквізитів однієї із Сторін така Сторона зобов'язана протягом 10 днів з дня настання таких змін повідомити про це іншу Сторону.

7.3. Виконавець не несе відповідальності за додержання вимог ст. 201 Податкового кодексу України в частині правильності заповнення обов'язкових реквізитів у податкових накладних для їх реєстрації в єдиному державному реєстрі податкових накладних у випадку незаповнення або неправильного заповнення цих реквізитів Замовником у розділі «Реквізити та підписи сторін» Договору, де вказано такі реквізити.

У разі порушення Замовником (платником податку на додану вартість) терміну реєстрації в єдиному реєстрі податкових накладних розрахунку коригування до податкових накладних, яким зменшуються податкові зобов'язання Виконавця, передбаченого п. 201.10 ПКУ, або реєстрації з порушенням, внаслідок чого Виконавець втрачає право на коригування податкових зобов'язань, Замовник сплачує на розрахунковий рахунок Виконавця штраф, який дорівнює сумі податку на додану вартість, зазначеного у розрахунку коригування, по якому втрачено право на зменшення податкових зобов'язань з вини Замовника.

7.4. Сторони надають одна одній безумовну згоду використовувати (оброблювати, збирати, реєструвати, накопичувати, зберігати, адаптувати, поновлювати, використовувати, поширювати тощо) персональні дані іншою Стороною з метою ре-

алізації державної політики в сфері захисту персональних даних та відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» № 2297-VI від 01.06.2010 (далі – Закон). Сторони ознайомлені зі своїми правами, визначеними в ст. 8 Закону.

8. ФОРС-МАЖОР

8.1. Сторона звільняється від визначеної цим Договором та (або) чинним в Україні законодавством відповідальності за повне чи часткове порушення Договору, якщо вона доведе, що таке порушення сталося внаслідок дії форс-мажорних обставин, визначених у цьому Договорі, за умови, що їх настання було засвідчено довідкою Торгово-промислової палати України у визначеному цим Договором порядку. Про настання та припинення обставин форс-мажору сторона зобов'язана повідомити іншу сторону Договору протягом трьох днів з дня настання або припинення таких обставин відповідно.

8.1.1. Під форс-мажорними обставинами у цьому Договорі розуміються випадок або непереборна сила.

8.1.2. Під непереборною силою у цьому Договорі розуміються будь-які надзвичайні події зовнішнього щодо Сторін характеру, які виникають без вини Сторін, поза їх волею або всупереч волі чи бажанню Сторін, і які не можна за умови вжиття звичайних для цього заходів передбачити та не можна при всій турботливості та обачності відвернути (уникнути), включаючи (але не обмежуючись) стихійні явища природного характеру (землетруси, повені, урагани, руйнування в результаті блискавки тощо), лиха біологічного, техногенного та антропогенного походження (вибухи, пожежі, вихід з ладу машин й обладнання, масові епідемії, епізоотії, епіфітотії тощо), обставини суспільного життя (війна, воєнні дії, блокади, громадські хвилювання, прояви тероризму, масові страйки та локаути, бойкоти тощо), а також видання заборонних або обмежувальних нормативних актів органів державної влади чи місцевого самоврядування, інші законні або незаконні заборонні чи обмежувальні заходи названих органів, які унеможливають виконання Сторонами цього Договору або тимчасово перешкоджають такому виконанню.

8.1.3. Під випадком у цьому Договорі розуміються будь-які обставини, які не вважаються непереборною силою за цим Договором і які безпосередньо не обумовлені діями Сторін та не пов'язані із ними причинним зв'язком, які виникають без вини Сторін, поза їх волею або всупереч волі чи бажанню Сторін, і які не можна за умови вжиття звичайних для цього заходів передбачити та не можна при всій турботливості та обачності відвернути (уникнути).

8.1.4. Не вважаються випадком недодержання своїх обов'язків контрагентом тієї Сторони, що порушила цей Договір, відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання цього Договору, відсутність у Сторони, що порушила Договір, необхідних коштів.

9. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

9.1. Даний Договір набирає чинності з « _____ » 20__ р. та є чинним протягом 3 (трьох) місяців.

9.2. Договір пролонгується на строк, встановлений п. 9.1 даного Договору, якщо жодна із Сторін не менше ніж за 15 календарних днів до закінчення строку чинності Договору письмово не заявить про його припинення. Кількість разів пролонгації Договору не обмежується.

10. ЗМІНА УМОВ І РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ

10.1. Сторони можуть змінити умови цього Договору шляхом укладення додаткових угод.

10.2. Сторона, яка вважає за необхідне змінити умови Договору, направляє іншій Стороні відповідну пропозицію у письмовій формі. Сторона, яка отримала пропозицію про зміну умов Договору, у 20-денний строк після одержання пропозиції письмово повідомляє другу Сторону про результат її розгляду.

10.3. Дострокове розірвання Договору може бути здійснене відповідно до умов договору або за згодою Сторін, після письмового попередження ініціатором про це другу Сторону у строк не менше ніж за 10 календарних днів до дати розірвання, крім випадків, прямо передбачених даним Договором.

10.4. Виконавець має право негайно в односторонньому порядку, без узгодження з Замовником, достроково розірвати договір у наступних випадках:

10.4.1. у випадку припинення права Замовника на володіння та користування Об'єктом;

10.4.2. за наявності спору між Замовником та третьою особою щодо права володіння та користування майном, що охороняється, або Об'єктом;

10.4.3. у випадку проведення щодо Об'єкта будь-яких дій, визначених чинним законодавством (у тому числі дій ДВС).

10.4.4. у випадку знищення Об'єкта або сигналізації;

10.4.5. у разі наявності рішень, ухвал, постанов суду, які унеможливають надання послуг Виконавця Замовнику;

10.4.6. у випадку відмови Замовника від ремонту сигналізації і це унеможливає надання послуг Виконавцем;

10.4.7. у випадку виходу з ладу мережі електроживлення та (або) ліній електрозв'язку, до яких підключена сигналізація, і Замовник не здійснює заходів щодо їх ремонту;

10.4.8. у випадку припинення постачання електроенергії або послуг електрозв'язку Замовнику підприємствами постачальниками;

10.4.9. у разі якщо щодо Замовника відкрито провадження про банкрутство, або він визнаний у встановленому порядку банкрутом, або прийнято рішення щодо його ліквідації, реорганізації тощо;

10.4.10. за наявності дебіторської заборгованості Замовника за послуги охорони за 2 (два) та більше місяців;

10.4.11. у випадку відмови Замовника від підписання Розрахунку та Протоколу узгодження договірної ціни (додатки № 2, 3 до Договору) за новими тарифами;

10.4.12. в інших випадках, передбачених чинним законодавством України або цим Договором.

10.5. Жодна із Сторін не має права без згоди іншої Сторони передавати права і обов'язки, обумовлені цим Договором, третім особам.

11. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

11.1. Всі виправлення за текстом даного Договору мають юридичну силу лише в тому випадку, коли вони в кожному окремому випадку засвідчені підписами осіб, уповноважених на укладення даного Договору.

11.2. У випадках, не передбачених даним Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

11.3. Після підписання даного Договору всі попередні переговори за ним, листування, попередні угоди та протоколи про наміри з питань, що так чи інакше стосуються даного Договору, втрачають юридичну силу.

11.4. Спори за цим Договором підлягають вирішенню у встановленому чинним законодавством України порядку.

11.5. Договір з додатками, які є його невід'ємною частиною, складено українською мовою у трьох автентичних примірниках, які мають однакову юридичну силу, з яких один примірник знаходиться у Замовника, а два інших – у Виконавця.

- 12. Додатки до Договору:**
1. Дислокація Об'єкта на 1 арк.
  2. Розрахунок вартості охорони Об'єкта на 1 арк.
  3. Протокол узгодження договірної ціни 1 арк.
  4. Інструкція про порядок приймання /здавання/ об'єктів та окремих приміщень під охорону на ПЦС на 3 арк.
  5. План (схема) розташування об'єктів на 1 арк.

13. ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ ТА РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

ТЕМА 3

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

**1. Кодекс України про адміністративні правопорушення
від 7 грудня 1984 р. (витяги)**

[...]

Розділ II. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ І АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

I. Загальна частина

Глава 2. Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність

Стаття 15. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.

Інші, крім зазначених у частині першій цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями

строкової служби, а також вчиненні ними військових адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б цього Кодексу, штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У випадках, зазначених у цій статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

За вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього Кодексу, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

[...]

II. Особлива частина

Глава 6. Адміністративні правопорушення, що посягають на власність

Стаття 51. Дрібне викрадення чужого майна

Дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата –

тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, –

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

[...]

Глава 13-а. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією

Стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю –

тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територі-

альної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), –

тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків –

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю

Несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані –

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, –

тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Відповідальність за цією статтею за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 мінімальних заробітних плат.

Стаття 172-7. Порухення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів –

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка.

1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

2. У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, –

тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», а також особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань».

Стаття 172-9. Невжиття заходів щодо протидії корупції

Невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення –

тягне за собою накладення штрафу від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Та сама дія, вчинена повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, –

тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є також особи, зазначені в частині третій статті 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань».

[...]

Глава 13-б. Військові адміністративні правопорушення

Стаття 172-10. Відмова від виконання законних вимог командира (начальника)

Відмова від виконання законних вимог командира (начальника) –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах особливого періоду, –

тягне за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-11. Самовільне залишення військової частини або місця служби

Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до трьох діб –

тягнуть за собою арешт з утриманням на гауптвахті на строк до п'яти діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, –

тягнуть за собою арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової військової служби), а також військовозобов'язаним та резервістом під час проходження зборів, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на військову службу у разі призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до десяти діб, –

тягнуть за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частинами першою або третьою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-12. Необережне знищення або пошкодження військового майна

Необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-13. Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем

Незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, використання військовослужбовця для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливою метою чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, –

тягнуть за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Примітка. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

Стаття 172-14. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень

Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень, тобто умисне вчинення дій, які явно виходять за межі наданих цій особі прав чи повноважень, –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-15. Недбале ставлення до військової служби

Недбале ставлення військової службової особи до військової служби –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах особливого періоду, –

тягне за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-16. Бездіяльність військової влади

Умисне невжиття заходів щодо припинення злочину, що вчиняється підлеглим, або ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою покладених на неї службових обов'язків –

тягнуть за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-17. Порушення правил несення бойового чергування

Порушення правил несення бойового чергування (бойової служби), встановлених для своєчасного виявлення і відбиття раптового нападу на Україну або для захисту та безпеки України, –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-18. Порушення правил несення прикордонної служби

Порушення правил несення прикордонної служби особою, яка входить до складу наряду з охорони державного кордону України, –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-19. Порушення правил поводження зі зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення

Порушення правил поводження із зброєю, а також боєприпасами, вибуховими, іншими речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, а також з радіоактивними матеріалами –

тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до семи діб.

Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

Стаття 172-20. Розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів

Розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів, або поява таких осіб на території військової частини в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, а також відмова таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння –

тягнуть за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста сорока п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк до п'яти діб.

Участь начальників (командирів) та інших керівників у розпиванні з підлеглими військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів під час виконання ними обов'язків військової служби, або невжиття ними заходів для відсторонення від обов'язків військової служби осіб, які перебувають у нетверезому стані, стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або приховування випадків розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, появи на території військової частини в нетверезому стані, стані наркотичного чи іншого сп'яніння підлеглих військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста сорока п'яти до двохсот п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від п'яти до семи діб.

Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, або в умовах особливого періоду, –

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятнадцяти до двохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт з утриманням на гауптвахті на строк від семи до десяти діб.

[...]

Глава 15. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління

Стаття 190. Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї

Придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад

4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом, – тягнуть за собою накладення штрафу від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї.

Стаття 191. Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Порушення правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, які мають відповідний документ дозвільного характеру, виданий уповноваженим державним органом на зберігання зазначеної зброї, –

тягне за собою накладення штрафу від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням зброї і бойових припасів або без такого.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї і бойових припасів.

Стаття 192. Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік

Порушення громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в уповноваженому органі Міністерства внутрішніх справ України у разі зміни місця проживання –

тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'яти до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 193. Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Ухилення від реалізації вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, у яких уповноваженим державним органом анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння, –

тягне за собою накладення штрафу від п'яти до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням зброї і бойових припасів.

Стаття 194. Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 мі-

ліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом, –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 195. Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Порушення правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням –

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 195-1. Порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони

Порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони –

тягне за собою накладення штрафу від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони.

Стаття 195-2. Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них

Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них або без такої, а на посадових осіб – від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них, а на посадових осіб – від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією газових пістолетів і револьверів та патронів до них.

Стаття 195-3. Порухення правил застосування спеціальних засобів самооборони

Застосування спеціальних засобів самооборони з порушенням установлених правил –

тягне за собою накладення штрафу від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних засобів самооборони.

Стаття 195-4. Порухення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошоккових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами

Порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошоккових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами, –

тягне за собою накладення штрафу від чотирьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією електрошоккових пристроїв і спеціальних засобів.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією електрошоккових пристроїв і спеціальних засобів.

Стаття 195-5. Незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації

Незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації та на посадових осіб – від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації.

[...]

Стаття 212-5. Порухення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію

Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зібрану у процесі

оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, що призвело до розголошення такої інформації, –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від шістдесяти до ста шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від сорока до ста сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста шістдесяти до двохсот шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

[...]

Розділ III. ОРГАНИ, УПОВНОВАЖЕНІ РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Глава 16

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 213. Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те цим Кодексом;

4) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених цим Кодексом, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, Верховним Судом;

5) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те цим Кодексом.

[...]

Глава 17

Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення

[...]

Стаття 222. Органи Національної поліції

Органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил паркування транспортних засобів, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, стаття 89, частина друга статті 106-1, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116-2, частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша, друга, третя і п'ята статті 122,

частина перша статті 123, статті 124-1 – 126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128–129, стаття 132-1, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, частини шоста і сьома статті 152-1, статті 161, 164-4, статтю 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181-1, частина перша статті 182, статті 183, 184, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв.

[...]

Глава 19

ПРОТОКОЛ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

[...]

Стаття 255. Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення

У справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 – 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати:

1) уповноважені на те посадові особи:

органів управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків, – стаття 44, частини друга і третя статті 123, статті 172-10 – 172-20, 173, 174, 178, 182, 184-1, 185 і 185-7);

[...]

3) *власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган* (статті 51, 179);

[...]

5) *працівники, які здійснюють охорону підприємств, установ, організацій* (стаття 179);

[...]

14) *командири (начальники) військових частин (установ, закладів), командири підрозділів, які уповноважені на те командирами (начальниками) військових частин (установ, закладів)* (статті 172-10 – 172-20).

У справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесено до відання органів, зазначених у статтях 222 – 244-21 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи цих органів. Крім того, протоколи про адміністративні правопорушення мають право складати:

[...]

11) *посадові особи військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України* (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, – частина четверта статті 122, стаття 122-2, частина третя статті 123, стаття 124, частини перша і друга статті 130, а також про всі порушення правил дорожнього руху, вчинені особами (крім військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів), які керують транспортними засобами Збройних Сил України та інших військових формувань);

У випадках, прямо передбачених законом, протоколи про адміністративні правопорушення можуть складати також посадові особи інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування і представники органів самоорганізації населення.

Стаття 256. Зміст протоколу про адміністративне правопорушення

У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання.

При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються його права і обов'язки, передбачені статтею 268 цього Кодексу, про що робиться відмітка у протоколі.

[...]

Стаття 259. Доставлення порушника

З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено в поліцію, в підрозділ Військової служби правопорядку у Збройних Силах України чи до органу Державної прикордонної служби України, штабу громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, чи громадського пункту з охорони громадського порядку поліцейським, посадовою особою Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, військовослужбовцем чи працівником Державної прикордонної служби України або членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а при порушенні законодавства про державну таємницю – до органів Служби безпеки України її співробітником. Доставлення порушника з числа кадрових співробітників розвідувального органу України при вико-

нанні ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки у присутності офіційного представника цього органу.

При вчиненні порушень правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарних норм на транспорті порушника може бути доставлено уповноваженою на те особою в поліцію, якщо у нього немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього.

При вчиненні лісопорушень, порушень правил полювання, правил рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, якщо особу порушника не може бути встановлено на місці порушення, працівники державної лісової охорони, а в лісах колективних сільськогосподарських підприємств – працівники лісової охорони зазначених підприємств, уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, посадові особи інших органів, які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, працівники служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також поліцейські можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, у поліцію чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради. Доставка порушника може провадитись також членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, громадськими інспекторами охорони природи, громадськими мисливськими інспекторами, громадськими інспекторами органів рибоохорони та громадськими лісовими інспекторами.

У разі вчинення порушень вимог законодавства про охорону культурної спадщини, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, уповноважені посадові особи органів охорони культурної спадщини, адміністрацій історико-культурних заповідників та історико-культурних заповідних територій можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, до поліції чи до приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради для встановлення особи порушника та складення протоколу про адміністративне правопорушення.

У разі вчинення порушень земельного законодавства, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, державні інспектори у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, до поліції чи до приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради для встановлення особи порушника та складення протоколу про адміністративне правопорушення.

При вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно, порушника може бути доставлено працівниками воєнізованої охорони у службове приміщення воєнізованої охорони або в поліцію для припинення правопорушень, встановлення особи порушника і складення протоколу про правопорушення.

При вчиненні правопорушень, пов'язаних із незаконним зберіганням спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, порушника може бути доставлено до органів Служби безпеки України її працівником для встановлення особи порушника і складення протоколу про правопорушення.

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк.

Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

У разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків правопорушень та в разі наявності обставин, зазначених у частині першій цієї статті, доставлення порушника уповноваженими на те посадовими особами здійснюється у підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

У разі порушення іноземцем або особою без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через територію України, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, уповноважені посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, його територіальних органів і підрозділів можуть доставляти таких осіб у приміщення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, його територіальних органів і підрозділів, до поліції, до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, для встановлення особи порушника і з'ясування обставин правопорушення.

Глава 20 Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення

Стаття 260. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення

У випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо вживання лікарських препаратів, що знижують їх

увагу та швидкість реакції, з метою, передбаченою цією статтею, визначається цим Кодексом та іншими законами України.

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконним застосуванням заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, проводиться в порядку, встановленому законом.

Стаття 261. Адміністративне затримання

Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника.

Стаття 262. Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Адміністративне затримання провадиться:

1) *органами внутрішніх справ (Національною поліцією)* – при вчиненні дрібно-го хуліганства, вчиненні насильства в сім'ї, порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського, при прояві неповаги до суду, вчиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної спекуляції, торгівлі з рук у невстановлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появі у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України;

2) *органами прикордонної служби* – у разі незаконного перетинання або спроби незаконного перетинання державного кордону України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушення прикордон-

ного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду, вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, порушення правил використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України;

3) *старшою у місці розташування охоронюваного об'єкта посадовою особою воєнізованої охорони* – при вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно;

4) *посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України* – у разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків військових адміністративних правопорушень, дрібного хуліганства, злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, публічних закликів до невиконання вимог цієї особи, порушення правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, дрібного викрадення чужого майна, у разі розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях, появи у громадських місцях у п'яному вигляді, порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, а також у разі порушення правил дорожнього руху водіями чи іншими особами, які керують військовими транспортними засобами;

[...]

Стаття 263. Строки адміністративного затримання

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушили прикордонний режим, режим в пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду – виїзду, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх

дослідження – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Стаття 264. Особистий огляд і огляд речей

Особистий огляд може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці і органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів.

Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї ж статі.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці, органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних органів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибоохорони, органів, що здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів. При вчиненні порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, а також поліцейські, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знярядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

Особистий огляд, огляд речей у митницях провадиться в порядку, встановленому Митним кодексом України.

Стаття 265. Вилучення речей і документів

Речі і документи, що є зняряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів, зазначених у статтях 234-1, 234-2, 244-4, 262 і 264 цього Кодексу. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіску-

ють, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують. Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя, після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання.

При вчиненні порушень, передбачених статтями 174, 190–195-4 цього Кодексу, поліцейський, а при вчиненні правопорушень, передбачених статтями 191, 195 цього Кодексу, також посадова особа прикордонної служби має право вилучити нагородну, вогнепальну мисливську, пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду та холодну зброю, бойові припаси і спеціальні засоби самооборони. Поліцейський, посадова особа прикордонної служби має право провести особистий огляд і огляд речей порушника в порядку, встановленому статтею 264 цього Кодексу. До особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення зброї, особистий огляд і огляд речей застосовуються лише у невідкладних випадках.

[...]

2. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. (витяги)

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Служба безпеки України

Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України.

Служба безпеки України підпорядкована Президенту України.

Стаття 2. Завдання Служби безпеки України

На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці.

До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

[...]

Стаття 17. Взаємодія Служби безпеки України з правоохоронними та іншими державними органами України

Служба безпеки України взаємодіє з Управлінням охорони вищих посадових осіб України, правоохоронними та органами доходів і зборів у порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства.

[...]

Стаття 25. Права Служби безпеки України

Службі безпеки України, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

1) вимагати від громадян та посадових осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Служби безпеки України, перевіряти у зв'язку з цим документи, які посвідчують їх особу, а також проводити огляд осіб, їх речей і транспортних засобів, якщо є загроза втечі підозрюваного або знищення чи приховання речових доказів злочинної діяльності;

2) подавати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки, у тому числі із забезпечення охорони державної таємниці;

3) одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю.

[...]

4) входити у порядку, погодженому з адміністрацією підприємств, установ та організацій і командуванням військових частин, на їх територію і в службові приміщення;

4-1) складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Служби безпеки України, проводити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

[...]

У разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності Служба безпеки України, її органи і співробітники мають також право:

[...]

5) входити за письмовим розпорядженням керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України за службовими посвідченнями на територію, у приміщення, склади та сховища підприємств, організацій і установ (крім іноземних дипломатичних представництв) незалежно від форми власності, на пункти пропуску через державний кордон та митниць, а також у виробничі приміщення громадян, які займаються підприємницькою діяльністю;

[...]

3. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р. (витяги)

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Засади участі громадян в охороні громадського порядку і державного кордону

Громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин (далі – громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону).

Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння Національній поліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо.

[...]

Стаття 10. Права громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону

Для виконання завдань, визначених у цьому Законі, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону та їх члени мають право:

1) брати участь у забезпеченні охорони громадського порядку і державного кордону разом з поліцейськими, військовослужбовцями Державної прикордонної служби України, а в сільській місцевості – самостійно шляхом виконання конкретних доручень керівника відповідного органу Національної поліції чи підрозділу Державної прикордонної служби України;

2) вживати спільно з поліцейськими заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів;

3) представляти і захищати інтереси своїх членів у державних органах та підприємствах, установах, організаціях, навчальних закладах;

4) взаємодіяти з іншими органами громадської самодіяльності, що беруть участь у заходах, спрямованих на:

ведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення адміністративних правопорушень і злочинів;

надання допомоги у боротьбі із злочинами у сфері економіки, податкового законодавства, а також пияцтвом, наркоманією, порушеннями правил торгівлі та у сфері благоустрою території міст, інших населених пунктів;

охорону природи і пам'яток історії та культури;

забезпечення безпеки дорожнього руху;

5) вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності пропозиції щодо за-

побігання адміністративним правопорушенням і злочинам, виникненню причин і умов, що сприяють їх вчиненню;

б) підтримувати зв'язки з відповідними громадськими організаціями інших країн з метою обміну досвідом роботи.

[...]

4. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. (витяги)

[...]

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Призначення та завдання Національної гвардії України

1. Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

2. Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Стаття 2. Основні функції Національної гвардії України

1. Основними функціями Національної гвардії України є:

1) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;

2) охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян;

3) участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;

4) забезпечення охорони органів державної влади, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб;

5) охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

6) охорона спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

7) охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

8) охорона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

9) участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

10) участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності;

11) участь у припиненні масових заворушень;

12) участь у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, розблокуванні або припиненні протиправних дій у разі захоплення важливих державних об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

13) участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення;

14) участь у відновленні конституційного правопорядку у разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

15) участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються;

16) участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;

17) участь у виконанні завдань територіальної оборони;

18) оборона важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, переліки яких визначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

19) участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань.

2. Організація і порядок несення військової служби з охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, а також права і обов'язки військовослужбовців, які залучаються для несення такої служби, визначаються відповідним статутом, що затверджується законом.

Порядок організації охорони Національною гвардією України ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, а також спеціальних вантажів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

[...]

5. Національна гвардія України виконує покладені на неї завдання у взаємодії з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими

формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також спільно з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороняються, та населенням.

5. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року (витяги)

[...]

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Статус Національного антикорупційного бюро України

1. Національне антикорупційне бюро України (далі – Національне бюро) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

2. Національне бюро утворюється Президентом України відповідно до цього та інших законів України.

[...]

Стаття 17. Права Національного бюро

1. Національному бюро та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

[...]

3) витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості надання інформації суб'єкт повинен так само невідкладно у письмовій формі повідомити про це Національне бюро з обґрунтуванням причин. Національне бюро за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів. Ненадання Національному бюро на його запит інформації, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, забороняються і тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом....

4) знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом;

[...]

б) на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

[...]

9) за пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням Директора Національного бюро або його заступника – безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України;

[...]

11) надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро, а також отримувати від цих органів протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій... .

[...]

Стаття 19-1. Взаємодія Національного бюро з органами внутрішніх справ, Служби безпеки України та іншими правоохоронними органами

1. З метою забезпечення взаємодії Національного бюро з органами внутрішніх справ, Служби безпеки України та іншими правоохоронними органами у штатних розписах центральних апаратів зазначених органів передбачаються посади осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з Національним бюро.

2. Обмін оперативною інформацією між Національним бюро та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, іншими правоохоронними органами щодо спільних заходів здійснюється за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів.

3. Умови і порядок обміну інформацією між Національним бюро та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, органами, уповноваженими законом на проведення досудового розслідування, регулюються спільним нормативно-правовим актом Національного бюро та відповідних органів.

4. Передача оперативної інформації Національного бюро органам внутрішніх справ, Служби безпеки України, органам, уповноваженим законом на проведення досудового розслідування, допускається тільки за письмовим розпорядженням начальника відповідного підрозділу Національного бюро.

[...]

**6. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»
від 2 березня 2015 р. (витяги)**

[...]

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) *безліцензійна діяльність* – провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, без ліцензії на його провадження, у тому числі провадження ліцензіатом частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, іншої, ніж та, на яку йому надано ліцензію;

1-1) *видача ліцензії* – внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про право провадження суб'єктом господарювання визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню;

2) *здобувач ліцензії* – суб'єкт господарювання, який подав до органу ліцензування заяву про отримання ліцензії разом із підтвердними документами згідно з вимогами відповідних ліцензійних умов;

3) *ліцензіат* – суб'єкт господарювання, який має ліцензію на провадження встановленого законом виду господарської діяльності;

4) *ліцензійні умови* – нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України, іншого уповноваженого законом органу державної влади, положення якого встановлюють вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання ліцензіатом, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії;

5) *ліцензія* – запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності у суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню;

6) *ліцензування* – засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів;

7) *орган ліцензування* – орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, або уповноважений законом державний колегіальний орган.

[...]

Стаття 7. Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню

1. Ліцензуванню підлягають такі види господарської діяльності:

[...]

30) охоронна діяльність;

[...]

7. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. (витяг)
[...]

Розділ IV
ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ

Стаття 23. Основні повноваження поліції

1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

[...]

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

[...]

Стаття 42. Поліцейські заходи примусу

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

2. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

3. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії;

9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;

10) пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підірвні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;

11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії;

12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;

13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

5. Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим Законом.

6. Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронезилетів та іншого спеціального екіпірування).

7. Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

8. Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

Стаття 43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу

1. Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим.

2. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку.

3. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

4. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

5. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Стаття 44. Застосування фізичної сили

1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

2. Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили.

Стаття 45. Застосування спеціальних засобів

1. Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом.

2. Поліцейський уповноважений застосовувати спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Загальні правила застосування спеціальних засобів:

1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості застосовуються:

а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;

б) під час затримання особи;

в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;

г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;

г) проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі;

2) гумові та пластикові кийки застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;

в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

4) засоби примусової зупинки транспорту застосовуються для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського щодо зупинки транспортного засобу, або якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини;

5) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень застосовуються для:

а) затримання особи;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

б) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського;

7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби застосовуються для:

а) маркування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень з метою подальшого виявлення осіб та затримання, а також контролю за переміщенням речей;

8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка чинить збройний опір, або з метою примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), де перебуває така особа;

в) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для:

а) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

б) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей;

в) примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського зупинитися;

г) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину;

10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, застосовуються для:

а) захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

б) відбиття збройного нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;

в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;

г) затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

д) подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

е) знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

є) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

ж) відбиття групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю людей;

11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами, застосовуються для:

а) забезпечення маскуванню дій поліцейських, спрямованих на затримання особи, яка чинить збройний опір, або для того, щоб примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

12) службовий собака застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського;

13) службовий кінь застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

4. Поліції (поліцейському) заборонено:

1) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;

3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини;

4) застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°C;

5) застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;

6) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску.

5. Застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

6. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу.

Якщо поліцейський заподіяв особі поранення або каліцтво внаслідок застосування до неї спеціального засобу, керівник такого поліцейського зобов'язаний негайно повідомити про це відповідного прокурора.

7. Допустимі параметри спеціальних засобів у частині їх фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини визначаються уповноваженими установами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

8. Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, що є на озброєнні поліції, визначаються нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України.

Стаття 46. Застосування вогнепальної зброї

1. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

2. Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови, що він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та норми їх належності встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

4. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлової та нежитлової приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

5. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу, визначеного цією статтею.

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

7. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

8. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

9. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

10. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

11. Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

12. Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наближитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для застосування вогнепальної зброї поліцейським.

13. Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

[...]

8. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 р. (витяги)

[...]

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Державне бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції.

[...]

Стаття 5. Завдання Державного бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування:

1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до першої – третьої категорій посад державної служби, судьями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України;

2) злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;

3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України.

[...]

Стаття 7. Реалізація повноважень Державного бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань та його уповноважені посадові особи з метою виконання покладених на них завдань:

1) здійснюють на підставах і в порядку, встановлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові, слідчі та негласні слідчі дії з метою запобігання, виявлення,

припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

2) безоплатно одержують в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, за письмовими запитами Директора Державного бюро розслідувань, його уповноваженого заступника, директорів територіальних органів Державного бюро розслідувань або їхніх уповноважених заступників інформацію, необхідну у справах про злочини, що знаходяться у провадженні Державного бюро розслідувань, у тому числі з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є органи державної влади або органи місцевого самоврядування, у тому числі інформацію з обмеженим доступом. Використання цієї інформації здійснюється Державним бюро розслідувань з дотриманням законодавства про захист персональних даних. Суб'єкти, яким адресовано відповідний запит, зобов'язані протягом трьох днів, а в разі неможливості – не пізніше 10-денного строку, надати відповідну інформацію або повідомити про причини, що перешкоджають її наданню;

3) вживають заходів для припинення фізичними та юридичними особами протиправних діянь, що перешкоджають здійсненню повноважень Державного бюро розслідувань, перевіряють у зв'язку з цим документи, що посвідчують особу;

4) проводять фотографування, аудіо- і відеозйомку, дактилоскопію осіб, затриманих за підозрою у вчиненні злочину, взятих під варту;

5) використовують у невідкладних випадках, з подальшим відшкодуванням завданих збитків, транспортні засоби, що належать фізичним та юридичним особам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення злочину, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у його вчиненні, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують екстреної медичної допомоги;

6) здійснюють співпрацю з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально та морально заохочують осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

7) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створюють інформаційні системи та ведуть оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

8) у випадках, передбачених цим Законом, на підставі та в порядку, визначених Законом України «Про Національну поліцію», зберігають, носять та застосовують вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовують заходи фізичного впливу;

9) скликають наради, проводять конференції та семінари, інші наукові та науково-практичні заходи;

10) вживають заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, що можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у злочинах, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, провадять діяльність із зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт.

2. На працівників Державного бюро розслідувань, які здійснюють покладені на них обов'язки у складі слідчих чи оперативних підрозділів, поширюються також

права та обов'язки, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України та Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

[...]

Розділ IV

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ

Стаття 22. Взаємодія Державного бюро розслідувань з іншими державними органами

1. З метою забезпечення взаємодії Державного бюро розслідувань з органами прокуратури, внутрішніх справ, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму (далі – спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу), у штатних розписах центральних апаратів зазначених органів передбачаються посади осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії з Державним бюро розслідувань.

2. Обмін оперативною інформацією між Державним бюро розслідувань та Національним антикорупційним бюро України, органами внутрішніх справ, органами Національної поліції, Службою безпеки України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, щодо спільних заходів та з іншими державними органами, які відповідно до закону здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюється за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів.

3. Умови і порядок обміну інформацією між Державним бюро розслідувань та іншими державними органами регулюються спільними нормативно-правовими актами.

4. Передача оперативної інформації Державного бюро розслідувань іншим державним органам дозволяється тільки за письмовим розпорядженням начальника відповідного підрозділу Державного бюро розслідувань.

5. Державне бюро розслідувань взаємодіє з Національним банком України, Фондом державного майна України, Антимонопольним комітетом України, органами Державної прикордонної служби та іншими державними органами. Державне бюро розслідувань може укладати з окремими державними органами угоди (меморандуми) про співпрацю та обмін інформацією.

6. Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, орган державного фінансового контролю в Україні, а також інші державні органи, що здійснюють державний контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами законодавства України, з метою запобігання та протидії злочинам, віднесеним до підслідності Державного бюро розслідувань, зобов'язані:

1) під час здійснення у межах своєї компетенції контрольних функцій з'ясовувати дії фізичних та юридичних осіб, що можуть свідчити про відповідні злочини або створювати умови для їх вчинення;

2) передавати Державному бюро розслідувань одержані під час здійснення контрольних функцій та аналізу інформації, що надходить, відомості, що можуть свідчити про злочини або використовуватися для запобігання, виявлення, припинення і розслідування злочинів, віднесених законом до підслідності Державного бюро розслідувань.

7. Державне бюро розслідувань та Державна пенітенціарна служба України взаємодіють з питань обміну інформацією про осіб, притягнутих до відповідальності за злочини, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань.

[...]

9. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. (витяг)

[...]

Стаття 160. Забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах

1. Підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони.

2. Служба судової охорони утворюється та діє відповідно до Положення, затвердженого Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації України.

Положення про Службу судової охорони затверджується Вищою радою правосуддя після консультацій з Міністерством внутрішніх справ України.

3. Працівники Служби судової охорони забезпечуються за рахунок держави одностроєм і знаками розрізнення.

4. Фінансування Служби судової охорони здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

5. Працівники Служби судової охорони під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність».

[...]

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ» від 7 липня 2010 р. № 565 (витяг)

[...]

Додаток

Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, і ви-

значається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ

1. Критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охоронної діяльності, що підлягає ліцензуванню, є:

строк провадження ліцензіатом охоронної діяльності;

наявність матеріально-технічної бази;

дотримання ліцензіатом вимог Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 р. № 960 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 94, ст. 3221);

кількість персоналу охорони.

2. Відповідно до встановлених критеріїв ліцензіати незалежно від форми власності належать до одного з трьох ступенів ризику – високого, середнього або незначного.

3. До ліцензіатів з високим ступенем ризику належать ліцензіати, які: протягом останніх двох років, що передують плановому, допустили порушення Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності;

мають право на використання пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, електрошокових пристроїв;

використовують пункти централізованого спостереження та власний транспорт реагування;

мають у штаті 100 та більше працівників, що належать до персоналу охорони.

4. До ліцензіатів із середнім ступенем ризику належать ліцензіати, які:

провадять охоронну діяльність до двох років;

мають у штаті від 50 до 100 працівників, що належать до персоналу охорони.

5. До ліцензіатів із незначним ступенем ризику належать ліцензіати, які:

провадять охоронну діяльність більше двох років;

мають у штаті до 50 працівників, що належать до персоналу охорони.

6. Планові заходи державного нагляду (контролю) за діяльністю ліцензіатів здійснюються з такою періодичністю:

з *високим ступенем ризику* – не частіше одного разу на два роки;

із *середнім ступенем ризику* – не частіше одного разу на три роки;

з *незначним ступенем ризику* – не частіше одного разу на п'ять років.

7. У разі коли за результатами планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) (за наявності) протягом останніх шести років для суб'єктів господарювання, які віднесені до середнього ступеня ризику, та протягом останніх десяти років для суб'єктів господарювання, які віднесені до незначного ступеня ризику, у суб'єкта господарювання не виявлено порушень вимог законодавства у сфері охоронної діяльності, наступний плановий захід державного нагляду (контролю) щодо такого суб'єкта господарювання проводиться не раніше ніж через період часу, встановлений для відповідного ступеня ризику, збільшений в 1,5 раза.

Якщо з дня прийняття такого рішення за результатами позапланових перевірок виявлено порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства у відповідній сфері, наступний плановий захід державного нагляду (контролю) щодо такого суб'єкта господарювання проводиться у наступному плановому періоді.

8. У разі коли ліцензіат може бути віднесений одночасно до двох або більше ступенів ризику, такий ліцензіат належить до більш високого ступеня ризику.

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 5 серпня 2015 р. № 609 (витяг) [...]

**ПЕРЕЛІК
органів ліцензування**

Найменування органу ліцензування	Вид господарської діяльності
[...]	
11. МВС [...]	виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж охоронна діяльність [...]

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28 жовтня 2015 р. № 878 (витяги) [...]

[...]

Положення про Міністерство внутрішніх справ України

1. Міністерство внутрішніх справ України (МВС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах:

забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

[...]

4. МВС відповідно до покладених на нього завдань:

18) здійснює інформаційну взаємодію з іншими державними органами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

20) забезпечує у випадках, передбачених законом, ліцензування окремих видів господарської діяльності;

[...]

**13. Постанова Кабінету Міністрів України
«Про затвердження переліку та Правил
застосування спеціальних засобів військовослужбовцями
Національної гвардії під час виконання службових завдань»
від 20 грудня 2017 р. № 1024**

Гумові та пластикові кийки

Електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії

Засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо)

Засоби та пристрої обмеження доступу на певну територію (захисні бар'єри, турнікети)

Засоби примусової зупинки транспорту

Службові собаки та службові коні

Засоби акустичного та мікрохвильового впливу

Спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби

Пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії

Засоби, споряджені гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії

Засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії

Пристрої для відстрілу спеціальних засобів, зазначених в абзацах восьмому – одинадцятому цього переліку

Пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень

Засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами

Водомети, бронемашини без установленого на них штатного озброєння та інші спеціальні транспортні засоби

**Правила застосування спеціальних засобів
військовослужбовцями Національної гвардії
під час виконання службових завдань**

1. Ці Правила визначають вимоги до застосування спеціальних засобів Національною гвардією під час виконання функцій, визначених частиною першою статті 2 та пунктом 3-1 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну гвардію України».

2. Під час виконання службових завдань військовослужбовці Національної гвардії застосовують спеціальні засоби у випадках, передбачених статтею 17 Закону України «Про Національну гвардію України».

У разі залучення військовослужбовців Національної гвардії до виконання завдань з охорони громадського порядку застосування спеціальних засобів здійснюється відповідно до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію».

Під час здійснення конвоювання осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі, у тому числі під час їх екстрадиції, а також забезпечення охорони осіб, які тримаються під вартою, під час судових засідань та взяття участі в розшуку, переслідуванні і затриманні цих осіб, які втекли з-під варти, застосування спеціальних засобів здійснюється відповідно до пункту 3-4 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну гвардію України» та статті 45 Закону України «Про Національну поліцію».

3. У разі застосування спеціальних засобів військовослужбовці Національної гвардії зобов'язані:

1) попередити про намір їх використання, надати при цьому особам, щодо яких можуть бути застосовані спеціальні засоби, достатньо часу для виконання своїх вимог (попередження може бути зроблено голосом, а в разі значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки і в кожному випадку бажано мовою, зрозумілою для осіб, проти яких ці засоби застосовуватимуться, а також українською мовою не менш як два рази з наданням часу, достатнього для припинення правопорушення), крім випадків, коли зволікання із застосуванням спеціальних засобів створює реальну загрозу життю та здоров'ю особового складу Національної гвардії, поліцейського, персоналу дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав в Україні, інших осіб, а також може спричинити тяжкі наслідки або у випадку, якщо таке попередження є неможливим чи недоречним у ситуації, що склалася;

2) у кожному випадку застосування спеціальних засобів у найкоротші строки забезпечити надання потерпілим домедичної допомоги, повідомивши лікарям і медичним закладам, який засіб застосовано та яку допомогу надано.

4. Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначається з урахуванням обставин, що склалися, характеру правопорушення та особи правопорушника.

5. Під час несення служби у складі військової частини (підрозділу, групи) рішення про застосування спеціальних засобів приймає визначена в установленому порядку службова особа, відповідальна за забезпечення громадського порядку, або керівник операції чи командир відповідної військової частини (підрозділу, групи) Національної гвардії.

Військовослужбовці Національної гвардії, які індивідуально виконують службові завдання, приймають такі рішення самостійно.

6. Застосування спеціальних засобів забороняється:

1) до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору військовослужбовцю Національної гвардії, що загрожує його життю і здоров'ю, та/або інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо;

2) у приміщеннях і на земельних ділянках, які належать або закріплені за дипломатичними представництвами та консульськими установами іноземних держав в Україні, крім випадків, коли від глави дипломатичного або іншого відповідного представництва (організації) надійде офіційними каналами письмове прохання (згода) застосовувати зазначені засоби проти правопорушників;

3) у приміщеннях або на виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у навчальних і лікувальних закладах.

7. Військовослужбовці Національної гвардії, які застосовували спеціальні засоби з перевищенням повноважень, несуть відповідальність, установлену законом.

8. Загальними правилами застосування спеціальних засобів є:

1) заборона наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) заборона застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску;

3) заборона застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;

4) застосування світлозвукових пристроїв на відстані не ближче двох метрів від людини;

5) заборона відстрілювати засоби, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в голову, груди, ділянку серця, сонячне сплетіння, пах, статеві органи;

6) у разі застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, заборона прицільної стрільби в правопорушників, розкидання і відстрілювання засобів у натовпі, повторного їх застосування в період дії цих речовин у межах зони ураження;

7) заборона застосовувати водомети, якщо температура повітря нижче +10°C;

Застосування пристроїв, гранат, боеприпасів та малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

Під час виконання службових завдань військовослужбовці Національної гвардії у випадках, передбачених у пункті 2 цих Правил, можуть також застосовувати службових собак, які пройшли відповідний курс дресирування, визнані придатними для несення служби і перебувають у штаті підрозділів кінологічної служби. Право використовувати службових собак надається військовослужбовцям Національної гвардії, які несуть із ними службу. Службові собаки використовуються на довгому і короткому повідках, без повідка, у наморднику або без нього з урахуванням конкретної ситуації, що склалася.

9. Після застосування спеціальних засобів проводиться огляд приміщень і місцевості з метою виявлення потерпілих, можливих вогнищ, пошкодження об'єктів життєзабезпечення, а також збирання спеціальних засобів, що не спрацювали, а в разі потреби – дегазація відповідних об'єктів.

10. Військовослужбовці Національної гвардії зобов'язані доповісти своєму безпосередньому командирі (начальнику) про самостійне застосування спеціальних засобів для повідомлення прокуророві.

Про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування спеціальних засобів, військовослужбовець Національної гвардії зобов'язаний негайно письмово доповісти безпосередньому командирі (начальнику) для повідомлення прокуророві.

11. Військовослужбовці Національної гвардії застосовують спеціальні засоби за виключної необхідності у випадках, передбачених законом, якщо інші форми попереднього впливу на правопорушників не дали бажаних результатів або якщо для виконання повноважень неможливо застосувати інші заходи.

Застосування спеціального засобу має бути пропорційним порушенню, яке необхідно припинити. Військовослужбовці зобов'язані негайно зупинити застосування певного виду спеціального засобу в момент, якщо досягнуто очікуваного результату або якщо немає необхідності в подальшому застосуванні такого спеціального засобу.

12. Спеціальні засоби застосовуються військовослужбовцями Національної гвардії в спосіб та з дотриманням вимог, передбачених заходами безпеки під час користування спеціальними засобами.

13. Параметри допустимого фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини спеціальних засобів визначаються відповідно до вимог частини сьомої статті 45 Закону України «Про Національну поліцію».

14. Норми належності, порядки прийняття на озброєння та оснащення, обліку, експлуатації, технічного обслуговування, зберігання, списання, знищення спеціальних засобів, заходи безпеки під час користування визначаються МВС.

14. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» від 21 серпня 1998 р. № 622 (витяги)

[...]

II. Придбання, зберігання, облік, охорона, перевезення і використання зброї та бойових припасів, основних частин зброї, пристроїв та патронів до них

8. Види зброї, щодо якої здійснюється дозвільна система

8.1. Дозвільна система, що здійснюється органами поліції, поширюється на бойову нарізну військових зразків зброю або виготовлену за спеціальним замовленням, охолощену, нейтралізовану, несучасну, спортивну, мисливську вогнепальну зброю, бойові припаси до зброї, основні частини зброї, пневматичну, холодну зброю, пристрої та патрони до них, що належать підприємствам, установам, організаціям, суб'єктам господарювання та громадянам.

8.2. *Вогнепальна зброя* – зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утво-

рюються в результаті згоряння металюного заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані.

8.3. *Бойова вогнепальна зброя* – вогнепальна зброя, призначена для ураження людини та (або) техніки.

До бойової зброї не належить старовинна зброя та її моделі, які виготовлені до 1899 року включно.

8.4. До *несучасної зброї* належить вогнепальна і холодна зброя, яка:

знята з озброєння армії та виробництва і для якої серійно не випускаються боеприпаси;

знята з озброєння зброя і яка існує в одиничних екземплярах;

виготовлена спеціально для виставок (експонування) в одиничних екземплярах.

8.5. *Охолощена зброя* – пристрої, виготовлені шляхом спеціального пристосування конструкції стрілецької вогнепальної зброї до стрільби лише холостими патронами, з яких неможливо зробити постріл снарядом, що має достатню вражаючу здатність.

Призначена для використання на кінозйомках, при проведенні театралізованих, костюмованих та інших культурних заходів.

Охолощена зброя повинна бути приведена на заводах-виготовлювачах чи в майстернях з ремонту зброї у стан, придатний для стрільби тільки холостими патронами, що підтверджується відповідним висновком.

8.6. *Нейтралізована зброя* – стрілецька зброя будь-якої моделі, яка з дотриманням вимог відповідних стандартів або технічних умов спеціально приведена на заводах-виробниках чи у спеціалізованих майстернях з ремонту зброї в непридатний для стрільби стан.

Кожна одиниця нейтралізованої зброї повинна мати відповідний висновок про незворотне приведення її в непридатний для проведення пострілів стан та віднесення її до певного виду нейтралізованої зброї.

На кожну одиницю нейтралізованої зброї наносять серійний номер та абрєвіатуру виду нейтралізованої зброї.

Нейтралізована зброя залежно від її призначення класифікується так:

учбова зброя – зброя, яка спеціально приведена в непридатний для стрільби стан, призначена для навчання правилам поведження зі зброєю (розбирання та складання, заряджання та розряджання, виконання стройових прийомів зі зброєю) (абрєвіатура виду – УЧ);

учбово-розрізна зброя – зброя, яка спеціально приведена в непридатний для стрільби стан, основні деталі якої мають спеціально виконані вирізи, призначені для забезпечення наочності при вивченні порядку взаємодії деталей і вузлів (абрєвіатура виду – УЧР);

музейна зброя – зброя, яка спеціально приведена в непридатний для стрільби стан та призначена виключно для експонування в музеях (абрєвіатура виду – МУЗ);

макети зброї масогабаритні – конструктивно подібні до вогнепальної зброї виробу, призначені для колекціонування та експонування фізичними і юридичними особами, які спеціально виготовлені з вогнепальної стрілецької зброї шляхом внесення до конструкції її основних частин та механізмів змін, що виключають здійснення пострілу (абрєвіатура виду – ММГ).

8.7. *Спортивна зброя* – вогнепальна, пневматична або холодна зброя, призначена для ураження цілей під час спортивних тренувань і змагань, що відповідає пра-

вилам спортивних змагань з видів спорту, визнаних в Україні, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій відповідних всеукраїнських спортивних федерацій та правил спортивних змагань відповідної міжнародної спортивної федерації.

Кожна одиниця спортивної зброї повинна бути сертифікована в установленому порядку та відповідати вимогам ГСТУ 78-41-002-97.

8.8. *Мисливська вогнепальна зброя* – вогнепальна зброя, призначена для ураження тварин і птахів під час полювання.

8.8.1. До мисливської вогнепальної зброї належать: мисливські гвинтівки, карабіни та штуцери, гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці із свердливиною «парадокс» з нарізами 100–140 мм на початку або в кінці ствола, мисливські рушниці зі свердливиною «сюпра», комбіновані рушниці, що мають поряд з гладкими і нарізні стволи.

8.8.2. Мисливська зброя повинна відповідати таким вимогам:

для стрільби зі зброї використовуються мисливські патрони відповідного калібру; загальна довжина з розкладеним та зафіксованим прикладом має становити не менше 800 мм;

ємність магазину (барабана) (з установленим обмежувачем за наявності) нарізної зброї не має перевищувати 10 патронів, а гладкоствольної – 4 патронів;

мати запобіжник;

довжина ствола мисливської зброї повинна відповідати вимогам ГСТУ 78-41-002-97.

8.9. *Боєприпаси* – спеціально виготовлені вироби одноразового використання, які призначені забезпечити ураження цілей в умовах збройної боротьби, самооборони, полювання, спорту.

До бойових припасів належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі.

8.10. До *пневматичної зброї* належать пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснених газів.

8.11. *Холодна зброя* – предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заповідання шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини.

8.12. До *пристроїв* належать такі пістолети і револьвери вітчизняного виробництва, які конструктивно призначені тільки для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії і технічно не придатні для стрільби бойовими патронами. При цьому їхня конструкція має забезпечувати неможливість взаємозаміни основних частин бойової і спортивної вогнепальної зброї, унеможливує здійснення пострілів в автоматичному режимі чергами.

Патрони до пристроїв – належать патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, призначені для відстрілу їх тільки пристроями вітчизняного виробництва і допущені в установленому порядку до використання.

8.13. До основних частин зброї належать будь-які елементи або запасні деталі, спеціально призначені для вогнепальної зброї та необхідні для її функціонування, а саме: ствол, корпус або стовбурна коробка, затвор або барабан, вісь затвору або казенник.

8.14. Порядок придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення і використання зброї та бойових припасів до неї в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, на підприємствах, в установах, організаціях і господарських об'єднаннях регламентується відповідними інструкціями, узгодженими з Національною поліцією України.

[...]

12. Придбання, зберігання та носіння, перевезення мисливської вогнепальної нарізної і гладкоствольної зброї, бойових припасів до неї, основних частин зброї, пневматичної, охолощеної та холодної зброї, пристроїв та патронів до них громадянами

12.1. Правом придбання мисливської гладкоствольної зброї та основних частин до неї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї та основних частин до неї – 25-річного віку, холодної, охолощеної та пневматичної зброї та основних частин до неї – 18-річного віку. Кількість зброї, яку може мати громадянин України, не обмежена, однак власник зброї повинен забезпечити її безумовну схоронність.

12.2. Для одержання громадянами в органах поліції дозволу на придбання мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної зброї, холодної та охолощеної зброї громадянами подаються такі документи:

заява щодо видачі дозволу на придбання зброї на ім'я керівника органу поліції за місцем проживання заявника;

заповнена картка-заява (додаток 13);

медична довідка (крім охолощеної зброї);

довідка про вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування (крім охолощеної зброї);

платіжний документ (платіжне доручення, квитанція) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги;

копії 1, 2 та 11 сторінок паспорта громадянина України.

Якщо фактичне проживання громадянина інше, ніж зазначене в паспорті, необхідно надати документ, що підтверджує фактичне місце проживання громадянина (договір оренди житлового приміщення, свідоцтво про право власності на житлове приміщення тощо).

Дозволи на придбання, зберігання та носіння зброї, пристроїв оформляються, переоформляються після проведення органами поліції у встановленому порядку перевірок, тривалість яких не повинна перевищувати один місяць, щодо достовірності обставин, визначених у пункті 5.1 глави 5 розділу І цієї Інструкції, та достовірності документів, які подані для отримання, перереєстрації зазначених дозволів.

Якщо громадянин, який звертається до органу поліції для оформлення дозволу на придбання зброї, пристрою, вже має у власності чи у користуванні зброю,

пристрій, він надає копію дозволу на зберігання цієї зброї, пристрою, а документи (довідки), які були подані при отриманні дозволу на придбання, зберігання (перереєстрації), є дійсними, повторно не оформляються, власник подає їх копії.

Для одержання в органах поліції дозволу на придбання основних частин до мисливської вогнепальної зброї громадянами подаються:

заява щодо видачі дозволу на придбання основних частин зброї на ім'я керівника органу поліції за місцем проживання заявника;

копія дозволу на право зберігання, носіння зброї відповідного виду, моделі;

платіжний документ (платіжне доручення, квитанція) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги.

Заміна основних частин зброї, в майстернях, які мають ліцензії МВС України, здійснюється без отримання додаткового дозволу на їх придбання.

Особи, що звернулися до органів поліції за видачею дозволів на придбання, зберігання та носіння зброї, пристроїв, персонально відповідають за достовірність наданих документів відповідно до законодавства України.

12.3. Військовослужбовці Збройних Сил України, інших військових формувань, а також особи рядового і начальницького складу органів поліції України дозволи на придбання мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї, основних частин зброї, пневматичної зброї, холодної зброї одержують після подання рапорту, довідки з місця служби, платіжного документа (платіжне доручення, квитанція) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги, копії 1, 2 та 11 сторінок паспорта громадянина України та заповненої картки-заяви.

12.4. Придбана мисливська вогнепальна нарізна, гладкоствольна зброя, основні частини зброї, охолощена, пневматична зброя, холодна зброя, пристрої протягом десяти днів з дня придбання мають бути зареєстровані в органах поліції за місцем проживання власника з одержанням дозволу на її зберігання та носіння.

12.5. Для одержання дозволу на зберігання та носіння мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної зброї, холодної і охолощеної зброї, пристроїв власниками до органів поліції подаються:

заява щодо видачі дозволу на зберігання та носіння зброї на ім'я керівника органу поліції;

дві фотокартки розміром 3 x 4 см;

дублікат дозволу з відміткою магазину про продаж зброї, пристрою або з відміткою про переоформлення їх у встановленому законодавством порядку;

платіжний документ (платіжне доручення, квитанція) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги.

Також власник зброї пред'являє договір страхування (крім охолощеної зброї).

Для одержання дозволу на зберігання колекційної холодної зброї її власник подає в орган поліції за місцем проживання:

заяву щодо видачі дозволу на зберігання колекційної холодної зброї на ім'я керівника органу поліції;

фотографії зброї розміром 15 x 15 см;

платіжний документ (платіжне доручення, квитанція) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги.

На підставі поданих документів орган поліції видає дозвіл на зберігання такої зброї. У дозволі ставиться штамп «колекція».

У разі потреби перевезення такої зброї органи поліції, у яких така зброя зареєстрована, видають дозволи на її перевезення в порядку, визначеному для надання дозволу на перевезення вогнепальної зброї.

Мисливські ножі придбаваються громадянами за наявності дозволу органу поліції на право зберігання та носіння мисливської вогнепальної зброї. При цьому в дозволі на право зберігання та носіння такої зброї магазином робиться відмітка про реалізацію ножа.

За відсутності в громадянина зазначеного вище дозволу мисливські ножі придбаваються за дозволом на право придбання холодної зброї в порядку, установленому пунктом 12.2 цієї глави.

У разі неможливості зробити в дозволі на право зберігання та носіння мисливської зброї відмітку про придбання ножа магазином видається довідка, яка в 10-денний строк разом з відповідною заявою про реєстрацію подається власником до органу поліції за місцем реєстрації мисливської зброї.

Для перереєстрації зброї, пристроїв (продовження терміну дії дозволу на їх зберігання та носіння), які придбані відповідно до законодавства, до органів поліції власник подає:

- заяву про продовження терміну дії дозволу;
- медичну довідку;

- платіжний документ (платіжне доручення, квитанцію) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги.

Також власник зброї пред'являє договір страхування.

Власниками пристроїв до заяви додаються документи, які підтверджують статус особи щодо права їх придбання, зберігання і носіння.

Перереєстрація (продовження строку дії дозволу на зберігання та носіння) охолощеної зброї не проводиться.

12.6. Особам, які мають нагородну вогнепальну зброю, органами поліції видаються дозволи на її зберігання, носіння без зазначення строку їх дії з позначкою «Нагородна». Нагородною вважається зброя, одержана в порядку, встановленому законодавством України.

12.7. Для одержання дозволу на зберігання, носіння нагородної зброї власник до органу поліції подає такі документи:

- заяву;

- заповнену картку-заяву;

- оригінал, що повертається власнику, або засвідчену в установленому законодавством порядку копію документа про нагородження зброєю;

- дві фотокартки розміром 3 x 4 см;

- копії 1, 2 та 11 сторінок паспорта громадянина України;

- платіжний документ (платіжне доручення, квитанцію) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги;

особи, нагороджені зброєю уповноваженими посадовими особами іноземних держав, подають оригінали документів про нагородження зброєю. Якщо такі документи складені іноземною мовою, до них додаються їх переклади, засвідчені в установленому законодавством порядку.

12.8. Генерали, адмірали і офіцери Збройних Сил України, інших військових формувань, а також особи вищого, старшого та середнього начальницького складу органів поліції України та інші громадяни, які мають нагородну зброю, зобов'язані в місячний строк зареєструвати таку зброю в Міністерстві внутрішніх справ і одержати дозвіл на її зберігання, носіння.

12.9. Подарована мисливська вогнепальна нарізна, гладкоствольна зброя, пневматична зброя, холодна зброя, пристрої можуть бути зареєстровані в органах поліції, якщо особа, якій ця зброя подарована, має дозвіл на її придбання. Реєстрація такої зброї відбувається відповідно до вимог, встановлених пунктом 12.5 цієї глави.

12.10. Спортсмени користуються закріпленою за ними спортивною нарізною та холодною зброєю тільки в межах стрілецьких тирів і стрільбищ без права зберігання її за місцем проживання. Гладкоствольна спортивна зброя може зберігатися за місцем проживання членів і кандидатів у члени збірної команди України, майстрів спорту, кандидатів у майстри спорту і першорозрядників із стендової стрільби у разі одержання ними в органах поліції дозволу на зберігання такої зброї. Зазначена зброя зберігається цими особами відповідно до вимог, викладених у пункті 12.12 цієї глави.

12.11. Для навчання практичній стрільбі громадян, які мають бажання придбати зброю, у стрілецьких тирах і стрільбищах, мисливсько-спортивних стендах дозволено використовувати мисливську вогнепальну зброю, яка належить іншим громадянам, підприємствам, установам, організаціям. Навчання стрільбі проводиться тільки у стрілецьких тирах і стрільбищах, мисливсько-спортивних стендах, які мають дозвіл, виданий УП ЦОУП на провадження діяльності, пов'язаної з наданням послуг стрільбищами невійськового призначення та функціонування мисливських стендів, в присутності власника зброї та особи, яка проводить навчання з стрільби.

Особи, які мають нагородну зброю, зареєстровану в установленому законодавством порядку в органах поліції, для підтримання навичок користування нею можуть придбавати бойові припаси до неї. Продаж бойових припасів до зброї здійснюється суб'єктами господарювання, які мають ліцензії на торгівлю вогнепальною зброєю невійськового призначення та боеприпасами до неї, які видані УП ЦОУП на підставі дозволів на придбання бойових припасів до конкретного виду зброї, виданих УП ЦОУП. Перевезення бойових припасів до нагородної зброї здійснюється на підставі дозволів на придбання та перевезення бойових припасів, виданих УП ЦОУП.

Для отримання дозволу на придбання, перевезення бойових припасів до нагородної зброї її власник подає до УП ЦОУП:

- заяву про видачу дозволу на придбання та (або) перевезення бойових припасів в Україну із зазначенням їх кількості (та країни, якщо здійснюється перевезення);
- копію дозволу на зберігання нагородної зброї;
- платіжний документ (платіжне доручення, квитанцію) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги.

12.12. Зброя, бойові припаси до неї, основні частини зброї, пристрої та патрони до них, що належать громадянам, мають зберігатися в металевих ящиках, сейфах,

спеціально виготовлених для зберігання зброї, за місцем їх постійного проживання або в місцях тимчасового перебування власників (дачних будинках тощо), про що повідомляються органи поліції. При цьому зброя, пристрої мають бути в розрядженому стані.

Дозволяється за погодженням з органами поліції, де зареєстрована зброя, основні частини зброї та пристрої, тимчасове їх зберігання без права використання в іншого члена сім'ї або найближчої близької особи, а в разі їх відсутності – в органах поліції або в інших громадян, які мають відповідні дозволи на зберігання особистої зброї на час тривалого (понад три місяці) відрядження, перебування на військових зборах або проходження власником зброї строкової служби у Збройних Силах України при дотриманні встановлених правил її зберігання. В особових справах власників зброї робиться запис про передачу зброї, основних частин зброї на тимчасове зберігання.

12.13. Під час перенесення або перевезення вогнепальна, пневматична зброя має бути у розрядженому стані та знаходитися у спеціальному чохлі, кейсі, футлярі тощо. Під час перенесення або перевезення зброї та боєприпасів до неї, основних частин зброї, пристроїв та патронів до них власник зобов'язаний мати при собі дозвіл органу поліції на право зберігання та носіння такої зброї, основних частин зброї та пристроїв.

12.14. Вогнепальна мисливська зброя, основні частини зброї, бойові припаси до неї, пневматична, холодна, охолощена зброя, пристрої та зазначені патрони громадянами України перевозяться через митний кордон України на підставі дозволів на право перевезення зброї територією України, які видаються УП ЦОУП, ГУНП.

[...]

15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ» від 4 лютого 2016 р. № 85 (витяг)

Відповідно до статті 5 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Методики розроблення уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 752, та з метою приведення нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ у відповідність до чинного законодавства

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити уніфіковані форми актів:

1) Акт, складений за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною

зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивою та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу, що додається;

2) Акт, складений за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері охоронної діяльності, що додається.

[...]

16. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про умови та порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів поліцейськими, особами, звільненими зі служби в поліції, а також колишніми працівниками міліції» від 29 березня 2016 р. № 223 (витяг)

[...]

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає умови та порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії (далі – пристрої), та зазначених патронів поліцейськими, особами, звільненими зі служби в поліції відповідно до пунктів 1–4, 7, 8 частини першої статті 77 Закону України «Про Національну поліцію», або колишніми працівниками міліції, звільненими зі служби в органах внутрішніх справ за віком, хворобою або вислугою років (далі – поліцейські, а також особи, звільнені зі служби).

2. Правовою основою для використання та застосування пристроїв поліцейськими, а також особами, звільненими зі служби, є Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон).

3. Поліцейські, а також особи, звільнені зі служби, для забезпечення власної безпеки мають право придбавати у власність пристрої.

4. Виключні підстави використання пристроїв поліцейськими, а також особами, звільненими зі служби, визначено Законом.

II. Умови та порядок придбання пристроїв поліцейськими, а також особами, звільненими зі служби, отримання дозволів на їх зберігання і носіння

1. Видача дозволів на придбання, зберігання та носіння пристроїв здійснюється відповідними підрозділами головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях і м. Києві (далі – територіальні підрозділи).

2. Для одержання дозволу на придбання пристроїв до територіальних підрозділів за місцем проживання (реєстрації), який видається строком до 3 місяців, необхідно подати:

1) поліцейському:

рапорт на ім'я начальника підрозділу про видачу дозволу;

заповнену картку-заяву, форму якої наведено у додатку 1 до цієї Інструкції;

довідку з місця служби;

платіжний документ (платіжне доручення, квитанцію) з відміткою банку, відділення поштового зв'язку або коду проведеної операції про внесення коштів за надання відповідної платної послуги (далі – квитанція про оплату послуг);

2) особі, звільненій зі служби:

заяву на ім'я начальника територіального підрозділу за місцем проживання (реєстрації) про видачу дозволу на придбання пристроїв;

заповнену картку-заяву;

довідку або інший документ, передбачений законодавством, який підтверджує, що особа була звільнена зі служби в поліції відповідно до пунктів 1–4, 7, 8 частини першої статті 77 Закону або звільнена зі служби в органах внутрішніх справ за віком, хворобою або вислугою років;

медичну довідку для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи за формою 127/о, визначеною додатком 1 до пункту 1 Порядку видачі медичної довідки для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20 жовтня 1999 року № 252, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 05 листопада 1999 року за № 768/4061 (далі – медична довідка);

довідку про проходження навчання та складання заліків з вивчення матеріальної частини пристроїв, правил застосування та заходів безпеки;

квитанцію про оплату послуг.

3. Придбані пристрої протягом 5 робочих днів з дня придбання мають бути зареєстровані за місцем отримання дозволу на придбання.

4. Для одержання дозволу на зберігання і носіння пристрою до територіальних підрозділів за місцем проживання (реєстрації) поліцейські, а також особи, звільнені зі служби, подають:

рапорт (заяву) на ім'я начальника підрозділу щодо реєстрації придбаного пристрою;

2 фотокартки розміром 3 x 4 см;

дублікат дозволу на придбання пристрою з відміткою магазину про реалізацію пристрою або інший документ, що засвідчує джерело надходження та належність пристрою;

квитанцію про оплату послуг.

5. Дозвіл на зберігання й носіння пристрою видається строком на 3 роки.

6. Для перереєстрації пристроїв (продовження терміну дії дозволу на їх зберігання та носіння), які придбані відповідно до законодавства, до територіальних підрозділів за місцем проживання (реєстрації) необхідно подати:

1) поліцейському:

рапорт на ім'я начальника підрозділу про продовження терміну дії дозволу;

довідку з місця служби;

квитанцію про оплату послуг;

2) особі, звільненій зі служби:

заяву про продовження терміну дії дозволу на зберігання і носіння пристрою;

медичну довідку;

квитанцію про оплату послуг.

7. Поліцейські, а також особи, звільнені зі служби, зобов'язані забезпечити належне зберігання пристрою. Пристрій має зберігатися у металевих ящиках, сейфах за місцем постійного проживання або тимчасового перебування власників (у дачних будинках тощо) у період проживання.

8. Порядок застосування спеціальних засобів поліцейськими, а також особами, звільненими зі служби, визначається пунктом 10 частини третьої статті 45 Закону.

III. Облік пристроїв та їх власників

1. Облік пристроїв та їх власників здійснюється відповідними підрозділами головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві.

2. Для ведення обліку використовується відповідна книга обліку (додаток 2).

3. Відомості про пристрої та їх власників заносяться також до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України.

[...]

17. Постанова Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 16 серпня 2012 р. Справа № 2а-2222/12/0970

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОКРУЖНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

«16» серпня 2012 р. Справа № 2а-2222/12/0970

м. Івано-Франківськ

Івано-Франківський окружний адміністративний суд у складі:

судді Біньковської Н.В.,

при секретарі судового засідання Хоми О.В.,

за участю:

представника позивача -ОСОБА_1

розглянувши у відкритому судовому засіданні в приміщенні суду адміністративну справу за позовом ОСОБА_2 до Начальника Управління державної охорони України, Управління державної охорони України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору Служба 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України про визнання незаконним наказу №121-ос від 09.07.2012 року, стягнення різниці у виплаті грошового забезпечення, –

ВСТАНОВИВ:

ОСОБА_1 в інтересах ОСОБА_2 звернувся до суду із адміністративним позовом до Начальника Управління державної охорони України, Управління державної охорони України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору Служба 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України, у якому просить визнати незаконним наказ Начальника управління Державної охорони України №121-ос від 09.07.2012 року про перевід ОСОБА_2 для подальшого проходження публічної служби з 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України, в 1 комендатуру цього ж Управління та стягнути різницю у виплаті грошового забезпечення.

Позовні вимоги мотивовані тим, що при виданні оскаржуваного наказу не враховано те, що ОСОБА_2 не бажав проходити службу в 1 комендатурі Департаменту

охорони об'єктів Управління державної охорони України, на його утриманні наявна неповнолітня дитина, а дружина є інвалідом за станом здоров'я.

Представник позивача в судовому засіданні позовні вимоги підтримав, просив позов задовольнити повністю.

Відповідачі у судове засідання не з'явилися. На адресу суду надійшло клопотання про розгляд справи без участі представника Начальника Управління державної охорони України та Управління державної охорони України. Згідно поданого суду заперечення відповідач просить у задоволенні позовних вимог відмовити.

У позовній заяві представником позивача визначено Службу 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України як третю особу, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору. Представник третьої особи в судове засідання не з'явився, хоча Служба 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України належним чином повідомлялась судом про дату, час та місце розгляду справи. Згідно наданої Управлінням державної охорони України суду інформації, Служба 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України є структурним підрозділом Управління державної охорони України без статусу юридичної особи. Отже, суд вважає, що вирішення справи по суті не може вплинути на права, обов'язки чи законні інтереси Служби 8 комендатури як окремого структурного підрозділу Управління державної охорони України, яке є відповідачем у цій справі, а тому розгляд справи можливий за відсутності представника Служби 8 комендатури.

Розглянувши матеріали адміністративної справи, заслухавши пояснення представника позивача, дослідивши докази, суд вважає, що в задоволенні позовних вимог слід відмовити з наступних підстав.

В судовому засіданні встановлено, що з 2001 року позивач проходить військову службу в Управлінні державної охорони України.

Між Управлінням державної охорони України та ОСОБА_2 укладений контракт про проходження військової служби в Управлінні державної охорони України на п'ять років з 23.06.2009 року до 23.06.2014 року.

Відповідно до наказу Начальника Управління державної охорони України від 16.03.2012 року № 46-ос ОСОБА_2 призначено на посаду співробітника охорони 2 відділення 1 відділу Служби 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони України.

Наказом Начальника Управління державної охорони України № 121-ос від 09.07.2012 року старшого прапорщика ОСОБА_2 призначено співробітником охорони, 10 т.р., 5 відділення 1 відділу Служби 1 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони об'єктів, звільнивши його з посади співробітника охорони 2 відділення 1 відділу Служби 8 комендатури (з дислокацією в с. Гута Івано-Франківської області) цього ж підрозділу, зі збереженням доступу до державної таємниці за формою 3 згідно з п. 405 Номенклатури посад та встановлених надбавок.

Підставою для переміщення ОСОБА_2 став рапорт заступника директора Департаменту – начальника Служби 1 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони об'єктів Управління державної охорони України, який погоджений також з начальником Служби 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони об'єктів Управління державної охорони України.

Судом встановлено, що переміщення по службі ОСОБА_2 здійснено у зв'язку з службовою необхідністю.

Статтею 11 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» встановлено, що Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України. Керівництво діяльністю Управління державної охорони України здійснює Начальник Управління державної охорони України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України. Начальник Управління державної охорони України має заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України. Інші посадові особи Управління державної охорони України призначаються на посаду та звільняються з посади Начальником Управління державної охорони України.

Відповідно до ст.16 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» кадри Управління державної охорони України складаються з військовослужбовців, прийнятих на військову службу в Управління державної охорони України за контрактом, військовослужбовців строкової служби та працівників, які уклали з Управлінням державної охорони України трудовий договір. На військовослужбовців Управління державної охорони України поширюється законодавство України, що встановлює загальний порядок і умови проходження військової служби.

Порядок проходження військової служби за контрактом особами рядового, сержантського і старшинського складу, офіцерського складу Управління державної охорони України та особливості проходження ними військової служби у воєнний час визначається Положенням про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями Управління державної охорони України, затвердженого Указом Президента України від 19 жовтня 2007 року № 982/2007 (надалі № Положення).

В судовому засіданні встановлено та не заперечується представником позивача, що посада співробітника охорони 5 відділення 1 відділу Служби 1 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони об'єктів, з якої звільнено позивача, та посада співробітника охорони 2 відділення 1 відділу Служби 8 комендатури Департаменту охорони об'єктів Управління державної охорони об'єктів, на яку призначено позивача, є рівнозначними.

Відповідно до п.п. «б» п.44 зазначеного вище Положення переміщення по службі військовослужбовців Управління здійснюється на рівні посади – у разі службової потреби, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, для більш доцільного використання військовослужбовців – за рішенням прямих начальників (командирів), через сімейні обставини – на прохання військовослужбовця, а за станом здоров'я – на підставі висновку військово-лікарняної комісії.

Згідно п.47 Положення військовослужбовці Управління, які переміщуються по службі, вибувають до нового місця служби після звільнення з посади, але не пізніше як через один місяць від дня одержання підрозділом наказу про переміщення по службі, крім випадків, коли військовослужбовець перебуває у відпустці, відрядженні або на лікуванні.

Відповідно до п. 1 контракту, укладеного позивачем із Управлінням державної охорони України ОСОБА_2 взяв на себе зобов'язання сумлінно виконувати вимоги військових статутів Збройних Сил України, нормативно-правових актів Управління

державної охорони України, інших актів законодавства, службові обов'язки, накази командирів і начальників.

Суд зазначає, що нормативно-правовими актами, якими врегульований порядок проходження військової служби, не передбачено необхідності надання військово-службовцем згоди при переміщенні його по службі на рівні посади, а також не встановлено обмежень для переміщення військовослужбовців по службі при наявності на їх утриманні неповнолітніх дітей або рідних, які є інвалідами.

При цьому суд не приймає до уваги твердження представника позивача в судовому засіданні про порушення відповідачем п.п. «є» п. 42 Положення, відповідно до якого переміщення по службі в іншу місцевість військовослужбовців, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарською комісією придатними або обмежено придатними до військової служби, але мають потребу за станом свого здоров'я або за станом здоров'я членів їхніх сімей змінити місце служби (проживання), здійснюється за рішенням відповідних начальників на підставі висновку військово-лікарської комісії, оскільки положення цього пункту стосуються випадків саме необхідності зміни військовослужбовцем місця служби у разі потреби за станом його здоров'я або за станом здоров'я членів його сім'ї.

Також, помилковим є і твердження представника позивача про порушення відповідачем при прийнятті наказу п.п. «б» п. 44 Положення у зв'язку з відсутністю скорочення штатів та проведення організаційних заходів, оскільки службова потреба є самостійною підставою для переміщення по службі військовослужбовців Управління на рівні посади.

За наведених вище обставин, суд приходить до висновку, що наказ № 121-ос від 09.07.2012 року Начальника Управління державної охорони України є законним та обґрунтованим, винесеним з вірним застосуванням норм діючого законодавства, повністю відповідає вимогам ч. 3 ст. 2 КАС України та не підлягає скасуванню.

Оскільки наказ Начальника Управління державної охорони України № 121-ос від 09.07.2012 року є правомірним, то не підлягають до задоволення і вимоги позивача про стягнення різниці у виплаті грошового забезпечення.

За результатом розгляду справи, зважаючи на всі викладені вище обставини у їх сукупності, суд вважає, що у задоволенні позовних вимог слід відмовити у повному обсязі.

На підставі ст. 124 Конституції України, керуючись ст. ст. 158–163, 167 Кодексу адміністративного судочинства України, суд, –

ПОСТАНОВИВ:

В задоволенні позову відмовити.

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку. Відповідно до статті 186 Кодексу адміністративного судочинства України, апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня отримання копії постанови.

Апеляційна скарга подається до Львівського апеляційного адміністративного суду через Івано-Франківський окружний адміністративний суд.

Постанова набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого Кодексом адміністративного судочинства України, якщо таку скаргу не було подано.

Суддя   Бінковська Н.В.

ТЕМА 4
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (витяги)

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

[...]

Розділ III
ЗЛОЧИН, ЙОГО ВИДИ ТА СТАДІЇ

Стаття 11. Поняття злочину

1. Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

2. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Стаття 12. Класифікація злочинів

1. Залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.

2. Злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.

4. Тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

5. Особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

6. Ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин.

[...]

Розділ VIII

ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Стаття 36. Необхідна оборона

1. Необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

2. Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

3. Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Перевищенням меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.

4. Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту.

5. Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Стаття 37. Уявна оборона

1. Уявною обороною визнаються дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.

2. Уявна оборона виключає кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду лише у випадках, коли обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення.

3. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення, але при цьому перевищила межі захисту, що дозволяються в умовах відповідного реального посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності як за перевищення меж необхідної оборони.

4. Якщо в обстановці, що склалася, особа не усвідомлювала, але могла усвідомлювати відсутність реального суспільно небезпечного посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності за заподіяння шкоди через необережність.

Стаття 38. Затримання особи, що вчинила злочин

1. Не визнаються злочинними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.

2. Перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, визнається умисне заподіяння особи, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обставинці затримання злочинця. Перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, має наслідком відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.

Стаття 39. Крайня необхідність

1. Не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обставинці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.

2. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.

3. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрозувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

Стаття 40. Фізичний або психічний примус

1. Не є злочином дія або бездіяльність особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, вчинена під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого особа не могла керувати своїми вчинками.

2. Питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо ця особа зазнала фізичного примусу, внаслідок якого вона зберігала можливість керувати своїми діями, а також психічного примусу, вирішується відповідно до положень статті 39 цього Кодексу.

Стаття 41. Виконання наказу або розпорядження

1. Дія або бездіяльність особи, що заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, визнається правомірною, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження.

2. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.

3. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка відмовилася виконувати явно злочинний наказ або розпорядження.

4. Особа, що виконала явно злочинний наказ або розпорядження, за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах.

5. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати злочинного характеру наказу чи розпорядження, то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала злочинний наказ чи розпорядження.

Стаття 42. Діяння, пов'язане з ризиком

1. Не є злочином діяння (дія або бездіяльність), яке заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо це діяння було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільно корисної мети.

2. Ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднаною з ризиком, і особа, яка допустила ризик, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам.

3. Ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій.

Стаття 43. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації

1. Не є злочином вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності.

2. Особа, зазначена у частині першій цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєднаного з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.

3. Особа, яка вчинила злочин, що передбачений частиною другою цієї статті, не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.

[...]

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Розділ I

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття 109. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади

1. Дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, –

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 110. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України

1. Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а

також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 110-2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України

1. Фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, крім керівника організованої групи, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, про відповідну незаконну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.

Примітка. 1. Фінансуванням дій, передбачених у цій статті, є дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення.

2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, визнається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 111. Державна зрада

1. Державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, –

карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання.

Стаття 112. Посягання на життя державного чи громадського діяча

Посягання на життя Президента України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи члена Вищої ради правосуддя, Голови чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду України, або вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора, Директора Національного антикорупційного бюро України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови або іншого члена Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії, вчинене у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 113. Диверсія

Вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Стаття 114. Шпигунство

1. Передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України.

Стаття 114-1. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань

1. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Те саме діяння, яке призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків, – карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

Розділ II

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Стаття 115. Умисне вбивство

1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, – карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.

2. Умисне вбивство:

1) двох або більше осіб;

2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;

3) заручника або викраденої людини;

4) вчинене з особливою жорстокістю;

5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб;

6) з корисливих мотивів;

7) з хуліганських мотивів;

8) особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку;

9) з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення;

10) поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом;

11) вчинене на замовлення;

12) вчинене за попередньою змовою групою осіб;

13) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого статтями 116–118 цього Кодексу;

14) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку, передбаченому пунктом 6 частини другої цієї статті.

[...]

Стаття 118. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця

Умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони, а також у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, –

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.

[...]

Стаття 121. Умисне тяжке тілесне ушкодження

1. Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого, –

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 122. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження

1. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тобто умисне ушкодження, яке не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у статті 121 цього Кодексу, але таке, що спричинило тривалий розлад здоров'я або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину, –

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені з метою залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, – караються позбавленням волі від трьох до п'яти років.

Стаття 123. Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання

Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства або тяжкої образи з боку потерпілого, –

карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.

Стаття 124. Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця

Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, вчинене у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, –

карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Стаття 125. Умисне легке тілесне ушкодження

1. Умисне легке тілесне ушкодження –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року.

2. Умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, –

карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Стаття 126. Побої і мордування

1. Умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року.

2. Ті самі діяння, що мають характер мордування, вчинені групою осіб, або з метою залякування потерпілого чи його близьких, або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

[...]

Розділ V**ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА**

[...]

Стаття 162. Порушення недоторканності житла

1. Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, –

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 163. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер

1. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, –

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або щодо державних чи громадських діячів, журналіста, або вчинені службовою особою, або з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

[...]

Стаття 171. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів

1. Незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю, незаконна відмова у доступі журналіста до інформації, незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень, а так само будь-яке інше умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Вплив у будь-якій формі на журналіста з метою перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків або переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю –

караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, якщо вони були вчинені службовою особою з використанням свого службового становища або за попередньою змовою групою осіб, –

караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

[...]

Стаття 182. Порушення недоторканності приватного життя

1. Незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу, –

караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам особи, –

караються арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

Примітка. Істотною шкодою у цій статті, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

[...]

Розділ VI ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Стаття 185. Крадіжка

1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.
2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.
3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.
4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.
5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Примітка. 1. У статтях 185, 186 та 189–191 повторним визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цими статтями або статтями 187, 262 цього Кодексу.

2. У статтях 185, 186, 189 та 190 цього Кодексу значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. У статтях 185–191, 194 цього Кодексу у великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину.

4. У статтях 185–187 та 189–191, 194 цього Кодексу в особливо великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину.

Стаття 186. Грабіж

1. Відкрите викрадення чужого майна (грабіж) – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до чотирьох років.
2. Грабіж, поєднаний з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинений повторно, або за попередньою змовою групою осіб, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років.
3. Грабіж, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдав значної шкоди потерпілому, –

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.

4. Грабіж, вчинений у великих розмірах, –

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

5. Грабіж, вчинений в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від восьми до тринадцяти років із конфіскацією майна.

Стаття 187. Розбій

1. Напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства (розбій), –

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Розбій, вчинений за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм, –

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років із конфіскацією майна.

3. Розбій, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років із конфіскацією майна.

4. Розбій, спрямований на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах або вчинений організованою групою, або поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, –

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років із конфіскацією майна.

[...]

Стаття 194. Умисне знищення або пошкодження майна

1. Умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

Стаття 195. Погроза знищення майна

Погроза знищення чужого майна шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від шістдесяти до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців.

Стаття 196. Необережне знищення або пошкодження майна

Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що спричинило тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей, –

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 197. Порушення обов'язків щодо охорони майна

Невиконання або неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорона чужого майна, своїх обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника майна, –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.

Стаття 197-1. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво

1. Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, –

карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

2. Самовільне зайняття земельної ділянки, вчинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або групою осіб, або щодо земельних ділянок особливо цінних земель, земель в охоронних зонах, зонах санітарної охорони, санітарно-захисних зонах чи зонах особливого режиму використання земель, –

карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на строк до двох років.

3. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті, –

карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

4. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині другій цієї статті, або вчинене особою, раніше судимою за такий саме злочин або злочин, передбачений частиною третьою цієї статті, – карається позбавленням волі на строк від одного до трьох років.

Примітка. Відповідно до цієї статті шкода, передбачена частиною першою цієї статті, визнається значною, якщо вона у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

[...]

Розділ VII

ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

[...]

Стаття 206-2. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації

1. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації, –

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням

права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

3. Ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

[...]

Розділ IX

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

[...]

Стаття 257. Бандитизм

Організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 258. Терористичний акт

1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

6. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті в частині погрози вчинення терористичного акту, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла його припиненню або розкриттю, у разі якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо в її діях немає складу іншого злочину.

[...]

Стаття 260. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань

1. Створення не передбачених законами України воєнізованих формувань або участь у їх діяльності –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Створення не передбачених законом збройних формувань або участь у їх діяльності –

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Керівництво зазначеними в частинах першій або другій цієї статті формуваннями, їх фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Участь у складі передбачених частинами першою або другою цієї статті формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян –

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

5. Діяння, передбачене частиною четвертою цієї статті, що призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

6. Звільняється від кримінальної відповідальності за цією статтею особа, яка перебувала в складі зазначених у цій статті формувань, за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно вийшла з такого формування і повідомила про його існування органи державної влади чи органи місцевого самоврядування.

Примітка. 1. Під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка.

2. Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

[...]

Стаття 262. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем

1. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також заволодіння предметами, що перелічені в частині першій цієї статті, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою чи другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

1. Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу –

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила злочин, передбачений частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої.

Стаття 263-1. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв

1. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

Стаття 264. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів

Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, –

карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

[...]

Розділ XII**ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ****Стаття 293. Групове порушення громадського порядку**

Організація групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активна участь у таких діях –

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

Стаття 294. Масові заворушення

1. Організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

[...]

Стаття 296. Хуліганство

1. Хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, –

карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені групою осіб, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до чотирьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Розділ XIV
ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ,
НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ,
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ

Стаття 328. Розголошення державної таємниці

1. Розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Стаття 329. Втрата документів, що містять державну таємницю

1. Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого законом порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами, –

карається позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 330. Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни

1. Передача або збирання з метою передачі іноземним підприємствам, установам, організаціям або їх представникам відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства, –

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі дії, вчинені з корисливих мотивів, або такі, що спричинили тяжкі наслідки для інтересів держави, або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, –

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

[...]

Розділ XV
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ,
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ
ГРОМАДЯН ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ

[...]

Стаття 341. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд

Захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, з метою незаконного користування ними або перешкоджання нормальній роботі підприємств, установ, організацій –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 342. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

1. Опір представникові влади, крім державного виконавця, приватного виконавця, під час виконання ним службових обов'язків –

карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Опір працівникові правоохоронного органу під час виконання ним службових обов'язків, державному виконавцю чи приватному виконавцю під час примусового виконання рішень, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку або уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб –

карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 343. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця

1. Вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, а також близького родича державного виконавця або приватного виконавця з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення –

карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до трьох місяців.

2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, –

караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.

Стаття 344. Втручання у діяльність державного діяча

1. Незаконний вплив у будь-якій формі на Президента України, Голову Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голову Конституційного Суду України, суддю Конституційного Суду України, Голову чи члена Вищої ради правосуддя, Голову чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або його представника, Директора Національного антикорупційного бюро України, Голову Рахункової палати або іншого члена Рахункової палати, Голову або члена Центральної виборчої комісії, Голову Національного банку України, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України, члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися прийняття незаконних рішень –

карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені особою з використанням свого службового становища, –

караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 345. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу

1. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків –

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу або його близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені організованою групою, –

караються позбавленням волі на строк від семи до чотирнадцяти років.

Стаття 345-1. Погроза або насильство щодо журналіста

1. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності –

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Умисне заподіяння журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Умисне заподіяння журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені організованою групою, –

караються позбавленням волі на строк від семи до чотирнадцяти років.

Примітка. Під професійною діяльністю журналіста у цій статті та статтях 171, 347-1, 348-1 цього Кодексу слід розуміти систематичну діяльність особи, пов'язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет. Статус журналіста або його належність до засобу масової інформації підтверджується редакційним або службовим посвідченням чи іншим документом, виданим засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спільнотою журналістів.

Стаття 346. Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча

1. Погроза вбивством, заподіянням шкоди здоров'ю, знищенням або пошкодженням майна, а також викраденням або позбавленням волі щодо Президента України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи члена Вищої ради правосуддя, Голови чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду України чи вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора, Директора Національного антикорупційного бюро України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови або іншого члена Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії України, а також щодо їх близьких родичів, вчинена у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Умисне заподіяння особам, зазначеним в частині першій цієї статті, середньої тяжкості тілесних ушкоджень чи легких тілесних ушкоджень, нанесення побоїв чи вчинення інших насильницьких дій у зв'язку з їх державною або громадською діяльністю –

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років.

3. Умисне заподіяння особам, зазначеним в частині першій цієї статті, тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку з їх державною або громадською діяльністю – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.

Стаття 347. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця

1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу, працівникові органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю (у тому числі після звільнення з посади) чи їхнім близьким родичам, у зв'язку з виконанням службових обов'язків працівником правоохоронного органу або примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем (у тому числі у минулому) –

караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років.

Стаття 347-1. Умисне знищення або пошкодження майна журналіста

1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї, у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності –

караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років.

Стаття 348. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця

Вбивство або замах на вбивство працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, а також члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх діяльністю щодо охорони громадського порядку – караються позбавленням волі на строк від дев'яти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Стаття 348-1. Посягання на життя журналіста

Вбивство або замах на вбивство журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності – караються позбавленням волі на строк від дев'яти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Стаття 349. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника

Захоплення або тримання як заручника представника влади, працівника правоохоронного органу чи їх близьких родичів з метою спонукання державної чи іншої

установи, підприємства, організації або службової особи вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

Стаття 349-1. Захоплення журналіста як заручника

Захоплення або тримання як заручника журналіста, його близьких родичів чи членів сім'ї з метою спонукання цього журналіста вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

[...]

Стаття 358. Підrobлення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підrobлених документів, печаток, штампів

1. Підrobлення посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його підrobлювачем чи іншою особою або збут такого документа, а також виготовлення підrobлених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків з тією самою метою або їх збут –

караються штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Складання чи видача працівником юридичної особи незалежно від форми власності, який не є службовою особою, складання чи видача приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних чи адміністративних послуг, завідомо підrobлених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підrobлення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підrobлених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підrobлених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи, –

караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

4. Використання завідомо підробленого документа – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Примітка. Під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 цього Кодексу слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

Стаття 359. Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації

1. Незаконне придбання або збут спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також незаконне їх використання –

караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, –

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років

[...]

Розділ XVII

ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем

1. Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, –

карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. 1. Службовими особами у статтях 364, 368, 368-2, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Для цілей статей 364, 368, 368-2, 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

2. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

3. Істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

4. Тяжкими наслідками у статтях 364-367 вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

[...]

Стаття 365. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу

1. Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, які явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони супроводжувалися насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

[...]

Стаття 366. Службове підроблення

1. Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів –

караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 366-1. Декларування недостовірної інформації

Подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації –

караються штрафом від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. Суб'єктами декларування є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Стаття 367. Службова недбалість

1. Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що зав-

дало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, –

карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.

Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища –

карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

4. Діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, –

карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі – така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Службовими особами, які займають відповідальне становище, у статтях 368, 368-2, 369 та 382 цього Кодексу є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364 цього Кодексу, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «Б», судді, прокурори і слідчі, а також інші, крім зазначених у пункті 3 примітки до цієї статті, керівники і заступники керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць.

3. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у статтях 368, 368-2, 369 та 382 цього Кодексу є:

1) Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

2) особи, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «А»;

3) особи, посади яких згідно із статтею 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування.

Стаття 368-2. Незаконне збагачення

1. Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі –

караються позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

2. Ті самі діяння, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне становище, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

2. Під активами у значному розмірі у цій статті розуміються грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Під передачею активів у цій статті розуміється укладення будь-яких правочинів, на підставі яких виникає право власності або право користування на активи, а також надання іншій особі грошових коштів чи іншого майна для укладення таких правочинів.

[...]

Розділ XVIII ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

[...]

Стаття 380. Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист

Неприйняття рішення, несвоєчасне прийняття або прийняття недостатньо обґрунтованих рішень, а також невиконання, несвоєчасне виконання достатніх заходів для безпеки працівників суду, правоохоронних органів або осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їхніх сімей та їхніх близьких родичів службовою особою органу, на який покладено функції забезпечення безпеки зазначених осіб, якщо ці дії спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк до п'яти років.

Стаття 381. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист

1. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, службовою особою, якою прийнято рішення про ці заходи, особою, яка їх здійснює, або службовою особою, якій ці рішення стали відомі у зв'язку з її службовим становищем, а так само особою, взятою під захист, якщо ці дії спричинили шкоду здоров'ю особи, взятої під захист, –

карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили смерть особи, взятої під захист, або інші тяжкі наслідки, –

караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

[...]

Стаття 387. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування

1. Розголошення без письмового дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані, –

карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.

2. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, вчинене суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу незалежно від того, чи приймала ця особа безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні –

карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дія, передбачена частиною другою цієї статті, якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність, –

карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

[...]

Розділ XIX

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ)

Стаття 401. Поняття військового злочину

1. Військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

2. За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військово-службовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.

3. Особи, не зазначені у цій статті, за співучасть у військових злочинах підлягають відповідальності за відповідними статтями цього розділу.

4. Особа, яка вчинила злочин, передбачений статтями цього розділу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності згідно із статтею 44 цього Кодексу із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.

Стаття 402. Непокора

1. Непокора, тобто відкрита відмова виконати наказ начальника, а також інше умисне невиконання наказу –

карається службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно вчинено групою осіб або спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Непокора, вчинена в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.

4. Непокора, вчинена в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Примітка. Під бойовою обстановкою в розділі XIX цього Кодексу слід розуміти обстановку наступального, оборонного чи іншого загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного, морського тощо бою, тобто безпосереднього застосування військової зброї і техніки стосовно військового супротивника або військовим супротивником. Обстановка бою, в якому бере участь військове з'єднання, частина (корабель) або підрозділ, розпочинається і закінчується з наказу про вступ у бій (припинення бою) або з фактичного початку (завершення) бою.

Стаття 403. Невиконання наказу

1. Невиконання наказу начальника, вчинене за відсутності ознак, зазначених у частині першій статті 402 цього Кодексу, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року, або позбавленням волі на строк до двох років.

2. Те саме діяння, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Стаття 404. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків

1. Опір начальникові, а також іншій особі, яка виконує покладені на неї обов'язки з військової служби, або примушування їх до порушення цих обов'язків – караються службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені групою осіб або із застосуванням зброї, або такі, що спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.

5. Дії, передбачені частинами другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, – караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Стаття 405. Погроза або насильство щодо начальника

1. Погроза вбивством або заподіянням тілесних ушкоджень чи побоїв начальникові, або знищенням чи пошкодженням його майна у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби –

карається триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Заподіяння тілесних ушкоджень, побоїв або вчинення інших насильницьких дій щодо начальника у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби – карається позбавленням волі на строк від двох до семи років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені групою осіб, або із застосуванням зброї, або в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 406. Порушення статутних правил взаємовідносин між військово-службовцями за відсутності відносин підлеглості

1. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності між ними відносин підлеглості, що виявилось в завданні побоїв чи вчиненні іншого насильства, –

карається арештом на строк до шести місяців або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно вчинене щодо кількох осіб або заподіяло легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження, а також таке, що має характер знущання або глумлення над військовослужбовцем, –

карається триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені групою осіб або із застосуванням зброї, або такі, що спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби

1. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця, –

караються триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової служби), а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад десять діб, але не більше місяця, або хоч і менше десяти діб, але більше трьох діб, вчинені повторно протягом року, –

караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад один місяць, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

4. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

5. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 408. Дезертирство

1. Дезертирство, тобто самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби, а також нез'явлення з тією самою метою на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Дезертирство із зброєю або за попередньою змовою групою осіб – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Діяння, передбачене частинами першою або другою цієї статті, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

4. Діяння, передбачене частинами першою або другою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Стаття 409. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом

1. Ухилення військовослужбовця від несення обов'язків військової служби шляхом самокалічення або шляхом симуляції хвороби, підроблення документів чи іншого обману –

карається триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Відмова від несення обов'язків військової служби –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем

1. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової

та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства –

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Ті самі дії, вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотну шкоду, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

Стаття 411. Умисне знищення або пошкодження військового майна

1. Умисне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна –

караються службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу або іншим загальнонебезпечним способом, або якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 412. Необережне знищення або пошкодження військового майна

1. Необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, –

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, –

караються триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.

Стаття 413. Втрата військового майна

1. Втрата або зіпсування ввірених для службового користування зброї, бойових припасів, засобів пересування, предметів технічного постачання або іншого військового майна внаслідок порушення правил їх зберігання –

караються арештом на строк до шести місяців або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі діяння, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 414. Порушення правил поведження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення

1. Порушення правил поведження зі зброєю, а також із боєприпасами, вибуховими, іншими речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, а так само з радіоактивними матеріалами, якщо це заподіяло потерпілому тілесні ушкодження або створило небезпеку для довкілля, –

карається службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, що заподіяло тілесні ушкодження кільком особам або смерть потерпілого, –

карається позбавленням волі на строк від двох до десяти років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, що спричинило загибель кількох осіб чи інші тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.

Стаття 415. Порушення правил водіння або експлуатації машин

1. Порушення правил водіння або експлуатації бойової, спеціальної чи транспортної машини, що спричинило потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або загибель потерпілого, –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, що спричинило загибель кількох осіб, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

[...]

Стаття 418. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання

1. Порушення статутних правил вартової (вахтової) служби чи патрулювання, що спричинило тяжкі наслідки, для запобігання яким призначено дану варту (вахту) чи патрулювання, –

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

[...]

Стаття 422. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості

1. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, за відсутності ознак державної зради –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Втрата документів або матеріалів, що містять відомості військового характеру, які становлять державну таємницю, предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановлених правил поведіння із зазначеними документами, матеріалами або предметами, –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

[...]

Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби

1. Недбале ставлення військової службової особи до служби, якщо це заподіяло істотну шкоду, –

карається штрафом від двохсот вісімдесяти п'яти до трьохсот двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.

4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Примітка. 1. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

2. У статтях 425 та 426 цього Кодексу істотною шкодою, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається шкода, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 426. Бездіяльність військової влади

1. Умисне неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, або ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду, –

караються штрафом від трьохсот двадцяти п'яти до трьохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.

4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 426-1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень

1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень, тобто умисне вчинення дій, які явно виходять за межі наданих цій особі прав чи повноважень, крім передбачених частиною другою цієї статті, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, –

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Застосування нестатутних заходів впливу щодо підлеглого або перевищення дисциплінарної влади, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, а також застосування насильства щодо підлеглого –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені із застосуванням зброї, а також діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дев'яти років.

4. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

5. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

[...]

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1 (витяги)

Закріплене ст. 36 Кримінального кодексу України (далі – КК) право кожного на необхідну оборону від суспільно небезпечного посягання є важливою гарантією реалізації конституційних положень про непорушність прав та свобод людини і громадянина, про невід'ємне право кожної людини на життя, недоторканність її житла й майна, а також забезпечує умови для захисту суспільних інтересів та інтересів держави.

З метою правильного й однакового застосування законодавства про необхідну оборону Пленум Верховного Суду України постановляє:

1. При розгляді справ даної категорії судам необхідно беззастережно додержувати вимог ч. 3 ст. 27 Конституції України і ст. 36 КК, враховуючи те, що відповідно до закону кожна особа має право на необхідну оборону від суспільно небезпечного посягання незалежно від можливості уникнути його або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

2. Згідно з ч. 1 ст. 36 КК необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Слід мати на увазі, що стан необхідної оборони виникає не лише в момент вчинення суспільно небезпечного посягання, а й у разі створення реальної загрози заподіяння шкоди. При з'ясуванні наявності такої загрози необхідно враховувати поведінку нападника, зокрема спрямованість умислу, інтенсивність і характер його дій, що дають особі, яка захищається, підстави сприймати загрозу як реальну. Перехід використовуваних при нападі зброях або інших предметів від нападника до особи, яка захищається, не завжди свідчить про закінчення посягання.

При розгляді справ даної категорії суди повинні з'ясувати, чи мала особа, яка захищалася, реальну можливість ефективно відбити суспільно небезпечне посягання іншими засобами із заподіянням нападникові шкоди, необхідної і достатньої в конкретній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання.

3. Суспільно небезпечне посягання на законні права, інтереси, життя і здоров'я людини, суспільні інтереси чи інтереси держави може викликати в особи, яка захищається, сильне душевне хвилювання. Якщо в такому стані вона не могла оцінювати відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту, її дії слід розцінювати як необхідну оборону.

Правомірним слід вважати застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів незалежно від того, якої тяжкості шкода заподіяна тому, хто посягає, якщо воно здійснене для захисту від нападу озброєної особи або групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення.

Якщо при необхідній обороні випадково заподіяно шкоду не причетній до нападу особі, відповідальність може настати залежно від наслідків за заподіяння шкоди через необережність.

За змістом ст. 38 КК до необхідної оборони прирівнюються дії, вчинені під час правомірного затримання та доставлення відповідним органам влади особи, яка вчинила злочин.

4. Згідно з ч. 3 ст. 36 КК перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту, а згідно з ч. 2 ст. 38 КК перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, – умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця. У зв'язку з цим кримінальна відповідальність за такі дії настає лише у випадках, спеціально передбачених статтями 118 та 124 КК.

Коли при перевищенні меж необхідної оборони чи заходів, необхідних для затримання злочинця, заподіяно тяжке тілесне ушкодження, яке спричинило смерть,

дії винного за відсутності умислу на позбавлення потерпілого життя належить кваліфікувати за ст. 124 КК.

5. Щоб установити наявність або відсутність ознак перевищення меж необхідної оборони, суди повинні враховувати не лише відповідність чи невідповідність знарядь захисту і нападу, а й характер небезпеки, що загрожувала особі, яка захищала-ся, та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил, зокрема: місце і час нападу, його раптовість, неготовність до його відбиття, кількість нападників і тих, хто захищався, їхні фізичні дані (вік, стать, стан здоров'я) та інші обставини. Якщо суд визнає, що в діях особи є перевищення меж необхідної оборони, у вирокі слід зазначити, в чому саме воно полягає.

6. Потрібно мати на увазі, що представники влади, працівники правоохоронних органів, члени громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовці не підлягають кримінальній відповідальності за шкоду, заподіяну при виконанні службових обов'язків по запобіганню суспільно небезпечним посяганням і затриманню правопорушників, якщо вони не допустили перевищення заходів, необхідних для правомірного затримання злочинця.

7. Слід відрізнити необхідну оборону від уявної, під якою розуміється заподіяння шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, але особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, помилково припускала наявність такого посягання.

При уявній обороні кримінальна відповідальність за заподіяну шкоду виключається лише у випадках, коли обстановка, що склалася, давала особі підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала й не могла усвідомлювати помилковість свого припущення. Питання про те, чи дійсно в особи були підстави для помилкового висновку про наявність суспільно небезпечного посягання, вирішується з урахуванням конкретних обставин справи.

Якщо ж особа в обстановці, що склалася, не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковість свого припущення щодо реальності суспільно небезпечного посягання, але перевищила межі захисту, який потрібно було застосувати, її дії мають розцінюватись як перевищення меж необхідної оборони. У такому разі кримінальна відповідальність можлива лише за статтями 118 і 124 КК. Коли ж особа не усвідомлювала, але могла усвідомлювати відсутність реального посягання, її дії кваліфікуються як заподіяння шкоди через необережність.

8. Призначаючи покарання за дії, пов'язані з перевищенням меж необхідної оборони, судам слід суворо додержувати вимог статей 50, 65 КК.

9. Питання про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок перевищення меж необхідної оборони, має вирішуватись у відповідності з вимогами статей 440, 454 ЦК. Враховуючи конкретні обставини справи, ступінь винності того, хто оборонявся, і того, хто нападав, суд може зменшити розмір майнового стягнення. Шкода, заподіяна в стані необхідної оборони без перевищення меж останньої, відшкодуванню не підлягає.

10. Оскільки відповідно до ст. 11 КК злочином є суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), не утворюють стану необхідної оборони дії, спрямовані на припинення правопорушення та заподіяння шкоди, яке хоча формально й містить ознаки злочину, але через малозначність не становить суспільної небезпеки.

[...]

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. № 3 (витяги)

[...]

З метою поліпшення судового розгляду справ даної категорії Пленум Верховного Суду України постановляє:

[...]

2. При вирішенні питання, чи є незаконними носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), а також носіння, виготовлення, ремонт або збут холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, судам необхідно керуватися Положенням про дозвільну систему (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 576 з наступними змінами), Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 р. № 622; зі змінами, внесеними наказом від 13 квітня 1999 р. № 292) та іншими нормативними актами.

Питання про відповідальність за незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, радіоактивними матеріалами осіб, які ними користуються у зв'язку зі службовою діяльністю, вирішуються з урахуванням нормативних актів (інструкцій, правил, наказів тощо), що регулюють порядок поводження з цими предметами.

3. Судам слід мати на увазі, що основною характерною ознакою зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв та радіоактивних матеріалів є їх призначення – ураження живої цілі, знищення чи пошкодження оточуючого середовища. Вони можуть бути як саморобними, так і виготовленими промисловим способом.

4. Відповідно до названої Інструкції та інших нормативних актів до вогнепальної зброї, яка є предметом злочинів, передбачених статтями 262–264, 410 КК, належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей). Предметом злочину, передбаченого ст. 264 КК, крім зазначених вище видів вогнепальної зброї може бути також гладкоствольна мисливська зброя.

Пневматична зброя, сигнальні, стартові, будівельні, газові пістолети (револьвери), пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, ракетниці, а також вибухові пакети й інші імітаційно-піротехнічні та освітлювальні засоби, що не містять у собі вибухових речовин і сумішей, не можуть бути віднесені до предмета злочинів, відповідальність за які настає за статтями 262, 263 КК.

5. Бойовими припасами визнаються патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби в зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху. Патрони та набої до гладкоствольної мисливської зброї, а також патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, не є предметом злочинів, передбачених статтями 262, 263 КК.

6. До вибухових речовин належать порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню.

7. Під вибуховими пристроями слід розуміти саморобні чи виготовлені промисловим способом вироби одноразового застосування, спеціально підготовлені і за певних обставин спроможні за допомогою використання хімічної, теплової, електричної енергії або фізичного впливу (вибуху, удару) створити вражаючі фактори – спричинити смерть, тілесні ушкодження чи істотну матеріальну шкоду – шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин.

8. До холодної зброї належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаку, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою.

9. Згідно з п. 1.8 Правил забезпечення збереження ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання (затверджені наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 грудня 2000 р. № 241) радіоактивні матеріали – це будь-які матеріали, які містять радіонукліди і для яких питома активність та сумарна активність вантажу перевищують межі, установлені нормами, правилами й стандартами з ядерної та радіаційної безпеки.

10. У випадках, коли для вирішення питання про те, чи є відповідні предмети зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями або радіоактивними матеріалами, а також для з'ясування їх придатності до використання за цільовим призначенням потрібні спеціальні знання, у справі слід призначати експертизу з проведенням її у відповідних експертних установах. Для з'ясування лише придатності предмета до використання за цільовим призначенням достатньо участі спеціаліста.

11. Під незаконним зберіганням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв розуміються умисні дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці.

Незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями по їх переміщенню, транспортуванню особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо).

12. Незаконним придбанням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід вважати

умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) всупереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунком, на відшкодування боргу тощо.

13. Під незаконним виготовленням холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей.

Такими діями, зокрема, є перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, у зброю, придатну до стрільби, або мисливської (у тому числі гладкоствольної) рушниці – в обріз, виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боеприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо.

14. Ремонт холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів або вибухових пристроїв – це таке відновлення характерних властивостей зазначених предметів шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням.

15. Під незаконною передачею вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід розуміти надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу.

16. Незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо.

17. Відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем за ст. 262 КК настає незалежно від місця вилучення цих предметів.

Під викраденням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, радіоактивних матеріалів слід розуміти протиправне таємне чи відкрите, в тому числі із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, їх вилучення у юридичних або фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ними володіли.

18. Розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів утворює склад злочину, передбаченого ч. 3 ст. 262 КК. Цей злочин вважається закінченим з моменту вчинення нападу, поєданого з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

19. Привласнення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів має місце при їх утриманні, неповерненні володільцю особою, якій вони були довірені для зберігання, перевезення, пересилання, надані у зв'язку з виконанням службових обов'язків тощо або в якій опинились випадково чи якою були вилучені в іншої особи, котра володіла ними незаконно.

20. Вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів полягає в пред'явленні особі, яка законно чи незаконно ними володіє або у віданні чи під охороною якої вони перебувають, вимоги про їх передачу.

За частинами 1, 2 ст. 262 КК кваліфікується вимагання зазначених предметів, поєднане з погрозою обмеження прав і свобод або законних інтересів щодо особи чи її близьких родичів, пошкодження чи знищення їхнього майна, розголошення відомостей, які вони бажають зберегти в таємниці.

Відповідальність за ч. 3 ст. 262 КК настає за вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я.

Вимагання вважається закінченим складом злочину з моменту пред'явлення вимоги, поєднаної з відповідними погрозою чи насильством.

21. Заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами шляхом шахрайства здійснюється за допомогою обману чи зловживання довірою, а шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем – внаслідок протиправного використання нею своїх владних повноважень.

22. У разі викрадення складових частин, деталей чи вузлів, комплект яких дозволяє виготовити придатну до використання вогнепальну зброю, дії винної особи слід розцінювати як закінчений злочин і кваліфікувати за ст. 262 КК.

Викрадення складових частин і деталей бойових припасів, що містять вибухові речовини (запали, детонатори, підричники, гранати без підричників тощо), теж потрібно кваліфікувати за ст. 262 КК як закінчене розкрадання таких речовин.

23. Якщо винна особа незаконно заволоділа не придатними до використання вогнепальною зброю, бойовими припасами або їх частинами чи деталями, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями, помилково вважаючи їх такими, що можуть бути використані за призначенням, вчинене належить розцінювати як замах на заволодіння цими предметами і кваліфікувати за ст. 15 та відповідною частиною ст. 262 КК.

Незаконне заволодіння завідомо несправною вогнепальною зброєю (наприклад, учбовою) і приведення її в придатний до використання за призначенням стан необхідно кваліфікувати як заволодіння чужим майном та незаконне виготовлення вогнепальної зброї. Так само мають кваліфікуватися дії винного й у тому разі, коли для виготовлення придатної до використання зброї частина деталей була ним викрадена, а решта виготовлена самостійно чи придбана будь-яким іншим чином.

24. Незаконне заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями або радіоактивними матеріалами визнається повторним у разі вчинення його особою,

яка раніше вчинила злочин, передбачений ст. 262 КК, незалежно від того, чи було її за це засуджено, а також була вона виконавцем чи іншим співучасником такого злочину.

За ознакою повторності за ч. 2 ст. 262 КК слід кваліфікувати також передбачені ч. 1 цієї статті дії, вчинені після розбійного нападу або вимагання, поєднаного з насильством.

25. Оскільки незаконне заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями є самостійним складом злочину, подальші їх носіння, зберігання, ремонт, передача чи збут утворюють реальну сукупність злочинів, передбачених ст. 262 та ч. 1 ст. 263 КК.

Незаконне заволодіння радіоактивними матеріалами та подальше їх носіння, зберігання, використання тощо слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 262 КК і залежно від наслідків – ч. 1 чи ч. 2 ст. 265 КК.

26. Якщо викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або радіоактивних матеріалів та їх незаконне носіння, зберігання, передача чи збут здійснені для вчинення іншого злочину, такі дії мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною ст. 262 і ч. 1 ст. 263 або ст. 265 КК, а також як готування чи замах до вчинення іншого злочину.

За сукупністю злочинів, передбачених ст. 257 і ст. 262 або ч. 1 ст. 263 КК, належить кваліфікувати незаконне заволодіння чи незаконне придбання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або радіоактивних матеріалів, вчинені з метою організації банди чи використання цих предметів членами вже існуючої банди.

27. Відповідальність за ст. 264 КК настає у випадках зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів без додержання встановлених нормативними актами та загальноприйнятими правилами застережних заходів, які виключають можливість вільного доступу сторонніх осіб до цих предметів, а також незаконної передачі зазначених предметів іншій особі, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Кримінальну відповідальність тягне недбале зберігання будь-якої вогнепальної зброї та будь-яких бойових припасів (у тому числі гладкоствольної мисливської рушниці та бойових припасів до неї) незалежно від того, було воно законним чи незаконним.

Під загибеллю людей розуміється настання смерті хоча б однієї особи. Інші тяжкі наслідки – це заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній особі, середньої тяжкості – двом особам і більше, а також великої матеріальної шкоди будь-якій юридичній чи фізичній особі.

28. Звернути увагу судів на те, що під добровільною здачею органам влади зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, яка згідно з ч. 3 ст. 263 КК є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, необхідно розуміти такі дії, коли особа, маючи можливість і надалі зберігати будь-який із зазначених предметів, незалежно від мотивів за власним бажанням передає його відповідному державному органу.

[...]

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» від 26 квітня 2002 р. № 5 (витяги)

[...]

1. Звернути увагу судів на те, що згідно з чинним законом відповідальність за одержання хабара можуть нести лише службові особи. При вирішенні питання, чи є та або інша особа службовою, належить керуватися правилами, які викладено в пунктах 1 і 2 примітки до ст. 364 Кримінального кодексу України (далі – КК).

При цьому слід мати на увазі, що до представників влади належать, зокрема, працівники державних органів та їх апарату, які наділені правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання юридичними і фізичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості.

Організаційно-розпорядчі обов'язки – це обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконроби, бригадири тощо).

Адміністративно-господарські обов'язки – це обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в тому чи іншому обсязі є у начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, завідуючих складами, магазинами, майстернями, ательє, їх заступників, керівників відділів підприємств, відомчих ревізорів та контролерів тощо.

Особа є службовою не тільки тоді, коли вона здійснює відповідні функції чи виконує обов'язки постійно, а й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою.

Працівники підприємств, установ, організацій, які виконують професійні (адвокат, лікар, вчитель тощо), виробничі (наприклад, водій) або технічні (друкарка, охоронник тощо) функції, можуть визнаватися службовими особами лише за умови, що поряд із цими функціями вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки.

Службовими особами можуть визнаватися як громадяни України, так і іноземці та особи без громадянства.

[...]

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 (витяги)

Відповідно до статей 3 і 27 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінні-

стю. Право на життя є невід'ємним правом людини. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Суди України в цілому додержуються вимог законодавства, яке регулює відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи. Разом з тим є випадки, коли під час судового розгляду справ цієї категорії допускаються порушення як матеріального, так і процесуального закону. З метою забезпечення правильного й однакового застосування законодавства при розгляді справ про злочини проти життя та здоров'я особи Пленум Верховного Суду України постановляє:

1. Звернути увагу судів на необхідність суворого додержання вимог законодавства, що передбачає відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи. Однією з важливих гарантій здійснення проголошеного статтями 3 і 27 Конституції права людини на життя і здоров'я є беззастережне виконання судами вимог кримінально-процесуального закону щодо забезпечення прав потерпілих від зазначених злочинів. У справах про злочини даного виду суди зобов'язані як установлювати вину підсудних та призначати їм необхідне й достатнє для їх виправлення та попередження нових злочинів покарання, так і вживати всіх необхідних заходів до повного відшкодування заподіяної потерпілим матеріальної та моральної шкоди.

[...]

4. Особа, яка добровільно відмовилась від убивства потерпілого або заподіяння шкоди його здоров'ю, підлягає кримінальній відповідальності лише за умови, що фактично вчинене нею діяння містить склад іншого злочину. У цьому разі інші співучасники злочину відповідно до ч. 1 ст. 31 КК несуть відповідальність за готування до того злочину або замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець. Якщо ж відмова мала місце вже після вчинення дій, які особа вважала за необхідне виконати для доведення злочину до кінця, але його не було закінчено з причин, що не залежали від її волі, діяння належить кваліфікувати відповідно до ч. 2 ст. 15 КК як закінчений замах на злочин, який особа бажала вчинити. При цьому треба мати на увазі, що замах на злочин може бути вчинено лише з прямим умислом (коли особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання).

5. Умисне позбавлення життя двох або більше осіб кваліфікується за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК за умови, що їх убивство охоплювалось єдиним умислом винного. Для такої кваліфікації не має значення, яким мотивом керувався винний і чи був він однаковим при позбавленні життя кожного з потерпілих. Якщо ці мотиви передбачені як кваліфікуючі ознаки, дії винного додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК. Наявність розриву в часі при реалізації єдиного умислу на вбивство двох або більше осіб значення для кваліфікації злочину за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК не має.

6. Під убивством малолітньої дитини (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК) розуміється умисне позбавлення життя особи, якій не виповнилося 14 років. Ця кваліфікуюча ознака наявна тоді, коли винний достовірно знав, що потерпілий є малолітнім, або припускав це, або за обставинами справи повинен був і міг це усвідомлювати. Умисне вбивство жінки, яка перебувала у стані вагітності, за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК кваліфікується за умови, що винний завідомо знав про такий стан потерпілої.

7. Відповідальність за умисне вбивство заручника (п. 3 ч. 2 ст. 115 КК) настає за умови, що потерпілий був заручником (тобто особою, яка була захоплена чи трималася з метою спонукати її родичів, державну або іншу установу, підприємство чи організацію, фізичну або службову особу до вчинення чи утримання від вчинення

будь-якої дії як умови звільнення) і винна особа це усвідомлювала. Дії кваліфікуються як умисне вбивство заручника незалежно від того, чи була винна особа причетною до вчинення злочину, передбаченого ст. 147 КК. Разом з тим мотив такого вбивства повинен мати зв'язок із даним злочином (це можуть бути бажання спонукати зазначених у ст. 147 КК осіб, установу, підприємство, організацію до вчинення чи утримання від вчинення певних дій, помста за невиконання висунутих вимог, прагнення приховати захоплення чи тримання заручника або інший злочин, вчинений під час їх здійснення, тощо). Дії особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 147 КК і умисно вбила заручника, мають кваліфікуватися за ч. 2 цієї статті за ознакою спричинення тяжких наслідків і за п. 3 ч. 2 ст. 115 КК.

8. Умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК), якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глуmlinня тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глуmlinням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань. Не можна кваліфікувати умисне вбивство за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК на тій підставі, що винна особа в подальшому з метою приховання цього злочину знищила або розчленувала труп. Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК), або матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК), або при перевищенні меж необхідної оборони чи в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118 КК), кваліфікується тільки за цими статтями КК, навіть якщо воно й мало ознаки особливої жорстокості.

9. Як учинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115), умисне вбивство кваліфікується за умови, що винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує такий спосіб убивства, який є небезпечним для життя не тільки цієї особи, а й інших людей. При цьому небезпека для життя інших людей має бути реальною. У разі, коли винний, позбавляючи життя особу, помилково вважав, що робить це таким способом, який є небезпечним для життя потерпілого та інших людей, в той час як той фактично небезпечним не був, вчинене належить кваліфікувати як замах на вчинення злочину, передбаченого п. 5 ч. 2 ст. 115 КК). Якщо при умисному вбивстві, вчиненому небезпечним для життя багатьох осіб способом, позбавлено життя й іншу особу (інших осіб), злочин кваліфікується за пунктами 1 і 5 ч. 2 ст. 115 КК, а якщо заподіяно шкоду її (їх) здоров'ю, – за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК та відповідними статтями цього Кодексу, що передбачають відповідальність за умисне заподіяння тілесних ушкоджень.

10. За п. 6 ч. 2 ст. 115 КК як учинене з корисливих мотивів умисне вбивство кваліфікується в разі, коли винний, позбавляючи життя потерпілого, бажав одержати у зв'язку з цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, коштовностями, цінними паперами, майном тощо), одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків (одержати спадщину, позбавитися боргу, звільнитися від платежу тощо) або досягти іншої матеріальної вигоди. При цьому не має значення, чи одержав винний ту вигоду, яку бажав одержати внаслідок

убивства, а також коли виник корисливий мотив – до початку чи під час вчинення цього злочину. Як учинене з корисливих мотивів слід кваліфікувати й умисне вбивство з метою подальшого використання органів чи тканин людини в певних корисливих цілях (для трансплантації, незаконної торгівлі тощо). У разі вчинення умисного вбивства під час розбійного нападу, вимагання, незаконного заволодіння транспортним засобом дії винного кваліфікуються за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК і статтею, якою передбачено відповідальність за злочинне заволодіння майном (ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 289 КК). Якщо умисел на заволодіння майном виник у винного після вбивства, вчиненого з інших мотивів, кваліфікація його дій за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК виключається.

11. Як умисне вбивство з хуліганських мотивів за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК дії винного кваліфікуються, коли він позбавляє іншу особу життя внаслідок явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу. Якщо крім убивства з хуліганських мотивів винний вчинив ще й інші хуліганські дії, що супроводжувались особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, вчинене кваліфікується за п. 7 ч. 2 ст. 115 і за відповідною частиною ст. 296 КК. Не можна кваліфікувати як вчинене з хуліганських мотивів умисне вбивство під час сварки чи бійки, яку розпочав сам потерпілий, а так само з ревнощів, помсти чи з інших мотивів, що виникли на ґрунті особистих стосунків, навіть якщо при цьому було порушено громадський порядок.

12. Відповідальність за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цієї особою службового або громадського обов'язку настає, якщо злочин вчинено з метою не допустити чи перепинити правомірну діяльність потерпілого у зв'язку з виконанням ним зазначеного обов'язку, змінити характер останньої, а так само з мотивів помсти за неї незалежно від часу, що минув з моменту виконання потерпілим своїх обов'язків до вбивства. Виконання службового обов'язку – це діяльність особи, яка входить до кола її повноважень, а громадського обов'язку – здійснення спеціально покладених на особу громадських повноважень чи вчинення інших дій в інтересах суспільства або окремих громадян (наприклад, перепинення правопорушення, повідомлення органів влади про злочин або про готування до нього). Близькі родичі в розумінні п. 8 ч. 2 ст. 115 КК – це батьки, один із подружжя, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки (п. 11 ст. 32 Кримінально-процесуального кодексу України далі – КПК). Хуліганство й наступне вбивство особи, яка перепиняла ці дії, належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 296 і п. 8 ч. 2 ст. 115 КК. Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, захисника чи представника особи або їх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав належить кваліфікувати тільки за статтями 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК. Разом з тим, коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті.

13. За п. 9 ч. 2 ст. 115 КК настає відповідальність за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення. Для кваліфікації умисного вбивства як такого, що вчинене з метою приховати інший злочин, не має значення, чи був винний причетним до злочину, який приховується. Якщо він вчинив умисне вбивство з метою приховати раніше вчинений ним злочин, його дії кваліфікуються за тією статтею КК, якою передбачено відповідальність за приховуваний злочин, та за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК. Дії винного, який вчинив умисне вбивство з метою приховати злочин іншої особи, додатково кваліфікувати ще й за ст. 396 КК не потрібно. Якщо вбивство з метою приховання злочину, вчиненого іншою особою, було заздалегідь обіцяне, відповідальність настає за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК і за пособництво в тому злочині, який приховувався. Дії винного кваліфікуються як умисне вбивство з метою полегшити вчинення іншого злочину незалежно від того, був цей злочин вчинений чи ні.

14. Умисне вбивство тягне відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, якщо воно було поєднане зі зґвалтуванням потерпілої особи або насильницьким задоволенням із нею статевої пристрасті неприродним способом, тобто мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після нього. При цьому злочинні дії кваліфікуються і за ч. 4 ст. 152 чи ч. 3 ст. 153 КК або ще й за відповідною частиною ст. 15 КК. Умисне вбивство з метою задовольнити статеву пристрасть із трупом також тягне відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК. У випадках, коли особу було умисно вбито через певний час після її зґвалтування чи насильницького задоволення з нею статевої пристрасті неприродним способом з метою їх приховання, дії винного кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 152 або ст. 153 та п. 9 ч. 2 ст. 115 КК.

15. Умисне вбивство, вчинене на замовлення (п. 11 ч. 2 ст. 115 КК), – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх. Якщо замовлення умисного вбивства мало форму угоди, відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК настає незалежно від того, коли були вчинені обіцяні виконавцеві дії – до чи після вбивства, виконав чи не виконав замовник свою обіцянку, збирався він це робити чи ні. До дій матеріального характеру, зокрема, належать сплата виконавцеві винагороди за вчинення вбивства, передача чи збереження прав на майно, звільнення від майнових зобов'язань тощо. Під діями нематеріального характеру розуміються будь-які дії, вчинення чи невчинення яких безпосередньо не пов'язане з матеріальними інтересами виконавця вбивства. У випадках, коли умисне вбивство на замовлення вчинюється з метою одержання від замовника грошей, матеріальних цінностей чи інших вигод матеріального характеру (тобто з корисливих мотивів), дії виконавця кваліфікуються за пунктами 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК. Замовник умисного вбивства залежно від конкретних обставин справи повинен визнаватись або підбурювачем, або організатором злочину (якщо тільки він не є його співвиконавцем). Його дії належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК, а за наявності до того підстав – і за іншими пунктами цієї статті (наприклад, за п. 6 – якщо виконавець позбавив особу життя з метою одержання вигод матеріального характеру, за п. 12 – коли вбивство

було замовлено групі осіб). Дії замовника умисного вбивства, який одночасно був і співвиконавцем цього злочину, кваліфікуються за пунктами 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попередньою змовою групою осіб, а за наявності до того підстав – і за іншими пунктами цієї статті. Якщо замовник, який не є співвиконавцем убивства, керувався корисливими, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, пунктами 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК. Відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК настає лише у випадках, коли замовляється саме умисне вбивство особи, а не якийсь інший насильницький злочин щодо неї. Якщо замовник доручив заподіяти потерпілому тілесні ушкодження, а виконавець умисно вбив його, замовник несе відповідальність за співучасть у тому злочині, який він організував чи до вчинення якого схилив виконавця, а останній – за той злочин, який він фактично вчинив. У разі, коли виконавець погодився позбавити потерпілого життя, але з причин, що не залежали від його волі, умисел на вбивство до кінця не довів, дії замовника залежно від конкретних обставин справи кваліфікуються як співучасть у готуванні до умисного вбивства на замовлення чи в замаху на вчинення цього злочину.

16. Вчиненим за попередньою змовою групою осіб (п. 12 ч. 2 ст. 115 КК) умисне вбивство вважається тоді, коли в позбавленні потерпілого життя брали участь декілька осіб (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його виконання. За цей злочин несуть відповідальність і ті особи, котрі хоча й не вчинювали дій, якими безпосередньо була заподіяна смерть потерпілому, але будучи об'єднаними з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, спрямованим на позбавлення потерпілого життя, виконали хоча б частину того обсягу дій, який група вважала необхідним для реалізації цього умислу. З урахуванням конкретних обставин справи та змісту спільного умислу осіб, що вчинюють убивство за попередньою змовою, до таких дій належать: застосування на початку нападу насильства щодо потерпілого з метою приведення його у безпорадний стан з тим, щоб інший співучасник, скориставшись таким станом, заподіяв потерпілому смерть; подолання опору потерпілого з метою полегшити заподіяння йому смерті іншим співучасником; усунення певних перешкод, що в конкретній ситуації заважають іншій особі заподіяти потерпілому смерть або істотно ускладнюють це; надання особі, яка згідно з домовленістю заподіює смерть потерпілому, конкретної допомоги під час учинення вбивства (у вигляді порад, передачі зброї тощо); ведення спостереження за потерпілим, іншими особами чи обстановкою безпосередньо перед убивством або під час його вчинення з метою забезпечити реалізацію спільного умислу тощо. Якщо учасники групи діяли узгоджено щодо декількох осіб, хоча кожен із них позбавив життя одного потерпілого, дії кожного зі співучасників розглядаються як умисне вбивство двох або більше осіб, вчинене за попередньою змовою, і кваліфікується за пунктами 1 і 12 ч. 2 ст. 115 КК. Умисне вбивство, вчинене організованою групою, також кваліфікується за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК. У разі, коли група осіб, яка вчинила за попередньою змовою умисне вбивство, являла собою злочинну організацію, озброєну банду, терористичну групу чи терористичну організацію, не передбачене законом воєнізоване або збройне формування, організовану групу, створену з метою тероризування у виправних установах засуджених чи нападу на адміністрацію цих установ, відповідальність учасників групи настає за п. 12 ч. 2 ст. 115 та відповідно за ч. 1 ст. 255, ст. 257, ч. 3 або ч. 4 ст. 258, ч. 5 ст. 260, ст. 392 КК.

17. За п. 13 ч. 2 ст. 115 КК кваліфікуються дії особи, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком убивства, передбаченого статтями 116–118 цього Кодексу. Відповідальність за повторне умисне вбивство настає незалежно від того, чи була винна особа раніше засуджена за перший злочин, вчинила вона закінчене вбивство чи готування до нього або замах на нього, була вона виконавцем чи іншим співучасником злочину. Якщо винний не був засуджений за раніше вчинене вбивство чи готування до нього або замах на нього, ці його дії підлягають самостійній кваліфікації, а повторно вчинене вбивство кваліфікується за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК. Окремо кваліфікуються діяння й у випадках, коли спочатку було вчинено закінчене умисне вбивство, а потім – готування до такого ж злочину чи замах на нього. При вчиненні декількох умисних убивств за обтяжуючих обставин, передбачених різними пунктами ч. 2 ст. 115 КК, дії винного кваліфікуються за цими пунктами та за п. 13 ч. 2 зазначеної статті з урахуванням повторності. Вбивство не може кваліфікуватися за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК, коли судимість за раніше вчинене вбивство знята чи погашена в установленому законом порядку, коли на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення до відповідальності за перший злочин, а у випадку, передбаченому ч. 4 ст. 49 КК, – коли особа була звільнена судом від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Під раніше вчиненим умисним вбивством розуміються не тільки вбивства, кваліфіковані за ст. 115 КК 2001 р. чи статтями 94 і 93 КК 1960 р., а й убивства, відповідальність за які передбачена іншими статтями КК (статті 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК 2001 р. чи відповідні статті КК 1960 р.). Судам слід мати на увазі, що при співучасті в убивстві така кваліфікуюча ознака цього злочину, як вчинення його особою, що раніше вчинила умисне вбивство, повинна враховуватися при кваліфікації дій тільки тих співучасників, яких ця ознака стосується.

18. При засудженні особи за декількома пунктами ч. 2 ст. 115 КК покарання за кожним пунктом цієї статті окремо не призначається. Проте при його призначенні необхідно враховувати наявність у діях винного декількох кваліфікуючих ознак умисного вбивства як обставин, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину.

19. У випадках, коли винна особа, вчинюючи умисне вбивство, керувалась не одним, а декількома мотивами, судам належить з'ясувати, який із них був домінуючим, і кваліфікувати злочинні дії за тим пунктом ч. 2 ст. 115 КК, яким визначено відповідальність за вчинення вбивства з такого мотиву. Разом з тим в окремих випадках залежно від конкретних обставин справи можлива кваліфікація дій винної особи і за кількома пунктами ч. 2 ст. 115 КК, якщо буде встановлено, що передбачені ними мотиви (мета) рівною мірою викликали у винного рішучість вчинити вбивство.

20. Умисне вбивство без кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, а також без ознак, передбачених статтями 116–118 КК, зокрема в обопільній сварці чи бійці або з помсти, ревнощів, інших мотивів, викликаних особистими стосунками винного з потерпілим, підлягає кваліфікації за ч. 1 ст. 115 КК.

21. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини слід кваліфікувати за ст. 117 КК, якщо воно вчинене під час пологів або одразу ж після них. Вчинення цих дій через деякий час після пологів за відсутності кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, тягне відповідальність за ч. 1 зазначеної статті.

22. Для відмежування умисного вбивства від умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК), суди повин-

ні ретельно досліджувати докази, що мають значення для з'ясування змісту і спрямованості умислу винного. Питання про умисел необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їх стосунки. Визначальним при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій: (при умисному вбивстві настання смерті охоплюється умислом винного, а в разі заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, ставлення винного до її настання характеризується необережністю. Якщо винний діяв з умислом на вбивство, тривалість часу, що минув з моменту заподіяння ушкоджень до настання смерті потерпілого, для кваліфікації злочину як умисного вбивства значення не має.

23. Потрібно мати на увазі, що суб'єктивна сторона вбивства або заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, відповідальність за які передбачено статтями 116 і 123 КК, характеризується не лише умислом, а й таким емоційним станом винного, який значною мірою знижував його здатність усвідомлювати свої дії або керувати ними. Необхідною умовою кваліфікації дій винного за зазначеними статтями є сильне душевне хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знущання чи тяжкої образи з боку потерпілого. Насильство може бути як фізичним (заподіяння тілесних ушкоджень або побоїв, незаконне позбавлення волі тощо), так і психічним (наприклад, погроза завдати фізичної, моральної чи майнової шкоди). До тяжкої образи слід відносити явно непристойну поведінку потерпілого, що особливо принижує гідність чи ганьбить честь винного або близьких йому осіб. У випадках, коли вбивство вчинено або тяжке тілесне ушкодження заподіяно після того, як стан сильного душевного хвилювання минув, дії винного потрібно кваліфікувати за статтями КК, що передбачають відповідальність за вчинення зазначених злочинів без пом'якшуючих обставин. Неправомірна поведінка потерпілого в такому разі може бути визнана обставиною, що зменшує суспільну небезпечність злочину і пом'якшує покарання винного.

24. Відповідальність за ст. 118 або ст. 124 КК за вбивство чи заподіяння тяжкого тілесного ушкодження в разі перевищення меж необхідної оборони або перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, настає лише за умови, що здійснений винним захист явно не відповідав небезпечності посягання чи обставовці, яка склалася.

25. За заподіяння (умисно або через необережність) середньої тяжкості чи легкого тілесного ушкодження у стані сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірною поведінкою потерпілого, або в разі перевищення меж необхідної оборони чи перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, кримінальної відповідальності чинним КК не встановлено.

26. У випадках, коли особа, яка позбавила потерпілого життя чи заподіяла йому тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своїх дій чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення (злочинна самовпевненість), або ж не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була й могла їх передбачити (злочинна недбалість), її дії слід розглядати як убивство через необережність чи заподіяння необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження і кваліфікувати

відповідно за ст. 119 чи ст. 128 КК. Не можна, зокрема, розглядати як умисне вбивство випадки, коли смерть потерпілого настала від ушкодження, одержаного при падінні від поштовху чи удару, якщо винний не бажав або свідомо не припускав настання таких наслідків. Такі дії, залежно від змісту суб'єктивної сторони злочину, можуть кваліфікуватись як убивство через необережність чи як умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого. [...]

6. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15 (витяги)

Згідно зі ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

[...]

Перевищення влади або службових повноважень є небезпечним злочином, який вчинюється у сфері службової діяльності і посягає на охоронювані законом права й інтереси окремих громадян, інтереси юридичних осіб, державні та громадські інтереси.

[...]

1. Звернути увагу судів на те, що належне здійснення правосуддя у справах про перевищення влади або службових повноважень повинно максимально сприяти захисту охоронюваних законом прав та інтересів окремих громадян, інтересів юридичних осіб, державних і громадських інтересів, зміцненню законності та правопорядку.

2. При розгляді справ про перевищення влади або службових повноважень суди відповідно до вимог ст. 161 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) повинні, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, створювати необхідні умови для виконання сторонами їхніх процесуальних обов'язків та здійснення наданих їм прав, зокрема щодо з'ясування всіх фактичних обставин справи; службового становища й кола повноважень особи, обвинувачуваної у вчиненні злочину; мотиву, мети і характеру вчинених дій, їх зв'язку зі службовим становищем зазначеної особи та наслідками, що настали; даних, що характеризують цю особу, її поведінку до вчинення злочину.

Суди зобов'язані вимагати від органів досудового слідства долучення до матеріалів кримінальних справ про перевищення влади або службових повноважень копій нормативно-правових актів, положень, інструкцій, інших документів, що розкривають характер повноважень службової особи.

[...]

4. Відповідно до ч. 1 ст. 365 КК перевищенням влади або службових повноважень визнається умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо ними заподіяно істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

При вирішенні питання про те, чи є вихід за межі наданих прав або повноважень явним, суди мають враховувати, наскільки він був очевидним для службової особи

і чи усвідомлювала вона протиправність своєї поведінки. Мотиви та мета вчинення таких дій можуть бути різними і на кваліфікацію злочину, як правило, не впливають.

Ставлення службової особи до наслідків вчинюваних нею дій можливе як умисне, так і необережне.

[...]

5. Судам необхідно відмежовувати перевищення влади або службових повноважень від зловживання владою або службовим становищем. В останньому випадку службова особа незаконно, всупереч інтересам служби використовує надані їй законом права і повноваження (ст. 364 КК).

Під перевищенням влади або службових повноважень треба розуміти:

а) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства;

б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, – за відсутності цих умов;

в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально;

г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти.

[...]

15. Коли службова особа перевищила владу або службові повноваження з метою запобігти шкідливим наслідкам, більш значним, ніж фактично заподіяна шкода, і їх не можна було відвернути іншими засобами, ті дії як вчинені в стані крайньої необхідності відповідно до ст. 39 КК не можуть бути визнані злочинними.

[...]

16. Питання про відповідальність службової особи, яка перевищила владу або службові повноваження на підставі наказу чи розпорядження керівника, і це потягло шкідливі наслідки, вирішується з урахуванням вимог ст. 41 КК.

[...]

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання застосування судами України законодавства» при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства» № 2 від 28 березня 2008 р. (витяги)

З метою забезпечення додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, правильного й однакового застосування судами законодавства, яке регулює порядок надання дозволу на проникнення до житла чи до іншого володіння особи, зняття інформації з каналів зв'язку, контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією, застосування інших технічних засобів одержання інформації, пов'язане з обмеженням конституційних прав громадян, Пленум Верховного Суду України постановляє дати судам такі роз'яснення:

1. Відповідно до статті 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

[...]

2. Відповідно до пунктів 7, 9 частини першої, частини другої статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», пункту 6 частини другої статті 7

Закону України «Про контррозвідальну діяльність», статті 15 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» за вмотивованим рішенням суду можуть бути застосовані такі обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30, 31, 32 Конституції України:

негласне проникнення до житла чи до іншого володіння особи;

зняття інформації з каналів зв'язку;

контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією;

застосування інших технічних засобів одержання інформації.

КПК передбачено можливість застосування таких обмежень зазначених конституційних прав і свобод людини і громадянина:

огляд та обшук житла чи іншого володіння особи (стаття 14¹, частина п'ята статті 177; частина четверта статті 190 КПК);

примусова виїмка із житла чи іншого володіння особи (стаття 14¹, частина четверта статті 178 КПК);

арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку (стаття 14¹, частина четверта статті 187 КПК);

огляд і виїмка кореспонденції та дослідження інформації, знятої з каналів зв'язку (стаття 187¹ КПК).

Обмеження вказаних конституційних прав і свобод людини і громадянина під час проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства допускається лише за вмотивованим рішенням суду (крім випадку, передбаченого частиною третьою статті 30 Конституції України) і носять винятковий та тимчасовий характер. До порушення кримінальної справи вони застосовуються з метою запобігання тяжкого чи особливо тяжкого злочину, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо. Надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів після порушення кримінальної справи не залежить від тяжкості злочину.

У випадках, передбачених пунктом 4 частини першої статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», пунктом 5 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідальну діяльність», за рішенням суду можуть бути витребувані документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів.

3. При вирішенні питання про зняття інформації з каналів зв'язку слід враховувати положення статті 1 Закону України від 18 листопада 2003 р. № 1280-IV «Про телекомунікації», якою визначено відповідні терміни, що вживаються у зазначеному Законі.

Зняття інформації з каналів зв'язку полягає у застосуванні технічного обладнання, яке дає змогу прослуховувати, фіксувати та відтворювати інформацію, що передавалася цим каналом зв'язку. Така інформація може включати дані як про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж, так і щодо змісту інформації, яка була передана каналом зв'язку.

Перелік видів кореспонденції, на яку може бути накладено арешт, визначений частиною другою статті 187 КПК, не є вичерпним, тому судам необхідно також враховувати положення статті 1 Закону України від 4 жовтня 2001 року № 2759-III «Про поштовий зв'язок».

Контроль за листуванням, телеграфною та іншою кореспонденцією полягає в огляді поштових відправлень, їх копіюванні. Під контролем за телефонними розмовами слід розуміти не тільки їх прослуховування і фіксування, але й одержання інформації про телефонні розмови, які відбулися, щодо абонентів розмов, часу і тривалості розмов.

Під іншими технічними засобами отримання інформації слід розуміти такі засоби, які дають змогу негласно фіксувати поза каналами зв'язку розмови, дії, обстановку.

4. Подання керівника оперативного підрозділу або його заступника про проведення відповідних оперативно-розшукових заходів під час перевірки заяви або повідомлення про злочини до порушення кримінальної справи (частина п'ята статті 97 КПК), подання слідчого про проведення заходів, передбачених частиною п'ятою статті 177, частиною четвертою статті 178, статтею 187¹, частиною четвертою статті 190 КПК, і подання органу дізнання про проведення таких же заходів після порушення кримінальної справи (стаття 104 КПК) має бути погоджено з прокурором.

Погодження з прокурором подання керівника оперативного підрозділу або його заступника про негласне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, зняття інформації з каналів зв'язку, контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією, застосування інших технічних засобів одержання інформації у всіх інших випадках закон (частина друга статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») не вимагає.

У разі надходження до провадження суду подання, яке повинно бути погоджено з прокурором, але з ним не погоджено, суд має відмовити у його розгляді, про що виноситься вмотивована постанова. Така відмова не перешкоджає повторному зверненню до суду з того ж питання після погодження подання з прокурором.

5. Вирішуючи питання про прийняття до розгляду подань про дачу дозволу на тимчасове обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30, 31, 32 Конституції України, під час проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства суди мають вимагати, щоб ці подання відповідали вимогам закону.

Зокрема, у поданні керівника оперативного підрозділу або його заступника про негласне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, зняття інформації з каналів зв'язку, здійснення контролю за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією, застосування інших технічних засобів одержання інформації повинно зазначатися: ким і коли заведено оперативно-розшукову або контррозвідувальну справу, її номер; особа, стосовно якої пропонується здійснити відповідні заходи, із зазначенням усіх можливих даних про неї; підстави здійснення оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, ознаки злочину, які зазначені у постанові про заведення справи та статті (частини статті) Кримінального кодексу України (далі – КК).

У поданні мають міститися посилання на відповідні положення законів України, якими визначено підстави застосування заходів, указано мету, з якою пропонується їх здійснити, обґрунтування терміну їх застосування та неможливості одержати інформацію іншим способом, орган чи особа, яка буде здійснювати заходи. Має бути зазначено, які саме заходи пропонується здійснити, спосіб їх здійснення, об'єкт здійснення заходів з конкретними характеристиками (номер каналу зв'язку, його

вид, адреса житла чи іншого володіння особи, вмотивовані дані про їх належність особі та дані про те, що особа може користуватися ними, тощо).

Якщо оперативно-розшукова діяльність здійснюється за дорученням органу дізнання, слідчого, прокурора чи суду, інших передбачених частиною другою статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» осіб, органів чи організацій, про це повинно бути зазначено в поданні з посиланням на конкретний документ, його номер і дату, номер кримінальної справи, щодо кого вона порушена, за якими статтями (частинами статей) КК.

6. Суди не вправі надавати дозволи на проведення оперативно-розшукових заходів, якими тимчасово обмежуються конституційні права і свободи людини і громадянина, якщо стосовно особи не заведено оперативно-розшукову або контррозвідувальну справу чи немає даних, які б свідчили, що отримати інформацію в інший спосіб неможливо.

7. Вирішуючи питання про прийняття до провадження подання слідчого про проведення заходів, передбачених частиною четвертою статті 190, частиною п'ятою статті 177, частиною четвертою статті 178, статтею 187¹ КПК, або подання органу дізнання про проведення таких же заходів після порушення кримінальної справи, суди повинні вимагати, щоб у поданні зазначалася назва посади, звання чи класний чин, прізвище та ініціали особи, яка вносить подання, дані про погодження його з прокурором, дані про те, коли і проти кого порушено кримінальну справу, дані про особу підозрюваного (обвинуваченого).

У поданні про проведення обшуку, огляду чи виїмки має бути зазначено адресу житла чи іншого володіння особи, де планується провести ці дії, дані про те, що знаряддя злочину, речі чи цінності здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети та документи, сліди злочину та інші речові докази, які можуть мати значення для справи, знаходяться в цьому житлі чи іншому володінні особи.

8. При розгляді подання про тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина суддя перевіряє, чи відображено в ньому всі необхідні дані для їх розгляду, чи підписане воно повноваженою службовою особою і чи погоджене воно у визначених законом випадках з прокурором, вивчає матеріали оперативно-розшукової, контррозвідувальної або кримінальної справи, за необхідності вислуховує суб'єкта внесення подання і виносить умотивовану постанову про задоволення подання або відмову в такому задоволенні.

Обсяги надання матеріалів справи визначаються суддею. Невиконання законних вимог судді може бути підставою для відмови в задоволенні подання.

При розгляді подань суди повинні звертати особливу увагу на строки, протягом яких планується обмежити права людини. У будь-якому разі ці строки не можуть перевищувати строки ведення конкретної оперативно-розшукової справи (стаття 9¹ Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Розгляд подань, внесених у порядку, передбаченому частиною п'ятою статті 97 та частиною третьою статті 187 КПК, частиною другою статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», статтею 15 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», статтею 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється суддею невідкладно в режимі, що забезпечує нерозголошення даних, які містяться у них та відповідних матеріалах справи.

Оригінали та другі примірники подання і постанови суду готуються та зберігаються з дотриманням правил таємного діловодства, визначених у «Порядку організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1561-12.

У даному випадку ведення протоколу судового засідання законом не передбачено.

9. Подання слідчого про проведення огляду, обшуку або виїмки з житла чи іншого володіння особи, арешту на кореспонденцію та її огляд, зняття інформації з каналів зв'язку розглядається судом лише по порушеній кримінальній справі, яка перебуває у його провадженні, після внесення до суду такого подання, погодженого з прокурором, у порядку, передбаченому статтями 177, 178, 187, 187¹, 190 КПК.

Порушення кримінальної справи за фактом вчинення злочину не є перешкодою для розгляду вказаних подань.

10. Арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку допускається лише за наявності достатніх підстав уважати, що у листах, телеграфній та іншій кореспонденції підозрюваного чи обвинуваченого іншим особам або інших осіб підозрюваному чи обвинуваченому, а також в інформації, якою вони обмінюються за допомогою засобів зв'язку, містяться дані про вчинений злочин або документи і предмети, що мають доказове значення, і якщо іншими способами одержати ці дані неможливо.

Крім того, відповідно до частини третьої статті 187 КПК до порушення кримінальної справи може бути накладено арешт на кореспонденцію та прийнято рішення про зняття інформації з каналів зв'язку з метою запобігти злочину.

11. Під житлом у значенні, що використовується у статтях 177, 178 КПК, пункті 7 частини першої статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», треба розуміти: 1) особистий будинок з усіма приміщеннями, які призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, а також ті приміщення, які хоча й не призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, але є складовою будинку; 2) будь-яке житлове приміщення, незалежно від форми власності, яке належить до житлового фонду і використовується для постійного або тимчасового проживання (будинок, квартира в будинку будь-якої форми власності, окрема кімната в квартирі тощо); 3) будь-яке інше приміщення або забудова, які не належать до житлового фонду, але пристосовані для тимчасового проживання (дача, садовий будинок тощо).

Згідно з вимогами статті 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» судам необхідно враховувати, що відповідно до практики Європейського суду з прав людини поняття «житло» у пункті 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4.XI.1950) охоплює не лише житло фізичних осіб. Воно може поширюватися на офісні приміщення, які належать фізичним особам, а також офіси юридичних осіб, їх філій та інші приміщення.

Як «інше володіння» слід розуміти такі об'єкти (природного походження та штучно створені), які за своїми властивостями дають змогу туди проникнути і зберегти або приховати певні предмети (речі, цінності). Ними можуть бути, зокрема, земельна ділянка, сарай, гараж, інші господарські будівлі та інші будівлі побутового, виробничого та іншого призначення, камера сховища вокзалу (аеропорту), індивідуальний банківський сейф, автомобіль тощо.

[...]

8. Постанова Пленуму Верховного Суду України
«Про судову практику у справах про злочини проти власності»
від 6 листопада 2009 року № 10 (витяг)

З метою реалізації конституційних гарантій захисту всіх форм власності від злочинних посягань, однакового та правильного застосування судами законодавства про відповідальність за злочини проти власності, запобігання судових помилок при розгляді справ цієї категорії Пленум Верховного Суду України постановляє дати судам такі роз'яснення:

1. Звернути увагу, що у справах про злочини проти власності суди зобов'язані як установлювати вину підсудних і призначати їм необхідне й достатнє для їх виправлення та попередження нових злочинів покарання, так і вживати передбачені законом заходи для реалізації прав потерпілих на відшкодування заподіяної шкоди.

2. Предметом злочинів проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія.

Якщо за викрадення, заволодіння, привласнення, знищення, пошкодження та інші діяння щодо певного майна, предметів або засобів (наприклад, вогнепальна зброя, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, радіоактивні матеріали тощо) відповідальність передбачено за статтями, які містяться в інших розділах Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК), то такі діяння мають кваліфікуватися за цими статтями і додаткової кваліфікації за відповідними статтями розділу VI Особливої частини КК не потребують.

3. Крадіжка (таємне викрадення чужого майна) – це викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб.

Грабіж – це відкрите викрадення чужого майна у присутності потерпілого або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винної особи, яка у свою чергу усвідомлює, що її дії помічені і оцінюються як викрадення.

Розрізняючи крадіжку і грабіж, слід виходити зі спрямованості умислу винної особи та даних про те, чи усвідомлював потерпілий характер вчинюваних винною особою дій. У зв'язку з цим викрадення належить кваліфікувати як крадіжку не лише тоді, коли воно здійснюється за відсутності потерпілого, але й у присутності сторонніх осіб, які не усвідомлюють факту викрадення майна і не можуть дати йому належної оцінки (психічно хворі, малолітні). Викрадення є таємним і в тому разі, коли воно відбувається у присутності потерпілої особи за умови, що винна особа не знає про це чи вважає, що робить це непомітно для неї, а також тоді, коли викрадення вчиняється у присутності особи, якій доручено майно, але вона перебуває в такому стані, що виключає можливість усвідомлювати значення того, що відбувається (сон, непритомність, стан сп'яніння).

4. Крадіжку і грабіж потрібно вважати закінченими з моменту, коли винна особа вилучила майно і мала реальну можливість розпоряджатися чи користуватися ним.

Якщо особа, котра протиправно заволоділа майном, такої реальної можливості не мала, її дії слід розглядати залежно від обставин справи як закінчений чи незакінчений замах на вчинення відповідного злочину. Закінченим замахом на крадіжку є дії особи, яка викрала майно, але одразу була викрита.

Дії, розпочаті як крадіжка, але виявлені потерпілим чи іншими особами і, незважаючи на це, продовжені винною особою з метою заволодіння майном, належить кваліфікувати як грабіж, а в разі застосування насильства чи висловлювання погрози його застосування – залежно від характеру насильства чи погрози – як грабіж чи розбій.

Коли винна особа вже отримала реальну можливість розпорядитися чи користуватися протиправно вилученим майном, але застосовує насильство лише з метою уникнення затримання, її дії не можуть визнаватися грабежем, поєднаним з насильством. Залежно від способу вилучення майна вони можуть розцінюватись як крадіжка або грабіж. Застосування насильства в такому випадку утворює окремий склад злочину і потребує окремої кваліфікації залежно від тяжкості наслідків та заподіяної потерпілому фізичної шкоди.

5. Під насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого при грабежі, слід розуміти умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання удару, побоїв, незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння. Такі насильницькі дії, вчинені під час грабежу, повністю охоплюються частиною другою статті 186 КК і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК не потребують.

6. Розбій як злочин проти власності (стаття 187 КК) – це напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства.

Під нападом за статтею 187 КК слід розуміти умисні дії, спрямовані на негайне вилучення чужого майна шляхом застосування фізичного або психічного насильства, зазначеного в частині першій цієї статті.

Розбій вважається закінченим з моменту нападу, поєднаного із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, або з погрозою застосування такого насильства, незалежно від того, заволоділа винна особа майном потерпілого чи ні.

7. Крадіжка, грабіж або розбій, поєднані з незаконним проникненням до житла, іншого приміщення чи сховища, кваліфікуються відповідно за частиною третьою статті 185, частиною третьою статті 186, частиною третьою статті 187 КК. Додатково за статтею 162 КК такі дії кваліфікувати не потрібно.

Якщо незаконне проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища поєднане зі вчиненням крадіжки, кримінальну відповідальність за яку з огляду на вартість викраденого законом не передбачено, вчинене належить кваліфікувати за статтею 162 КК.

8. Відповідно до статті 189 КК вимагання полягає у незаконній вимозі передати чуже майно чи право на майно або вчинити будь-які дії майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмежити права, свободи або законні інтереси цих осіб, пошкодити чи знищити їхнє майно або майно, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголосити відомості, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Погроза при вимаганні може стосуватись як самого потерпілого, так і його близьких родичів. Близькими родичами відповідно до пункту 11 статті 32 Кримі-

нально-процесуального кодексу України (далі – КПК) є батьки, дружина, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки.

Вимагання є закінченим злочином з моменту пред'явлення вимоги, поєднаної з вказаними погрозами, насильством, пошкодженням чи знищенням майна незалежно від досягнення поставленої винною особою мети.

9. Небезпечне для життя чи здоров'я насильство (стаття 187, частина третя статті 189 КК) – це умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення. До них слід відносити, зокрема, і насильство, що призвело до втрати свідомості чи мало характер мордування, придушення за ший, скидання з висоти, застосування електроструму, зброї, спеціальних знарядь тощо.

10. Застосування до потерпілого без його згоди наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) з метою заволодіння його майном потрібно розглядати як насильство і залежно від того, було воно небезпечним для життя або здоров'я чи не було, кваліфікувати такі дії за частиною другою статті 186 КК або за відповідною частиною статті 187 КК. Якщо застосування таких засобів було небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, але не призвело до заподіяння легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження, вчинене належить кваліфікувати як розбій лише за умови, що винна особа усвідомлювала можливість заподіяння будь-якого із цих наслідків.

Вказане стосується і випадків застосування наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) під час вимагання.

11. Умисне заподіяння у процесі розбою чи вимагання легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, а також середньої тяжкості тілесного ушкодження, незаконне позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, завдання побоїв, що мало характер мордування, охоплюються статтею 187 або 189 КК і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК, що передбачають відповідальність за злочини проти здоров'я, не потребують.

Умисне або необережне заподіяння у процесі розбою чи вимагання тяжкого тілесного ушкодження охоплюється статтею 187 та частиною четвертою статті 189 КК і додаткової кваліфікації за статтею 121 чи за статтею 128 КК не потребує.

Якщо під час розбою чи вимагання було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів – за частиною четвертою статті 187 чи статтею 189 КК і частиною другою статті 121 або пунктом 6 частини другої статті 115 КК.

Заподіяння потерпілому смерті під час розбою чи вимагання з необережності слід кваліфікувати за сукупністю злочинів – за відповідною частиною статті 187 чи 189 та статтею 119 КК.

У разі вчинення розбою бандою при кваліфікації дій членів банди судам слід керуватися роз'ясненнями, що містяться в постанові Пленуму Верховного Суду

України від 23 грудня 2005 року № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями».

12. Погроза застосування насильства при розбої полягає в залякуванні негайним застосуванням фізичного насильства, небезпечного для життя і здоров'я потерпілого (погроза вбити, заподіяти тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, легке тілесне ушкодження з розладом здоров'я чи незначною втратою працездатності, або вчинити певні дії, що у конкретній ситуації можуть спричинити такі наслідки), а при грабежі – насильства, що не є небезпечним для його життя чи здоров'я.

Погроза при вимаганні має місце тоді, коли винна особа, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що якщо він протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, то ця погроза буде реалізована. Це стосується і випадків, коли винна особа погрожує застосуванням предметів, які завідомо для неї не можуть бути використані для реалізації погроз (зіпсована зброя, макет зброї тощо), але потерпілий сприймає ці предмети як такі, що являють собою небезпеку для життя чи здоров'я. Така погроза може стосуватись як потерпілого, так і його близьких родичів і завжди містить у собі вимогу майнового характеру щодо передачі майна в майбутньому.

Якщо винна особа при вимаганні погрожувала потерпілому позбавленням життя або заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, то її дії за відсутності інших кваліфікуючих ознак належить кваліфікувати за частиною другою статті 189 КК.

Погроза вчинити вбивство, висловлена під час розбою чи вимагання, повністю охоплюється диспозиціями статті 187 та частини другої статті 189 КК і додаткової кваліфікації за статтею 129 КК не потребує.

При розмежуванні вимагання і грабежу чи розбою слід виходити з того, що при грабежі та розбої насильство або погроза його застосування спрямовані на заволодіння майном у момент їх застосування. При цьому погроза являє собою такі дії чи висловлювання, які виражають намір застосувати насильство негайно. Дії, що полягають у насильстві або в погрозі його застосування, спрямовані на одержання майна в майбутньому, а також вимогу передати майно, поєднану з погрозою застосувати насильство до потерпілого або його близьких родичів у майбутньому, слід кваліфікувати як вимагання.

Якщо погроза насильства або саме насильство були застосовані з метою заволодіння майном потерпілого в момент нападу, але у зв'язку з відсутністю у нього майна винна особа пред'явила вимогу передати його в майбутньому, такі дії належить кваліфікувати залежно від характеру погроз чи насильства як розбій чи як замах на грабіж та за відповідною частиною статті 189 КК (за наявності складу злочину).

13. Під відомостями, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці, слід розуміти такі дійсні чи вигадані дані про них, їхні дії та дії, вчинені щодо них, розголошення яких із будь-яких міркувань є для них небажаним. До таких відомостей, зокрема, можуть належати дані про інтимні сторони життя, захворювання, аморальні вчинки, злочинну діяльність тощо. Погроза розголосити вказані відомості означає можливість повідомити про них будь-яким способом хоча б одній особі, якій вони не були відомі, тоді як потерпілі особи бажали зберегти їх у таємниці.

Реалізація таких погроз під час вимагання не охоплюється статтею 189 КК. Якщо самі по собі такі дії утворюють склад злочину (наприклад, передбаченого статтею 163 чи 168 КК), то вони підлягають окремій кваліфікації.

14. Погроза пошкодити чи знищити майно має місце лише тоді, коли вона стосується майна, що належить потерпілому чи його близьким родичам, або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною.

Умисне знищення або пошкодження такого майна під час вимагання повністю охоплюється частиною другою, третьою або четвертою статті 189 КК, крім випадків його знищення чи пошкодження шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, яке за наявності до того підстав додатково кваліфікується за частиною другою статті 194 КК.

15. При розмежуванні вимагання і злочину, передбаченого статтею 206 КК (протидія законній господарській діяльності), чи злочину, передбаченого статтею 355 КК (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань), треба виходити з того, що при вимаганні винна особа керується корисливим умислом на заволодіння не належним їй майном чи правом на таке майно або бажає вчинення на її користь дій майнового характеру.

Якщо винна особа, застосовуючи відповідні погрози чи насильство, таким умислом не керується, а має на меті примусити потерпілого припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладеної угоди, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальну шкоду або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, вчинене потрібно розглядати як протидію законній господарській діяльності і кваліфікувати, залежно від обставин, за відповідною частиною статті 206 КК.

Застосування погроз чи насильства без такого умислу з метою примусити потерпілого до виконання чи невиконання цивільно-правового зобов'язання належить кваліфікувати за відповідною частиною статті 355 КК. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за цією статтею може наставати лише тоді, коли особу примушують до виконання (невиконання) існуючого зобов'язання, що виникло на підставах, передбачених чинним законодавством. Предметом такого зобов'язання можуть бути гроші, майно, послуги, результати творчості тощо.

Вимога виконати (не виконати) зобов'язання, що виникло на підставах, не передбачених чинним законодавством, або неіснуюче зобов'язання, або зобов'язання з невизначеним предметом, а так само використання факту існуючого зобов'язання для заволодіння майном, правом на майно або для вчинення дій майнового характеру, які ним не передбачені, належить кваліфікувати як вимагання.

Не є вимаганням (стаття 189 КК) примушування особи до оплати (вимоги оплати) наданих їй за угодою чи домовленістю послуг, наприклад: з перевезення особи чи майна, оплати переданого особі майна чи виконаних на її користь робіт тощо. Такі дії за наявності для того підстав мають кваліфікуватись як примушування до виконання цивільно-правового зобов'язання.

16. Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання утворює склад злочину, передбаченого статтею 188¹ КК, якщо такими діями завдано значної шкоди. Згідно з приміткою до цієї статті шкода визнається значною, якщо вона у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в великих розмірах – якщо вона у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, і визначається за методами, встановленими компетентними органами.

Самовільним вважається використання електричної або теплової енергії без приладів обліку у випадку, коли використання таких приладів є обов'язковим, що визначається відповідними законами, правилами та договорами про користування електричною або тепловою енергією.

Умисне пошкодження приладів обліку передбачає приведення таких приладів у стан, який виключає їх повноцінне використання за цільовим призначенням і забезпечує не контрольоване такими приладами (без обліку чи з неповним обліком) використання (споживання) електричної чи теплової енергії (наприклад, розбирання окремих елементів приладів обліку, руйнування їх окремих частин тощо).

Іншими способами викрадення електричної або теплової енергії є самовільне підключення до електричної чи теплової мережі, у результаті якого енергія споживається без укладення договору про її споживання, або підключення з порушенням встановлених правил користування енергією; втручання в роботу технічних засобів передачі та розподілу енергії тощо.

17. Відповідно до статті 190 КК шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Обман (повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних обставин) чи зловживання довірою (недобросовісне використання довіри потерпілого) при шахрайстві застосовуються винною особою з метою викликати у потерпілого впевненість у вигідності чи обов'язковості передачі їй майна або права на нього. Обов'язковою ознакою шахрайства є добровільна передача потерпілим майна чи права на нього.

Слід мати на увазі, що коли потерпіла особа через вік, фізичні чи психічні вади або інші обставини не могла правильно оцінювати і розуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, передачу нею майна чи права на нього не можна вважати добровільною.

Якщо особа заволодіває чужим майном, свідомо скориставшись чужою помилкою, виникненню якої вона не сприяла, та за відсутності змови з особою, яка ввела потерпілого в оману, вчинене не може розглядатись як шахрайство. За певних обставин (наприклад, коли майно має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність) такі дії можуть бути кваліфіковані за статтею 193 КК.

Якщо обман або зловживання довірою були лише способом отримання доступу до майна, а саме вилучення майна відбувалося таємно чи відкрито, то склад шахрайства відсутній. Такі дії слід кваліфікувати відповідно як крадіжку, грабіж або розбій.

18. Отримання майна з умовою виконання якого-небудь зобов'язання може бути кваліфіковане як шахрайство лише в тому разі, коли винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його привласнити, не виконуючи зобов'язання. Зокрема, якщо винна особа отримує від іншої особи гроші чи цінності нібито для передачі службовій особі як хабар, маючи намір не передавати їх, а привласнити, вчинене належить кваліфікувати як шахрайство.

Якщо при цьому винна особа схилила певну особу до замаху на давання хабара, її дії слід кваліфікувати також за відповідною частиною статті 15 та відповідною частиною статті 369 КК з посиланням на частину четверту статті 27 КК.

19. Якщо обман чи зловживання довірою при шахрайстві полягають у вчиненні іншого злочину, дії винної особи належить кваліфікувати за відповідною частиною статті 190 КК і статтею, що передбачає відповідальність за цей злочин. Зокрема,

самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, викрадення, привласнення, пошкодження та підроблення документів, штампів і печаток з метою подальшого їх використання при шахрайстві, використання при шахрайстві завідомо підробленого документа, а також зловживання владою чи службовим становищем потребують додаткової кваліфікації відповідно за статтями 353, 357, 358 та 364 КК.

Окремої кваліфікації за статтею 290 КК при шахрайстві потребують також дії винної особи, яка знищила, підробила або замінила номери вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Разом із тим, шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, має кваліфікуватися за частиною третьою статті 190 КК і додаткової кваліфікації не потребує.

20. Відповідно до пункту 1 примітки до статті 185 КК повторним у статтях 185, 186 та 189–191 КК визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цими статтями або статтями 187, 262 КК. За змістом частини другої статті 187 КК розбій вважається повторним, якщо його вчинено особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм. Відповідно до частини другої статті 188¹ КК викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання слід кваліфікувати за ознакою повторного вчинення лише тоді, коли воно було вчинене після такого самого злочину.

Ознака повторності відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності або якщо судимість за раніше вчинений злочин було погашено чи знято в установленому законом порядку, або якщо на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за раніше вчинений злочин.

У разі вчинення декількох посягань на власність перший злочин за відсутності інших кваліфікуючих ознак належить кваліфікувати за частиною першою відповідної статті, а інші як вчинені повторно – за іншими частинами відповідних статей КК.

Неодноразове незаконне вилучення чужого майна чи заволодіння ним, що складається із тотожних діянь, які мають загальну мету та із самого початку охоплюються єдиним злочинним наміром на заволодіння конкретним майном, слід розглядати як один продовжуваний злочин.

21. У разі вчинення винною особою декількох злочинів проти власності, одні з яких були закінченими, а інші – ні, незакінчені злочини мають бути кваліфіковані окремо з посиланням на частину першу статті 14 КК або відповідну частину статті 15 КК.

Якщо винна особа при вчиненні одних злочинів була виконавцем, а інших – організатором, підбурювачем чи пособником, то такі злочини слід також кваліфікувати окремо з посиланням на відповідну частину статті 27 КК.

22. Вирішуючи питання про наявність у діях винної особи такої кваліфікуючої ознаки, як проникнення в житло, інше приміщення чи сховище, суди повинні мати на увазі таке.

Під проникненням у житло, інше приміщення чи сховище слід розуміти незаконне вторгнення до них будь-яким способом (із застосуванням засобів подолання перешкод або без їх використання; шляхом обману; з використанням підроблених документів тощо або за допомогою інших засобів), який дає змогу винній особі викрасти майно без входу до житла, іншого приміщення чи сховища.

Вирішуючи питання про наявність у діях винної особи названої кваліфікуючої ознаки, суди повинні з'ясовувати, з якою метою особа опинилась у житлі, іншому приміщенні чи сховищі та коли саме в неї виник умисел на заволодіння майном. Викрадення майна не можна розглядати за ознакою проникнення в житло або інше приміщення чи сховище, якщо умисел на викрадення майна у особи виник під час перебування в цьому приміщенні.

Якщо дії, розпочаті як крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, переросли в грабіж чи розбій, вчинене слід кваліфікувати відповідно за частиною третьою статті 186 КК або частиною третьою статті 187 КК.

Під житлом потрібно розуміти приміщення, призначене для постійного або тимчасового проживання людей (будинок, квартира, дача, номер у готелі тощо). До житла прирівнюються також ті його частини, в яких може зберігатися майно (балкон, веранда, комора тощо), за винятком господарських приміщень, не пов'язаних безпосередньо з житлом (гараж, сарай тощо).

Поняття «інше приміщення» включає різноманітні постійні, тимчасові, стаціонарні або пересувні будівлі чи споруди, призначені для розміщення людей або матеріальних цінностей (виробниче або службове приміщення підприємства, установи чи організації, гараж, інша будівля господарського призначення, відокремлена від житлових будівель, тощо).

Під сховищем слід розуміти певне місце чи територію, відведені для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей, які мають засоби охорони від доступу до них сторонніх осіб (огорожа, наявність охоронця, сигналізація тощо), а також залізничні цистерни, контейнери, рефрижератори, подібні сховища тощо.

Не може визнаватися сховищем негороджена і така, що не охороняється, площа або територія, на яку вхід сторонніх осіб є вільним, а також та, що була відведена та використовується для вирощування продукції чи випасу тварин (сад, город, ставок, поле тощо).

23. У статті 191 КК передбачено відповідальність за три форми вчинення злочину – привласнення, розтрату або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Вони характеризуються умисним протиправним і безоплатним оборненням чужого майна на свою користь чи на користь іншої особи.

Предметом привласнення та розтрати є лише те чуже майно, яке було ввірене винній особі чи перебувало в її законному віданні, тобто таке майно, що знаходилося в неї на законних підставах і стосовно якого вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки, використання або зберігання тощо. При привласненні ці повноваження використовуються для оборнення винною особою майна на свою користь, а при розтраті – на користь інших осіб, зокрема це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін на інше майно тощо.

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем полягає в незаконному оборненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби.

Суб'єктом привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (частина друга статті 191 КК) може бути лише службова особа. Вирішуючи питання, чи є та або інша особа

службовою, належить керуватися правилами, викладеними в пунктах 1 і 2 примітки до статті 364 КК.

24. Злочин визначається вчиненим за попередньою змовою групою осіб у разі його вчинення декількома (двома і більше) суб'єктами цього злочину, які заздалегідь домовилися про його спільне вчинення. Учасники вчинення злочину групою осіб діють узгоджено, зі спільним умислом, і кожен із них безпосередньо виконує діяння, що повністю чи частково утворює об'єктивну сторону складу злочину. При цьому можливий розподіл функцій, за якого кожен співучасник виконує певну роль у вчиненні злочину.

Відповідно до статті 26 КК співучасть у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Тому в разі, коли із групи осіб, які вчинили злочин, лише одна особа є суб'єктом злочину, а решта осіб унаслідок неосудності або у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, чи з інших підстав не можуть бути суб'єктами злочину, дії винної особи, яка за таких обставин притягується до кримінальної відповідальності, не можна розглядати як вчинення злочину групою осіб.

Якщо група осіб за попередньою змовою мала намір вчинити крадіжку чи грабіж, а один з її учасників застосував або погрожував застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, то дії цього учасника належить кваліфікувати як розбій, а дії інших осіб – відповідно як крадіжку чи грабіж за умови, що вони безпосередньо не сприяли застосуванню насильства або не скористалися ним для заволодіння майном потерпілого.

Дії особи, яка безпосередньо не брала участі у вчиненні злочину, але порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину або предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню злочину, належить кваліфікувати як співучасть у скоєному у формі пособництва з посиланням на частину п'яту статті 27 КК.

25. Розмір майна, яким заволоділа винна особа в результаті вчинення відповідного злочину, визначається лише вартістю цього майна, яка виражається у грошовій оцінці. Вартість викраденого майна визначається за роздрібними (закупівельними) цінами, що існували на момент вчинення злочину, а розмір відшкодування завданих злочинцем збитків – за відповідними цінами на час вирішення справи в суді. За відсутності зазначених цін на майно його вартість може бути визначено шляхом проведення відповідної експертизи.

Злочинне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення, розтрата або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (статті 185, 190 та 191 КК) слід відрізняти від такого адміністративного правопорушення, як дрібне викрадення чужого майна (стаття 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

26. Відповідно до частини першої статті 194 КК кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження чужого майна настає в разі, якщо такими діями заподіяно шкоду у великих розмірах.

При цьому слід мати на увазі, що для кваліфікації дій винної особи за частиною другою статті 194 КК зазначені в ній способи повинні мати загальнонебезпечний ха-

рактер. Тому умисне знищення або пошкодження чужого майна, яке не мало такого характеру, не може розглядатись як кваліфікуюча ознака цього злочину.

[...]

9. Вирок Краматорського міського суду Донецької області від 14 листопада 2017 р. Справа № 234/14264/17 (витяг)

В И Р О К ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

14 листопада 2017 року м. Краматорськ

Краматорський міський суд Донецької області
у складі:

[...]

обвинуваченого ОСОБА_1,
адвоката ОСОБА_2,

розглянувши у підготовчому судовому засіданні кримінальне провадження, яке внесене до ЄРДР за № 12017050390002580 від 13.09.2017 року відносно:

ОСОБА_1, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженця ІНФОРМАЦІЯ_2, громадянина України, ІНФОРМАЦІЯ_3, не одруженого, не працюючого, зареєстрованого та проживаючого за адресою: ІНФОРМАЦІЯ_4, раніше не судимого, який обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 260 КК України, –

В С Т А Н О В И В:

У відповідності до обвинувального акта під час досудового розслідування встановлено, що на початку квітня 2014 року, на території Донецької області України, невстановленими особами для насильницького підтримання влади незаконної самопроголошеної так званої «Донецької народної республіки», було створено непередбачене законом збройне формування, яке мало організовану структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість, чітку ієрархічність та дисципліну, були озброєні вогнепальною зброєю, вибухівкою, а також мали тяжке військово озброєння та військову техніку. Крім того в зазначеному формуванні було визначено механізм вступу до нього, порядок проходження служби, в кожному структурному підрозділі ставились завдання щоденної діяльності, яка полягала в здійсненні методами військових операцій силової підтримки незаконно створених структур ДНР, придушення організованого опору населення на окупованій території, депортації населення Донецької області, встановлення режиму військового стану, протистояння правоохоронним органам державної виконавчої влади України, знищення їх живої сили і матеріальних засобів, а також скоєння інших тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень. Вказані формування дислокувались в різних населених пунктах та місцевостях Донецької області та мали загальну координацію керівництва.

Так, 12 квітня 2014 року члени непередбаченого законом збройного формування, особи, які не встановлені, виконуючи поставлені вищестоящим керівництвом злочинні завдання, із застосуванням автоматичної та іншої вогнепальної зброї про-

вели заздалегідь розроблену військову операцію та, здолавши опір співробітників правоохоронних органів України, захопили адміністративні будівлі та будівлі органів місцевого самоврядування у містах ОСОБА_3, Краматорськ, Слов'янськ та Артемівськ Донецької області.

01 травня 2014 року ОСОБА_1, діючи з прямим умислом, перебуваючи в місті Краматорськ Донецької області, прибув до блокпосту, розташованого на перехресті вулиці Бурятської з вулицею Белгородською в місті Краматорську Донецької області, де діючи з прямим умислом, усвідомлюючи протиправність своїх дій, з метою участі у діяльності непередбаченого законами України збройного формування самопроголошеної так званої «Донецької народної республіки», ознайомившись зі встановленими правилами поведінки, розпорядками, правами та обов'язками члена вказаного незаконного збройного формування, назвавши свої анкетні дані невстановленій досудовим слідством особі, дав свою згоду на участь у зазначеному незаконному збройному формуванні і виконанні його цілей і завдань, таким чином увійшовши до вказаного незаконного збройного формування під командуванням невстановленої досудовим слідством особи.

Для подальшої участі у незаконному збройному формуванні, невстановленою досудовим слідством особою 01 травня 2014 року ОСОБА_1 було призначено на посаду бійця. В обов'язки ОСОБА_1 входило здійснення контрольного-пропускового режиму на блокпосту, розташованому на перехресті вулиці Бурятської з вулицею Белгородською в місті Краматорську Донецької області, а саме незаконний догляд автотранспорту та перевірка документів у водіїв та пасажирів, а також виявлення під час перетину вказаного блокпосту проукраїнські налаштованих громадян, та таких, які не підтримують злочинний режим самопроголошеної «Донецької народної республіки».

Продовжуючи протиправну діяльність, в період з 01 травня 2014 року по 10 травня 2014 року ОСОБА_1, здійснюючи свої умисні протиправні дії у складі не передбаченого законом збройного формування, систематично виконував накази свого безпосереднього командира по здійсненню контрольного-пропускового режиму на блокпосту, розташованому на перехресті вулиці Бурятської з вулицею Белгородською в місті Краматорську Донецької області, а саме незаконному догляду автотранспорту та перевірці документів у водіїв та пасажирів, а також виявленні під час перетину вказаного блокпосту проукраїнські налаштованих громадян та таких, які не підтримують злочинний режим самопроголошеної «Донецької народної республіки», та виконував інші протиправні накази, направлені проти представників влади, які отримував від своїх керівників з числа незаконного збройного формування самопроголошеної так званої «Донецької народної республіки».

Дії ОСОБА_1 тривали в період з 01 травня 2014 року по 10 травня 2014 року включно та виразились у активній участі в діяльності непередбаченого законом збройного формування, що супроводжувались вчиненням опору представникам влади.

Умисні дії ОСОБА_1 кваліфіковані за ч. 2 ст. 260 КК України, як участь у діяльності не передбачених законами України збройних формуваннях.

14.11.2017 року між прокурором Краматорської місцевої прокуратури ОСОБА_4, якому на підставі ст. 37 КПК України надані повноваження прокурора у кримінальному провадженні № 12017050390002580, та обвинуваченим ОСОБА_1, за участю захисника ОСОБА_2 укладена угода про визнання винуватості.

Згідно вказаної угоди ОСОБА_1 беззастережно визнав свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 260 КК України, в обсязі підозри. Також вказаною угодою сторони погодили покарання у вигляді 5 років позбавлення волі, із застосуванням ст. 75 КК України.

В угоді також передбачені наслідки її укладення, затвердження та невиконання, які роз'яснені обвинуваченому, та обмеження права на оскарження вироку.

Розглядаючи питання про затвердження угоди про визнання винуватості, суд виходив з наступного.

Згідно п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України при прийнятті рішення у підготовчому судовому засіданні суд має право, зокрема, затвердити угоду.

Відповідно до ст. 468 КПК України у кримінальному провадженні може бути укладена угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Згідно ч. 4 ст. 469 КПК України угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам.

Прокурор в підготовчому судовому засіданні, вважаючи, що при укладенні даної угоди дотримані вимоги і правила КПК та КК України, просив цю угоду затвердити і призначити обвинуваченому узгоджену в угоді міру покарання та інші передбачені угодою заходи.

Обвинувачений ОСОБА_1 в підготовчому судовому засіданні також просив вказану угоду з прокурором затвердити і призначити узгоджену в ній міру покарання та інші передбачені угодою заходи, при цьому беззастережно визнав себе винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 260 КК України, в обсязі підозри, дав згоду на застосування узгодженого виду та розміру покарання, а також інших заходів у разі затвердження угоди.

Захисник ОСОБА_2 у судовому засіданні просив затвердити угоду, пояснивши, що він був присутнім при укладанні угоди, угода була укладена добровільно та ОСОБА_1 роз'яснені наслідки укладання та затвердження даної угоди.

Так, злочин, у вчиненні якого обвинувачений ОСОБА_1 визнав себе винуватим, відповідно до ст. 12 КК України, є тяжким злочином.

При цьому судом з'ясовано, що обвинувачений цілком розуміє права, визначені п. 1 ч. 4 ст. 474 КПК України, наслідки укладення та затвердження даної угоди, передбачені ч. 2 ст. 473 КПК України, характер обвинувачення, вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом.

Суд переконався, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дій будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді.

Також судом встановлено, що умови даної угоди відповідають вимогам Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України, не суперечать інтересам суспільства, не порушують прав, свобод та інтересів інших осіб, угода укладена на добровільних засадах, обвинувачений в змозі виконати взяті на себе зобов'язання та присутні фактичні підстави для визнання його винуватості у скоєнні злочину за ст. 260 ч. 2 КК України.

Обвинувачений ОСОБА_1 не судимий, не одружений, неповнолітніх дітей на утриманні не має, перебуває на обліку з 14.01.2011 року у наркологічному диспансе-

рі м. Краматорська з діагнозом « вживання наркотичних речовин з шкідливими наслідками для організму», не перебуває в інших медичних установах м. Краматорська на обліку, за місцем мешкання характеризується задовільно.

Обставинами, які пом'якшують покарання, суд визнає повне визнання своєї провини та щире каяття обвинуваченого.

Обставин, які обтяжують покарання, судом не встановлено.

Згідно ст. 65 КК України у випадку затвердження вироком угоди про визнання вини суд призначає покарання, узгоджене сторонами угодою.

Узгоджені вид і міра покарання не є такими, що не відповідають ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого.

За таких обставин угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором Краматорської місцевої прокуратури ОСОБА_4 та обвинуваченим ОСОБА_1, належить затвердити, ОСОБА_1 визнати винним у вчиненні злочину, передбаченого ст. 260 ч. 2 КК України, та призначити останньому узгоджену сторонами в угоді міру покарання.

Цивільний позов не заявлено.

Речові докази не долучені.

Керуючись ст. ст. 368, 370, 474, 475 КПК України, суд, –

У Х В А Л И В :

Затвердити угоду про визнання винуватості від 14 листопада 2017 року, укладену між прокурором Краматорської місцевої прокуратури ОСОБА_4 та обвинуваченим ОСОБА_1.

ОСОБА_1 визнати винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 260 КК України, і призначити йому узгоджене сторонами угоди про визнання винуватості покарання у вигляді 5 (п'яти) років позбавлення волі з ізоляцією засудженого та поміщенням його до кримінально-виконавчої установи закритого типу без конфіскації майна.

На підставі ст. 75 КК України звільнити засудженого ОСОБА_1 від відбуття покарання з випробуванням, якщо протягом зазначеного строку – 2 (два) роки він не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки.

На підставі ст. 76 КК України покласти на засудженого наступні обов'язки:

- не виїжджати за межі України на постійне проживання без дозволу уповноваженого органу з питань пробації;
- повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання;
- періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації.

Контроль за поведінкою засудженого ОСОБА_1 покласти на уповноважений орган з питань пробації за місцем проживання засудженого.

Цивільний позов не заявлено.

Речові докази не долучені.

Вирок набирає законної сили після закінчення строку на подачу апеляційної скарги за відсутності такої скарги, а при оскарженні вироку – після постановлення ухвали апеляційним судом про відхилення апеляційної скарги.

Вирок може бути оскаржений з підстав, передбачених ч. 4 ст. 394 КПК України, до Апеляційного суду Донецької області через Краматорський міський суд шляхом подачі апеляції протягом тридцяти днів з дня його проголошення:

- обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами 4, 6, 7 статті 474 цього Кодексу, в тому числі нероз'яснення йому наслідків укладення угоди;

- прокурором виключно з підстав: призначення покарання менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди, затвердження судом угоди у провадженні, в якому згідно з частиною 4 статті 469 цього Кодексу угода не може бути укладена.

Вирок, який набрав законної сили, обов'язковий для осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також для усіх фізичних та юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових осіб, і підлягає виконанню на всій території України.

У разі невиконання угоди про визнання винуватості прокурор має право звернутись до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку протягом встановлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення.

Копію вироку негайно після проголошення вручити обвинуваченому і прокурору.

Суддя:

Вирок складено та надруковано в єдиному примірнику у нарадчій кімнаті.

Суддя:

**10. Вирок Печерського районного суду міста Києва
від 19 лютого 2018 р. Справа № 757/7651/16-к (витяг)**

**В И Р О К
І М Е Н Е М У К Р А Ї Н И**

19.02.2018 Печерський районний суд м. Києва у складі:

[...]

обвинуваченого ОСОБА_2,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в м. Києві кримінальне провадження № 12016100120000058 за обвинуваченням

ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженця м. Чита, Російської Федерації, українця, громадянина України, з вищою освітою, одруженого, працюючого художником, що має на утриманні двох неповнолітніх дітей, зареєстрованого та проживаючого за адресою: АДРЕСА_1, раніше не судимого, у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України,

В С Т А Н О В И В:

Згідно пред'явленого обвинувачення ОСОБА_2, перебуваючи на зупинці громадського транспорту зі сторони ТЦ «Оушен плаза» неподалік станції метро «Либідська» КП «Київський метрополітен», придбав у нестановленої досудовим розслідуванням особи холодну зброю, а саме бойову військову клинкову холодну зброю – багнет-ніж з номером на рукоятці А4080 з написами на лезі «Gnutti» та з іншої сторони леза СА, за гроші у сумі 2300 грн., який поклав до поліетиленового пакета

синього кольору, який тримав у руках, і став його носити при собі без передбаченого законом дозволу. В подальшому, ОСОБА_2 переніс вказаний ніж в поліетиленовому пакеті до станції метро «Либідська» КП «Київський метрополітен».

Надалі 16.01.2016 приблизно о 12.45 ОСОБА_2, перебуваючи у вестибюлі станції метро «Либідська» КП «Київський метрополітен», був запрошений співробітником поліції до кімнати поліції, і у присутності двох запрошених понятих, при проведенні поверхневого огляду речей ОСОБА_2 вказаний поліцейський виявив та вилучив із поліетиленового пакета, який ОСОБА_2 тримав в руках, холодну зброю, а саме бойову військову клинкову холодну зброю – багнет-ніж з номером на рукоятці А4080 з написами на лезі «Gnutti» та з іншої сторони леза СА, який останній носив при собі без передбаченого законом дозволу.

Під час розгляду провадження по суті судом забезпечено дотримання вимог ст. 22, 23, 26 КПК України щодо змагальності сторін, диспозитивності, оскільки досліджені всі докази, надані сторонами.

Допитаний в судовому засіданні обвинувачений ОСОБА_2 вину у вчиненні злочину не визнав повністю та показав, що тривалий час є художником та колекціонером, має потребу у використанні різноманітних старовинних речей, зокрема, і зброї, для зображення їх у образотворчому мистецтві. Він придбав багнет для поповнення своєї колекції, мав намір віднести його додому. Багнет був упакований в пакети, які містились у великому пакеті, він ніякої небезпеки не ніс. Будь-якого умислу на носіння холодної зброї з метою її безпосереднього використання, зокрема, і щодо самозахисту не мав.

Такі показання обвинуваченого були перевірені шляхом дослідження всіх наявних у розпорядженні суду доказів та надані їм відповідної оцінки.

Так, допитаний у судовому засіданні свідок ОСОБА_4 повідомив, що з обвинуваченим ОСОБА_2 познайомився приблизно у 1987–1990 р.р.

Обвинувачений колекціонує предмети старовини ще ж часів студентства.

Свідок знайомий з ілюстраціями предметів колекції ОСОБА_2, яка містить предмети, починаючи з одягу і закінчуючи зброєю.

Такі показання свідка є допустимим джерелом доказів, оскільки отримані від сторонньої особи за відповідною процедурою згідно КПК України, вони відповідають показанням обвинуваченого щодо мети придбання багнета.

Допитаний в судовому засіданні свідок ОСОБА_5 показав, що 16 січня 2016 року на станції метро «Либідська», він підійшов до підозрілого чоловіка та попросив показати документи, документів при собі ОСОБА_2 не мав. Потім він попросив ОСОБА_2 показати вміст його пакета, який він тримав у руці, у ньому виявився багнет від гвинтівки. Після цього він запросив ОСОБА_2 до кімнати поліції, де у присутності понятих відкрив пакет та запросив слідчо-оперативну групу. Обвинувачений пояснив, що придбав вказаний предмет для колекції.

Такі показання свідка є допустимим джерелом доказів, оскільки отримані від сторонньої особи за відповідною процедурою, вони підтверджують факт вилучення у ОСОБА_2 багнета і одночасно відповідають показанням обвинуваченого щодо мети придбання вказаного предмета.

З показань свідка вбачається, що одразу після затримання обвинувачений заявив про придбання багнета, його переміщення, носіння саме з метою поповнення колекції, і така позиція ОСОБА_2 залишалась незмінною тривалий час та протягом судового розгляду.

Допитаний в судовому засіданні свідок ОСОБА_6 показав, що 16 січня 2016 року на станції метро «Либідська» він був запрошений працівником поліції до кімнати поліції. При ньому у ОСОБА_2 був вилучений ніж. ОСОБА_2 пояснював, що це не заборонена зброя, тому він її може носити без дозволу. Чи говорив ОСОБА_2, що він колекціонер, не пам'ятає.

Показання свідка є допустимим джерелом доказів, оскільки отримані від сторонньої особи за відповідною процедурою згідно КПК України, вони підтверджують факт вилучення у ОСОБА_2 багнета, відповідають показанням обвинуваченого щодо мети придбання вказаного предмета. Як зазначає свідок, обвинувачений під час вилучення зазначеного предмета був переконаний у законності своїх дій щодо його придбання та переміщення.

Таким чином, аналізуючи показання допитаних незацікавлених у певному вирішенні справи свідків, які отримані у відповідності до вимог КПК України, суд бере їх до уваги і приходиться до висновку, що вони повністю відповідають чи узгоджуються з показаннями обвинуваченого.

Показання свідків ОСОБА_5, ОСОБА_6 дійсно підтверджують вилучення у ОСОБА_2 16.01.2016 року предмета, схожого на багнет-ніж, проти чого не заперечує і сам обвинувачений.

Вказані обставини підтверджуються протоколом огляду місця події від 16.01.2016 року, згідно якого у ОСОБА_2 вилучено предмет, схожий на багнет-ніж, який є допустимим доказом вилучення у обвинуваченого відповідного предмета.

Згідно висновку експерта № 49 від 21.01.2016, вилучений у ОСОБА_2 предмет, схожий на багнет-ніж, є бойовою військової клинковою холодною зброєю – багнет-ніж, промислового виробництва.

Зміст зазначеного висновку містить допустимі об'єктивні дані, які вказують на вилучення у обвинуваченого 16.01.2016 року саме холодної зброї.

Зміст наведених документів повністю відповідає показанням обвинуваченого та свідків, отриманих у відповідності до вимог КПК України, тож вони беруться судом до уваги.

У судовому засіданні також були досліджені:

- копія посвідчення члена Спілки художників України ОСОБА_2; - копія диплома магістра ОСОБА_2; - копія диплома Київського державного художнього інституту.

Окрім цього, у судовому засіданні були досліджені фотокопії оглянутих судом оригіналів поліграфічної продукції, а саме:

- журнал «Наш» за 2000 р. (стор. 76–83); - журнал «Весняний вернісаж» за 2001 р., стор. 29–32; - літературно-художнє видання «Шевченко Тарас «Гайдамаки», м. Київ, видавництво «Грані-Т», 2007 року – стор. 18–19, 26–27, стор. 36–37, 46–47, стор. 78–79, стор. 88–89, стор. 100–101, 132–133; - книга «Сто казок» – найкращі українські народні казки з ілюстраціями провідних українських художників, Т.1, видання восьме, видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2009 р., – стор. 134–142, - проспект виставки з Львівської національної галереї мистецтв 04.08.2011– 04.09.2011 «Нові старі майстри», стор. 9–10.

Наведені докази є допустимими, їх зміст повністю відповідає показанням ОСОБА_2 та ОСОБА_4 щодо освіти, роду занять обвинуваченого, кола його художніх інтересів. Зразки ілюстрацій, виконані ОСОБА_2, містять зображення предметів, схожих на холодно зброю.

Судом на підставі досліджених доказів встановлений факт переміщення, носіння ОСОБА_2 холодної зброї.

Разом з тим, сторонами у судовому засіданні такі фактичні обставини справи не заперечувались, і відмінність у їх позиціях зводилась до питання, чи вбачається у діянні обвинуваченого склад кримінального правопорушення – злочину за ч. 2 ст. 263 КК України.

Суд, з'ясувавши обставини справи, та перевіrivши їх доказами, вважає наступне.

Статтю 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 року передбачено, що при розгляді справ суди застосовують Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та практику Європейського Суду з прав людини як джерело права.

Згідно ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку. У справі «Barbera, Messegu and Jabardo v. Spain» від 06.12.1998 (п. 146) Європейський суд з прав людини встановив, що принцип презумпції невинності вимагає серед іншого, щоби, виконуючи свої обов'язки, судді не починали розгляд справи з упередженої думки, що підсудний скоїв злочин, який ставиться йому в провину; обов'язок доведення лежить на обвинуваченні, і всі сумніви повинні тлумачитися на користь обвинуваченого.

Відповідно до ст. 62 Конституції України ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У відповідності до ст. 2 КПК України завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Відповідно до ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, до яких між іншим відносяться: верховенство права, законність, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Так, зокрема, згідно з ст. 8, 9, 17 КПК України кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.

Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

Пункт 2 статті 6 Конвенції проголошує право на презумпцію невинуватості. В основі цього права лежить принцип, згідно з яким особа, яку обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення, має право на виправдувальний вирок у разі нестачі доказів проти неї і тягар подання достатніх доказів для доведення вини покладається на сторону обвинувачення. Недопустимість порушення таких принципів Європейський суд з прав людини засвідчив у справі «Тельфнер проти Австрії» від 20 березня 2001 року та «Джон Мюррей проти Сполученого Королівства» від 08 лютого 1996 року.

Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів з точки зору їх достатності та взаємозв'язку.

У відповідності до ч. 1,3 ст. 370 КПК України судові рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим, своє рішення суд вправі обґрунтовувати виключно тими доказами, які були безпосередньо досліджені судом під час судового розгляду.

У судовому засіданні встановлено факт переміщення, носіння ОСОБА_2 16.01.2016 року холодної зброї – багнета-ножа промислового виробництва.

Разом з тим, суд на підставі досліджених доказів, наведених вище, приходить до висновку про повну відсутність суспільної небезпеки у таких діях ОСОБА_2

ОСОБА_2 закінчив Київський державний художній інститут, асистентуру – стажування Української академії мистецтва, склав кандидатські іспити із спеціальності «образотворче мистецтво» та є членом Спілки художників України, працює художником.

Обвинувачений має колекцію старожитностей, зокрема, і зразки холодної зброї, які використовує у своїй творчості.

Основною характерною ознакою зброї, зокрема і холодної, як предмета злочину за ч. 2 ст. 263 КК України є її призначення для ураження живої цілі.

Саме цією характерною ознакою визначається суспільна небезпечність діяння; особа, яка носить холодну зброю із собою з метою її застосування для ураження живої цілі не в залежності від правомірності чи неправомірності намірів, підлягає, за певних умов, відповідальності за ч. 2 ст. 263 КК України.

Досліджені докази прямо та беззаперечно стверджують про відсутність у ОСОБА_2 такої мети.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Відповідно до ч. 2 ст. 11 КК України не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Дії ОСОБА_2 по переміщенню багнета-ножа у належній упаковці та у пакеті до квартири, де знаходиться його колекція, не заподіяли і не могли заподіяти будь-якої шкоди фізичній, чи тим більше юридичній особі, суспільству або державі.

Суд погоджується зі стороною захисту: ОСОБА_2 придбав і ніс антикварну річ, щоб помістити її в свою колекцію, іншого шляху для колекціонерів, щоб поновлювати свою колекцію, законом не передбачено. ОСОБА_2 не мав наміру носити холодну зброю в розумінні її небезпеки та можливого застосування щодо самозахисту чи протиправних дій.

Суд приходить до висновку, що даним кримінальним провадженням неможливо виконати завдання кримінального провадження згідно ст. 2 КПК України в частині захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень.

Окрім цього, згідно криміналістичних характеристик на відміну від інших зразків промислової холодної зброї (мисливський ніж, кинджал, фінський ніж, кортик, шабля тощо) застосування багнета-ножа для ураження живої цілі передбачає, насамперед, приєднання його до гвинтівки.

Зазначені вище обставини виключають винесення обвинувального вироку щодо ОСОБА_2, оскільки подія злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України – незаконне носіння холодної зброї без передбаченого законом дозволу, відсутня.

Відповідно до ч. 3 ст. 373 КПК України обвинувальний вирок не може ґрунтуватися на припущеннях і ухвалюється лише за умови доведення під час судового розгляду винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Згідно із положеннями ч. 1 ст. 92 КПК України обов'язок доказування обставин, передбачених ст. 91 цього Кодексу, покладається на слідчого, прокурора.

Відповідно до ст. 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Відповідно до ст. 7 Європейської Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним законом.

Згідно ч.6 ст.13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (у попередній та у діючій редакції) висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду (України), враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права.

Згідно постанови ВСУ № 5-49к13 від 03.03.2014 року, наявної в матеріалах судового провадження, зроблено висновок про те, що відсутність певного законодавства виключає можливість покарання за його порушення, оскільки не може бути покарання за порушення неіснуючого порядку.

Об'єктивна сторона злочину за ч. 2 ст. 263 КК України полягає у носінні холодної зброї без передбаченого законом дозволу.

Таким чином, законодавець визначив наявність (існування) закону, яким передбачено надання дозволу на носіння холодної зброї.

Відтак відповідні дії особи можуть вважатися злочинними за умови існування закону, який визначає порядок носіння холодної зброї, але особа без такого дозволу носить зброю.

Таким чином, держава не вправі застосовувати до особи процесуальний примус у вигляді кримінальної відповідальності за відсутність дозволу, передбаченого законом, поки немає закону, який передбачає отримання цього дозволу.

Суд приходять до висновку про відсутність наразі Закону України, який би передбачав отримання дозволу на носіння холодної зброї.

Відповідно, слідчий та прокурор не зазначили в обвинувальному акті, на підставі якого Закону України обвинувачений мав отримати дозвіл для носіння холодної зброї.

Наявність підзаконних актів Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України, зокрема наказу МВС № 622 від 21.08.1998 року про затвердження відповідної Інструкції, не може свідчити про існування Закону України, яким передбачено порядок носіння холодної зброї як такого.

Згідно з ч.4 ст.17 КПК України усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь цієї особи, разом з цим будь-які сумніви у відсутності вини ОСОБА_8 за вказаним обвинуваченням відсутні.

За таких обставин, провівши всебічний, повний та об'єктивний розгляд всіх обставин справи в їх сукупності, суд приходять до переконання про відсутність події кримінального правопорушення – злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України: незаконне носіння холодної зброї без передбаченого законом дозволу.

Відтак, ОСОБА_2 у відповідності до п. 2 ч. 1 ст. 373 КПК України необхідно визнати невинуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України, та виправдати.

Винесення виправдувального вироку забезпечить дієву реалізацію одного із завдань кримінального провадження згідно ст.2 КПК України: охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, щоб жоден невинуватий не був засуджений.

Цивільний позов у справі не заявлений.

Доля речових доказів вирішується у відповідності до положень ст. 100 КПК України.

Процесуальні витрати за залучення експерта під час досудового розслідування слід віднести на рахунок держави.

Керуючись ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, ст. 6, 19, 32, 62 Конституції України, ст. 2, 3, 7, 8, 9, 17, 23, 41, 94, 214, 223, 246, 258, 260, 278, 284, 291, 370, 373, 374 КПК України

У Х В А Л І Й:

ОСОБА_2 визнати невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 2 ст. 263 КК України, та виправдати ОСОБА_2 за цим обвинуваченням за відсутності події злочину.

Судові витрати за залучення експерта на стадії досудового розслідування за проведенням експертизи № 49 від 21.01.2016 в сумі 491 грн. 04 коп. віднести на рахунок держави.

Речові докази, а саме:

багнет-ніж промислового виробництва, який передано на зберігання до камери речових доказів Управління поліції в метрополітені (квитанція 000926 від 11.02.2015), – повернути ОСОБА_2.

Вирок набирає законної сили через тридцять днів з моменту його проголошення, у разі неподачі на нього апеляції.

Вирок може бути оскаржений до Апеляційного суду м. Києва через Печерський районний суд м. Києва шляхом подачі апеляції протягом тридцяти днів з дня його проголошення.

Копія вироку видається учасникам кримінального провадження відразу після його проголошення.

[...]

ТЕМА 5
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ

1. Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 4 березня 1998 р.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Поняття державної охорони органів державної влади України та посадових осіб

Державна охорона органів державної влади України та посадових осіб (далі – державна охорона) – це система організаційно-правових, режимних, оперативно-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими державними органами з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених цим Законом.

Не вважаються державною охороною, регульованою цим Законом, заходи охоронного характеру, які здійснюються державними органами з метою забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, інших осіб та об'єктів, крім визначених цим Законом.

Стаття 2. Правова основа державної охорони

Правову основу державної охорони становлять Конституція України, міжнародні договори України, цей та інші закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, а також відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері державної охорони.

Стаття 3. Основні принципи державної охорони

Державна охорона здійснюється на принципах законності, безперервності, поваги до прав, свобод, гідності людини і громадянина, єдиноначальності.

Розділ II
ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ,
ПОСАДОВІ ОСОБИ І ОБ'ЄКТИ, ЩОДО ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ
ДЕРЖАВНА ОХОРОНА

Стаття 4. Державна охорона органів державної влади України

Державна охорона здійснюється щодо:
Верховної Ради України;
Кабінету Міністрів України;

Конституційного Суду України;
Верховного Суду України.

Стаття 5. Забезпечення безпеки Президента України

Президентові України забезпечується безпека в місцях його постійного і тимчасового перебування шляхом здійснення державної охорони.

Протягом строку повноважень Президента України також забезпечується безпека членів його сім'ї, які проживають разом з ним або супроводжують його.

Після припинення повноважень Президент України забезпечується державною охороною довічно, якщо тільки він не був усунений з поста в порядку імпічменту.

Стаття 6. Забезпечення безпеки посадових осіб

У місцях постійного і тимчасового перебування забезпечується безпека:

Голови Верховної Ради України;
Прем'єр-міністра України;
Голови Конституційного Суду України;
Голови Верховного Суду України;
Першого заступника Голови Верховної Ради України;
Першого віце-прем'єр-міністра України;
Міністра закордонних справ України;
Генерального прокурора.

Протягом строку повноважень зазначених у цій статті посадових осіб також забезпечується безпека членів їхніх сімей, які проживають разом з ними або супроводжують їх.

Після припинення повноважень зазначені посадові особи забезпечуються державною охороною протягом року, крім випадків набрання законної сили обвинувальним вироком щодо них.

Стаття 7. Забезпечення безпеки інших осіб

Державна охорона здійснюється щодо глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їхніх сімей, міністрів закордонних справ, керівників міжнародних організацій (інших посадових осіб міжнародних організацій), які прибувають в Україну чи перебувають на її території у складі офіційних делегацій або відвідують Україну на запрошення органів державної влади. Перелік посадових осіб міжнародних організацій, стосовно яких здійснюється державна охорона, визначає Президент України.

Державна охорона у разі наявності загрози життю чи здоров'ю може здійснюватися щодо народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України, суддів Конституційного Суду України та Верховного Суду України, Голови Національного банку України, Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Рішення про доцільність здійснення державної охорони щодо осіб, зазначених у частині третій цієї статті, приймає Президент України за поданням посадових осіб, уповноважених виступати від імені відповідних органів державної влади, або за поданням Начальника Управління державної охорони України.

Стаття 8. Обов'язки і права осіб, щодо яких здійснюється державна охорона

Особі, щодо яких здійснюється державна охорона, зобов'язані відповідально ставитися до власної безпеки, сприяти органам державної охорони у здійсненні покладених на них завдань.

Особи, щодо яких здійснюється державна охорона, мають право на:

- 1) одержання інформації про заходи забезпечення їх безпеки;
- 2) надання згоди щодо кандидатур осіб, які безпосередньо забезпечуватимуть їх особисту охорону;
- 3) тимчасову відмову в письмовій формі від особистої охорони, приймаючи на себе повну відповідальність за можливі негативні наслідки цієї дії.

Стаття 9. Об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона

Державна охорона здійснюється щодо будинків, де працюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, споруд і спеціальних транспортних засобів, що перебувають в їх користуванні, інших місць постійного і тимчасового перебування осіб, які охороняються відповідно до цього Закону, важливих державних об'єктів та прилеглих до них територій і акваторій, визначених Президентом України.

До будинків, де працюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, а також будинків, де працюють інші органи державної влади України, щодо яких здійснюється державна охорона згідно з цим Законом, не допускаються особи з холодною чи вогнепальною зброєю (крім осіб, які відповідно до цього Закону здійснюють державну охорону відповідного будинку), а також особи з вибуховими речовинами, засобами підриву, боєприпасами всіх видів і зразків, навчальними або імітаційними боєприпасами, легкозаймистими рідинами чи займистими твердими речовинами, піротехнічними засобами.

Розділ III ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ

Стаття 10. Органи, які здійснюють державну охорону

Державна охорона здійснюється Управлінням державної охорони України.

Національна поліція, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, інші центральні органи виконавчої влади України, Служба безпеки України в межах своєї компетенції та у взаємодії з Управлінням державної охорони України беруть участь у здійсненні державної охорони.

Стаття 11. Управління державної охорони України

Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України.

Загальна структура і чисельність Управління державної охорони України затверджуються Верховною Радою України за поданням Президента України.

Управління державної охорони України в межах своїх повноважень на основі та на виконання законів та інших нормативно-правових актів видає накази, організовує і контролює їх виконання.

Керівництво діяльністю Управління державної охорони України здійснює Начальник Управління державної охорони України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України.

Начальник Управління державної охорони України має заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України.

Інші посадові особи Управління державної охорони України призначаються на посаду та звільняються з посади Начальником Управління державної охорони України.

Стаття 12. Завдання Управління державної охорони України

На Управління державної охорони України покладаються завдання:

- здійснення державної охорони щодо органів державної влади України;
- забезпечення безпеки посадових осіб, визначених цим Законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;
- забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених цим Законом, які проживають разом з ними або супроводжують їх;
- запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення;
- охорони об'єктів, визначених цим Законом;
- забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених цим Законом посадових осіб;
- участі у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Стаття 13. Повноваження Управління державної охорони України

Для здійснення покладених завдань Управління державної охорони України уповноважене:

- надавати згоду на допущення громадян на об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона;

- одержувати в установленому порядку від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності за письмовим запитом Начальника Управління або його заступників відомості, необхідні для здійснення державної охорони;

- використовувати форму одягу та документи, які зашифровують особу чи відомчу належність військовослужбовців і транспортних засобів Управління державної охорони України;

- проводити у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», гласні та негласні оперативні заходи з метою запобігання посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, виявлення і припинення таких посягань;

- проводити кіно-, фотозйомку, аудіо- і відеозапис на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона;

- залучати за погодженням з керівниками правоохоронних та інших державних органів їх військовослужбовців і працівників, технічні та інші засоби;

- здійснювати на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона, протипожежний, санітарно-гігієнічний, екологічний, радіаційний і протиепідемічний контроль та контроль за станом технічного захисту інформації, вживати заходів щодо усунення виявлених порушень, з'ясувати причини, що призвели до їх вчинення;

- прикомандировувати в установленому порядку військовослужбовців Управління державної охорони України для здійснення державної охорони до органів державної влади, підприємств, установ і організацій, перелік яких визначається Президентом України;

- здійснювати підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації військовослужбовців та працівників Управління державної охорони України відповідно до Закону України «Про освіту»;

утворювати відповідно до законодавства госпрозрахункові підрозділи адміністративно-господарського характеру.

Стаття 14. Взаємодія Управління державної охорони України з іншими органами державної влади України, громадянами та їх об'єднаннями, органами безпеки іноземних держав

Управління державної охорони України взаємодіє з іншими органами державної влади України, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на нього завдань.

Громадяни та їх об'єднання сприяють діяльності Управління державної охорони України на добровільних засадах.

Управління державної охорони України для здійснення покладених на нього завдань може взаємодіяти з органами безпеки іноземних держав відповідно до міжнародних договорів України.

Стаття 15. Способи здійснення державної охорони

Державна охорона здійснюється шляхом:

1) пошуку і фіксації даних про протиправну діяльність окремих осіб або груп, яка загрожує нормальному функціонуванню органів державної влади України, життю чи здоров'ю, честі та гідності посадових осіб і членів їхніх сімей, для вжиття заходів щодо її припинення;

2) особистої охорони осіб;

3) охорони об'єктів і підтримання на них відповідного порядку проходження громадян, проїзду транспортних засобів, проносу і провозу речей (далі – режиму);

4) оснащення об'єктів технічними засобами охорони за рахунок коштів юридичних осіб, в користуванні яких ці об'єкти перебувають;

5) проведення профілактичних заходів з метою запобігання протиправним посяганням.

Стаття 16. Кадри Управління державної охорони України

Кадри Управління державної охорони України складаються з військовослужбовців, прийнятих на військову службу в Управління державної охорони України за контрактом, військовослужбовців строкової служби та працівників, які уклали з Управлінням державної охорони України трудовий договір.

На службу (роботу) в Управління державної охорони України приймаються на договірній основі громадяни України, здатні за своїми діловими і моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я ефективно виконувати службові обов'язки. Критерії професійної придатності визначаються кваліфікаційно-нормативними документами, які затверджуються Начальником Управління державної охорони України.

Не може бути прийнятий на службу в Управління державної охорони України громадянин, який має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованого, або на якого протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення, або якому відповідно до вимог законодавства не може бути надано допуск до державної таємниці.

Стосовно осіб, які претендують на службу в Управлінні державної охорони України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Особи, які претендують на службу в Управлінні державної охорони України, подають за місцем майбутньої служби декларацію про майно, доходи, витрати і зо-

бов'язання фінансового характеру за формою і в порядку, що встановлені Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», та зобов'язані повідомити керівництву органу чи підрозділу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі чи підрозділі близьких їм осіб.

Військовослужбовці Управління державної охорони України зобов'язані подавати щороку до 1 квітня за місцем служби декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції».

На військовослужбовців Управління державної охорони України поширюються інші вимоги та обмеження, встановлені Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Військовослужбовці Управління державної охорони України, яких притягнуто до відповідальності за вчинення кримінального правопорушення з призначенням покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення права обіймати певні посади чи позбавлення військового звання або за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», підлягають звільненню із служби.

На військовослужбовців Управління державної охорони України поширюється законодавство України, що встановлює загальний порядок і умови проходження військової служби.

Військовослужбовці Управління державної охорони України не мають права перебувати в політичних партіях.

Військовослужбовці Управління державної охорони України мають право на носіння військової форми одягу із знаками розрізнення, зразки яких затверджуються відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Військовослужбовцям Управління державної охорони України видається службове посвідчення, зразок якого затверджується Президентом України.

За використання військових звань, форми одягу чи службового посвідчення військовослужбовця Управління державної охорони України іншими особами настає відповідальність згідно із законами України.

Військовослужбовці офіцерського складу, звільнені зі служби в Управлінні державної охорони України (за винятком звільнених за службовою невідповідністю чи у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили), зараховуються в запас Служби безпеки України, а солдати і матроси, сержанти і старшини, прапорщики і мічмани – в запас у загальному порядку.

Умови праці працівників Управління державної охорони України визначаються законодавством України про працю та укладеним трудовим договором (контрактом).

Стаття 16-1. Врегулювання конфлікту інтересів

У разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень військовослужбовець Управління державної охорони України зобов'язаний негайно доповісти про це своєму безпосередньому начальникові. Безпосередній начальник зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Примітка. Термін «конфлікт інтересів» вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 16-2. Обмеження щодо роботи близьких осіб

Військовослужбовці Управління державної охорони України не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо у зазначений строк ці обставини добровільно ними не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з дня виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває в підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади або із служби.

Військовослужбовцям Управління державної охорони України забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких їм осіб та в будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення.

Примітка. Терміни «безпосереднє підпорядкування» і «близька особа» вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Стаття 17. Обов'язки військовослужбовців Управління державної охорони України

Військовослужбовці Управління державної охорони України зобов'язані:

- 1) наполегливо і послідовно втілювати в життя політику держави в сфері оборони і забезпечення національної безпеки України;
- 2) суворо додержуватися вимог законодавства та військових статутів, кваліфіковано і сумлінно виконувати покладені на них службові обов'язки;
- 3) підтримувати належний рівень професійних і правових знань, спеціальної, бойової та фізичної підготовки;
- 4) захищати і поважати конституційні права і свободи людини і громадянина, бути зразком високої культури, скромності та витримки.

За вчинені правопорушення військовослужбовці Управління державної охорони України несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність згідно з законом.

Стаття 18. Права військовослужбовців Управління державної охорони України

Військовослужбовці Управління державної охорони України під час здійснення державної охорони мають право:

- 1) вимагати від громадян додержання режиму, встановленого на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона, не допускати до будинків, де працюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, а також будинків, де працюють інші органи державної влади України, щодо яких здійснюється державна охорона згідно з цим Законом, осіб з холодною чи вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами, засобами підризу, боеприпасами всіх видів і зразків, навчальними або імітаційними боеприпасами, легкозаймистими рідинами чи займистими твердими речовинами, піротехнічними засобами;

2) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються проникнути на об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, які є при них, транспортних засобів, на яких вони прибули в район об'єкта охорони, і передавати їх іншим правоохоронним органам;

3) спільно з відповідними підрозділами Національної поліції тимчасово обмежувати або забороняти під час здійснення охоронних заходів рух транспортних засобів та пішоходів на вулицях і дорогах під час проїзду автомобільним транспортом Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, а також глав іноземних держав, парламентів і урядів, керівників міжнародних міжурядових організацій та іноземних делегацій, які перебувають в Україні з офіційним візитом, не допускати громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх;

4) використовувати транспортні засоби, що належать органам державної влади України, підприємствам, установам, організаціям і громадянам (крім транспортних засобів, що належать дипломатичним представництвам іноземних держав і міжнародним організаціям, а також спеціального призначення), для запобігання злочинам, переслідування і затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину, доставлення осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги, в лікувальні заклади, а також для проїзду до місця події з наступним відшкодуванням у встановленому порядку збитків, завданих власникам цих транспортних засобів;

5) у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, заходити в житлові та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин;

6) використовувати під час проведення охоронних заходів засоби зв'язку, що належать державним органам, підприємствам, установам і організаціям незалежно від форм власності з наступним відшкодуванням у встановленому порядку збитків;

7) зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби на підставі і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», військовими статутами та прийнятими відповідно до них нормативними актами, провозити зброю та спеціальні засоби в усіх видах транспорту;

8) позачергового придбання квитків на всі види транспорту незалежно від наявності місць та поселення в готелях при пред'явленні посвідчення про відрядження.

Стаття 19. Оскарження неправомірних дій військовослужбовців Управління державної охорони України

Дії військовослужбовців Управління державної охорони України можуть бути оскаржені у встановленому законом порядку.

Розділ IV
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ ТА ГРОМАДЯН,
ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ

Стаття 20. Гарантії особистої безпеки, соціального і правового захисту військовослужбовців Управління державної охорони України та громадян, які беруть участь у здійсненні державної охорони

На військовослужбовців Управління державної охорони України поширюються соціальні гарантії, передбачені законодавством України для військовослужбовців Збройних Сил України.

Військовослужбовець Управління державної охорони України не несе відповідальності за моральну, матеріальну і фізичну шкоду, заподіяну ним у зв'язку із правомірним застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Ніхто, крім прямих начальників, не має права втручатися в службу діяльність військовослужбовців Управління державної охорони України. За перешкоджання виконанню ними службових обов'язків, образу честі та гідності, вчинення опору, погрозу або насильство щодо військовослужбовців Управління державної охорони України та членів їхніх сімей, посягання на їх життя, здоров'я і майно у зв'язку із виконанням ними службових обов'язків настає відповідальність згідно із законами України.

Під час виконання військовослужбовцем Управління державної охорони України службових обов'язків не допускається його адміністративне затримання, а також особистий огляд чи огляд речей, що є при ньому, транспортних засобів, які він використовує, без уповноваженого представника Управління державної охорони України, крім випадків вчинення злочину цим військовослужбовцем.

Працівники Управління державної охорони України, функціональні обов'язки яких не пов'язані безпосередньо із здійсненням державної охорони щодо органів державної влади України, забезпеченням безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених цим Законом, у разі їх залучення до здійснення державної охорони користуються правами, що надаються військовослужбовцям Управління державної охорони України відповідно до пунктів 1, 2, 4, 5 статті 18 цього Закону. У зазначених випадках на них поширюються права і гарантії, передбачені для військовослужбовців Управління державної охорони України.

Військовослужбовці Управління державної охорони України, крім військовослужбовців строкової служби, мають право на позачергове встановлення квартирного телефону.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців Управління державної охорони України здійснюється відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Стаття 21. Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців Управління державної охорони України і громадян, залучених до здійснення державної охорони, та компенсація заподіяння шкоди їх майну

Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослуж-

бовця Управління державної охорони України здійснюється в порядку та на умовах, визначених Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Шкода, заподіяна майну військовослужбовця Управління державної охорони України або членів його сім'ї у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, компенсується йому, а в разі його загибелі (смерті) – членам сім'ї у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України.

Дія цієї статті поширюється на працівників Управління державної охорони України та інших осіб, залучених до заходів щодо здійснення державної охорони.

Стаття 22. Медична допомога військовослужбовцям і працівникам Управління державної охорони України

Медична допомога військовослужбовцям і працівникам Управління державної охорони України подається в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Розділ V

ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ

Стаття 23. Фінансування діяльності Управління державної охорони України

Фінансування діяльності Управління державної охорони України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Пільги, компенсації та гарантії, передбачені цим Законом, надаються за рахунок і в межах бюджетних асигнувань на утримання відповідних бюджетних установ.

Стаття 24. Матеріально-технічне забезпечення Управління державної охорони України

Матеріально-технічне забезпечення Управління державної охорони України здійснюється через державні замовлення в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, а також за прямими договорами з підприємствами, установами, організаціями, в тому числі іноземними, відповідно до чинного законодавства.

Розділ VI

КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ

Стаття 25. Контроль Верховної Ради України за додержанням чинного законодавства Управлінням державної охорони України

Контроль за додержанням Управлінням державної охорони України чинного законодавства у сфері державної охорони, забезпечення прав і свобод людини здійснюється Верховною Радою України.

Начальник Управління державної охорони України систематично інформує Верховну Раду України про стан державної охорони, забезпечення прав і свобод людини та додержання чинного законодавства.

Управління державної охорони України у порядку, встановленому законодавством України, зобов'язане відповідати на запити комітетів і тимчасових комісій Верховної Ради України та народних депутатів України.

Начальник Управління державної охорони України щорічно, до 1 лютого наступного за звітним року, подає Верховній Раді України письмовий звіт про діяльність Управління державної охорони України.

Стаття 26. Контроль Президента України за діяльністю Управління державної охорони України

Контроль за діяльністю Управління державної охорони України здійснює Президент України.

Начальник Управління державної охорони України систематично інформує Президента України з основних питань діяльності Управління. Порядок подання інформації встановлює Президент України.

Начальник Управління державної охорони України щорічно подає Президенту України письмовий звіт про діяльність Управління державної охорони України.

Стаття 27. Контроль за використанням Управлінням державної охорони України коштів Державного бюджету України і його фінансовою та адміністративно-господарською діяльністю

Контроль за використанням Управлінням державної охорони України коштів Державного бюджету України здійснюється Рахунковою палатою відповідно до її повноважень, встановлених законодавством України.

Контроль за фінансовою та адміністративно-господарською діяльністю Управління державної охорони України здійснюється в порядку, визначеному Президентом України.

Стаття 28. Нагляд за додержанням і застосуванням законів Управлінням державної охорони України

Нагляд за додержанням і застосуванням законів Управлінням державної охорони України здійснюється в порядку, визначеному Конституцією і законами України.

2. Закон України «Про загальну структуру і чисельність УДО України» від 17 листопада 2005 р.

Стаття 1. Затвердити таку загальну структуру Управління державної охорони України:

- орган управління державною охороною України;
- підрозділи охорони органів державної влади України, посадових осіб та об'єктів;
- регіональні підрозділи державної охорони;
- підрозділи забезпечення, підприємства, установи, організації, навчальні заклади.

Стаття 2. Затвердити загальну чисельність Управління державної охорони України у кількості 2694 особи.

Стаття 3. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 25 березня 1992 р. (витяги)

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей,

встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військово-службовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Соціальний захист військовослужбовців

Соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

[...]

Стаття 3. Сфера дії цього Закону

1. Дія цього Закону поширюється на:

1) військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення (далі – правоохоронних органів), Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які проходять військову службу на території України, і військовослужбовців зазначених вище військових формувань та правоохоронних органів – громадян України, які виконують військовий обов'язок за межами України, та членів їх сімей;

2) військовослужбовців, які стали інвалідами внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, чи внаслідок захворювання після звільнення їх з військової служби, пов'язаного з проходженням військової служби, та членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули, померли чи пропали безвісти;

3) військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, і членів їх сімей.

2. Дія цього Закону не поширюється на членів сімей військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які загинули чи померли під час проходження військової служби (зборів), проходження служби у резерві внаслідок вчинення ними злочину чи адміністративного правопорушення, або якщо загибель (смерть) військовослужбовця, військовозобов'язаного чи резервіста сталася внаслідок вчинення ними дій у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, чи є наслідком навмисного заподіяння собі військовослужбовцем, військовозобов'язаним чи резервістом тілесного ушкодження.

3. Дія цього Закону не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України.

[...]

Розділ II ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Стаття 5. Забезпечення громадянських прав і свобод військовослужбовців

Військовослужбовці – громадяни України, які проходять службу на території України, беруть участь у всеукраїнському і місцевих референдумах, обирають і можуть бути обраними до відповідних місцевих рад та інших виборних державних органів згідно з Конституцією України. На них поширюються положення Закону України «Про вибори Президента Української РСР».

Військовослужбовцям, які балотуються кандидатами у народні депутати, депутати місцевих рад, їх командири (начальники) повинні створювати належні умови для здійснення цього права.

Військовослужбовці, обрані на виборні посади до місцевих рад, на яких вони працюють на постійній основі, прикомандировуються до відповідних місцевих рад із залишенням на військовій службі. Час роботи військовослужбовця на виборній посаді в місцевій раді, на якій він працює на постійній основі, зараховується до вилучення років на військовій службі. Після закінчення строку повноважень у місцевій раді військовослужбовець направляється в розпорядження військового формування, де він проходив службу до обрання, для подальшого проходження служби на попередній посаді, а за її відсутності – на іншій рівноцінній посаді.

Народний депутат України, який є військовослужбовцем, на строк виконання депутатських повноважень прикомандировується до Верховної Ради України із залишенням на строк виконання депутатських повноважень на військовій службі. Після закінчення повноважень народного депутата України він направляється в установленому порядку в розпорядження відповідного військового формування для подальшого проходження служби на попередній або, за його згодою, на іншій, не нижчій ніж попередня, посаді.

Військовослужбовці мають право створювати свої громадські об'єднання відповідно до законодавства України. Військовослужбовці не можуть бути членами будь-яких політичних партій або організацій чи рухів. Організація військовослужбовцями страйків і участь в їх проведенні не допускається.

Стаття 6. Реалізація військовослужбовцями права на свободу світогляду і віросповідання

1. Військовослужбовці вправі сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відкрито висловлювати свої релігійні або атеїстичні переконання. Командири (начальники) військових з'єднань та частин надають можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях та релігійних обрядах у вільний від виконання обов'язків військової служби час.

2. Військовослужбовці не мають права відмовлятися або ухилятися від виконання обов'язків військової служби з мотивів релігійних переконань та використовувати службові повноваження для релігійної чи атеїстичної пропаганди.

3. Військовослужбовці мають право на придбання, володіння і використання релігійної літератури будь-якою мовою, а також інших предметів та матеріалів релігійного призначення. Ніхто не має права перешкоджати задоволенню військовослужбовцями своїх релігійних потреб.

4. Держава не несе зобов'язань щодо задоволення потреб військовослужбовців, пов'язаних з їх релігійними переконаннями та відправленням релігійних обрядів.

5. Особам, релігійні переконання яких перешкоджають проходженню строкової військової служби, надається право на проходження альтернативної (невійськової) служби відповідно до Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу».

6. Створення релігійних організацій в органах військового управління, військових з'єднаннях та частинах забороняється.

Стаття 7. Недоторканність військовослужбовця

Військовослужбовцю гарантується недоторканність особи. Він не може бути арештований інакше, як на підставі судового рішення.

Стаття 8. Основні права військовослужбовців, пов'язані з проходженням служби

1. Використання військовослужбовців для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, забороняється та тягне за собою відповідальність згідно із законом. Військовослужбовці можуть залучатися до участі у ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха та в інших окремих випадках лише за рішенням Верховної Ради України.

Час перебування громадян України на військовій службі зараховується до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби. Час проходження строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також час проходження військової служби в особливий період, що оголошується відповідно до Закону України «Про оборону України», зараховуються до стажу роботи, що дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах, якщо на момент призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу в особливий період, що оголошується відповідно до Закону України «Про оборону України», особа навчалася за фахом у професійно-технічному навчальному закладі, працювала за професією або займала посаду, що дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах. Час навчання в професійно-технічному навчальному закладі, час проходження строкової військової служби, а також час проходження військової служби в особливий період, що оголошується відповідно до Закону України «Про оборону України», які зараховуються до стажу роботи, що дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах, не повинні перевищувати наявного стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах. Час проходження військовослужбовцями військової служби в особливий період, що оголошується відповідно до Закону України «Про оборону України», зараховується до їх вислуги років, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби на пільгових умовах у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовцям гарантується свобода наукової, технічної та художньої творчості.

У разі тимчасового заміщення військовослужбовцем вищестоящої командної посади оплата провадиться у встановленому порядку по заміщуваній посаді.

2. Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу) не можуть бути звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, крім випадків, коли їхня служба припиняється (розривається) у зв'язку із закінченням строку

контракту, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі або у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням чи у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем, за віком, за власним бажанням, за станом здоров'я, через службову невідповідність, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у вигляді позбавлення чи обмеження волі, позбавлення військового звання, позбавлення права займати певні посади, у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку, а також через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

У разі незаконного звільнення з військової служби або переміщення по службі військовослужбовець, який проходить військову службу за контрактом або перебуває на кадровій військовій службі, підлягає поновленню на військовій службі на попередній або за його згодою на іншій, не нижчій, ніж попередня, посаді. Посада вважається нижчою, якщо за цією посадою штатним розписом передбачено нижче військове звання, а за умови рівних звань – менший посадовий оклад. У разі якщо штатним розписом передбачено два військових звання або диференційовані посадові оклади, до уваги береться вище військове звання або вищий посадовий оклад. У разі заподіяння йому таким звільненням (переміщенням) моральної шкоди вона може бути відшкодована за рішенням суду.

У разі поновлення на військовій службі (посаді) орган, який прийняв рішення про таке поновлення, одночасно вирішує питання про виплату військовослужбовцю матеріального і грошового забезпечення за час вимушеного прогулу або різниці за час виконання військового обов'язку на нижчеоплачуваній посаді, які він недоотримав внаслідок незаконного звільнення (переміщення). Цей період зараховується військовослужбовцю до вислуги років (як у календарному, так і у пільговому обчисленні) та до терміну, встановленого для присвоєння чергового військового звання.

3. За військовослужбовцями строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які до призову працювали на підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форм власності і господарювання, зберігається при звільненні з військової служби право на працевлаштування їх в тримісячний строк на те ж підприємство, в установу чи організацію або їх правонаступники на посаду, не нижчу за ту, яку вони займали до призову на військову службу. Протягом місяця з дня взяття на військовий облік за місцем проживання осіб, звільнених із строкової військової служби, за поданням військової комісаріат в порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України, надає їм матеріальну допомогу в розмірі середньої місячної заробітної плати за останнім місцем роботи за рахунок коштів державного бюджету. Вони користуються за інших рівних умов переважним правом на залишення на роботі при скороченні чисельності або штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці протягом двох років з дня звільнення із строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу.

Військовослужбовці строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, сім'ї яких втратили годувальника і не мають інших праце-

здатних членів та членів сім'ї з самостійним заробітком, звільняються з військової служби достроково.

4. Забезпечення зайнятості осіб, звільнених з військової служби без права на пенсію, провадиться відповідно до законодавства України про зайнятість населення.

5. Держава забезпечує соціальну та професійну адаптацію військовослужбовців, які звільняються у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, а також військовослужбовців строкової військової служби, які до призову на строкову військову службу не були працевлаштовані, в разі відповідного звернення зазначених осіб. У разі необхідності соціальну та професійну адаптацію проходять також члени сімей військовослужбовців за їх зверненням. Адаптація зазначеної категорії осіб провадиться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту населення, за рахунок коштів державного бюджету.

Військовослужбовцям, які мають вислугу військової служби не менше 10 років та позитивні службові характеристики, дозволяється, починаючи з 1 січня 2005 року, протягом останнього року перед звільненням з військової служби проходити професійну перепідготовку (тривалістю не менше 500 годин), без стягнення з них платні за навчання та із збереженням забезпечення усіма видами забезпечення в порядку та на умовах, які визначаються Міністерством оборони України, у центрах перепідготовки та працевлаштування всіх форм власності за рахунок службового часу.

6. Військовослужбовці, які були призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період, мають переважне право на укладення контракту на проходження військової служби після завершення особливого періоду.

[...]

4. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. (витяги)

Глава I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Військовий обов'язок

1. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

2. Військовий обов'язок устанавлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту (далі – Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

3. Військовий обов'язок включає:
підготовку громадян до військової служби;
приписку до призовних дільниць;
прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу;
проходження військової служби;

виконання військового обов'язку в запасі;
проходження служби у військовому резерві;
дотримання правил військового обліку.

4. Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України «Про альтернативну (невійськову) службу».

5. Від виконання військового обов'язку громадяни України звільняються на підставах, визначених цим Законом.

6. Військовий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні.

У випадках, передбачених законом, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть у добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу у Збройних Силах України.

7. Виконання військового обов'язку громадянами України забезпечують державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до законів України військові формування, підприємства, установи і організації незалежно від підпорядкування і форм власності в межах їх повноважень, передбачених законом, та районні (об'єднані районні), міські (об'єднані міські) військові комісаріати (далі – районні (міські) військові комісаріати), військові комісаріати Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, а також територіальні центри (в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві) та філіали (в районах та містах) комплектування військовослужбовцями за контрактом.

8. Порядок утворення та повноваження територіальних центрів, філіалів комплектування військовослужбовцями за контрактом визначаються положенням, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

9. Щодо військового обов'язку громадяни України поділяються на такі категорії:

допризовники – особи, які підлягають приписці до призовних дільниць;

призовники – особи, приписані до призовних дільниць;

військовослужбовці – особи, які проходять військову службу;

військовозобов'язані – особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

резервісти – особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний та воєнний час.

До категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України.

10. Громадяни України, які приписані до призовних дільниць або перебувають у запасі Збройних Сил України чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані:

прибувати за викликом районного (міського) військового комісаріату для оформлення військово-облікових документів, приписки, проходження медичного огляду, направлення на підготовку з метою здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних;

проходити медичний огляд та лікування в лікувально-профілактичних закладах

згідно з рішеннями комісії з питань приписки, призовної комісії або військово-лікарської комісії районного (міського) військового комісаріату;

проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

Резервісти зобов'язані перебувати до військової частини, в якій вони проходять службу у військовому резерві, за викликом командира цієї військової частини.

11. Жінки, які мають фах, споріднений з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в переліку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я, віком та сімейним станом, беруться на військовий облік військовозобов'язаних.

12. Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час. У мирний час жінки можуть бути прийняті на військову службу та службу у військовому резерві тільки в добровільному порядку (за контрактом).

Стаття 2. Військова служба і виконання військового обов'язку в запасі

1. Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

2. Проходження військової служби здійснюється:

громадянами України – у добровільному порядку (за контрактом) або за призовом;

іноземцями та особами без громадянства – у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України.

3. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями.

4. Порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються цим та іншими законами, відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

5. Військова служба в Україні організовується з дотриманням конституційної вимоги про відокремлення церкви і релігійних організацій від держави.

6. Види військової служби:

строкова військова служба;

військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період;

військова служба за контрактом осіб рядового складу;

військова служба за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

військова служба (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки (далі – вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів);

військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;
військова служба за призовом осіб офіцерського складу.

7. Строкову військову службу громадяни України проходять відповідно до законів України у Збройних Силах України та інших військових формуваннях з метою здобуття військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни.

8. Виконання військового обов'язку в запасі полягає в дотриманні військовозобов'язаними порядку і правил військового обліку, проходженні зборів для збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків військової служби в особливий період.

9. Громадяни України в добровільному порядку можуть проходити службу у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань. Порядок відбору та прийняття на службу у військовому резерві, строки, умови та порядок її проходження, а також підстави та порядок звільнення із служби визначаються цим Законом, відповідними положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

10. Структура військового резерву людських ресурсів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

11. Кожен громадянин України, вперше вступаючи на військову службу до Збройних Сил України, особисто складає Військову присягу на вірність Українському народу і скріплює її власноручним підписом. Іноземець або особа без громадянства, який (яка) вперше приймається на військову службу до Збройних Сил України, бере офіційне зобов'язання неухильно додержуватися Конституції та законів України, сумлінно виконувати обов'язки військової служби.

12. Громадяни України, які приписуються до призовних дільниць, направляються для підготовки до військової служби, особи, які призиваються або приймаються на військову службу, приймаються на службу у військовому резерві, та військовозобов'язані, призначені для комплектування посад за відповідними військово-обліковими спеціальностями під час проведення мобілізації, проходять обов'язковий медичний огляд. Порядок проходження медичного огляду затверджується Міністерством оборони України та центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Перелік військово-облікових спеціальностей затверджується Міністерством оборони України.

13. Виконання військового обов'язку в особливий період здійснюється з особливостями, визначеними цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 3. Правова основа військового обов'язку, військової служби, служби у військовому резерві

1. Правовою основою військового обов'язку і військової служби є Конституція України, цей Закон, Закон України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби, служби у військовому резерві та статусу

військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

[...]

Стаття 6. Військові посади

1. Військові посади (штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями) і відповідні їм військові звання передбачаються у штатах (штатних розписах) військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.

2. Перелік посад, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України, а посад інших військовослужбовців – Міністерством оборони України.

3. Перелік посад, які не можуть бути заміщені іноземцями чи особами без громадянства, визначається Генеральним штабом Збройних Сил України.

4. Окремі військові посади в мирний час можуть замінюватися (на умовах строкового трудового договору) цивільними особами в порядку, встановленому Міністерством оборони України, або резервістами в порядку, встановленому Генеральним штабом Збройних Сил України.

5. Військові посади, передбачені штатами воєнного часу, при переведенні Збройних Сил України, інших військових формувань на організацію і штати воєнного часу підлягають заміщенню резервістами або іншими військовозобов'язаними в порядку, визначеному Генеральним штабом Збройних Сил України.

6. Співвідношення чисельності офіцерського складу за військовими званнями та граничні строки перебування осіб офіцерського складу на посадах у Збройних Силах України та інших військових формуваннях встановлюються відповідно Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

7. Порядок призначення на військові посади встановлюється Конституцією України, законами України, положеннями про проходження військової служби, про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

8. Військові посади в підрозділах Збройних Сил України, які направляються до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, замінюються військовослужбовцями з числа громадян України, які проходять військову службу за контрактом.

9. Порядок проходження військової служби військовослужбовцями, які не обіймають військових посад, встановлюється положеннями про проходження військової служби.

10. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань можуть бути відряджені до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних навчальних закладів для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі. Перелік посад, що замінюються військовослужбовцями у таких державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, а також державних та комунальних навчальних закладах, затверджується Президентом України.

11. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань відповідно до міжнародних договорів України можуть бути направлені для проходження військової служби на посадах у багатонаціональних органах військового управління, закордонних дипломатичних установах України та міжнародних організаціях. Такі військовослужбовці утримуються за рахунок відповідно Міністерства оборони України, інших військових формувань у межах затвердженої законом чисельності. Порядок направлення та строки перебування військовослужбовців на зазначених посадах встановлюються Міністерством оборони України та іншими військовими формуваннями.

12. Військові посадові особи – це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством.

13. Військовослужбовці у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби, можуть бути направлені для подальшого проходження військової служби з одного військового формування до іншого з виключенням із списків особового складу формування, з якого вибули, та включенням до списків особового складу формування, до якого прибули.

Стаття 7. Військова форма одягу, знаки розрізнення і відзнаки військовослужбовців

1. Для військовослужбовців встановлюються військова форма одягу та знаки розрізнення.

2. Військовозобов'язані під час проходження зборів забезпечуються військовою формою одягу. Резервісти забезпечуються військовою формою одягу згідно із встановленими нормами. Для зазначених осіб встановлюються передбачені для військовослужбовців знаки розрізнення.

3. Військова форма одягу – комплект одноманітних за конструкцією та регламентованих за зовнішнім виглядом предметів одягу, взуття та окремих видів спорядження, встановлений для військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань.

4. Знаки розрізнення військовослужбовців – знаки (погони, нарукавні та нагрудні знаки, знаки на спину; знаки на головних уборах, зокрема кокарди, емблеми, орнаменти; гаптування; канти і лампаси; гудзики з символікою) на форменому одязі, призначені для позначення військових звань, посад, приналежності до держави, військового формування, виду Збройних Сил України, роду військ, служб, військових частин (підрозділів).

5. Зразки військової форми одягу та загальні вимоги до знаків розрізнення військовослужбовців розробляються та затверджуються Міністерством оборони України.

6. Зразки спеціального одягу, взуття та спорядження військовослужбовців, засоби індивідуального захисту та інші предмети речового майна військовослужбовців розробляються відповідними центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України, Службою зовнішньої розвідки України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України та затверджуються Міністерством оборони України.

7. Правила носіння військової форми одягу та зразки знаків розрізнення розробляються та затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України, Службою зовнішньої розвідки України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

8. Носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців особами, які не мають на це права, забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

[...]

5. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 8 лютого 1992 р. (витяги)

Стаття 1. Завдання оперативно-розшукової діяльності

Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Стаття 2. Поняття оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Стаття 3. Правова основа оперативно-розшукової діяльності

Правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, цей Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

Стаття 4. Принципи оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини.

Стаття 5. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції;

Державного бюро розслідувань – внутрішньої безпеки, забезпечення особистої безпеки;

Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, спеціальними підрозділами по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, опера-

тивного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів;

Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), оперативно-розшуковими підрозділами відповідно спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону та його територіальних органів, підрозділами з охорони державного кордону органів охорони державного кордону та Морської охорони, забезпечення внутрішньої безпеки, забезпечення власної безпеки, оперативного документування та оперативно-технічними;

управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

органів доходів і зборів – оперативними підрозділами податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою;

органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;

Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю.

Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється.

Стаття 6. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності

Підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є:

1) наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

- злочини, що готуються;
- осіб, які готують вчинення злочину;
- осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;
- осіб безвісно відсутніх;
- розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України;

- реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності;

2) запити повноважних державних органів, установ та організацій про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці і до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів;

3) потреба в отриманні розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави;

4) наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, отриманих в установленому законом порядку.

Зазначені підстави можуть міститися в заявах, повідомленнях громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації, у письмових дорученнях і постановках слідчого, вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, у запитах і повідомленнях правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій, а також запитах повноважних державних органів, установ та організацій, визначених Кабінетом Міністрів України, про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках.

Забороняється приймати рішення про проведення оперативно-розшукових заходів при відсутності підстав, передбачених у цій статті.

Стаття 7. Обов'язки підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані:

1) у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень;

2) виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів;

3) виконувати у межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна;

4) інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб;

5) здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів;

6) забезпечити із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій

діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;

7) брати участь у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт.

У разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

У разі, якщо ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування.

Оперативні підрозділи Державного бюро розслідувань, Національної поліції, Служби безпеки України, органів доходів і зборів, Державної пенітенціарної служби України, Державної прикордонної служби України проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. Письмові доручення щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, надані слідчим, прокурором у межах компетенції та в установленому порядку, є обов'язковими до виконання оперативним підрозділом.

Стаття 8. Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право:

- 1) опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;
- 2) проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Служби безпеки України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;

- 3) порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю

або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні;

4) ознайомлюватися з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, за рахунок коштів, що виділяються на утримання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виготовляти копії з таких документів, на вимогу керівників підприємств, установ та організацій – виключно на території таких підприємств, установ та організацій, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, – витребувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення в установленому порядку.

Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

5) проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

6) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

7) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

7-1) з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 Кримінального кодексу України, проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь.

Порядок отримання дозволу, строк його дії та порядок проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України;

8) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263-265 Кримінального процесуального кодексу України;

10) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

11) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

12) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України;

13) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

14) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

15) отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави;

16) використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб – житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать;

17) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України;

18) створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи;

19) застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах і в порядку, встановлених законами про Національну поліцію, Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, Митним кодексом України;

20) звертатися у межах своїх повноважень із запитом до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора.

Негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виймки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводяться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, запобігання і припинення терористичних актів та інших посягань спеціальних служб іноземних держав та організацій, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо.

Виключно з метою отримання розвідувальної інформації для забезпечення зовнішньої безпеки України зазначені заходи можуть здійснюватися лише за ухвалою слідчого судді без розголошення третій стороні, а заходи, що не потребують дозволу слідчого судді, – без повідомлення прокурора. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення такого заходу не може перевищувати шести місяців.

До виконання окремих доручень у ході проведення оперативно-розшукової діяльності можуть залучатися працівники інших підрозділів.

Під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, пов'язаних із припиненням правопорушень у сфері податкового та митного законодавства, права, передбачені цією статтею, надаються виключно оперативним підрозділам органів доходів і зборів у межах їх компетенції.

Координація дій щодо реалізації прав підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність з метою боротьби з тероризмом, здійснюється Службою безпеки України.

Розвідувальним органам України надаються права, передбачені частиною першою цієї статті, крім пунктів 2, 3, 5, 6, а також пункту 7 у частині негласного виявлення та фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину.

Стаття 9. Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності

У кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальником органу Національної поліції або начальником відокремленого підрозділу територіального органу Національної поліції, органу Служби безпеки України, оперативного підрозділу органу Державного бюро розслідувань, Державної прикордонної служби України, охорони вищих посадових осіб, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу органів доходів і зборів, органу, установи виконання покарань чи слідчого ізолятора, розвідувального органу Міністерства оборони України, розвідувального органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону, підрозділу Національного антикорупційного бюро України або його уповноваженим заступником.

Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю здійснюється Національною поліцією, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Службою безпеки України, Державним бюро розслідувань, Службою зовнішньої розвідки України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Управлінням державної охорони України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробачії, розвідувальним органом Міністерства оборони України, Національним антикорупційним бюро України.

На особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переховується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа. Без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів, крім випадку, передбаченого частиною четвертою цієї статті, забороняється.

ся. Про заведення оперативно-розшукової справи виноситься постанова, яка затверджується начальником або уповноваженим заступником начальника органу Національної поліції або начальником відокремленого підрозділу територіального органу Національної поліції, підрозділу Національного антикорупційного бюро України, органу Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, розвідувального органу Міністерства оборони України, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу органів доходів і зборів, органу або установи виконання покарань чи слідчого ізолятора. У постанові зазначаються місце та час її складання, посада особи, яка виносить постанову, її прізвище, підстава та мета заведення оперативно-розшукової справи.

Про заведення оперативно-розшукової справи протягом доби письмово повідомляється прокурор.

При перевірці осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, а також до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів, оперативно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати не більш як два місяці.

Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб.

Окрім обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

При наявності достатніх підстав дозвіл на проведення оперативно-розшукової діяльності дає керівник відповідного оперативного підрозділу, який несе відповідальність за законність здійснюваних заходів відповідно до чинного законодавства.

При застосуванні оперативно-розшукових заходів працівники оперативних підрозділів зобов'язані враховувати їх відповідність ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрози інтересам суспільства і держави.

У випадках порушення прав і свобод людини або юридичних осіб в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань, Національна поліція, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Управління державної охорони України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, розвідувальний орган Міністерства оборони України, розвідувальний орган спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Служба зовнішньої розвідки України, Національне антикорупційне бюро України зобов'язані невідкладно поновити порушені права і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки в повному обсязі.

Громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії.

Забороняється передавати і розголошувати відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, або такі, що можуть зашкодити слідству чи інтересам людини, безпеці України. Забороняється оприлюднювати або надавати зібрані відомості, а також інформацію щодо проведення або не проведення стосовно певної особи оперативно-розшукової діяльності до прийняття рішення за результатами такої діяльності. Питання оприлюднення або надання такої інформації після прийняття рішення регулюється законом.

Підрозділи, що використовують автоматизовані інформаційні системи в оперативно-розшуковій діяльності, повинні забезпечити можливість видавати дані про особу на запит органів досудового розслідування, прокуратури, суду. В місцях зберігання інформації повинна бути гарантована її достовірність та надійність охорони.

Одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про вчинення заборонених законом дій, зберігання не підлягають і повинні бути знищені. Відомості, одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності, щодо підготовки до терористичних актів чи їх вчинення окремими особами та групами, зберігаються до 5 років.

Не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які відповідно до законодавства України становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісти зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України.

Спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця може проводитися з метою встановлення даних про особу та про її зв'язки у разі, коли є факти, які підтверджують, що нею готується тяжкий або особливо тяжкий злочин, для отримання відомостей, які вказують на ознаки такого злочину, для забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб, а також з метою отримання розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави.

Для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу.

Стаття 9-1. Строки ведення оперативно-розшукових справ

Ведення оперативно-розшукових справ здійснюється:

1) щодо невстановлених осіб, які готують вчинення злочину, а також осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, – до їх встановлення або розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку;

3) щодо осіб безвісно відсутніх – до їх розшуку або до набрання законної сили рішенням суду про визнання їх безвісно відсутніми або про оголошення їх померлими;

4) щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, – до встановлення та фіксації фактичних даних про протиправні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, але не більше шести місяців;

5) щодо здійснення розвідувальних заходів в інтересах безпеки суспільства і держави – до завершення розвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;

6) щодо осіб, стосовно яких є дані про їх участь або причетність до терористичної діяльності, терористичної групи чи терористичної організації, а так само до матеріального, організаційного чи іншого сприяння створенню терористичної групи чи терористичної організації, – до 5 років.

За наявності даних, отриманих у ході ведення оперативно-розшукової справи, про участь особи у підготовці тяжкого чи особливо тяжкого злочину строк ведення справи може бути продовжений до 12 місяців Головою Національної поліції або його уповноваженими заступниками, начальниками департаментів апарату центрального органу управління Національної поліції, Центрального управління Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, уповноваженим керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, начальникам територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції або їхніми уповноваженими заступниками, регіональних органів та органів військової контррозвідки Служби безпеки України, розвідувального органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Головою Державної прикордонної служби України, уповноваженим керівником регіонального органу доходів і зборів, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України або їх заступниками, керівником структурного підрозділу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником за погодженням із Генеральним прокурором, керівниками регіональних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється без погодження з прокурором.

Подальше продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, але не більш як до 18 місяців, може бути здійснено Головою Національної поліції, Головою Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, а також Головою Державної прикордонної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України, керівником органу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником та начальником Управління державної охорони України за погодженням із Генеральним прокурором або його заступником. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється без погодження з прокурором.

Продовження строків ведення оперативно-розшукових справ щодо іноземців та осіб без громадянства, які підозрюються у розвідувально-підбивній діяльності проти України, підготовці або вчиненні терористичного акту, понад 18 місяців здійснює Голова Служби безпеки України, Голова Служби зовнішньої розвідки України, Голова Державної прикордонної служби України, керівник розвідувального органу Міністерства оборони України за погодженням з Генеральним прокурором.

Обчислення строку ведення оперативно-розшукової справи починається з дня затвердження начальником відповідного органу або його заступником постанови про заведення справи та закінчується в день затвердження постанови про закриття оперативно-розшукової справи.

Обчислення строку може припинитися, якщо особа, щодо якої заведено оперативно-розшукову справу, тимчасово вибула за межі України або тяжко захворіла і можливість проводити щодо неї оперативно-розшукову діяльність відсутня.

Про припинення та поновлення обчислення строку ведення оперативно-розшукової справи виноситься мотивована постанова, яка затверджується начальником відповідного органу або його заступником.

Стаття 9-2. Закриття оперативно-розшукових справ

Оперативно-розшукова справа повинна бути закрыта у разі:

- 1) розшуку особи, яка переховувалася від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухилялася від відбування кримінального покарання, а також особи, яка безвісно відсутня;
- 2) набрання законної сили вироком або ухвалою суду;
- 3) закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом;
- 4) завершення виконання розвідувальних, контррозвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;
- 5) спростування у встановленому порядку матеріалів про злочинну діяльність особи;
- 6) виїзду особи на постійне місце проживання за межі України, якщо немає можливості проведення щодо неї оперативно-розшукових заходів;
- 7) невстановлення у передбачені цим Законом строки даних, що вказують на ознаки злочину в діях особи;

8) виявлення прокурором незаконно заведеної справи у разі виконання по ній оперативно-розшукових заходів;

9) смерті особи, щодо якої заведено оперативно-розшукову справу.

Про закриття оперативно-розшукової справи складається вмотивована постановва, що затверджується посадовою чи службовою особою, якій згідно зі статтею 9 цього Закону надано право затверджувати постанову про заведення відповідної оперативно-розшукової справи. Про закриття оперативно-розшукової справи у триденний строк письмово повідомляється відповідний прокурор, який протягом 10 діб з моменту одержання повідомлення перевіряє додержання законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності у цій справі. До завершення такої перевірки забороняється знищення оперативно-розшукової справи.

Якщо у такій справі здійснювалися оперативно-розшукові заходи за рішенням суду, повідомлення про її закриття надсилається також до цього суду у триденний строк.

Строки зберігання закритих оперативно-розшукових справ встановлюються відповідно до законодавства України.

Стаття 10. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності

Матеріали оперативно-розшукової діяльності використовуються:

1) як приводи та підстави для початку досудового розслідування;

2) для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні;

3) для попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів, розвідувально-підривних посягань проти України, розшуку злочинців та осіб, які безвісти зникли;

4) для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничать або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей;

5) для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів;

6) для інформування державних органів відповідно до їх компетенції.

Стаття 11. Сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності

Органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності.

За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Угоду про сприяння оперативним підрозділам в оперативно-розшуковій діяльності може бути укладено з дієздатною особою. Порядок укладання угоди визначається Кабінетом Міністрів України.

Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома. Розголошення цієї таємниці тягне за собою відповідальність за чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме:

адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

Стаття 12. Соціальний і правовий захист працівників оперативних підрозділів

На працівників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поширюються гарантії правового і соціального захисту, передбачені законами України про ці органи.

Працівникам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, надаються додаткові пільги в питаннях соціально-побутового та фінансового забезпечення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

При наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну працівника та його близьких родичів у зв'язку із здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або по виявленню тяжкого та особливо тяжкого злочину, або викриттю організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки – зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Не несе відповідальності працівник оперативного підрозділу, який заподіяв шкоду правам, свободам людини, інтересам держави під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, перебуваючи у стані необхідної оборони, крайньої необхідності або професійного ризику, а так само у зв'язку із затриманням особи, в діях якої є ознаки злочину.

[...]

Стаття 14. Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності

Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності здійснюється Генеральним прокурором, його заступниками, керівниками регіональних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками, а також уповноваженими наказом Генерального прокурора прокурорами Генеральної прокуратури України та уповноваженими наказом керівника регіональної прокуратури прокурорами відповідних регіональних прокуратур.

Керівник місцевої прокуратури, а також уповноважені його наказом прокурори відповідної місцевої прокуратури здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в оперативно-розшукових справах, заведених піднаглядними їм територіальними оперативними підрозділами правоохоронних органів.

Прокурор в межах своєї компетенції:

1) безперешкодно входить в усі приміщення органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

2) вимагає для перевірки розпорядження, інструкції, накази та інші акти щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні документи та інші відомості щодо здійснення оперативно-розшукових заходів;

3) доручає керівникам відповідних органів проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень закону;

4) дає письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення злочинів, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні;

5) дає згоду на продовження строку проведення оперативно-розшукової діяльності;

6) отримує пояснення щодо порушень вимог закону від посадових осіб органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

7) перевіряє скарги на порушення законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, з ознайомленням у необхідних випадках з оперативно-розшуковими матеріалами;

8) скасовує незаконні постанови про заведення або закриття оперативно-розшукової справи, зупинення або поновлення оперативно-розшукової діяльності чи про інші рішення, що суперечать закону;

9) вживає заходів щодо усунення порушень законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності і щодо притягнення винних до встановленої законом відповідальності;

10) опротестовує незаконну постанову суду про дозвіл або відмову на проведення оперативно-розшукових заходів. Принесення протесту зупиняє проведення оперативно-розшукових заходів, дозвіл на які дано судом.

Відомості про осіб, які конфіденційно співробітничать або співробітничали з розвідувальним органом України, належність конкретних осіб до кадрового складу розвідувальних органів, а також форми, методи і засоби розвідувальної діяльності та організаційно-штатна структура розвідувальних органів до предмета прокурорського нагляду не належать.

[...]

6. Закон України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 р.

(витяги)

[...]

Розділ III

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Стаття 14. Учасники дорожнього руху

Учасниками дорожнього руху є особи, які використовують автомобільні дороги, вулиці, залізничні переїзди або інші місця, призначені для пересування людей та перевезення вантажів за допомогою транспортних засобів.

До учасників дорожнього руху належать водії та пасажирів транспортних засобів, пішоходи, велосипедисти, погоничі тварин.

Учасники дорожнього руху мають право на:

безпечні умови дорожнього руху, на відшкодування збитків, завданих внаслідок невідповідності стану автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів вимогам безпеки руху;

вивчення норм і правил дорожнього руху;

своєчасне забезпечення екстреною медичною допомогою;
отримання від гідрометеорологічних, дорожніх, комунальних та інших організацій, а також відповідних підрозділів Національної поліції, військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України інформації про умови дорожнього руху.

Учасник дорожнього руху може оскаржити дію працівника відповідних підрозділів Національної поліції, військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у разі порушення з його боку чинного законодавства.

Учасники дорожнього руху зобов'язані:

знати і неухильно дотримувати вимог цього Закону, Правил дорожнього руху та інших нормативних актів з питань безпеки дорожнього руху;

створювати безпечні умови для дорожнього руху, не завдавати своїми діями або бездіяльністю шкоди підприємствам, установам, організаціям і громадянам;

виконувати розпорядження органів державного нагляду та контролю щодо дотримання законодавства про дорожній рух;

не створювати перешкод для проїзду спеціалізованого санітарного транспорту бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, який рухається з включеними проблисковим маячком та спеціальним звуковим сигналом;

у випадках, визначених Законом України «Про екстрену медичну допомогу», надавати необхідну домедичну допомогу та вживати всіх можливих заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги, у тому числі потерпілим внаслідок дорожньо-транспортних пригод.

Поліцейські, працівники, військової інспекції безпеки дорожнього руху, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, дорожньо-експлуатаційних служб та бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги при виконанні службових обов'язків можуть відступати від окремих вимог Правил дорожнього руху лише у випадках і при виконанні умов, викладених у них.

[...]

Стаття 26-1. Обмеження або заборона дорожнього руху під час проїзду окремих осіб, щодо яких здійснюється державна охорона

Тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів, пішоходів на окремих ділянках вулиць, автомобільних доріг дозволяється під час проїзду автомобільним транспортом Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, а також глав іноземних держав, парламентів і урядів, керівників міжнародних міжурядових організацій та іноземних делегацій, які перебувають в Україні з офіційним візитом. Супроводження транспортних засобів, у яких пересуваються глави іноземних держав, парламентів і урядів, керівники міжнародних міжурядових організацій та іноземних делегацій, які перебувають в Україні з офіційним візитом, здійснюється з урахуванням принципу взаємності.

Безпечний та безперешкодний проїзд транспортних засобів з особами, зазначеними в частині першій цієї статті, забезпечується відповідними підрозділами Національної поліції, Управління державної охорони України шляхом запровадження тимчасових обмежень, заборони руху інших учасників дорожнього руху або його регулювання відповідними підрозділами Національної поліції. Супроводження таких транспортних засобів здійснюється відповідними підрозділами Національної

поліції з використанням спеціальних автомобілів або мотоциклів з розпізнавальним фарбуванням і написами відповідно до вимог стандартів та увімкненими спеціальними світловими і в разі потреби звуковими сигнальними пристроями.

Тимчасове обмеження або заборона руху транспортних засобів, пішоходів на окремих ділянках вулиць, автомобільних доріг встановлюється не раніше ніж за десять хвилин до та відмінюється не пізніше ніж через три хвилини після проїзду осіб, зазначених у частині першій цієї статті.

Під час проїзду автомобільного транспорту з особами, зазначеними в частині першій цієї статті, дозволяється рух автомобілів спеціалізованих санітарних автомобілів бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, пожежної охорони, Національної поліції, оперативно-рятувальних та інших аварійних служб, які виконують невідкладні службові завдання.

Тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів, пішоходів на окремих ділянках вулиць, автомобільних доріг під час проїзду автомобільним транспортом інших осіб, крім зазначених у частині першій цієї статті, забороняється.

Безперешкодний проїзд офіційних делегацій та осіб, щодо яких здійснюється супровід кортежем (ескортом), забезпечується відповідними підрозділами Національної поліції.

Такий супровід здійснюється за відповідною технологією та в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України і Управлінням державної охорони України.

[...]

7. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. (витяги)

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

державна таємниця (далі також – *секретна інформація*) – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою;

віднесення інформації до державної таємниці – процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього;

гриф секретності – реквізит матеріального носія секретної інформації, що засвідчує ступінь секретності даної інформації;

державний експерт з питань таємниць – посадова особа, уповноважена здійснювати відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації до державної та-

ємниці у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування;

допуск до державної таємниці – оформлення права громадянина на доступ до секретної інформації;

доступ до державної таємниці – надання повноважною посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, або ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, цією посадовою особою відповідно до її службових повноважень;

засекречування матеріальних носіїв інформації – введення у встановленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом надання відповідного грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації;

Звід відомостей, що становлять державну таємницю, – акт, в якому зведено переліки відомостей, що згідно з рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених цим Законом сферах;

категорія режиму секретності – категорія, яка характеризує важливість та обсяги відомостей, що становлять державну таємницю, які зосереджені в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях;

криптографічний захист секретної інформації – вид захисту, що реалізується шляхом перетворення інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо;

матеріальні носії секретної інформації – матеріальні об'єкти, в тому числі фізичні поля, в яких відомості, що становлять державну таємницю, відображені у вигляді текстів, знаків, символів, образів, сигналів, технічних рішень, процесів тощо;

охорона державної таємниці – комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативних заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв;

режим секретності – встановлений згідно з вимогами цього Закону та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці;

розсекречування матеріальних носіїв секретної інформації – зняття в установленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом скасування раніше наданого грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації;

спеціальна експертиза щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, – експертиза, що проводиться з метою визначення в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях наявності умов, передбачених цим Законом, для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

ступінь секретності («особливої важливості», «цілком таємно», «таємно») – категорія, яка характеризує важливість секретної інформації, ступінь обмеження доступу до неї та рівень її охорони державою;

технічний захист секретної інформації – вид захисту, спрямований на забезпечення інженерно-технічними заходами конфіденційності, цілісності та унеможливлення блокування інформації.

[...]

Розділ II ВІДНЕСЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Стаття 8. Інформація, що може бути віднесена до державної таємниці

До державної таємниці у порядку, встановленому цим Законом, відноситься інформація:

1) у сфері оборони:

про зміст стратегічних і оперативних планів та інших документів бойового управління, підготовку та проведення військових операцій, стратегічне та мобілізаційне розгортання військ, а також про інші найважливіші показники, які характеризують організацію, чисельність, дислокацію, бойову і мобілізаційну готовність, бойову та іншу військову підготовку, озброєння та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань;

про напрями розвитку окремих видів озброєння, військової і спеціальної техніки, їх кількість, тактико-технічні характеристики, організацію і технологію виробництва, наукові, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, пов'язані з розробленням нових зразків озброєння, військової і спеціальної техніки або їх модернізацією, а також про інші роботи, що плануються або здійснюються в інтересах оборони країни;

про дислокацію, характеристики пунктів управління, зміст заходів загальнодержавного та регіонального, у разі необхідності міського і районного рівня, щодо приведення у готовність єдиної державної системи цивільного захисту населення і території до виконання завдань в особливий період та про організацію системи зв'язку (оповіщення) в особливий період, можливості населених пунктів, регіонів і окремих об'єктів щодо евакуації, розосередження населення і забезпечення його життєдіяльності;

забезпечення виробничої діяльності об'єктів національної економіки у воєнний час;

про геодезичні, гравіметричні, картографічні та гідрометеорологічні дані і характеристики, які мають значення для оборони країни;

2) у сфері економіки, науки і техніки:

про зміст мобілізаційних планів державних органів та органів місцевого самоврядування, мобілізаційні потужності, заходи мобілізаційної підготовки і мобілізації та обсяги їх фінансування, запаси та обсяги постачання стратегічних видів сировини і матеріалів, а також зведені відомості про номенклатуру та рівні накопичення, загальні обсяги поставок, відпуску, закладення, освіження, розміщення і фактичні запаси державного матеріального резерву;

про використання транспорту, зв'язку, потужностей інших галузей та об'єктів інфраструктури держави в інтересах забезпечення її безпеки;

про плани, зміст, обсяг, фінансування та виконання державного оборонного замовлення;

про плани, обсяги та інші найважливіші характеристики добування, виробництва та реалізації окремих стратегічних видів сировини і продукції;

про державні запаси дорогоцінних металів монетарної групи, коштовного каміння, валюти та інших цінностей, операції, пов'язані з виготовленням грошових знаків і цінних паперів, їх зберіганням, охороною і захистом від підроблення, обігом, обміном або вилученням з обігу, а також про інші особливі заходи фінансової діяльності держави;

про наукові, науково-дослідні, дослідно-конструкторські та проектні роботи, на базі яких можуть бути створені прогресивні технології, нові види виробництва, продукції та технологічних процесів, що мають важливе оборонне чи економічне значення або суттєво впливають на зовнішньоекономічну діяльність та національну безпеку України;

3) у сфері зовнішніх відносин:

про директиви, плани, вказівки делегаціям і посадовим особам з питань зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України, спрямовані на забезпечення її національних інтересів і безпеки;

про військове, науково-технічне та інше співробітництво України з іноземними державами, якщо розголошення відомостей про це завдаватиме шкоди національній безпеці України;

про експорт та імпорт озброєння, військової і спеціальної техніки, окремих стратегічних видів сировини і продукції;

4) у сфері державної безпеки та охорони правопорядку:

про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність або розвідувальну чи контррозвідувальну;

про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової, розвідувальної і контррозвідувальної діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність;

про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову, розвідувальну і контррозвідувальну діяльність;

про організацію та порядок здійснення охорони адміністративних будинків та інших державних об'єктів, посадових та інших осіб, охорона яких здійснюється відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»;

про систему урядового та спеціального зв'язку;

про організацію, зміст, стан і плани розвитку криптографічного захисту секретної інформації, зміст і результати наукових досліджень у сфері криптографії;

про системи та засоби криптографічного захисту секретної інформації, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;

про державні шифри, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;

про організацію режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці;

про організацію, зміст, стан і плани розвитку технічного захисту секретної інформації;

про результати перевірок, здійснюваних згідно з законом прокурором у порядку відповідного нагляду за додержанням законів, та про зміст матеріалів оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування та судочинства з питань, зазначених у цій статті сфер;

про інші засоби, форми і методи охорони державної таємниці.

Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці за ступенями секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно» лише за умови, що вони належать до категорій, зазначених у частині першій цієї статті, і їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України та з дотриманням вимог статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Забороняється віднесення до державної таємниці будь-яких відомостей, якщо цим будуть звужуватися зміст і обсяг конституційних прав та свобод людини і громадянина, завдаватиметься шкода здоров'ю та безпеці населення.

Не відноситься до державної таємниці інформація:

про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, про вплив товару (роботи, послуги) на життя та здоров'я людини;

про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;

про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;

про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

про незаконні дії державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб;

інша інформація, доступ до якої відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути обмежено.

[...]

Розділ IV ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Стаття 18. Основні організаційно-правові заходи щодо охорони державної таємниці

З метою охорони державної таємниці впроваджуються:

єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації;

дозвільний порядок провадження державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації;

обмеження щодо перебування та діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, їх доступу до державної таємниці, а також розташування і переміщення об'єктів і технічних засобів, що їм належать;

особливості здійснення державними органами їх функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею;

режим секретності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею;

спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці; технічний та криптографічний захисти секретної інформації.

Стаття 19. Єдині вимоги до матеріальних носіїв секретної інформації

Єдині вимоги до виготовлення, обліку, користування, зберігання, схоронності, передачі та транспортування матеріальних носіїв секретної інформації встановлюються Кабінетом Міністрів України.

[...]

Стаття 22. Допуск громадян до державної таємниці

Залежно від ступеня секретності інформації встановлюються такі форми допуску до державної таємниці:

форма 1 – для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно»;

форма 2 – для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності «цілком таємно» та «таємно»;

форма 3 – для роботи з секретною інформацією, що має ступінь секретності «таємно», а також такі терміни дії допусків:

для форми 1 – 5 років;

для форми 2 – 7 років;

для форми 3 – 10 років.

Допуск до державної таємниці надається дієздатним громадянам України віком від 18 років, які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-технічної діяльності або навчання, органами Служби безпеки України після проведення їх перевірки. Порядок надання допуску до державної таємниці визначається Кабінетом Міністрів України.

В окремих випадках, які визначаються міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, за погодженням із Службою безпеки України громадянам України віком від 16 років може надаватися допуск до державної таємниці із ступенями секретності «цілком таємно» та «таємно», а віком від 17 років – також до державної таємниці із ступенем секретності «особливої важливості».

Для розгляду питання про надання громадянам допуску до державної таємниці державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, де працюють, проходять службу або навчаються громадяни, оформляються документи, які надсилаються до органів Служби безпеки України.

Перелік та форми таких документів, а також порядок їх надання визначаються Кабінетом Міністрів України.

Допуск до державної таємниці під час застосування до боржника судових процедур банкрутства у встановленому законодавством порядку надається органами Служби безпеки України арбітражному керуючому (розпоряднику майна, керуючому санацією, ліквідатору) після проведення його перевірки за поданням державного

органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, до сфери управління якого (якої) належить боржник або який (яка) є замовником робіт, пов'язаних з державною таємницею.

Якщо потреба громадянина у відомостях, що становлять державну таємницю, не пов'язана з місцем роботи, служби або навчання, документи про надання допуску до державної таємниці можуть оформлятися за місцем провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Надання допуску передбачає:

- визначення необхідності роботи громадянина із секретною інформацією;
- перевірку громадянина у зв'язку з допуском до державної таємниці;
- взяття громадянином на себе письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена;
- одержання у письмовій формі згоди громадянина на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з його допуском до державної таємниці;
- ознайомлення громадянина з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

Стаття 23. Відмова у наданні допуску до державної таємниці

Допуск до державної таємниці не надається у разі:

- 1) відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією;
- 2) сприяння громадянином діяльності іноземної держави, іноземної організації чи їх представників, а також окремих іноземців чи осіб без громадянства, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України, або участі громадянина в діяльності політичних партій та громадських організацій, діяльність яких заборонена у порядку, встановленому законом;
- 3) відмови громадянина взяти на себе письмове зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена, а також за відсутності його письмової згоди на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з допуском до державної таємниці;
- 4) наявності у громадянина судимості за тяжкі або особливо тяжкі злочини, не погашеної чи не знятої в установленому порядку;
- 5) наявності у громадянина психічних розладів, які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці, відповідно до переліку, затвердженого Міністерством охорони здоров'я України і Службою безпеки України.

У наданні допуску до державної таємниці може бути відмовлено також у разі:

- 1) повідомлення громадянином під час оформлення допуску недостовірних відомостей про себе;
- 2) постійного проживання громадянина за кордоном або оформлення ним документів на виїзд для постійного проживання за кордоном;
- 3) невиконання громадянином обов'язків щодо збереження державної таємниці, яка йому довірена або довірялася раніше.

Громадянина, якому відмовлено у допуску до державної таємниці, якщо виконання трудових чи службових обов'язків вимагає доступу до державної таємниці, а переміщення на інше робоче місце чи іншу посаду неможливе, може бути в передбаченому законодавством порядку переведено на іншу роботу або службу, не пов'язану з державною таємницею, чи звільнено.

[...]

Розділ VI

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

Стаття 39. Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю

Посадові особи та громадяни, винні у:
розголошенні державної таємниці;
втраті документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації;
недодержанні встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;
засекречуванні інформації, зазначеної у частинах третій і четвертій статті 8 цього Закону;

навмисному невіднесенні до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України, а також необґрунтованому заниженні ступеня секретності або необґрунтованому розсекречуванні секретної інформації;

безпідставному засекречуванні інформації, у тому числі з порушенням вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

наданні грифа секретності матеріальним носіям інформації, яка не становить державної таємниці, або ненаданні грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставному скасуванні чи зниженні грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;

порушенні встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

порушенні встановленого законодавством режиму секретності та невиконанні обов'язків щодо збереження державної таємниці;

невжитті заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпеченні контролю за охороною державної таємниці;

провадженні діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без одержання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщенні державних замовлень на виконання робіт, доведенні мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

недодержанні вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними;

невиконанні норм і вимог технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочення її технічними каналами, – несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом.

[...]

8. Закон України «Про транспорт» від 10 листопада 1994 р. (витяг)

[...]

Стаття 14. Охорона вантажів і об'єктів транспорту

Підприємства транспорту забезпечують збереження вантажів та багажу з часу їх прийняття для перевезення і до видачі їх одержувачам, якщо інше не передбачено договором.

Охорона вантажів і об'єктів транспорту, а також проведення протипожежної профілактичної роботи та контроль за виконанням встановлених вимог пожежної безпеки, ліквідація пожеж на транспорті здійснюються працівниками підприємств транспорту у встановленому порядку.

Перелік вантажів, що підлягають спеціальній охороні та супроводу, затверджується Кабінетом Міністрів України. Порядок охорони та супроводу таких вантажів встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, дорожнього господарства, туризму та інфраструктури.

Перелік військових вантажів, порядок охорони і супроводу їх караулами встановлюються Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, дорожнього господарства, туризму та інфраструктури.

Перелік вантажів, які повинні супроводжуватися особовим складом відомчої воєнізованої охорони на залізничному транспорті на всьому шляху прямування залізницями України, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту.

Охорона та супровід небезпечних і цінних вантажів за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, забезпечуються відправниками або одержувачами вантажів протягом усього шляху руху.

Порядок охорони та супроводу вантажів, що швидко псуються, визначається відправниками (одержувачами) вантажів самостійно.

Охорона громадського порядку, забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав, свобод і законних інтересів, запобігання правопорушенням та їх припинення, виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили, захист власності від злочинних посягань забезпечуються органами Національної поліції при сприятливих умовах підприємств транспорту.

[...]

9. Закон України «Про Стрйовий статут Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяг)

Цей Статут визначає стройові прийоми і рухи без зброї та із зброєю; строї підрозділів та військових частин у пішому порядку і на машинах; порядок виконання військового вітання, проведення стройового огляду; місце Бойового Прапора військової частини у строю, порядок його внесення і винесення; обов'язки військовослужбовців перед шикунням і в строю та вимоги до їх стройового навчання.

Статут обов'язковий для всіх військових частин, управлінь, штабів, організацій, установ і військових навчальних закладів.

Екіпажі кораблів та інші підрозділи Військово-Морських Сил керуються цим Статутом, якщо інше не визначено корабельним Статутом Військово-Морських Сил України.

Дія Стройового статуту Збройних Сил України поширюється на Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Національну гвардію України, інші військові формування, створені відповідно до закону, Державну спеціальну службу транспорту, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та на службу цивільного захисту.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Стрій та управління ними

1. Стрій – визначене Стройовим статутом Збройних Сил України (далі – Статут) розміщення військовослужбовців, підрозділів і частин для їх спільних дій у пішому порядку та/або на машинах.

2. Шеренга – стрій, у якому військовослужбовці розміщені один біля одного на одній лінії.

Лінія машин – стрій, у якому машини розміщені на одній лінії одна біля одної.

3. Фланг – правий (лівий) край строю. Під час поворотів строю назви флангів не змінюються.

4. Фронт – бік строю, до якого військовослужбовці повернені обличчям, а машини – лобовою частиною.

5. Тильний бік строю – бік, протилежний фронту.

6. Інтервал – відстань по фронту між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

7. Дистанція – відстань у глибину між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

8. Ширина строю – відстань між флангами.

9. Глибина строю – відстань від першої шеренги (військовослужбовця, що стоїть попереду) до останньої шеренги (військовослужбовця, що стоїть позаду), а під час дій на машинах – відстань від першої лінії машин (машини, що стоять попереду) до останньої лінії машин (машини, що стоять позаду).

10. Двошеренговий стрій – стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги на відстані одного кроку (витягнутої руки, покладеної долонею на плече військовослужбовця, що стоїть попереду). Шеренги поділяються на першу та другу. Після повороту строю назви шеренг не змінюються.

Ряд – два військовослужбовці, що стоять у двошеренговому строю один за одним. Якщо за військовослужбовцем першої шеренги не стоїть військовослужбовець другої шеренги, такий ряд називається неповним; останній ряд завжди має бути повним.

Після повороту двошеренгового строю кругом військовослужбовець неповного ряду самостійно стає у першу шеренгу.

11. Одношеренговий (шеренга) і двошеренговий строї можуть бути зімкнутими або розімкнутими.

У зімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах розміщені по фронту один від одного з інтервалами на ширину долоні між ліктями.

У розімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах розміщені по фронту один від одного з інтервалами на один крок або з інтервалами, які визначає командир.

12. Колона – стрій, у якому військовослужбовці або підрозділи (машини) розміщені один (одна) за одним (одною) на дистанціях, установлених цим Статутом або командиром.

Колони можуть бути вишикувані по одному, по два, по три, по чотири та більше військовослужбовців.

Колони застосовуються для шикування військовослужбовців, підрозділів і частин у розгорнутій або похідний стрій.

13. Розгорнутий стрій – стрій, у якому військовослужбовці, підрозділи (машини) вишикувані на одній лінії по фронту в одношеренговому чи двошеренговому строю (в лінію машин) або в лінію колон з інтервалами, встановленими цим Статутом або командиром.

Розгорнутий стрій застосовується для проведення перевірок, розподілу, оглядів, парадів, а також в інших необхідних випадках.

14. Похідний стрій – стрій, у якому підрозділ вишикуваний у колону або підрозділи в колонах вишикувані один за одним на дистанціях, установлених цим Статутом або командиром. Похідний стрій застосовується для пересування підрозділів, проходження урочистим маршем або з піснею та в інших необхідних випадках.

15. Напрямний – військовослужбовець (підрозділ, машина), що рухається на чолі строю у визначеному напрямку. За напрямним має переміщуватися решта військовослужбовців (підрозділів, машин).

Замикаючий – військовослужбовець (підрозділ, машина), який рухається останнім у колоні.

Лінійний – військовослужбовець, призначений для позначення лінії шикування підрозділів і частин, а також лінії проходження урочистим маршем.

16. Управління строєм здійснюється командами та розпорядженнями, які подає командир голосом, сигналами та особистим прикладом і які передаються за допомогою технічних і рухових засобів.

Команди та розпорядження можуть передаватися колоною через командирів підрозділів (старших машин) і спостерігачів.

У строю старший командир перебуває там, звідки йому зручніше командувати. Інші командири здійснюють управління, залишаючись на місцях, установлених цим Статутом або старшим командиром.

Командирам підрозділів від роти (тут і далі підрозділи за штатом дорівнюють роті, батальйону, полку (батарея, дивізіон, бригада тощо)) і вище в похідному строю батальйону та полку дозволяється виходити із строю лише для подання команд і перевірки їх виконання.

Управління в машині здійснюється командами та розпорядженнями, які подаються голосом і з допомогою засобів внутрішнього зв'язку.

17. Команди поділяються на підготовчу та виконавчу, проте можуть бути лише виконавчі.

Підготовча команда подається чітко (виразно), гучно і протяжно, щоб військовослужбовці зрозуміли, яких дій вимагає від них командир.

За підготовчою командою військовослужбовці, які перебувають в строю, приймають стройове положення, під час руху переходять на стройовий крок, а поза строєм повертаються в бік начальника й приймають стройове положення.

Виконавча команда (далі друкується великими літерами) подається після паузи гучно, уривчасто і чітко. Така команда здійснюється негайно і точно.

З метою привернути увагу підрозділу або окремого військовослужбовця в підготовчій команді, у разі потреби, називається підрозділ або військове звання військовослужбовця. Наприклад: «Взвод (3-й взвод) – Стій»; «Солдат Левченко, кругом».

Під час виконання прийомів із зброєю у підготовчій команді може зазначатися назва зброї, наприклад: «Автомати на – груди»; «Кулемети на ремінь» тощо.

Гучність голосу під час подання команди змінюється залежно від ширини і глибини строю, рапорт віддається чітко, без різкого підвищення голосу.

18. Сигнали для управління строєм та управління машиною зазначені в додатках 1 і 2 до цього Статуту.

У разі потреби командир підрозділу (частини) призначає додаткові сигнали для управління строєм.

19. Команди (сигнали), які стосуються усіх підрозділів, приймаються негайно і виконуються всіма командирами підрозділів, командирами і старшими машин.

Під час подання команди сигналом попередньо подається сигнал «УВАГА», а якщо команда стосується тільки одного з підрозділів, то подається сигнал, який стосується цього підрозділу. Відповідні сигнали, що позначають підрозділи, встановлюються командиром частини (підрозділу).

Готовність до прийняття команди сигналом також позначається сигналом «УВАГА».

Прийняття сигналу підтверджується його повторенням або поданням відповідного сигналу своєму підрозділові.

20. Щоб припинити виконання прийому, подається команда «ВІДСТАВИТИ». За цією командою приймається положення, яке було до виконання прийому.

21. Під час навчання допускається виконання зазначених у цьому Статуті стройових прийомів і рухів за розподілом, а також з допомогою підготовчих вправ, наприклад: «Автомат на груди, за розподілом: роби – РАЗ, роби – ДВА, роби – ТРИ»; «Праворуч, за розподілом: роби – РАЗ, роби – ДВА».

22. У разі формування збірних команд військовослужбовців проводиться їх стройовий розподіл на підрозділи. Для розподілу військовослужбовці шикуються у двошеренговий стрій та розподіляються за загальною нумерацією, як викладено у статті 103 цього Статуту. Після цього, залежно від чисельності команди, проводиться розподіл послідовно на роти, взводи та відділення й призначаються командири цих підрозділів.

Для участі в парадах, а також в інших випадках підрозділ за наказом командира може шикуватися в загальну колону по три, по чотири та більше. При цьому шиккування проводиться, як правило, за зростом (ранжиром).

23. Шиккування військовослужбовців, підрозділів здійснюється за командою «СТАВАЙ». За цією командою треба швидко стати в стрій на визначені цим Статутом інтервал і дистанцію, підбори поставити разом, а носки розвести по лінії фронту на ширину стопи; дивитися прямо перед собою.

24. Під час подання команд для підрозділів родів військ і спеціальних військ замість назв «відділення», «взвод», «рота», «батальйон» і «полк» називають назви підрозділів і частин, прийняті у родах військ і спеціальних військах Збройних Сил України.

[...]

10. Закон України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяги)

Цей Статут визначає організацію і порядок несення гарнізонної та вартової служб, права і обов'язки посадових осіб гарнізону та військовослужбовців, які залучаються для несення цих служб.

Статут обов'язковий для всіх військових частин, штабів, організацій, установ і військово-навчальних закладів Збройних Сил України.

Дія Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України поширюється на Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Національну гвардію України та на інші військові формування, створені відповідно до законів України, Державну спеціальну службу транспорту, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Військові частини, штаби, організації, установи та військово-навчальні заклади (далі – військові частини) Збройних Сил України, розташовані постійно чи тимчасово в населеному пункті (пунктах) або поза ним (ними), становлять гарнізон.

До складу гарнізону також входять військові частини Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України.

2. У кожному гарнізоні організується гарнізонна і вартова служби. Гарнізонна служба покликана забезпечувати додержання високої військової дисципліни особовим складом гарнізону, необхідні умови для повсякденного життя та підготовки військових частин, проведення гарнізонних заходів за їх участю.

Вартова служба призначається для надійної охорони та оборони важливих військових об'єктів, Бойових Прапорів та осіб, яких тримають на гауптвахті або в дисциплінарному батальйоні (частині).

3. Межі гарнізону та зони відповідальності визначаються наказом командувача військ оперативного командування, а в місті Києві – наказом Міністра оборони України. Межі гарнізону мають бути добре відомі всьому особовому складу гарнізону.

Зони діяльності органів управління та підрозділів Військової служби правопорядку Збройних Сил України (далі – Служба правопорядку) визначаються наказом Міністра оборони України.

4. Керівництво гарнізонною службою та службою гарнізонних варт від військових частин гарнізону здійснює начальник гарнізону.

Керівництво гарнізонною та вартовою службами в межах оперативного командування здійснює командувач військ оперативного командування, який відповідає за її стан.

Відповідальність за стан гарнізонної та вартової служб у підпорядкованих військах (силах) покладається також на всіх прямих начальників.

Організація несення служби черговими змінами Служби правопорядку визначається наказами начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України та інструкціями начальника Головного управління Служби правопорядку.

Командувачі військ оперативних командувань і всі прямі начальники зобов'язані систематично перевіряти стан гарнізонної та вартової служб у підлеглих їм військах (силах), а також проводити з начальниками гарнізонів заходи, спрямовані на поліпшення військової дисципліни і порядку в гарнізонах.

Розпорядження командувача військ оперативного командування (начальника гарнізону) з цих питань повинні точно виконуватися військовими частинами, командами у межах даного оперативного командування (гарнізону) і окремими військовослужбовцями Збройних Сил України. Розпорядження начальника гарнізону з питань гарнізонної служби виконуються військовими частинами, командами Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, іншими військовими формуваннями, створеними відповідно до законів України, які розташовані у межах гарнізону, і окремими військовослужбовцями.

5. Забезпечення військової дисципліни та правопорядку серед військовослужбовців гарнізону, організація служби гарнізонних варт, охорона і оборона військових об'єктів покладаються на начальника гарнізону та начальника органу управління Служби правопорядку в гарнізоні.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військове командування та органи військового управління Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовослужбовці та інші особи зобов'язані сприяти Службі правопорядку у виконанні покладених на неї завдань.

6. До гарнізонної та вартової служб залучаються військові частини Збройних Сил України та підрозділи Служби правопорядку, що входять до складу гарнізону.

Черговість несення гарнізонної служби та служби гарнізонних варт у гарнізоні військовими частинами визначає начальник гарнізону залежно від їх складу та призначення.

Перелік військових частин Збройних Сил України, що не залучаються до несення гарнізонної служби та служби гарнізонних варт у гарнізоні, визначає командувач військ оперативного командування.

У разі спільного розміщення в гарнізоні військових частин Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, вони залучаються до несення служби в гарнізоні, за винятком гарнізонних варт. Від цих військ (військових частин) для вирішення спільних питань з організації гарнізонної служби, протидії диверсійно-терористичним групам, власної безпеки, ліквідації наслідків стихійного лиха тощо призначаються позаштатні помічники начальника гарнізону.

В окремих випадках, за наказом начальника гарнізону у порядку, визначеному Міністром оборони України, до виконання завдань Служби правопорядку щодо охорони військових об'єктів, забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців на вулицях та в інших громадських місцях, запобігання правопорушенням, які вчиняються військовослужбовцями, та їх припинення можуть тимчасово залу-

чатися військовослужбовці інших військових частин Збройних Сил України. Безпосереднє керівництво під час виконання цих завдань покладається на відповідну військову службу особу Служби правопорядку.

[...]

Розділ 6 НЕСЕННЯ ВАРТОВОЇ СЛУЖБИ

Застосування фізичної сили та зброї особовим складом варт

195. Застосуванню фізичної сили, вогнепальної та холодної зброї, якщо дозволяють обставини, мають передувати попередження про намір їх використання. Без попередження фізичну силу, зброю можуть застосовувати у разі виникнення загрози життю або здоров'ю військовослужбовців, нападу на чатового, на об'єкти, які охороняють, вартове приміщення або зміну, що прямує до постів (з постів).

За неможливості уникнення застосування сили (зброї) це не повинно перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на чатових обов'язків. У разі заподіяння чатовими шкоди особовий склад варті забезпечує в найкоротший строк подання потрібної допомоги потерпілим.

Про застосування фізичної сили (зброї) чатовий або розвідний негайно доповідає начальникові варті, а начальник варті – черговому варт (черговому військової частини).

Перевищення повноважень у застосуванні сили (зброї) має наслідком відповідальність, встановлену законом України.

196. Чатовим застосовується зброя без попередження у разі явного нападу на нього або на об'єкт, який він охороняє.

197. Усіх осіб, які наближаються до поста або до забороненої зони, позначеної покажчиками, крім начальника варті, помічника начальника варті, свого розвідного та осіб, яких вони супроводжують, чатовий зупиняє вигуком «Стій, назад» або «Стій, обійти справа (зліва)».

За невиконання особою, яка наближається до поста або до забороненої зони, цієї вимоги чатовий попереджає порушника вигуком «Стій, стрілятиму» й негайно викликає начальника варті або розвідного. Якщо порушник не виконує цієї вимоги, чатовий досилає патрон у патронник і робить попереджувальний постріл угору.

Якщо порушник не виконує й цієї вимоги та намагається проникнути на пост чи до об'єкта, який охороняють (перетнути заборонену зону), або якщо він після такої спроби вдається до втечі, то чатовий застосовує зброю.

Чатовий, озброєний багнетом, попереджує порушника вигуком «Стій, буде застосована зброя» і негайно викликає начальника варті або розвідного, не послабляючи уваги за об'єктом, що охороняє, стежить за поведінкою порушника до прибуття резервної групи на чолі з начальником варті, розвідним.

198. В умовах поганої видимості, коли з відстані, яку зазначають у табелі постів, не можна розгледіти осіб, які наближаються до поста або до забороненої зони, чатовий зупиняє їх вигуком «Стій, хто йде?». Якщо відповіді немає, то чатовий попереджає: «Стій, стрілятиму» й затримує порушника або діє відповідно до частин другої й третьої статті 197 цього Статуту.

Про затримання порушника чатовий повідомляє у вартове приміщення, не послабляючи уваги, й далі охороняє об'єкт, який йому доручено, та стежить за поведінкою порушника.

Якщо на вигук чатового надійде відповідь «Іде начальник варти (помічник начальника варти, розвідний)», чатовий наказує:

«Начальник варти (помічник начальника варти, розвідний), до мене, решта – на місці»; за потреби чатовий вимагає, щоб особа, яка наближається до нього, освітила своє обличчя. Переконавшись, що той, хто назвався, справді начальник варти (помічник начальника варти, розвідний), чатовий допускає до себе всіх осіб, які прибули.

Якщо той, хто назвався начальником варти (помічником начальника варти, розвідним), виявиться невідомим або якщо особи, які перебувають з ним, не виконують вимогу чатового залишитися на місці, чатовий попереджає порушників вигуком «Стій, стрілятиму».

За невиконання порушником цієї вимоги чатовий застосовує до них зброю без попереджувального пострілу угору.

199. Коли необхідно вступити в рукопашний бій для захисту себе або об'єкта, чатовий повинен рішуче і сміливо діяти багнетом і прикладом.

200. У крайніх, невідкладних випадках або за несправності засобів зв'язку й сигналізації чатовий може викликати на пост начальника варти або розвідного пострілом угору.

201. Чатові інших постів, почувши постріл або стрілянину, зобов'язані повідомити про це засобами зв'язку начальника варти і посилити пильність, а за можливості надати вогневу підтримку.

202. Начальник варти має право застосовувати зброю без попередження сам і складом варти у разі явного нападу на об'єкти, які охороняються, на чатових, вартове приміщення, зміну, що прямує до постів (із постів). Крім того, начальник варти має право застосовувати зброю для припинення заворушення серед заарештованих за умови виникнення безпосередньої загрози життю і здоров'ю людей або до заарештованого, який намагається втекти. У цих випадках до застосування зброї він має голосом або пострілом угору попередити осіб, проти яких буде застосовано зброю.

[...]

11. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяг)

Цей Статут визначає сутність військової дисципліни, обов'язки військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів щодо її додержання, види заохочень та дисциплінарних стягнень, права командирів щодо їх застосування, а також порядок подання і розгляду заяв, пропозицій та скарг.

Усі військовослужбовці Збройних Сил України незалежно від своїх військових звань, службового становища та заслуг повинні неухильно керуватися вимогами цього Статуту.

Положення Статуту поширюються на громадян, звільнених з військової служби у відставку або у запас з правом носіння військової форми одягу, під час носіння ними військової форми одягу.

Дія Дисциплінарного статуту Збройних Сил України поширюється на Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Національну гвардію України та інші військові формування, створені відповідно до законів України, Державну спеціальну службу транспорту, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Військова дисципліна – це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України.

2. Військова дисципліна ґрунтується на усвідомленні військовослужбовцями свого військового обов'язку, відповідальності за захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, на їх вірності Військовій присязі.

3. Військова дисципліна досягається шляхом:

виховання високих бойових і морально-психологічних якостей військовослужбовців на національно-історичних традиціях українського народу та традиціях Збройних Сил України, патріотизму, свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності Військовій присязі;

особистої відповідальності кожного військовослужбовця за дотримання Військової присяги, виконання своїх обов'язків, вимог військових статутів;

формування правової культури військовослужбовців;

умілого поєднання повсякденної вимогливості командирів і начальників (далі – командири) до підлеглих без приниження їх особистої гідності, з дотриманням прав і свобод, постійної турботи про них та правильного застосування засобів переконання, примусу й громадського впливу колективу;

зразкового виконання командирами військового обов'язку, їх справедливого ставлення до підлеглих;

підтримання у військових з'єднаннях, частинах (підрозділах), закладах та установах необхідних матеріально-побутових умов, статутного порядку;

своєчасного і повного постачання військовослужбовців встановленими видами забезпечення;

чіткої організації і повного залучення особового складу до бойового навчання.

4. Військова дисципліна зобов'язує кожного військовослужбовця:

додержуватися Конституції та законів України, Військової присяги, неухильно виконувати вимоги військових статутів, накази командирів;

бути пильним, зберігати державну та військову таємницю;

додержуватися визначених військовими статутами правил взаємовідносин між військовослужбовцями, зміцнювати військове товариство;

виявляти повагу до командирів і один до одного, бути ввічливими і додержуватися військового етикету;

поводитися з гідністю й честю, не допускати самому і стримувати інших від негідних вчинків;

не вживати під час проходження військової служби (крім медичного призначення) наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги, а також не вживати спиртні напої під час виконання обов'язків військової служби.

5. За стан дисципліни у військовому з'єднанні, частині (підрозділі), закладі та установі відповідає командир. Інтереси захисту Вітчизни зобов'язують командира постійно підтримувати військову дисципліну, вимагати її додержання від підлеглих, не залишати поза увагою жодного дисциплінарного правопорушення.

Стан військової дисципліни у військовій частині (підрозділі), закладі, установі та організації визначається здатністю особового складу виконувати в повному обсязі та в строк поставлені завдання, морально-психологічним станом особового складу, спроможністю командирів (начальників) підтримувати на належному рівні військову дисципліну.

Стосовно кожного випадку правопорушення командир зобов'язаний прийняти рішення щодо необхідності притягнення винного до відповідальності залежно від обставин скоєння правопорушення, ступеня вини, попередньої поведінки порушника та розміру завданих державі та іншим особам збитків.

Діяльність командира щодо підтримання військової дисципліни оцінюється не кількістю накладених ним дисциплінарних стягнень, а виконанням обов'язків з додержанням вимог законів і статутів Збройних Сил України, повним використанням дисциплінарної влади для наведення порядку і запобігання порушенням військової дисципліни.

Кожний військовослужбовець зобов'язаний сприяти командирові у відновленні та постійному підтриманні порядку й дисципліни.

Командир, який не забезпечив додержання військової дисципліни та не вжив заходів для її відновлення, несе встановлену законом відповідальність.

6. Право командира – віддавати накази і розпорядження, а обов'язок підлеглого – їх виконувати, крім випадку віддання явно злочинного наказу чи розпорядження. Наказ має бути виконаний сумлінно, точно та у встановлений строк.

Відповідальність за наказ несе командир, який його віддав. У разі непокори чи опору підлеглого командир зобов'язаний для відновлення порядку вжити всіх передбачених законами та військовими статутами заходів примусу аж до арешту винного й притягнення його до кримінальної відповідальності.

Командир зобов'язаний вжити заходів щодо затримання підлеглого при вчиненні або здійсненні ним замаху на вчинення злочину чи безпосередньо після вчинення злочину, пов'язаного із непокорю, опором чи погрозою начальнику, застосуванням насильства, самовільним залишенням військової частини або місця служби, ухиленням від військової служби чи дезертирством, із негайним доставлянням затриманого до уповноваженої службової особи або вжити заходів щодо негайного повідомлення уповноваженої службової особи про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні діяння з ознаками злочину.

Застосування зброї допускається лише в бойовій обстановці, а в мирний час – у виняткових випадках, відповідно до вимог Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України.

7. Застосовувати заохочення та накладати дисциплінарні стягнення можуть тільки прямі командири та командири, визначені в розділі 3 цього Статуту.

Дисциплінарну владу, яка надана молодшим командирам, завжди мають і старші командири.

8. Командири, посади яких у цьому Статуті не визначені, користуються дисциплінарною владою щодо підлеглих військовослужбовців згідно з військовим званням, передбаченим їх посадою:

а) молодший сержант, сержант (старшина 2 статті, старшина 1 статті) – владою командира відділення;

б) старший сержант (головний старшина) – владою заступника командира взводу;

в) старшина (головний корабельний старшина), прапорщик (мічман), старший прапорщик (старший мічман) – владою старшини роти (команди);

г) молодший лейтенант, лейтенант, старший лейтенант – владою командира взводу (групи);

д) капітан (капітан-лейтенант) – владою командира роти (корабля 4 рангу);

е) майор, підполковник (капітан 3 рангу, капітан 2 рангу) – владою командира батальйону (корабля 3 рангу);

є) полковник (капітан 1 рангу) – владою командира полку (корабля 1 рангу);

ж) генерал-майор (контр-адмірал) – владою командира дивізії;

з) генерал-лейтенант (віце-адмірал) – владою командира корпусу;

и) генерал-полковник (адмірал), генерал армії України – владою командувача військ оперативного командування.

Командири, що мають посади, за якими в штатах передбачено два військових звання, користуються дисциплінарною владою згідно з вищим військовим званням.

9. Заступники (помічники) командирів військових з'єднань, частин (підрозділів), закладів та установ користуються щодо підлеглих дисциплінарною владою на один ступінь нижчою, ніж їх безпосередні командири.

Під час тимчасового виконання обов'язків, якщо про це оголошено наказом, командир користується дисциплінарною владою відповідно до посади, яку він обіймає тимчасово.

10. Офіцери (від заступника командира полку й нижче) під час перебування з підрозділами (командами) у відрядженні на посаді їх начальників, а також під час виконання визначеного наказом командира військової частини самостійного завдання поза місцем дислокації частини користуються дисциплінарною владою на один ступінь вищою за владу, передбачену посадою, яку вони обіймають.

Військовослужбовці, призначені начальниками команд, у зазначених випадках користуються дисциплінарною владою:

солдати (матроси), сержанти (старшини) – владою старшини роти (команди);

старшини (головні корабельні старшини), прапорщики (мічмани) – владою командира взводу (групи);

прапорщики (мічмани), які мають посади командирів взводів (груп), – владою командира роти (корабля 4 рангу).

11. Офіцери – командири підрозділів слухачів, курсантів військових навчальних закладів користуються дисциплінарною владою щодо підлеглих на один ступінь вищою за владу, передбачену посадою, яку вони обіймають.

12. Заступники Міністра оборони України, командувачі видів Збройних Сил України користуються щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командувача військ оперативного командування, а керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України – дисциплінарною владою командира корпусу.

Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України, Міністр оборони України, начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України, командувач Національної гвардії України користується дисциплінарною владою у

повному обов'язі цього Статуту, крім відповідних повноважень, визначених цим Статутом для кожного з них особисто.

Керівники центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні військові формування, утворені відповідно до законів України, користуються щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою Міністра оборони України, а їх заступники та командувачі відповідних військових формувань, які за посадою не є керівниками центральних органів виконавчої влади, – дисциплінарною владою командувача виду Збройних Сил України.

Керівники регіональних органів і регіональних органів управління військових формувань, утворених відповідно до законів України, користуються дисциплінарною владою командувача військ оперативного командування.

[...]

Заохочення, які застосовують до прапорщиків (мічманів)

23. До прапорщиків та мічманів застосовуються такі заохочення:

- а) оголошення подяки;
- б) зняття накладеного раніше дисциплінарного стягнення;
- в) нагородження грамотою, цінним подарунком або грошовою премією;
- г) занесення прізвища до Книги пошани військової частини (корабля);
- д) дострокове присвоєння звання старший прапорщик (старший мічман);
- е) нагородження заохочувальними відзнаками Міністерства оборони України.

Права командирів (начальників) щодо застосування заохочень до підлеглих прапорщиків (мічманів)

24. Командир взводу (групи), командир роти (корабля 4 рангу), батальйону (корабля 3 рангу) мають право:

- а) оголошувати подяку;
- б) знімати дисциплінарні стягнення, накладені ними раніше.

Командир окремого батальйону (корабля 2 рангу), а також командир окремої військової частини, який користується відповідно до статті 8 цього Статуту дисциплінарною владою командира батальйону (корабля 3 рангу), крім того, мають право застосовувати заохочення, визначені в пунктах «в» і «г» статті 25 цього Статуту.

25. Командир полку (корабля 1 рангу), командир бригади, дивізії, командир корпусу мають право:

- а) оголошувати подяку;
- б) знімати дисциплінарні стягнення, накладені ними раніше;
- в) нагороджувати грамотою, цінним подарунком або грошовою премією;
- г) заносити прізвище військовослужбовця до Книги пошани військової частини (корабля).

26. Командувач військ оперативного командування користується правом застосовувати заохочення щодо підлеглих прапорщиків та мічманів в повному обов'язі цього Статуту, крім пунктів «д» і «е» статті 23 цього Статуту.

Заохочення, які застосовують до офіцерів

27. До офіцерів застосовуються такі заохочення:

- а) оголошення подяки;
- б) зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення;
- в) нагородження грамотою, цінним подарунком або грошовою премією;
- г) занесення прізвища до Книги пошани військової частини (корабля);

д) дострокове присвоєння чергового військового звання до полковника, капітана 1 рангу включно;

е) нагородження заохочувальними відзнаками Міністерства оборони України;

28. У військових навчальних закладах, крім застосування заохочень, визначених у статті 27 цього Статуту, застосовується занесення на Дошку пошани прізвищ, які закінчили військові навчальні заклади із золотою медаллю.

Права командирів (начальників) щодо застосування заохочень до підлеглих офіцерів

29. Командир роти (корабля 4 рангу), командир батальйону (корабля 3 рангу) мають право:

а) оголошувати подяку;

б) знімати дисциплінарні стягнення, накладені ними раніше.

Командир окремого батальйону (корабля 2 рангу), а також командир (начальник) окремої військової частини, який користується відповідно до статті 8 цього Статуту дисциплінарною владою командира батальйону (корабля 3 рангу), крім того, мають право застосовувати заохочення, зазначені в пунктах «в» і «г» статті 30 цього Статуту.

30. Командир полку (корабля 1 рангу), командир бригади, дивізії, командир корпусу, командувач військ оперативного командування мають право:

а) оголошувати подяку;

б) знімати дисциплінарні стягнення, накладені ними раніше;

в) нагороджувати грамотою, цінним подарунком або грошовою премією;

г) заносити прізвища військовослужбовця до Книги пошани військової частини (корабля).

Порядок застосування заохочень

31. Командири можуть застосовувати заохочення, передбачені у пунктах «а» і «в» статті 27, як до окремого військовослужбовця, так і до всього особового складу підрозділу, військової частини.

32. Військовослужбовець, що має дисциплінарні стягнення, заохочується шляхом зняття накладеного раніше стягнення. Право знімати дисциплінарні стягнення належить тому командирові, який їх накладав, та його прямим начальникам. Одночасно військовослужбовцю може бути знято лише одне дисциплінарне стягнення.

Дисциплінарні стягнення – позбавлення військового звання, пониження у військовому званні (у посаді) – можуть бути зняті із старших солдатів, старших матросів, сержантів, старшин не раніше ніж через 6 місяців, а з прапорщиків, мічманів та офіцерів – через рік з дня накладення стягнення.

33. Командир має право зняти дисциплінарне стягнення тільки після того, як воно відіграло виховну роль і військовослужбовець змінив своє ставлення до виконання військового обов'язку.

Дисциплінарне стягнення – посадове пониження – може бути знято без поновлення військовослужбовця на попередній посаді.

34. Заохочення оголошуються на зборах (нарадах), перед строем або військовослужбовцю особисто.

Вважається, що військовослужбовець не має дисциплінарних стягнень після їх зняття відповідним командиром.

35. Оголошення подяки застосовується до окремого військовослужбовця, а також до всього особового складу підрозділу, військової частини.

36. Надання одного додаткового звільнення з розташування військової частини чи корабля на берег поза чергою застосовується до військовослужбовців строкової служби та курсантів військово-навчальних закладів у дні та години, встановлені для цього командиром військової частини.

37. Додаткова відпустка як заохочення для військовослужбовців строкової служби (за винятком курсантів військово-навчальних закладів) надається за високі показники в бойовій підготовці, зразкову військову дисципліну, пильність та відмінну службу, вмілу експлуатацію озброєння, бойової техніки й оголошується наказом по військовій частині.

Додаткова відпустка надається, як правило, разом з основною відпусткою військовослужбовця, а у разі використання основної відпустки додаткова надається протягом місяця з дня оголошення заохочення.

38. Повідомлення батьків або колективу за місцем роботи чи навчання військовослужбовця до його призову на службу про зразкове виконання ним військового обов'язку та про одержані заохочення застосовується до військовослужбовців строкової військової служби та курсантів військових навчальних закладів.

39. Нагородження грамотою, цінним подарунком або грошовою премією застосовується до всіх військовослужбовців.

40. Нагородження військовослужбовця особистою фотокарткою, на якій він знятий біля розгорнутого Бойового Прапора військової частини, застосовується до військовослужбовців строкової військової служби та курсантів військових навчальних закладів. Військовослужбовця фотографують у парадній формі одягу в головному уборі, зі зброєю.

41. Військове звання старший солдат (старший матрос), чергове військове звання достроково присвоюють військовослужбовцям, які виявили високі бойові та моральні якості під час захисту Вітчизни, бойового чергування, досягли високих показників у бойовій підготовці, зміцненні військової дисципліни, оволодінні бойовою технікою та зразково виконують свій військовий обов'язок.

42. Занесення до Книги пошани військової частини (корабля) застосовується до всіх військовослужбовців, які досягли високих показників у бойовій підготовці, виявили бездоганну дисциплінованість і особливо відзначилися під час виконання військового обов'язку.

Під час оголошення цього заохочення військовослужбовцеві вручають грамоту, підписану командиром військової частини (корабля), а про занесення прізвища військовослужбовця строкової служби до Книги пошани військової частини (корабля) повідомляють батьків або колектив за місцем його попередньої роботи (навчання).

43. Заохочувальними відзнаками Міністерства оборони України нагороджуються військовослужбовці та інші особи за бездоганну службу та видатні заслуги перед Збройними Силами України.

44. Відзнакою «Іменна вогнепальна зброя» нагороджує Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України. Міністр оборони України, керівники інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні військові формування, створені відповідно до законів України, нагороджують відомчими відзнаками «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя». Це – почесна державна нагорода та відомчі заохочувальні відзнаки за визначні заслуги в забезпеченні обороноздатності України, недоторканності її державного кордону, підтриманні високої бойової готов-

ності військ (сил), зміцненні національної безпеки, боротьбі зі злочинністю, захисті конституційних прав та свобод людини і громадянина, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового та службового обов'язку, виявлені при цьому честь і доблесть.

[...]

Дисциплінарні стягнення, які накладають на прапорщиків (мічманів)

62. На прапорщиків (мічманів) можуть бути накладені такі стягнення:

- а) зауваження;
- б) догана;
- в) сувору догана;
- г) попередження про неповну службову відповідність;
- д) пониження в посаді;
- е) пониження старших прапорщиків (старших мічманів) у військовому званні

на один ступінь;

є) звільнення з військової служби за службовою невідповідністю;

ж) позбавлення військового звання прапорщик (мічман), старший прапорщик (старший мічман) із звільненням з військової служби у запас.

Права командирів (начальників) накладати дисциплінарні стягнення на підлеглих прапорщиків (мічманів)

63. Командир взводу (групи), роти (корабля 4 рангу) має право робити зауваження, оголошувати догану, сувору догану.

64. Командир батальйону (корабля 3 рангу) має право робити зауваження, оголошувати догану, сувору догану.

Командир окремого батальйону (корабля 2 рангу), а також командир окремої військової частини, який користується відповідно до статті 8 цього Статуту дисциплінарною владою командира батальйону (корабля 3 рангу), крім того, мають право накладати стягнення, визначене пунктах «б»– «г» статті 65.

65. Командир полку (корабля 1 рангу), бригади має право:

- а) робити зауваження, оголошувати догану, сувору догану;
- б) попереджувати про неповну службову відповідність;
- в) понижувати в посаді;
- г) звільняти з військової служби через службову невідповідність.

66. Командир дивізії має право:

- а) робити зауваження, оголошувати догану, сувору догану;
- б) попереджувати про неповну службову відповідність;
- в) понижувати у посаді.

67. Командувач військ оперативного командування, командувач (начальник) військ (сил) Збройних Сил України, що не входять до складу видів Збройних Сил України командир корпусу щодо підлеглих прапорщиків (мічманів) користуються правом накладати дисциплінарні стягнення в повному обсязі цього Статуту.

Дисциплінарні стягнення, які накладають на офіцерів

68. На молодших та старших офіцерів можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення:

- а) зауваження;
- б) догана;

- в) сувора догана;
- г) попередження про неповну службу відповідність;
- д) пониження в посаді;
- е) пониження військового звання на один ступінь;
- є) звільнення з військової служби за службовою невідповідністю;
- ж) позбавлення військового звання.

69. На вищих офіцерів можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення:

- а) зауваження;
- б) догана;
- в) сувора догана;
- г) попередження про неповну службу відповідність;
- д) пониження у посаді.

Порядок накладення дисциплінарних стягнень

83. На військовослужбовця, який порушує військову дисципліну або громадський порядок, можуть бути накладені лише ті дисциплінарні стягнення, які визначені цим Статутом і відповідають військовому званню військовослужбовця та дисциплінарній владі командира, що вирішив накласти на винну особу дисциплінарне стягнення.

84. Прийняттю рішення командиром про накладення на підлеглого дисциплінарного стягнення може передувати службове розслідування.

Воно проводиться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, та ступеня вини.

У кожному випадку вчинення корупційного правопорушення або невиконання військовими посадовими особами вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» з метою виявлення причин та умов, що сприяли його вчиненню, службове розслідування призначається командиром самостійно або проводиться за його рішенням за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції.

85. Службове розслідування призначається письмовим наказом командира, який вирішив притягти військовослужбовця до дисциплінарної відповідальності. Воно може бути проведено особисто командиром, доручено офіцерові чи прапорщику (мічманові), а у разі вчинення правопорушення солдатом (матросом) чи сержантом (старшиною) – також сержантові (старшині).

Заборонено проводити службове розслідування особам, які є підлеглими військовослужбовця, чиє правопорушення підлягає розслідуванню, а також особам – співучасникам правопорушення або зацікавленим у наслідках розслідування. Розслідування проводиться за участю безпосереднього начальника військовослужбовця, який вчинив дисциплінарне правопорушення.

Службове розслідування має бути завершено протягом одного місяця з дня його призначення командиром (начальником). У необхідних випадках цей термін може бути продовжено командиром (начальником), який призначив службове розслідування, або старшим командиром (начальником), але не більш як на один місяць.

Якщо під час службового розслідування буде з'ясовано, що правопорушення військовослужбовця містить ознаки кримінального правопорушення, командир військової частини письмово повідомляє про це орган досудового розслідування.

Якщо під час службового розслідування буде з'ясовано, що правопорушення військовослужбовця містить ознаки адміністративного корупційного правопорушення, чи одержано інформацію про вчинення такого правопорушення військовослужбовцем, командир військової частини зобов'язаний у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення відповідному прокуророві та спеціально уповноваженому суб'єктові у сфері протидії корупції.

У разі якщо ознаки адміністративного корупційного правопорушення встановлено під час проведення службового розслідування стосовно військовослужбовця Збройних Сил України чи одержано інформацію про вчинення ним такого правопорушення, командир військової частини зобов'язаний у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення відповідному прокуророві та начальникові відповідного органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Порядок проведення службового розслідування у Збройних Силах України встановлюється наказом Міністерства оборони України, в інших військових формуваннях – центральними органами виконавчої влади, яким вони підпорядковані.

86. Якщо вину військовослужбовця повністю доведено, командир приймає рішення про накладення дисциплінарного стягнення.

Під час накладення дисциплінарного стягнення та обрання його виду враховується: характер та обставини вчинення правопорушення, його наслідки, попередня поведінка військовослужбовця, а також тривалість військової служби та рівень знань про порядок служби.

87. Дисциплінарне стягнення має бути накладене не пізніше ніж за 10 діб від дня, коли командирові (начальникові) стало відомо про правопорушення, а у разі провадження службового розслідування – протягом місяця від дня його закінчення, не враховуючи часу перебування військовослужбовця на лікуванні або у відпустці. Під час накладення дисциплінарного стягнення командир не має права принижувати гідність підлеглого.

Дисциплінарне стягнення не може бути накладене після шести місяців з дня вчинення правопорушення. До зазначеного строку не зараховується час перебування військовослужбовця на лікуванні або у відпустці, а також час відсутності на службі без поважних причин.

87-1. Військовослужбовець, який повідомив про порушення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» іншим військовослужбовцем, не може бути звільнений з посади або із служби чи змушений до звільнення або притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з таким повідомленням.

Рішення про звільнення або притягнення до дисциплінарної відповідальності військовослужбовця оскаржується в установленому законом порядку.

88. Військовослужбовець, який вважає, що не вчинив правопорушення, має право протягом місяця з часу накладення дисциплінарного стягнення подати скаргу старшому командирові або звернутися до суду у визначений законом строк.

89. Накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який входить до складу добового наряду (виконує бойове чергування), за правопорушення, вчинені ним під час несення служби, здійснюється після зміни з наряду (бойового чергування) чи після заміни його іншим військовослужбовцем.

90. Накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який перебуває у стані сп'яніння, та отримання від нього пояснень проводиться після його протвердження.

91. Заборонено за одне правопорушення накладати кілька дисциплінарних стягнень або поєднувати одне стягнення з іншим, накладати стягнення на весь особовий склад підрозділу замість покарання безпосередньо винних осіб.

91-1. Військовослужбовець, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним злочину у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, та/або пов'язаного із зловживанням своїм службовим становищем, підлягає відстороненню від виконання повноважень у порядку, визначеному законом. Військовослужбовець, стосовно якого складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, може бути відсторонений від виконання службових повноважень за рішенням командира до закінчення розгляду справи судом.

92. Якщо командир за тяжкістю вчиненого підлеглим правопорушення визнає надану йому дисциплінарну владу недостатньою для покарання військовослужбовця, він порушує клопотання про накладення стягнення на винну особу владою старшого командира.

За перевищення наданої дисциплінарної влади командир несе відповідальність відповідно до законів України.

93. Старший командир не має права скасовувати або пом'якшувати дисциплінарні стягнення, накладені молодшим командиром, з причини суворості стягнення, якщо останній не перевищив наданої йому влади.

94. Старший командир має право скасовувати дисциплінарні стягнення, накладені молодшим командиром, якщо він визнає, що стягнення не відповідає тяжкості вчиненого правопорушення, та накладати своєю владою більш суворі стягнення.

95. Старший командир зобов'язаний не менш як один раз на три місяці контролювати стан дисциплінарної практики та вживати заходів щодо запобігання порушенням військової дисципліни.

[...]

12. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24 березня 1999 р. (витяги)

ВСТУП

Цей Статут визначає загальні права та обов'язки військовослужбовців Збройних Сил України і їх взаємовідносини, обов'язки основних посадових осіб полку і його підрозділів, правила внутрішнього порядку у військовій частині та її підрозділах.

Статутом керуються всі військові частини, кораблі, управління, штаби, організації, установи і військові навчальні заклади Збройних Сил України (далі – військові частини).

Обов'язки посадових осіб, не зазначені в цьому Статуті, визначаються відповідними порадами та положеннями.

Дія Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України поширюється на Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Національну гвардію України та на інші військові формування, створені відповідно до законів України, Державну спеціальну службу транспорту, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

ВІЙСЬКОВА ПРИСЯГА

Я, (прізвище, ім'я та по батькові), вступаю на військову службу і урочисто присягаю Українському народові завжди бути йому вірним і відданим, обороняти Україну, захищати її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно додержуватися Конституції України та законів України, зберігати державну таємницю.

Присягаю виконувати свої обов'язки в інтересах співвітчизників.

Присягаю ніколи не зрадити Українському народові!

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Збройні Сили України – військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

2. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

3. Військова служба у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком осіб, пов'язаних із захистом України.

Порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються законами України, положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

4. Повсякденне життя і службова діяльність військовослужбовців регулюються Конституцією України, законами України, цим Статутом та іншими нормативно-правовими актами.

5. Внутрішня служба – це система заходів, що вживаються для організації повсякденного життя і діяльності військової частини, підрозділів та військовослужбовців згідно з цим Статутом та іншими нормативно-правовими актами.

6. Внутрішня служба здійснюється з метою підтримання у військовій частині порядку та військової дисципліни, належного морально-психологічного стану, які забезпечують постійну бойову готовність та якісне навчання особового складу, збереження здоров'я військовослужбовців, організоване виконання інших завдань.

Вимоги цього Статуту зобов'язаний знати й сумлінно виконувати кожен військовослужбовець.

7. Внутрішньою службою у військових частинах та підрозділах керують їх командири. У разі розташування в одному приміщенні кількох підрозділів, командири яких не мають спільного безпосереднього начальника, керівництво внутрішньою службою наказом командира військової частини покладається на командира одного з цих підрозділів. Безпосереднім організатором внутрішньої служби у військовій частині є начальник штабу, а в роті – старшина роти.

8. Відповідальність за стан внутрішньої служби у військових частинах покладається на всіх прямих начальників, які повинні подавати допомогу підпорядкованим військовим частинам і підрозділам в організації та забезпеченні виконання вимог внутрішньої служби і систематично перевіряти її стан.

ЧАСТИНА І

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ТА ВІДНОСИНИ МІЖ НИМИ

Розділ 1. Обов'язки, права та відповідальність військовослужбовців

Загальні положення

9. Військовослужбовці Збройних Сил України мають права і свободи з урахуванням особливостей, що визначаються Конституцією України, законами України з військових питань, статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами.

10. Кожний військовослужбовець має військове звання відповідно до Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу». Військові звання поділяються на армійські та корабельні згідно з додатком 3 до цього Статуту.

Загальні обов'язки військовослужбовців

11. Необхідність виконання завдань оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності, а також завдань, визначених міжнародними зобов'язаннями України покладає на військовослужбовців такі обов'язки:

свято і непорушно додержуватися Конституції України та законів України, Військової присяги, віддано служити Українському народові, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок;

бути хоробрим, ініціативним і дисциплінованим;

беззастережно виконувати накази командирів (начальників) і захищати їх у бою, як святиню оберігати Бойовий Прапор своєї частини;

постійно підвищувати рівень військових професійних знань, вдосконалювати свою виучку і майстерність, знати та виконувати свої обов'язки та додержуватися вимог статутів Збройних Сил України;

знати й утримувати в готовності до застосування закріплене озброєння, бойову та іншу техніку, берегти державне майно;

дорозити бойовою славою Збройних Сил України та своєї військової частини, чесно і гідністю військовослужбовця Збройних Сил України;

поважати бойові та військові традиції, допомагати іншим військовослужбовцям, що перебувають у небезпеці, стримувати їх від вчинення протиправних дій, поважати честь і гідність кожної людини;

бути пильним, суворо зберігати державну таємницю;

вести бойові дії ініціативно, наполегливо, до повного виконання поставленого завдання;

виявляти повагу до командирів (начальників) і старших за військовим званням, сприяти їм у підтриманні порядку і дисципліни;

додержуватися правил військового вітання, ввічливості й поведінки військовослужбовців, завжди бути одягненим за формою, чисто й охайно.

12. Про все, що сталося з військовослужбовцем і стосується виконання ним службових обов'язків, та про зроблені йому зауваження військовослужбовець зобов'язаний доповідати своєму безпосередньому начальникові.

13. Військовослужбовець зобов'язаний додержуватися вимог безпеки, вживати заходів до запобігання захворюванню, травматизму, повсякденно підвищувати фізичну загартованість і тренуваність, утримуватися від шкідливих для здоров'я звичок.

14. Із службових та особистих питань військовослужбовець повинен звертатися до свого безпосереднього начальника, а якщо він не може їх вирішити – до наступного прямого начальника.

15. Військовослужбовець зобов'язаний знати і неухильно додержуватися прийнятих Україною норм міжнародного гуманітарного права.

16. Кожний військовослужбовець зобов'язаний виконувати службові обов'язки, що визначають обсяг виконання завдань, доручених йому за посадою. Ці обов'язки визначаються статутами Збройних Сил України, а також відповідними посібниками, порадиниками, положеннями, інструкціями.

17. На військовослужбовців під час перебування на бойовому чергуванні, у внутрішньому і гарнізонному наряді, а також під час виконання інших завдань покладаються спеціальні обов'язки. Ці обов'язки та порядок їх виконання визначаються законами і статутами Збройних Сил України, а також іншими нормативно-правовими актами, що приймаються на основі законів і статутів Збройних Сил України.

Права військовослужбовців

18. Військовослужбовці перебувають під захистом держави і мають усю повноту прав і свобод, закріплених Конституцією України.

19. Держава гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей соціальний і правовий захист відповідно до законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

20. Військовослужбовці під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати заходи фізичного впливу, а також носити, зберігати та застосовувати спеціальні засоби, зброю в порядку, встановленому законодавством.

21. Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї допускається, якщо інші заходи виявилися неефективними або якщо через обставини застосування інших заходів є неможливим.

Застосуванню зброї, за винятком випадків раптового нападу, нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів, літальних апаратів, морських і річкових суден, втечі з-під варті зі зброєю або за допомогою транспортних засобів під час руху, повинно передувати попередження про намір застосовувати зброю і постріл угору.

У разі застосування і використання зброї військовослужбовець зобов'язаний вжити всіх заходів для того, щоб не було завдано шкоди стороннім особам.

22. Військовослужбовці мають право застосовувати спеціальні засоби, засоби фізичного впливу та зброю особисто або у складі підрозділу:

для захисту свого здоров'я і життя, а також здоров'я і життя інших військовослужбовців і цивільних осіб від нападу, якщо іншими способами й засобами захистити їх у даній ситуації неможливо;

для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину та яка намагається втекти або яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варті, а також для затримання озброєної особи, яка загрожує застосуванням зброї та інших засобів, що становить загрозу для життя і здоров'я військовослужбовця чи інших осіб;

для відбиття нападу на об'єкти, що охороняються військовослужбовцями, а також для звільнення цих об'єктів у разі захоплення;

у разі спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою, якщо іншими способами і засобами неможливо припинити цю спробу.

22-1. Командир (начальник) в умовах особливого періоду, в тому числі в умовах воєнного стану чи бойовій обстановці, з метою затримання військовослужбовця, який вчиняє діяння, що підпадає під ознаки злочину, пов'язаного з непокорою, опором чи погрозою начальнику, застосуванням насильства, самовільним залишенням бойових позицій та визначених місць дислокації військових частин (підрозділів) у районах виконання бойових завдань, має право особисто застосовувати заходи фізичного впливу без спричинення шкоди здоров'ю військовослужбовця та спеціальні засоби, достатні для припинення протиправних дій.

У бойовій обстановці командир (начальник) може застосувати зброю чи віддати підлеглим наказ про її застосування, якщо в інший спосіб неможливо припинити злочин, при цьому не заподіюючи смерті військовослужбовцю.

У разі якщо дозволяють обставини, командир (начальник) перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або зброї повинен голосом чи пострілом угору попередити про це особу, проти якої можуть бути застосовані такі заходи.

23. Посадові особи варти та патруля мають право застосовувати зброю у випадках і в порядку, визначеному Статутом гарнізонної і вартової служб Збройних Сил України.

24. Про застосування фізичної сили та спеціальних засобів військовослужбовець доповідає своєму безпосередньому командирові (начальникові). Про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування фізичного впливу і спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування зброї військовослужбовець зобов'язаний негайно і письмово повідомити свого командира (начальника), а командир (начальник) військової частини негайно доповідає безпосередньому командирові (начальникові), а також повідомляє відповідного прокурора та начальника органу управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України (далі – Служба правопорядку) в гарнізоні.

Повідомлення начальника органу управління Служби правопорядку про застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї здійснюється в разі їх застосування військовослужбовцями Збройних Сил України.

[...]

25. Військовослужбовець має право використовувати зброю для подання сигналу тривоги або виклику допомоги.

[...]

13. Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» від 26 грудня 2002 р. (витяг)

Стаття 1. Поняття контррозвідувальної діяльності

Контррозвідувальна діяльність – спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України.

Стаття 2. Мета і завдання контррозвідувальної діяльності

Метою контррозвідувальної діяльності є попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення роз-

відувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення.

Завданнями контррозвідувальної діяльності є:

добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян.

Стаття 3. Правова основа контррозвідувальної діяльності

Правову основу контррозвідувальної діяльності становлять Конституція України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них нормативно-правові акти.

Стаття 4. Принципи контррозвідувальної діяльності

Основними принципами контррозвідувальної діяльності є:

законність;

повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина;

позапартійність;

безперервність;

конспірація, поєднання гласних та негласних форм і методів діяльності;

комплексне використання правових, профілактичних та організаційних заходів;

адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам;

взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами;

підконтрольність та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом.

Стаття 5. Право на здійснення контррозвідувальної діяльності

Спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності є Служба безпеки України.

Окремі контррозвідувальні заходи виключно в інтересах забезпечення охорони державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а також забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків можуть проводити розвідувальні органи України, підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управління державної охорони України, яким законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про розвідувальні органи України» надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність.

Правоохоронні та інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації України, незалежно від форми власності, в межах, визначених законами України та іншими нормативно-правовими актами,

сприяють органам і підрозділам Служби безпеки України у проведенні контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки.

Здійснення контррозвідувальних заходів іншими суб'єктами, крім визначених цим Законом, забороняється.

Стаття 6. Підстави для проведення контррозвідувальної діяльності

Підставами для проведення контррозвідувальної діяльності є:

1) наявність достатньої інформації, що потребує перевірки за допомогою спеціальних форм, методів і засобів, про:

здійснення розвідувальної діяльності проти України спеціальними службами іноземних держав, а також організаціями, окремими групами і особами;

посягання на державний суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність України;

терористичні посягання чи терористичну діяльність, злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

2) виконання визначених законом завдань щодо:

контррозвідувального забезпечення економічного, інформаційного, науково-технічного потенціалу,

оборонно-промислового і транспортного комплексів та їх об'єктів, національної системи зв'язку, Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, військово-технічного співробітництва, дотримання міжнародних режимів нерозповсюдження, а також закордонних дипломатичних установ України і безпеки громадян України за кордоном;

контррозвідувального захисту органів державної влади, правоохоронних і розвідувальних органів, охорони державної таємниці;

захисту посольств і представництв іноземних держав в Україні та їх співробітників від терористичних посягань;

вивчення і перевірки осіб, які оформлюються для допуску до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках чи залучених до конфіденційного співробітництва;

забезпечення власної безпеки, у тому числі співробітників органів та підрозділів, що здійснюють контррозвідувальну діяльність, членів їх сімей та осіб, які допомагають і сприяють у здійсненні контррозвідувальної діяльності;

інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (щодо загроз державній безпеці України);

3) потреба виявлення технічними засобами і припинення роботи радіоелектронних та інших пристроїв, функціонування яких створює загрози державній безпеці України чи передумови до витоку інформації з обмеженим доступом, а також радіовипромінювань радіоелектронних засобів, що використовуються у протиправних цілях.

Підставами для проведення контррозвідувальних заходів розвідувальними органами України, підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управлінням державної охорони України є виконання визначених законом завдань щодо забезпечення охорони (захисту) державного кордону України, посадових осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, а також забезпечення безпеки своїх сил і засобів, інформаційних систем та оперативних обліків.

Інформація про підстави, зазначені у цій статті, може міститися у заявах і повідомленнях громадян, осіб, залучених до конфіденційного співробітництва, посадових та службових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації; у матеріалах органів досудового розслідування та суду; у запитах, інформаціях та матеріалах спеціальних служб і правоохоронних органів іноземних держав, міжнародних установ і організацій; матеріалах правоохоронних органів та інших органів державної влади України щодо загроз державній безпеці України, матеріалах Служби безпеки України щодо організації, здійснення, форм і методів терористичної, розвідувальної та іншої діяльності на шкоду державній безпеці України; у запитах визначених Кабінетом Міністрів України повноважних державних органів, установ та організацій щодо надання допуску особам до державної таємниці і роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках.

[...]

14. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. (витяг)

[...]

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення основних термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей;

терористичний акт – злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України. У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених статтями 112, 147, 258–260, 443, 444, а також іншими статтями Кримінального кодексу України, відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України;

активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, – кошти, майно, майнові і немайнові права, що повністю або частково, прямо чи опосередковано належать або перебувають під контролем осіб, що пов'язані з провадженням терористичної діяльності або щодо яких застосовано міжнародні санкції, та активи, які отримані або походять від таких коштів, майна, майнових і немайнових прав, а також інші активи зазначених осіб;

технологічний тероризм – злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин,

засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру;

терористична діяльність – діяльність, яка охоплює:

планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;
підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;

вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;

пропаганду і поширення ідеології тероризму;

фінансування та інше сприяння тероризму;

фінансування тероризму – надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково:

для будь-яких цілей окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією;

для організації, підготовки і вчинення окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією визначеного Кримінальним кодексом України терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби здійснення таких дій;

міжнародний тероризм – здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження;

терорист – особа, яка бере участь у терористичній діяльності;

терористична група – група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів;

терористична організація – стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації;

боротьба з тероризмом – діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності;

антитерористична операція – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльно-

сті, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності;

район проведення антитерористичної операції – визначені керівництвом анти-терористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція;

режим у районі проведення антитерористичної операції – особливий порядок, який може вводитися в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом визначених цим Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій;

заручник – фізична особа, яка захоплена і (або) утримується з метою спонукання державного органу, підприємства, установи чи організації або окремих осіб здійснити якусь дію або утриматися від здійснення якоїсь дії як умови звільнення особи, що захоплена і (або) утримується.

[...]

Стаття 3. Основні принципи боротьби з тероризмом

Боротьба з тероризмом ґрунтується на принципах:

законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина; комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів;

невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності;

пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності;

поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом;

нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників;

єдиначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій;

співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Стаття 4. Суб'єкти боротьби з тероризмом

Організація боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюються Кабінетом Міністрів України у межах його компетенції.

Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є:

Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю;

Міністерство внутрішніх справ України;

Національна поліція;

Міністерство оборони України;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань;

Управління державної охорони України;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи.

До участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також:

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

Служба зовнішньої розвідки України;

Міністерство закордонних справ України;

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику;

У разі реорганізації або перейменування центральних органів виконавчої влади, перелічених у цій статті, їхні функції у сфері боротьби з тероризмом можуть переходити до їх правонаступників, якщо це передбачено відповідними актами Президента України.

До участі в антитерористичних операціях за рішенням керівництва антитерористичної операції можуть бути залучені з дотриманням вимог цього Закону й інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування,

підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадові особи, а також громадяни за їх згодою.

Координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України.

Стаття 5. Повноваження суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом

Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, у тому числі міжнародної;

збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій;

провадить у межах визначених чинним законодавством повноважень виключно з метою отримання упереджувальної інформації у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічні пошукові заходи у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами;

забезпечує через Антитерористичний центр при Службі безпеки України організацію і проведення антитерористичних заходів, координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом відповідно до визначеної законодавством України компетенції;

здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю;

ініціює питання накладення на невизначений строк арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них за зверненням особи, яка може документально підтвердити потреби в покритті основних та надзвичайних витрат;

забезпечує у взаємодії з розвідувальними органами України безпеку від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей.

Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією організовує боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

Міністерство оборони України, органи військового управління, з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України забезпечують захист від терористичних посягань об'єктів та майна Збройних Сил України, зброї масового ураження, ракетної і стрілецької зброї, боеприпасів, вибухових та отруйних речовин, що перебувають у військових частинах або зберігаються у визначених місцях; організовують підготовку та застосування сил і засобів Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил і Сил спеціальних операцій Збройних Сил України в разі вчинення терористичного акту у повітряному просторі, у територіальних водах України; беруть участь у проведенні антитерористичних операцій на військових об'єктах та в разі виникнення терористичних загроз безпеці держави із-за меж України; в разі залучення до проведення антитерористичної операції – забезпечують

із застосуванням наявних сил та засобів виконання завдань щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій; беруть участь у затриманні осіб, а у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників антитерористичної операції або інших осіб – їх знешкоджують.

Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, підпорядковані їм органи управління у справах цивільної оборони та спеціалізовані формування, війська цивільної оборони здійснюють заходи щодо захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності; беруть участь у заходах з мінімізації та ліквідації наслідків таких ситуацій під час проведення антитерористичних операцій, а також здійснюють просвітницькі та практично-навчальні заходи з метою підготовки населення до дій в умовах терористичного акту.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та органи охорони державного кордону здійснюють боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення спроб перетинання терористами державного кордону України, незаконного переміщення через державний кордон України зброї, вибухових, отруйних, радіоактивних речовин та інших предметів, що можуть бути використані як засоби вчинення терористичних актів; забезпечують безпеку морського судноплавства в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони України під час проведення антитерористичних операцій; надають Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби, забезпечують їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань здійснює заходи щодо запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах Державної кримінально-виконавчої служби України.

Управління державної охорони України бере участь в операціях з припинення терористичних актів, спрямованих проти посадових осіб та об'єктів, охорону яких доручено підпорядкованим цьому Управлінню підрозділам, надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

Розвідувальні органи України здійснюють добування, аналітичну обробку та надання в установленому порядку розвідувальної інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій за межами України, а також здійснюють заходи безпосередньої протидії терористичним загрозам життю і здоров'ю громадян України, установам та об'єктам державної власності України в разі залучення розвідувальних органів України до участі в антитерористичних операціях за межами України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, здійснює контрольні-дозвільні процедури з переміщення товарів (вантажів) у районі проведення антитерористичної операції, вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, здійснює інші заходи із

запобігання та припинення злочинів у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, злочинів, пов'язаних з відмиванням, легалізацією, розкраданням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

[...]

15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. (витяги)

[...]

Глава 21. Негласні слідчі (розшукові) дії

§ 1. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії

Стаття 246. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій

1. Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

2. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

3. Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

4. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

5. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений:

прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням, – до вісімнадцяти місяців;

керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, – до шести місяців;

начальником головного, самостійного управління, департаменту апарату Національної поліції, територіальних органів Національної поліції та його відокремлених підрозділів, Центрального управління Служби безпеки України, керівником відповідного підрозділу Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Державної кримінально-виконавчої служби України, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севас-

тополі, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до дванадцяти місяців;

Головою Національної поліції, Головою Служби безпеки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, головою державного бюро розслідувань, керівником Державної кримінально-виконавчої служби України, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до вісімнадцяти місяців;

слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому статтею 249 цього Кодексу.

6. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

[...]

Стаття 250. Проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді

1. У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених цим Кодексом, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді.

2. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 248 цього Кодексу.

3. Виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу.

[...]

§ 2. Втручання у приватне спілкування

Стаття 258. Загальні положення про втручання у приватне спілкування

1. Ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді.

2. Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання у приватне спілкування в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання.

3. Спілкуванням є передання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб.

4. Втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. Різновидами втручання в приватне спілкування є:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи;
- 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції;
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

5. Втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим заборонене.

Стаття 260. Аудіо-, відеоконтроль особи

1. Аудіо-, відеоконтроль особи є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.

Стаття 261. Накладення арешту на кореспонденцію

1. Накладення арешту на кореспонденцію особи без її відома проводиться у виняткових випадках на підставі ухвали слідчого судді.

2. Арешт на кореспонденцію накладається, якщо під час досудового розслідування є достатні підстави вважати, що поштово-телеграфна кореспонденція певної особи іншим особам або інших осіб їй може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі і документи, що мають істотне значення для досудового розслідування.

3. Накладення арешту на кореспонденцію надає право слідчому здійснювати огляд і виїмку цієї кореспонденції.

4. Кореспонденцією, передбаченою цією статтею, є листи усіх видів, бандеролі, посилки, поштові контейнери, перекази, телеграми, інші матеріальні носії передання інформації між особами.

5. Після закінчення строку, визначеного в ухвалі слідчого судді, накладений на кореспонденцію арешт вважається скасованим.

Стаття 262. Огляд і виїмка кореспонденції

1. Огляд затриманої кореспонденції проводиться в установі зв'язку, якій доручено здійснювати контроль і затримувати цю кореспонденцію, за участю представника цієї установи, а за необхідності – за участю спеціаліста. У присутності зазначених осіб слідчий вирішує питання про відкриття і оглядає затриману кореспонденцію.

2. При виявленні в кореспонденції речей (у тому числі речовин), документів, що мають значення для певного досудового розслідування, слідчий у межах, визначених ухвалою слідчого судді, здійснює виїмку відповідної кореспонденції або обмежується зняттям копій чи отриманням зразків з відповідних відправлень. Зняття копій чи отримання зразків здійснюється з метою збереження конфіденційності накладення арешту на кореспонденцію. У разі необхідності особою, яка проводить

огляд поштово-телеграфної кореспонденції, може бути прийняте рішення про нанесення на виявлені речі і документи спеціальних позначок, обладнання їх технічними засобами контролю, заміну речей і речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу, на їх безпечні аналоги.

3. У разі відсутності речей чи документів, які мають значення для досудового розслідування, слідчий дає вказівку про вручення оглянутої кореспонденції адресату.

4. Про кожен випадок проведення огляду, виїмки або затримання кореспонденції складається протокол згідно з вимогами цього Кодексу. У протоколі обов'язково зазначається, які саме відправлення були оглянуті, що з них вилучено і що має бути доставлено адресату або тимчасово затримано, з яких відправлень знято копії чи отримано зразки, а також про проведення інших дій, передбачених частиною другою цієї статті.

5. Керівники та працівники установ зв'язку зобов'язані сприяти проведенню негласної слідчої (розшукової) дії і не розголошувати факт її проведення чи отриману інформацію.

Стаття 263. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж

1. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мереж, що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого виду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу) є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без відома осіб, які використовують засоби телекомунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

2. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання, на якому може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

3. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж полягає у проведеному із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою та має значення для досудового розслідування, а також одержанні, перетворенні і фіксації різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку.

4. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки. Керівники та працівники операторів телекомунікаційного зв'язку зобов'язані сприяти виконанню дій із зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, вживати необхідних заходів щодо нерозголошення факту проведення таких дій та отриманої інформації, зберігати її в незмінному вигляді.

Стаття 264. Зняття інформації з електронних інформаційних систем

1. Пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування.

2. Не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту.

3. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи, в якій може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

Стаття 265. Фіксація та збереження інформації, отриманої з телекомунікаційних мереж за допомогою технічних засобів та в результаті зняття відомостей з електронних інформаційних систем

1. Зміст інформації, що передається особами через транспортні телекомунікаційні мережі, з яких здійснюється зняття інформації, зазначається у протоколі про проведення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій. При виявленні в інформації відомостей, що мають значення для конкретного досудового розслідування, в протоколі відтворюється відповідна частина такої інформації, після чого прокурор живає заходів для збереження знятої інформації.

2. Зміст інформації, одержаної внаслідок здійснення зняття відомостей з електронних інформаційних систем або їх частин, фіксується на відповідному носіїві особою, яка здійснювала зняття та зобов'язана забезпечити обробку, збереження або передавання інформації.

[...]

§ 3. Інші види негласних слідчих (розшукових) дій

Стаття 267. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи

1. Слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою:

- 1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;
- 2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;
- 3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- 4) виявлення осіб, які розшукуються;
- 5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

2. Публічно недоступним є місце, до якого неможливо увійти або в якому неможливо перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб.

3. Приміщення, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуттям покарання, затримання, взяттям під варту тощо), мають статус публічно доступних.

4. Обстеження шляхом таємного проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи з метою, передбаченою в частині першій цієї статті, проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу.

Стаття 268. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу

1. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу є негласною слідчою (розшуковою) дією, яка полягає в застосуванні технічних засобів для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, у тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

2. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248–250 цього Кодексу.

3. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання.

4. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у випадку, передбаченому частиною першою статті 250 цього Кодексу.

Стаття 269. Спостереження за особою, річчю або місцем

1. Для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження.

За результатами спостереження складається протокол, до якого долучаються отримані фотографії та/або відеозапис.

2. Спостереження за особою згідно з частиною першою цієї статті проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248–250 цього Кодексу.

3. Спостереження за особою до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у випадку, передбаченому частиною першою статті 250 цього Кодексу.

Стаття 269-1. Моніторинг банківських рахунків

1. За наявності обгрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з використанням банківського рахунку, або з метою розшуку чи ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальній конфіскації, у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, прокурор може звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу, для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків.

2. Згідно з ухвалою слідчого судді про моніторинг банківських рахунків банк зобов'язаний надавати Національному антикорупційному бюро України в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках.

Слідчий суддя в ухвалі про моніторинг банківських рахунків повідомляє керівника банківської установи про обов'язок нерозголошення інформації про проведен-

ня цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність. На підставі ухвали слідчого судді керівник банківської установи зобов'язаний письмово попередити усіх її працівників, залучених до моніторингу банківських рахунків, про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність.

3. Інформація про операції, що здійснюються на банківських рахунках, повинна доводитися до відома Національного антикорупційного бюро України до виконання відповідної операції, а у разі неможливості – негайно після її виконання.

Стаття 270. Аудіо-, відеоконтроль місця

1. Аудіо-, відеоконтроль місця може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину і полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

2. Аудіо-, відеоконтроль місця згідно з частиною першою цієї статті проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу.

Стаття 271. Контроль за вчиненням злочину

1. Контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину.

2. Контроль за вчиненням злочину не проводиться, якщо внаслідок таких дій неможливо повністю запобігти:

- 1) посягання на життя або заподіяння особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень;
- 2) поширенню речовин, небезпечних для життя багатьох людей;
- 3) втечі осіб, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини;
- 4) екологічній або техногенній катастрофі.

3. Під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цієї самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

4. Про результати контролю за вчиненням злочину складається протокол, до якого додаються речі і документи, отримані під час проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії. Якщо контроль за вчиненням злочину закінчується відкритим фіксуванням, про це складається протокол у присутності такої особи.

5. Порядок і тактика проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину визначається законодавством.

6. Контроль за вчиненням злочину щодо незаконного переміщення через територію України транзитом, ввезення до України або вивезення за межі України речей, вилучених з вільного обігу, або інших речей чи документів може бути проведений у порядку, передбаченому законодавством, за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України.

7. Прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину, крім відомостей, передбачених статтею 251 цього Кодексу, зобов'язаний:

1) викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину;

2) зазначити про застосування спеціальних імітаційних засобів.

8. Якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді згідно з вимогами цього Кодексу.

Стаття 272. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації

1. Під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування.

2. Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу.

3. У постанові, крім відомостей, передбачених статтею 251 цього Кодексу, зазначається:

1) обґрунтування меж спеціального завдання;

2) використання спеціальних несправжніх (імітаційних) засобів.

4. Виконання спеціального завдання не може перевищувати шість місяців, а в разі необхідності строк його виконання продовжується слідчим за погодженням з керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування.

Стаття 273. Засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій

1. За рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби. З цією метою допускається виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів, створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій. Використання заздалегідь ідентифікованих або несправжніх (імітаційних) засобів з іншою метою забороняється.

2. Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформлюється відповідним протоколом.

3. У разі необхідності розкриття до завершення досудового розслідування справжніх відомостей щодо спеціально утворених суб'єктів господарювання або щодо особи, яка діє без розкриття достовірних відомостей про неї, про це повідомляється орган, співробітником якого є особа, яка таким способом здійснює негласні слідчі (розшукові) дії, та керівник органу досудового розслідування, прокурор, який прийняв рішення про використання таких засобів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Рішення про розкриття справжніх відомостей про зазначену особу, обставини виготовлення речей чи документів або спеціального утворення підприємства, установи, організації приймається керівником органу досудового розслідування, прокурором. У разі необхідності щодо особи, відомості про яку підлягають розкриттю, вживаються заходи забезпечення безпеки, передбачені законом.

4. Несправжні (імітаційні) засоби, застосовані під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії, використовуються у процесі доказування у вигляді первинних засобів чи знарядь вчинення злочину, крім випадків, якщо суд встановить порушення вимог цього Кодексу під час проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії.

Стаття 274. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження

1. Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження може бути здійснене лише у випадку, якщо їх отримання відповідно до статті 245 цього Кодексу неможливе без завдання значної шкоди для кримінального провадження.

2. Негласне отримання зразків здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора, або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, у порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу.

3. У клопотанні слідчого, прокурора про надання дозволу на негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження, та в ухвалі слідчого судді додатково зазначаються відомості про конкретні зразки, які планується отримати.

4. Повторне отримання зразків здійснюється відкрито згідно з правилами цього Кодексу, якщо втрачається необхідність зберігати таємницю щодо факту дослідження попередніх зразків, отриманих негласно.

Стаття 275. Використання конфіденційного співробітництва

1. Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених цим Кодексом.

2. Забороняється залучати до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих дій адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язане з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

[...]

16. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. (витяги)

[...]

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

антикорупційна експертиза – діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією;

пряме підпорядкування – відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням;

близькі особи – особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також – незалежно від зазначених умов – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта;

державний орган – орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю;

корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей;

неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

подарунок – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

суб'єкти декларування – особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а» і «в» пункту 2, пунктах 4 і 5 частини першої статті 3 цього Закону, інші особи, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до цього Закону;

члени сім'ї – особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

виборні особи – Президент України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови.

[...]

Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону

1. Суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної

Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

є) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Зако-

ну України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», громадських рад, рад громадського контролю, що утворені при державних органах та беруть участь у підготовці рішень з кадрових питань, підготовці, моніторингу, оцінці виконання антикорупційних програм, і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої цієї статті;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених цим Законом;

4) кандидати у народні депутати України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори народних депутатів України», кандидати на пост Президента України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори Президента України», кандидати в депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, кандидати на посади сільських, селищних, міських голів та старост;

5) фізичні особи, які:

отримують кошти, майно в рамках реалізації в Україні програм (проектів) технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції (як безпосередньо, так і через третіх осіб або будь-яким іншим способом, передбаченим відповідною програмою (проектом);

систематично, протягом року, виконують роботи, надають послуги щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, – якщо фінансування (оплата) таких робіт, послуг здійснюється безпосередньо або через третіх осіб за рахунок технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції;

є керівниками або входять до складу вищого органу управління, інших органів управління громадських об'єднань, інших непідприємницьких товариств, що здійснюють діяльність, пов'язану із запобіганням, протидією корупції, імплементацією стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингом антикорупційної політики в Україні, підготовкою пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, та/або беруть участь, залучаються до здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням, протидією корупції.

Примітка. Особи, визначені в підпункті «г» частини першої пункту 1 цієї статті, звільняються від обов'язку подання декларації за умови непереребування на інших посадах, визначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону.

[...]

Розділ VII ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

Стаття 45. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а» і «в» пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

2. Особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а» і «в» пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 цього Закону, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а» і «в» пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3, зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

3. Особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, та особа, зазначена у пункті 4 частини першої статті 3 цього Закону, до призначення або обрання на відповідну посаду, подає в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функції держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Особи, зазначені у пункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, подають в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі входження до складу конкурсної комісії, утвореної відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідної громадської ради, ради громадського контролю, утвореної при державних органах, – протягом десяти календарних днів після входження (включення, залучення, обрання, призначення) до складу відповідної конкурсної комісії, Громадської ради доброчесності, громадської ради, ради громадського контролю.

Особи, зазначені в абзацах четвертому та п'ятому пункту 5 частини першої статті 3 цього Закону, подають в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі зайняття посади керівника або входження (обрання, призначення) до складу вищого органу управління, інших органів управління відповідного громадського об'єднання, іншого непідприємницького товариства – протягом десяти календарних днів після зайняття посади керівника або входження (обрання, призначення) до складу вищого органу управління, інших органів управління громадського об'єднання, іншого непідприємницького товариства.

4. Упродовж семи днів після подання декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію.

У разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію з достовірними відомостями.

5. Дія розділу VII цього Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері соціального обслуговування населення, соціальної та професійної реабілітації інвалідів і дітей-інвалідів, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня), освіти (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників), науки (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних інститутів та інших наукових установ), культури, мистецтв, відновлення та збереження національної пам'яті, фізичної культури, спорту, національно-патріотичного виховання, військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу, крім військовослужбовців, які проходять військову службу у військових комісаріатах.

Суб'єкти декларування, які не мали можливості до 1 квітня за місцем військової служби подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу, подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби чи дня закінчення проходження військової служби, визначеного частиною другою статті 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Особи, визначені абзацом другим частини п'ятої цієї статті, звільняються від обов'язку подання декларації, за умови неперебування на інших посадах, визначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону.

Стаття 46. Інформація, що зазначається в декларації

1. У декларації зазначаються відомості про:

1) прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релі-

гійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомила про це відповідний орган центрального органу виконавчої влади, відповідальний за формування державної податкової політики, і має про це відмітку у паспорті громадянина України) суб'єкта декларування та членів його сім'ї, зареєстроване місце проживання, а також місце фактичного проживання або поштову адресу, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію, місце роботи (проходження служби) або місце майбутньої роботи (проходження служби), займану посаду, або посаду, на яку претендує, та категорію посади (якщо така є) суб'єкта декларування.

Військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу не зазначають відомості про місце роботи (проходження служби) або місце майбутньої роботи (проходження служби), займану посаду;

особи, зазначені у підпункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, також відомості про назву конкурсної комісії, до складу якої вони входять (входили), або інформацію про те, чи входять (входили) вони до складу Громадської ради доброчесності, громадських рад, рад громадського контролю, утворених при органах державної влади, а особи, зазначені у пункті 5 частини першої статті 3 цього Закону, – також відомості про назву програми (проекту) технічної або іншої допомоги у сфері запобігання та протидії корупції, назву громадського об'єднання або іншого непідприємницького товариства та його органу управління;

2) об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право. Такі відомості включають:

а) дані щодо виду, характеристики майна, місцезнаходження, дату набуття майна у власність, оренду або інше право користування, вартість майна на дату набуття його у власність, володіння або користування;

б) у разі якщо нерухоме майно перебуває у спільній власності, про усіх співвласників такого майна вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. У разі якщо нерухоме майно перебуває в оренді або на іншому праві користування, про власника такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

2-1) об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти, не прийняті в експлуатацію або право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку, які:

а) належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві власності відповідно до Цивільного кодексу України;

б) розташовані на земельних ділянках, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або передані їм в оренду чи на іншому праві користування, незалежно від правових підстав набуття такого права;

в) повністю або частково побудовані з матеріалів чи за кошти суб'єкта декларування або членів його сім'ї.

Такі відомості включають:

а) інформацію про місцезнаходження об'єкта;

б) інформацію про власника або користувача земельної ділянки, на якій здійснюється будівництво об'єкта;

в) якщо об'єкт перебуває у спільній власності – про всіх його співвласників зазначаються відомості, передбачені пунктом 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

3) цінне рухоме майно, вартість якого перевищує 100 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, що належить суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, у тому числі спільної власності, або перебуває в її володінні або користуванні незалежно від форми правочину, внаслідок якого набуто таке право. Такі відомості включають:

а) дані щодо виду майна, характеристики майна, дату набуття його у власність, володіння або користування, вартість майна на дату його набуття у власність, володіння або користування;

б) дані щодо транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, а також щодо їх марки та моделі, року випуску, ідентифікаційного номера (за наявності). Відомості про транспортні засоби та інші самохідні машини і механізми зазначаються незалежно від їх вартості;

в) у разі якщо рухоме майно перебуває у спільній власності, про усіх співвласників такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. У разі якщо рухоме майно перебуває у володінні або користуванні, про власників такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Примітка. Декларування цінного рухомого майна, зазначеного у цьому пункті (крім транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів), права на яке набуті до подання суб'єктом декларування першої декларації відповідно до вимог цього Закону, здійснюється з обов'язковим зазначенням інформації про набуття такого майна до початку періоду здійснення діяльності із виконання функцій держави або місцевого самоврядування або у такий період. При цьому зазначення даних щодо його вартості та дати набуття у власність, володіння або користування не є обов'язковим;

4) цінні папери, у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із відображенням відомостей стосовно виду цінного папера, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів. У разі якщо цінні папери передані в управління іншій особі, щодо цієї особи також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

5) інші корпоративні права, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із зазначенням найменування кожного суб'єкта господарювання, його органі-

заційно-правової форми, коду Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частки у статутному (складеному) капіталі товариства, підприємства, організації у грошовому та відсотковому вираженні;

5-1) юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї.

Термін «кінцевий бенефіціарний власник (контролер)» вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;

6) нематеріальні активи, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, у тому числі об'єкти інтелектуальної власності, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті. До відомостей щодо нематеріальних активів включаються дані про вид та характеристики таких активів, вартість активів на момент виникнення права власності, а також про дату виникнення права на них;

7) отримані (нараховані) доходи, у тому числі доходи у вигляді заробітної плати (грошового забезпечення), отримані як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, гонорари, дивіденди, проценти, роялті, страхові виплати, благодійна допомога, пенсія, доходи від відчуження цінних паперів та корпоративних прав, подарунки та інші доходи.

Такі відомості включають дані про вид доходу, джерело доходу та його розмір. Відомості щодо подарунка зазначаються лише у разі, якщо його вартість перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, а для подарунків у вигляді грошових коштів – якщо розмір таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року;

8) наявні грошові активи, у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам, а також активи у дорогоцінних (банківських) металах. Відомості щодо грошових активів включають дані про вид, розмір та валюту активу, а також найменування та код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України установи, в якій відкриті відповідні рахунки або до якої зроблені відповідні внески. Не підлягають декларуванню наявні грошові активи (у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам) та активи у дорогоцінних (банківських) металах, сукупна вартість яких не перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року;

9) фінансові зобов'язання, у тому числі отримані кредити, позики, зобов'язання за договорами лізингу, розмір сплачених коштів в рахунок основної суми позики (кредиту) та процентів за позику (кредиту), зобов'язання за договорами страхування та недержавного пенсійного забезпечення, позичені іншим особам кошти. Відомості щодо фінансових зобов'язань включають дані про вид зобов'язання, його розмір, валюту зобов'язання, інформацію про особу, стосовно якої виникли такі зобов'язання, відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, та дату виникнення зобов'язання. Такі

відомості зазначаються лише у разі, якщо розмір зобов'язання перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року. У разі якщо розмір зобов'язання не перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, зазначається лише загальний розмір такого фінансового зобов'язання.

У разі якщо предметом правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання є нерухоме або рухоме майно, в декларації зазначаються вид майна, його місцезнаходження, вартість та інформація про власника майна відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. У разі якщо засобом забезпечення отриманого зобов'язання є порука, в декларації має бути вказано інформацію про поручителя, зазначену у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

10) видатки та всі правочини, вчинені у звітному періоді, на підставі яких у суб'єкта декларування виникає або припиняється право власності, володіння чи користування, у тому числі спільної власності, на нерухоме або рухоме майно, нематеріальні та інші активи, а також виникають фінансові зобов'язання, які зазначені у пунктах 2–9 частини першої цієї статті.

Такі відомості зазначаються у разі, якщо розмір відповідного видатку перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року; до таких відомостей включаються дані про вид правочину, його предмет. На письмовий запит Національного агентства суб'єкт декларування надає інформацію щодо найменування контрагента;

11) посаду чи роботу, що виконується або виконувалася за сумісництвом: дані про займану посаду чи роботу (оплачувану чи ні), що виконується за договором (контрактом), найменування юридичної чи фізичної особи, в якій (яких) особа працює або працювала за сумісництвом, із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи із зазначенням її реєстраційного номера облікової картки платника податків;

12) входження суб'єкта декларування до керівних, ревізійних чи наглядових органів громадських об'єднань, благодійних організацій, саморегулювних чи самоврядних професійних об'єднань, членство в таких об'єднаннях (організаціях) із зазначенням назви відповідних об'єднань (організацій) та їх коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

2. Відомості, зазначені у частині першій цієї статті, подаються незалежно від того, знаходиться об'єкт декларування на території України чи за її межами.

3. У декларації зазначаються також відомості про об'єкти декларування, передбачені пунктами 2–8 частини першої цієї статті, що є об'єктами права власності третьої особи, якщо суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта або може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним.

Відомості, передбачені цією частиною, не зазначаються в декларації, якщо відповідні об'єкти належать на праві власності юридичній особі, зазначеній у пункті

5-1 частини першої цієї статті, та їх головним призначенням є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (промислове обладнання, спеціальна техніка тощо).

Положення цієї частини застосовуються під час подання декларації службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єктами декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до статті 50 цього Закону.

4. Відомості, передбачені пунктом 10 частини першої цієї статті, не зазначаються у деклараціях осіб, які претендують на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, а також у деклараціях, що подаються відповідно до абзаців другого і третього частини третьої статті 45 цього Закону.

5. Відображення доходів і видатків суб'єктів декларування здійснюється у грошовій одиниці України.

Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, передбачених частиною першою цієї статті, зазначається у грошовій одиниці України на момент їх набуття у власність або останньої грошової оцінки.

Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у володінні чи користуванні суб'єкта декларування, зазначається у випадку, якщо вона відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою внаслідок вчинення відповідного правочину.

6. Доходи/видатки, одержані/здійснені в іноземній валюті, з метою відображення у декларації перераховуються в грошовій одиниці України за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, що діяв на дату одержання доходів/здійснення видатків. Щодо доходів/видатків, одержаних/здійснених за кордоном, зазначається держава, в якій їх було одержано/здійснено.

7. У разі відмови члена сім'ї суб'єкта декларування надати будь-які відомості чи їх частину для заповнення декларації суб'єкт декларування зобов'язаний зазначити про це в декларації, відобразивши всю відому йому інформацію про такого члена сім'ї, визначену пунктами 1–12 частини першої цієї статті.

Стаття 47. Облік та оприлюднення декларацій

1. Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться Національним агентством.

Національне агентство забезпечує відкритий цілодобовий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства.

Доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства надається шляхом можливості перегляду, копіювання та роздруковування інформації, а також у вигляді набору даних (електронного документа), організованого у форматі, що дозволяє його автоматизоване оброблення електронними засобами (машинозчитування) з метою повторного використання.

Зазначені у декларації відомості щодо реєстраційного номера облікової картки платника податків або серії та номера паспорта громадянина України, місця проживання, дати народження фізичних осіб, щодо яких зазначається інформація в декла-

рації, місцезнаходження об'єктів, які наводяться в декларації (крім області, району, населеного пункту, де знаходиться об'єкт), є інформацією з обмеженим доступом та не підлягають відображенню у відкритому доступі.

2. Інформація про особу в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігається упродовж всього часу виконання цією особою функцій держави або місцевого самоврядування, а також упродовж п'яти років після припинення виконання нею зазначених функцій, крім останньої декларації, поданої особою, яка зберігається безстроково.

[...]

17. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі» від 23 червня 1995 р.

[...]

Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі

Відповідно до Конституції (Основного Закону) України та інших актів законодавства України військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані зобов'язані бережливо ставитися до довірених їм озброєння, техніки та іншого військового майна, вживати заходів до запобігання шкоді.

Особи, які посягають на державну власність, недбало ставляться до озброєння, техніки та іншого військового майна, притягаються до матеріальної відповідальності. Притягнення до матеріальної відповідальності не звільняє від дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Це Положення визначає підстави і порядок притягнення до матеріальної відповідальності військовослужбовців і призваних на збори військовозобов'язаних, винних у заподіянні шкоди державі під час виконання ними службових обов'язків, передбачених актами законодавства, військовими статутами, порадами, інструкціями та іншими нормативними актами.

За шкоду, заподіяну державі не під час виконання службових обов'язків, зазначені особи несуть матеріальну відповідальність у порядку, передбаченому цивільним законодавством України.

До військовослужбовців належать: солдати, матроси, сержанти, старшини строкової військової служби і ті, які проходять військову службу за контрактом, курсанти (слухачі) військово-навчальних закладів, жінки, які проходять військову службу за контрактом на посадах солдатів і матросів, сержантів і старшин, прапорщиків і мічманів та офіцерського складу, прапорщики, мічмани і офіцери Збройних Сил України, Прикордонних військ України, військ Цивільної оборони, Управління державної охорони України та інших військових формувань, створених відповідно до законодавства України, Служби безпеки України, військ внутрішньої та конвойної охорони Міністерства внутрішніх справ України, а також призвані на збори військовозобов'язані.

Дія цього Положення поширюється також на осіб рядового та начальницького складу Міністерства внутрішніх справ України.

2. Відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, заподіяна розкраданням, пошкодженням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів (далі – військові частини) для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкові виплати.

Військове майно – це державне майно, закріплене за відповідними військовими частинами. До нього належать: всі види озброєння, бойова та інша техніка, боєприпаси, паливно-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне та інше майно, а також кошти.

У випадках, передбачених пунктом 14 цього Положення, відшкодування військовослужбовцем і призваним на збори військовозобов'язаним прямої дійсної шкоди, заподіяної державі, здійснюється у кратному співвідношенні до вартості майна.

3. Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані несуть матеріальну відповідальність за наявності:

- а) заподіяння прямої дійсної шкоди;
- б) протиправної їх поведінки;
- в) причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди;
- г) вини у заподіянні шкоди.

Протиправною визнається така поведінка (дія чи бездіяльність) військовослужбовця або призваного на збори військовозобов'язаного, коли він не виконує (недбало виконує) свої службові обов'язки.

Військовослужбовець або призваний на збори військовозобов'язаний визнається винним у заподіяній шкоді, якщо протиправне діяння вчинене ним умисно чи з необережності.

4. Відшкодування шкоди військовослужбовцями і призваними на збори військовозобов'язаними провадиться незалежно від притягнення їх до дисциплінарної чи кримінальної відповідальності за дію (бездіяльність), якою державі було заподіяно шкоду.

У разі притягнення особи, яка заподіяла матеріальну шкоду державі, до кримінальної відповідальності командир (начальник) військової частини зобов'язаний подати щодо неї цивільний позов до суду на суму невідшкодованої шкоди.

5. Час, протягом якого винного військовослужбовця і призваного на збори військовозобов'язаного може бути притягнуто до матеріальної відповідальності, не може перевищувати строків позовної давності, встановлених чинним законодавством.

6. Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані, діями яких заподіяно шкоду державі, можуть добровільно відшкодувати її повністю або частково. Ці особи за згодою командира (начальника) військової частини можуть відновити пошкоджене майно.

Відшкодування шкоди натуральним рівноцінним майном не допускається в разі втрати чи пошкодження зброї, боєприпасів, спеціальної техніки тощо, які не можуть перебувати у власності громадян.

7. Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані у разі заподіяння з їх вини третім особам шкоди, яку було відшкодовано відповідно до чинного

законодавства військовою частиною, зобов'язані відшкодувати її військовій частині у порядку, передбаченому цим Положенням та цивільним законодавством України.

8. Залежно від того, навмисно чи з необережності заподіяно шкоду, а також з урахуванням суспільної небезпечності дії (бездіяльності) винної особи та обставин, за яких заподіяно шкоду, і вартості майна до військовослужбовців і призваних на збори військовозобов'язаних застосовується повна або обмежена матеріальна відповідальність.

9. Нагляд за додержанням і правильним застосуванням цього Положення здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

II. ОБМЕЖЕНА МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

10. Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані за шкоду, заподіяну недбалим виконанням ними службових обов'язків, передбачених військовими статутами, порадами, інструкціями та іншими нормативними актами, несуть матеріальну відповідальність у розмірі заподіяної шкоди, але не більше місячного грошового забезпечення.

Військові будівельники військово-будівельних частин, окремих батальйонів і рот у випадках, передбачених цим пунктом, несуть матеріальну відповідальність у розмірі заподіяної шкоди, але не більше середньомісячної заробітної плати.

За пошкодження, псування або втрату через необережність майна, виданого військовослужбовцям і призваним на збори військовозобов'язаним на період зборів в особисте користування, вони несуть матеріальну відповідальність у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше тримісячного грошового забезпечення.

11. Командири (начальники) військових частин за шкоду, заподіяну державі їх підлеглими, несуть матеріальну відповідальність у розмірі заподіяної шкоди, але не більше тримісячного грошового забезпечення, якщо вони своїми розпорядженнями порушили встановлений порядок обліку, зберігання, використання, перевезення військового майна.

У разі, якщо командири (начальники) військових частин не вжили належних заходів, передбачених військовими статутами, порадами, інструкціями та іншими нормативними актами щодо запобігання розкраданню, знищенню чи псуванню військового майна або щодо притягнення винних до відповідальності, вони несуть матеріальну відповідальність у розмірі заподіяної шкоди, але не більше місячного грошового забезпечення.

12. Прапорщики, мічмани та офіцерський склад за шкоду, заподіяну з їх вини через простої вагонів, суден і автомобілів, несуть матеріальну відповідальність у розмірі заподіяної шкоди, але не більше тримісячного грошового забезпечення.

III. ПОВНА ТА ПІДВИЩЕНА МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

13. Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини державі, у разі: умисного знищення, пошкодження, псування, розкрадання, незаконного витрачання військового майна або вчинення інших умисних протиправних дій;

приписки у нарядах та інших документах фактично невиконаних робіт, перекручування звітних даних і обману держави в інших формах;

заподіяння шкоди особою, яка перебувала у нетверезому стані; дій (бездіяльності), що мають ознаки злочину;

недостачі, а також знищення або псування військового майна, переданого їм під звіт для зберігання, перевезення, використання чи для іншої мети.

14. Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані за шкоду, заподіяну розкраданням, марнотратством або втратою зброї та боєприпасів, оптичних приладів, засобів зв'язку, спеціальної техніки, льотно-технічного, спеціального морського і десантного обмундирування, штурманського спорядження, спеціального одягу і взуття, інвентарних речей та деяких інших видів військового майна, несуть матеріальну відповідальність у 2–10-кратному розмірі вартості цього майна.

Перелік військового майна, недостача або розкрадання якого відшкодовується винними особами у кратному співвідношенні до його вартості, затверджується Кабінетом Міністрів України.

15. Командири (начальники) військових частин, винні в незаконному звільненні чи переведенні робітника або службовця на іншу роботу, повністю відшкодовують матеріальну шкоду, заподіяну у зв'язку з оплатою за період вимушеного прогулу чи за період виконання ними нижчеоплачуваної роботи. Таку відповідальність командири (начальники) військових частин несуть також у разі затримання ними виконання ухвали суду або наказу вищого за підлеглістю командира (начальника) про поновлення робітника або службовця на роботі.

IV. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШКОДИ ТА ПОРЯДОК ЇЇ ВІДШКОДУВАННЯ

16. Розмір заподіяної державі шкоди визначається за фактичними втратами на підставі даних обліку виходячи з вільних оптово-роздрібних чи договірних цін, що діють на період розгляду питання про матеріальну відповідальність, а в разі відсутності таких даних – за цінами, що обчислюються в порядку, який визначається Міністерством економіки України.

Обчислення розміру шкоди, що підлягає відшкодуванню, провадиться з урахуванням зносу військового майна за встановленими нормами.

У разі виявлення недостачі майна, термін експлуатації якого на день ревізії (перевірки) чи інвентаризації закінчився, або у разі неможливості встановити час його втрати відшкодування заподіяної шкоди провадиться в розмірі 25 відсотків, а для госпрозрахункових підприємств, установ та організацій – у розмірі 50 відсотків первинної вартості майна, якого не вистачає (з урахуванням коефіцієнта кратності).

Сума стягнень за втрачене майно може бути зменшена командиром (начальником) військової частини за письмовим дозволом вищого за підлеглістю командира (начальника), а у випадках, передбачених законодавством України, – судом, залежно від обставин, за яких заподіяно шкоду, ступеня вини та матеріального стану винної особи, за винятком випадків заподіяння шкоди злочинними діями, вчиненими в особистих корисливих цілях.

17. Командири підрозділів та інші посадові особи про наявні факти заподіяння матеріальної шкоди зобов'язані негайно подати рапорт командирі (начальнику) військової частини.

У разі виявлення факту заподіяння матеріальної шкоди командир (начальник) військової частини призначає розслідування для встановлення причин виникнення шкоди, її розміру та винних осіб. Розслідування має бути завершено протягом одного місяця з дня виявлення шкоди. У необхідних випадках цей термін може бути

продовжено вищим за підлеглистю командиром (начальником), але не більш як на один місяць.

Розслідування не проводиться, якщо причини, розмір шкоди та винних осіб встановлено в ході ревізії (перевірки), інвентаризації, дізнання, попереднього слідства або суду.

За висновками ревізії (перевірки), інвентаризації, органу дізнання, попереднього слідства або суду командир (начальник) військової частини в п'ятиденний термін з дня одержання такого висновку видає наказ про стягнення з винної особи відповідної суми.

18. Розслідування призначається письмовим розпорядженням командира (начальника) військової частини, який має право прийняти рішення про притягнення військовослужбовця і призваного на збори військовозобов'язаного до матеріальної відповідальності.

Розслідування проводиться посадовою особою, компетентною у питаннях обліку, зберігання та використання відповідного майна або яка має вищу юридичну освіту.

Забороняється доручати розслідування посадовій особі, яка є підлеглою чи безпосереднім начальником військовослужбовця або військовозобов'язаного, призваного на збори, дії яких необхідно розслідувати, а також посадовим особам, які є співучасниками заподіяння матеріальної шкоди чи зацікавлені в результатах розслідування.

19. Розслідуванням повинно бути встановлено:

в чому полягає матеріальна шкода та яка її вартісна оцінка;

якими конкретно неправомірними діями військовослужбовця або призваного на збори військовозобов'язаного заподіяно шкоду;

вимоги яких законів, військових статутів, порадників, інструкцій та інших нормативних актів при цьому було порушено;

умисно чи з необережності та з якою метою заподіяно шкоду;

чи заподіяно шкоду винною особою під час виконання службових обов'язків;

ступінь вини кожного у разі заподіяння шкоди кількома особами;

умови та причини, що сприяли заподіянню шкоди, та її наслідки.

20. Посадова особа, призначена для проведення розслідування, має право:

брати письмові пояснення в осіб, причетних до факту заподіяння шкоди;

одержувати довідки, акти ревізій (перевірок), інвентаризацій, накладні, витяги з обліково-видаткових книг і журналів, інші документи і матеріали, необхідні для об'єктивного і повного розслідування, а також довідки про розмір заподіяної шкоди;

оглядати майно та приміщення, де воно зберігається;

проводити контрольні звіряння, заміри, зважування та інші контрольно-перевірні дії з метою встановлення умов і причин, що сприяли заподіянню шкоди.

21. У висновку розслідування викладаються факти, встановлені відповідно до вимог пунктів 3 і 19 цього Положення, та пропозиції про притягнення винної особи (винних осіб) до обмеженої, повної чи підвищеної матеріальної відповідальності, а в разі необхідності – обґрунтування можливості зменшення суми, що підлягає стягненню з винного для відшкодування заподіяної шкоди.

До висновку додаються:

письмові пояснення особи (осіб), яка притягається до матеріальної відповідальності;

письмові пояснення інших осіб, причетних до факту заподіяння шкоди; акти ревізій (перевірок), інвентаризацій, накладні, витяги з обліково-видаткових книг і журналів та інші матеріали розслідування;

довідка про вартісну оцінку заподіяної шкоди за підписом начальника відповідної служби та фінансового органу (головного бухгалтера) військової частини.

Висновок підписується офіцером, який проводив розслідування.

Всі матеріали розслідування подаються на розгляд командир (начальнику) військової частини, який його затверджує у разі прийняття рішення про стягнення з винного встановленої шкоди.

22. Військовослужбовці та призвані на збори військовозобов'язані, які притягаються до матеріальної відповідальності, ознайомлюються з матеріалами розслідування, про що у висновках робиться відповідний запис. Вони мають право подавати свої заперечення та клопотання на ім'я командира (начальника) військової частини.

23. Командир (начальник) військової частини після розгляду матеріалів розслідування зобов'язаний особисто провести бесіду з військовослужбовцем або призваним на збори військовозобов'язаним, який притягається до матеріальної відповідальності. Якщо вину військовослужбовця або призваного на збори військовозобов'язаного повністю доведено, командир (начальник) військової частини не пізніше як у місячний термін з дня закінчення розслідування видає наказ про притягнення до матеріальної відповідальності винної особи з зазначенням розміру суми, що підлягає стягненню.

У разі, коли шкоду заподіяно кількома особами, у наказі визначається точний розмір суми, що стягується окремо з кожної особи з урахуванням ступеня вини і конкретних обставин.

Наказ доводиться до відома винної особи (винних осіб) під розписку. Наказ може бути оскаржено вищому командир (начальнику) в порядку, встановленому Дисциплінарним статутом Збройних Сил України. У разі, коли у місячний термін з дня закінчення розслідування винну особу до матеріальної відповідальності не притягнуто, відшкодування заподіяної державі шкоди провадиться шляхом подання позову до відповідного суду.

24. Вищий за підлеглистю командир (начальник) перевіряє обґрунтованість притягнення винної особи до матеріальної відповідальності, а також розміру стягнутої суми. У виняткових випадках, з урахуванням матеріального стану винної особи, її сімейних обставин тощо, розмір суми, що підлягає стягненню, може бути зменшено. Розмір стягнених сум у цьому разі не може бути меншим, ніж це передбачено пунктом 10 цього Положення.

Оскарження наказу про притягнення до матеріальної відповідальності вищому за підлеглистю командир (начальнику) не зупиняє утримання грошового стягнення.

У разі опротестування зазначеного наказу прокурором утримання стягнутої суми зупиняється до прийняття рішення за протестом.

Якщо військовослужбовець або призваний на збори військовозобов'язаний не згоден з рішенням вищого за підлеглистю командира (начальника), він відповідно до частини п'ятої статті 5 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» має право оскаржити таке рішення в судовому порядку.

У разі скасування наказу утримані суми повертаються. Кошти, що утримуються з військовослужбовців або призваних на збори військовозобов'язаних за наказом

про відшкодування заподіяної державі шкоди, спрямовуються до бюджету міністерства або відомства, у військових частинах яких вони проходять військову службу чи збори.

25. Утримання грошового нарахування за наказом про відшкодування заподіяної шкоди провадиться щомісячно у розмірі 20 відсотків, а у разі відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок розкрадання, умисного пошкодження військового майна, – у розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення (заробітку).

Якщо з грошового забезпечення (заробітку) провадяться інші передбачені законом утримання, то загальний розмір усіх утримань не може перевищувати 50 відсотків місячного грошового забезпечення (заробітку). Порядок і черговість стягнення в цих випадках визначаються відповідно до чинного законодавства.

Під місячним грошовим забезпеченням офіцерського (начальницького) складу і військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, слід розуміти посадовий оклад разом з окладом за військове (спеціальне) звання і процентною надбавкою за вислугу років, а військовослужбовців строкової військової служби – посадовий оклад. Місячне грошове забезпечення призваних на збори військовозобов'язаних визначається відповідно до чинного законодавства України.

26. Розміри місячного грошового забезпечення визначаються відповідно до основних посадових окладів та окладів за військові (спеціальні) звання і процентних надбавок за вислугу років на день підписання наказу про притягнення до матеріальної відповідальності.

27. Суми щомісячних утримань з військовослужбовців строкової служби та курсантів стягуються з їх посадових окладів.

28. У разі притягнення до матеріальної відповідальності командирів (начальників) військових частин відповідно до пункту 11 цього Положення стягнення у кратному розмірі вартості військового майна, зазначеного у пункті 14 цього Положення, не застосовується.

29. Якщо військовослужбовця переведено на нове місце служби до прийняття рішення про відшкодування заподіяної ним шкоди, то матеріали розслідування, дізнання, рішення органів попереднього слідства та суду або витяг з акта ревізії, перевірки, інвентаризації надсилаються у п'ятиденний термін після закінчення розслідування, ревізії, перевірки чи інвентаризації на нове місце служби винного для притягнення його до матеріальної відповідальності. Командир (начальник) військової частини за новим місцем служби винної особи зобов'язаний у 15-денний термін з дня надходження матеріалів про заподіяння шкоди видати наказ щодо притягнення цієї особи до матеріальної відповідальності.

30. Якщо військовослужбовець вибув на нове місце служби до повного відшкодування заподіяної ним шкоди, то утримання грошової суми за новим місцем служби провадиться на підставі запису у грошовому атестаті. Списання сум заборгованості за попереднім місцем служби у цьому випадку провадиться лише в разі отримання письмового підтвердження про їх стягнення за новим місцем служби військовослужбовця. Підтвердження про прийняття суми заборгованості до стягнення підписується командиром (начальником), начальником фінансового органу (головним бухгалтером) військової частини і засвідчується гербовою печаткою.

31. У разі звільнення у запас або у відставку чи вибуття із військової частини винної особи (винних осіб) до прийняття рішення про стягнення з неї заподіяної

шкоди командир (начальник) військової частини у порядку, встановленому чинним законодавством, подає цивільний позов до суду на суму заподіяної цією особою шкоди.

32. На притягнутих до матеріальної відповідальності звільнених з військової служби військовослужбовців і військовозобов'язаних після закінчення зборів, які не відшкодували заподіяної ними державі шкоди, в 10-денний термін після дня вибуття їх з військової частини до суду за місцем їх постійного проживання (роботи) надсилаються виконавчі написи органів, що виконують нотаріальні дії. Для отримання виконавчого напису командир (начальник) військової частини подає органам, що виконують нотаріальні дії, довідки про суму заборгованості, яка підлягає стягненню.

33. Сума невідшкодованої шкоди, що значиться за звільненим у запас чи у відставку військовослужбовцем або військовозобов'язаним, який пройшов збори, обліковується у військових частинах за попереднім місцем служби або проходження зборів до повного надходження грошових сум.

34. Розмір шкоди, що перевищує суму можливих відрахувань з винної особи, має бути віднесено на рахунок держави рішенням командира (начальника) військової частини в межах наданих йому прав.

35. Контроль за сплатою суми невідшкодованої шкоди, що значиться за військовослужбовцями, звільненими у запас чи у відставку, здійснюється фінансовими органами військових частин, а щодо військовозобов'язаних, які пройшли збори, – крім зазначених вище органів, військовим комісаріатом Автономної Республіки Крим, обласними, міськими та районними військовими комісаріатами.

36. Розмір шкоди, заподіяної державі розкраданням, пошкодженням, втратою і незаконним використанням майна, погіршенням його якості під час проходження військовослужбовцями військової служби за кордоном, визначається у роздрібних цінах у валюті країни перебування, а за відсутності таких цін – у роздрібних цінах країни перебування на аналогічне майно.

Відшкодування шкоди у цьому разі провадиться у валюті країни перебування, а у разі вибуття військовослужбовців в Україну – в національній валюті, з перерахуванням сум, що підлягають стягненню в іноземній валюті, за курсом Національного банку України.

V. ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ МАТЕРІАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

37. Матеріальна відповідальність не настає у випадках:
коли заподіяна шкода є наслідком дії непереборної сили;
невстановлення винної особи;
смерті винної особи;

коли шкоду заподіяно внаслідок виконання наказу старшого начальника, або виправданого в конкретних умовах службового ризику, або правомірних дій.

38. За фактом заподіяння шкоди у випадках, передбачених пунктом 37 цього Положення, командир (начальник) військової частини призначає розслідування, що проводиться відповідно до пунктів 17–23 Положення. За результатами розслідування видається наказ про списання суми заподіяної шкоди.

18. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про акредитацію журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України» від 1 липня 2014 р.

1. Акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України проводиться відповідно до Конституції України, Регламенту Верховної Ради України, законів України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», цього Положення та інших нормативно-правових актів.

2. Метою акредитації є:

забезпечення відкритості і гласності діяльності Верховної Ради України, її органів, народних депутатів України;

сприяння журналістам, технічним працівникам засобів масової інформації у виконанні ними своїх професійних обов'язків;

надання можливостей для всебічного, об'єктивного та збалансованого висвітлення журналістами, технічними працівниками засобів масової інформації діяльності Верховної Ради України.

3. Акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України здійснюється на добровільній основі та передбачає добросовісне виконання журналістами і технічними працівниками засобів масової інформації їх професійних обов'язків з дотриманням вимог Конституції, законів України, інших нормативно-правових актів, норм професійної етики та моральних засад суспільства.

Акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України проводиться Прес-службою Апарату Верховної Ради України (далі – Прес-служба) шляхом надання індивідуальних акредитаційних карток (далі – акредитаційні картки) на строк повноважень Верховної Ради України чергового скликання.

Журналісти і технічні працівники засобів масової інформації, які не акредитовані при Верховній Раді України, можуть замовляти у Прес-службі разові перепустки.

4. Акредитаційні картки видаються Прес-службою:

журналістам і технічним працівникам засобів масової інформації, зареєстрованих в установленому законом порядку, – за поданням засобу масової інформації;

журналістам і технічним працівникам, які не є штатними чи позаштатними працівниками засобів масової інформації, – за особистою заявою за умови підтвердження фахової належності.

5. Акредитаційна картка дає право входу до приміщень Верховної Ради України за наявності у журналіста або технічного працівника документа, що посвідчує особу (паспорт або редакційне посвідчення).

6. Допуск до будинків та окремих приміщень Верховної Ради України здійснюється з урахуванням загального режиму роботи парламенту. З метою дотримання безпеки, порядку та процедур роботи Верховної Ради України, санітарних, протипожежних та інших норм допуск до будинків та окремих приміщень Верховної Ради України може обмежуватися.

7. Акредитаційні картки забезпечують право входу журналістів і технічних працівників до:

ложі преси і кулуарів сесійної частини будинку по вул. Грушевського, 5 (крім сесійної зали) під час засідань Верховної Ради України через під'їзд № 1;

відповідних будинків Верховної Ради України під час брифінгів, прес-конференцій, круглих столів, інших відкритих для засобів масової інформації заходів;

відповідних будинків Верховної Ради України під час засідань комітетів, тимчасових комісій Верховної Ради України, якщо комітетом, тимчасовою комісією не прийнято рішення про проведення закритого засідання.

8. Журналісти і технічні працівники за акредитаційними картками мають право безперешкодного входу на відкриті засідання комітетів, тимчасових комісій Верховної Ради України (про проведення закритого засідання комітет, тимчасова комісія приймає відповідне рішення).

9. Акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України здійснюється Прес-службою за наявності подання засобу масової інформації або заяви журналіста, технічного працівника.

9.1. У поданні вітчизняного засобу масової інформації на бланку редакції за підписом керівника засобу масової інформації (або іншої уповноваженої особи) зазначаються:

його повне найменування;

дата і номер державної реєстрації;

адреса редакції;

адреса електронної пошти (за наявності);

прізвище, ім'я та по батькові журналіста(ів), технічного(их) працівника(ів) засобу масової інформації, щодо якого(их) вноситься подання;

номери засобів зв'язку.

9.2. До подання додаються копії документів, що посвідчують особу журналіста(ів), технічного(их) працівника(ів) (паспорт або редакційне посвідчення), та по 2 фотокартки на кожну заявлену особу розміром 30x40 мм.

9.3. Засіб масової інформації у поданні може надавати додаткову інформацію про засіб масової інформації (прізвище, ім'я, по батькові керівника, номери телефонів керівника, номери телефонів, факсу та електронну адресу служби інформації засобу масової інформації).

9.4. У поданні зарубіжного засобу масової інформації зазначаються:

повне найменування українською, англійською мовами та мовою країни походження;

адреса редакції;

номери засобів зв'язку кореспондентського пункту в Україні та адреса електронної пошти (за наявності);

прізвище, ім'я та по батькові журналіста(ів), технічного(их) працівника(ів) засобу масової інформації, щодо якого(их) вноситься подання.

9.5. До подання додаються копії документів, що посвідчують особу журналіста(ів), технічного(их) працівника(ів) (паспорт, редакційне посвідчення або прес-карта), та по 2 фотокартки на кожну заявлену особу розміром 30x40 мм.

9.6. У заявах журналіста і технічного працівника, які є або не є штатними чи позаштатними працівниками вітчизняного або зарубіжного засобу масової інформації, зазначаються:

прізвище, ім'я та по батькові;
адреса;
номер засобу зв'язку;
адреса електронної пошти (за наявності).

9.7. До заяви додаються копії документів, що посвідчують особу та засвідчують її професійну належність (паспорт, диплом про освіту, редакційне посвідчення, документ, виданий професійним об'єднанням журналістів, прес-карта), та 2 фотокартки заявника розміром 30x40 мм.

9.8. Журналіст або технічний працівник, який не є штатним чи позаштатним працівником засобу масової інформації, також може акредитуватися за поданням засобу масової інформації, з яким він співпрацює (з дотриманням вимог підпунктів 9.1–9.5 пункту 9 цього Положення).

10. Чергова акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України проводиться Прес-службою перед початком діяльності Верховної Ради України нового скликання.

11. Подання або заява про акредитацію, що не містить обов'язкової інформації, не розглядається, про що у п'ятиденний термін письмово повідомляється заявникові.

12. Про порядок і терміни проведення акредитації Прес-служба повідомляє через газету «Голос України» та шляхом розміщення цієї інформації на офіційному веб-сайті Верховної Ради України не пізніше ніж за два тижні до дня початку акредитації.

13. Акредитаційні картки видаються Прес-службою журналістам і технічним працівникам особисто із зазначенням про це в журналі реєстрації акредитаційних документів Прес-служби. Для отримання акредитаційних карток засіб масової інформації може визначити уповноважену особу, яка отримує акредитаційні картки відповідно до довіреності, оформленої на бланку редакції засобу масової інформації за підписом керівника засобу масової інформації (або іншої уповноваженої особи), завіреної печаткою.

14. Про втрату, пошкодження або знищення акредитаційної картки засіб масової інформації, журналіст або технічний працівник зобов'язані негайно повідомити Прес-службу у письмовій формі з одночасним внесенням подання, заяви про поновлення акредитаційної картки. Подання або заява розглядається Прес-службою протягом 10 днів з дня надходження.

15. Протягом строку повноважень Верховної Ради України чергового скликання Прес-служба може провести додаткову акредитацію для журналістів і технічних працівників новостворених вітчизняних засобів масової інформації та кореспондентських пунктів зарубіжних засобів масової інформації, а також засобів масової інформації, журналісти і технічні працівники яких були акредитовані при Верховній Раді України відповідно до цього Положення.

15.1. У поданні вітчизняного засобу масової інформації про додаткову акредитацію надається інформація та документи, визначені підпунктами 9.1 і 9.2 пункту 9 цього Положення.

15.2. У поданні зарубіжного засобу масової інформації про додаткову акредитацію надається інформація та документи, визначені підпунктами 9.4 і 9.5 пункту 9 цього Положення.

16. У разі звільнення акредитованого журналіста або технічного працівника засобу масової інформації його керівник (або інша уповноважена особа) зобов'язаний

письмово повідомити про це Прес-службу у триденний строк. При цьому відповідна акредитаційна картка анулюється Прес-службою. Прес-служба зобов'язана невідкладно письмово повідомити комендатуру охорони Верховної Ради України про анулювання акредитаційної картки журналіста або технічного працівника відповідного засобу масової інформації.

17. У разі зміни контактної інформації (адреси, номерів засобів зв'язку тощо) засіб масової інформації, журналіст, технічний працівник повідомляє про це Прес-службу письмово у п'ятиденний строк з моменту настання таких змін.

18. Засіб масової інформації у разі його перереєстрації вносить нове подання про акредитацію відповідно до вимог пункту 9 цього Положення. За умов дотримання вимог, зазначених у пункті 9 цього Положення, Прес-служба анулює усі акредитаційні картки, видані журналістам і технічним працівникам до моменту перереєстрації, та видає нові акредитаційні картки впродовж 10 днів з дня надходження відповідного подання.

19. Прес-служба приймає рішення про припинення акредитації журналіста або технічного працівника і анулювання відповідної акредитаційної картки у разі:

подання ним відповідної заяви;

звернення засобу масової інформації, за поданням якого здійснена акредитація;

неодноразового або грубого порушення особою порядку та процедури роботи Верховної Ради України, порядку допуску до приміщень Верховної Ради України, умов і загального режиму роботи парламенту, встановленого у Верховній Раді України порядку доступу до інформації та документів і технічних засобів (у такому разі Прес-служба має право відмовити особі у повторному прийнятті документів на акредитацію впродовж поточної сесії Верховної Ради України). Рішення про припинення акредитації може бути прийнято в інших випадках, передбачених частиною четвертою статті 3 Регламенту Верховної Ради України та цим Положенням.

20. Рішення про припинення акредитації журналіста або технічного працівника і анулювання відповідної акредитаційної картки у разі неодноразового або грубого порушення особою порядку та процедури роботи Верховної Ради України, порядку допуску до приміщень Верховної Ради України, умов і загального режиму роботи парламенту, встановленого у Верховній Раді України порядку доступу до інформації та документів і технічних засобів Прес-служба приймає з урахуванням рекомендації Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації про припинення акредитації журналіста або технічного працівника і анулювання відповідної акредитаційної картки.

21. У разі позбавлення акредитації журналіста або технічного працівника письмове повідомлення про анулювання акредитації надсилається йому особисто та до відповідного засобу масової інформації (якщо журналіст або технічний працівник був акредитований за поданням засобу масової інформації) впродовж п'яти робочих днів з дня прийняття відповідного рішення.

У повідомленні про позбавлення акредитації зазначаються посадова чи службова особа, яка прийняла відповідне рішення, дата прийняття рішення, підстави для прийняття рішення та порядок його оскарження.

22. Про рішення позбавити акредитації журналіста або технічного працівника і анулювати акредитаційну картку Прес-служба одночасно письмово повідомляє комендатуру охорони Верховної Ради України.

23. Співробітники комендатури охорони Верховної Ради України вилучають у журналіста або технічного працівника анульовану акредитаційну картку на підставі письмового повідомлення Прес-служби комендатури охорони Верховної Ради України чи у разі закінчення строку дії акредитаційної картки.

19. Указ Президента України «Про переліки посад військовослужбовців і працівників правоохоронних органів, що підлягають заміщенню особами вищого офіцерського (начальницького) складу, та граничних військових і спеціальних звань за цими посадами» від 21 березня 2002 р. № 277 (витяг)

[...]

Додаток № 4

**ПЕРЕЛІК
посад, що підлягають заміщенню особами вищого офіцерського складу,
та граничних військових і спеціальних звань за цими посадами
в Управлінні державної охорони України**

Посада	Звання
1	2
Начальник Управління	генерал-полковник
Перший заступник начальника Управління	генерал-лейтенант
Заступник начальника Управління	генерал-майор
Заступник начальника Управління – начальник Служби безпеки Президента України	генерал-майор
Заступник начальника Управління – директор Департаменту охорони в Автономній Республіці Крим	генерал-майор
Директор Департаменту особистої охорони	генерал-майор
Директор Департаменту охорони об'єктів	генерал-майор
Директор Департаменту посилення охорони	генерал-майор

[...]

20. Указ Президента України «Про державний протокол та церемоніал України» від 22 серпня 2002 р. № 746 (витяги)

[...]

Положення про Державний Протокол та Церемоніал України

14-1. Управління державної охорони України за участю Міністерства внутрішніх справ України відповідно до законодавства здійснює державну охорону щодо глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їх сімей, керівників міжнародних організацій, які прибувають в Україну чи перебувають на її території.

Міністерство закордонних справ України під час підготовки візитів в Україну високих посадових осіб іноземних держав інформує Управління державної охорони

України щодо протокольної практики відповідної іноземної держави, в тому числі особливостей протокольного та організаційного забезпечення візитів вищих посадових осіб України до цієї іноземної держави.

[...]

92. Розроблення програми візиту Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України за кордон забезпечують відповідно структурні підрозділи з питань протоколу Секретаріату Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України спільно з відповідними структурними підрозділами Міністерства закордонних справ України, Управлінням державної охорони України із залученням дипломатичного представництва відповідної іноземної держави в Україні.

[...]

93. Для підготовки зарубіжного візиту Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України до відповідної іноземної держави відряджається передова група у складі представників структурних підрозділів з питань протоколу відповідно Секретаріату Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України спільно з представниками Управління державної охорони України.

[...]

Додаток № 1

СКЛАД

офіційних учасників проводів та зустрічі Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України в аеропорту (на вокзалі) в разі здійснення ними державного, офіційного чи робочого візиту за кордон

1. У разі здійснення державного, офіційного чи робочого візиту за кордон Президентом України:

Голова Верховної Ради України (у разі відсутності – Перший заступник Голови Верховної Ради України)

Прем'єр-міністр України (у разі відсутності – Перший віце-прем'єр-міністр України)

Глава Секретаріату Президента України

Секретар Ради національної безпеки і оборони України

Міністр закордонних справ України

Міністр внутрішніх справ України

Міністр оборони України

Генеральний прокурор України

Голова Служби безпеки України

Голова Служби зовнішньої розвідки України

Голова Державної прикордонної служби України

Голова Державної митної служби України

голова Київської міської державної адміністрації

голова Київської обласної державної адміністрації

Керівник Державного управління справами

начальник Управління державної охорони України.

2. У разі здійснення офіційного чи робочого візиту за кордон Головою Верховної Ради України:

Перший заступник Голови Верховної Ради України (у разі відсутності – заступник Голови Верховної Ради України)

Перший віце-прем'єр-міністр України (у разі відсутності – Віце-прем'єр-міністр України)

перший заступник Міністра закордонних справ України

Керівник апарату Верховної Ради України.

3. У разі здійснення офіційного чи робочого візиту за кордон Прем'єр-міністром України:

Перший віце-прем'єр-міністр України (у разі відсутності – Віце-прем'єр-міністр України)

Міністр Кабінету Міністрів України

перший заступник Міністра закордонних справ України.

Додаток № 2

СКЛАД

**офіційних учасників проведів та зустрічі в аеропорту (на вокзалі)
під час робочої поїздки Президента України по Україні**

1. У разі відбуття та повернення до міста Києва:

Прем'єр-міністр України (у разі відсутності – Перший віце-прем'єр-міністр України)

Глава Секретаріату Президента України

Секретар Ради національної безпеки і оборони України

Перший віце-прем'єр-міністр України

Міністр внутрішніх справ України

Голова Служби безпеки України

голова Київської міської державної адміністрації

голова Київської обласної державної адміністрації

Керівник Державного управління справами

начальник Управління державної охорони України.

2. У разі прибуття та відбуття поза межами міста Києва:

Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голова відповідної обласної чи Севастопольської міської державної адміністрації

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, голова відповідної обласної чи Севастопольської міської ради

Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим

відповідний міський голова

командувач військ оперативного командування (у разі наявності) або старший військовий начальник у регіоні

начальник відповідного обласного управління Міністерства внутрішніх справ України чи Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим або Управління Міністерства внутрішніх справ України у м. Севастополі

прокурор відповідної області або міста Севастополя

начальник відповідного обласного управління Служби безпеки України чи Головного управління Служби безпеки України в Автономній Республіці Крим або Управління Служби безпеки України у м. Севастополі.

Додаток № 3

СКЛАД

**офіційних учасників проводів та зустрічі в аеропорту (на вокзалі)
під час робочої поїздки Прем'єр-міністра України по Україні**

1. У разі відбуття та повернення до міста Києва:

Перший Віце-прем'єр-міністр України (у разі відсутності – Віце-прем'єр-міністр України)

Міністр Кабінету Міністрів України

заступник начальника Управління державної охорони України.

2. У разі прибуття та відбуття поза межами міста Києва:

Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голова відповідної обласної чи Севастопольської міської державної адміністрації

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, голова відповідної обласної чи Севастопольської міської ради

відповідний міський голова

начальник відповідного обласного управління Міністерства внутрішніх справ України чи Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим або Управління Міністерства внутрішніх справ України у м. Севастополі.

21. Указ Президента України «Про здійснення державної охорони керівників міжнародних організацій, які прибувають в Україну чи перебувають на її території» від 21 червня 2006 р. № 563

Відповідно до частини другої статті 7 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»

п о с т а н о в л я ю:

Установити, що Управління державної охорони України здійснює державну охорону в разі прибуття в Україну чи перебування на її території таких керівників міжнародних організацій:

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй (ООН),

Генеральний секретар Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ),

Генеральний секретар Організації Північноатлантичного договору (НАТО),

Генеральний секретар Ради Європи,

Голова Європейської Комісії,

Голова Міжнародного кримінального суду.

**22. Указ Президента України «Про Положення про проходження
військової служби за контрактом військовослужбовцями УДО України»
від 19 жовтня 2007 р. № 982**

I. Загальні засади

1. Це Положення визначає порядок проходження військової служби за контрактом особами рядового, сержантського і старшинського складу, офіцерського складу Управління державної охорони України (далі – Управління) та особливості проходження ними військової служби у воєнний час.

Громадяни, звільнені з військової служби, військовий обов’язок у запасі Управління виконують відповідно до Закону України «Про військовий обов’язок і військову службу» та положень про проходження військової служби військовослужбовцями військових формувань, в яких вони перебувають на військовому обліку.

2. До осіб рядового, сержантського і старшинського складу Управління, які проходять військову службу за контрактом, належать громадяни, прийняті на військову службу за контрактом, яким присвоєно відповідні військові звання.

До осіб офіцерського складу Управління належать громадяни, яким присвоєно військові звання від молодшого лейтенанта і вище.

Офіцерський склад поділяється на молодший, старший і вищий.

3. Військовослужбовцям Управління присвоюються такі військові звання:

Армійські	Корабельні
Рядовий склад	
солдат	матрос
старший солдат	старший матрос
Сержантський і старшинський склад	
молодший сержант	старшина 2 статті
сержант	старшина 1 статті
старший сержант	головний старшина
старшина	головний корабельний старшина
прапорщик	мічман
старший прапорщик	старший мічман
Молодший офіцерський склад	
молодший лейтенант	молодший лейтенант
лейтенант	лейтенант
старший лейтенант	старший лейтенант
капітан	капітан-лейтенант
Старший офіцерський склад	
майор	капітан 3 рангу
підполковник	капітан 2 рангу
полковник	капітан 1 рангу
Вищий офіцерський склад	
генерал-майор	контр-адмірал
генерал-лейтенант	віце-адмірал
генерал-полковник	адмірал.

До військових звань осіб офіцерського складу медичної і юридичної служб Управління, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова «медичної служби» і «юстиції».

До військових звань військовозобов'язаних, які перебувають у запасі чи у відставці, додаються слова «запасу» або «у відставці».

4. Комплектування Управління військовослужбовцями здійснюється згідно з цим Положенням шляхом прийняття громадян України на військову службу за контрактом.

5. Для військовослужбовців Управління встановлено такі види військової служби: військова служба за контрактом осіб рядового, сержантського та старшинського складу;

військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;

військова служба за контрактом (навчання) слухачів (курсантів), аспірантів, докторантів вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки.

6. Граничний вік перебування на військовій службі встановлено:

для військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, – до 45 років;

для військовослужбовців молодшого офіцерського складу – до 45 років;

для військовослужбовців старшого офіцерського складу: майорів, підполковників – до 50 років, полковників – до 55 років;

для військовослужбовців вищого офіцерського складу – до 60 років.

7. Військовослужбовці, які досягли граничного віку перебування на військовій службі, підлягають звільненню в запас або у відставку в порядку, визначеному цим Положенням.

Особи рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній посаді, визнані військово-лікарською комісією придатними за станом здоров'я для проходження військової служби, на їх прохання можуть бути залишені на військовій службі понад граничний вік перебування на військовій службі на строк до 5 років у порядку, встановленому цим Положенням.

Залишення на військовій службі понад граничний вік перебування на ній осіб офіцерського складу здійснюється начальником Управління державної охорони України.

Залишення на військовій службі понад граничний вік осіб рядового, сержантського і старшинського складу здійснюється у порядку, що визначається начальником Управління державної охорони України.

Залишення на військовій службі понад граничний вік перебування на ній військовослужбовців, відряджених до державних органів, установ і організацій для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, здійснюється начальником Управління державної охорони України за письмовим клопотанням керівників відповідних державних органів, установ і організацій.

Військовослужбовці Управління, залишені на військовій службі понад граничний вік, можуть бути звільнені з військової служби до закінчення строку, на який вони залишені на службі, на підставах, передбачених пунктом 66 цього Положення.

8. Військовослужбовцям Управління, які прийняті на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу після здобуття базової або повної вищої освіти за державним замовленням, дозволяється навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби після проходження ними строку служби, який дорівнює часу їхнього навчання для здобуття попередньої вищої освіти. Інші категорії військовослужбовців з дозволу начальника Управління державної охорони України або його заступників можуть навчатися у вищих навчальних закладах без відриву від служби.

II. Прийняття на військову службу за контрактом. Укладення контракту

9. Контракт про проходження військової служби в Управлінні – письмова угода, що укладається між громадянином України та державою, від імені якої виступає Управління, для встановлення правових відносин між сторонами під час проходження військової служби.

Контракт укладається за зразком, що додається, у двох примірниках, підписується особою, яка вступає на військову службу або продовжує її, і начальником Управління державної охорони України, скріплюється гербовою печаткою Управління і зберігається у кожній із сторін.

Контракт є підставою для видання наказу про прийняття особи на військову службу за контрактом та її призначення на посаду.

У випадку коли особа вступає на військову службу, вона складає Військову присягу на вірність Українському народові.

10. На військову службу за контрактом в Управління приймаються громадяни, які пройшли професійно-психологічний відбір і відповідають таким вимогам:

а) на військову службу осіб рядового, сержантського і старшинського складу:

військовослужбовці, які прослужили на строковій військовій службі не менше трьох місяців;

військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України та інших військових формувань, які проходять військову службу за контрактом і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб рядового, сержантського і старшинського складу;

громадяни призовного віку, які мають вищу, професійно-технічну або повну загальну середню освіту і не проходили строкової військової служби;

військовозобов'язані, а також жінки, які не мають військових звань офіцерського складу, з відповідною освітою та спеціальною підготовкою віком від 18 до 40 років;

б) на військову службу осіб офіцерського складу:

військовослужбовці, які закінчили вищі військові навчальні заклади або вищі навчальні заклади, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки та яким присвоєно військове звання офіцерського складу;

офіцери запасу, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі;

особи офіцерського складу Збройних Сил України та інших військових формувань, які проходять військову службу за контрактом або перебувають на кадровій військовій службі чи на військовій службі за призовом і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу;

особи, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, і не досягли гра-

ничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу, із числа рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, і військовозобов'язаних;

військовослужбовці строкової служби, які прослужили не менше шести місяців і мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу;

жінки віком до 40 років, які не перебувають на військовому обліку і мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності.

11. Перший контракт набирає чинності з дня:

зарахування особи до списків особового складу Управління – для осіб, які перебувають на військовій службі або на службі в правоохоронних та інших державних органах, яка передбачає наявність у них спеціальних звань;

видання наказу про прийняття військовослужбовця на військову службу за контрактом.

12. Перший контракт про проходження військової служби укладається на строк:

3 роки – з особами, які приймаються на військову службу за контрактом на посади рядового складу;

5 років – з особами, які приймаються на військову службу за контрактом на посади сержантського і старшинського складу;

5 років – з особами, які приймаються на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу.

Строк контракту обчислюється повними роками.

Строк проходження військової служби може бути продовжено за новим контрактом до досягнення граничного віку перебування на військовій службі:

для військовослужбовців, які проходять військову службу на посадах рядового складу, – на 3 роки;

для військовослужбовців, які проходять військову службу на посадах сержантського і старшинського складу, – на 5 років;

для осіб офіцерського складу – на строк від 5 до 10 років.

Для осіб офіцерського складу, які мають право на пенсію за вислугу років, за їх бажанням строк проходження військової служби за новим контрактом може бути продовжено на строк від 2 до 10 років, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Новий контракт укладається не пізніше як за 2 місяці до закінчення строку чинного контракту і набирає чинності з дня закінчення дії попереднього контракту.

Військовослужбовці Управління, які бажають продовжити службу, за 4 місяці до закінчення строку контракту подають рапорт за командою начальникові Управління державної охорони України з проханням укласти новий контракт. Безпосередній начальник військовослужбовця готує на нього атестацію з висновком щодо доцільності укладання нового контракту. Військовослужбовців, які досягли граничного віку перебування на військовій службі та бажають продовжувати службу, кадрові підрозділи щоразу перед продовженням строку служби направляють для проходження військово-лікарської комісії з метою визначення придатності до дальшого проходження

військової служби. Результати медичного обстеження додаються до рапорту про укладання контракту, після чого начальник підрозділу погоджує рапорт з керівництвом кадрових підрозділів, підрозділів професійної підготовки, внутрішньої безпеки та доповідає керівництву Управління.

Дія контракту припиняється:

у день закінчення його строку – у разі продовження військовослужбовцем військової служби за новим контрактом;

у день, зазначений у наказі про виключення військовослужбовця зі списків особового складу;

у день укладення контракту з військовослужбовцем про проходження ним військової служби (навчання) курсантом (слухачем) вищого військового навчального закладу.

13. Контракт з військовослужбовцями, переведеними з Управління до Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, із виключенням їх зі списків особового складу Управління, вважається припиненим у день, наступний після видання наказу про виключення військовослужбовця зі списків особового складу.

14. Контракт з військовослужбовцями, переведеними із Збройних Сил України та інших військових формувань до Управління з виключенням їх із списків особового складу відповідних військових формувань, укладається на загальних підставах і набирає чинності з дня його підписання сторонами, але не раніше дня зарахування військовослужбовця до списків особового складу Управління.

15. Військовослужбовцям Управління, які перебувають у соціальній відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами або для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, у відпустці по догляду за дитиною, яка потребує домашнього догляду, строком не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку, строк контракту (якщо він закінчується після надання таких відпусток) продовжується на період їх перебування у зазначених відпустках.

III. Військові звання

16. Військові звання рядового, сержантського і старшинського, офіцерського складу присвоюються військовослужбовцям Управління з урахуванням їх освіти, ділових і моральних якостей, організаторських здібностей, професійної підготовки, досвіду служби, посади, яку вони займають, в порядку, визначеному статутами Збройних Сил України та цим Положенням.

Військовослужбовцям Управління, засудженим до покарання у виді службових обмежень військовослужбовців, під час відбування цього покарання чергові військові звання не присвоюються. Строк відбування покарання не зараховується до строку вслуги років для присвоєння чергового військового звання.

17. Військові звання рядового, сержантського і старшинського складу присвоюються особам, які виявили бажання добровільно проходити військову службу за контрактом на посадах рядового, сержантського і старшинського складу Управління і відповідають вимогам військової служби.

За військовослужбовцями та військовозобов'язаними, які приймаються на військову службу за контрактом, зберігаються військові звання осіб рядового, сержантського і старшинського складу, присвоєні їм до прийняття на військову службу за контрактом.

18. Громадянам, прийнятим на військову службу за контрактом, яким раніше не присвоювалося військове звання, одночасно з призначенням на посаду присвоюється військове звання солдата (матроса).

19. Військове звання старшого солдата (старшого матроса) присвоюється:

а) військовослужбовцям у званні солдата (матроса) при призначенні їх на посади, за якими штатами передбачено звання старшого солдата (старшого матроса);

б) солдатам (матросам) у порядку заохочення.

20. Військове звання молодшого сержанта (старшини 2 статті) присвоюється:

а) особам рядового складу та жінкам, прийнятим на військову службу за контрактом, одночасно з призначенням на посади сержантського і старшинського складу;

б) особам рядового складу, які проходять службу за контрактом, одночасно з призначенням на посади сержантського і старшинського складу.

21. Чергові військові звання рядового, сержантського і старшинського складу військовослужбовцям Управління, які проходять службу за контрактом, присвоюються у послідовному порядку за умови відсутності дисциплінарних стягнень та відповідності чергового звання військовому званню, передбаченому штатною посадою, та після закінчення встановленого строку вислуги у попередньому військовому званні.

22. Строки вислуги у військових званнях для осіб сержантського і старшинського складу, які перебувають на військовій службі, встановлюються:

молодшого сержанта (старшини 2 статті), сержанта (старшини 1 статті), старшого сержанта (головного старшини) – 1 рік;

старшини (головного корабельного старшини) – 2 роки;

прапорщика (мічмана) – 3 роки.

Військове звання прапорщика (мічмана) присвоюється військовослужбовцям за позитивними результатами складання іспитів по закінченні спеціального курсу підготовки.

23. Військове звання старшого прапорщика (старшого мічмана) може бути присвоєно:

військовослужбовцям, які прослужили як прапорщики (мічмани) 5 і більше років, з яких не менше одного року на посадах, що комплектуються старшими прапорщиками (старшими мічманами) чи офіцерами;

військовослужбовцям, які прослужили як прапорщики (мічмани) 3 і більше років, з яких не менше одного року на посадах, що комплектуються старшими прапорщиками (старшими мічманами) або офіцерами, і досягли високих показників у службовій діяльності – достроково, в порядку заохочення;

прапорщикам (мічманам) за бездоганну і безперервну службу протягом 10 років – незалежно від займаної посади.

24. Військові звання рядового, сержантського і старшинського складу присвоюються начальником Управління державної охорони України.

25. Військове звання молодшого лейтенанта присвоюється військовослужбовцям, військовозобов'язаним і жінкам, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, одночасно з прийняттям на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу.

26. Військове звання лейтенанта присвоюється:

а) молодшим лейтенантам, у яких закінчився строк вислуги у цьому званні;

б) військовослужбовцям, військовозобов'язаним і жінкам, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки не нижче спеціаліста, що відповідає профілю їх службової діяльності, під час атестування до офіцерського складу;

в) випускникам вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, які не мають військових звань офіцерського складу та призначаються на посади, за якими штатом (штатним розписом) передбачені військові звання офіцерського складу.

27. Військові звання офіцерського складу Управління до полковника (капітана 1 рангу) включно присвоюються начальником Управління державної охорони України в порядку, затвердженому цим Положенням.

28. Чергові офіцерські звання військовослужбовцям Управління присвоюються у послідовному порядку в разі відповідності чергового звання військовому званню, передбаченому штатною посадою, та після закінчення встановленого строку вислуги у попередньому військовому званні.

29. Військові звання вищого офіцерського складу Управління присвоюються Президентом України за поданням начальника Управління державної охорони України.

30. Чергове військове звання до полковника (капітана 1 рангу) включно може бути присвоєно особам офіцерського складу достроково начальником Управління державної охорони України у порядку заохочення за наявності підстав, передбачених статтею 41 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

31. За наявності в особи офіцерського складу Управління дисциплінарного стягнення чергове військове звання до зняття стягнення не присвоюється.

32. Особам офіцерського складу Управління, призначеним на вищі посади в Управлінні, за якими штатом передбачено два військових звання, вище з них присвоюється з урахуванням вимог пункту 30 цього Положення та за умови освоєння ними обов'язків за новою посадою, але не пізніше як через 6 місяців після призначення на цю посаду.

33. Строки вислуги у військових званнях для осіб офіцерського складу Управління, які перебувають на військовій службі, встановлюються для:

молодшого лейтенанта, лейтенанта – 2 роки;

старшого лейтенанта, капітана (капітан-лейтенанта) – 3 роки;

майора (капітана 3 рангу) – 4 роки;

підполковника (капітана 2 рангу) – 5 років.

Для офіцерів, які закінчили вищі військові навчальні заклади з п'ятирічним і більшим строком навчання, встановлюється строк вислуги у військовому званні лейтенанта один рік.

Строки вислуги у військових званнях полковника (капітана 1 рангу) і вище не встановлюються.

Строк вислуги у присвоєному військовому званні обчислюється від дня видання наказу про присвоєння цього звання. Час перебування військовослужбовця у пониженому військовому званні до строку вислуги у поновленому військовому званні не зараховується.

Офіцерам, прийнятим на військову службу до Управління із запасу, до строку вислуги у військовому званні зараховується час перебування їх у військовому званні в запасі з додержанням строків вислуги, встановлених цим пунктом.

34. У разі прийняття на військову службу до Управління для заміщення посад рядового, сержантського і старшинського, офіцерського складу осіб, звільнених зі служби в Міністерстві внутрішніх справ України, Національній поліції України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, підрозділах податкової міліції, органах виконання покарань, органах прокуратури, які мають спеціальні звання або класні чини, присвоюються військові звання в порядку переатестування з урахуванням їх спеціальних звань або класних чинів.

Присвоєння зазначеним особам відповідних військових звань у порядку переатестації здійснюється одночасно з їх прийняттям на військову службу за контрактом або призначенням на відповідні посади.

Особам, які мають армійські (корабельні) військові звання, у разі призначення на посади, за якими штатом передбачено корабельні (армійські) військові звання, відповідні військові звання присвоюються в порядку переатестування.

35. Строк вислуги у військовому званні офіцерам, переатестованим на рівноцінне військове звання, обчислюється від дня видання наказу про присвоєння військового (спеціального) звання, яке вони мали до переатестування.

36. Військовослужбовцям Управління, яких усунуто від виконання службових обов'язків, відсторонено від виконання службових повноважень, відсторонено від виконання повноважень на посаді, а також військовослужбовцям, стосовно яких здійснюється кримінальне провадження, чергові військові звання не присвоюються.

У подальшому подання до присвоєння військових звань таким військовослужбовцям здійснюється залежно від результатів проведених заходів та прийнятих рішень.

37. Військовослужбовці можуть бути позбавлені військових звань за вироком суду у зв'язку із вчиненням ними злочинів та в порядку дисциплінарного стягнення відповідно до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

38. Пониження у військовому званні на один ступінь осіб молодшого і старшого офіцерського складу (крім молодшого лейтенанта), сержантського і старшинського складу (крім молодшого сержанта, старшини 2 статті) та рядового складу (крім солдата, матроса), які перебувають на військовій службі в Управлінні, може застосовуватися як вид дисциплінарного стягнення в порядку, передбаченому Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.

Військовослужбовці, які були понижені у військовому званні, наказом начальника Управління державної охорони України поновлюються в порядку заохочення у попередньому військовому званні незалежно від займаної посади за умови позитивної характеристики начальника підрозділу:

а) особи рядового складу – не раніш як через 6 місяців з дня пониження;

б) сержанти (старшини 1 статті), старші сержанти (головні старшини) і старшини (головні корабельні старшини) – не раніш як через 6 місяців з дня пониження, а прапорщики (мічмани), старші прапорщики (старші мічмани) – не раніш як через один рік з дня пониження;

в) особи офіцерського складу – не раніш як через один рік з дня пониження.

В інших випадках військовослужбовці, понижені у військовому званні в порядку дисциплінарного стягнення, поновлюються у попередньому військовому званні згідно з вимогами Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

39. Позбавлення осіб рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу (крім осіб вищого офіцерського складу) військових звань, пониження їх у військовому званні на один ступінь у порядку дисциплінарного стягнення та поновлення у попередньому військовому званні до полковника (капітана 1 рангу) включно проводиться начальником Управління державної охорони України згідно з вимогами Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

IV. Призначення на посади та переміщення по службі

40. Військові посади і відповідні їм військові звання передбачаються у штаті Управління.

Перелік посад в Управлінні, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України, а посад інших військовослужбовців – начальником Управління державної охорони України.

Окрім військові посади в мирний час можуть заміщатися (на умовах строково-го трудового договору) цивільними особами в порядку, встановленому начальником Управління державної охорони України.

41. Призначення на посади заступників начальника Управління державної охорони України здійснюється Президентом України за поданням начальника Управління державної охорони України.

42. Військовослужбовці призначаються на штатні посади в Управлінні їх прямими начальниками, крім випадків, передбачених цим Положенням, в порядку, що встановлюється начальником Управління державної охорони України.

Призначення військовослужбовців Управління на посади та переміщення їх по службі здійснюється з додержанням таких вимог:

а) військові посади рядового, сержантського і старшинського складу комплектуються відповідно особами рядового, сержантського і старшинського складу, які перебувають на військовій службі;

б) посади осіб офіцерського складу комплектуються офіцерами, які перебувають на військовій службі, з урахуванням їх досвіду шляхом професійного добору на конкурсній основі. Прапорщики (мічмани), старші прапорщики (старші мічмани) з урахуванням ділових і моральних якостей можуть призначатися на посади молодшого офіцерського складу в тому випадку, коли їм не підпорядковуватимуться офіцери, і звільнятися з таких посад наказом начальника Управління державної охорони України. В разі потреби призначення на зазначені посади офіцерів прапорщики (мічмани), які займають посади молодшого офіцерського складу, переміщуються на посади прапорщиків (мічманів);

в) у разі призначення на посади та в усіх випадках переміщення по службі військовослужбовців повинно забезпечуватися їх використання за основною або спорідненою спеціальністю чи з урахуванням набутого досвіду;

г) переміщення по службі військовослужбовців здійснюється, як правило, без зарахування в розпорядження начальника Управління державної охорони України. Призначення на посади військовослужбовців, які перебувають у розпорядженні начальника Управління державної охорони України, проводиться у можливо короткий строк, але не пізніше строків, зазначених у пункті 48 цього Положення. Випускники вищих військових навчальних закладів призначаються на відповідні вакантні посади після закінчення цих закладів;

д) громадяни призовного віку, військовозобов'язані, жінки, які приймаються на військову службу, призначаються на посади з дня їх прибуття до Управління для

проходження служби, але не раніше дня, наступного за днем звільнення їх з попереднього місця роботи;

е) необхідність і терміновість переміщення військовослужбовців, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарською комісією обмежено придатними до військової служби, з посад, що вони займають, на інші посади, обов'язки за якими вони можуть виконувати з урахуванням стану здоров'я, підготовки і досвіду служби, визначаються відповідними прямими начальниками на підставі висновку військово-лікарської комісії;

є) переміщення по службі в іншу місцевість військовослужбовців, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарською комісією придатними або обмежено придатними до військової служби, але мають потребу за станом свого здоров'я або за станом здоров'я членів їхніх сімей змінити місце служби (проживання), здійснюється за рішенням відповідних начальників на підставі висновку військово-лікарської комісії;

ж) військовослужбовцям Управління, які є близькими особами відповідно до абзацу третього частини першої статті 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», не дозволяється перебувати у відносинах прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, у тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на військову службу (роботу), звільнення з військової служби (роботи), застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням. Особи, які претендують на зайняття посад військовослужбовців Управління, зобов'язані повідомити начальника Управління державної охорони України про працюючих в Управлінні близьких їм осіб.

43. У зв'язку зі службовою необхідністю на військовослужбовця Управління може бути покладено тимчасове виконання посади або тимчасове виконання обов'язків за іншою рівною або вищою посадою, яку він не займає:

вакантною (незайнятою) військовою посадою – за його згодою (тимчасове виконання посади);

невакантною (зайнятою) військовою посадою – у разі тимчасової відсутності військовослужбовця, який її займає, або усунення військовослужбовця, який її займає, від посади (тимчасове виконання обов'язків).

Безперервний строк тимчасового виконання посади не повинен перевищувати шести місяців, а тимчасового виконання обов'язків – чотирьох місяців.

44. Переміщення по службі військовослужбовців Управління здійснюється:

а) на вищі посади – у порядку просування по службі;

б) на рівні посади – у разі службової потреби, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, для більш доцільного використання військовослужбовців – за рішенням прямих начальників (командирів), через сімейні обставини – на прохання військовослужбовця, а за станом здоров'я – на підставі висновку військово-лікарської комісії;

в) у зв'язку із вступом на навчання до вищого військового навчального закладу зі звільненням з посади, а також у разі призначення на посаду після закінчення навчання;

г) на нижчі посади – на підставах, передбачених пунктом 46 цього Положення.

Посада вважається вищою, якщо за цією посадою передбачено вище військове звання, а за умови рівних військових звань – більший посадовий оклад; нижчою,

якщо за цією посадою передбачено нижче військове звання, а за умови рівних звань – менший посадовий оклад. У разі коли за посадою штатом (штатним розписом) передбачено два військових звання або диференційований посадовий оклад, до уваги береться вище військове звання або вищий посадовий оклад.

45. Просування по службі військовослужбовців Управління здійснюється з урахуванням їхніх професійних, ділових і моральних якостей, досягнутих результатів на доручених ділянках, здатності виконувати завдання у складних умовах служби, стану здоров'я.

Для заміщення вакантних посад, просування по службі військовослужбовців в Управлінні створюється резерв кандидатів для просування по службі.

Переміщення по службі на вищі посади військовослужбовців Управління, засуджених до покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців, під час відбування цього покарання не проводиться.

46. Переміщення військовослужбовців Управління з вищих посад на нижчі здійснюється:

- а) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- б) за станом здоров'я – на підставі висновку військово-лікарської комісії;
- в) виходячи з професійних і ділових якостей на посади з меншим обсягом роботи на підставі висновку атестаційної комісії;
- г) у порядку дисциплінарного стягнення відповідно до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України;
- д) за віком, сімейними обставинами або з інших поважних причин – на прохання військовослужбовця.

Переміщення військовослужбовців Управління з вищих посад на нижчі згідно з підпунктами «а»), «б»), «в») і «д») цього пункту здійснюється відповідно до вимог пункту 42 цього Положення.

Переміщення військовослужбовців Управління – учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС з вищих посад на нижчі без їх згоди не допускається, за винятком підстав, передбачених підпунктами «в») та «г») цього пункту. У разі скорочення штатів або проведення організаційних заходів ці особи користуються переважним правом залишення за місцем служби чи першочерговим правом призначення на вакантні посади. Якщо їх переміщено на посади з меншим посадовим окладом, за ними зберігається попередній посадовий оклад за новим місцем служби, але не більше одного року.

Призначення з пониженням у посаді в порядку дисциплінарного стягнення здійснюється начальниками, яким таке право надано Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.

У наказі по особовому складу про переміщення військовослужбовця Управління на нижчу посаду зазначається підстава переміщення, передбачена цим пунктом.

Військовослужбовці Управління, переміщені з вищих посад на нижчі, надалі можуть просуватися по службі з урахуванням вимог пункту 42 цього Положення та стану здоров'я, а понижені у посаді в порядку дисциплінарного стягнення, крім того, – після зняття дисциплінарного стягнення. Військовослужбовці, які переміщені на нижчі посади у зв'язку зі скороченням штатів і відповідають вимогам для заміщення посад, рівних попереднім посадам, користуються переважним правом просування по службі.

47. Військовослужбовці Управління, які переміщуються по службі, вибувають до нового місця служби після звільнення з посади, але не пізніше як через один місяць від дня одержання підрозділом наказу про переміщення по службі, крім випадків, коли військовослужбовець перебуває у відпустці, відрядженні або на лікуванні.

47-1. Усунення військовослужбовців від виконання службових обов'язків здійснюється відповідно до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

Військовослужбовець, стосовно якого складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, може бути відсторонений від виконання службових повноважень за рішенням начальника (командира) до закінчення розгляду справи судом.

Військовослужбовець, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді.

Відсторонення військовослужбовців від посади як захід забезпечення кримінального провадження здійснюється відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.

48. Зарахування військовослужбовців у розпорядження начальника Управління державної охорони України означає проходження ними військової служби не на військових посадах.

Зарахування військовослужбовців у розпорядження начальника Управління державної охорони України допускається:

а) за службовою потребою (після закінчення вищого військового навчального закладу, у разі переведення військовослужбовців до нового місця служби, у разі припинення своїх повноважень посадовою особою, стосовно якої здійснюється державна охорона (для військовослужбовців підрозділів особистої охорони), в інших випадках за рішенням начальника Управління державної охорони України) – до двох місяців;

б) у разі скорочення штатів або проведення організаційних заходів – до трьох місяців;

в) у разі відсторонення військовослужбовців від посади в порядку кримінального провадження – на строк відсторонення від посади, встановлений Кримінальним процесуальним кодексом України;

г) після закінчення строку відрядження військовослужбовця до органів виконавчої влади, підприємств і організацій, після повернення із довгострокового закордонного службового відрядження – до двох місяців;

д) у разі визнання військовослужбовця військово-лікарською комісією непридатним або обмежено придатним до військової служби (на підставі висновку військово-лікарської комісії) – на період, необхідний для підготовки матеріалів до звільнення з військової служби або для прийняття рішення щодо призначення на посаду, обов'язки за якою він може виконувати з урахуванням стану здоров'я, але не більше двох місяців;

е) у разі відсутності відомостей про місце перебування військовослужбовця понад один місяць – до його повернення в Управління або до дня виключення його зі списків особового складу Управління відповідно до пункту 69 цього Положення;

є) у разі усунення військовослужбовця від виконання службових обов'язків за порушення військової дисципліни – на період, необхідний для проведення службо-

вого розслідування (перевірки) та прийняття відповідного рішення, але не більше двох місяців.

У виняткових випадках начальник Управління державної охорони України має право продовжити строк перебування у розпорядженні на один місяць.

Після закінчення строку перебування військовослужбовця у розпорядженні начальника Управління державної охорони України він призначається на посаду в порядку, встановленому цим Положенням.

У разі неможливості призначення військовослужбовця Управління на іншу посаду або його відмови від запропонованої посади він подається до звільнення з військової служби.

Військовослужбовці Управління звільняються з посад та зараховуються в розпорядження наказами по особовому складу начальника Управління державної охорони України або посадової особи, яка його заміщує.

Час перебування військовослужбовця Управління на лікуванні, в основній та встановлених законодавством додаткових відпустках із загальної тривалості періоду перебування у розпорядженні начальника Управління державної охорони України виключається.

За військовослужбовцями Управління, зарахованими у розпорядження начальника Управління державної охорони України, зберігається матеріальне та грошове забезпечення всіх видів за посадами, які вони займали, якщо інше не передбачено законодавством.

49. Військовослужбовці за їх згодою можуть бути переведені з Управління для подальшого проходження військової служби до Збройних Сил України, Служби безпеки України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, із виключенням зі списків особового складу Управління за погодженням між Управлінням та відповідними військовими формуваннями.

V. Агестування

50. Для забезпечення правильного добору, розстановки, виховання, вдосконалення підготовки військовослужбовців Управління, об'єктивної та принципової оцінки їх професійної підготовки, ділових і моральних якостей, визначення відповідності займаним посадам та перспективи службового використання, створення резерву кандидатів для просування по службі та направлення на навчання проводиться агестування військовослужбовців Управління.

51. Для проведення агестування наказом начальника Управління державної охорони України утворюються агестаційні комісії.

Порядок та організація проведення агестування військовослужбовців визначаються начальником Управління державної охорони України.

52. Затверджені висновки і рекомендації агестування оголошуються агестованим військовослужбовцям Управління їх прямими начальниками. Скарга на порушення порядку агестування та необ'єктивність агестування може бути подана військовослужбовцем у встановленому порядку не пізніше місячного строку з дня оголошення йому результатів агестування. У разі визнання скарги обгрунтованою до висновків і результатів агестації вносяться відповідні зміни або складаються нові висновки та рекомендації.

Військовослужбовці Управління зобов'язані усунути зазначені у висновках агестації недоліки. Прямі начальники повинні вимагати від військовослужбовців

усунення недоліків та надавати їм у цьому допомогу, забезпечувати реалізацію атестаційних висновків з урахуванням практичної діяльності військовослужбовця після атестування.

У разі переміщення військовослужбовців Управління по службі, присвоєння їм військових звань, направлення на навчання, звільнення в запас або у відставку в міжатестаційний період атестація не проводиться. У цих випадках на військовослужбовців складається службова характеристика.

Військовослужбовці Управління, відряджені до органів виконавчої влади, підприємств і організацій, атестуванню не підлягають.

VI. Відпустки

53. У мирний час військовослужбовцям Управління надаються відпустки:

а) щорічні:

основна;

додаткові відпустки, передбачені законодавством;

б) у зв'язку із закінченням вищих військових навчальних закладів;

в) додаткові у зв'язку з навчанням у вищих навчальних закладах без відриву від служби;

г) творчі;

д) соціальні:

відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами;

відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

додаткові відпустки військовослужбовцям, які мають дітей;

е) у зв'язку із хворобою;

є) за сімейними обставинами та з інших поважних причин.

54. Військовослужбовцям Управління надаються щорічні основні відпустки із збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення у розмірі місячного грошового забезпечення. Тривалість щорічної основної відпустки для військовослужбовців, які мають вислугу в календарному обчисленні до 10 років, становить 30 календарних днів; від 10 до 15 років – 35 календарних днів; від 15 до 20 років – 40 календарних днів; понад 20 років – 45 календарних днів. Час, необхідний для проїзду до місця проведення зазначеної відпустки і назад, не надається. Святкові та неробочі дні при визначенні тривалості щорічних основних відпусток не враховуються.

Щорічна основна відпустка надається протягом календарного року. В особливих випадках з дозволу особи, уповноваженої начальником Управління державної охорони України, щорічна основна відпустка за минулий рік надається в першому кварталі наступного року, якщо раніше її не було надано.

Військовослужбовцям Управління, які прийняті на військову службу за контрактом, тривалість щорічної основної відпустки в році початку військової служби обчислюється з розрахунку 1/12 частини тривалості відпустки, на яку вони мають право відповідно до абзацу першого цього пункту, за кожний повний місяць служби до кінця календарного року. При цьому військовослужбовцям, які мають право на відпустку тривалістю 10 календарних днів і більше, оплачується вартість проїзду до місця проведення відпустки і назад в межах України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Відпустка тривалістю менш як 10 календарних днів за бажанням військовослужбовця може бути надана йому одночасно із щорічною ос-

новною відпусткою в наступному році. У такому самому порядку надається щорічна основна відпустка і військовослужбовцям, які перебували у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

За бажанням військовослужбовців Управління щорічна основна відпустка може надаватися їм частинами не більше двох за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менше 24 календарних днів.

Військовослужбовцям-інвалідам Управління, а також учасникам бойових дій та прирівняним до них особам щорічні основні відпустки надаються незалежно від вислуги років у зручний для них час.

Військовослужбовцям Управління, які захворіли під час щорічної основної відпустки або щорічної додаткової відпустки, зазначена відпустка продовжується після одужання на кількість невикористаних днів цієї відпустки. Про це вони повідомляють рапортом начальнику підрозділу після закінчення або в період відпустки. До рапорту додається листок непрацездатності. Час надання цієї частини відпустки встановлюється начальником підрозділу Управління охорони, в якому проходить службу військовослужбовець, на його розсуд, крім випадку, коли час такої відпустки обумовлений медичними показаннями.

Відкликання військовослужбовців Управління із щорічних основних відпусток дозволяється лише в разі оголошення мобілізації, введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, а в інших випадках – за рішенням начальника Управління державної охорони України або його заступників.

У разі відкликання військовослужбовця Управління із щорічної основної відпустки невикористана її частина надається йому, як правило, в поточному році. Якщо невикористана частина відпустки становить 10 календарних днів і більше, військовослужбовцю оплачується вартість проїзду до місця проведення відпустки і назад в межах України, але не далі пункту перебування, з якого його було відкликано.

55. Начальники підрозділів Управління наприкінці поточного року, до 1 грудня, складають графік відпусток особового складу на наступний рік та затверджують його у начальника Управління державної охорони України або у його заступника, уповноваженого на вирішення цього питання, після чого оголошують графік особовому складу, що підтверджується підписами військовослужбовців.

З метою підтримання постійної бойової готовності підрозділів основні відпустки військовослужбовцям Управління надаються рівномірно протягом усього календарного року, як правило, з урахуванням їхніх побажань та інтересів служби. Військовослужбовці Управління, яким чинним законодавством надано пільги щодо використання відпусток, до 1 грудня поточного року подають рапорт про використання відпусток у зручний для них час.

Військовослужбовцям Управління, кандидатури яких затверджено для виїзду у довгострокові закордонні службові відрядження або для направлення на навчання, основна відпустка надається з урахуванням повного використання її до їх відбуття у відрядження або вступу до навчального закладу.

Військовослужбовцям Управління, які перебувають у довгострокових закордонних відрядженнях, дозволяється за їх бажанням об'єднувати щорічні основні відпустки за два роки. У цьому разі загальна тривалість об'єднаної відпустки не може перевищувати 90 календарних днів. У разі переміщення зазначених осіб по службі

невикористана ними об'єднана відпустка (або її невикористана частина) надається на новому місці служби (новій посаді).

56. Військовослужбовцям Управління, які звільняються з військової служби, за винятком осіб, які звільняються зі служби за віком, станом здоров'я, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі та у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, щорічна основна відпустка надається з розрахунку 1/12 частини тривалості відпустки, на яку вони мають право відповідно до абзацу першого пункту 54 цього Положення за кожний повний місяць служби в році звільнення. При цьому, якщо тривалість відпустки таких військовослужбовців становить більш як 10 календарних днів, їм оплачується вартість проїзду до місця проведення відпустки і назад до місця служби або до обраного місця проживання в межах України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовцям Управління, які звільняються зі служби за віком, станом здоров'я, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі та у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, щорічні основні відпустки та додаткові відпустки в рік звільнення надаються на строки, установлені абзацом першим пункту 54 та абзацом першим пункту 58 цього Положення.

У рік звільнення зі служби військовослужбовців Управління, зазначених в абзацах першому та другому цього пункту, у разі невикористання ними щорічної основної або додаткової відпустки їм виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, у тому числі військовослужбовцям-жінкам, які мають дітей.

У разі звільнення військовослужбовця Управління до закінчення календарного року, за який він уже використав щорічну основну та щорічну додаткову відпустки, за винятком осіб, які звільняються зі служби за віком, станом здоров'я, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі або у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, на підставі наказу начальника Управління державної охорони України провадиться відрахування із грошового забезпечення за дні відпустки, що були використані в рахунок тієї частини календарного року, яка залишилася після звільнення військовослужбовця.

У разі смерті військовослужбовця Управління відрахування з його грошового забезпечення за використані дні відпустки не провадяться.

Військовослужбовцям Управління, накази про звільнення яких підписано в минулому році, але не виключеним із списків Управління, відпустки за період служби в поточному році не надаються.

У разі звільнення військовослужбовців Управління зі служби (крім звільнення через службу невідповідність, у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади, у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, відповідно до якого військовослужбовця притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку, а також у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем) та невикористання ними щорічної основної відпустки за їх бажанням надається невикористана відпустка з наступним звільненням

їх зі служби. Датою звільнення військовослужбовця зі служби у такому разі є останній день відпустки.

У разі звільнення військовослужбовця Управління зі служби у зв'язку із закінченням строку контракту невикористана ним щорічна основна відпустка за його бажанням може надаватися й тоді, коли час цієї відпустки повністю або частково перевищує строк контракту. У цьому випадку дія такого контракту продовжується до закінчення відпустки.

57. Щорічні додаткові відпустки за особливий характер служби та роботу із шкідливими та важкими умовами праці надаються військовослужбовцям Управління одночасно із щорічними основними відпустками або в інший строк з урахуванням побажання військовослужбовця та інтересів служби.

Перелік посад та службових обов'язків, що дають право особам, які їх займають або виконують, на щорічну додаткову відпустку за особливий характер служби та роботу зі шкідливими та важкими умовами праці, визначається начальником Управління державної охорони України.

Військовослужбовцям Управління, віднесеним до 1 або 2 категорії громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, надається додаткова відпустка тривалістю 14 календарних днів на рік.

58. Військовослужбовцям Управління, виконання обов'язків військової служби яких пов'язано з підвищенням нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або здійснюється в особливих природних географічних, геологічних, кліматичних і екологічних умовах та умовах підвищеного ризику для життя і здоров'я, надається щорічна додаткова відпустка із збереженням грошового та матеріального забезпечення. Тривалість такої щорічної додаткової відпустки визначається залежно від часу проходження служби в цих умовах та не може перевищувати 15 календарних днів.

Перелік місцевостей з особливими природними географічними, геологічними, кліматичними, екологічними умовами, військових посад, виконання обов'язків військової служби яких пов'язано з підвищенням нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням, ризиком для життя і здоров'я, а також порядок надання та тривалість щорічної додаткової відпустки залежно від часу проходження служби в зазначених умовах визначаються Кабінетом Міністрів України.

59. Військовослужбовцям Управління, які одночасно мають право на отримання щорічної додаткової відпустки, передбаченої абзацом першим пункту 58, та інших щорічних додаткових відпусток, передбачених законами України, щорічна додаткова відпустка із збереженням грошового та матеріального забезпечення надається за однією з підстав за вибором військовослужбовця.

60. Відпустки у зв'язку із закінченням вищих військових навчальних закладів особам, яким присвоєно перше офіцерське звання, надаються до направлення їх до місця проходження служби тривалістю 30 календарних днів. Ці відпустки зараховуються як щорічні основні відпустки за поточний рік.

61. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки надаються військовослужбовцям відповідно до Закону України «Про відпустки». Інші додаткові відпустки надаються їм на підставах та в порядку, визначених відповідними законами України.

У разі якщо Законом України «Про відпустки» або іншими законами України передбачено надання додаткових відпусток без збереження заробітної плати, такі

відпустки військовослужбовцям надаються без збереження грошового забезпечення.

62. Військовослужбовці-жінки Управління користуються всіма пільгами, передбаченими законодавчими актами України з питань соціального захисту жінок, охорони материнства і дитинства. Ці пільги поширюються на батьків з числа військовослужбовців, які виховують дітей без матері (у разі її смерті, позбавлення батьківських прав, на час перебування у лікувальному закладі та в інших випадках відсутності материнського піклування про дітей).

63. Відпустка за сімейними обставинами без збереження грошового забезпечення надається військовослужбовцю Управління у таких випадках:

1) укладення ним шлюбу – тривалістю до 10 календарних днів;

2) тяжкого стану здоров'я або смерті рідних по крові або по шлюбу:

а) дружини (чоловіка), батька (матері), вітчима (мачухи), сина (дочки), пасинка (падчерки), рідного брата (рідної сестри) військовослужбовця, батька (матері) подружжя або особи, на вихованні якої перебував військовослужбовець, – тривалістю до 7 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

б) інших рідних – тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

3) пожежі або іншого стихійного лиха, яке спіткало сім'ю військовослужбовця або осіб, зазначених у підпункті 2 цього пункту, – тривалістю до 15 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

4) в інших виняткових випадках, коли присутність військовослужбовця в сім'ї необхідна, за рішенням прямого начальника, уповноваженого начальником Управління державної охорони України, – тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад. Така відпустка може надаватися один раз протягом календарного року.

За рішенням прямого начальника, уповноваженого начальником Управління державної охорони України, військовослужбовцям можуть надаватися відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин без збереження грошового забезпечення загальною тривалістю не більш як 15 календарних днів на рік.

64. У зв'язку з хворобою військовослужбовця Управління йому надається відпустка для лікування із збереженням грошового та матеріального забезпечення на підставі висновку військово-лікарської комісії. Тривалість такої відпустки визначається характером захворювання. Загальний час безперервного перебування військовослужбовця в закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою не повинен перевищувати 4 місяців підряд (крім випадків, коли законодавством передбачено більш тривалі строки перебування на лікуванні).

Після закінчення встановленого часу безперервного перебування на лікуванні у закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою військовослужбовець підлягає огляду військово-лікарською комісією для вирішення питання про придатність його до військової служби.

Після видання наказу про звільнення військовослужбовця Управління з військової служби відпустка у зв'язку з хворобою йому не надається.

VII. Звільнення з військової служби

65. Звільнення військовослужбовців Управління з військової служби здійснюється:

а) у запас Служби безпеки України – осіб офіцерського складу, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли граничного віку перебування в запасі (крім осіб офіцерського складу, звільнених за службовою невідповідністю чи у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили); в запас у загальному порядку – осіб рядового, сержантського і старшинського складу, а також осіб офіцерського складу, звільнених за службовою невідповідністю чи у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили;

б) у відставку, якщо вони досягли граничного віку перебування у запасі або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби із зняттям з військового обліку.

Звільнення військовослужбовців Управління з військової служби здійснюється на підставах, передбачених пунктом 66 цього Положення, без зарахування в розпорядження начальника Управління державної охорони України.

Військовослужбовці Управління, які звільняються, направляються для проходження військово-лікарської комісії. У разі відмови військовослужбовця від проходження військово-лікарської комісії він письмово підтверджує своє рішення.

Рішення про звільнення з військової служби в запас або у відставку за підпунктами «а»), «в»), «г») пункту 66 цього Положення доводиться до відома військовослужбовців не пізніше ніж за два місяці перед поданням до звільнення. Безпосередні та прямі начальники проводять з ними особисті бесіди, про що робиться відповідний запис у листах бесід.

66. Контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці Управління, які проходять службу за контрактом, звільняються з військової служби:

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) за станом здоров'я – на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;

в) за віком – у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів – у разі неможливості їх використання на службі;

д) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

е) через службову невідповідність;

є) у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права обіймати певні посади;

ж) у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку;

з) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням військовослужбовця);

и) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

і) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, відповідно до якого військовослужбовця притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне

правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції»;

ї) у разі неможливості переведення на іншу посаду у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі.

67. Службова невідповідність військовослужбовця Управління може бути встановлена за результатами розгляду матеріалів атестаційною комісією на підставі:

накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця після попередження останнього про неповну службу відповідність;

через низькі морально-ділові, професійні якості військовослужбовця.

При цьому висновок атестаційної комісії щодо службової невідповідності військовослужбовця підлягає оцінці в сукупності з іншими матеріалами. Рішення щодо звільнення військовослужбовця приймає начальник Управління державної охорони України.

Звільнення з військової служби військовослужбовців Управління відповідно до підпункту «и» пункту 66 цього Положення здійснюється після розгляду матеріалів атестаційною комісією за наявності факту третього порушення військової дисципліни, якщо за попередні два військовослужбовця було притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Ураховуючи конкретні обставини і характер вчиненого військовослужбовцем Управління дисциплінарного порушення, друге порушення може розглядатися як систематичне невиконання умов контракту військовослужбовцем. У разі застосування підпункту «и» пункту 66 цього Положення важливе значення має ступінь тяжкості проступку, заподіяна ним шкода та обставини, за яких вчинено правопорушення.

68. Військовослужбовець Управління має право порушити перед начальником Управління державної охорони України клопотання про звільнення з військової служби згідно з підпунктом «з» пункту 66 цього Положення (у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням, якщо Управління порушує свої зобов'язання відповідно до пункту 2 контракту).

69. Військовослужбовець Управління, стосовно якого прийнято рішення з питання дострокового розірвання контракту за підпунктом «и» пункту 66 цього Положення (у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем), має право оскаржити це рішення у порядку, встановленому законодавством. Оскарження не припиняє виконання рішення начальника Управління державної охорони України, якщо інше не передбачено законом.

У разі незаконного звільнення з військової служби військовослужбовець, який проходить військову службу за контрактом, підлягає поновленню на військовій службі на попередній або за його згодою на іншій, не нижчій, ніж попередня, посаді.

У разі поновлення на військовій службі (посаді) період вимушеного прогулу зараховується військовослужбовцю до вислуги років (як у календарному, так і у пільговому обчисленні) та до терміну, встановленого для присвоєння чергового військового звання.

70. Військовослужбовці Управління, стосовно яких здійснюється кримінальне провадження, не підлягають звільненню з військової служби за підпунктами «е», «и» пункту 66 цього Положення до закриття кримінального провадження чи постановлення вироку судом, якщо підставами для звільнення є ті діяння військовослужбовців, стосовно яких здійснюється кримінальне провадження.

Військовослужбовці, які звільняються з військової служби у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади, у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, відповідно до якого військовослужбовця притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», у зв'язку із позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку чи через службу невідповідність, а також у разі неможливості переведення на іншу посаду у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі не направляються на обстеження військово-лікарською комісією і не підлягають звільненню з військової служби за станом здоров'я.

Військовослужбовці Управління, звільнені з військової служби у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, у разі його скасування в установленому порядку і закриття справи поновлюються на військовій службі.

71. Військовослужбовці Управління, які померли, загинули або визнані судом безвісно відсутніми або оголошені померлими, виключаються зі списків особового складу Управління наказом начальника Управління державної охорони України.

Виключення осіб, визнаних судом безвісно відсутніми або оголошених померлими, зі списків особового складу Управління здійснюється начальником Управління державної охорони України на підставі відповідного судового рішення.

72. Звільнення військовослужбовців Управління з військової служби здійснюється начальником Управління державної охорони України.

73. Особам офіцерського складу, прапорщикам (мічманам), старшим прапорщикам (старшим мічманам) Управління, які бездоганно прослужили на військовій службі 20 і більше років (у пільговому обчисленні), і тим, хто має особливі заслуги перед Україною, незалежно від вислуги років при звільненні в запас або у відставку наказом начальника Управління державної охорони України надається право носіння військової форми одягу, крім осіб, які звільняються з військової служби за підпунктами «е», «є», «ж», «и», «і» та «ї» пункту 66 цього Положення.

Днем звільнення військовослужбовців Управління з військової служби в запас або у відставку вважається день, з якого їх наказом по Управлінню виключено зі списків особового складу.

VIII. Особливості проходження військової служби військовослужбовцями, відрядженими до державних органів, установ і організацій

74. Особи офіцерського складу Управління за їх згодою можуть бути відряджені до державних органів, установ і організацій із залишенням на військовій службі.

Перелік посад у державних органах, установах та організаціях, які можуть бути заміщені військовослужбовцями, затверджується Президентом України.

75. Добір військовослужбовців для заміщення посад, зазначених у пункті 74 цього Положення, здійснюється начальником Управління державної охорони України або його заступниками разом з керівниками відповідних державних органів, установ і організацій.

До державних органів, установ, організацій із залишенням на військовій службі відряджаються тільки особи, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі, мають високі професійні, ділові та моральні якості, позитивно характеризуються по службі.

Рішення про відрядження приймається начальником Управління державної охорони України за погодженням із керівниками відповідних органів, установ і організацій.

76. За відрядженими військовослужбовцями Управління та членами їх сімей зберігаються всі гарантії та пільги, передбачені законодавством.

Призначення на посади військовослужбовців Управління, зазначених у пункті 75 цього Положення, здійснюється керівниками державних органів, установ і організацій.

Про призначення на посади та переміщення на інші посади відряджених військовослужбовців Управління державні органи, установи і організації інформують Управління.

Виплата посадових окладів, окладів за військовим званням, матеріальної допомоги, всіх видів надбавок та винагород, на які має право військовослужбовець Управління, а також преміювання відряджених військовослужбовців здійснюються за рахунок державних органів, установ і організацій, до яких вони відряджені, за розмірами, встановленими законодавством.

Виплата одноразової грошової винагороди за підтримання високої бойової готовності, зразкове виконання службових обов'язків і бездоганну військову дисципліну відрядженим військовослужбовцям Управління не здійснюється.

У разі повернення військовослужбовців до Управління і зарахування у розпорядження начальника Управління державної охорони України з дня повернення (але не раніше дня, до якого вони отримали грошове забезпечення або заробітну плату за останнім місцем роботи) і до призначення на посади, зарахування на навчання у навчальні заклади або звільнення грошове забезпечення виплачується за посадами, які вони займали в Управлінні до відрядження.

Відрядженим військовослужбовцям Управління, крім військовослужбовців вищого офіцерського складу, чергові військові звання присвоюються начальником Управління державної охорони України з урахуванням вимог цього Положення за клопотанням керівників державних органів, установ і організацій, до яких вони відряджені.

Військовослужбовцям Управління, у разі їх обрання на виборні посади, чергові військові звання присвоюються з урахуванням військових звань за посадами, на яких вони перебували до обрання.

77. Відряджені військовослужбовці Управління одержують за рахунок Управління належні види матеріального забезпечення (речове майно, продовольчий пайок, компенсації за них тощо) за нормами і в порядку, встановленими для відповідних категорій військовослужбовців за попереднім місцем їх служби, у підрозділі Управління.

78. Пенсійне забезпечення звільнених у запас або у відставку відряджених військовослужбовців Управління здійснюється на загальних підставах та в порядку, визначених законом.

IX. Особливості проходження військової служби у воєнний час

79. Військовослужбовці Управління проходять військову службу у воєнний час з урахуванням особливостей, передбачених цим Положенням та іншими нормативно-правовими актами.

80. У разі оголошення мобілізації:

а) військовослужбовці Управління продовжують проходити військову службу, за винятком військовослужбовців-жінок, які мають дітей віком до 16 років, якщо вони

не виявили бажання продовжувати службу. Військовозобов'язані, які перебувають на зборах, затримуються до особливого розпорядження. Накази про звільнення з військової служби військовослужбовців, не виключених на час оголошення мобілізації зі списків особового складу Управління, підлягають скасуванню, крім наказів про звільнення у відставку за станом здоров'я, а також наказів про звільнення у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади. Зазначені військовослужбовці приступають до виконання обов'язків за попередніми посадами, а якщо ці посади зайняті, використовуються за вказівками начальника Управління державної охорони України. Звільнення з військової служби у зв'язку із закінченням строку контракту припиняється до особливого розпорядження;

б) усі відпустки, за винятком відпусток у зв'язку з хворобою, вагітністю та пологами, для догляду за дитиною, припиняються, і військовослужбовці Управління, які перебувають у відпустках, зобов'язані негайно повернутися до місця служби;

в) військовозобов'язані прибувають до зазначених у мобілізаційних приписах або одержаних повістках пунктів у визначені строки;

г) військовослужбовці Управління, які перебувають на військовій службі та переміщуються на інші посади за штатами воєнного часу, а також військовозобов'язані, приписані до підрозділів Управління, приступають до виконання обов'язків за цими посадами відповідно до мобілізаційного призначення.

Особи, які не повернулися своєчасно без поважних причин з відпустки або не з'явилися після оголошення мобілізації до зазначених пунктів у визначені строки, несуть відповідальність згідно із законодавством.

81. Призов військовозобов'язаних на військову службу у зв'язку з мобілізацією та звільнення з військової служби у зв'язку з демобілізацією проводяться в порядку, визначеному Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

82. Рядовий, сержантський і старшинський склад Управління у воєнний час поповнюється особами з повною загальною середньою або професійно-технічною освітою, яким присвоєно військові звання рядового, сержантського і старшинського складу.

Військове звання прапорщика (мічмана) у воєнний час присвоюється:

а) особам рядового, сержантського і старшинського складу (крім прапорщиків (мічманів), старших прапорщиків (старших мічманів) з вищою, повною загальною середньою або професійно-технічною освітою та спеціальною підготовкою, призначеним на посади сержантського і старшинського складу;

б) жінкам з вищою, повною загальною середньою або професійно-технічною освітою та спеціальною підготовкою, призначеним на посади сержантського і старшинського складу.

Військове звання старшого прапорщика (старшого мічмана) присвоюється прапорщикам (мічманам), які прослужили не менше 3 місяців на посадах, що підлягають комплектуванню старшими прапорщиками (старшими мічманами) або офіцерами.

83. Військові звання рядового, сержантського і старшинського складу Управління у воєнний час присвоюються начальником Управління державної охорони України.

84. Офіцерський склад Управління у воєнний час поповнюється:

а) офіцерами запасу, які призиваються на військову службу в установленому законом порядку;

б) військовослужбовцями, які закінчили вищі військові навчальні заклади і яким присвоєно офіцерське звання;

в) офіцерами Збройних Сил України та інших військових формувань, переведеними в установленому порядку для проходження служби в Управління;

г) військовослужбовцями, призначеними на офіцерські посади, які успішно виконують обов'язки за цими посадами і яким присвоєно офіцерське звання;

д) жінками, які мають вищу освіту, що відповідає профілю службової діяльності, призваними або прийнятими на військову службу в Управління, яким присвоєно офіцерське звання.

85. Перше та чергові офіцерські звання військовослужбовцям Управління у воєнний час присвоюються від молодшого лейтенанта до полковника (капітана 1 рангу) включно начальником Управління державної охорони України.

86. Строки вислуги у військових званнях рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складів Управління у воєнний час обчислюються з розрахунку один місяць військової служби за три календарні місяці.

87. У воєнний час атестування офіцерів Управління проводиться в разі переміщення їх по службі в інші підрозділи Управління, а також на вимогу прямих начальників. Атестація затверджується безпосереднім начальником особи, яка підписала атестацію, але не нижче начальника відділу, без її розгляду атестаційною комісією.

Атестування осіб рядового, сержантського і старшинського складу Управління у воєнний час не проводиться.

88. У воєнний час у необхідних випадках військовослужбовцям Управління можуть надаватися відпустки на строк до 10 календарних днів:

особам офіцерського складу – начальником Управління державної охорони України;

іншим військовослужбовцям – прямими начальниками від начальника підрозділу Управління і вище.

89. У воєнний час лікування військовослужбовців Управління повинно бути закінчено у лікувальному закладі. У виняткових випадках на підставі висновку військово-лікарської комісії начальником Управління державної охорони України (а у разі виключення зі списків особового складу – начальником військово-лікувального закладу) військовослужбовцям може бути надана відпустка у зв'язку із хворобою тривалістю 30 календарних днів. Після закінчення цього строку за висновком військово-лікарської комісії відпустка у зв'язку із хворобою може бути продовжена на такий самий строк, а за відповідними медичними показаннями – продовжена ще раз. У цілому відпустка у зв'язку із хворобою не повинна перевищувати трьох місяців. Після закінчення відпустки у зв'язку із хворобою військово-лікарська комісія робить висновок про ступінь придатності військовослужбовця до військової служби.

90. Військовослужбовці Управління, визнані за станом здоров'я обмежено придатними до військової служби у воєнний час, можуть бути призначені на відповідні посади в підрозділи Управління, які не беруть участі у бойових діях. Військовослужбовці, які перебувають на військовій службі і визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби з виключенням із військового обліку,

підлягають звільненню у відставку за станом здоров'я, а визнані непридатними до військової служби з повторним медичним оглядом через 6 або 12 місяців звільняються в запас за станом здоров'я із зазначенням у наказі про звільнення про повторний медичний огляд після закінчення зазначених строків.

23. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків в Управлінні державної охорони України» від 16 грудня 2003 р. № 65 (витяги)

[...]

1. Загальні положення

1.1. Цей Порядок визначає порядок розслідування та обліку нещасних випадків, які сталися з військовослужбовцями УДО України під час проходження військової служби.

Дія цього Порядку не поширюється на нещасні випадки, що сталися з особами, які працюють за трудовими угодами.

1.2. Розслідування нещасних випадків, що сталися з військовослужбовцями, які перебували у відраженні за кордоном, проводиться згідно з цим Порядком, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

1.3. Терміни, що вживаються у даному Порядку:

службовий час – це час, починаючи з моменту приходу військовослужбовця на місце служби та до його виходу з місця служби;

дії в інтересах Управління державної охорони України – це дії військовослужбовця, які не входять до його посадових обов'язків.

Це може бути, наприклад, надання необхідної допомоги іншому військовослужбовцю, дії щодо попередження можливих аварій або рятування людей та майна Управління державної охорони України.

2. Нещасні випадки

2.1. Розслідуванню підлягають: раптові погіршення стану здоров'я, поранення, травми, у тому числі отримані внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострі захворювання, гострі отруєння та інші отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, також інші ушкодження, отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани та інші надзвичайні події), отруєнь, контакту з тваринами, комахами та іншими представниками фауни і флори, що призвели до звільнення військовослужбовця від служби за листком непрацездатності на один і більше робочих днів, а також випадки смерті військовослужбовців під час служби в УДО України (далі – нещасні випадки).

2.2. За висновками роботи комісії складається акт за формою Н-1 про нещасні випадки (додаток 1), що сталися з військовослужбовцями під час виконання службових обов'язків та обов'язків військової служби, у тому числі при перебуванні у відраженнях, а також ті, що сталися під час:

1) перебування на робочому місці, на території УДО України або в іншому місці при виконанні доручень та службових завдань протягом службового часу чи за

розпорядженням керівництва УДО України в неробочий час, під час відпустки, у вихідні та святкові дні;

2) вправ зі зброєю, приведення в порядок зброї, засобів захисту, одягу перед початком служби і після її закінчення, виконання правил особистої гігієни;

3) використання власного транспорту або транспорту фізичних осіб, за їх згодою, в інтересах УДО України з дозволу або за розпорядженням керівництва УДО України;

4) провадження дій в інтересах УДО України;

5) ліквідації аварій, пожеж та наслідків стихійного лиха на об'єктах і транспортних засобах УДО України;

6) проведення спортивних змагань і занять з фізичної підготовки згідно з планом службової підготовки;

7) прямування або повернення військовослужбовців зі служби, об'єктів обслуговування, оперативного забезпечення, місць проведення оперативно-розшукових заходів (відповідно до його посадових обов'язків) пішки, на громадському, власному транспортному засобі або на транспортному засобі, який належить УДО України, сторонній організації чи фізичній особі;

8) прямування до місця відрядження та в зворотному напрямку відповідно до завдання про відрядження;

9) надання УДО України шефської допомоги;

10) перебування на транспортному засобі або на його стоянці, на території, де здійснюється державна охорона, у тому числі під час змінного відпочинку, якщо причина нещасного випадку пов'язана з виконанням потерпілим службових обов'язків або дією на нього небезпечних чи шкідливих виробничих факторів або середовища;

11) прямування до (між) об'єкта(ми) обслуговування за затвердженими маршрутами або до будь-якого об'єкта за дорученням керівника;

12) прямування на службу або зі служби.

2.2.1. Випадки зникнення військовослужбовця під час виконання службових обов'язків розслідуються відповідно до цього Порядку. Якщо комісія з розслідування, виходячи з конкретних обставин, дійде висновку, що зникнення військовослужбовця пов'язане з можливістю нещасного випадку під час виконання службових обов'язків, УДО України відповідно до акта спеціального розслідування вправі визнати цей нещасний випадок пов'язаним з виконанням службових обов'язків.

2.2.2. Нещасні випадки, пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, вогнепальні поранення або вбивство військовослужбовця під час проходження військової служби незалежно від порушення кримінальної справи розслідуються відповідно до цього Порядку, крім випадків з'ясування потерпілим особистих стосунків, якщо з приводу цих дій є висновок компетентних органів.

2.2.3. Нещасні випадки, що сталися внаслідок захворювання, погіршення стану здоров'я військовослужбовців (серцевої недостатності, інсульту тощо), розслідуються відповідно до цього Порядку за умови, що погіршення стану здоров'я військовослужбовців сталося внаслідок впливу небезпечних чи шкідливих виробничих або психологічних факторів.

2.2.4. Нещасні випадки, що сталися з військовослужбовцями на території УДО України або в іншому місці служби під час перерви для відпочинку та харчування, а також під час перебування військовослужбовців на території підрозділів УДО Украї-

ни у зв'язку з проведенням службової наради, отриманням грошового забезпечення, проходження медичного огляду тощо, а також у випадках, пов'язаних з виконанням службових обов'язків військової служби, якщо буде встановлено факт впливу на потерпілого небезпечного чи шкідливого фактора чи середовища, пов'язаного зі службою.

2.3. За висновками роботи комісії з розслідування не складаються акти за формою Н-1 і не беруться на облік нещасні випадки, що сталися з військовослужбовцями:

1) під час використання ними з особистою метою транспортних засобів УДО України без дозволу керівництва УДО України, а також устаткування, механізмів, інструментів;

2) унаслідок отруєння алкоголем, наркотичними або іншими отруйними речовинами, а також унаслідок їх дії (асфіксія, інсульт, зупинка серця тощо) за наявності медичного висновку, якщо це не викликано застосуванням цих речовин у службовій діяльності чи порушенням вимог безпеки щодо їх зберігання і транспортування або якщо потерпілий, який перебував у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, був відсторонений від служби до настання нещасного випадку;

3) під час скоєння ними злочинів або адміністративних правопорушень у вільний від виконання службових обов'язків час, якщо ці дії зафіксовані і на них є офіційний висновок суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу;

4) у разі природної смерті, за винятком випадків, зазначених у п. 2.5 цього Порядку, або самогубства, що підтверджено висновками відповідних органів.

2.4. Якщо в результаті роботи комісії з розслідування прийнято рішення про нескладання акта за формою Н-1, тоді про такий нещасний випадок складається акт НТ (додаток 2).

2.5. Розслідування нещасних випадків, які не пов'язані з виконанням обов'язків військової служби, зі смертельним наслідком, групових нещасних випадків у разі смерті хоча б одного з потерпілих, нещасних випадків, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, а також нещасних випадків, які сталися внаслідок контакту зі зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами або дорожньо-транспортної пригоди, проводяться органом досудового розслідування.

2.6. Не проводяться розслідування нещасних випадків природної смерті, смерті від загального захворювання або самогубства, що підтверджено висновками судово-медичної експертизи та/або відповідною постановою про закриття кримінального провадження.

3. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків

3.1. Про кожний нещасний випадок військовослужбовець, який його виявив, або сам потерпілий повинні негайно повідомити безпосереднього начальника потерпілого чи іншу посадову особу (начальника групи, відділення, відділу, служби) підрозділу УДО України (далі – начальник підрозділу УДО України) і вжити заходів щодо надання необхідної допомоги потерпілому.

Начальник підрозділу УДО України, отримавши повідомлення про нещасний випадок з військовослужбовцем, зобов'язаний:

терміново організувати надання медичної допомоги потерпілому, у разі необхідності організувати доставку його до лікувально-профілактичного закладу;

довісти керівництву УДО України про те, що сталося. Якщо потерпілий є представником іншого підрозділу УДО України, повідомити начальника підрозділу УДО України, військовослужбовцем якого є потерпілий;

по змозі, зберегти до прибуття комісії з розслідування обстановку на місці нещасного випадку та устаткування у такому стані, у якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю та здоров'ю інших військовослужбовців і не призведе до більш тяжких наслідків), а також ужити заходів щодо недопущення подібних випадків.

В УДО України проведення розслідування нещасного випадку організовується після підтвердження факту ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку, який встановлює і засвідчує заклад охорони здоров'я.

Документом, який підтверджує ушкодження здоров'я особи, є листок непрацездатності чи довідка закладу охорони здоров'я.

Організація контролю за відповідними листками непрацездатності чи довідками закладу охорони здоров'я, які підтверджують факт ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку, покладається на Медичну службу УДО України.

3.2. В УДО України після отримання повідомлення про нещасний випадок (крім випадків, за якими проводиться спеціальне розслідування), з метою встановлення причин та інших обставин організовується розслідування, для проведення якого призначається комісія, до складу якої входять:

- спеціаліст з питань охорони праці УДО України (голова комісії);
- посадова особа підрозділу УДО України, у штаті якого перебуває потерпілий (окрім керівника підрозділу);
- посадова особа кадрового підрозділу УДО України;
- посадова особа Медичної служби УДО України;
- посадова особа підрозділу оперативного забезпечення охорони УДО України;
- посадова особа Інспекції УДО України.

За рішенням Начальника УДО України до складу комісії також може бути включено посадову особу юридичного підрозділу, інспекції, іншого підрозділу УДО України.

На час роботи комісії, у разі потреби, посадові особи, які ввійшли до її складу, звільняються від виконання обов'язків за займаною посадою, про що зазначається в наказі про призначення розслідування.

Безпосередній керівник потерпілого та посадова особа, яка відповідає за охорону праці на місці, де стався нещасний випадок, до складу комісії з розслідування не включаються.

Потерпілий має право знайомитись з матеріалами розслідування.

3.3. Комісія з розслідування нещасного випадку зобов'язана протягом десяти днів:

- 1) обстежити місце нещасного випадку, одержати пояснення свідків і осіб, які причетні до події, та одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо, скласти схеми місця події;
- 2) визначити відповідність умов і безпеки служби вимогам нормативно-правових актів про охорону праці;
- 3) з'ясувати обставини і причини, що призвели до нещасного випадку, визначити, пов'язаний чи не пов'язаний цей випадок зі службою;

4) визначити осіб, які допустили порушення нормативно-правових актів у сферах здійснення державної охорони та охорони праці, а також розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;

5) скласти акт розслідування нещасного випадку за формою Н-5 (додаток 3), а також акт за формою Н-1 або НТ і передати його на затвердження Начальнику УДО України.

До акта розслідування нещасного випадку за формою Н-5 (далі – акт розслідування нещасного випадку) додаються акт за формою Н-1 або НТ, пояснення свідків, потерпілого, а також, у разі потреби, витяги з експлуатаційної документації, схеми, фотографії та інші документи, що характеризують стан місця (устаткування, машини, апаратура тощо), а також медичний висновок про наявність в організмі потерпілого алкоголю, отруйних чи наркотичних речовин.

Нещасні випадки беруться на облік і реєструються в УДО України в журналі (додаток 4) спеціалістом з питань охорони праці УДО України або посадовою особою, на яку наказом Начальника УДО України покладені функції з питань охорони праці (якщо факт пов'язаний зі службою).

[...]

3.12. Загальний термін розслідування нещасного випадку становить десять діб, починаючи з наступного дня після його призначення. В окремих випадках з дозволу Начальника Управління цей термін може бути подовжено.

4. Спеціальне розслідування нещасних випадків

4.1. Спеціальному розслідуванню підлягають:

- 1) нещасні випадки зі смертельним наслідком;
- 2) групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше військовослужбовцями, незалежно від тяжкості ушкодження їх здоров'я;
- 3) випадки зникнення військовослужбовця під час виконання службових обов'язків.

4.2. Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок зі смертельним наслідком, а також зникнення військовослужбовця під час виконання ним службових обов'язків керівник підрозділу УДО України зобов'язаний негайно доповісти за підпорядкованістю керівництву УДО України.

4.3. Спеціальне розслідування нещасного випадку зі смертельним наслідком, групового нещасного випадку, випадку смерті військовослужбовця під час служби, а також у випадку зникнення військовослужбовця під час служби проводиться комісією, яка призначається наказом Начальника УДО України.

До складу комісії зі спеціального розслідування включаються:

- посадова особа зі складу керівництва УДО України, якому підпорядкований підрозділ УДО України, де стався нещасний випадок (голова комісії);
- спеціаліст з питань охорони праці УДО України;
- інші особи, визначені в пункті 3.2.

4.4. Спеціальне розслідування нещасних випадків проводиться не більше 10 робочих днів. В окремих випадках з дозволу Начальника Управління цей термін може бути подовжено.

[...]

24. Постанова Центральної виборчої комісії «Про затвердження Інструкції про забезпечення охорони та захисту адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Центральна виборча комісія» від 12 травня 2005 р. № 81

З метою вдосконалення охорони та захисту адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Центральна виборча комісія, керуючись статтями 10, 11 та 12 Закону України «Про Центральну виборчу комісію», Центральна виборча комісія постановляє:

1. Затвердити Інструкцію про забезпечення охорони та захисту адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Центральна виборча комісія (додається).

2. Керівникам Секретаріату Центральної виборчої комісії та Служби розпорядника Державного реєстру виборців забезпечити ознайомлення з цією Інструкцією працівників відповідно Секретаріату, патронатної служби Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців і виконання її вимог.

3. Цю постанову надіслати Управлінню державної охорони України.

4. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Центральної виборчої комісії від 3 лютого 2003 року № 9 «Про затвердження Інструкції щодо забезпечення охорони адміністративного будинку та службових приміщень Центральної виборчої комісії».

Додаток

**ІНСТРУКЦІЯ
про забезпечення охорони та захисту
адміністративного будинку і службових приміщень,
в яких розміщена Центральна виборча комісія**

I. Загальні положення

1. Інструкція про забезпечення охорони та захисту адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Центральна виборча комісія (далі – відповідно Інструкція, Комісія), встановлює:

1) порядок організації охорони та захисту адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Комісія, а також її майна, що належить їй на праві оперативного управління, за адресами: пл. Лесі Українки, 1 та вул. Туполева, 12 (автогосподарство Комісії);

2) порядок здійснення системи правових, організаційних та технічних заходів щодо забезпечення пропускового режиму до службових приміщень Комісії працівників Секретаріату, патронатної служби Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців (далі – Служба розпорядника Реєстру), інших осіб, які прибули до Комісії за службовою необхідністю, відвідувачів, а також пропуску службового автотранспорту на територію внутрішнього двору адміністративного будинку та на територію автогосподарства Комісії, внесення (винесення) та ввезення (вивезення) матеріальних цінностей.

2. Охорона та захист адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Комісія, а також автогосподарства Комісії, забезпечення безпеки осіб, щодо яких здійснюється державна охорона під час їх перебування в адміністратив-

ному будинку, здійснюються підрозділом охорони (Служба комендатури) у складі озброєних військовослужбовців Управління державної охорони України в порядку, встановленому Законом України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», військовими статутами, іншими прийнятими відповідно до них нормативними актами та цією Інструкцією.

3. Підрозділ охорони (Служба комендатури) знаходиться на першому поверсі адміністративного будинку за адресою: пл. Лесі Українки, 1.

Пост вказаного підрозділу охорони знаходиться за адресою: вул. Туполева, 12.

4. Координація дій підрозділу охорони (Служби комендатури) щодо забезпечення і додержання режиму на об'єктах охорони здійснюється Головою Комісії, керівниками Секретаріату Комісії та Служби розпорядника Реєстру через начальника Управління державної охорони України.

5. Підрозділ охорони (Служба комендатури) забезпечується Секретаріатом Комісії за дорученням Голови Комісії необхідною комп'ютерною та оргтехнікою, обладнанням і зв'язком у встановленому порядку, за рахунок коштів, передбачених на утримання Комісії.

6. Усі заходи щодо обладнання, встановлення технічних засобів на постах охорони здійснюються відповідно до розпорядження Голови Комісії, за попереднім клопотанням начальника Управління державної охорони України.

II. Порядок допуску на об'єкти охорони

1. Вхід до службових приміщень Комісії здійснюється через центральний під'їзд з площі Лесі Українки та через 9-й під'їзд з внутрішнього двору адміністративного будинку.

2. В'їзд службового автотранспорту Комісії на територію внутрішнього двору адміністративного будинку здійснюється через ворота з вулиці Кутузова. Стоянка персональних службових автомобілів Голови Комісії, заступників Голови Комісії, секретаря Комісії, членів Комісії здійснюється на території внутрішнього двору біля 9-го під'їзду адміністративного будинку.

3. Автомобілі інших підприємств, організацій та установ в'їжджають на територію внутрішнього двору адміністративного будинку лише у разі виробничої необхідності з дозволу Голови Комісії, заступників Голови Комісії, секретаря Комісії, членів Комісії, керівника Секретаріату Комісії.

4. Автомобілі телерадіокомпаній та інших засобів масової інформації в'їжджають на територію внутрішнього двору адміністративного будинку лише у разі проведення відповідних публічних заходів з дозволу секретаря Комісії за списком, наданим відділом взаємодії із засобами масової інформації Секретаріату Комісії.

5. В'їзд службового автотранспорту Комісії та вхід працівників і відвідувачів на територію автогосподарства Комісії здійснюється через ворота з вулиці Туполева. Автомобілі інших підприємств, організацій та установ в'їжджають на територію автогосподарства Комісії лише у разі виробничої необхідності з дозволу начальника або головного механіка автогосподарства Комісії.

6. Під час проходження через пости охорони обов'язково пред'являються документи, що посвідчують особу (паспорт, службове посвідчення тощо).

7. Без пред'явлення службового посвідчення та без контролю на безпеку через пости охорони в будь-який час проходять:

особи, щодо яких здійснюється державна охорона Управлінням державної охорони України;

Голова Центральної виборчої комісії;
заступники Голови Центральної виборчої комісії;
секретар Центральної виборчої комісії;
члени Центральної виборчої комісії;
керівник Секретаріату Центральної виборчої комісії;
керівник Служби розпорядника Реєстру;
начальник Управління державної охорони України та його заступники.

Без обмежень у часі та днях за посвідченням народного депутата України проходять народні депутати України діючого скликання.

8. За службовими посвідченнями або тимчасовою перепусткою встановленого зразка з 8 до 20 години через пости охорони проходять:

З Верховної Ради України та її Апарату:

Керівник Апарату Верховної Ради України, його заступники;
Керуючий справами Верховної Ради України, його заступники;
керівники головних управлінь, управлінь та відділів Апарату Верховної Ради

України, їх заступники;

працівники Першого відділу Апарату Верховної Ради України,

Секретаріату Голови Верховної Ради України та Головного управління документального забезпечення.

Із Секретаріату Президента України:

перші заступники, заступники Глави Секретаріату Президента України;

перший помічник, радники, помічники, наукові консультанти Президента України;

керівники головних служб, департаментів, груп, управлінь, відділів, їх заступники.

З Кабінету Міністрів України та його Секретаріату:

віце-прем'єр-міністри України;

міністри;

Міністр Кабінету Міністрів України, його заступники;

керівник служби Прем'єр-міністра України;

прес-секретар Прем'єр-міністра України, керівник прес-служби Кабінету Міністрів України;

радники та помічники Прем'єр-міністра України;

керівники служб віце-прем'єр-міністрів України;

директори департаментів Секретаріату Кабінету Міністрів України;

керівники управлінь, відділів Секретаріату Кабінету Міністрів України, їх заступники.

З органів судової влади:

заступники Голови Конституційного Суду України, судді Конституційного Суду України;

заступники Голови Верховного Суду України, судді Верховного Суду України;

Голова Державної судової адміністрації України та його заступники;

заступники Голови Вищого господарського суду України, судді Вищого господарського суду України;

заступники Голови Вищого адміністративного суду України, судді Вищого адміністративного суду України.

З інших центральних органів виконавчої влади та державних установ:

Голова Правління Національного банку України, його заступники;

Голова Рахункової палати України та його заступники;

Голова Служби безпеки України та його заступники;

Голова Фонду державного майна України, його заступники;

начальник Головного управління державної служби України, його заступники;

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

заступники міністрів;

голови державних комітетів України, їх заступники;

Голова Антимонопольного комітету України, його заступники;

Голова Державної комісії України з цінних паперів та фондового ринку, його заступники;

Голова Державної митної служби України, його заступники;

Голова Державної податкової адміністрації України, його заступники;

Голова Національної комісії регулювання електроенергетики, його заступники;

Голова Державного департаменту України з виконання покарань, його заступники;

Надзвичайні і Повноважні Посли України в іноземних державах;

заступники Генерального прокурора України;

члени Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення;

офіцери фельдзв'язку МВС України, які обслуговують центральні органи державної влади і перебувають при виконанні службових обов'язків.

З місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування:

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, його заступники;

голови обласних рад, Київський та Севастопольський міські голови;

заступники голів обласних, Київської та Севастопольської міських рад;

Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, його заступники;

голови обласних, Севастопольської міської державних адміністрацій;

заступники голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Члени виборчих комісій з виборів Президента України, народних депутатів України, комісій з всеукраїнського референдуму:

голова, заступник голови, секретар та члени виборчої комісії Автономної Республіки Крим;

голови, заступники голів, секретарі територіальних виборчих комісій з виборів Президента України, окружних виборчих комісій з виборів народних депутатів України, комісій Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських комісій з всеукраїнського референдуму.

9. Працівники Секретаріату, патронатної служби Комісії, Служби розпорядника Реєстру входять до адміністративного будинку через 1 та 9-й під'їзди.

10. Відвідувачі входять до адміністративного будинку через 1-й під'їзд. Вхід громадян, які записалися на особистий прийом до членів Комісії, здійснюється за попереднім замовленням за умови пред'явлення ними документа, що посвідчує їх особу.

Представники засобів масової інформації входять до адміністративного будинку через 1-й під'їзд за попереднім узгодженням із завідуючим відділом взаємодії із засобами масової інформації Секретаріату Комісії за умови пред'явлення картки акредитації та документа, що посвідчує їх особу (якщо картка не містить конкретних відомостей про особу), або згідно зі списком, затвердженим секретарем Комісії за поданням завідуючого відділом взаємодії із засобами масової інформації Секретаріату Комісії.

11. Допуск осіб без громадянства на об'єкти охорони здійснюється у тому ж порядку, що і громадян України.

12. Режим роботи під'їздів:

1-й – з 7 до 22 години;

9-й – з 8 до 21 години.

13. Працівники Секретаріату, патронатної служби Комісії, Служби розпорядника Реєстру мають право входу до службових приміщень Комісії в робочі дні з 8 до 22 години за умови пред'явлення співробітнику охорони службового посвідчення або тимчасової перепустки встановленого зразка.

14. У разі втрати працівником Секретаріату, патронатної служби, автогосподарства Комісії, працівником Служби розпорядника Реєстру службового посвідчення або тимчасової перепустки він зобов'язаний негайно повідомити про це своєму безпосередньому керівникові та співробітнику охорони.

15. Дублікат службового посвідчення або тимчасової перепустки видається працівникові на підставі письмового дозволу Голови Комісії.

16. Особи, які залучаються для виконання відповідних робіт на договірних умовах, допускаються до службових приміщень Комісії з дозволу Голови Комісії, в разі його відсутності – заступника Голови Комісії, секретаря Комісії, за списками, наданими керівником Секретаріату Комісії, керівником Служби розпорядника Реєстру або їх заступниками. Ці особи мають право знаходитися і працювати лише в приміщеннях, зазначених у письмових заявках.

На кожний день проведення таких робіт до підрозділу охорони (Служби комендатури) начальником управління господарського та матеріально-технічного забезпечення Секретаріату Комісії, начальником відповідного структурного підрозділу Служби розпорядника Реєстру або їх заступниками подається заявка, в якій зазначаються вид робіт, місце та час їх виконання, прізвища залучених осіб.

17. У вихідні, неробочі та святкові дні право входу до адміністративного будинку мають:

- заступник керівника Секретаріату Комісії;
- заступник керівника Служби розпорядника Реєстру;
- працівники патронатної служби Комісії;
- начальники управлінь, їх заступники, завідуючі відділами Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Реєстру та заступники завідуючих відділами Секретаріату Комісії.

Відповідно до списків чи графіків роботи, затверджених керівниками відповідних структурних підрозділів, за погодженням з начальником Служби комендатури право входу до адміністративного будинку у вихідні, неробочі та святкові дні мають працівники структурних підрозділів Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Реєстру, регіональних представництв Комісії.

18. Подавати замовлення на вхід до адміністративного будинку, службових приміщень, в яких розміщена Комісія, мають право: Голова Комісії, заступники Голови Комісії, секретар Комісії та члени Комісії, керівник Секретаріату Комісії, керівник Служби розпорядника Реєстру, радники, помічники Голови Комісії, завідуючий відділом взаємодії із засобами масової інформації Секретаріату Комісії, працівники приймальні Голови Комісії, а також помічники заступників Голови Комісії, секретаря Комісії, членів Комісії за їх дорученням.

19. У робочі дні з 9 до 17 години 45 хвилин замовлення на вхід відвідувачів Комісії подаються через бюро перепусток, а у вихідні, неробочі та святкові дні – через чергового підрозділу охорони (Служби комендатури).

20. Замовлення на вхід до приймальні Голови Комісії мають право подавати:

- Голова Комісії;

- радники та помічники Голови Комісії за дорученням або погодженням Голови Комісії;

- працівники приймальні Голови Комісії;

- начальник відділу особистої охорони Голови Комісії та його заступник.

21. Матеріальні цінності (устаткування, майно, інвентар, друкована продукція, продукти харчування тощо) вносяться (ввозяться) до приміщень Комісії за накладними постачальників та заявками керівників структурних підрозділів Секретаріату Комісії та Служби розпорядника Реєстру в супроводі їх представників, до яких прибув вантаж, а виносяться (вивозяться) за матеріальними перепустками встановленого зразка або з письмового дозволу Голови Комісії, заступників Голови Комісії, секретаря Комісії щодо майна, що знаходиться у віданні Комісії.

22. Внесення (винесення) та ввезення (вивезення) матеріальних цінностей здійснюються за попередніми заявками до підрозділу охорони (Служба комендатури) матеріально відповідальними працівниками з відповідними записами на постах охорони, через які переміщуються цінності.

При цьому співробітник охорони має право перевірити відповідність майна, що вивозиться (виноситься), майну, зазначеному в дозволі на його вивезення (винесення).

23. Право підписувати матеріальні перепустки та подавати заявку черговому Служби комендатури на внесення (ввезення) матеріальних цінностей до приміщень Комісії та їх винесення (вивезення) надається посадовим особам згідно зі списком, затвердженим Головою Комісії (зразки підписів посадових осіб передаються підрозділу охорони (Службі комендатури)).

III. Порядок допуску на об'єкти охорони іноземців

1. Правом замовлення перепустки на вхід до службових приміщень Комісії іноземців користуються Голова Комісії, заступники Голови Комісії, секретар Комісії та члени Комісії.

2. Для пропуску іноземців (крім осіб, які мають картку акредитації) до приміщень Комісії відповідальні за прийом особи передають до підрозділу охорони (Служби комендатури) письмову заявку, в якій зазначаються мета зустрічі, список осіб, які будуть присутні на зустрічі з іноземної сторони, їх посади, наявність дипломатичного імунітету, орієнтовний час їх перебування в приміщеннях Комісії, номери кабінетів (кімнат) або залів, у яких проводитимуться зустрічі.

3. Особи, відповідальні за прийом іноземців, зустрічають їх на вході до приміщення Комісії і супроводжують до місця, де має відбутися зустріч, а після закінчення зустрічі проводять до виходу з адміністративного будинку.

4. Давати дозвіл на вхід іноземців до приміщень Комісії з валізами, пакетами та сумками великих розмірів, кіно- і фотоапаратурою мають посадові особи, зазначені в пункті 1 цього Розділу.

5. Огляд іноземців та перевірка їх речей на наявність зброї, вибухівки, спеціальної техніки, отруйних та радіоактивних речовин тощо здійснюються за допомогою технічних засобів співробітниками підрозділу охорони (Служби комендатури) відповідно до законодавства України.

6. Не підлягають огляду іноземці, на яких поширюється дипломатичний імунітет.

IV. Повноваження військовослужбовців підрозділу охорони

1. Військовослужбовці Управління державної охорони України відповідно до статті 18 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», зокрема, мають право:

- вимагати від громадян додержання режиму, встановленого на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона;

- затримувати осіб, які несанкціоновано проникли або намагаються проникнути на об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати в установленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, які є при них, транспортних засобів, на яких вони прибули, і передавати їх іншим правоохоронним органам для встановлення обставин несанкціонованого проникнення на об'єкт;

- тимчасово обмежувати або забороняти під час здійснення охоронних заходів рух транспортних засобів та пішоходів на прилеглий до адміністративного будинку території, не допускати громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, що охороняються, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх.

2. Військовослужбовці Управління державної охорони України під час здійснення охорони адміністративного будинку і службових приміщень, в яких розміщена Комісія, відповідно до статті 17 Закону України «Про державну охорону органів державної влади та посадових осіб» зобов'язані захищати та поважати конституційні права і свободи людини і громадянина, бути зразком високої культури, скромності та витримки.

3. За вчинені правопорушення військовослужбовці Управління державної охорони України несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність згідно із законом.

V. Загальні умови режиму в адміністративному будинку, в якому розміщена Комісія

1. Службове посвідчення або інший документ, що посвідчує особу, пред'являються військовослужбовцю підрозділу охорони (Служби комендатури) на вході до адміністративного будинку та на виході з нього в розгорнутому вигляді.

2. Усі громадяни, які проходять через пости охорони, та їх речі підлягають обов'язковій перевірці і огляду технічними засобами охорони, за винятком осіб, визначених чинним законодавством та пунктами 7, 8 Розділу II цієї Інструкції.

3. Перебування в приміщеннях Комісії осіб зі зброєю незалежно від посади чи рангу забороняється. Виняток становлять військовослужбовці Управління держав-

ної охорони України та офіцери фельдзв'язку Міністерства внутрішніх справ України, закріплені за Комісією, під час виконання ними службових обов'язків.

4. Особи з відео- та фотознімальною, звукозаписувальною та звукопідсилювальною апаратурою для проведення робіт у приміщеннях Комісії допускаються за списками, затвердженими Головою Комісії, в разі його відсутності – заступником Голови Комісії або секретарем Комісії.

5. Зйомки в службових приміщеннях Комісії, крім зали засідань та приміщення прес-центру, проводяться лише з дозволу Голови Комісії, в разі його відсутності – заступника Голови Комісії, секретаря Комісії, в присутності працівника відділу взаємодії із засобами масової інформації Секретаріату Комісії.

6. Вхід до адміністративного будинку, в якому розміщена Комісія, з валізами та великогабаритними пакетами дозволяється працівникам фельдзв'язку, а стороннім особам – з дозволу Голови Комісії, заступників Голови Комісії, секретаря Комісії, членів Комісії, керівника Секретаріату Комісії, керівника Служби розпорядника Реєстру.

7. Після закінчення робочого дня працівники, відповідальні за службові приміщення, повинні перевірити зачинення вікон у них, відключення від електромережі технологічної апаратури та побутових електроприладів, вимкнення освітлювальних приладів.

8. Приміщення, які знаходяться під охоронною сигналізацією, після закінчення робочого дня опечатуються та здаються під охорону, а ключі від них в опечатаному вигляді передаються черговому Служби комендатури.

Про здачу під охорону та зняття з охорони приміщення, а також здачу та отримання ключів від нього робиться відповідний запис у журналі, який ведеться Службою комендатури.

9. Приміщення розпечатуються після перевірки цілісності печатки та замків на вхідних дверях.

Списки осіб, яким надано право знімати з охорони приміщення та отримувати ключі від цих приміщень, затверджуються Головою Комісії за поданням керівника Секретаріату Комісії, керівника Служби розпорядника Реєстру. Співробітнику охорони забороняється видавати ключі від цих приміщень працівникам, прізвища яких не внесено до цих списків.

10. Особи, які порушують порядок здачі під охорону приміщень, що знаходяться під охоронною сигналізацією, несуть дисциплінарну відповідальність.

11. У разі виявлення порушення цілісності печатки або замка на вхідних дверях службового приміщення їх відчиняє комісія, яку очолює керівник структурного підрозділу, що розміщується у цьому приміщенні. До складу комісії включається представник підрозділу охорони (Служба комендатури). Про факт розпечатування приміщення комісією складається акт, який затверджується Головою Комісії, а в разі його відсутності – заступником Голови Комісії.

12. У разі виявлення відсутності майна або його пошкодження працівник, який розпечатав службове приміщення, повинен негайно повідомити про це свого безпосереднього керівника та співробітника охорони.

13. Прибирання службових приміщень та приміщень загального користування проводиться з 6 до 14 години. Порядок прибирання службових приміщень узгоджується працівниками, відповідальними за приміщення, та технічними працівниками

управління господарського і матеріально-технічного забезпечення Секретаріату Комісії.

14. Члени Комісії, керівник Секретаріату та його заступник, працівники Секретаріату, патронатної служби та регіональних представництв Комісії зобов'язані утримувати службові приміщення і майно, яке в них знаходиться, в належному технічному та санітарному стані; дотримуватися правил безпеки під час роботи з технологічним обладнанням та побутовими електроприладами, а також правил пожежної безпеки; сприяти охороні приміщень та майна, запобігати його руйнуванню або розкраданню.

15. Вносити на територію об'єктів охорони вогнебезпечні речі (предмети), олійні та нітрофарби, речовини з різким запахом, а також отрутохімікати допускається з дозволу начальника управління господарського та матеріально-технічного забезпечення Секретаріату Комісії, його заступника за погодженням з начальником Служби комендатури або його заступниками.

16. У разі аварії, виходу з ладу технічних комунікацій адміністративного будинку підрозділом охорони (Службою комендатури) допускаються до службових приміщень Комісії працівники міських комунальних служб за погодженням з Головою Комісії, в разі його відсутності – заступником Голови Комісії або секретарем Комісії.

17. Під час проведення засідань, зустрічей, нарад, прес-конференцій та інших заходів Комісії їх учасники, за винятком членів Комісії, працівників Секретаріату, патронатної служби та регіональних представництв Комісії, допускаються до службових приміщень Комісії за списками, затвердженими Головою Комісії, в разі його відсутності – заступником Голови Комісії або секретарем Комісії.

VI. Режим роботи бюро перепусток

Бюро перепусток знаходиться на першому поверсі адміністративного будинку за адресою: площа Лесі Українки, 1 (1-й під'їзд), працює в робочі дні з 9 до 17 години 45 хвилин.

25. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Порядку забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона у місцях постійного та тимчасового перебування» від 27 травня 2011 р. № 210

1. Цей Порядок розроблено відповідно до вимог статей 11–15 і 18 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», статті 21 Закону України «Про інформацію», статей 12–15-1 Закону України «Про міліцію», статті 26-1 Закону України «Про дорожній рух», Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Дисциплінарного статуту Збройних Сил України й Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона.

2. Цим Порядком визначаються режим та здійснення контролю на безпеку транспортних засобів, вантажу й інших речей, а також особистого контролю на безпеку громадян під час проведення охоронних заходів військовослужбовцями Управління державної охорони України (далі – УДО України).

3. Цей Порядок є обов'язковим для виконання підприємствами, установами й організаціями всіх форм власності, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства.

4. Терміни, що вживаються у цьому Порядку, мають таке значення:

безпека особи, щодо якої здійснюється державна охорона, – захищеність особи, щодо якої здійснюється державна охорона, від посягань, процесів та явищ природного, техногенного та іншого характеру, що загрожують її життю, здоров'ю й іншим життєво важливим інтересам, пов'язаних з виконанням цією особою посадових повноважень, її суспільної діяльності;

безпека об'єкта – захищеність об'єкта, щодо якого здійснюється державна охорона, від посягань, процесів та явищ природного, техногенного та іншого характеру, що загрожують безпеці осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, або нормальному функціонуванню державних органів та інших організацій, розташованих на території цього об'єкта;

заборонені для пронесення (провезення) речі – зброя, боєприпаси, вибухові речовини та пристрої, отруйні, радіаційні й легкозаймисті речовини, спеціальні засоби та інші небезпечні для життя й здоров'я предмети (колюче-ріжучі тощо) і речовини, які можуть бути використані для вчинення диверсійно-терористичного акту, посягання на честь та гідність посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, виклику масових заходів, які порушують громадський порядок та можуть призвести до непередбачених наслідків, або речі, які викликають підозру, тощо;

евакуація транспортних засобів – заходи з переміщення транспортних засобів;

контроль на безпеку – заходи щодо запобігання пронесенню (провезенню) до режимної території заборонених речей та їх розміщення в ній;

місця постійного перебування – об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» та актів Президента України;

місця тимчасового перебування – територія (або її частина) підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремі будівлі, ділянки місцевості, акваторії, траси проїзду, транспортні засоби, де тимчасово перебувають (або перебуватимуть) посадові особи, щодо яких здійснюється державна охорона;

об'єкти охорони:

особи, щодо яких здійснюється державна охорона;

будівлі, споруди та прилеглі до них території й акваторії, визначені згідно із Законом України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб». До об'єктів охорони належать ділянки місцевості, площі, вулиці, будівлі й споруди, траси проїзду, транспортні засоби, де тимчасово перебувають особи, щодо яких здійснюється державна охорона, у тому числі під час проведення міжнародних, масових, суспільно-політичних й інших заходів;

огляд – технологічний процес контролю на безпеку, у тому числі із застосуванням спеціальних технічних та інших засобів, призначених для виявлення заборонених для пронесення (провезення) речей;

оперативно-технічний контроль – діяльність, направлена на виявлення загроз життю й здоров'ю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, яка здійснюється за допомогою технічних засобів;

охорона – узгоджені за ціллю, місцем та часом безперервні дії військовослужбовців УДО України та співробітників інших правоохоронних органів, які здійснюються з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

охоронний захід – комплекс заходів з метою забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, в місцях їх постійного та тимчасового перебування, а також під час пересування;

перевірка документів – дослідження військовослужбовцями УДО України паспортного та інших документів фізичних осіб, які допускаються на режимну територію або перебувають на ній, з метою встановлення їх дійсності та приналежності відповідній особі, а також дослідження документів, що стосуються транспортних засобів, вантажів;

пост охорони (пост оперативного наряду) – усе доручене майно для охорони та оборони військовослужбовцю УДО України, а також місце або ділянка місцевості, на якій він виконує свої обов'язки. До постів також належать об'єкти та ділянки місцевості, що їх охороняють військовослужбовці УДО України, на яких встановлено технічні засоби охорони або є вартові (службові) собаки;

режим – сукупність правил, що визначають відповідний порядок проходу, перебування та поведінку громадян, проїзду транспортних засобів, руху безпілотних повітряних суден, пронесення й провезення речей у місця постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, а також заходи щодо реалізації зазначених правил;

режимна територія – місця постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, де встановлюється та підтримується відповідний режим;

речі – майно фізичних та юридичних осіб;

спеціальний режим – додаткові заходи з обмеження допуску та перебування на режимній території, пов'язані з посиленням вимог до контролю на безпеку;

спеціальний транспортний засіб – наземний, водний, повітряний механічний пристрій, призначений для перевезення посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів;

траса проїзду – визначена ділянка місцевості за маршрутом руху спеціального транспортного засобу з посадовою особою, щодо якої здійснюється державна охорона.

5. У місцях постійного перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, керівниками органів, установ і організацій, які їм підпорядковуються, розробляються і погоджуються з УДО України інструкції, згідно з якими у цих місцях встановлюється режим.

6. У місцях тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, режим встановлюється УДО України.

7. Режим запроваджується з метою запобігання:

проникненню на об'єкти охорони (режимну територію) сторонніх осіб; відвідуванню особами всупереч встановленим правилам об'єктів охорони (режимної території);

пронесенню (провезенню) до режимної території заборонених речей та їх розміщення в ній.

8. Для підтримання встановленого режиму на об'єкті охорони (режимній території) призначаються пости охорони, які в разі необхідності обладнуються технічними засобами охорони та контролю на безпеку, засобами зв'язку тощо.

9. Під час здійснення державної охорони військовослужбовцями УДО України визначається режимна територія.

На режимній території може встановлюватися спеціальний режим.

Спеціальний режим встановлюється у разі:

наявної інформації щодо можливості вчинення диверсійного або терористичного акту;

наявної інформації щодо загрози життю та здоров'ю посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

масових порушень громадського порядку;

на період введення надзвичайного та військового стану.

На режимній території в разі встановлення спеціального режиму вводяться додаткові обмеження прав у вигляді контролю на безпеку усіх громадян.

10. Місця постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, повинні відповідати протипожежним, санітарно-гігієнічним, екологічним, радіаційним, протиепідемічним, побутовим та іншим вимогам, за дотримання яких відповідають посадові особи, у користуванні яких ці місця перебувають. Контроль за дотриманням зазначених вимог має право здійснювати УДО України. З цією метою відповідні посадові особи, у користуванні яких перебувають зазначені місця, надають до УДО України необхідні відомості для здійснення державної охорони.

11. Допуск громадян у місця постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, проводиться після проходження такими громадянами контролю на безпеку.

12. Забороняється допуск громадян до режимних територій:

у стані сп'яніння (алкогольного чи наркотичного), у вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль;

з тваринами, окрім випадків, коли це неспеціалізований захід (виставки тварин тощо).

13. На вході до режимних територій обладнуються пункти пропуску (пости охорони) для проведення контролю на безпеку.

14. Контроль на безпеку в місцях постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, запроваджується для запобігання доставці до режимної території та наявності в ній заборонених для пронесення (провезення) речей. Перелік таких речей може змінюватись та доповнюватись за обґрунтованим рішенням УДО України для кожного охоронного заходу окремо залежно від умов його проведення.

15. Контроль на безпеку проходять громадяни, які допускаються до режимної території, у зв'язку з чим вони зобов'язані подати для огляду всі речі, що проносяться (провозяться) ними на цю територію. Огляд громадян проводиться в межах, достатніх для виявлення заборонених до пронесення (провезення) речей. Від контролю на безпеку звільняються посадові особи, щодо яких здійснюється державна охорона, народні депутати України, дипломатичні агенти (глава представництва або член дипломатичного персоналу представництва, особи, які мають дипломатичний ранг)

під час вчинення ними офіційних дій, інші особи, яким у законному порядку надано право на безперешкодний прохід. При цьому у зазначених осіб (за винятком посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона) перевіряються документи, що підтверджують обіймання ними саме тих посад, які надають право безперешкодного проходу. Для інших осіб контроль на безпеку є обов'язковим.

16. Контроль на безпеку здійснюється військовослужбовцями УДО України або військовослужбовцями й працівниками правоохоронних та інших державних органів, якщо вони залучені УДО України для виконання цих завдань, згідно з чинним законодавством.

Огляд речей здійснюється в присутності їх власників (чи відповідальних за ці речі осіб).

У разі виявлення в режимній території будь-яких речей, належність яких невідома (у тому числі залишених), вони оглядаються за відсутності їх власника або користувача.

17. Особи, окрім визначених у пункті 15 цього Порядку, які мають при собі заборонені для пронесення (провезення) речі або ухиляються від контролю на безпеку й відмовляються подати для огляду речі, що ними проносяться (провозяться), до режимної території не допускаються незалежно від наявності в них відповідних документів (посвідчень, перепусток, запрошень, квитків тощо).

Виявлені заборонені для пронесення (провезення) речі можуть бути прийнятими УДО України або адміністрацією об'єкта на тимчасове (на період проведення охоронного заходу) зберігання.

18. У разі незаконного проникнення або намагання проникнути до режимної території, скоєння особою злочину чи адміністративного правопорушення, порушення встановленого режиму, виявлення в особі вогнепальної зброї, спеціальних засобів та інших речей, на зберігання (носіння) яких потрібний відповідний дозвіл, а він відсутній або недійсний, військовослужбовці УДО України мають право затримувати таких осіб з подальшою передачею їх відповідним правоохоронним органам.

19. Військовослужбовці УДО України під час виконання завдань із забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона у місцях їх постійного та тимчасового перебування, мають право:

вимагати від громадян України, іноземців та осіб без громадянства додержання режиму, встановленого на об'єктах охорони (режимній території);

тимчасово затримувати осіб, які, порушуючи встановлений режим, проникли чи намагаються проникнути на об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, або до режимної території; здійснили або здійснюють правопорушення в місцях постійного чи тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона; не виконують законних вимог військовослужбовців УДО України; перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд речей, які є при них, транспортних засобів, на яких вони прибули, й передавати їх іншим правоохоронним органам;

спільно з відповідними підрозділами міліції тимчасово обмежувати або забороняти під час здійснення охоронних заходів рух транспортних засобів та пішоходів на вулицях і дорогах під час проїзду автомобільним транспортом Президента України,

Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, а також глав іноземних держав, парламентів і урядів, керівників міжнародних міжурядових організацій та іноземних делегацій, які перебувають в Україні з офіційним візитом;

не допускати громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх;

використовувати транспортні засоби, що належать органам державної влади України, підприємствам, установам, організаціям і громадянам (крім транспортних засобів, що належать дипломатичним представництвам іноземних держав і міжнародним організаціям, а також спеціального призначення), для запобігання злочинам, переслідування й затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину, доставлення осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги, в лікувальні заклади, а також для проїзду до місця події з наступним відшкодуванням у встановленому порядку збитків, завданих власникам цих транспортних засобів;

у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, заходити в житлові та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин;

перебувати на земельних ділянках, в жилих та інших приміщеннях громадян за їх згодою, а також на території і в приміщеннях підприємств, установ та організацій з повідомленням про це адміністрації з метою забезпечення державної охорони;

використовувати під час проведення охоронних заходів засоби зв'язку, що належать державним органам, підприємствам, установам і організаціям незалежно від форм власності з наступним відшкодуванням у встановленому порядку збитків;

проводити кіно-, фотозйомку, аудіо- і відеозапис на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона, а також під час проведення охоронних заходів у місцях тимчасового перебування;

здійснювати на об'єктах, щодо яких здійснюється державна охорона, на режимних територіях та на трасах проїзду оперативно-технічний, протипожежний, санітарно-гігієнічний, екологічний, радіаційний і протиепідемічний контроль та контроль за станом технічного захисту інформації, візуальний контроль повітряного руху, вживати заходів щодо усунення виявлених порушень, з'ясувати причини, що призвели до їх вчинення;

проводити радіомоніторинг та радіоконтроль за використанням радіочастотного ресурсу УДО України;

використовувати форму одягу та документи, які зашифровують особу чи належність військовослужбовців і транспортних засобів УДО України;

застосовувати заходи фізичного впливу, зберігати, носити й застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби на підставі й у порядку, передбачених Законом України «Про міліцію», військовими статутами та Правилами застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку, затвердженими постановою Ради Міністрів УРСР від 27.02.91 № 49 (зі змінами), провозити зброю та спеціальні засоби в усіх видах транспорту.

20. З метою дотримання вимог статті 32 Конституції України, Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», режиму, встановленого у

місцях постійного або тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, спрямованого на запобігання збиранню та доступу до конфіденційної, таємної і службової інформації, а також реалізації статті 15 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» і статті 21 Закону України «Про інформацію» військовослужбовці УДО України можуть обмежувати на режимній території кіно-, фотозйомку, аудіо- і відеозапис.

21. УДО України з метою запобігання протиправним посяганням на посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, у місцях їх постійного та тимчасового перебування, їх виявлення та припинення може:

здійснювати організацію заходів щодо евакуації транспортних засобів, які становлять загрозу об'єктам та посадовим особам, щодо яких здійснюється державна охорона;

порушувати питання про тимчасове припинення діяльності підприємств, установ та організацій (за згодою їх керівників) на час проведення охоронних заходів;

виявляти причини та умови, що створюють загрозу для забезпечення безпеки посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона, вживати в межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення, надсилати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності пропозиції щодо усунення виявлених причин і умов;

здійснювати контрольно-наглядові функції щодо технічних засобів охорони та контролю на безпеку на об'єктах постійного та тимчасового перебування осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, та перевіряти їх функціональне призначення.

22. Військовослужбовці УДО України мають право застосовувати спеціальні й транспортні засоби, а також використовувати службових собак у таких випадках:

для захисту посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, громадян і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю або здоров'ю;

для відбиття нападу на об'єкти охорони (режимну територію), прилеглі до них будівлі, приміщення, споруди й транспортні засоби незалежно від їх належності або їх звільнення у разі захоплення;

для затримання й доставки в міліцію або інші правоохоронні органи осіб, які вчинили правопорушення, якщо зазначені вище особи чинять опір військовослужбовцям УДО України або якщо є підстави вважати, що вони можуть вчинити втечу чи завдати шкоди оточуючим або собі;

для припинення опору військовослужбовцям УДО України та іншим особам, які виконують свої службові обов'язки.

Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що склалася, характеру правопорушення й особи правопорушника.

23. Військовослужбовці УДО України під час виконання завдань із забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона у місцях їх постійного та тимчасового перебування, мають право застосовувати вогнепальну зброю у таких випадках:

для захисту посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, та інших громадян від нападу, що загрожує їх життю й здоров'ю, а також звільнення заручників;

для відбиття нападу на військовослужбовця УДО України, якщо його життя або здоров'ю загрожує небезпека;

у разі спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою, якщо іншими способами й засобами неможливо припинити цю спробу;

для відбиття нападу на об'єкти охорони, спеціальні транспортні засоби, жилі приміщення громадян, приміщення державних і громадських підприємств, установ і організацій, а також звільнення їх у разі захоплення;

для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину і яка намагається втекти;

для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожує життю й здоров'ю посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, та/або військовослужбовця УДО України;

для зупинки транспортного засобу, безпілотного повітряного судна шляхом його пошкодження у разі загрози життю чи здоров'ю посадовій особі, щодо якої здійснюється державна охорона, громадян або військовослужбовця УДО України.

Забороняється застосовувати й використовувати вогнепальну зброю при значному скупченні людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи.

Військовослужбовець УДО України має право використовувати зброю для подання сигналу тривоги або виклику допомоги, для знешкодження тварини, яка загрожує життю й здоров'ю посадової особи, щодо якої здійснюється державна охорона, громадян або військовослужбовця УДО України.

Військовослужбовець УДО України має право оголити вогнепальну зброю й привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, яка склалася, можуть виникнути підстави для її застосування. При затриманні злочинців чи правопорушників або осіб, яких військовослужбовець УДО України запідозрив у скоєнні злочинів чи правопорушень, а також при перевірці документів у підозрілих осіб військовослужбовець УДО України може привести у готовність вогнепальну зброю, що є попередженням про можливість її застосування.

Спроба особи, яку затримує військовослужбовець УДО України із вогнепальною зброєю в руках, наблизитись до нього, скоротивши при цьому визначену ним відстань, чи доторкнутись до зброї дають військовослужбовцю УДО України право застосувати вогнепальну зброю.

Застосуванню зброї повинно передувати попередження про намір її використання, якщо дозволяють обставини. Без попередження зброя може застосовуватися, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю посадової особи, щодо якої здійснюється державна охорона, громадян або військовослужбовця УДО України.

24. Під час виконання службових обов'язків військовослужбовець УДО України є особою недоторканою.

Недоторканність полягає:

в особливій охороні законом його прав і особистої гідності;

у підпорядкуванні його чітко визначеним особам – прямим та безпосереднім начальникам;

в обов'язку всіх осіб неухильно виконувати вимоги військовослужбовця, які визначені його службовими обов'язками;

у наданні йому права у передбачених законом випадках застосовувати зброю та інші спеціальні засоби.

Ніхто, крім прямих начальників, не має права втручатися в службову діяльність військовослужбовців УДО України. За перешкоджання виконанню ними службових обов'язків, образу честі та гідності, вчинення опору, погрозу або насильство щодо військовослужбовців УДО України, посягання на їх життя, здоров'я й майно у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків настає відповідальність згідно із законами України.

Під час виконання військовослужбовцем УДО України службових обов'язків не допускається його адміністративне затримання, а також особистий огляд чи огляд речей, що є при ньому, транспортних засобів, які він використовує, без уповноваженого представника УДО України, крім випадків вчинення злочину цим військовослужбовцем.

25. Законні вимоги військовослужбовців УДО України при виконанні ними службових обов'язків є обов'язковими для виконання громадянами та посадовими особами.

26. Рішення або дії посадових осіб, уповноважених здійснювати державну охорону, можуть бути оскаржені в установленому законом порядку.

**26. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження
Інструкції про порядок застосування Положення про проходження
військової служби за контрактом військовослужбовцями УДО України»
від 30 вересня 2011 р. № 399 (витяг)**

I. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція розроблена відповідно до вимог Законів України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про відпустки», Статутів Збройних Сил України й визначає порядок застосування Положення про проходження військової служби в Управлінні державної охорони України, затвердженого Указом Президента України від 19.10.2007 № 982 (зі змінами).

Ця Інструкція поширюється на військовослужбовців, прийнятих на військову службу в Управління державної охорони України (далі – УДО України) за контрактом (далі – військовослужбовці), під час проходження ними військової служби в УДО України.

1.2. До осіб рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, належать громадяни, прийняті на військову службу за контрактом, яким присвоєно відповідні військові звання.

До осіб офіцерського складу належать громадяни, яким присвоєно військові звання від молодшого лейтенанта і вище (під зазначеними в цій Інструкції армійськими військовими званнями офіцерського складу маються на увазі також відповідні їм корабельні військові звання офіцерського складу).

Офіцерський склад поділяється на молодший, старший і вищий.

[...]

27. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про порядок проведення службового розслідування в Управлінні державної охорони України» від 3 жовтня 2011 р. № 454 (витяг)

I. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція визначає підстави, порядок організації і проведення службового розслідування стосовно військовослужбовців Управління державної охорони України (далі - УДО України), оформлення його результатів та прийняття за ним рішення.

1.2. Термін, що вживається у цій Інструкції, має таке значення:

службове розслідування – це комплекс заходів, які проводяться в межах компетенції з метою встановлення обставин, причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення, відповідальність за яке передбачена законами України, а також визначення ступеня вини військовослужбовця, чії дії або бездіяльність стали причиною його скоєння.

1.3. Службове розслідування може проводитися перед прийняттям начальником рішення про накладення на підлеглого дисциплінарного стягнення.

1.4. З'ясування обставин порушення трудової дисципліни працівниками УДО України здійснюється відповідно до вимог Кодексу законів про працю України та правил внутрішнього трудового розпорядку.

1.5. Службове розслідування за фактами заподіяння державі матеріальної шкоди проводиться з дотриманням вимог Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 23.06.95 № 243/95-ВР.

1.6. Службове розслідування щодо фактів розголошення інформації з обмеженим доступом, втрати її матеріальних носіїв проводиться з дотриманням вимог щодо забезпечення відповідного режиму збереження такої інформації.

1.7. Дія цієї Інструкції не поширюється на порядок проведення розслідувань нещасних випадків з військовослужбовцями УДО України, що проводяться відповідно до Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків в Управлінні державної охорони України, затвердженого наказом УДО України від 16.12.2003 № 65, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 30.12.2003 за № 1269/8590.

1.8. Якщо під час службового розслідування буде з'ясовано, що правопорушення військовослужбовця містить ознаки злочину, посадова особа, яка призначила службове розслідування, вживає заходів відповідно до чинного законодавства.

1.9. Службове розслідування не проводиться, якщо причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушення, ступінь вини, розмір заподіяної матеріальної шкоди та інші обставини встановлено під час перевірки, ревізії, інвентаризації, а також дізнання, досудового слідства або судом.

II. Підстави для проведення службового розслідування

2.1. Підставами для проведення службового розслідування можуть бути факти: невиконання або неналежного виконання під час службової діяльності вимог чинного законодавства, наказів начальників (керівників) чи інших розпорядчих документів, що негативно вплинуло на стан виконання покладених на УДО України завдань або створило загрозу здоров'ю чи життю людей, призвело до людських жертв чи інших тяжких наслідків, порушень військової дисципліни або громадсько-

го порядку, прав та законних інтересів осіб, заподіяння шкоди державі, підприємству, установі, організації чи об'єднанню громадян;

порушення військовослужбовцем вимог чинного законодавства, що регулює порядок поведінки із інформацією з обмеженим доступом, розголошення або втрати її матеріальних носіїв;

порушення порядку зберігання, носіння, застосування та використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів чи заходів фізичного впливу;

порушення правил несення вартової чи чергової служби, що призвело до тяжких наслідків або створило загрозу настання таких наслідків;

втрати службового посвідчення військовослужбовця УДО України, металевої печатки, магнітної картки доступу на об'єкти охорони, штампів та печаток;

дорожньо-транспортної пригоди за участю військовослужбовців на службовому автотранспорті УДО України, крадіжки, втрати або пошкодження матеріально-технічних цінностей УДО України;

надзвичайних подій, пожеж на об'єктах УДО України.

2.2. Підстави для призначення службового розслідування можуть міститися в рапортах військовослужбовців УДО України, матеріалах перевірок, письмових зверненнях громадян України, іноземців та осіб без громадянства, запитах і зверненнях народних депутатів України, заявах або повідомленнях правоохоронних органів, підприємств, установ, організацій та їх посадових осіб, об'єднань громадян, засобів масової інформації або в інших документах, отриманих в установленому законодавством України порядку.

2.3. Службове розслідування не проводиться за анонімними повідомленнями, заявами, скаргами.

2.4. Службове розслідування може бути призначено та проведено також на вимогу військовослужбовця УДО України з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозр.

III. Порядок призначення службового розслідування

3.1. Службове розслідування призначається письмовим наказом Начальника УДО України, а в разі його відсутності – особою, яка тимчасово виконує його обов'язки, а також заступником Начальника УДО України – директором Департаменту охорони в Автономній Республіці Крим УДО України стосовно військовослужбовців Департаменту охорони в Автономній Республіці Крим УДО України.

3.2. Керівники підрозділів про наявні факти вчинення правопорушення, події тощо зобов'язані негайно письмово доповісти Начальнику УДО України, а в разі його відсутності – особі, яка тимчасово виконує його обов'язки, або заступнику Начальника УДО України – директору Департаменту охорони в Автономній Республіці Крим. Інші посадові особи мають право за потреби звертатись з клопотанням за підпорядкованістю про призначення службового розслідування.

3.3. Службове розслідування може бути проведено особисто посадовою особою, якою воно призначено, чи доручено іншій посадовій особі або декільком особам (комісії), одна з яких призначається її головою.

3.4. Повноваження посадової (их) особи (осіб), якій (яким) доручено проведення службового розслідування, обмежуються терміном проведення службового розслідування.

Службове розслідування проводиться за участю безпосереднього начальника військовослужбовця, який вчинив правопорушення.

3.5. Заборонено проводити службове розслідування особам, які є підлеглими військовослужбовця, правопорушення якого підлягає розслідуванню, а також особам, які можуть бути причетними до правопорушення або зацікавленими у наслідках розслідування.

3.6. У наказі зазначаються підстави для призначення службового розслідування, мета його проведення, особа (якщо вона встановлена), стосовно якої воно буде проводитись, попередні дані про правопорушення, а також посадова особа (особи), якій (яким) доручено його проведення.

IV. Терміни службового розслідування

4.1. Службове розслідування має бути завершене протягом одного місяця з дня його призначення. Цей термін продовжується посадовою особою, яка призначила службове розслідування, але не більш як на один місяць.

4.2. Термін проведення службового розслідування не включає час ознайомлення військовослужбовця, стосовно якого воно проводиться, з висновком за результатами службового розслідування, а також перебування військовослужбовця у відпустці, службовому відрядженні, на лікуванні або відсутності з інших документально підтверджених поважних причин.

4.3. Початок службового розслідування визначається датою підписання наказу про його призначення.

Завершення службового розслідування визначається датою затвердження посадовою особою, яка його призначила, висновку за результатами службового розслідування.

V. Завдання, організація роботи та повноваження осіб під час проведення службового розслідування

5.1. Службове розслідування має встановити:

обставини (час, місце тощо) і наслідки правопорушення (події), з приводу якого було призначено розслідування;

осіб, винних у правопорушенні, та осіб, дії чи бездіяльність яких сприяли негативним наслідкам або створили загрозу для їх настання;

наявність причинного зв'язку між неправомірними діями (бездіяльністю) особи (осіб), з приводу якої (яких) було призначено службове розслідування, та його наслідками;

причини правопорушення та умови, що сприяли правопорушенню;

вимоги законів чи інших нормативно-правових актів, розпорядчих документів або службових обов'язків, які було порушено;

ступінь провини кожної з осіб, причетних до правопорушення, мотиви протиправної поведінки військовослужбовця та його ставлення до скоєного.

5.2. Посадова(і) особа (особи), якій (яким) доручено проведення службового розслідування, діє(ють) відповідно до вимог чинного законодавства України і відповідає(ють) за повноту, всебічність, об'єктивність і неупередженість зроблених висновків, а також нерозголошення відомостей, що стосуються чи можуть вплинути на проведення службового розслідування, зачіпають права і законні інтереси чи свободи військовослужбовця, стосовно якого воно проводиться.

5.3. Посадовій(им) особі (особам), якій (яким) доручено проведення службового розслідування, надається право:

викликати військовослужбовців і працівників УДО України, стосовно яких проводиться службове розслідування, осіб, що не є військовослужбовцями чи працівниками УДО України (за їх згодою), або тих, які обізнані чи мають відношення до фактів і подій, що стали підставою для призначення службового розслідування, й одержувати від них усні або письмові пояснення (заяви), інші документальні матеріали, що стосуються службового розслідування;

залучати за потреби відповідних фахівців і отримувати від них консультації, а також письмові висновки з питань, що можуть сприяти проведенню службового розслідування;

ознайомлюватись і вивчати, з виїздом на місце скоєння правопорушення, відповідні документи, які мають відношення до розслідування, а у разі потреби в установленому порядку знімати з них копії і долучати їх до матеріалів службового розслідування;

отримувати та збирати згідно з чинним законодавством України матеріали, що мають відношення до службового розслідування, у тому числі від інших органів виконавчої влади, юридичних і фізичних осіб за запитом посадової особи, яка призначила службове розслідування;

у присутності відповідальної особи та за її погодженням проводити огляд приміщень (сейфів, шаф, столів), ділянок місцевості та інших об'єктів УДО України, де можуть знаходитися втрачені документи чи вироби (з оформленням про це акта).

Посадова особа, яка призначила службове розслідування, має право контролювати хід його проведення і за потреби давати обов'язкові для виконання доручення, пов'язані з розслідуванням.

5.4. Як фахівець може залучатись будь-яка особа, яка володіє науковими, технічними та іншими спеціальними знаннями, для надання висновку, пояснення, консультації, роз'яснення з досліджуваних питань та за потреби має відповідний допуск до інформації, що становить державну таємницю.

5.5. Військовослужбовці і працівники УДО України зобов'язані всебічно сприяти проведенню службового розслідування, надавати правдиві письмові або усні пояснення по суті предмета службового розслідування та поставлених їм питань, пред'являти відповідні документи чи матеріали.

5.6. Військовослужбовець, стосовно якого проводиться службове розслідування, має право:

знати підстави проведення стосовно нього службового розслідування;

брати участь у службовому розслідуванні, у тому числі надавати усні чи письмові пояснення, робити заяви, подавати документи, вимагати додаткового вивчення пояснень осіб, причетних до службового розслідування, а також проведення опитування інших осіб, яким відомі обставини, що досліджуються під час службового розслідування;

звертатись з клопотанням про витребування та залучення нових документів, видань, інших матеріальних носіїв інформації;

висловлювати письмові зауваження щодо проведення службового розслідування, дій або бездіяльності посадової(их) особи (осіб), яка(і) його проводить(ять);

звертатися з обґрунтованим клопотанням у письмовій формі до посадової особи, яка призначила службове розслідування, про виведення зі складу комісії з проведення службового розслідування осіб, які особисто зацікавлені в результатах такого розслідування. Про прийняте за результатами розгляду клопотання рішення письмово повідомляється військовослужбовець;

відмовлятися давати будь-які пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначено чинним законодавством України;

ознайомлюватися з висновком за результатами службового розслідування разом з усіма матеріалами;

оскаржувати рішення, прийняте за результатами службового розслідування, у строки і в порядку, що визначені чинним законодавством України.

5.7. У разі відмови надати пояснення військовослужбовцем, стосовно якого проводиться службове розслідування, посадовою особою, що його проводить, складається відповідна довідка.

VI. Усунення від виконання службових обов'язків

6.1. Службове розслідування у випадках, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України, може проводитись з усуненням військовослужбовця, стосовно якого воно проводиться, від виконання службових обов'язків, про що видається відповідний наказ із зазначенням причин усунення.

Якщо військовослужбовець, стосовно якого приймається рішення про усунення на період проведення службового розслідування від виконання службових обов'язків, займає керівну посаду, то одночасно з прийняттям цього рішення Начальником УДО України або заступником Начальника УДО України – директором Департаменту в Автономній Республіці Крим тимчасове виконання обов'язків за цією посадою покладається на іншу особу.

6.2. Термін усунення від виконання службових обов'язків не повинен перевищувати тривалості службового розслідування та часу, визначеного для прийняття рішення за його результатами.

6.3. Військовослужбовці, усунуті на період проведення службового розслідування від виконання службових обов'язків і стосовно яких за результатами службового розслідування прийнято рішення про продовження ними військової служби на займаній посаді, приступають до виконання службових обов'язків за посадою на підставі відповідного наказу.

VII. Оформлення результатів службового розслідування

7.1. За результатами службового розслідування складається висновок, у якому зазначаються:

підстави для призначення службового розслідування, посадова особа (особи), якій (яким) доручено проведення службового розслідування;

посада, прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, строк військової служби і перебування на займаній посаді особи, стосовно якої проведено службове розслідування;

заходи, здійснені в процесі службового розслідування, й одержані при цьому результати, які підтверджують чи спростовують відомості, що стали підставою для його призначення;

обставини, причини, умови та наслідки скоєного військовослужбовцем правопорушення, рівень заподіяної шкоди та негативного впливу на службову діяльність;

вимоги законів чи інших нормативно-правових актів, а також розпорядчих документів, які були порушені;

ступінь та форма (навмисно чи з необережності) вини або невинуватість причетних осіб, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність чи знімають вину;

заперечення, заяви та клопотання особи, стосовно якої проводилось службове розслідування, мотиви їх відхилення чи підстави для задоволення;

висновок щодо наявності чи відсутності в діянні військовослужбовця дисциплінарного правопорушення та в чому воно (за наявності такого) полягало з обов'язковим посиланням на отримані матеріали чи документи;

пропозиції щодо притягнення осіб, які вчинили правопорушення, до відповідальності або зняття з військовослужбовця, стосовно якого проводилось службове розслідування, безпідставних звинувачень чи підозр;

вжиті або запропоновані заходи для усунення негативних наслідків скоєного правопорушення та умов, що йому сприяли.

7.2. Висновок за результатами службового розслідування підписується особою (особами), якою (якими) воно проводилось.

Кожен член комісії має право викласти свою окрему думку в письмовому рапорті на ім'я посадової особи, яка призначила службове розслідування. Вказаний рапорт приєднується до висновку за результатами службового розслідування і є його невід'ємною частиною.

У разі відсутності під час підписання висновку за результатами службового розслідування члена комісії причина його відсутності зазначається у висновку.

7.3. Висновок за результатами службового розслідування після погодження з Інспекцією УДО України подається на розгляд та затвердження посадовій особі, яка його призначила, разом з усіма матеріалами розслідування.

VIII. Прийняття рішення за результатами розслідування

8.1. Посадова особа, яка призначила службове розслідування, розглядає висновок за його результатами разом з усіма матеріалами, за необхідності проводить бесіду з військовослужбовцем (за результатами бесіди складається довідка), стосовно якого воно проводилось, і затверджує висновок за результатами службового розслідування.

8.2. У випадку незгоди посадової особи, яка призначила службове розслідування, з висновками за результатами службового розслідування і пропозиціями комісії вона доручає голові комісії вжити додаткових заходів у межах терміну, установленого для проведення службового розслідування.

8.3. Якщо вину військовослужбовця повністю доведено, посадова особа, яка призначила службове розслідування, приймає рішення про його притягнення до дисциплінарної відповідальності та визначає вид дисциплінарного стягнення, а також особу, якій доручає підготувати проект відповідного наказу.

Вид дисциплінарного стягнення зазначається особисто посадовою особою, яка призначила службове розслідування, на висновку за його результатами.

8.4. Накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, стосовно якого проводилось службове розслідування, здійснюється у порядку і в спосіб, що визначені Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.

8.5. Військовослужбовець, стосовно якого проводилось службове розслідування, має право оскаржити рішення щодо накладення на нього дисциплінарного стягнення у порядку, визначеному законодавством України.

8.6. Висновки за результатами службового розслідування разом з усіма матеріалами зберігаються в Інспекції УДО України в окремих справах.

Копія висновку за результатами службового розслідування долучається до особової справи військовослужбовця, стосовно якого проводилось службове розслідування.

У випадку, коли службове розслідування проводилося на вимогу військовослужбовця з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри, за його зверненням посадовою особою, яка призначила службове розслідування, військовослужбовцю надається копія висновку за результатами службового розслідування, за винятком випадків, якщо цей висновок містить інформацію з обмеженим доступом.

28. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про нормотворчу діяльність в Управлінні державної охорони України» від 27 грудня 2012 р. № 568 (витяг)

I. Загальні положення

1.1. Інструкція про нормотворчу діяльність Управління державної охорони України (далі – Інструкція) визначає засади процесу формування в Управлінні державної охорони України (далі – УДО України) нормотворчих ініціатив, підготовки, погодження, видання, набрання чинності, державної реєстрації нормативно-правових та розпорядчих актів (далі – акти), визначає їх види і вимоги нормопроєктувальної техніки.

1.2. Ця Інструкція застосовується при підготовці проектів:

нормативно-правових і розпорядчих актів, що видаються УДО України;

спільних нормативно-правових та розпорядчих актів, що видаються УДО України разом з іншими державними органами, а також актів, що погоджуються цими органами;

законів України, постанов Верховної Ради України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України.

1.3. Правову основу нормотворчої діяльності УДО України становлять Конституція України, Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», Закон України «Про Регламент Верховної Ради України», Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України, затверджене Указом Президента України від 15.11.2006 № 970, Регламент Кабінету Міністрів України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950, інші закони та нормативно-правові акти України і УДО України, а також ця Інструкція.

1.4. До проектів нормативно-правових актів у ході їх підготовки застосовуються відповідні рекомендації Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст) та Кабінету Міністрів України (далі – КМУ).

1.5. За змістом управлінської дії акти видаються з основних питань діяльності, адміністративно-господарських або кадрових питань.

1.6. Нормативно-правовим актом УДО України є офіційний письмовий документ, виданий УДО України у визначеній формі та за встановленою процедурою, спрямований на впорядкування та організацію діяльності й встановлення прав та

обов'язків для невизначеного, як правило, кола суб'єктів, розрахований на тривале, багаторазове застосування.

1.7. Нормативно-правовий акт повинен відповідати принципам верховенства права, законності, видаватися уповноваженим на те суб'єктом, розроблятися за встановленими правилами нормопроектувальної техніки, не суперечити актам вищої юридичної сили й узгоджуватися з раніше виданими актами, доводиться до відома особового складу та інших адресатів у встановленому порядку.

Якщо в тексті акта містяться правові норми й індивідуально-конкретні приписи, він є нормативно-правовим актом.

1.8. Нормативно-правові акти (інструкції, положення, порядки, правила, статути) затверджуються розпорядчим актом.

1.9. Розпорядчим актом є акт, що видається УДО України в процесі здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності з метою виконання покладених завдань та здійснення функцій відповідно до наданої компетенції на основі і на виконання Конституції та законів України, спрямування регулювання суспільних відносин у сферах державного управління, віднесених до повноважень УДО України.

1.10. Розпорядчі акти, якими затверджуються нормативно-правові акти або оголошуються рішення колегії, підписуються Начальником УДО України або особою, яка виконує його обов'язки.

1.11. Розпорядчі акти, що не встановлюють норм права, підписуються Начальником УДО України, його заступниками відповідно до розподілу повноважень.

1.12. Забороняється встановлювати вказівками та роз'ясненнями, виданими або наданими у формі листів, інформаційних повідомлень, доповідних чи в іншій формі, правові норми, тобто обов'язкові правила поведінки, спрямовані на врегулювання суспільних відносин, адресовані колу неперсоніфікованих суб'єктів, що діють у часі безперервно і не вичерпують своєї обов'язковості певною кількістю застосувань.

II. Види актів

2.1. У системі УДО України видаються нормативно-правові та розпорядчі акти:

1) наказ – розпорядчий акт, спрямований на врегулювання суспільних відносин (додатки 1, 2, 3).

Наказ, що містить норми права, має неперсоніфікований характер і розрахований на тривале, неодноразове застосування, є нормативно-правовим актом.

Наказами затверджуються інструкції, положення, порядки, правила, статути, та інші нормативно-правові акти, які підлягають обов'язковому виконанню в системі УДО України, а також оголошуються рішення колегії УДО України, міжнародні договори зі спеціальними органами і службами іноземних держав;

2) розпорядження – розпорядчий документ, що містить вказівки (доручення, завдання тощо) щодо вирішення окремих питань управлінського характеру, зазвичай має обмежений строк дії та стосується вузького кола підрозділів або посадових осіб (додатки 1, 4);

3) інструкція – нормативно-правовий акт, який детально визначає зміст і порядок здійснення певного виду діяльності, встановлює порядок застосування актів законодавства (додаток 5);

4) положення – нормативно-правовий акт, що визначає організаційно-правовий статус, завдання, функції, порядок створення і функціонування самостійного структурного підрозділу, органу УДО України (додаток 5).

Положення можуть також видаватись з метою визначення основних правил організації та діяльності підрозділів УДО України у певних сферах правовідносин;

5) порядок – нормативно-правовий акт, який відповідно до встановлених вимог, правил і норм визначає чітку послідовність дій певного процесу, із зазначенням способів та методів його використання, форми та умови здійснення певної діяльності (додаток 5);

6) правила – нормативно-правовий акт, який конкретизує нормативні приписи загального характеру з метою регулювання поведінки суб'єктів правовідносин у певних галузях і вирішує процедурні питання (додаток 5);

7) статут – нормативно-правовий акт, яким визначається правовий статус, завдання та функції установи, навчального закладу. Статут затверджується Начальником УДО України або особою, яка виконує його обов'язки (додаток 5).

2.2. УДО України в межах компетенції та відповідно до покладених на нього завдань розробляє та бере участь у розробці, розгляді таких проектів нормативно-правових актів:

законодавчих актів, що подаються на розгляд Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень КМУ;

які видаються УДО України разом з іншими державними органами, а також актів, які погоджуються з цими органами;

міжнародних договорів України.

2.3. Розпорядчий документ видається Начальником УДО України, його заступниками у процесі здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності з метою виконання покладених на них завдань та здійснення функцій відповідно до наданої компетенції на основі та на виконання Конституції, законів України, актів Президента України і КМУ, спрямований на врегулювання суспільних відносин у сферах державного управління, віднесених до їх повноважень.

2.4. Не є нормативно-правовими актами інформаційно-технічного характеру (рекомендації, поради, посібники, переліки, таблиці належності (у т.ч. постів) тощо) та нормативні документи (стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови).

Акти інформаційно-технічного характеру носять рекомендаційний характер відповідно до нормативно-правових актів, а інформація, яка міститься в них, може спонукати до дії або бути лише доведена до відома.

2.5. Організаційно-штатні заходи (зміни, затвердження нових штатів тощо) проводяться наказами Начальника УДО України, порядок підготовки яких визначається нормативно-правовим актом з питань організаційно-штатної роботи та з кадрових питань в системі УДО України.

III. Організація роботи над проектами актів

3.1. Підготовка проектів нормативно-правових та розпорядчих актів здійснюється за процедурою, що складається з таких етапів:

ініціатива і підготовка проекту нормативно-правового або розпорядчого акта;

розгляд і погодження акта;

експертиза (оцінка) акта;

підписання (розпорядчого акта) та затвердження (нормативно-правового акта);

у передбачених законодавством випадках – державна реєстрація акта у Мін'юсті;

оприлюднення акта в офіційних друкованих виданнях та/або на офіційному веб-сайті УДО України (за відсутності обмежень у доступі);
набрання актом чинності.

3.2. Підготовка проектів актів в УДО України здійснюється самостійними структурними підрозділами, до сфери діяльності яких віднесені питання, що потребують врегулювання. Підготовка проектів актів може також здійснюватися спеціально створеними в УДО України робочими групами.

Підготовка проектів зазначених актів здійснюється:

на виконання законів України, постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України, постанов і розпоряджень КМУ, за дорученням зазначених органів, Начальника УДО України або його заступників відповідно до розподілу повноважень;

для реалізації рішень колегії УДО України;

за власної ініціативи самостійного структурного підрозділу УДО України;

з ініціативи інших державних органів, якщо видання актів проводиться спільно або за погодженням з УДО України;

в інших передбачених законодавством випадках.

3.3. Проекти актів готуються у випадках, коли:

відбулися зміни у законодавстві, що обумовлюють необхідність видання відомчих актів;

виникла потреба видання актів з питань, які не врегульовані чинними актами;

необхідне повне або часткове перероблення чинних актів УДО України, які застаріли;

з одного питання видано декілька актів, які доцільно об'єднати.

Підготовка проектів актів здійснюється у зв'язку з необхідністю здійснення виконавчо-розпорядчих повноважень УДО України відповідно до визначеної законом компетенції.

3.4. До прийняття рішення про організацію роботи над проектом акта головним розробником визначається доцільність його підготовки і напрям його розроблення, для чого належить:

з'ясувати суть і коло питань, які необхідно вирішити, а також мету, якої потрібно досягти;

визначитись щодо необхідності залучення матеріальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для здійснення намічених заходів, а також можливих джерел покриття витрат і оцінки, чи доцільні витрати виходячи з результатів, які очікуються;

установити, які проблеми можуть виникнути з прийняттям нового акта, щоб врахувати ці обставини при підготовці його проекту, якою мірою підготовка акта торкається інтересів інших самостійних структурних підрозділів УДО України, чи немає у них заперечень щодо розробки нового акта, проаналізувати, чи будуть досягнуті необхідні результати після його прийняття.

3.5. Підготовка проекту акта здійснюється самостійним структурним підрозділом УДО України, до сфери діяльності якого належать питання, що потребують врегулювання.

До початку розробки проекту акта рішенням керівництва УДО України можуть бути визначені посадові особи або підрозділи, відповідальні за його підготовку,

створено відповідну робочу групу, залучені науковці та фахівці УДО України за згодою їх керівників.

Якщо підготовку проекту акта доручено кільком підрозділам, роботу над проектом акта організує самостійний структурний підрозділ, представник якого очолює відповідну робочу групу, або самостійний структурний підрозділ – головний розробник.

3.6. Проекти актів, що стосуються інтересів інших державних органів, розробляються спільно з цими органами.

При підготовці проекту спільного акта за ініціативою УДО України або коли УДО України доручено підготувати і видати акт спільно з іншими державними органами (без визначення їх переліку), необхідно з'ясувати коло таких заінтересованих органів і за погодженням з ними визначити ступінь їхньої участі в підготовці проекту акта, порядок і строки його підготовки, якщо ці строки не були визначені, відповідальних за підготовку проекту акта посадових осіб.

IV. Вимоги до проектів актів

4.1. Підготовка проектів актів здійснюється з дотриманням нормопроектувальної техніки.

Нормопроектувальна техніка – система правил і прийомів підготовки проектів актів, що забезпечує відповідність форми нормативних положень їх змісту, простоту викладу та доступність для розуміння, вичерпне охоплення питань, що належать до предмета правового регулювання актів.

Основними елементами нормопроектувальної техніки є:

методологія розроблення проекту акта та визначення його структури;

правила і прийоми викладення нормативних положень з обов'язковим дотриманням вимог щодо уніфікації термінології та мовного оформлення;

правила внесення змін до нормативно-правових актів, визнання їх такими, що втратили чинність, або скасування.

4.2. Проект акта повинен відповідати таким вимогам:

логічна послідовність викладу;

смісловий зв'язок нормативних положень;

відсутність зайвого дублювання норм цього та інших нормативно-правових актів, узгодженість його положень з актами законодавства та нормативно-правовими актами УДО України;

оптимальна стислість викладу нормативних положень. Кожне слово повинне нести смислове навантаження;

доступність для розуміння;

точність термінології, використання термінів відповідно до значень, у яких вони живаються в актах законодавства України, у разі визначення в акті термінів для мети цього акта, – використання термінів лише згідно із значеннями, установленими цим актом;

дотримання мовних норм (орфографічних, пунктуаційних, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних), відповідність вимогам законодавства про мову, викладення згідно з правописом;

зменшення до мінімуму кількості актів з одного питання;

відповідність ступеня деталізації нормативних положень виду акта.

4.3. У проекті акта належить відтворити і, за можливості, об'єднати діючі норми, які надалі повинні зберегти свою чинність, а також передбачити визнання

такими, що втрачають чинність, раніше виданих актів та додатків за темою проекту.

4.4. Акти мають бути внутрішньо узгодженими, мати логічно обґрунтовану структуру.

Структура проекту акта повинна бути простою і зручною в користуванні, забезпечувати послідовний розвиток теми, а також ясність положень акта для правильного його розуміння і застосування.

У тексті нормативно-правового акта, як правило, розміщуються спочатку загальні, а потім конкретні положення.

4.5. Структурний поділ проекту акта залежить від його обсягу і змісту, а також його виду.

4.6. Реквізити актів та порядок їх розташування визначаються ДСТУ 4163-2003 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів», затверджених наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 07.04.2003 № 55.

4.7. Текст акта складається з двох частин – констатуючої (преамбули) і розпорядчої.

Розпорядча частина може включати в себе:

основний текст;

перехідні положення (у разі потреби);

положення про зміни, визнання такими, що втратили чинність, скасування інших актів (у разі потреби);

додатки (якщо вони є);

положення про забезпечення направлення акта на державну реєстрацію до Мін'юсту (якщо акт підлягає державній реєстрації);

положення, що визначають дату чи термін набрання чинності актом – у разі потреби або якщо акт зачіпає права і обов'язки громадян чи має міжвідомчий характер;

положення про необхідність доведення (ознайомлення) акта до певних категорій військовослужбовців та/чи працівників або конкретних осіб;

посадові особи, які здійснюватимуть контроль за виконанням акта (у разі потреби).

4.8. Акт повинен мати лаконічну назву, що розкриває його зміст.

Новий акт не може мати назву, тотожну назві чинного акта. Виняток становлять акти, якими вносяться зміни, доповнення або визнаються такими, що втратили чинність, інші акти.

Назва нормативно-правового акта, затвердженого розпорядчим документом, повинна відповідати назві в тексті розпорядчого документа.

Заголовок повинен граматично узгоджуватися з назвою документа, формуватися за допомогою віддієслівного іменника і відповідати на питання «про що?», «чого?». Наприклад: наказ (про що?) «Про затвердження Інструкції ...», протокол (чого?) «засідання експертної комісії».

Якщо в акті йдеться про кілька питань, назва може бути узагальненою.

Максимальна довжина рядка багаторядкових реквізитів – 28 знаків.

У разі, якщо назва проекту перевищує 150 знаків або 5 рядків, її дозволяється продовжувати до межі правого поля документа (або розміщувати по центру). Крапка в кінці назви проекту (заголовка) не ставиться.

4.9. Акт повинен містити констатуючу частину (преамбулу), яка дає стислу інформацію про правові підстави, необхідність та мету видання акта.

Зазначена частина може починатися із слів «На виконання», «З метою» тощо. Якщо акт видається на підставі іншого розпорядчого акта, у преамбулі зазначаються назва виду цього документа, його автор, дата, номер та заголовок. Крапка в кінці преамбули не ставиться.

Преамбула не є нормативно-правовим приписом і не має юридичної сили.

Преамбула акта не повинна дублювати зміст інших структурних складових акта.

Преамбула акта є його невід'ємною частиною і підлягає врахуванню при тлумаченні, роз'ясненні й застосуванні акта.

4.10. Розпорядча частина наказу починається із слова «НАКАЗУЮ», розпорядження може починатися із слова «ЗОБОВ'ЯЗУЮ», яке друкується з нового рядка великими літерами без відступу від лівого поля і лапок, після чого ставиться двокрапка.

4.11. Основною, первинною структурною одиницею розпорядчої частини акта є пункт. Пункт може містити підпункти, які уточнюють, конкретизують і розвивають пункт. Пункти акта можуть об'єднуватися в підрозділи – самостійні відокремлені частини предмета правового регулювання. Підрозділи, пов'язані за змістом і предметом правового регулювання, можуть об'єднуватися в розділи.

Структурні одиниці нормативно-правового акта повинні мати:

розділи і глави – короткий, чітко сформульований заголовок;

розділи – наскрізну порядкову нумерацію, яка позначається римськими цифрами з крапками;

глави – наскрізну в межах розділу порядкову нумерацію, яка позначається арабськими цифрами з крапками;

пункти – наскрізну в межах глави (розділу) порядкову нумерацію, яка позначається арабськими цифрами з крапкою (може бути до двох знаків з крапкою). Пункти починаються з абзацу;

підпункти – наскрізну в межах пункту порядкову нумерацію, яка позначається арабськими цифрами з дужкою. Підпункти починаються з абзацу.

Абзаци в межах одного пункту або підпункту починаються без позначок або нумерації. Використання маркованих (із застосуванням на початку абзацу позначок «→», «•») тощо) списків для позначення складових частин тексту акта не допускається.

У тексті акта посилення на номери розділів, глав, статей, пунктів іншого акта зазначаються цифрами, номери частин статей і абзаців – словами, номери підпунктів – цифрами або літерами в лапках. Наприклад: «згідно з розділом III», «підрозділом 2», «у статті 25», «пунктом 5», «частина перша статті 7», «в абзаці шостому підпункту «б» пункту 13», «у підпункті «а» пункту 3 глави 2 розділу IV», «підпункт 4.23 пункту 4 глави 2 розділу V».

Кожна структурна одиниця акта (крім абзацу) відокремлюється від попередньої порожнім рядком.

Не допускається розміщення у розділі однієї глави, у главі – одного пункту, у пункті – одного підпункту.

Не дозволяється в межах однієї структурної одиниці акта групувати нормативні приписи під проміжними назвами.

Номери аркушів (сторінок) нормативно-правового акта повинні проставлятися посередині верхнього поля аркуша (сторінки) арабськими цифрами без слова «аркуш» («сторінка») та розділових знаків, за винятком першого аркуша.

4.12. У тексті акта бажано уникати включення до актів приміток.

Примітки допускаються, якщо необхідно дати визначення будь-якого суміжного поняття або коментар, що допоможе зрозуміти положення, викладені в структурній одиниці акта.

Примітки не повинні містити нормативних приписів.

4.13. Посилання на інші пункти проекту акта, а також на раніше видані акти можуть бути зроблені лише в тих випадках, коли необхідно показати їх взаємний зв'язок або уникнути повторень.

4.14. Якщо в проекті акта потрібно дати декілька посилань на один і той самий акт, то в першому ж посиланні необхідно навести його повне найменування із зазначенням органу, який його видав, дати видання або затвердження, дату і номер державної реєстрації в Мін'юсті. Наприклад:

«Наказ Управління державної охорони України від 13.06.2010 № 387/ДСК «Про затвердження Положення про ...», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 16.06.2010 за № 1234/543211 (далі – наказ);»

«пункт 5 Інструкції про ..., затвердженої наказом Управління державної охорони України від 05.07.2010 № 312, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 15.07.2010 за № 1245/541388 (далі – Інструкція-312)».

У наступних посиланнях наводяться скорочені найменування акта, наприклад: «наказ», «п. 5 Інструкції-312».

При посиланнях на Конституцію та закони України дата їх видання та інші реквізити не наводяться.

4.15. У випадках, коли в проекті акта зазначаються умови (дата) набрання чинності актом, можуть застосовуватися такі формулювання: «набирає чинності через (кількість днів) після опублікування в «Офіційному віснику України», «набирає чинності з (число, місяць, рік)».

У разі неодночасного набрання чинності окремими положеннями акта про це вказується в акті розпорядчого характеру. При цьому слід зазначити пункти розпорядчого документа або структурні одиниці зазначеного ним нормативно-правового акта та момент набрання чинності. Наприклад:

«Цей наказ набирає чинності через 10 днів після державної реєстрації в Міністерстві юстиції України, крім пункту 5, що набирає чинності з 1 вересня 2012 року.»

V. Оформлення додатків

5.1. Проект акта може включати в себе відомості ненормативного характеру, які допомагають його сприйняттю і розумінню. До таких положень можуть відноситися визначення термінів, рекомендації, креслення, рисунки, схеми, таблиці, які оформляються, як правило, у вигляді додатків.

5.2. Додатки до акта доповнюють та пояснюють окремі питання документа або документ у цілому. Про наявність додатків зазначається в тексті акта. Назва додатка у тексті самого акта повинна відповідати назві самого додатка.

5.3. За наявності декількох додатків до проекту акта вони нумеруються послідовно в міру посилань на них у тексті проекту акта. У правому верхньому куті додатків до проекту акта вказується назва проекту акта, до якого вони

додаються. Знак «№» перед цифровим позначенням номера самого додатка не ставиться.

Кожна сторінка додатка, крім першої, повинна мати у правому верхньому куті напис «Продовження додатка» та його номер.

Акт, затверджений розпорядчим актом, та інші додатки до нього підписуються керівником самостійного структурного підрозділу на лицьовому боці останнього аркуша. Ініціали та прізвище друкуються на рівні останнього рядка найменування посади.

5.4. Додатки можуть бути таких видів:

1) додатки, які є нормативно-правовими актами, а також змінами, що вносяться до них і затверджуються або вводяться в дію розпорядчим актом, позначаються грифом «ЗАТВЕРДЖЕНО» (додатки до розпорядчих актів):

«ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Управління державної охорони України
15.03.2012 № 22
ПОЛОЖЕННЯ
про...»;

2) додатки, що пояснюють, доповнюють або розкривають зміст акта, затвердженого розпорядчим актом, і містять посилання на який-небудь пункт, підпункт, розділ цього акта:

«Додаток
до Інструкції
(пункт 4)
ЖУРНАЛ
реєстрації документів...»;

3) додатки, що вводяться в дію розпорядчим актом і мають гриф «Додаток» – це переліки актів, що визнаються такими, що втратили чинність, тощо:

«Додаток
до наказу Управління державної охорони України
12.11.2012 № 111
ПЕРЕЛІК
актів УДО України, що втратили чинність».

5.5. Додатки можуть містити:

списки осіб, перелік органів, посад, робіт;

перелік актів, які потребують змін або скасування у зв'язку з виданням акта, до якого додаються;

таблиці, схеми, графіки, зразки документів, бланків, форми обліку і звітності, а також правила, що впливають із змісту проекту, роз'яснення з окремих питань; інші матеріали, що пояснюють зміст акта.

5.6. Приписи щодо змін чи визнання такими, що втратили чинність, раніше виданих актів, можуть бути викладені в проекті акта, а при наявності значної кількості актів, які потребують внесення змін чи визнання такими, що втратили чинність, їх переліки наводяться у додатку до проекту акта.

VI. Мовні та термінологічні вимоги

6.1. Текст акта викладається державною мовою і повинен відповідати її нормам і правилам. Мова повинна бути зрозумілою, простою, точною, фрази – без перевантаження складними реченнями.

Не допускається вживання застарілих і недостатньо зрозумілих слів і виразів.

Положення акта мають бути викладені однозначно і не допускати різного тлумачення.

6.2. Термін, що застосовується в акті, повинен мати одне значення. У разі наявності визначення терміна в актах законодавства (законах, актах Президента України, Кабінету Міністрів України), його значення має відповідати такому визначенню. Допускається посилання на визначення термінів, наведених в інших нормативно-правових актах.

Терміни, визначення яких відсутні в нормативно-правових актах, застосовуються з наданням визначення в загальних положеннях проекту.

6.3. Спеціальні терміни, потрібні для врегулювання діяльності або суспільних відносин у певній сфері, використовуються в нормативно-правових актах у тому розумінні, в якому вони вживаються у цій сфері.

6.4. Не допускається застосування незрозумілих формулювань, одного й того самого терміну для визначення різних понять, а синонімів – для визначення одного й того самого поняття.

6.5. У тексті акта не вживаються: звороти розмовної мови; в одному й тому ж розумінні різні позначення і терміни, близькі за своїм значенням (синоніми); іноземні слова і терміни за наявності рівнозначних слів і термінів в українській мові; міркування; гасла.

6.6. При посиланні на назви державних органів в тексті проекту зазначаються їх повні назви або офіційні скорочення, обумовлені в законодавчих актах, положеннях (статутах) про них. Найменування самостійних структурних підрозділів УДО України повинні відповідати їх штатним найменуванням, а скорочені найменування – визначеними актами про застосування скорочених найменувань або найменуванням, зазначеним у положеннях (статутах) про них.

Абревіатури (крім загальноживаних) та позначення допускаються в тексті акта тільки після наведення їх повних назв чи відповідних пояснень.

Приклад: Міністерство юстиції України (Мін'юст), Міністерство фінансів України (Мінфін), Департамент роботи з особовим складом (далі – ДРОС), Служба документального забезпечення та режиму (далі – СДЗР).

6.7. Якщо в проекті акта декілька разів вживаються довгі назви, найменування тощо, при першому їх згадуванні вони наводяться повністю із тлумаченням скорочення у дужках «(далі – коротка назва, найменування)».

6.8. Не застосовуються у проектах актів без зайвої потреби переліки, що мають невизначений або невичерпний характер, тобто закінчуються виразами: «і подібні ...», «а також інші ...», «решта», «інші».

VII. Внесення змін до актів УДО України або визнання їх такими, що втратили чинність

7.1. У процесі підготовки проекту нового акта необхідно виявити акти, які підлягають зміні чи визнанню такими, що втратили чинність повністю або частково:

основні за темою проекту акта;

на які є посилання в тексті основних актів;
які вносять зміни до текстів основних актів;
в яких є посилання на основний акт.

7.2. Якщо у зв'язку з прийняттям акта виникає необхідність внесення змін до інших актів або вони мають бути скасовані, норми про зміни чи скасування інших актів можуть бути викладені в тексті нового акта або в додатку.

Обсяг змін не повинен перевищувати 30 відсотків від обсягу акта. Якщо обсяг пропонованої зміни перевищує 30 відсотків від обсягу акта, то акт з урахуванням змін видається в новій редакції.

7.3. У випадках, коли при підготовці акта необхідно внести зміни до раніше прийнятого акта, доцільно дати нову редакцію відповідних приписів чинного акта.

7.4. Якщо немає потреби повністю викладати розділи, пункти, підпункти, які потребують зміни, в новій редакції, до їх тексту вносяться уточнення шляхом виключення, доповнення або заміни слів, словосполучень або речень.

7.5. Зміни, що містять нові правові норми, оформляються, як правило, у вигляді окремих розділів, пунктів, підпунктів чи абзаців.

При підготовці акта про внесення змін до раніше прийнятого акта зазначається дата його видання, номер, назва, а також дати видання й номери актів, якими до нього вносились зміни.

Наприклад:

«Внести до наказу Управління державної охорони України від 11.11.2012 № 333 «Про затвердження Інструкції .....» (зі змінами, внесеними наказом Управління державної охорони України від 12.12.2012 № 444), такі зміни:»

або:

«В Інструкції про порядок ..... (зі змінами, внесеними наказами Управління державної охорони України від 10.10.2005 № 111, від 11.11.2006 № 323), затверджений наказом Управління державної охорони України від 12.12.2001 № 555».

7.6. При підготовці пропозицій про визнання актів такими, що втратили чинність, або про зміни до раніше прийнятих актів та їх окремих частин, необхідно з'ясувати, чи поширювалася їх дія наступними актами на інші підрозділи УДО України, підприємства, установи та організації, категорії працівників, та врахувати ці обставини для того, щоб скасувати також акти про їх поширення.

7.7. Акти, видані спільно чи за погодженням з самостійними структурними підрозділами УДО України, а також з державними органами, змінюються, скасовуються або визнаються такими, що втратили чинність, спільно чи за погодженням з цими підрозділами, органами (державними органами).

7.8. Акти за темою проекту, які фактично втратили значення до розробки проекту, але формально не були визнані такими, що втратили чинність, повинні включатися в перелік актів, які підлягають визнанню такими, що втратили чинність.

7.9. Акти, розраховані на конкретний проміжок часу, строк дії яких закінчився, в перелік актів про визнання такими, що втратили чинність, не включаються.

7.10. Якщо акт підлягає визнанню таким, що втратив чинність частково, то акти, які поширюють його дію в цілому, визнаються такими, що втратили чинність, у відповідній частині.

7.11. У випадках, коли акти втрачають чинність, разом із ними втрачають чинність і акти, якими вносились зміни до них. У такому випадку перелік актів, які під-

лягають визнанню такими, що втратили чинність, не складається, а прописується: «(зі змінами)» .

Якщо актом уносились зміни до чинних актів і актів, які втратили чинність, то втрачають чинність лише ті положення акта, якими вносились зміни до актів, що втратили чинність.

7.12. Підготовку змін до акта або пропозицій про визнання акта таким, що втратив чинність, здійснює, як правило, самостійний структурний підрозділ, до компетенції якого відноситься вирішення питань, що регулюються цим актом.

VIII. Розгляд та оцінка проектів актів

8.1. Проект акта головний розробник надсилає разом із пояснювальною запискою (додаток 6) до заінтересованих самостійних структурних підрозділів, закладів, установ, а також до Служби юридичного забезпечення (далі – СЮЗ) для розгляду та висловлення зауважень і пропозицій.

8.2. Проект спільного акта надсилається разом із пояснювальною запискою до відповідного державного органу для висловлення зауважень і пропозицій.

8.3. При надходженні проекту акта заінтересований самостійний структурний підрозділ зобов'язаний у найкоротший термін розглянути проект і, у разі наявності, висловити (зазначити) обґрунтовані письмові зауваження та пропозиції щодо нього.

8.4. Внесений проект акта розглядається й обговорюється із залученням, у разі потреби, відповідних фахівців.

8.5. Головний розробник проекту зобов'язаний здійснити його комплексну оцінку.

Комплексна оцінка проекту акта здійснюється підрозділами, визначеними у пунктах 8.7–8.11 цієї Інструкції, у ході погодження його із заінтересованими підрозділами.

Якщо за результатами погодження та доопрацювання проекту було змінено його зміст, структуру або назву, що впливає на результати проведених експертиз (оцінок) проекту, він надсилається на повторну експертизу (оцінку).

8.6. Завданням експертизи (оцінки) проекту акта є:

його об'єктивний та всебічний розгляд;

перевірка відповідності проекту вимогам чинних нормативно-правових актів, нормопроектувальної техніки;

прогнозування економічних, правових та інших наслідків реалізації акта.

8.7. Проекти актів, які передбачають закупівлю товарів, робіт і послуг або зумовлюють видатки з державного бюджету, зміну порядку чи обсягів фінансування тощо підлягають фінансово-економічній оцінці Департаментом матеріально-технічного забезпечення та Фінансово-економічною службою.

8.8. Проекти актів підлягають оцінці Інспекцією та Службою документального забезпечення та режиму (далі – СДЗР).

8.9. Проекти актів з кадрових питань, питань організаційно-штатної побудови УДО України та застосування штатних найменувань його підрозділів, закладів, установ, організацій, підприємств та їх структурних підрозділів підлягають оцінці Департаментом роботи з особовим складом.

8.10. Проекти актів Верховної Ради України, Президента України і КМУ підлягають оцінці Департаментом забезпечення службової діяльності.

8.11. Юридична експертиза всіх проектів актів здійснюється СЮЗ з метою їх перевірки на відповідність нормативно-правовим актам України, а також забезпечення якості й обґрунтованості.

8.12. Строк проведення експертизи та оцінки визначається на підставі пропозицій головного розробника керівником підрозділу, яким здійснюється така експертиза чи оцінка, має бути достатнім для всебічного аналізу положень проекту і не повинен бути меншим, ніж десять робочих днів з дня надходження проекту, якщо інший строк не визначено Начальником УДО України, його заступниками або керівником підрозділу, в якому проводиться експертиза або оцінка.

ІХ. Погодження проектів актів

9.1. Погодження проекту акта здійснюється з метою визначення ефективності вирішення питань, доцільності і своєчасності видання акта, обґрунтованості питань, що вирішуються у проекті, його відповідності законодавству.

9.2. Погодження проектів актів із заінтересованими самостійними структурними підрозділами та заступниками Начальника УДО України згідно з розподілом повноважень є внутрішнім погодженням.

9.3. Погодження проектів із заінтересованими державними органами є зовнішнім погодженням.

9.4. Головний розробник самостійно визначає заінтересовані самостійні структурні підрозділи чи державні органи, виходячи зі змісту положень проекту акта та компетенції зазначених органів і підрозділів.

9.5. Внутрішнє та зовнішнє погодження проектів здійснює суб'єкт нормотворчої діяльності (головний розробник), який розробив проект акта або організував його розробку.

9.6. Проект акта погоджується самостійними структурними підрозділами УДО України, якщо проект акта спрямовано на вирішення питань, що належать до компетенції цих підрозділів, які здійснюють їх оцінку, а також СЮЗ та заступником Начальника УДО України відповідно до розподілу повноважень.

Керівник самостійного структурного підрозділу УДО України, до якого надійшов проект акта на погодження, зобов'язаний у визначений головним розробником строк організувати й забезпечити опрацювання проекту акта в частині, що стосується компетенції підрозділу.

Якщо строк опрацювання проекту акта головним розробником не визначено, його визначає керівник самостійного структурного підрозділу УДО України.

Строк погодження визначається з урахуванням обсягу та складності проекту акта, має бути достатнім для всебічного аналізу його положень і не повинен бути меншим, ніж п'ять робочих днів з дня надходження проекту акта, якщо інший строк не визначено Начальником УДО України або його заступниками.

9.7. Внутрішнє погодження проекту оформляється шляхом проставлення на зворотному боці першого аркуша розпорядчого акта візи керівника самостійного структурного підрозділу, що є головним розробником, керівниками інших заінтересованих самостійних структурних підрозділів УДО України, або осіб, які виконують обов'язки цих начальників.

Коли зміст проекту акта стосується більше ніж трьох підрозділів, віза може бути проставлена на окремому аркуші погодження (додаток 7), який додається до проекту.

Віза складається з найменування посади особи, яка візує проект, її підпису та його розшифрування із зазначенням ініціалу імені і прізвища, та дати візування.

9.8. Наявні зауваження та пропозиції до проекту акта висловлюються у супровідному листі (службовій записці) з чітким обґрунтуванням позиції самостійного

структурного підрозділу УДО України щодо проекту акта й викладенням, у разі потреби, його окремих положень у відповідній редакції, якщо зміст зауважень не передбачає відхилення проекту.

Позицію підрозділу, установи, закладу УДО України може бути доведено до головного розробника листом, підписаним керівником самостійного структурного підрозділу, установи, закладу УДО України або іншою особою, уповноваженою на це.

За домовленістю між керівником головного розробника та керівником підрозділу, до якого проект акта надійшов на погодження, наявні зауваження та пропозиції можуть бути узгоджені у робочому порядку.

9.9. Зовнішнє погодження проектів актів здійснюється, коли вони містять питання, які віднесені до компетенції УДО України і відповідних державних органів, за умови, що УДО України є головним у вирішенні питань, які складають зміст проекту акта, або коли таке погодження передбачене в законодавчому акті, рішенні Кабінету Міністрів України (наприклад: з фінансових питань – з Міністерством фінансів України та з Мінекономрозвитку України).

Проект акта разом з аркушем погодження (додаток 8) у встановленому порядку надсилається на погодження до заінтересованих державних органів після проставлення на проекті акта віз керівника самостійного структурного підрозділу (головного розробника) та начальника СЮЗ (уповноваженого військовослужбовця СЮЗ), або осіб, які виконують їх обов'язки, а також заступника Начальника УДО України відповідно до розподілу повноважень.

Якщо заінтересованим самостійним структурним підрозділом УДО України або державним органом на стадії погодження не висловлено позиції щодо проекту акта у строк, визначений головним розробником, проект акта вважається погодженим без зауважень.

9.10. Якщо в процесі погодження проекту акта розбіжності усунути не вдалося, головним розробником проекту складається протокол узгодження позицій (додаток 9), в якому зазначаються заінтересовані самостійні структурні підрозділи УДО України (державні органи), які погодили проект акта; висловили зауваження та пропозиції, враховані головним розробником; висловили зауваження та пропозиції, не враховані головним розробником; не висловили своєї позиції щодо проекту акта; мотиви відхилення зауважень і пропозицій до проекту.

Головним розробником не враховуються зауваження і пропозиції заінтересованих самостійних структурних підрозділів УДО України, державних органів, які належним чином не обґрунтовані.

9.11. Спірні питання, які не вдалося врегулювати під час погодження проекту акта, виносяться на розгляд заступника Начальника УДО України відповідно до розподілу повноважень. За потреби заступником Начальника УДО України може бути скликана нарада з числа керівників та фахівців підрозділу, який був головним розробником проекту акта, а також керівників та фахівців підрозділів, закладів, установ, зауваження та позиції яких залишилися не узгодженими.

За результатами розгляду заступник Начальника УДО України приймає рішення про врахування чи відхилення спірних позицій, висловлених до проекту акта.

Х. Юридична експертиза та візування проектів актів

10.1. Після доопрацювання головним розробником проекту акта з урахуванням зауважень і пропозицій, висловлених заінтересованими підрозділами УДО України,

перед поданням проекту керівництву УДО України на підпис або затвердження, головний розробник подає проект до СЮЗ для здійснення його юридичної експертизи та візування.

10.2. Разом з проектом акта до СЮЗ подаються:

пояснювальна записка (тільки для нормативно-правових актів);

протокол узгодження позицій, якщо він складався;

копії проекту, пояснювальної записки та протоколу узгодження позицій у електронному вигляді, ідентичні текстам на паперових носіях;

аркуші погодження, у разі їх наявності;

інші матеріали, що були отримані під час підготовки проекту акта і пояснюють зміст проекту.

10.3. За відсутності зауважень до проекту акта та якщо головним розробником дотримано вимог цієї Інструкції, уповноважений військовослужбовець СЮЗ, визначений в положенні про цей підрозділ, за наявності віз керівника самостійного структурного підрозділу, що є головним розробником, та керівників заінтересованих самостійних структурних підрозділів візує проект на зворотному боці першого аркуша проекту розпорядчого акта.

10.4. На зворотному боці першого аркуша проекту акта викладається список підрозділів УДО України та/або державних органів, яким надсилаються копії (примірники) акта – розкладка (список розсилки) (додаток 10).

10.5. У випадку, коли акт підлягатиме поданню на державну реєстрацію до Мін'юсту, в СЮЗ складається і надсилається головному розробникові висновок за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта за формою, затвердженою наказом Мін'юсту від 06.07.2011 № 1805/5 «Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта», зареєстрованим у Мін'юсті 07.07.2011 за № 826/19564.

10.6. СЮЗ може повернути без візування головному розробникові разом з відповідним обґрунтуванням проекти актів, якщо їх підготовлено з порушенням норм законодавства та вимог цієї Інструкції, для усунення недоліків та доопрацювання.

Якщо зауваження і пропозиції СЮЗ суттєво впливають на зміст та структуру проекту або змінюють його назву, головному розробникові може бути запропоновано повторно узгодити проект акта у порядку, визначеному цією Інструкцією.

XI. Подання проектів актів на підпис, затвердження. Набрання чинності нормативно-правовим актом

11.1. Проект акта подається на підпис або затвердження Начальнику УДО України чи особі, яка виконує його обов'язки, керівником самостійного структурного підрозділу (головним розробником), що розробив проект, або особою, яка його заміщує, після візування його заступником Начальника УДО України відповідно до розподілу повноважень.

11.2. Одночасно з проектом подаються:

пояснювальна записка (тільки для нормативно-правових актів). Пояснювальна записка повинна бути підписана керівником або особою, яка тимчасово виконує обов'язки керівника самостійного структурного підрозділу УДО України, який розробив проект акта, або організував його розробку;

аркуш погодження у разі, якщо зміст проекту акта стосується більше ніж трьох підрозділів або державних органів;
протокол узгодження позицій, якщо він складався;
інші матеріали, які можуть пояснювати зміст акта на вимогу керівництва УДО України.

11.3. Основними етапами набрання чинності актом є його підписання або затвердження, а також у випадку, передбаченому главою XIII цієї Інструкції, його державна реєстрація в Мін'юсті.

11.4. Офіційний текст виданого акта підписується Начальником УДО України або особою, яка тимчасово виконує його обов'язки, його заступниками згідно з розподілом повноважень.

11.5. Після підписання акта або його затвердження він у найкоротший термін передається до СДЗР для реєстрації.

11.6. Нормативно-правовому акту після його видання й підписання, в СДЗР присвоюється реєстраційний номер з проставленням потрібних позначень грифа обмеження доступу, цифрами чи літерами, що відповідають ступеню секретності відомостей, що він містить: «0» – «Таємно», «00» – «Цілком таємно», «ОВ» – «Особливої важливості», «ДСК» – «Для службового користування». Цифри «0» і «00» проставляються попереду реєстраційного номера, а літери «ОВ» і «ДСК» позаду нього. Наприклад, «№ 021», «№ 0012», «№ 57/ОВ», «№ 71/ДСК».

11.7. Уповноважена посадова особа СДЗР відповідною печаткою скріплює додатково виготовлені копії актів, а також витяги з них згідно списку розсилки.

11.8. Оригінали актів зберігаються в СДЗР у встановлені строки, потім передаються для постійного зберігання до Державного галузевого архіву УДО України. Перед направленням актів на постійне зберігання у СДЗР виготовляються контрольні примірники, які зберігаються до закінчення строку дії акта.

11.9. Акти, якщо інше не зазначено у самих актах, набувають чинності і застосовуються з дати їх підписання або затвердження.

Акти, які подаються на державну реєстрацію до Мін'юсту, набувають чинності через 10 днів після їх реєстрації, якщо в них не встановлено іншого строку набрання ним чинності.

XII. Дія актів

12.1. Строк дії акта може бути визначено для всього акта або для окремих його положень.

Акт діє безстроково, якщо в його тексті не визначено інше.

Чинність акта припиняється:

із закінченням строку, на який його видано;

з дня його скасування або визнання таким, що втратив чинність.

12.2. Начальник УДО України чи інший суб'єкт видання акта може в межах компетенції продовжити його дію на певний строк, на новий визначений чи невизначений термін, шляхом видання відповідного акта.

Дія акта УДО України поширюється на всіх осіб, які є його адресатами: військовослужбовців, працівників УДО України та інших суб'єктів правовідносин, окрім випадків, передбачених цим актом.

12.3. Дія актів припиняється шляхом визнання такими, що втратили чинність, або скасування.

12.4. Процедура визнання такими, що втратили чинність, застосовується до актів, які набрали чинності.

12.5. Процедура скасування застосовується до актів, які:

підлягають державній реєстрації, але з тих чи інших причин не були зареєстровані в установленому порядку;

видані з порушенням порядку, встановленого нормативно-правовими актами;

не відповідають чинному законодавству.

ХІІІ. Підготовка й подання актів на державну реєстрацію до Мін'юсту

13.1. На державну реєстрацію до Мін'юсту подаються акти, що містять правові норми (правила поведінки), розраховані на невизначене коло осіб, установ, організацій і неодноразове застосування, незалежно від строку їх дії (постійні чи обмежені певним часом) та характеру відомостей, що в них містяться, у тому числі з грифами «Особливої важливості», «Цілком таємно», «Таємно», «Для службового користування», а також прийняті в порядку експерименту.

Державній реєстрації підлягають акти будь-якого виду (накази, розпорядження), якщо в них є одна або більше норм, що:

зачіпають соціально-економічні, політичні, особисті та інші права, свободи і законні інтереси громадян, проголошені й гарантовані Конституцією та законами України, Конвенцією, міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, встановлюють новий або змінюють, доповнюють чи скасовують організаційно-правовий механізм їх реалізації;

мають міжвідомчий характер, тобто є обов'язковими для інших державних органів, а також підприємств, установ, організацій, що не входять до сфери управління УДО України.

13.2. На державну реєстрацію не подаються акти:

персонального характеру – про склад комісій, призначення на посаду і звільнення з неї, заохочення тощо;

дія яких вичерпується одноразовим застосуванням, крім актів про затвердження положень, інструкцій та інших, що містять правові норми;

оперативно-розпорядчого характеру (разові доручення);

якими доводяться до відома рішення вищих органів державної влади;

спрямовані на організацію виконання рішень вищих органів і власних рішень УДО України, міністерств, інших державних органів, органів господарського управління та контролю, що не мають нових правових норм;

нормативно-технічного характеру.

13.3. Уповноважений співробітник СЮЗ визначає, з урахуванням відповідних рекомендацій Мін'юсту, чи підлягає нормативно-правовий акт державній реєстрації, і перед його підписанням Начальником УДО України вносить пропозиції щодо подання акта реєструючому органу шляхом проставлення на зворотному боці першого аркуша проекту відповідної відмітки: «Підлягає державній реєстрації».

Спільно виданий акт подається на реєстрацію УДО України, якщо підпис її посадової особи стоїть в акті першим.

13.4. Головний розробник у п'ятиденний строк після видання нормативно-правового акта подає його до Мін'юсту на державну реєстрацію та для проведення

експертизи на відповідність нормативно-правового акта положенням Конвенції та практиці Європейського суду з прав людини.

Початок та закінчення цього строку обраховується в порядку, визначеному статтею 253, частиною п'ятою статті 254 Цивільного кодексу України:

строк починається з наступного дня після видання відповідного нормативно-правового акта;

якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, днем закінчення строку є перший за ним робочий день.

13.5. Для проведення експертизи на відповідність нормативно-правового акта положенням Конвенції та практиці Європейського суду з прав людини до Мін'юсту разом із супровідним листом (додаток 11) надсилається:

засвідчена копія нормативно-правового акта;

копія пояснювальної записки;

порівняльна таблиця (у разі, якщо актом уносяться зміни до чинного нормативно-правового акта).

13.6. На державну реєстрацію до Мін'юсту (додаток 12) подається:

акт у трьох примірниках – оригінал і дві завірені головним розробником копії;

пояснювальна записка з обґрунтуванням підстав для видання акта чи окремих його норм, до якої долучається завірена копія висновку СЮЗ за результатами юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта;

відомості про чинні акти з цього питання, інформація про строки приведення їх у відповідність до нормативно-правового акта, поданого на державну реєстрацію, а також про акти, що втрачають чинність у зв'язку з виданням цього акта;

відомості про офіційне погодження акта із заінтересованими органами, самостійними структурними підрозділами УДО України незалежно від того, чи є таке погодження обов'язковим згідно з законодавством;

відомості про позицію (зауваження та пропозиції) уповноваженого представника від всеукраїнських профспілок, їх об'єднань та уповноваженого представника від всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців щодо цього проекту (у разі, якщо проект нормативно-правового акта стосується соціально-трудової сфери), а також про врахування чи відхилення цих зауважень і пропозицій;

законодавчі матеріали, що використовувалися при його розробці, а також акти, на які у тексті містяться посилання;

довідка про відповідність нормативно-правового акта основним положенням законодавства Європейського Союзу (*acquis communautaire*) (додаток 13);

копія супровідного листа про подання нормативно-правового акта до Мін'юсту для отримання висновку щодо відповідності акта положенням Конвенції та практиці Європейського суду з прав людини:

магнітний носій даних з проектом акта в електронному вигляді.

13.7. Супровідний лист, пояснювальна записка, довідка про відповідність нормативно-правового акта основним положенням законодавства Європейського Союзу, інформаційно-аналітичні матеріали з публічного обговорення проектів нормативно-правових актів підписуються Начальником УДО України або особою, яка виконує його обов'язки.

СЮЗ надає методично-правову допомогу з питань, які виникають під час проведення державної реєстрації нормативно-правового акта в Мін'юсті.

13.8. Оригінали спільних нормативно-правових актів подаються до Мін'юсту в кількості, що відповідає числу державних органів, які є учасниками правовідносин, що регулюються цим актом.

13.9. Якщо виданим нормативно-правовим актом вносяться зміни до нормативно-правових актів, разом з ним подаються також і акти, до яких уносяться ці зміни.

У разі, коли нормативно-правовий акт, до якого вносяться зміни, не має відмітки про державну реєстрацію, він подається в новій редакції із внесеними змінами.

13.10. На першій сторінці примірників нормативно-правових актів, що подаються на державну реєстрацію, у правому верхньому куті слід залишити вільне місце розміром 6 на 10 см для напису про державну реєстрацію.

13.11. Незареєстровані Мін'юстом нормативно-правові акти УДО України, які зачіпають соціально-економічні, політичні, особисті та інші права, свободи і законні інтереси громадян, проголошені й гарантовані Конституцією та законами України, встановлюють новий або змінюють, доповнюють чи скасовують організаційно-правовий механізм їх реалізації, а також мають міжвідомчий характер, тобто є обов'язковими для інших органів виконавчої влади, а також підприємств, установ, організацій, що не входять до сфери управління УДО України, вважаються такими, що не набрали чинності.

13.12. На прохання суб'єкта нормотворення або з власної ініціативи Мін'юст може прийняти рішення про повернення нормативно-правового акта без державної реєстрації для доопрацювання.

Для повернення нормативно-правового акта на доопрацювання на прохання органу, що його прийняв, цей орган повинен надіслати до Мін'юсту відповідного листа, підписаного Начальником УДО України (особою, яка виконує його обов'язки).

Повернення та доопрацювання нормативно-правового акта здійснюється у порядку, визначеному Порядком подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації, затвердженим наказом Мін'юсту від 12.04.2005 № 34/5, зареєстрованим в Мін'юсті 12.04.2005 за № 381/10661.

13.13. Під час доопрацювання суб'єкт нормотворення повинен урахувати всі висловлені Мін'юстом зауваження та усунути виявлені порушення і протягом місяця повторно подати акт на державну реєстрацію або надати Мін'юсту копію розпорядчого документа про його скасування.

XIV. Підготовка проектів законодавчих актів Верховної Ради України, актів Президента України і КМУ

14.1. У разі, якщо законодавчим актом України, актом або дорученням Президента України чи КМУ підготовку проекту акта покладено на УДО України, Начальником УДО України (особою, яка здійснює його повноваження) або за його дорученням одним із заступників Начальника УДО України визначається головний розробник такого проекту.

Підготовка проектів за власною ініціативою здійснюється згідно з вимогами цієї Інструкції.

14.2. Проекти актів та пов'язані з їх розробкою документи розробляються відповідно до вимог, що висуваються до підготовки відповідних документів згідно з Регламентом Верховної Ради України, затвердженим Законом України від 10.02.2010 № 1861-VI (далі – Регламент Верховної Ради України), Положенням про порядок

підготовки та внесення проектів актів Президента України, затвердженим Указом Президента України від 15.11.2006 № 970 (далі – Положення-970), Регламентом Кабінету Міністрів України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 09.11.2011 № 1156) (далі – Регламент КМУ), Правилами підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 № 870, законами України «Про державні цільові програми» іншими актами законодавства, правилами нормопроектувальної техніки, викладеними у Методичних рекомендаціях щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, схвалених постановою колегії Мін'юсту України від 21.11.2000 № 41, цією Інструкцією та іншими нормативно-правовими актами з відповідних питань.

14.3. Головний розробник забезпечує проведення розгляду та оцінки підготовленого проекту акта відповідно до вимог розділу VIII цієї Інструкції, а також здійснює внутрішнє та зовнішнє погодження проектів з урахуванням вимог нормативно-правових актів, визначених пунктами 9.6–9.9 та 14.2 цієї Інструкції.

14.4. Після завершення погодження проекту акта головний розробник враховує обґрунтовані зауваження і пропозиції та готує супровідні документи до проектів актів:

Верховної Ради України – документи, встановлені статтею 91 Регламенту Верховної Ради України;

Президента України – документи, встановлені пунктом 8 Положення-970;

Кабінету Міністрів України – документи, установлені параграфом 50 глави 5 розділу 4 Регламенту КМУ.

Головний розробник надсилає до СЮЗ проект, його копію в електронній формі та інші супровідні документи для перевірки проекту на відповідність законодавству та візування.

У разі необхідності головний розробник у встановлений СЮЗ строк надає електронні копії надісланих із проектом документів.

14.5. Проект візується Начальником УДО України або особою, яка здійснює його повноваження, після чого:

проект акта Верховної Ради України надсилається УДО України суб'єкту, що має право законодавчої ініціативи, разом з супровідними документами та проханням щодо внесення цим суб'єктом проекту акта на розгляд Верховної Ради України в порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради України;

проект акта Президента України вноситься УДО України Президенту України разом із супровідними документами в порядку, визначеному пунктом 8 Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України, затвердженого Указом Президента України від 15.11.2006 № 970;

проект акта Кабінету Міністрів України надсилається Президенту України, Прем'єр-міністру або члену Кабінету Міністрів України відповідно до компетенції разом з супровідними документами та проханням ініціювати його прийняття Кабінетом Міністрів України згідно з частиною 1 статті 51 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» та Регламентом КМУ.

14.6. Супроводження підготовлених в УДО України проектів, внесених на розгляд Верховної Ради України, Президента України чи Кабінету Міністрів України,

здійснює підрозділ, що підготував проект, або підрозділ, визначений Начальником УДО України чи особою, яка здійснює його повноваження.

Після візування проекту Начальником УДО України або особою, яка виконує його повноваження, головний розробник подає до Департаменту забезпечення службової діяльності у письмовій та електронній формах:

засвідчені копії проекту й супровідних документів до нього;

тези виступу щодо проекту для представника УДО України, який представлятиме проект у Верховній Раді України, при розгляді проекту Президентом України або у КМУ;

список військовослужбовців-розробників проекту та співвиконавців з інших державних органів із зазначенням номерів їх контактних телефонів.

XV. Особливості опрацювання проектів актів, що надходять на погодження з державних органів, а також підготовки пропозицій щодо необхідності прийняття чи видання актів державними органами

15.1. Проекти актів, що надходять на погодження з державних органів, опрацьовуються самостійними структурними підрозділами УДО України, до компетенції яких належить вирішення питань, що регулюватимуться актами, або інтересів яких зачіпають відповідні акти.

15.2. Документ, підготовлений самостійними структурними підрозділами УДО України за результатами опрацювання проекту нормативно-правового акта, а також документ, що містить нормотворчу ініціативу про необхідність прийняття чи видання нормативно-правового акта державним органом, візується керівником цього підрозділу і перед поданням керівництву УДО України надсилається до СЮЗ для перевірки правової обґрунтованості, візування начальником СЮЗ або особою, яка виконує його повноваження.

15.3. Перед доповіддю Начальнику УДО України пропозиції щодо необхідності прийняття чи видання нормативно-правових актів державними органами погоджуються із заступником Начальника УДО України згідно з розподілом повноважень.

[...]

29. Наказ Управління державної охорони України «Про затвердження Інструкції про забезпечення житлом в Управлінні державної охорони України» від 16 квітня 2014 р. № 232 (витяги)

I. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція розроблена на підставі Житлового кодексу Української РСР, Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 року № 1081, Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджених постановою Ради Міністрів Української РСР і Української республіканської ради професійних спілок від 11 грудня 1984 року № 470, та визначає порядок забезпечення жилими приміщеннями військовослужбовців Управління державної охорони України та членів їх сімей, військовослужбовців Управління державної охорони України, звільнених з військової служби в запас або у відставку і які залишилися в Управлінні

державної охорони України на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов та надання їм жилих приміщень, та членів їх сімей (далі – облік), а також членів сімей військовослужбовців Управління державної охорони України, які загинули, померли, пропали безвісти під час проходження військової служби і перебували на обліку та включені до списків осіб, які користуються правом першочергового або позачергового одержання жилих приміщень.

1.2. Військовослужбовці, які перебували на обліку, до набрання чинності Законом України від 24 червня 2004 року № 1865-IV «Про внесення змін до статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», забезпечуються жилими приміщеннями для постійного проживання відповідно до раніше встановленого законодавством порядку.

1.3. Усі питання, пов'язані із забезпеченням жилими приміщеннями військовослужбовців та інших осіб, які перебувають на обліку, вирішуються житлово-побутовими комісіями Управління державної охорони України та його регіональних підрозділів за місцем проходження служби, перебування на обліку або в судовому порядку.

1.4. Регіональні підрозділи Управління державної охорони України ведуть окремий облік осіб, які потребують поліпшення житлових умов та надання їм жилих приміщень, і надають жилі приміщення з урахуванням особливостей норм та вимог, встановлених місцевими органами влади.

1.5. Військовослужбовці та члени їх сімей забезпечуються службовими жилими приміщеннями відповідно до вимог законодавства України.

[...]

III. Облік військовослужбовців та членів їх сімей, які потребують поліпшення житлових умов

3.1. Військовослужбовці визнаються такими, які потребують поліпшення житлових умов, відповідно до законодавства України.

3.2. Військовослужбовці, у яких потреба в поліпшенні житлових умов виникла в результаті перереєстрації з жилої площі, що відповідає рівню середньої забезпеченості громадян жилою площею у даному населеному пункті, на жилу площу, меншу за вищевказаний рівень, на облік не зараховуються протягом п'яти років з дати перереєстрації, крім перереєстрації одного з членів подружжя до іншого.

3.3. На облік за місцем служби зараховуються військовослужбовці Управління державної охорони України, які потребують поліпшення житлових умов та постійно проживають, а також постійно зареєстровані в населеному пункті, у якому дислокується конкретний підрозділ Управління державної охорони України, протягом часу, тривалість якого встановлюється місцевим органом виконавчої влади, та в інших випадках, передбачених законодавством України.

3.4. Для зарахування на облік військовослужбовець подає рапорт на ім'я голови житлово-побутової комісії Управління державної охорони України (голови житлово-побутової комісії регіонального підрозділу) про зарахування на облік та письмову згоду повнолітніх членів сім'ї військовослужбовця, які зареєстровані з ним за однією адресою та бажають бути зарахованими на облік в Управлінні державної охорони України.

Військовослужбовці, які мають право бути зарахованими на облік на пільгових умовах або користуються правом першочергового та позачергового одержання жи-

лих приміщень, зазначають про це у рапорті з доданням до нього відповідних документів.

3.5. До рапорту для зарахування на облік військовослужбовець додає:
довідку з місця проживання про реєстрацію та склад сім'ї (форма № 3);
довідку про проходження служби в Управлінні державної охорони України (надається кадровим підрозділом Управління державної охорони України);
довідки з місця роботи всіх повнолітніх членів сім'ї про те, чи перебувають вони на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов;
копії паспортів військовослужбовця та членів його сім'ї;
документи, що підтверджують право на першочергове чи позачергове одержання житла;

інші документи житлово-побутова комісія запитує у разі потреби у відповідних державних органах, установах, організаціях, громадян.

3.6. Під час подання документів для зарахування на облік військовослужбовець власноручно заповнює форму подання інформації до Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, затверджену наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 17 травня 2011 року № 47, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 червня 2011 року за № 669/19407.

Поданий рапорт реєструється у Книзі обліку рапортів військовослужбовців (заяв пенсіонерів) Управління державної охорони України (регіонального підрозділу) про зарахування на квартирний облік (додаток 1).

3.7. Датою зарахування на облік вважається день, коли житлово-побутовою комісією винесено рішення про зарахування військовослужбовця на облік.

Черговість включення в списки осіб, що потребують поліпшення житлових умов, визначається датою резолюції голови житлово-побутової комісії або його заступника на рапорті (заяві) про зарахування на облік.

3.8. Інформація про військовослужбовців, зарахованих на облік осіб, які перебувають у черзі на одержання жилих приміщень, вноситься до Книги обліку осіб, які перебувають у черзі на одержання жилих приміщень (додаток 2). Ця книга повинна бути пронумерована, прошнурована і скріплена печаткою.

3.9. На кожного заявника, зарахованого на облік, оформлюється облікова справа. До її складу входять документи, надані згідно з пунктом 3.5 цього розділу, та складається опис. Облікова справа зберігається за місцем перебування на обліку із складанням опису, що в ній знаходиться. Після надання житла для постійного проживання облікова справа передається до місцевого органу виконавчої влади, який видає ордер на вселення. У разі зняття з обліку в інших випадках, передбачених законодавством, облікова справа зберігається за місцем перебування на обліку протягом 5 років та знищується у встановленому порядку.

3.10. Військовослужбовці Управління державної охорони України, які перебувають на обліку, у разі переміщення по військовій службі, пов'язаного з переїздом до іншого гарнізону (в іншу місцевість), зараховуються на облік за новим місцем служби разом із членами їх сімей зі збереженням попереднього часу перебування на обліку, а також із збереженням часу зарахування у списки осіб, які користуються правом першочергового або позачергового одержання житла.

Під переміщенням слід розуміти перехід, призначення, просування по службі з посади на посаду військовослужбовців у межах організаційно-штатної структури Управління державної охорони України.

3.11. Військовослужбовці, які за попереднім місцем служби не перебували на обліку, у разі переміщення по військовій службі, пов'язаного з переїздом в іншу місцевість, зараховуються на облік за новим місцем служби разом з членами їх сімей на загальних підставах та в порядку, передбаченому цією Інструкцією.

3.12. Особи, які перебувають на обліку в Управлінні державної охорони України, при звільненні з військової служби в запас або у відставку за віком, станом здоров'я, у зв'язку із закінченням строку контракту з правом на отримання пенсії, а також у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, у разі неможливості використання на військовій службі залишаються на обліку в Управлінні державної охорони України до одержання житла з державного житлового фонду.

3.13. Особи, звільнені з військової служби, при переїзді на постійне місце проживання в іншу місцевість забезпечуються жилими приміщеннями згідно із законодавством України.

3.14. Особи, які перебувають на обліку в Управлінні державної охорони України, знімаються з обліку у разі:

поліпшення житлових умов, унаслідок чого відпала потреба в наданні житла;
звільнення у зв'язку із закінченням строку контракту без права на отримання пенсії;

звільнення з військової служби за службовою невідповідністю у зв'язку з систематичним невиконанням військовослужбовцем умов контракту;

виїзду до іншого населеного пункту на постійне місце проживання;
засудження до позбавлення волі на строк понад шість місяців за вироком суду, що набрав законної сили, крім умовного засудження;

подання відомостей, що не відповідають дійсності, але стали підставою для зарахування на облік.

3.15. При розірванні шлюбу між особами, які проходять службу в Управлінні державної охорони України й перебувають на обліку за місцем служби, облікова справа відповідно розділяється, і за колишнім подружжям військовослужбовця Управління державної охорони України, який перебуває на обліку, зберігається право перебування на обліку за місцем служби.

Якщо колишнє подружжя військовослужбовця Управління державної охорони України, який перебуває на обліку в Управлінні державної охорони України, не проходить службу в Управлінні державної охорони України, воно втрачає право перебувати на обліку в Управлінні державної охорони України та знімається з обліку за рапортом військовослужбовця про зняття з обліку колишнього подружжя та наданою ним копією свідоцтва про розірвання шлюбу або за власною заявою переводиться на облік за місцем своєї роботи, а якщо там не ведеться облік, – за місцем реєстрації.

3.16. Перереєстрація (перевірка) облікових даних осіб, які перебувають на обліку в Управлінні державної охорони України, здійснюється щороку в період з 01 жовтня до 01 грудня.

Перереєстрація (перевірка) облікових даних проводиться з обов'язковим поданням особами, які перебувають на обліку, оновлених довідок:

з місця проживання про реєстрацію та склад сім'ї (форма № 3);

кадрового підрозділу Управління державної охорони України щодо сімейного стану військовослужбовця;

про пільги, якщо вони видані не безстроково.

У разі якщо особою, яка перебуває на обліку в Управлінні державної охорони України або регіональному підрозділі, не поновлено у визначений строк матеріали облікової справи, членами житлово-побутової комісії може бути здійснена перевірка житлових умов цієї особи з метою виявлення підстав для зняття з обліку та прийняття відповідного рішення.

[...]

30. Наказ Генеральної прокуратури України «Про особливості діяльності військових прокуратур» № 12 гн від 29 серпня 2014 р. (витяги)

З метою забезпечення належної організації діяльності військових прокуратур, розмежування їх компетенції з територіальними прокуратурами, здійснення ефективного впливу на зміцнення законності та правопорядку у військових формуваннях та оборонно-промислового комплексу держави, керуючись статтею 15 Закону України «Про прокуратуру», –

НАКАЗУЮ :

1. Заступнику Генерального прокурора України – Головному військовому прокурору, військовим прокурорам регіонів та підпорядкованим їм прокурорам забезпечити виконання функцій органів прокуратури та повноважень прокурорів, визначених Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру» і галузевими наказами Генерального прокурора України, з урахуванням положень цього наказу щодо:

- Міністерства оборони України;
- Збройних Сил України;
- Державної прикордонної служби України (за виключенням питань, які стосуються забезпечення недоторканності державного кордону; здійснення нагляду за додержанням законів оперативними підрозділами, окрім Управління інформації та Управління внутрішньої безпеки департаменту оперативної діяльності при здійсненні оперативно-розшукової діяльності; законності провадження у справах про адміністративні правопорушення);
- Служби зовнішньої розвідки України;
- Служби безпеки України (за винятком повноважень з нагляду за додержанням законів під час оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, нагляду за додержанням законів спеціальними підрозділами та іншими органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю і корупцією, визначених галузевими наказами Генерального прокурора України);
- Управління державної охорони України;
- Державної спеціальної служби транспорту Міністерства інфраструктури України;
- Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;
- Національної гвардії України та спеціальної міліції Міністерства внутрішніх справ України;
- Сектору з питань розвитку оборонно-промислового комплексу та військово-технічного співробітництва департаменту розвитку реального сектору економіки Секретаріату Кабінету Міністрів України;

- департаменту економіки оборони та безпеки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України;
- Державної служби експортного контролю України (за виключенням питань, які стосуються законності провадження у справах про адміністративні правопорушення);
- Державного космічного агентства України, підприємств, установ, організацій, що йому підпорядковані, а також інших підприємств космічної галузі в частині здійснення діяльності у цій сфері;
- Державного концерну «Укроборонпром», підприємств, що йому підпорядковані;
- Державної компанії з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення «Укрспецекспорт»;
- Державного спеціалізованого підприємства «Укрспецторг», інших підприємств оборонно-промислового комплексу, а також уповноважених підприємств на реалізацію військового майна, списаного військового майна та металобрухту, що утворився у військових частинах;
- Міністерства промислової політики України (з питань управління підприємствами оборонно-промислового комплексу та виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності підприємств, що належать до сфери його управління);
- Державного агентства резерву України (з питань державного мобілізаційного резерву);
- замовників, виконавців та співвиконавців державного оборонного замовлення (з виконання законодавства про державне оборонне замовлення);
- суб'єктів господарювання, яким видано ліцензії на право провадження господарської діяльності з розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї, а також щодо підприємств, які включенні до реєстру виробників продукції та послуг оборонного призначення, закупівля яких становить державну таємницю;
- інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ й організацій (з питань створення та зберігання матеріальних цінностей державного мобілізаційного резерву; підготовки та призову громадян на військову службу);
- органів державного контролю при здійсненні повноважень на об'єктах, визначених у цьому пункті.

2. Головній військовій прокуратурі (на правах самостійного структурного підрозділу Генеральної прокуратури України):

2.1. Забезпечити належний контроль за діяльністю військових прокуратур регіонів, вживати заходів щодо підвищення ефективності їх діяльності.

2.2. Здійснювати безпосередній нагляд за додержанням і застосуванням законів у центральних апаратах (адміністраціях, управліннях) органів, визначених у пункті 1 цього наказу, а також в органах військового управління, повноваження яких поширюються на всі з'єднання, військові частини, навчальні заклади, установи та організації, розташовані на території держави (крім видів Збройних Сил України).

3. Військовим прокурорам регіонів забезпечити нагляд за додержанням і застосуванням законів на інших об'єктах відомств (органів), крім визначених у пункті 2.2 цього наказу, які розташовані на території:

- Вінницької, Житомирської, Київської, Полтавської, Сумської, Харківської, Черкаської, Чернігівської областей та міста Києва (*військова прокуратура Центрального регіону України*);

- Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Кіровоградської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (*військова прокуратура Південного регіону України*);

- Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей (*військова прокуратура Західного регіону України*).

3.1. Своїми наказами розмежовувати власні повноваження та повноваження підпорядкованих військових прокурорів з урахуванням підпорядкованості та місця розташування військових частин, підприємств, установ і організацій при здійсненні діяльності відповідно до положень цього наказу.

3.2. В умовах особливого періоду, запровадження надзвичайного, воєнного стану, або проведення антитерористичної операції, із залученням з'єднань, військових частин та підрозділів Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, інших військових формувань, місцем постійно дислокації яких є територія в межах військового гарнізону, – особовий склад військових прокуратур (прокурори, слідчі) може відряджатися до районів розташування цих з'єднань, військових частин (підрозділів) на період виконання вказаними з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами завдань за призначенням.

4. При здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням законів діяльність військових прокурорів передусім спрямовувати на:

- виконання військового обов'язку та проходження військової служби;
- додержання законодавства про мобілізаційну підготовку і мобілізацію, обороноздатність і боєготовність військових частин Збройних Сил України та інших військових формувань;
- збереження державного (військового) майна, зокрема озброєння, військової техніки, військових містечок;
- додержання законодавства з питань безпеки арсеналів, баз і складів, а також збереження зброї та боєприпасів;
- соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей;
- формування, розміщення та виконання державного оборонного замовлення;
- формування, розміщення, зберігання, використання, поповнення та овіження (поновлення) запасів державного мобілізаційного резерву;
- зовнішньоекономічну діяльність та питання військово-технічного співробітництва;
- додержання бюджетного законодавства;
- запобігання і протидію корупції та організованій злочинності;
- використання земель оборони;
- оплату та охорону праці.

[...]

6. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, здійснювати:

6.1. Головні військовій прокуратурі – в оперативних підрозділах Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Головного управ-

ління розвідки Міністерства оборони України, Управління внутрішньої безпеки та Головного управління військової контррозвідки Департаменту контррозвідки (з дислокацією у м. Києві та Київській області) Служби безпеки України, Управління інформації та підрозділах забезпечення внутрішньої безпеки Державної прикордонної служби України при проведенні оперативно-розшукової діяльності.

6.2. Військовим прокурорам регіонів – в оперативних підрозділах Головного управління військової контррозвідки Департаменту контррозвідки Служби безпеки України (за місцем їх розташування, окрім підрозділів, зазначених у підпункті 1.1 цього пункту) при проведенні оперативно-розшукової діяльності.

6.3. Військовим прокурорам гарнізонів та інших військових прокуратур, прирівняних до прокуратур міст і районів – в оперативних підрозділах спеціальної міліції Головного управління (управління) Міністерства внутрішніх справ України в областях та місті Києві (за місцем їх розташування) при проведенні оперативно-розшукової діяльності.

7. Слідчим військових прокуратур здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 402–421, 425–435 КК України, а також вчинених військовослужбовцями правоохоронних органів та іншими особами, зазначеними у частині 4 статті 216 КПК України, які проходять службу та/або працюють в державних органах чи установах, указаних у пункті 1 цього наказу.

8. Розслідування кримінальних правопорушень, вчинених групою осіб, здійснювати в повному обсязі слідчим військових прокуратур, якщо хоча б один із співучасників є особою, зазначеною в пункті 7 цього наказу, або хоча б один із злочинів є військовим.

[...]

20.3. У межах компетенції здійснювати нагляд за додержанням законів щодо запобігання і протидії корупції, про адміністративні правопорушення та безпосередньо протидіяти корупційним правопорушенням в органах державного і військового управління, правоохоронних і контролюючих органах, військових формуваннях та піднаглядних об'єктах, зазначених у пункті 1 цього наказу, при цьому:

- забезпечити нагляд за виконанням антикорупційного законодавства суб'єктами, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, у тому числі спеціальним правоохоронним формуванням у складі Збройних Сил України – Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України;

- Головній військовій прокуратурі нагляд здійснювати у підрозділі по боротьбі з корупцією Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України, військовим прокурорам регіонів – у підрозділах по боротьбі з корупцією територіальних управлінь Військової служби правопорядку Збройних Сил України, а військовим прокурорам гарнізонів та інших військових прокуратур, прирівняних до прокуратур міст і районів, – у підрозділах по боротьбі з корупцією територіальних управлінь, які розташовані на закріплених за цими прокуратурами територіях і протидіють корупції на піднаглядних їм об'єктах;

- невідкладно інформувати прокурорів вищого рівня про порушення законодавства щодо запобігання і протидії корупції, які можуть бути усунені лише за їх безпосереднього втручання.

[...]

ТЕМА 6

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Закон України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р.

Цей Закон визначає організаційно-правові принципи здійснення господарської діяльності у сфері надання послуг з охорони власності та громадян.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

охоронна діяльність – надання послуг з охорони власності та громадян;

об'єкт охорони – фізична особа та/або майно;

суб'єкт охоронної діяльності – суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на території України, що здійснює охоронну діяльність на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії;

охорона майна – діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення недоторканності, цілісності визначених власником і належних йому будівель, споруд, територій, акваторій, транспортних засобів, валютних цінностей, цінних паперів та іншого рухомого і нерухомого майна, з метою запобігання та/або недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього, для збереження його фізичного стану, припинення несанкціонованого власником доступу до нього та забезпечення здійснення власником цього майна всіх належних йому повноважень стосовно нього;

охорона фізичної особи – діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб) шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу факторів (діяльності або бездіяльності) протиправного характеру;

персонал охорони – працівники, які безпосередньо виконують функції з охорони майна або фізичних осіб відповідно до свого кваліфікаційного рівня;

фахівець з організації заходів охорони – керівник суб'єкта охоронної діяльності або його заступник, начальник філії, іншого відокремленого структурного підрозділу або його заступник, до посадових обов'язків якого належать організація та проведення заходів охорони, контроль за виконанням персоналом охорони покладених на нього обов'язків;

пропускний режим – установлений у межах об'єктів охорони порядок, який забезпечується комплексом організаційно-правових та інженерно-технічних заходів,

що здійснюються з метою виключення можливості безконтрольного переміщення осіб, транспортних засобів і майна на об'єкти та з об'єктів охорони;

внутрішньооб'єктовий режим – порядок, установлений у межах об'єктів охорони, що забезпечується сукупністю заходів і правил внутрішнього розпорядку, обов'язкових для виконання особами, які на них перебувають;

транспорт реагування – транспортний засіб, що знаходиться у власності суб'єкта охоронної діяльності, призначений для забезпечення негайного реагування персоналу охорони на протиправні дії щодо об'єкта охорони або на події та обставини, що завдають (можуть завдати) майнової шкоди або створюють можливу загрозу особистій безпеці громадян чи персоналу охорони на об'єктах охорони;

технічні засоби охорони – технічні засоби, що використовуються під час здійснення охоронної діяльності: системи, прилади та обладнання для виявлення, оповіщення і попередження про наявність небезпеки для життя людей та/або майна;

пункт централізованого спостереження – центр з працюючим персоналом, який спостерігає за станом систем передавання тривожних сповіщень.

Стаття 2. Мета Закону

1. Основною метою цього Закону є створення умов для:

- 1) захисту майна, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб;
- 2) забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних осіб;
- 3) розвитку та вдосконалення сфери надання послуг з охорони власності та громадян.

Стаття 3. Сфера дії Закону

1. Цей Закон регулює відносини суб'єктів господарювання під час організації та здійснення ними охоронної діяльності.

2. Дія цього Закону поширюється на правовідносини правоохоронних органів та військових формувань у процесі надання ними послуг з охорони власності та громадян у частині, що не регулюється законодавчими актами, які регламентують їх діяльність.

Стаття 4. Державне регулювання у сфері охоронної діяльності

1. Органами державного регулювання у сфері охоронної діяльності є Кабінет Міністрів України, а також центральний орган виконавчої влади у сфері охоронної діяльності.

2. Державне регулювання у сфері охоронної діяльності здійснюється зазначеними органами відповідно до вимог цього Закону, Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та інших законодавчих актів.

3. Центральний орган виконавчої влади у сфері охоронної діяльності:

затверджує ліцензійні умови провадження охоронної діяльності;
затверджує порядок контролю за додержанням ліцензійних умов провадження охоронної діяльності;

видає та переоформляє ліцензії на здійснення охоронної діяльності, видає дублікати таких ліцензій та приймає рішення про визнання їх недійсними;

здійснює у межах своєї компетенції контроль за додержанням суб'єктами охоронної діяльності ліцензійних умов шляхом проведення планових та позапланових перевірок;

приймає рішення про усунення недоліків, анулювання ліцензії на охоронну діяльність;

вносить до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомості про ліцензування господарської діяльності суб'єкта охоронної діяльності.

Розділ II ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТА ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 5. Види охоронних послуг

1. Суб'єкт охоронної діяльності на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії надає такі охоронні послуги:

- 1) охорона майна громадян;
- 2) охорона майна юридичних осіб;
- 3) охорона фізичних осіб.

Стаття 6. Забезпечення охоронної діяльності

1. Охорона майна та фізичних осіб забезпечується персоналом охорони шляхом здійснення таких заходів:

- 1) використання пунктів централізованого спостереження, технічних засобів охорони, транспорту реагування, службових собак;
- 2) контроль за станом майнової безпеки об'єкта охорони;
- 3) запобігання загрозам особистій безпеці фізичної особи, яка охороняється;
- 4) реагування в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані з посяганням на об'єкт охорони.

2. Перелік окремих особливо важливих об'єктів права державної власності, охорона яких здійснюється виключно державними підприємствами та організаціями, визначається в порядку, що встановлює Кабінет Міністрів України.

3. Умови охорони небезпечних і цінних вантажів при перевезенні та їх перелік визначає Кабінет Міністрів України.

4. Вимоги щодо будівельного, конструктивного та технічного забезпечення пунктів централізованого спостереження визначаються у ліцензійних умовах.

5. Транспорт реагування суб'єкта охоронної діяльності є спеціальним транспортом і обладнується засобами радіотехнічного зв'язку, кольорографічними схемами та написами, відповідними світловими та звуковими сигналами у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

Стаття 7. Ліцензування охоронної діяльності

1. Ліцензування охоронних послуг здійснюється у порядку, визначеному Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. У разі анулювання ліцензії суб'єкта охоронної діяльності з підстав, передбачених пунктами четвертим – восьмим частини п'ятої статті 7 цього Закону, видача нової ліцензії цьому суб'єкту, створеним ним або його засновником (засновниками) новим суб'єктам господарювання допускається не раніше ніж через рік з дня анулювання ліцензії.

3. До заяви про видачу ліцензії на охоронну діяльність додаються документи, що підтверджують відповідність встановленим умовам залучення та відсутність обмежень щодо працівників, задіяних у здійсненні охоронних заходів.

4. Рішення про усунення суб'єктом охоронної діяльності недоліків, виявлених під час здійснення державного нагляду (контролю), приймається центральним органом виконавчої влади у сфері охоронної діяльності з підстав порушення вимог цього Закону щодо:

1) умов залучення громадян до охоронної діяльності та/або порядку підготовки та перепідготовки персоналу охорони;

2) укладення договорів про надання послуг з охорони.

5. Підставами для анулювання ліцензії на охоронну діяльність є:

1) заява ліцензіата про анулювання ліцензії;

2) припинення юридичної особи (злиття, приєднання, поділ, перетворення або ліквідація);

3) смерть фізичної особи – підприємця;

4) акт про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії;

5) акт про встановлення факту передачі ліцензії або її копії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності;

6) акт про відмову ліцензіата від проведення перевірки органом ліцензування або спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування;

7) акт про невиконання суб'єктом охоронної діяльності рішення щодо усунення недоліків;

8) акт про недотримання суб'єктом охоронної діяльності пунктів 1, 3, 5, 12 частини першої статті 10 цього Закону.

Стаття 8. Договір про надання послуг з охорони

1. Суб'єкт охоронної діяльності надає послуги з охорони на підставі договору, укладеного із замовником у письмовій формі відповідно до законодавства.

2. У договорах про надання послуг з охорони майна та фізичних осіб відповідно до положень Цивільного кодексу України визначаються умови відшкодування суб'єктом охоронної діяльності шкоди, заподіяної через неналежне виконання ним своїх зобов'язань.

3. Замовник послуг з охорони майна зобов'язаний надати суб'єкту охоронної діяльності для ознайомлення оригінали документів або завірені в установленому порядку їх копії, що підтверджують його право володіння чи користування майном на законних підставах, охорона якого є предметом договору, а також правомірність знаходження такого майна, транспортного засобу чи особи у визначеному місці охорони.

Стаття 9. Права суб'єкта охоронної діяльності

1. Суб'єкт охоронної діяльності має право:

1) для забезпечення охоронної діяльності придбавати, зберігати та використовувати в установленому законодавством порядку спеціальні засоби, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

2) для забезпечення радіозв'язку використовувати в установленому порядку радіочастоти;

3) використовувати в охоронній діяльності службових собак;

4) використовувати в охоронній діяльності технічні засоби охоронного призначення;

5) використовувати транспорт реагування;

б) одержувати за своїм письмовим запитом від замовника послуг з охорони відомості та копії документів, необхідні для здійснення заходів охорони на об'єкті охорони;

7) за згодою замовника послуг з охорони (його представника) оглядати територію, будинки, приміщення, майно, що охороняються.

Стаття 10. Обмеження в охоронній діяльності

1. Під час організації та здійснення охоронної діяльності забороняється:

1) придбавати та використовувати майно, визначене законодавством для виключного використання військовими формуваннями та правоохоронними органами;

2) використовувати ознаки належності (елементи символіки, формений одяг тощо) до Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Управління державної охорони України, Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронних, природоохоронних і контролюючих чи інших органів виконавчої влади, їх спеціальних підрозділів, у тому числі в назві суб'єкта охоронної діяльності, на одязі, транспорті реагування, будівлях, у документації;

3) створювати перешкоди чи заважати діяльності представників правоохоронних та інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а також громадянам у здійсненні ними повноважень, наданих їм законами та іншими нормативно-правовими актами;

4) розголошувати відомості про вжиті заходи щодо організації та здійснення охоронної діяльності, а також інформацію з обмеженим доступом та інформацію про особу, яка охороняється, що стали відомі у зв'язку із здійсненням охоронної діяльності, крім випадків, передбачених законодавством;

5) приховувати факти про кримінальні правопорушення, що вчиняються або готуються, незалежно від інтересів замовника послуг з охорони;

6) охороняти фізичну особу, яка вчиняє кримінальне або адміністративне правопорушення або намагається їх вчинити;

7) здійснювати дії, що посягають на права, свободи та власність фізичних осіб, а також ставлять під загрозу їх життя та здоров'я, честь, гідність і ділову репутацію;

8) використовувати засоби радіозв'язку без наявності дозволу на їх використання на наданих радіочастотах;

9) здійснювати заходи, що належать до оперативно-розшукових відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

10) залучати до охоронних заходів осіб, які не подали документів, необхідних для влаштування на роботу, або не відповідають кваліфікаційним вимогам;

11) брати участь у виконанні судових рішень під час виконавчого провадження;

12) вдаватися до дій, спрямованих на силове протистояння між персоналом охорони різних суб'єктів господарювання.

Розділ III КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 11. Умови залучення громадян до охоронної діяльності

1. Персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання або професійну підготовку, уклали трудовий договір із суб'єктом господарювання та подали документи, що вони:

1) не перебувають на обліку в органах охорони здоров'я з приводу психічної хвороби, алкоголізму чи наркоманії;

2) не мають непогашеної чи незнятої судимості за скоєння умисних злочинів;

3) не мають обмежень, встановлених судом щодо виконання покладених на них функціональних обов'язків;

4) не мають обмежень за станом здоров'я для виконання функціональних обов'язків;

5) зареєстровані за місцем проживання в установленому законодавством порядку.

2. Фахівець з організації заходів охорони та працівники, задіяні до роботи на пункті централізованого спостереження, повинні відповідати вимогам частини першої цієї статті, мати рівень освіти, визначений ліцензійними умовами, затвердженими центральним органом виконавчої влади у сфері охоронної діяльності, і в установлені спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, молоді та спорту терміни та порядку підвищувати рівень кваліфікації.

3. Персонал охорони виконує функції з охорони майна за обов'язкової наявності на його одязі ознак належності до відповідного суб'єкта охоронної діяльності згідно з його статутними документами.

4. Персонал охорони під час виконання функціональних обов'язків повинен мати при собі посвідчення з підписом керівника суб'єкта охоронної діяльності, в якому зазначаються прізвище, ім'я, по батькові особи, яка належить до персоналу охорони, дата видачі і термін дії посвідчення та міститься фотокартка особи, якій видано посвідчення.

5. Суб'єкт охоронної діяльності зобов'язаний забезпечувати дотримання законодавства в організації та функціонуванні охорони, прийомі на роботу персоналу охорони, в організації правил носіння відповідного одягу та розпізнавальних знаків, а також в оснащенні засобами оборони та індивідуального захисту.

6. Працевлаштування інвалідів здійснюється суб'єктом охоронної діяльності згідно з чинним законодавством виходячи з кількості штатних працівників, не задіяних безпосередньо у виконанні заходів охорони.

Стаття 12. Права персоналу охорони

1. Персонал охорони під час виконання функціональних обов'язків має право:

1) вимагати від осіб припинення протиправних дій, дотримання законності та правопорядку;

2) вимагати від службових осіб об'єктів охорони та інших осіб дотримання пропускового та внутрішньооб'єктового режимів;

3) не допускати проникнення осіб та затримувати тих, які намагаються проникнути (проникли) на об'єкт охорони або залишити його, порушуючи встановлені правила, з обов'язковим негайним повідомленням про це територіального органу Національної поліції;

4) протидіяти правопорушникам і негайно повідомляти органи Національної поліції про вчинення цими особами кримінального або адміністративного правопорушення;

5) застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та використовувати службових собак відповідно до цього Закону;

6) під час здійснення пропускового режиму на об'єктах охорони проводити огляд речей фізичних осіб (за їх добровільною згодою), транспортних засобів, вилучення

речей і документів, що є знаряддями або предметами правопорушення, перевірку документів, що засвідчують особу, дають право на вхід (вихід) осіб, внесення (винесення), ввезення (вивезення) майна, в'їзд (виїзд) транспортних засобів, зокрема щодо їх відповідності складу матеріальних цінностей, що переміщуються на об'єкті охорони (з об'єктів охорони);

7) проводити відкриту відео- та фотозйомку подій як допоміжний засіб запобігання протиправним діям з обов'язковим оприлюдненням на об'єкті, що охороняється, інформації про здійснення таких заходів.

2. Суб'єкт охоронної діяльності зобов'язаний забезпечити належне зберігання відео- та фотоматеріалів, отриманих під час здійснення заходів охорони, протягом одного року з можливістю використання їх виключно у службовій діяльності. Після закінчення строку зберігання зазначених матеріалів проводиться їх знищення комісією у складі трьох представників суб'єкта охоронної діяльності із складенням акта знищення відео- та фотоматеріалів.

Стаття 13. Обов'язки персоналу охорони

1. Персонал охорони під час виконання функціональних обов'язків зобов'язаний:

1) забезпечувати цілісність об'єктів охорони та недоторканність майна, що на них зберігається, недоторканність фізичних осіб;

2) припиняти шляхом здійснення заходів реагування правопорушення проти власності, фізичних осіб, порушення режиму роботи об'єктів охорони;

3) негайно у будь-який спосіб повідомляти відповідні правоохоронні органи про вчинення протиправних дій щодо власності, фізичних осіб та інших незаконних дій, що мають ознаки кримінального правопорушення, у місцях здійснення заходів охорони;

4) зберігати таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію про господарську діяльність суб'єктів господарювання, оголошену такою в установленому порядку, відомості про особисте і сімейне життя фізичних осіб, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством;

5) не вчиняти дій, що порушують громадський порядок.

Стаття 14. Підготовка та перепідготовка персоналу охорони

1. Персонал охорони навчається, проходить підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації в навчальних закладах різних форм власності. Представники центрального органу виконавчої влади у сфері охоронної діяльності можуть залучатися до складу кваліфікаційних комісій професійно-технічних навчальних закладів, які готують фахівців у сфері охоронної діяльності. Підготовка персоналу охорони 1–3 розряду може також здійснюватися суб'єктами охоронної діяльності.

2. Навчальні програми, порядок і рівень підготовки, терміни підготовки, перепідготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації персоналу охорони визначаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, молоді та спорту за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері охоронної діяльності.

Стаття 15. Відповідальність персоналу охорони

1. Персонал охорони за невиконання або неналежне виконання покладених на нього обов'язків несе дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність, встановлену законом.

Розділ IV ЗАСТОСУВАННЯ В ОХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК

Стаття 16. Порядок застосування персоналом охорони заходів фізичного впливу та спеціальних засобів

1. Під час здійснення охоронної діяльності персонал охорони має право застосовувати до осіб, які посягають на об'єкт охорони, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в особливих випадках, якщо інші заходи не привели до припинення посягання або до виконання особою законної вимоги персоналу охорони, у разі:

1) захисту себе або іншої особи від нападу, що становить загрозу життю та здоров'ю або майну;

2) запобігання незаконній спробі насильницьким шляхом заволодіти спеціальними засобами;

3) необхідності затримати правопорушника, який незаконно проник на об'єкт, що охороняється, або який вчиняє інші протиправні дії та чинить опір;

4) знешкодження тварини, що загрожує життю та здоров'ю персоналу охорони або інших осіб.

2. Затримання особи персоналом охорони не є адміністративним затриманням. Затримана особа негайно передається органу Національної поліції за місцем вчинення правопорушення.

3. Застосовувати заходи фізичного впливу та спеціальні засоби дозволяється тільки після попередження голосом і жестами про намір їх застосування.

4. Заходи фізичного впливу та спеціальні засоби можуть застосовуватися без попередження у разі:

1) раптового нападу;

2) нападу чи опору з використанням зброї або предметів, що становлять загрозу життю та здоров'ю особи, або з використанням механічних транспортних засобів.

5. Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням ситуації, що склалася, характеру правопорушення та особи правопорушника.

6. Забороняється застосовувати заходи фізичного впливу та спеціальні засоби проти жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх осіб, а також проти осіб, які відповідно до законодавства є носіями спеціального статусу недоторканності, крім випадків учинення ними нападу, що становить загрозу життю та здоров'ю фізичних осіб, персоналу охорони, або збройного нападу чи збройного опору.

7. У разі якщо неможливо уникнути застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, їх застосування має здійснюватися в межах правомірності з дотриманням умов і обставин, які виключають злочинність діяння, і повинно обмежуватися заподіянням мінімальної шкоди здоров'ю особи чи інших негативних наслідків. У разі заподіяння такої шкоди персонал охорони повинен негайно викликати швидку медичну допомогу та надати першу долікарську допомогу потерпілим.

8. Персоналу охорони забороняється застосовувати спеціальні засоби в місцях значного скупчення людей, якщо це може призвести до заподіяння шкоди життю та здоров'ю сторонніх осіб, крім випадків самооборони (самозахисту).

9. Про всі факти припинення правопорушення стосовно персоналу охорони, майна або фізичних осіб, які охороняються, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, використання службових собак персонал охорони зобов'язаний негайно в усній або письмовій формі повідомити свого безпосереднього керівника і територіальний орган Національної поліції, а в разі нанесення тілесних ушкоджень правопорушнику – негайно викликати швидку медичну допомогу.

10. У разі виявлення ознак кримінального правопорушення персонал охорони зобов'язаний до прибуття працівників правоохоронних органів вжити всіх можливих заходів для охорони місця події та збереження слідів кримінального правопорушення, виявлення очевидців і фіксації їхніх персональних даних. Після прибуття працівників правоохоронних органів персонал охорони зобов'язаний діяти за їх вказівкою.

11. Вчинення опору, погроз або насильства стосовно осіб, які здійснюють охоронну діяльність, тягне відповідальність згідно із законодавством.

Стаття 17. Порядок використання службових собак

1. Персонал охорони під час і в місцях виконання заходів охорони має право використовувати службових собак, які пройшли у встановленому порядку відповідний курс дресирування, визнані придатними для службового використання та мають ветеринарний паспорт, винятково для виявлення:

- 1) проникнень (спроб проникнень) на об'єкти, що охороняються;
- 2) осіб, які незаконно перебувають на об'єктах, що охороняються.

2. Забороняється використання службових собак в охоронній діяльності без наявності провідника собаки в громадських і загальнодоступних місцях. При цьому собаки мають бути на повідку та стосовно них мають дотримуватися установлені ветеринарні правила.

3. На закритих територіях, де відсутні люди, дозволяється тримати собак без прив'язі, якщо на видних місцях розміщені чіткі та розбірливі попереджувальні написи про охорону об'єкта за допомогою службових собак. При цьому за ними повинен забезпечуватися постійний контроль з боку персоналу охорони.

Розділ V ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРАВО-ОХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ

Стаття 18. Організація взаємодії з правоохоронними органами

1. Суб'єкти охоронної діяльності та правоохоронні органи можуть спільно організовувати взаємодію і надавати взаємодопомогу у діяльності, що спрямована на попередження, припинення і розкриття кримінальних правопорушень та забезпечення охорони громадського порядку.

2. Заходи із взаємодії з правоохоронними органами не можуть порушувати зобов'язання суб'єктів охоронної діяльності за договором щодо надання послуг з охорони.

Стаття 19. Форми взаємодії з правоохоронними органами

1. Суб'єкти охоронної діяльності організовують взаємодію з правоохоронними органами у формі:

- 1) проведення спільних нарад, консультацій;
- 2) обміну інформацією з питань попередження та припинення правопорушень;

3) інших не заборонених законодавством заходів за умови, що не порушуються права та обов'язки суб'єктів господарювання і здійснення таких заходів належить до компетенції відповідного правоохоронного органу.

Розділ VI ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування.

[...]

3. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;
забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень цього Закону.

2. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та положення про паспорт громадянина України для виїзду за кордон» від 26 червня 1992 р. (витяги)

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Паспорт громадянина України є документом, що посвідчує особу власника та підтверджує громадянство України. Паспорт є дійсним для укладання цивільно-правових угод, здійснення банківських операцій, оформлення доручень іншим особам для представництва перед третьою особою лише на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Документом, що посвідчує особу громадянина України за кордоном і при перетинанні державного кордону України, є паспорт громадянина України для виїзду за кордон або дипломатичний і службовий паспорти, посвідчення особи моряка і проїзний документ дитини. Ці документи виготовляються і оформляються відповідно до положень, що затверджуються Кабінетом Міністрів України на підставі рекомендацій Міжнародної організації цивільної авіації.

2. Паспорт громадянина України (далі – паспорт) видається кожному громадянину України центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, після досягнення 16-річного віку.

3. Бланки паспортів виготовляються у вигляді паспортної книжечки або паспортної картки за єдиними зразками, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Терміни запровадження паспортної картки визначаються Кабінетом Міністрів України у міру створення державної автоматизованої системи обліку населення.

4. Мови паспорта визначаються частиною першою статті 13 Закону України «Про засади державної мовної політики».

Запис прізвища та імені (по батькові) виконується згідно із статтею 28 Закону України «Про засади державної мовної політики».

Внесення додаткової інформації до паспорта може здійснюватися також на вклеюваних аркушах установленої Міністерством внутрішніх справ України форми.

5. Паспортна книжечка являє собою зшити внакидку нитками обрізну книжечку розміром 88x125 мм, що складається з обкладинки та 16 сторінок.

Усі сторінки книжечки пронумеровані і на кожній з них зображено Державний герб України і перфоровано серію та номер паспорта.

6. У верхній частині лицьового боку обкладинки зроблено напис «Україна», нижче – зображення Державного герба України, під ним – напис «Паспорт».

На внутрішньому лівому боці обкладинки у центрі – зображення Державного прапора України, нижче – напис «Паспорт громадянина України».

На першу і другу сторінки паспортної книжечки заносяться прізвище, ім'я та по батькові, дата і місце народження. На першій сторінці також вклеюється фотокартка і відводиться місце для підпису його власника. На другу сторінку заносяться відомості про стать, дату видачі та орган, що видав паспорт, ставиться підпис посадової особи, відповідальної за його видачу. Записи засвідчуються мастиковою, а фотокартка – випуклою сухою печаткою.

Перша сторінка або перший аркуш після внесення до них відповідних записів та вклеювання фотокартки можуть бути заклеєні плівкою. У разі заклеювання плівкою усього аркуша записи та фотокартка печатками не засвідчуються.

Третя, четверта, п'ята і шоста сторінки призначені для фотокарток, додатково вклеюваних до паспорта, а сьома, восьма і дев'ята – для особливих відміток. На десятій сторінці робляться відмітки про сімейний стан власника паспорта, на одинадцятій – шістнадцятій – про реєстрацію постійного місця проживання громадянина.

На прохання громадянина до паспорта може бути внесено (сьома, восьма і дев'ята сторінки) на підставі відповідних документів дані про дітей, групу крові і резус-фактор.

На внутрішньому правому боці обкладинки надруковано витяг з цього Положення.

Вносити до паспорта записи, не передбачені цим Положенням або законодавчими актами України, забороняється.

7. Записи, вклеювання фотокарток і відмітки у паспорті здійснюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства.

8. Термін дії паспорта, виготовленого у вигляді паспортної книжечки, не обмежується.

До паспортної книжечки при досягненні громадянином 25- і 45-річного віку вклеюються нові фотокартки, що відповідають його вікові. Паспорт, в якому не вклеєно таких фотокарток при досягненні його власником зазначеного віку, вважається недійсним.

9. Паспорт, виготовлений у вигляді паспортної картки (інформаційного листка), має розмір 80x60 мм. У інформаційний листок вклеюється фотокартка і вносяться відомості про його власника: прізвище, ім'я та по батькові, дата народження і особистий номер, а також дата видачі і код органу, що його видав.

Інформаційний листок заклеюється плівкою з обох боків.

10. Термін дії паспорта, виготовленого у вигляді паспортної картки, визначається Кабінетом Міністрів України.

[...]

23. Забороняється вилучення у громадянина паспорта, крім випадків, передбачених законодавством України, зокрема забороняється взяття паспорта у заставу.

[...]

ПОЛОЖЕННЯ

про паспорт громадянина України для виїзду за кордон

1. Це Положення регулює питання оформлення та виготовлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон (далі – паспорт).

2. Паспорт – це документ, що посвідчує особу громадянина України під час перетинання ним державного кордону України та перебування за кордоном.

Паспорт є власністю України.

[...]

5. Паспорт є зшитою нитками обрізною книжечкою розміром 88 x 125 міліметрів, що складається з обкладинки, 32 (або 64) паперових сторінок та сторінки, виготовленої з багатошарового полімерного матеріалу (сторінки даних), ушитої між внутрішнім лівим боком обкладинки та першою сторінкою паспорта.

У верхній частині лицьового боку обкладинки виконано із застосуванням фольги бронзового кольору зображення Державного Герба України, нижче – написи «Паспорт» і «Україна» українською і англійською мовами.

Угорі сторінки даних з боку, що прилягає до першої сторінки паспорта, надруковано впоперек слово «Україна», нижче ліворуч – слово «Паспорт», під яким відведено місце для відцифрованого зображення обличчя пред'явника паспорта (розмір зображення – не більш як 35 x 45 міліметрів), праворуч – назви полів для внесення відомостей: тип, код держави, номер паспорта, а також прізвище, ім'я, громадянство, дата народження, персональний номер, стать і місце народження пред'явника паспорта, дата видачі та найменування органу, що видав паспорт, а також дата закінчення строку дії паспорта. Нижня частина містить смужку завширшки усієї сторінки для внесення машинозчитуваної інформації. Написи і відомості про пред'явника паспорта розміщуються згідно з рекомендаціями Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО, Doc. № 9303).

До сторінки даних паспорта відомості вносяться шляхом лазерного гравірування та лазерної перфорації.

Угорі першої сторінки паспорта надруковано впоперек слова «Паспорт є власністю України», під ними у два рядки українською і англійською мовами – текст: «Іменем України Міністр закордонних справ України просить усіх, кого це може стосуватися, всіма можливими заходами полегшувати поїздку пред'явника паспорта і надавати йому необхідні допомогу та захист».

Друга – п'ята сторінки паспорта призначені для особливих відміток, зокрема для внесення відомостей про дітей, які виїжджають за кордон разом з пред'явником паспорта без відповідних документів, даних про місце проживання (за клопотанням громадянина може бути зазначено номер телефону, групу крові та резус-фактор).

Шоста – тридцять друга (шістдесят четверта) сторінки призначені для проставлення віз на в'їзд до іноземних держав і відміток про перетинання пред'явником паспорта державного кордону.

Додаткова інформація (зокрема біометрична) про пред'явника паспорта, зміст якої визначається відповідно до законодавства, може відтворюватися на безконтактному електронному носіїві, вмонтованому в паспорт.

Усі паперові сторінки паспорта (крім першої) пронумеровано, на кожній з них і на правій частині обкладинки шляхом лазерної перфорації зазначено серію та номер паспорта.

Обліковий номер бланка та назву підприємства-виготовлювача внесено у паспорт друкарським способом.

На внутрішньому лівому боці обкладинки, сторінці даних, шостій – тридцять другій (шістдесят четвертій) сторінках зображено Державний Герб України.

На внутрішньому лівому боці обкладинки, сторінці даних та першій – п'ятій сторінках зроблено написи «Україна» і «Паспорт».

6. Усі друковані написи в паспорті, а також відомості, що вносяться на сторінку даних, виконуються українською і англійською мовами, за винятком друкованої українською мовою на внутрішньому правому боці інформації про митні, валютні, медичні та консульські вимоги, текст якої визначається Кабінетом Міністрів України.

Прізвище та ім'я зазначаються українською мовою і через скісну лінію латинськими літерами відповідно до українського алфавіту згідно із статтею 28 Закону України «Про засади державної мовної політики», з рекомендаціями Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО, Doc. № 9303).

7. Зразок паспорта затверджується Кабінетом Міністрів України.

[...]

12. Строк дії паспорта становить десять років.

[...]

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про відомчу воєнізовану охорону на залізничному транспорті» від 11 січня 1994 р. № 7 (витяги)

[...]

Положення про відомчу воєнізовану охорону на залізничному транспорті

1. Відомча воєнізована охорона на залізничному транспорті (надалі – відомча охорона) – система спеціалізованих воєнізованих підрозділів, що здійснюють охорону вантажів на шляху прямування, об'єктів на підприємствах, в установах та організаціях, що входять до сфери управління Укрзалізниці, а також забезпечують проведення заходів, спрямованих на запобігання та гасіння пожеж на них.

Відомча охорона підпорядкована Укрзалізниці.

[...]

3. Головними завданнями відомчої охорони є:

здійснення охорони вантажів на шляху прямування та в парках станцій за переліком, затвердженим Мінінфраструктури;

здійснення охорони об'єктів залізничного транспорту за переліком, затвердженим Укрзалізницею;

запобігання незаконному проїздові сторонніх осіб у вантажних поїздах і ходінню сторонніх осіб залізничними коліями у невизначених місцях;

запобігання та ліквідація пожеж на підприємствах, в установах та організаціях, що входять до складу залізниць України, а також у залізничному рухомому складі.

4. Відомча охорона відповідно до покладених на неї завдань:

здійснює профілактичні заходи, спрямовані на запобігання крадіжкам вантажів, матеріальних цінностей;

проводить затримання розкрадачів вантажів та матеріальних цінностей;

здійснює пожежно-профілактичні заходи та контроль за виконанням установлених вимог пожежної безпеки;

бере участь у ліквідації пожеж на підприємствах, в установах та організаціях, що входять до складу залізниць України, а також у залізничному рухомому складі;

проводить розслідування технічних причин пожеж та їх облік;

сприяє зміцненню і всебічному розвитку добровільних пожежних дружин та інших громадських протипожежних формувань;

бере участь у роботі комісій з прийняття в експлуатацію нових і реконструйованих об'єктів;

здійснює супроводження касирів від установ банку до підприємств залізничного транспорту та в зворотному напрямку.

Підрозділи відомчої охорони відповідно до укладених договорів з підприємствами та організаціями, які не входять до складу залізничного транспорту, можуть здійснювати охорону об'єктів і вантажів, проводити пожежно-профілактичні обстеження, здійснювати технічне обслуговування первинних засобів пожежогашіння та пожежної техніки, проводити навчання з пожежно-технічного мінімуму, надавати консультації з питань пожежної безпеки, виконувати роботи з монтажу і технічного обслуговування засобів охорони, пожежної сигналізації, пожежогашіння та інше.

5. Забороняється залучати особовий склад підрозділів відомчої охорони до виконання завдань, не передбачених законодавством України та цим Положенням.

6. Працівники відомчої охорони мають право:

вимагати від працівників залізничного транспорту та інших осіб дотримання правил пропускового режиму і пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях залізничного транспорту;

в установленому порядку в разі порушення правил пожежної безпеки, що створює безпосередню загрозу виникнення пожежі, та невиконання протипожежних заходів, передбачених нормами проектування, технічними вимогами та іншими нормативними актами, тимчасово до усунення недоліків зупиняти роботу підрозділів підприємства, експлуатацію будинку, споруди, окремого приміщення, а також забороняти випуск на лінію вагонів і тягового рухомого складу, які не відповідають вимогам пожежної безпеки;

згідно з чинним законодавством розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення, затримувати правопорушників, проводити особистий огляд і огляд речей;

перевіряти умови зберігання матеріальних цінностей, справність огорож, технічних засобів охорони, виконання посадовими особами правил забезпечення збереження вантажів і в разі виявлення порушень цих правил і загрози збереженню матеріальних цінностей вживати заходів до їх усунення, тимчасово зупиняти експлуатацію будинку, споруди, приміщення.

7. Відомча охорона складається з підрозділів охорони вантажів, особливо важливих об'єктів, а також підрозділів пожежної охорони.

8. До відомчої охорони належать:

головне управління воєнізованої охорони;

служби воєнізованої охорони залізниць;

загони воєнізованої охорони залізниць;

стрілецькі, пожежні та інші підрозділи, навчальні заклади, бази матеріального і технічного забезпечення, будинки та бази відпочинку.

9. Структура головного управління, служб та загонів відомчої охорони визначається відповідно до законодавства.

19. Варта відомчої охорони призначається на термін до однієї доби. У виняткових випадках під час ліквідації пожеж, наслідків аварій, катастроф і стихійного лиха або ускладнення оперативної обстановки цей термін може бути продовжений.

Варті відомчої охорони забороняється залишати вартове приміщення без дозволу начальника варті. Начальник варті може залишити приміщення тільки для зміни постів, перевірки несення служби і в разі виїзду на місце події або стихійного лиха в районі об'єкта, що охороняється.

Працівники відомчої охорони під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби (наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, сльозоточиві речовини) у випадках і порядку, передбачених законодавством.

Для охорони вантажів і об'єктів на залізницях можуть використовуватися службові собаки.

[...]

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Умов охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом» від 30 січня 2013 р. № 55 (витяг)

[...]

УМОВИ охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом

1. Ці Умови визначені з метою здійснення суб'єктами охоронної діяльності згідно з договорами охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом.

2. У цих Умовах терміни «суб'єкт охоронної діяльності», «персонал охорони», «фахівець з організації заходів охорони», «пункт централізованого спостереження», «транспорт реагування» вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про охоронну діяльність».

3. Охорона радіоактивних матеріалів під час їх перевезення здійснюється згідно з Положенням про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1373 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 42, ст. 2771).

4. Суб'єкти охоронної діяльності не здійснюють охорону небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення у разі, коли така охорона здійснюється виключно військовими формуваннями, правоохоронними органами та відомчою воєнізованою охороною.

5. Охорона небезпечних і цінних вантажів здійснюється суб'єктами охоронної діяльності, які мають:

- 1) ліцензію на провадження охоронної діяльності;
- 2) пункти централізованого спостереження;

3) транспорт реагування.

6. Охорона небезпечних і цінних вантажів здійснюється з використанням:

1) транспорту реагування;

2) автомобільного транспорту, що має клас захисту не нижче другого згідно з ДСТУ 3975-2000 «Захист панцеровий спеціалізованих автомобілів. Загальні технічні вимоги» (у разі охорони грошей, дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння);

3) системи відстеження рухомих об'єктів з передачею сигналу тривожного сповіщення до пункту централізованого спостереження.

7. Охорона небезпечних і цінних вантажів здійснюється безпосередньо персоналом охорони.

Персонал охорони виконує функції з охорони за обов'язкової наявності:

на одязі ознак належності до відповідного суб'єкта охоронної діяльності згідно із статутними документами такого суб'єкта;

посвідчення з підписом керівника суб'єкта охоронної діяльності, скріпленим печаткою, в якому зазначаються прізвище, ім'я, по батькові особи, яка належить до персоналу охорони, дата видачі і строк дії посвідчення та міститься фотокартка особи, якій видано посвідчення.

8. Організація охорони небезпечних і цінних вантажів та контроль за виконанням персоналом охорони покладених на нього функцій здійснюються фахівцем з організації заходів охорони.

Для охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення фахівець з організації заходів охорони формує групу з охорони у складі не менш як дві особи, які оснащені відповідними спеціальними засобами, здатні запобігти і протидіяти правопорушенню та захистити себе від нанесення тяжких тілесних ушкоджень, та визначає старшого такої групи, про що суб'єкт охоронної діяльності видає відповідний наказ.

9. Старший групи з охорони:

1) розробляє маршрут руху автомобільного транспорту під час перевезення небезпечних і цінних вантажів;

2) забезпечує збереження службової документації;

3) забезпечує взаємодію з правоохоронними органами;

4) визначає порядок здійснення зв'язку з отримувачем (відправником) небезпечних і цінних вантажів, особливості їх приймання та передачі;

5) проводить з групою з охорони інструктаж щодо:

маршруту руху автомобільного транспорту під час перевезення небезпечних і цінних вантажів;

типу автомобільного транспорту та особливостей небезпечних і цінних вантажів, що перевозяться;

дій у разі порушення цілісності небезпечних і цінних вантажів та автомобільного транспорту;

правил безпеки, яких необхідно дотримуватися під час перевезення небезпечних і цінних вантажів;

порядку використання засобів і сигналів зв'язку;

порядку оформлення відповідної документації під час приймання та передачі небезпечних і цінних вантажів;

нерозголошення відомостей про маршрут руху автомобільного транспорту під час перевезення небезпечних і цінних вантажів та характеристики таких вантажів;

б) повинен мати копії наказу суб'єкта охоронної діяльності про призначення групи з охорони та договору про надання послуг з охорони.

**5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження
Порядку визначення переліку окремих особливо важливих об'єктів
права державної власності, охорона яких здійснюється виключно
державними підприємствами та організаціями»
від 19 червня 2013 р. № 421 (витяг)**

[...]

ПОРЯДОК

**визначення переліку окремих особливо важливих об'єктів права
державної власності, охорона яких здійснюється виключно державними
підприємствами та організаціями**

1. Цей Порядок установлює процедуру визначення переліку окремих особливо важливих об'єктів права державної власності, охорона яких здійснюється виключно державними підприємствами та організаціями на підставі договорів про надання охоронних послуг (далі – перелік).

2. До переліку можуть включатися особливо важливі об'єкти права державної власності з числа об'єктів, зазначених у статті 3 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» (далі – об'єкти), з урахуванням необхідності захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від протиправних посягань, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам, забезпечення сталого функціонування інфраструктури життєдіяльності на національному і регіональному рівні.

3. Включення об'єктів до переліку здійснюється відповідно до критеріїв, які затверджуються МВС за погодженням з Міноборони та СБУ.

4. Пропозиції щодо включення об'єктів до переліку подають МВС центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, інші державні органи.

5. Пропозиції щодо включення об'єкта до переліку повинні містити:

найменування юридичної особи, до сфери управління якої належить об'єкт, її ідентифікаційний код відповідно до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

відомості про місцезнаходження об'єкта;

характеристику об'єкта та вимоги щодо його охорони;

вид заходів охорони (використання пунктів централізованого спостереження, технічних засобів охорони, транспорту реагування тощо);

інформацію про наявність критеріїв, за якими об'єкт доцільно включити до переліку.

6. Попередній розгляд пропозицій про включення об'єктів до переліку, підготовка висновків і рекомендацій щодо такого включення здійснюються Державною службою охорони при МВС із залученням уповноважених представників Міноборони та СБУ (за згодою) та у разі потреби Фонду державного майна.

7. З урахуванням висновків і рекомендацій Державної служби охорони при МВС зазначене Міністерство за погодженням із заінтересованими органами складає про-

ект переліку та подає його в установленому порядку на затвердження Кабінету Міністрів України.

8. Внесення доповнень до переліку, а також у разі потреби його щорічний перегляд здійснюються за рішенням Кабінету Міністрів України на підставі пропозицій МВС.

9. Виключення об'єкта з переліку здійснюється за процедурою, установлену у цьому Порядку для включення об'єктів до переліку.

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності» від 11 лютого 2013 р. № 97 (витяг)

[...]

Додаток

ПЕРЕЛІК

спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності

Бронежилети
Захисні каски
Газові балончики з аерозолями сльозоточивої та дратівної дії
Газові пістолети і револьвери та патрони до них калібру 6, 8 і 9 міліметрів, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії
Гумові кийки
Наручники пластикові (текстильні) одноразового використання
Електрошокові пристрої*
Пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначені патрони*

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон» від 7 травня 2014 р. № 152 (витяги)

Відповідно до частини другої статті 15 та частини другої статті 22 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»

---

*Виключно суб'єктами охоронної діяльності, які здійснюють охорону особливо важливих об'єктів права державної власності або надають охоронні послуги із залученням власного транспорту реагування та використання пунктів централізованого спостереження.

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити:

зразок та технічний опис бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм згідно з додатками 1 і 2;

зразок та технічний опис бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що не містить безконтактного електронного носія, згідно з додатками 3 і 4;

Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що додається.

2. Установити, що паспорт громадянина України для виїзду за кордон, оформлений та/або виданий на підставі документів, поданих до 1 січня 2015 р., є чинним протягом строку, на який його було видано.

3. Запровадити з 1 січня 2015 р. оформлення і видачу паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що не містить безконтактного електронного носія, зразки бланків яких затверджено цією постановою, із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру.

4. Установити, що:

прийняття документів для оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що не містить безконтактного електронного носія, зразок бланка якого затверджено цією постановою, з 20 грудня 2016 р. припиняється;

паспорт громадянина України для виїзду за кордон, що не містить безконтактно електронного носія, оформлений та виданий на підставі документів, поданих до 20 грудня 2016 р., є чинним протягом строку, на який його було видано.

Додаток 2

ТЕХНІЧНИЙ ОПИС

бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм

1. Бланк паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм (далі – бланк паспорта) виготовляється у формі книжечки розміром 88 x 125 (+ 0,75) міліметрів.

2. Бланк паспорта складається з м'якої обкладинки, форзаца, сторінки даних і 32 паперових сторінок.

У праву частину обкладинки імплантовано безконтактний електронний носій, який відповідає вимогам стандарту ISO/IEC 14443 щодо запису і зчитування даних та вимогам ІКАО, що встановлюються до електронних документів.

Сторінка даних виготовляється з багатошарового полімерного матеріалу (полікарбонат) і розміщується між лівою частиною форзаца та першою паперовою сторінкою.

Бланк паспорта скріплюється замкненим швом, нитками із захисними властивостями, що набувають червоного свічення під дією джерела ультрафіолетового опромінення.

3. Обкладинка бланка паспорта виготовляється із зносостійкого палітурного матеріалу темно-синього кольору.

У верхній частині лицьового боку обкладинки українською мовою двома рядками розташовано напис «УКРАЇНА ПАСПОРТ», нижче – зображення малого Дер-

жавного Герба України, під ним англійською мовою двома рядками розміщено напис «UKRAINE PASSPORT».

У нижній частині лицьового боку обкладинки розміщується спеціальний символ, який свідчить про наявність безконтактного електронного носія.

Написи, зображення малого Державного Герба України та спеціальний символ виконані тисненням фольгою золотого кольору.

4. Для виготовлення бланка паспорта використовується захисний папір, який не має власної флуоресценції.

Захисний папір виготовляється із суміші бавовняної та деревинної целюлози.

Форзац друкується на папері без водяного знака з вмістом бавовняної целюлози не менш як 90 відсотків та масою 1 кв. метра 95 ± 5 грамів. Папір має невидимі при денному світлі захисні волокна не менш як 3 міліметри, які набувають свічення під дією джерела ультрафіолетового опромінення. Кількість захисних волокон, розташованих на 1 кв. дециметрі паперу, становить не менш як 20 штук.

Паперові сторінки друкуються на папері з локальним багатотоновим водяним знаком «Золоті ворота» та електротипом у вигляді цифр, які відповідають колонцифрі відповідної сторінки бланка паспорта. Маса 1 кв. метра паперу становить 100 ± 5 грамів, вміст бавовняної целюлози – не менш як 50 відсотків.

Папір має невидимі при денному світлі захисні волокна завдовжки не менш як 3 міліметри, які набувають свічення під дією джерела ультрафіолетового опромінення. Кількість захисних волокон, розташованих на 1 кв. дециметрі паперу, становить не менш як 20 штук.

Папір має хімічну реакцію на дію певних хімічних сполук, дія яких утворює на папері візуальну зміну кольору в місцях проведення хімічної реакції.

5. Дизайн бланка паспорта відтворюється з використанням офсетного, ірисного офсетного, трафаретного та інтаглію друку.

Серію з двох літер та шестизначний номер бланка паспорта виконано на першій паперовій сторінці способом високого друку.

6. Дизайн форзаца, сторінки даних та паперових сторінок бланка паспорта створено з використанням спеціальних захисних фонових сіток з різною геометрією рисунка, ліній тексту із слів «УКРАЇНА» і «UKRAINE», що повторюються, графічного стилізованого зображення малого Державного Герба України та стилізованих зображень історичних, культурних та архітектурних пам'яток, які відображають різні історичні епохи розвитку України.

Захисні фонові сітки надруковано способом офсетного друку фарбами блакитного, лавандового, сірого та жовтого кольорів. Одну із захисних фонових сіток надруковано способом ірисного офсетного друку фарбою сірого кольору, що переходить в бузковий.

Угорі першої – тридцять другої паперових сторінок та на правій частині форзаца бланка паспорта передбачено місце для нанесення способом лазерної перфорації серії та номера паспорта.

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України» від 25 березня 2015 р. № 302 (витяги)

Відповідно до частини другої статті 15 та абзацу другої частини другої статті 21 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити:

зразок та технічний опис бланка паспорта громадянина України з безконтактним електронним носієм згідно з додатками 1 і 2;

зразок та технічний опис бланка паспорта громадянина України, що не містить безконтактного електронного носія, згідно з додатками 3 і 4;

Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України, що додається.

[...]

Додаток 2

ТЕХНІЧНИЙ ОПИС бланка паспорта громадянина України з безконтактним електронним носієм

1. Бланк паспорта громадянина України (далі – паспорт) виготовляється у формі пластикової картки типу ID-1, що містить безконтактний електронний носій. Формат картки становить 54 x 85,6 міліметра та може мати допустимі відхилення відповідно до стандарту ДСТУ ISO/IEC 7810:2008.

2. У паспорт імплантовано безконтактний електронний носій, який відповідає вимогам нормативних документів України у сфері технічного та криптографічного захисту інформації. Безконтактний електронний носій відповідає вимогам стандарту ISO/IEC 14443 щодо запису і зчитування даних.

До безконтактного електронного носія вноситься інформація, яка зазначена на лицьовому та зворотному боці паспорта, біометричні дані, параметри особи (відцифрований образ обличчя, відцифрований підпис особи), а також дані щодо забезпечення захисту інформації, що внесена на безконтактний електронний носій, відповідно до вимог Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» (далі – Закон).

До безконтактного електронного носія вноситься додаткова змінна інформація, передбачена Законом.

3. Для виготовлення паспорта використовується багатошаровий полімерний матеріал (полікарбонат), який за фізичними характеристиками відповідає вимогам стандарту ДСТУ ISO/IEC 7810:2008 та підлягає персоналізації шляхом лазерного гравіювання.

4. Дизайн паспорта відтворюється з використанням офсетного, ірисного офсетного та трафаретного друку.

5. На лицьовому боці паспорта надруковано гільйошні розетки, чотири захисні сітки, в яких псевдорельєфом виконано контур карти України та стилізоване зображення малого Державного Герба України. За допомогою елементів спеціального растра виконано орнаментальний рисунок в синьому та жовтому кольорах, що складає тло карти України з текстом Державного Гімну України такого змісту:

*«Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду».*

Одну захисну сітку виконано способом ірисного офсетного друку, що створює плавний перехід синього кольору, що набуває під дією джерела ультрафіолетового опромінення синього свічення, у сірий.

У верхній частині лицьового боку паспорта надруковано дві горизонтальні лінії мікротексту «УКРАЇНА» в негативному зображенні та «UKRAINE» в позитивному зображенні.

В кольорі синьої сітки окремими літерами мікротексту виконано назву держави «У» «К» «Р» «А» «Ї» «Н» «А», що повторюється тричі.

У верхній лівій частині лицьового боку паспорта зображено символ електронного документа, у правій – стилізоване зображення Державного Прапора України.

Спеціальний символ, який свідчить про наявність безконтактного електронного носія, надруковано способом трафаретного друку оптико-перемінною фарбою.

Оптико-перемінна фарба під гострим кутом огляду змінює свій колір із золотого на синій та при цьому стає невидимою на фоні прямокутника, виконаного фарбою синього кольору.

У правій частині лицьового боку паспорта розташовано елемент рельєфно-точкового тактильного шрифту «УКР», що призначений для сприйняття інформації особами з вадами зору, та захисний гравірувальний елемент – слово «УКРАЇНА».

6. На лицьовому боці паспорта містяться п'ять обов'язкових зон візуальної перевірки (I–V):

зона I. Одним рядком надруковано назву держави «УКРАЇНА» «UKRAINE», стилізоване зображення малого Державного Герба України.

Нижче одним рядком надруковано назву документа «ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ», «PASSPORT OF THE CITIZEN OF UKRAINE»;

зона II. Послідовно, згори донизу, надруковано назви полів:

«Прізвище/Surname»;

«Ім'я/Name»;

«По батькові/Patronymic»;

зона III. Продовження назв полів, які надруковано у такому ж порядку, як у зоні II:

«Стать/Sex», «Громадянство/Nationality»;

«Дата народження/Date of birth», «Запис №/Record No»;

«Дійсний до/Date of expiry», «Документ №/Document No».

Номер документа виконано методом лазерного гравіювання шрифтом, що сприймається на дотик;

зона IV призначена для розміщення відцифрованого підпису особи;
зона V призначена для розміщення відцифрованого образу обличчя особи.

7. На лицьовому боці паспорта розміщено імплантований захисний елемент у вигляді стилізованого зображення Державного Прапора України та стилізованого зображення малого Державного Герба України, який має три захисних рівні аутентифікації.

Перший рівень захисту – зміна кольору під час обертання на 90° окремих елементів Герба та Прапора з червоного на зелений та з блакитного на жовтий. Присутність 3D-ефекту на кінчиках колосків на Прапорі та літер «UKR». Присутність анімаційного ефекту – під час повертання карти зліва направо кольорові елементи з високою дифракцією створюють візуальний ефект руху. Колір з високою дифракцією створює зображення Тризуба на стилізованому зображенні малого Державного Герба України.

Другий рівень захисту – лінія позитивного мікротексту «УКРАЇНА UKRAINE» з високою дифракцією та висотою літер 150 мкм. Поляризаційний ефект – під час використання поляризаційного фільтра із зміною кута огляду змінюються кольори. Наявність зміни кольорів під час обертання на 90° окремих елементів.

Третій рівень захисту – нанoeлементи. Наявність елементів високої роздільної здатності для проведення експертиз за умови обертання на 90° та збільшення під мікроскопом у 100 разів.

8. На зворотному боці паспорта за допомогою елементів спеціального растра надруковано п'ять захисних фонових сіток, в яких виконано орнаментальний рисунок.

В кольорі синьої сітки виконано хвилясту лінію позитивного мікротексту «УКРАЇНА UKRAINE».

На зворотному боці паспорта вище машинозчитуваної зони розміщено спеціальний захисний рельєфний гравірувальний елемент, відчутний на дотик, у вигляді стилізованого колосся та дуг, виконаних із слова «УКРАЇНА», яке повторюється кілька разів.

У верхній правій частині зворотного боку паспорта міститься оптико-змінне зображення відцифрованого образу обличчя особи та попарно відокремлені цифри року її народження.

Машинозчитувана зона відокремлена голографічною стрічкою, на якій зображено стилізоване зображення малого Державного Герба України, колосся та літери «UKR». На ній способом лазерного гравіювання нанесені прізвище та ім'я особи українською мовою та латинськими літерами (відповідно до правил транслітерації) і номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі.

Голографічна стрічка має три захисних рівні аутентифікації.

Перший рівень захисту – висока дифракційність кольорів різних елементів стрічки.

Другий рівень захисту – наявність позитивного мікротексту «UKR» з високою дифракцією та висотою літер 125 мкм. Під час обертання на 90° окремі елементи колосся та мікротекст «UKR» набувають свічення.

Третій рівень захисту – нанoeлементи. Наявність елементів високої роздільної здатності для проведення експертиз за умови збільшення під мікроскопом у 50 разів.

9. На зворотному боці паспорта міститься зона візуальної перевірки (VI) та машинозчитувана зона (VII).

У зоні VI одним рядком надруковано напис «ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ Є ВЛАСНІСТЮ УКРАЇНИ» та назву підприємства, що виготовило паспорт, – «ПК «Україна».

Нижче, послідовно, згори донизу, надруковано назви полів:

«Дата видачі/Date of issue», «Орган, що видав/ Authority»;

«РНОКПП/RNTRC»;

«Місце народження/Place of birth».

Зона VII призначена для внесення машинозчитуваної інформації. Машинозчитувана зона формується згідно з рекомендаціями ІКАО Doc 9303.

10. Найменування полів для внесення інформації про особу та реквізити у зоні візуальної перевірки паспорта зазначаються українською та англійською мовами.

11. Для друкування паспорта використовуються захисні офсетні фарби, які під дією джерела ультрафіолетового опромінення набувають свічення: жовта – жовтого кольору, лавандова – червоного кольору, синя – синього кольору.

Найменування полів з обох боків паспорта, назва держави та документа, зображення стилізованого зображення малого Державного Герба України на лицьовому боці паспорта та слова «ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ Є ВЛАСНІСТЮ УКРАЇНИ» на зворотному боці паспорта друкуються фарбою чорного кольору, яка стає невидимою під дією джерела інфрачервоного опромінення.

12. Паспорт виготовляється з використанням багатокомпонентного захисного друку.

13. Персоналізація паспорта здійснюється централізовано у Державному центрі персоналізації документів державного підприємства «Поліграфічний комбінат «Україна» по виготовленню цінних паперів».

14. Персоналізація паспорта здійснюється шляхом лазерного гравіювання.

15. У паспорті прізвище, ім'я особи, її місце народження зазначаються українською мовою та латинськими літерами відповідно до правил транслітерації. По батькові особи зазначається українською мовою.

16. Жіноча стать зазначається літерами «Ж/Ф», чоловіча – «Ч/М».

17. Громадянство позначається словом «УКРАЇНА» та через скісну риску трілітерним кодом держави «UKR».

18. Дата народження зазначається таким чином: дні та місяці – двома цифрами (від одиниці до дев'яти попереду ставиться нуль), між якими ставиться пробіл, роки – чотирма цифрами, яким передує пробіл.

Якщо дату народження або якусь її частину не встановлено, проставляються відповідно «XX» – для дня чи місяця, «XXXX» – для року, «XX XX XXXX» – для дня, місяця і року.

18-1. Реєстраційний номер облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків (РНОКПП) зазначається десятьма цифрами.

У разі наявності повідомлення про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття зазначеного номера та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу) у відповідному полі проставляється слово «відмова». У разі відсутності інформації відповідне поле не заповнюється.

19. Місце народження зазначається таким чином:

назва міста – у разі народження у м.м. Києві та Севастополі;

назва міста і області (Автономна Республіка Крим), до складу якої входить місто, – у разі народження у містах обласного чи республіканського (Автономної Республіки Крим) значення;

назва населеного пункту, району, області (Автономна Республіка Крим) – у разі народження в інших населених пунктах;

відомості про місце народження згідно з документом, що посвідчує факт реєстрації народження особи, або паспортом, що підлягає обміну, з обов'язковим зазначенням держави народження та через скісну риску її трилітерного коду.

Коди держав зазначаються відповідно до стандарту ДСТУ ISO 3166-1-2009 «Коди назв країн світу».

20. Номер документа встановлюється ДМС і містить дев'ять цифр. Номер документа виконується об'ємним лазерним гравіюванням.

21. Територіальний орган або територіальний підрозділ ДМС, що оформив паспорт, позначається кодом з чотирьох цифр, встановленим ДМС.

22. Дата видачі та дата закінчення строку дії паспорта зазначається згідно з пунктом 18 цього Технічного опису.

23. Відцифрований підпис особи повинен мати розмір, що розпізнається людським оком, і зберігати аспектові відношення (за довжиною і висотою) оригіналу.

24. Для внесення інформації, що міститься у машинозчитуваній зоні паспорта, використовується шрифт OCR-B розміру 1.

25. Розміри на схематичній діаграмі паспорта зазначені без урахування допустимих технологічних відхилень під час виробництва.

[...]

9. Постанова Кабінету Міністрів України

**«Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності»
від 11 листопада 2015 р. № 937**

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити перелік об'єктів державної та інших форм власності, охорона нерухомого майна (незалежно від цільового призначення) яких здійснюється виключно органами поліції охорони на договірних засадах, згідно з додатком.

2. Міністерствам, іншим суб'єктам управління об'єктами державної власності вжити вичерпних заходів для переукладення з органами поліції охорони договорів про надання послуг з охорони, укладених з Державною службою охорони при Міністерстві внутрішніх справ.

Додаток

**Перелік об'єктів державної та інших форм власності,
охорона нерухомого майна яких здійснюється виключно
органами поліції охорони на договірних засадах**

Код згідно з ЄДРПОУ	Найменування об'єкта
02841376	Волинська обласна державна телерадіокомпанія
01125755	Державне підприємство «Маріупольський морський торговельний порт»
02841407	Донецька обласна державна телерадіокомпанія
00379790	Державне підприємство «Артемсіль»
02841413	Житомирська обласна державна телерадіокомпанія
22071911	Закарпатська обласна державна телерадіокомпанія
01125761	Державне підприємство «Бердянський морський торговельний порт»
02841436	Запорізька обласна державна телерадіокомпанія
37854297	Державний концерн «Укроборонпром»
00100227	Державне підприємство «Національна енергетична компанія «Укренерго»
00135390	ПАТ «Укрнафта»
00153117	ПАТ «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз»
03482347	Державне підприємство «Підприємство із забезпечення нафтопродуктами»
20077720	Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
21515381	Державне підприємство «Енергоринок»
22927045	ПАТ «Центренерго»
24584661	Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»
30019775	ПАТ «Укргазвидобування»
30019801	ПАТ «Укртрансгаз»
31301827	Дочірня компанія «Газ України» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»
31570412	ПАТ «Укртранснафта»
03150102	Державне підприємство водних шляхів «Укрводшлях»
38727770	Державне підприємство «Адміністрація морських портів України»
01181765	Державне підприємство «Український державний центр радіочастот»
01190043	Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення
21560045	Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта»
26267574	Державна телерадіокомпанія «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення»
22927269	Національна радіокомпанія України
23152907	Національна телекомпанія України
23703709	Державна організація «Київська державна регіональна телерадіокомпанія»

Код згідно з ЄДРПОУ	Найменування об'єкта
02568182	Державне підприємство «Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів»
32595752	Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості»
33304730	Державна іпотечна установа
16286441	Державне підприємство «Поліграфічний комбінат «Україна» по виготовленню цінних паперів»
14310862	Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська АЕС»
20588716	ПАТ «Укргідроенерго»
19477064	Державне підприємство обслуговування повітряного руху України
20572069	Державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»
24210297	Державне підприємство Український державний центр залізничних рефрижераторних перевезень «Укррефтранс»
37199618	Державне підприємство спиртової та лікеро-горілчаної промисловості «Укрспирт»
21881105	Державна організація «Криворізька регіональна державна телерадіокомпанія «Криворіжжя»
00191017	Державне промислове підприємство «Кривбаспромводопостачання»
02841382	Державна організація Луганська обласна державна телерадіокомпанія
22333937	Львівська обласна державна телекомпанія
01125608	Державне підприємство «Миколаївський морський торговельний порт»
19290012	Державне підприємство «Спеціалізований морський порт «Октябрьськ»
25374003	Державне підприємство «Дельта-Лоцман»
02841494	Миколаївська обласна державна телерадіокомпанія
01125206	Державне підприємство «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ»
01125666	Державне підприємство «Одеський морський торговельний порт»
01125672	Державне підприємство «Іллічівський морський торговельний порт»
01125689	Державне підприємство «Білгород-Дністровський морський торговельний порт»
01125809	Державне підприємство «Ренійський морський торговельний порт»
01125815	Державне підприємство «Ізмаїльський морський торговельний порт»
04704790	Державне підприємство «Морський торговельний порт «Южний»
21026469	Одеська обласна державна телерадіокомпанія
00206539	ПАТ «Одеський припортовий завод»
02841525	Сумська обласна державна телерадіокомпанія
02841531	Тернопільська обласна державна телерадіокомпанія
02841548	Харківська обласна державна телерадіокомпанія
31517060	Українське державне підприємство «Укрхімтрансміак»

Код згідно з ЄДРПОУ	Найменування об'єкта
00032112	ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»
00032129	ПАТ «Державний ощадний банк України»
23697280	ПАТ акціонерний банк «Укргазбанк»
38728533	Херсонська філія Державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (Адміністрація Херсонського морського порту)
38728486	Скадовська філія державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (Адміністрація Скадовського морського порту)
01034656	Управління Північно-Кримського каналу
01034662	Управління головного Каховського магістрального каналу
02841554	Херсонська обласна державна телерадіокомпанія «Скіфія»
02841577	Черкаська обласна державна телерадіокомпанія
02841592	Чернівецька обласна державна телерадіокомпанія
02841583	Чернігівська обласна державна телерадіокомпанія

**10. Постанова Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності»
від 18 листопада 2015 р. № 960**

Загальні положення

1. Ці Ліцензійні умови встановлюють вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження охоронної діяльності (далі – ліцензія), а також організаційні, кадрові і технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата, обов'язкові для виконання під час провадження охоронної діяльності.

2. Терміни у цих Ліцензійних умовах вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про охоронну діяльність» (далі – Закон) та Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

3. Ліцензіат зобов'язаний виконувати вимоги цих Ліцензійних умов, а здобувач ліцензії – їм відповідати.

4. Охоронну діяльність можуть провадити на всій території України юридичні особи, а також фізичні особи – підприємці на підставі ліцензії за наявності матеріально-технічної бази, необхідної для провадження такої діяльності, та за умови виконання такими особами організаційних, кадрових і технологічних вимог, передбачених цими Ліцензійними умовами.

5. Для отримання ліцензії здобувач ліцензії особисто або через уповноважений ним орган чи особу подає до органу ліцензування заяву про отримання ліцензії (додаток 1).

Оформлення та подання документів до органу ліцензування, видача документів таким органом здійснюються відповідно до статті 10 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

6. До заяви про отримання ліцензії додаються:

1) копія паспорта керівника здобувача ліцензії (або довіреної особи) з відміткою контролюючого органу про повідомлення про відмову через свої релігійні переконання від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (подається тільки фізичними особами – підприємцями, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідному контролюючому органу);

2) документи, що підтверджують відповідність установленим умовам залучення та відсутність обмежень стосовно працівників, задіяних до здійснення охоронних заходів, а саме:

щодо фахівця (фахівців) з організації заходів охорони:

– копія документа, який підтверджує його (їх) відповідність кваліфікаційним вимогам, визначеним пунктом 14 цих Ліцензійних умов;

– копії документів, які підтверджують проходження особою обов'язкового попереднього (періодичного) психіатричного огляду та профілактичного наркологічного огляду, які видані в установленому порядку;

– копія документа, що підтверджує відсутність в особі обмежень за станом здоров'я для виконання функціональних обов'язків, який видається в установленому порядку;

– копія паспорта громадянина України;

– копія трудового договору або витяг з трудової книжки особи, завірені суб'єктом господарювання;

щодо персоналу охорони (за наявності):

– список персоналу охорони на дату подання заяви про отримання ліцензії (додаток 2), підписаний керівником здобувача ліцензії або уповноваженою ним особою та завірений печаткою (за наявності);

– копія документа, який підтверджує відповідність особи кваліфікаційним вимогам, визначеним пунктом 15 цих Ліцензійних умов;

– копії документів, які підтверджують проходження особою обов'язкового попереднього (періодичного) психіатричного огляду та профілактичного наркологічного огляду, які видані в установленому порядку;

– копія документа, що підтверджує відсутність в особі обмежень за станом здоров'я для виконання функціональних обов'язків, який видається в установленому порядку;

– копія паспорта громадянина України;

– копія трудового договору або витяг з трудової книжки особи, завірені суб'єктом господарювання;

3) опис документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії, у двох примірниках (додаток 3).

Організаційні вимоги

7. Суб'єкт охоронної діяльності зобов'язаний:

1) зберігати протягом строку дії ліцензії документи, копії яких подавалися органу ліцензування, а також ті, що підтверджують достовірність даних, що зазначалися здобувачем ліцензії у документах, які подавалися органу ліцензування для отримання ліцензії;

2) повідомляти органу ліцензування про всі зміни даних, які були зазначені у документах, що додавалися до заяви про отримання ліцензії.

У разі зміни таких даних ліцензіат не пізніше одного місяця з дня їх настання подає органу ліцензування відповідне повідомлення в письмовій формі разом з копіями документів, які підтверджують зазначені зміни (крім даних щодо персоналу охорони, що містять інформацію про загальну кількість персоналу охорони та рівень його кваліфікації, про зміну яких органу ліцензування повідомляється щороку до 15 грудня (станом на 1 грудня));

3) забезпечити присутність керівника ліцензіата, його заступника або іншої уповноваженої особи під час проведення органом ліцензування в установленому законом порядку перевірки додержання ліцензіатом цих Ліцензійних умов;

4) зберігати відео- та фотоматеріали, отримані під час здійснення заходів охорони згідно з вимогами частини другої статті 12 Закону;

5) надавати послуги з охорони власності та громадян на підставі письмових цивільно-правових договорів охорони, які укладаються за наявності в замовників охоронних послуг документів, що підтверджують їх повноваження на володіння (користування) об'єктом охорони на законних підставах, а також правомірність перебування майна, транспортного засобу чи особи у визначеному місці охорони;

6) вести письмовий або електронний облік договорів охорони, виконувати умови договорів з надання охоронних послуг на користь третіх осіб лише за їх письмовою згодою. Під час укладання договорів зазначаються конкретний об'єкт охорони, його місцезнаходження;

7) зазначати в договорах охорони відповідно до Цивільного кодексу України умови відшкодування шкоди, завданої через неналежне виконання ним своїх зобов'язань перед замовником;

8) розміщувати на видному місці на центральному посту стаціонарного об'єкта (за згодою замовника охоронних послуг), який охороняється персоналом охорони, інформацію про найменування ліцензіата, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи, дату і номер рішення про видачу ліцензії;

9) повідомляти негайно у будь-який можливий спосіб територіальному органу Національної поліції про:

факти припинення правопорушень стосовно персоналу охорони, майна або фізичних осіб, які охороняються, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, використання службових собак персоналом охорони, а в разі заподіяння тілесних ушкоджень правопорушнику – негайно викликати екстрену (швидку) медичну допомогу та надавати першу долікарську допомогу;

виявлення ознак кримінального правопорушення, порушення громадського порядку;

10) до прибуття працівників правоохоронних органів вжити всіх можливих заходів для охорони місця події та збереження слідів злочину, виявлення очевидців і фіксації їх персональних даних. Після прибуття працівників правоохоронних органів персонал охорони зобов'язаний діяти за їх вказівкою.

8. Суб'єкт охоронної діяльності забезпечує:

1) наявність у персоналу охорони під час виконання функціональних обов'язків посвідчень, оформлених відповідно до вимог частини четвертої статті 11 Закону;

2) виконання функції з охорони майна за обов'язкової наявності на одязі персоналу охорони ознак належності до відповідного суб'єкта охоронної діяльності згідно з його статутними документами;

3) дотримання порядку застосування персоналом охорони заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, зазначених у статті 16 Закону;

4) використання службових собак у порядку, визначеному статтею 17 Закону.

9. Охорона небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом здійснюється з використанням:

транспорту реагування;

автомобільного транспорту, що має клас захисту не нижче другого згідно з ДСТУ 3975-2000 «Захист панцеровий спеціалізованих автомобілів. Загальні технічні вимоги» (у разі охорони грошей, дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння);

системи відстеження рухомих об'єктів з передачею сигналу тривожного сповіщення до пункту централізованого спостереження.

Організація охорони зазначених вантажів та контроль за виконанням персоналом охорони покладених на нього функцій здійснюються фахівцем з організації заходів охорони.

Для охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення суб'єкт охоронної діяльності формує групу з охорони у складі не менше двох осіб та визначає старшого такої групи, про що суб'єкт охоронної діяльності видає відповідний наказ.

10. Організація та здійснення охорони об'єктів і приміщень, у яких культивуються, використовуються, зберігаються та знищуються нарковмісні рослини, включені до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, а також використовується, зберігається та знищується отримана з них готова продукція чи відходи таких рослин, проводяться з урахуванням таких вимог:

1) договір про охорону об'єкта укладається за наявності в замовника охоронних послуг документів, що засвідчують його повноваження на володіння (користування) об'єктом на правах власності, оренди (суборенди), іншому визначеному законодавством праві користування, які пред'являються суб'єкту охоронної діяльності для огляду в оригіналі, а їх копії, завірені печаткою власника, залишаються у справі суб'єкта охоронної діяльності;

2) на всі об'єкти власника, з яким укладено договірні відносини, суб'єктом охоронної діяльності ведуться справи з питань організації охорони об'єктів;

3) охорона об'єктів здійснюється цілодобово та організовується за вахтовим чи звичайним методом;

4) об'єкти приймаються під цілодобову охорону після подання їх власником суб'єкту охоронної діяльності копії ліцензії на культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку, – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»;

5) у разі дострокового припинення договірних відносин суб'єкти охоронної діяльності негайно інформують про це територіальний орган Національної поліції за місцезнаходженням об'єкта.

11. Придбання та зберігання пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, здійснюються з урахуванням таких вимог:

1) суб'єкт охоронної діяльності зобов'язаний отримати в установленому законодавством порядку:

дозвіл на відкриття та функціонування об'єкта дозвільної системи;

дозвіл на право придбання зазначених пристроїв;

2) пристрої та патрони до них зберігаються у спеціально обладнаному сховищі, яке повинно відповідати вимогам, установленим підпунктом 11.5 пункту 11 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС від 21 серпня 1998 р. № 622;

3) суб'єкт охоронної діяльності веде облік пристроїв та патронів до них за формою згідно з додатком 22 до зазначеної Інструкції;

4) облік видачі і прийняття пристроїв, патронів до них, що видаються працівникам охорони на час несення служби, ведеться відповідальною особою шляхом внесення відповідних даних до книги обліку видачі і прийняття пристроїв та патронів до них;

5) непридатні для подальшого використання пристрої та патрони до них здаються суб'єктом охоронної діяльності до територіальних органів Національної поліції за місцезнаходженням.

12. Обладнання транспорту реагування засобами радіотехнічного зв'язку, кольорографічними схемами (написами), світловими та звуковими сигналами здійснюється з урахуванням таких вимог:

1) засоби радіотехнічного зв'язку, експлуатація яких потребує наявності відповідних дозволів, використовуються після отримання таких дозволів;

2) на транспорт реагування суб'єкта охоронної діяльності наносяться кольорографічні схеми (написи), які ідентифікують суб'єкта охоронної діяльності, зокрема його скорочене найменування, номер телефону та емблема (у разі наявності);

3) на транспорт реагування, обладнаний кольорографічними схемами (написами), установлюються спеціальні світлові сигнальні пристрої автожовтого (оранжевого) кольору та спеціальні звукові сигнали (далі – спеціальні пристрої);

4) використання спеціальних пристроїв дозволяється виключно у випадках оперативного реагування на тривожні сповіщення, що надійшли до пункту централізованого спостереження суб'єкта охоронної діяльності.

13. Під час організації та провадження охоронної діяльності забороняється:

1) придбавати та використовувати майно, визначене законодавством для виключного використання військовими формуваннями та правоохоронними органами;

2) використовувати не сертифіковані в установленому порядку технічні засоби охорони спеціального призначення, засоби радіозв'язку без наявності дозволу на їх використання на наданих радіочастотах, а також інші технічні засоби, що завдають шкоди життю, здоров'ю громадян, довкіллю;

3) використовувати ознаки належності (елементи символіки, формений одяг тощо) до МВС, СБУ, Управління державної охорони, Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів військових формувань, правоохоронних, природоохоронних, контролюючих або інших органів виконавчої влади, їх спеціальних підрозділів, у тому числі в найменуванні суб'єкта охоронної діяльності, на одязі, транспорті регаування, будівлях, у документації;

4) створювати перешкоди чи заважати діяльності представників правоохоронних та інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а також громадянам у здійсненні ними повноважень, наданих їм законами та іншими нормативно-правовими актами;

5) розголошувати відомості про вжиті заходи до організації та провадження охоронної діяльності, а також інформацію з обмеженим доступом та інформацію про особу, яка охороняється, що стали відомі у зв'язку з провадженням такої діяльності, крім випадків, передбачених законодавством;

6) приховувати відомості про кримінальні правопорушення, що вчиняються або готуються, незалежно від інтересів замовника послуг з охорони;

7) охороняти фізичну особу, яка вчиняє злочинні дії, адміністративне правопорушення або намагається їх учинити;

8) вчиняти дії, що посягають на права, свободи та власність фізичних осіб, а також ставлять під загрозу їх життя та здоров'я, честь, гідність і ділову репутацію;

9) здійснювати заходи, що належать до оперативно-розшукових відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

10) залучати до охоронних заходів осіб, які не подали документів, необхідних для прийняття на роботу, або не відповідають кваліфікаційним вимогам;

11) брати участь у виконанні судових рішень під час виконавчого провадження;

12) вчиняти дії, спрямовані на силове протистояння між персоналом охорони різних суб'єктів господарювання;

13) охороняти об'єкти, включені до переліку особливо важливих об'єктів права державної власності, охорона яких здійснюється виключно державними підприємствами та організаціями, визначеного в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України;

14) використовувати спеціальні засоби, не включені до переліку спеціальних засобів, придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2013 р. № 97;

15) застосовувати заходи фізичного впливу та спеціальні засоби проти жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх осіб, а також проти осіб, які відповідно до законодавства є носіями спеціального статусу недоторканності, крім випадків учинення ними нападу, що становить загрозу життю та здоров'ю фізичних осіб, персоналу охорони, або збройного нападу чи збройного опору;

16) застосовувати спеціальні засоби в місцях значного скупчення людей, якщо це може призвести до заподіяння шкоди життю та здоров'ю сторонніх осіб, крім випадків самооборони (самозахисту);

17) використовувати в охоронній діяльності у громадських і загальнодоступних місцях службових собак без провідника собаки.

Кадрові вимоги

14. До штату суб'єкта охоронної діяльності, його філії, іншого відокремленого підрозділу повинен входити фахівець (фахівці) з організації заходів охорони.

Вимога, визначена абзацом першим цього пункту, не поширюється на фізичних осіб – підприємців, які відповідають вимогам, визначеним абзацом п'ятим, шостим чи сьомим цього пункту.

Під час прийняття на роботу фахівець (фахівці) з організації заходів охорони подає (подають) документи, перелічені у пункті 17 цих Ліцензійних умов.

Зазначений фахівець повинен мати один з таких освітніх та (або) кваліфікаційних рівнів:

вищу освіту і стаж роботи не менше трьох років на посадах офіцерського складу в оперативних і слідчих підрозділах органів внутрішніх справ, міліції охорони, СБУ або стаж не менше трьох років на командних посадах стройових частин та навчальних закладів Збройних Сил, на посадах середнього та старшого начальницького складу правоохоронних органів, військових формувань, утворених відповідно до законів, та відомчої воєнізованої охорони;

вищу освіту і стаж роботи на керівних посадах (директора, заступника директора, керівника філії, іншого відокремленого підрозділу) суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років або стаж не менше трьох років на посадах, відповідальних за напрям охорони;

вищу юридичну освіту і стаж роботи за спеціальністю в суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років.

15. Охоронники, охоронці повинні входити до штату суб'єкта охоронної діяльності та залежно від об'єкта, що охороняється, відповідати кваліфікаційним вимогам, визначеним наказом Міністрації від 29 грудня 2004 р. № 336 «Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників». Рівень відповідності кваліфікаційним вимогам документально підтверджується згідно із законодавством.

16. Працівники, залучені до роботи на пункті централізованого спостереження, повинні входити до штату суб'єкта охоронної діяльності та подати необхідні для прийняття на роботу документи, передбачені абзацами третім – шостим пункту 17 цих Ліцензійних умов.

Освітня підготовка персоналу пункту централізованого спостереження, який спостерігає за станом систем передавання сповіщень, повинна бути не нижче повної загальної середньої освіти.

Професійна підготовка персоналу пункту централізованого спостереження забезпечується суб'єктом охоронної діяльності.

17. Персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання або професійну підготовку, уклали трудовий договір із суб'єктом охоронної діяльності (входять до штату суб'єкта охоронної діяльності).

Під час прийняття на роботу ліцензіат зобов'язаний отримати від зазначених осіб документи, необхідні для прийняття на роботу до суб'єкта охоронної діяльності, а саме:

документи, які підтверджують проходження особою обов'язкового попереднього (періодичного) психіатричного огляду та профілактичного наркологічного огляду, які видані в установленому порядку;

документ, який підтверджує, що такі особи не мають непогашеної чи не знятої в установленому законом порядку судимості за скоєння умисних злочинів;

документ, що підтверджує відсутність в особи обмежень за станом здоров'я для виконання функціональних обов'язків, який видається в установленому порядку;

копію паспорта громадянина України;

документ, що підтверджує набуття кваліфікації.

18. Охоронна діяльність провадиться лише персоналом, який відповідає вимогам, що встановлені пунктами 15 і 17 цих Ліцензійних умов.

Технологічні вимоги

19. У разі використання суб'єктом охоронної діяльності пункту централізованого спостереження він забезпечує:

цілодобовий режим чергування операторів такого пункту;

наявність транспорту реагування;

ведення електронного журналу реєстрації подій (тривога, несправність, відсутність живлення тощо), що передбачає збереження запису про відповідну подію протягом не менш як 30 діб;

наявність резервної персональної електронної обчислюваної машини;

наявність джерела безперебійного резервного живлення.

20. Пункт централізованого спостереження повинен розташовуватися у нежилому приміщенні і бути обладнаним:

системою цілодобової аудіореєстрації звукового фону операційного залу такого пункту і телефонних розмов у режимі реального часу з обсягом архівації запису не менше ніж за 14 діб;

системою відеоспостереження за операційним залом з цілодобовою реєстрацією відеоінформації у режимі реального часу з обсягом архівації запису не менше ніж за 14 діб;

аудіовідеопереговорним пристроєм і засобами технічної укріпленості, які унеможливають доступ до приміщення пункту централізованого спостереження сторонніх осіб.

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії» від 1 грудня 2017 р. № 902 (витяг)

Відповідно до пункту 39, підпункту 4 пункту 45 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити:

перелік судів, інших органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції, згідно з додатком 1;

перелік судів, інших органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної гвардії, згідно з додатком 2;

перелік судів, інших органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється технічними засобами охоронного призначення поліції охорони Національної поліції, згідно з додатком 3.

2. Установити, що тимчасово в населених пунктах, розташованих на території проведення антитерористичної операції (на період до завершення антитерористич-

ної операції), та в населених пунктах на тимчасово окупованій території України не здійснюється охорона судів згідно з додатком 4.

3. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2015 р. № 906 «Про забезпечення охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз».

[...]

**12. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України
«Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними
для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних
характеристик професій працівників» від 29 грудня 2004 р. № 336 (витяги)**

[...]

- сторож (код Класифікатора професій 9152, категорія «Швейцари та сторожі», п. 137 розділу 2 «Професії робітників»);
- охоронник (код Класифікатора професій 5169, категорія «Працівники захисних та охоронних служб», п. 115 розділу 2 «Професії робітників»);
- охоронець (код Класифікатора професій 5169, категорія «Працівники захисних та охоронних служб», п. 114 розділу 2 «Професії робітників»).

[...]

114. ОХОРОНЕЦЬ

Завдання та обов'язки. Забезпечує безпеку й недоторканість особи, якій на договірній основі надаються послуги охорони. Супроводжує особу під час її пересування за маршрутами і в разі потреби застосовує, згідно із чинним законодавством України, право на вжиття заходів щодо запобігання або перешкоджання злочинів, на захист життя і здоров'я особи, яку охороняє, від протиправних посягань. Підтримує візуальний контакт з особою, яку охороняє, оцінює оперативну обстановку і з виникненням загрози, застосовуючи професійні способи й засоби, захищає її та негайно евакуює з небезпечної зони. Створює умови для затримання тих осіб, що посягають на права, гідність, безпеку, життя та здоров'я особи, яку охороняє. Вживає заходів щодо захисту особи, яку охороняє, від нападу шляхом застосування вогнепальної зброї; спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, з використанням допоміжних знарядь та фізичної сили відповідно до чинного законодавства України. Використовує охоронно-технічні засоби, які пройшли сертифікацію на право застосування в Україні. Застосовує психологічні прийоми з метою розв'язання складних ситуацій під час запобігання або припинення протиправних посягань. У разі заподіяння шкоди здоров'ю особи, яку охороняє, надає їй першу медичну допомогу, забезпечує перевезення до медичного закладу. У разі заподіяння шкоди здоров'ю правопорушника, дотримуючись заходів особистої безпеки, надає йому першу медичну допомогу. У разі смерті правопорушника після застосування активного захисту або оборони повідомляє про це територіальний орган внутрішніх справ і забезпечує недоторканість місця події до прибуття представників правоохоронних органів.

Повинен знати: чинне законодавство, стандарти, накази, розпорядження, інструкції та іншу організаційно-розпорядчу документацію з охоронної діяльності; основи кримінального та адміністративного законодавства; порядок застосування та використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту

та активної оборони, охоронно-технічних засобів забезпечення безпеки; індивідуально-психологічні риси та особливості поведінки особи, яку охороняє; основи службової поведінки, етикету; тактико-технічні характеристики та правила використання спеціальних засобів охорони, зв'язку, сповіщення, попередження про небезпеку; правила та норми з охорони праці, екологічної та пожежної безпеки; порядок надання першої медичної допомоги; місця розташування правоохоронних органів, порядок та способи встановлення з ними зв'язку.

Кваліфікаційні вимоги

Охоронець. Професійно-технічна освіта або повна загальна середня освіта та професійна підготовка у навчальному закладі відповідного профілю. Спеціальна підготовка стосовно технічного та інших організаційних особливостей охорони особи за договором (угодою). Без вимог до стажу роботи.

Старший охоронець. Професійно-технічна освіта. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією охоронця – не менше 2 років.

115. ОХОРОННИК

Завдання та обов'язки. Охороняє стаціонарний об'єкт, а також вантажі, що перевозяться різними транспортними засобами. Здійснює візуальний контроль або контроль з використанням спеціального обладнання за об'єктом, що охороняється. Під час охорони стаціонарних об'єктів із встановленим пропускним режимом пропускає працівників, відвідувачів, автомобільний та інші види транспорту і випускає їх із території об'єкта в установленому порядку і за зразками документів, затверджених власником об'єкта або уповноваженим ним органом. Звіряє дані супровідних документів із фактичною наявністю вантажів, перевіряє належність поданих для перевірки документів особі пред'явника. Приймає та здає вантажі з відповідними документами. Повідомляє старшого наряду з охорони, а під час виконання охоронних функцій в індивідуальному порядку – представника власника об'єкта або уповноваженого ним органу про неприбуття вантажів у встановлені терміни. Разом зі змінним охоронником та старшим наряду охорони перевіряє цілісність об'єкта, що охороняється, наявність замків та інших замикальних пристроїв, цілісність конструктивних елементів об'єкта, приміщень, місць зберігання транспортних засобів, що охороняються, наявність пломб і відбитків печаток у місцях, які визначено для опломбування, зберігання на стаціонарному об'єкті або під час перевезення матеріальних, історичних, культурних та інших цінностей. У разі виявлення факту невідповідності до вимог, що не дозволяє прийняти об'єкт під охорону або виконувати інші функції з охорони, повідомляє про це безпосередньому керівникові, у підпорядкуванні якого перебуває, та представника і власника об'єкта або уповноваженого ним органу. У разі виявлення пошкоджень та зіпсованості конструктивних елементів об'єкта, що охороняється, місць зберігання матеріальних та інших цінностей, пакування вантажів для їх перевезення, відсутності пломб і відбитків печаток на них невідкладно сповіщає про це представника власника або уповноваженого ним органу, старшого наряду охорони об'єкта або повідомляє про подію в територіальні органи внутрішніх справ. Приймає та здає об'єкт або вантажі, що перевозяться, із записом про це в журналі приймання-здавання об'єкта під охорону. Візуально та з використанням спеціального обладнання контролює периметр огорожі, правильність застосування комплексу організаційно-технічних заходів захисту місць зберігання та перевезення матеріальних та інших цінностей. Періодично контролює справність охоронної та

охоронно-пожежної сигналізації, засобів зв'язку, інших засобів охорони, контрольно-спостережних приладів, освітлення тощо. Забезпечує зберігання вогнепальної зброї, інвентарного майна поста охорони. У разі прямого нападу на об'єкт, що охороняється, з метою розкрадання, пограбування матеріальних та інших цінностей, безпосередньої загрози життю та здоров'ю охоронника об'єкта, інших працівників та осіб, які перебувають на території об'єкта, що охороняється, протиправних дій проти персоналу охорони під час виконання покладених на нього завдань та обов'язків застосовує проти порушників заходи необхідної оборони відповідно до чинного законодавства України. Вживає заходів щодо відбиття нападу шляхом застосування службового собаки, вогнепальної зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони з використанням допоміжних знарядь та фізичної сили. У разі заподіяння шкоди здоров'ю правопорушника, дотримуючись заходів особистої безпеки, надає йому першу медичну допомогу. У випадку смерті правопорушника під час застосування заходів оборони повідомляє про це органи внутрішніх справ і забезпечує недоторканність місця події до прибуття представників правоохоронних органів. Доглядає і стежить за станом здоров'я собаки, регулярно дресує його, вдосконалює робочі якості. За особливими умовами договору веде реєстрацію показань приладів екологічної та локальної пожежної безпеки, наглядає за устаткуванням, яке встановлено на об'єкті, що охороняється, додержуючись чинних норм з охорони праці. У разі виявлення порушень норм терміново повідомляє про це представника власника об'єкта або уповноваженого ним органу. Сприяє правоохоронним органам під час виконання покладених на них завдань та обов'язків за місцем виконання своїх охоронних функцій.

Повинен знати: чинне законодавство, стандарти, накази, розпорядження, інструкції та іншу організаційно-розпорядчу документацію з охоронної діяльності; організаційні вимоги до охорони об'єктів і роботи контрольно-пропускних пунктів; службові інструкції, що встановлюють порядок охорони об'єкта, доступу та допуску осіб до матеріальних та інших цінностей; тактико-технічні характеристики та правила використання охоронної та охоронно-пожежної сигналізації, засобів зв'язку, інших засобів охорони, контрольно-спостережних приладів, освітлення, повідомлення та сповіщення, територію об'єкта, особливості периметрової огорожі та інші типи подібного захисту об'єкта, що охороняється; систему попереджувальних знаків і перепон, маршрути руху вантажів, що охороняються, місця зупинок транспорту, способи і засоби забезпечення охорони матеріальних та інших цінностей і вантажів під час зупинок, завантаження та розвантаження, службові телефони, спеціальні знаки на перепустках та документації, зразки підписів та особисто службових і посадових осіб, які відповідають за охорону об'єкта, представників власника або уповноваженого ним органу; порядок дресування та тренування службового собаки, застосування службового собаки, використання та застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони; порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляд речей і вилучення речей та документів, оформлення матеріалів на осіб, що скоїли адміністративні правопорушення; правила та норми з охорони праці, екологічної та пожежної безпеки, порядок надання першої медичної допомоги; місця розташування правоохоронних органів, сусідніх нарядів охорони, порядок та способи встановлення зв'язку з ними.

*Кваліфікаційні вимоги.***1-й розряд**

Повна загальна середня освіта та професійно-технічна освіта або повна загальна середня освіта та професійна підготовка на виробництві, без вимог до стажу роботи. Або стаж роботи за професією (службовою діяльністю), пов'язаною із захистом громадського порядку, боротьбою зі злочинністю, охороною об'єктів та майна, – не менше 1 року.

Охорона об'єктів з низьким ступенем ризику*.

2-й розряд

Повна загальна середня освіта та професійно-технічна освіта або повна загальна середня освіта та професійна підготовка на виробництві. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією охоронника 1 розряду – не менше 1 року. Або стаж роботи за професією (службовою діяльністю), пов'язаною із захистом громадського порядку, боротьбою зі злочинністю, охороною об'єктів та майна, – не менше 2 років.

Охорона об'єктів із середнім ступенем ризику*.

3-й розряд**

Повна загальна середня освіта та професійно-технічна освіта або повна загальна середня освіта та професійна підготовка на виробництві. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією охоронника 2 розряду – не менше 1 року. Або стаж роботи за професією (службовою діяльністю), пов'язаною із захистом громадського порядку, боротьбою зі злочинністю, охороною об'єктів та майна, – не менше 3 років.

Охорона об'єктів з високим ступенем ризику*.

4-й розряд**

Повна загальна середня освіта та професійно-технічна освіта. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією охоронника 3 розряду – не менше 1 року. Або стаж роботи за професією (службовою діяльністю), пов'язаною із захистом громадського порядку, боротьбою зі злочинністю, охороною об'єктів та майна, – не менше 4 років.

Примітка.

* Класифікація об'єктів за низьким, середнім і високим ступенем ризику визначається відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07.07.2010 № 565 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження охоронної діяльності і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю)».

У випадках, передбачених законодавством, має право на використання пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, або вогнепальної зброї.

[...]

137. СТОРОЖ

Завдання та обов'язки. Перевіряє цілісність об'єкта, що охороняється, (замків та інших запиірних пристроїв; наявність пломб; протипожежного інвентарю; справності сигналізації, телефонів, освітлення), разом з представником адміністрації або змінним сторожем. У разі виявлення несправностей (зламани двері, вікна, замки, відсутність пломб та печаток і таке інше), які не дозволяють прийняти об'єкт під охорону, доповідає про це особі, якій він підзвітний, представнику адміністрації та черговому з відділку міліції і охороняє сліди злочину до прибуття представників міліції. За умови виникнення пожежі на об'єкті підіймає тривогу, сповіщає пожеж-

ну команду та чергового з відділку міліції, вживає заходів щодо ліквідації пожежі. Чергує в прохідній підприємства, установи, організації: пропускає працівників, відвідувачів, автотранспорт на територію підприємства, установи, організації та назад після пред'явлення ними відповідних документів. Звіряє супровідні документи з фактичною наявністю вантажу, відкриває та закриває ворота. Приймає і здає чергування з відповідним записом у журналі. Утримує приміщення прохідної в належному санітарному стані.

Повинен знати: положення та інструкції з пропускнуго режиму; зразки підписів осіб, які мають право підписувати перепустки на винесення і вивезення матеріальних цінностей або відвідування підприємства, установи, організації; зразки постійних і разових перепусток; правила та інструкції з охорони об'єктів; межу об'єкта, що охороняється; номери телефонів представників адміністрації об'єкта, що охороняється, та чергового з відділку міліції.

Кваліфікаційні вимоги

Сторож: базова загальна середня освіта або початкова загальна освіта та професійна підготовка на виробництві, без вимог до стажу роботи.

Старший сторож (у разі керування змінними сторожами): базова загальна середня освіта або початкова загальна освіта та професійна підготовка на виробництві. Стаж роботи за професією сторожа – не менше 0,5 року.

138. СТРІЛЕЦЬ

3-й розряд

Завдання та обов'язки. Несе службу з охорони об'єктів, а також вантажів, що перевозяться різними транспортними засобами. Звіряє дані супровідних документів із фактичною наявністю вантажів. Приймає та здає вантажі за відповідними документами. Приймає під охорону від матеріально відповідальних осіб об'єкти, складські та інші приміщення з матеріальними цінностями, що входять до дислокації поста. Затримує осіб, котрі намагаються незаконно вивести (винести) матеріальні цінності з об'єкта, що охороняється, та підозрюваних у скоєнні правопорушень; супроводжує їх до службових приміщень або до територіального органу внутрішніх справ. У разі прямого нападу на об'єкт, що охороняється, з метою розкрадання, пограбування матеріальних та інших цінностей, протиправних дій проти персоналу охорони застосовує проти порушників заходи необхідної оборони відповідно до чинного законодавства України. Уживає заходів щодо відбиття нападу шляхом використання службового собаки, застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту з використанням допоміжних знарядь та фізичної сили. У випадку смерті правопорушника під час застосування заходів оборони повідомляє про це органи внутрішніх справ і забезпечує недоторканість місця події до прибуття представників правоохоронних органів. Періодично контролює справність охоронної та охоронно-пожежної сигналізації, засобів зв'язку, контрольно-спостережних приладів та інших засобів охорони. Стежить за службою вартових собак, які виставлені в зоні поста.

Повинен знати: інструкції, накази, розпорядження та іншу організаційно-розпорядчу документацію з охоронної діяльності; вимоги до охорони об'єктів і роботи контрольно-пропускнух пунктів; службові інструкції, що встановлюють порядок охорони об'єкта, доступу та допуску осіб до матеріальних та інших цінностей; тактико-технічні характеристики та правила користування охоронною та охоронно-пожежною сигналізацією, засобами зв'язку та іншими засобами охорони; систему попереджувальних знаків і перепон, маршрути руху вантажів, що охороняються, місця зупинок транс-

порту, способи та засоби забезпечення охорони вантажів під час зупинок: порядок використання службового собаки, використання та застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту; порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, оформлення матеріалів на осіб, які скоїли адміністративні правопорушення; правила та норми з охорони праці, екологічної та пожежної безпеки; місця розташування правоохоронних органів, сусідніх нарядів охорони, порядок і способи зв'язку з ними.

Кваліфікаційні вимоги. Повна загальна середня освіта та професійна підготовка на виробництві, без вимог до стажу роботи. Наявність висновку щодо можливості допуску конкретного працівника до самостійного несення служби зі зброєю,
[...]

13. Наказ Міністерства внутрішніх справ України

**«Про затвердження Порядку організації охорони об'єктів і приміщень, у яких культивуються, використовуються, зберігаються та знищуються нарковмісні рослини, а також використовується, зберігається та знищується отримана з них готова продукція чи відходи таких рослин»
від 27 жовтня 2010 р. № 507 (витяги)**

[...]

I. Загальні положення

1.1. Цей Порядок розроблено відповідно до частини четвертої статті 15 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», абзацу другого пункту 4 Умов запобігання розкраданню рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1026, пункту 5.4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2010 № 66, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 12.03.2010 за № 213/17508.

1.2. Цим Порядком визначається організація охорони об'єктів і приміщень, у яких культивуються, використовуються, зберігаються та знищуються нарковмісні рослини, а також використовується, зберігається та знищується отримана з них готова продукція чи відходи таких рослин, включених до списку № 3 таблиці I (далі – рослини) переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 (далі – Перелік).

1.3. Терміни, що використовуються у цьому Порядку:

БНОН – підрозділ боротьби з незаконним обігом наркотиків органів внутрішніх справ;

вахта – час несення служби (виконання робіт) і міжзмінного відпочинку;

вахтовий метод – це особлива форма організації служби (роботи) працівників міліції охорони та воєнізованої охорони в разі їх неможливого щоденного повернення до місця постійного проживання;

воєнізована охорона – військові формування, що на умовах, визначених Законом України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України», уповноважені надавати послуги з охорони власності, суб'єкти господарювання, що отримали ліцензію на право здійснення господарської діяльності з надання послуг, пов'язаних з охороною власності та громадян, які надають охоронні послуги не менше п'яти років, мають транспорт реагування, центр спостереження за системою охоронної сигналізації та персонал охорони не нижче четвертого кваліфікаційного розряду для охорони об'єктів, визначених цим Порядком;

[...]

об'єкт – територія і приміщення, у яких культивуються, використовуються, зберігаються та знищуються нарковмісні рослини, а також використовується, зберігається та знищується отримана з них готова продукція чи відходи таких рослин;

перевезення – охорона перевезень нарковмісних рослин, а також отриманої з них готової продукції чи відходів таких рослин із земельної ділянки до току і в зворотному напрямку у межах та поза межами адміністративно-територіальної одиниці;

підрозділ охорони – міліція охорони та воєнізована охорона;

пост – місце несення служби працівником підрозділу охорони, що розташовується у найбільш уразливому місці;

спостережна вежа – пост, розташований на інженерній споруді, що знаходиться безпосередньо на об'єкті;

[...]

1.4. Охорона об'єктів, у яких культивуються, використовуються, зберігаються та знищуються нарковмісні рослини, а також використовується, зберігається та знищується отримана з них готова продукція чи відходи таких рослин, забезпечується підрозділом охорони.

[...]

**14. Наказ Державного космічного агентства України
«Про затвердження Положення про відомчу воєнізовану
охорону підприємств, що належать до сфери управління
Державного космічного агентства України»
від 20 липня 2012 р. № 281 (витяги)**

[...]

**Положення про відомчу воєнізовану охорону підприємств, що належать
до сфери управління Державного космічного агентства України**

1.1. Це Положення розроблено відповідно до Закону України «Про космічну діяльність», Кодексу України про адміністративні правопорушення, інших нормативно-правових актів та визначає засади створення, керівництва, комплектування відомчої воєнізованої охорони підприємств, що належать до сфери управління Державного космічного агентства України (далі – відомча воєнізована охорона), права, обов'язки працівників відомчої воєнізованої охорони, порядок здійснення охорони об'єктів та майна, що перебувають під охороною підрозділів відомчої воєнізованої охорони.

1.2. Відомча воєнізована охорона є системою підрозділів, створених для охорони об'єктів та майна підприємств, що належать до сфери управління Державного космічного агентства України (далі – ДКА України) та визначених у Додатку 1 до цього Положення.

Підрозділи відомчої воєнізованої охорони є структурними підрозділами підприємств, визначених у додатку 1 до цього Положення.

[...]

1.4 Для виконання завдань з охорони підрозділи відомчої воєнізованої охорони забезпечуються відомчою вогнепальною зброєю та спеціальними засобами.

1.5. Основними завданнями відомчої воєнізованої охорони є:

1.5.1. Охорона підприємства – безпосередні дії працівників охорони за місцезнаходженням об'єкта, спрямовані на виявлення, запобігання та припинення:

несанкціонованих проникнень на об'єкт, що охороняється (на територію, у приміщення);

перебування осіб, яким не надано відповідних повноважень, на об'єкті, що охороняється;

протиправного заволодіння майном на об'єкті, що охороняється, шляхом крадіжки, грабежу, розбійного нападу, шахрайства тощо;

протиправного використання майна на об'єкті охорони особами, яким не надано відповідних повноважень;

заподіяння майнової шкоди об'єкту, що охороняється, шляхом очевидних порушень вимог з охорони праці та промислової безпеки, належних умов зберігання майна, або внаслідок стихійного лиха, аварії, катастрофи та інших надзвичайних подій за відсутності протиправних дій щодо об'єктів охорони.

Забезпечення охорони цехів, відділів, лабораторій, інших виробничих і спеціальних приміщень технічними засобами поза робочим часом відповідно переліку, затвердженому керівником підприємства.

1.5.2. Забезпечення пропускового режиму – контроль за проходженням персоналу та відвідувачів на об'єкт (з об'єкта) охорони, пересуванням його територією, переміщенням майна, яке перебуває на об'єкті, відповідно до порядку, встановленого керівником об'єкта, що охороняється, з урахуванням вимог чинного законодавства України, у тому числі шляхом:

застосування технічних засобів охоронного призначення;

використання службових собак.

1.5.3. Оперативне реагування – негайні, починаючи з мінімально необхідних, дії працівників охорони, у тому числі за повідомленням третіх осіб, за фактами протиправних дій щодо об'єктів охорони або на події та обставини, що завдають (можуть завдати) майнову шкоду, а також становлять очевидну загрозу персоналу об'єкта охорони, іншим громадянам та працівникам охорони, з визначенням конкретного місця можливого правопорушення чи виникнення небезпечних обставин, їх індивідуалізації, локалізації, а в разі потреби – нейтралізації, у тому числі припинення протиправних дій або інших згубних для майна наслідків.

1.5.4. Забезпечення охорони спецвантажів, матеріальних носіїв інформації з обмеженим доступом, вибухових матеріалів, дорогоцінних металів, зброї тощо при їх транспортуванні.

[...]

3.2. До працівників охорони відомчої воєнізованої охорони належать громадяни України, які пройшли відповідну підготовку та отримали в установленому МВС України порядку дозвіл на використання зброї, а також пройшли професійний добір згідно чинного законодавства і включені до штату підприємства.

До складу відомчої воєнізованої охорони також можуть входити особи, включені до штату підприємства, зокрема:

керівники охорони, їхні заступники;
спеціалісти службового собаководства;

працівники, які виконують роботи зі спорудження, монтажу, експлуатації, обслуговування та ремонту інженерно-технічних засобів охоронного, охоронно-пожежного призначення й засобів зв'язку.

[...]

4. Права, обов'язки та відповідальність працівників відомчої воєнізованої охорони

4.1. Працівники відомчої воєнізованої охорони під час виконання функцій з охорони об'єктів мають право:

4.1.1. У присутності керівника підрозділу, при наявності обґрунтованої інформації, на огляд робочих місць (столів, шаф, сейфів тощо) з метою попередження та виявлення правопорушень.

4.1.2. Перевіряти в осіб документи, пред'явлення яких є необхідним за правилами пропускового режиму, у разі якщо це покладено в установленому порядку на підрозділ охорони.

4.1.3. Перевіряти справність огорожі, технічних засобів охорони, у разі виявлення несправностей, ужити заходи до їхнього усунення.

4.1.4. Перевіряти відповідність супровідним документам найменування та кількість матеріальних цінностей, які вивозяться за межі території або ввозяться на територію об'єкта, що охороняється, і з цією метою здійснювати огляд транспортних засобів, якими ці цінності перевозяться.

4.1.5. Повідомляти органи внутрішніх справ про осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, а також про осіб, які виявили непокору законній вимозі працівника відомчої воєнізованої охорони під час виконання ним службових обов'язків.

4.1.6. Входити безперешкодно в будь-який час доби на територію та у приміщення об'єкта, що охороняється за винятком режимних об'єктів відповідно списку:

для їхнього огляду, зокрема, з використанням службових собак, з метою виявлення осіб, які незаконно перебувають на об'єкті, що охороняється;

з метою припинення злочину або переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;

під час стихійного лиха та за інших надзвичайних обставин.

4.1.7. Тимчасово обмежувати або забороняти доступ осіб та в'їзд транспорту на об'єкти, що охороняються, з метою запобігання вчиненню злочинів або адміністративних правопорушень, а також у разі виникнення надзвичайних обставин, що загрожують громадській безпеці, нормальному функціонуванню об'єкта, що охороняється.

4.2. Працівники відомчої воєнізованої охорони відповідно до покладених на них завдань із питань охорони об'єктів зобов'язані:

4.2.1. Забезпечувати охорону об'єктів та майна підприємства.

4.2.2. Припиняти посягання на об'єкти, що охороняються, майно та працівників охорони, порушення режиму роботи об'єкта та/або режиму в зоні його охорони, пропускового режиму.

4.2.3. Негайно повідомляти відповідні правоохоронні органи про протиправні посягання на об'єкти, що охороняються, та інші протиправні дії, вчинені як на об'єкті, так і на прилеглий до нього території.

4.2.4. Забезпечувати недоторканність місця вчинення злочину до прибуття представників правоохоронних органів.

4.2.5. Утримувати зброю, спеціальні засоби самооборони, засоби зв'язку та автотранспорту в постійній готовності для застосування та використання за призначенням.

4.2.6. Не відволікатися від виконання службових обов'язків, нікому не передавати зброю та спеціальні засоби самооборони, включаючи осіб, яким підпорядковані.

4.2.7. Негайно доповідати начальнику варти (чергової зміни), старшому службового наряду, а у відповідних випадках особам, яким підпорядковані варти й службові наряди, про несправність інженерно-технічних засобів охоронного та охоронно-пожежного призначення, засобів зв'язку.

4.2.8. Терміново повідомляти підрозділи пожежної охорони про виявлені пожежі на об'єкті, що охороняється, і вживати заходів для її ліквідації відповідно до правил з промислової безпеки та охорони праці.

4.2.9. Зберігати таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію про діяльність на об'єктах, що охороняються, не розголошувати відомості про приватне життя громадян, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. У разі розголошення такої інформації працівники охорони несуть відповідальність згідно з чинним законодавством України.

4.2.10. Суворо дотримуватися правил особистої безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, вимог з охорони праці та пожежної безпеки.

[...]

**15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України
«Про затвердження Порядку обладнання транспорту реагування
суб'єкта охоронної діяльності засобами радіотехнічного зв'язку,
кольорографічними схемами (написами), світловими
та звуковими сигналами» від 18 квітня 2013 р. № 375 (витяг)**

[...]

ПОРЯДОК

**обладнання транспорту реагування суб'єкта охоронної діяльності
засобами радіотехнічного зв'язку, кольорографічними схемами (написами),
світловими та звуковими сигналами**

I. Загальні положення

1.1 Цим Порядком врегульовується питання обладнання транспорту реагування суб'єктів охоронної діяльності засобами радіотехнічного зв'язку, кольорографічними схемами (написами), світловими та звуковими сигналами.

1.2. Терміни, які використовуються у цьому Порядку, вживаються у визначеннях, що передбачені Законом України «Про охоронну діяльність».

II. Обладнання транспорту реагування засобами радіотехнічного зв'язку

2.1. Транспорт реагування обладнується засобами радіотехнічного зв'язку, зокрема радіостанціями, засобами стільникового, супутникового, транкінгового зв'язку.

2.2. Засоби радіотехнічного зв'язку використовуються з метою забезпечення постійного зв'язку між персоналом охорони транспорту реагування, пунктом (пунктами) централізованого спостереження, іншими структурними підрозділами суб'єкта охоронної діяльності.

2.3. Засоби радіотехнічного зв'язку, експлуатація яких вимагає наявності відповідних дозволів, використовуються лише після отримання таких дозволів у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про радіочастотний ресурс України».

III. Обладнання транспорту реагування кольорографічними схемами (написами), світловими та звуковими сигналами

3.1. На транспорті реагування суб'єкта охоронної діяльності наносяться кольорографічні схеми (написи), які ідентифікують суб'єкта охоронної діяльності, зокрема його скорочене найменування, номер телефону та емблема (у разі наявності такої).

3.2. Використання суб'єктом охоронної діяльності кольорографічних схем (написів) на транспорті реагування не повинно порушувати вимог пункту 2 частини першої статті 10 Закону України «Про охоронну діяльність» та статті 18 Закону України «Про рекламу».

3.3. На транспорт реагування, обладнаний кольорографічними схемами (написами), установлюється світловий сигнальний пристрій автожовтого (оранжевого) кольору.

Обладнання транспорту реагування суб'єкта охоронної діяльності світловими сигналами здійснюється відповідно до вимог ДСТУ 3849-99 «Дорожній транспорт. Кольорографічні схеми, розпізнавальні знаки, написи та спеціальні сигнали оперативних, спеціалізованих та спеціальних транспортних засобів».

3.4. Увімкнення світлового сигнального пристрою автожовтого (оранжевого) кольору дозволяється виключно у випадках оперативного реагування на тривожні сповіщення, що надійшли до пункту централізованого спостереження суб'єкта охоронної діяльності.

3.5. Транспорт реагування може бути обладнаний додатковим звуковим сигналом, технічні характеристики якого повинні відповідати вимогам ДСТУ UN/ECE R28-00:2004 „Єдині технічні приписи щодо офіційного затвердження звукових сигналів приладів і автомобілів стосовно їх звукової сигналізації».

Використання додаткових звукових сигналів дозволяється виключно для привертання уваги водія транспортного засобу, який обганяється поза населеними пунктами, або у випадках, коли без цього неможливо запобігти дорожньо-транспортній пригоді.

3.6. Подавання попереджувального звукового сигналу та/або увімкнення світлового сигнального пристрою автожовтого (оранжевого) кольору не дає водієві переваги в русі перед іншими учасниками дорожнього руху.

16. Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України «Про затвердження Положення про воєнізовану охорону Державного підприємства спеціального зв'язку» від 5 жовтня 2016 р. № 619 (витяги)

[...]

**Положення про воєнізовану охорону
Державного підприємства спеціального зв'язку
I. Загальні положення**

1. Це Положення визначає засади організації, функціонування, керівництва, комплектування, права та обов'язки працівників воєнізованої охорони Державного підприємства спеціального зв'язку (далі – ДПСЗ), що входить до сфери управління Адміністрації Держспецзв'язку.

2. Воєнізована охорона (далі – ВОХОР) належить до відомчої охорони та є системою підрозділів, що входять до складу ДПСЗ.

3. ВОХОР виконує завдання з охорони об'єктів, забезпечення схоронності поштових відправлень і грошових коштів підрозділів поштового зв'язку спеціального призначення.

4. Працівники ВОХОР перебувають у штаті ДПСЗ і його структурних підрозділів (далі – філії) на посадах, які безпосередньо пов'язані з організацією та здійсненням охорони, мають відповідну професійну підготовку, відповідають кваліфікаційним вимогам, установленим законодавством, та виконують функції з організації та/або проведення заходів охорони.

5. До працівників ВОХОР належать:

1) фахівці з організації заходів охорони – керівник ДПСЗ або його заступник, керівник філії або його заступник, на яких у встановленому порядку покладено обов'язки з організації та проведення заходів охорони, контроль за виконанням персоналом ВОХОР покладених на нього обов'язків;

2) персонал ВОХОР:

працівники, які безпосередньо виконують функції з охорони об'єктів, забезпечення схоронності поштових відправлень і грошових коштів, здійснення контрольно-пропускнуго та внутрішньооб'єктового режимів відповідно до свого кваліфікаційного рівня (охоронники, чергові бюро перепусток, контролери на контрольно-пропусковому пункті);

працівники, які за функціональними обов'язками безпосередньо виконують завдання із забезпечення діяльності підрозділів ВОХОР (помічники керівників підрозділів щодо матеріально-технічного забезпечення, технічних засобів охорони, організації служби тощо).

6. Працівники ВОХОР мають право застосовувати вогнепальну зброю, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії (далі – зброя та пристрої), відповідно до Положення про порядок застосування вогнепальної зброї, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 575, у випадках, передбачених пунктом 8.3 розділу VIII Інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення і використання зброї та боєприпасів до неї на державних підприємствах, що належать до сфери управління Адміністра-

ції Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, затвердженої наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 24 жовтня 2013 року № 559, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 листопада 2013 року за № 1938/24470 (далі – Інструкція).

7. Зброя та пристрої видаються працівникам ВОХОР для виконання службових обов'язків на підставі графіків несення служби за наявності дозволів на право їх зберігання та носіння.

8. Дозволи на право зберігання та носіння зброї та пристроїв видаються дозвільною системою Національної поліції України (далі – Національна поліція) за клопотанням керівників ДПСЗ та філій відповідно до Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 1998 року за № 637/3077.

[...]

12. ВОХОР взаємодіє з Національною поліцією відповідно до цього Положення.

II. Завдання та функції ВОХОР

1. Основними завданнями ВОХОР є:

забезпечення цілісності та схоронності майна, що охороняється;
забезпечення контрольно-пропускного та внутрішньооб'єктового режимів;
оперативне реагування на протиправні дії, пов'язані з посяганням на об'єкт охорони;

забезпечення охорони майна (вантажів) під час перевезення.

2. Цілісність і схоронність майна забезпечуються безпосередніми діями працівників ВОХОР за місцем розташування об'єкта охорони, спрямованими на виявлення, запобігання та припинення:

несанкціонованих проникнень на об'єкт охорони (територія, будівлі, споруди, приміщення тощо);

перебування осіб, яким не надано відповідних повноважень, на об'єкті охорони;
протиправного заволодіння майном, що охороняється;

протиправного використання майна, що охороняється, особами, яким не надано відповідних повноважень;

заподіяння майну, що охороняється, шкоди шляхом очевидних порушень вимог з охорони праці та промислової безпеки, належних умов зберігання майна або внаслідок стихійного лиха, аварії, катастрофи та інших надзвичайних подій за відсутності протиправних дій щодо об'єктів охорони.

[...]

6. Функції ВОХОР:

спільно з керівниками філій (об'єктів охорони) вживає заходів з організації охорони техніки, будівель, приміщень, споруд, обмежених територій та іншого майна, контрольно-пропускного та внутрішньооб'єктового режимів;

у порядку, визначеному законодавством, визначає порядок охорони майна (вантажів) під час перевезення;

вживає профілактичних заходів, спрямованих на збереження майна на об'єктах охорони;

у встановленому законодавством порядку проводить тимчасове затримання на об'єктах охорони осіб, які посягають на майно, порушників контрольно-пропускного та внутрішньооб'єктового режимів, а також осіб, які посягають на життя або здоров'я працівників ВОХОР та об'єкти охорони;

веде облік порушень режиму охорони, готує звітні та інформаційні матеріали за результатами охоронної діяльності, бере участь у службових розслідуваннях за фактами розкрадання майна об'єктів охорони та порушень контрольно-пропускного і внутрішньооб'єктового режимів, надає керівникам об'єктів охорони пропозиції щодо запобігання правопорушенням;

здійснює підбір, навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників ВОХОР;

забезпечує ведення обліку, зберігання та використання вогнепальної зброї, пристроїв, спеціальних засобів та боєприпасів до них.

7. Затримання особи працівниками ВОХОР не є адміністративним затриманням. Затримана особа негайно передається до територіального органу Національної поліції за місцем вчинення правопорушення.

[...]

17. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про воєнізовану охорону об'єктів Збройних Сил України, Інструкції з організації та несення вартової служби воєнізованою охороною на об'єктах Збройних Сил України» від 25 жовтня 2016 р. № 560 (витяги)

[...]

**Положення
про воєнізовану охорону об'єктів Збройних Сил України**

1. Цим Положенням визначаються засади організації, керівництва та комплектування підрозділів воєнізованої охорони Збройних Сил України (далі – ВОХОР), основні обов'язки начальницького складу ВОХОР.

2. ВОХОР створюється для забезпечення охорони та оборони особливо важливих і режимних об'єктів з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ, організацій (склади (території) з ракетами, мінно-торпедним озброєнням, зі зброєю та боєприпасами, пально-мастильними матеріалами, військовою технікою та озброєнням тощо) Збройних Сил України (далі – військові частини).

[...]

4. Особовий склад підрозділів ВОХОР становлять працівники Збройних Сил України, на яких поширюється законодавство України про працю та державне соціальне страхування.

[...]

5. Чисельність особового складу підрозділів ВОХОР розраховується, виходячи з кількості постів. Для одного цілодобового поста в штаті підрозділу ВОХОР передбачається 9 стрільців.

Розрахунок потреби у стрільцях для постів з тривалістю охорони менше доби здійснюється шляхом приведення цих постів за часом охорони до цілодобового поста (наприклад, пост, що охороняється 17 годин на добу, становить $17:24=0,7$ цілодо-

бового поста і на його охорону потрібно $9 \times 0,7 = 6,3$ штатної одиниці (шість штатних одиниць)).

6. Для охорони та оборони об'єктів створюються такі підрозділи ВОХОР:

загін (штатна чисельність від 75 осіб і більше);

команда (штатна чисельність від 15 до 74 осіб);

група (штатна чисельність до 15 осіб).

Загони, команди і групи ВОХОР входять до складу військових частин та іменуються за умовним найменуванням військової частини, наприклад загін, команда, група ВОХОР військової частини А0000.

7. Особовий склад ВОХОР залежно від посад, які він обіймає, поділяється на старший, середній, молодший начальницький та рядовий склад.

До *старшого начальницького складу* належать:

начальник загону;

заступник начальника загону.

До *середнього начальницького складу* належать:

помічник начальника загону (з матеріально-технічного забезпечення);

начальник команди (окремої);

заступник начальника команди (окремої);

начальник команди (у складі загону);

начальник відділення (за наявності вартових собак).

До *молодшого начальницького складу* належать:

начальник групи;

інструктор службового собаківництва (за наявності вартових собак);

майстер (зброяр);

майстер (з ремонту технічних засобів охорони).

До *рядового складу* належать:

стрілець;

вожатий службових собак (за наявності вартових собак).

8. Особовий склад підрозділів ВОХОР озброюється вогнепальною нарізною зброєю.

[...]

Інструкція з організації та несення вартової служби воєнізованою охороною на об'єктах Збройних Сил України

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає порядок щодо організації вартової служби воєнізованою охороною (далі – ВОХОР) і має забезпечити єдність принципів та методів їх роботи стосовно виконання покладених на вартову службу завдань.

2. Охорона та оборона об'єктів з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ, організацій Збройних Сил України (далі – військові частини) організуються з метою забезпечення надійного зберігання озброєння, ракет, боєприпасів, військової техніки та інших матеріальних засобів, а також режимних приміщень (зон, територій), що розташовані на цих об'єктах, та недопущення проникнення на об'єкти, що охороняються, сторонніх осіб.

[...]

3. Варта ВОХОР підпорядковується командирі військової частини, начальнику загону (команди, групи) ВОХОР та черговому військової частини і його помічнику.

VII. Застосування фізичної сили та зброї особовим складом варти

1. Застосуванню фізичної сили та зброї, якщо вимагають обставини, мають передувати попередження про намір їх використання. Особовий склад варти без попередження фізичну силу, зброю може застосовувати в разі виникнення загрози його життю або здоров'ю, нападу на чатового, на об'єкти, які охороняються, вартове приміщення або зміну, що прямує до постів (з постів).

За неможливості уникнення застосування сили (зброї) не повинно перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на чатових обов'язків. У разі заподіяння чатовими шкоди особовий склад варти забезпечує в найкоротший строк надання потрібної допомоги потерпілим.

Про застосування фізичної сили (зброї) чатовий (зміна, що прямує на (з) пости(ів)) негайно доповідає начальникові варти, а начальник варти – черговому військовій частині.

За перевищення повноважень при застосуванні сили (зброї) чатовий несе відповідальність, установлену законом.

2. Чатовим застосовується зброя без попередження в разі явного нападу на нього або на об'єкт, який він охороняє.

3. Усіх осіб, які наближаються до поста або до забороненої зони, позначеної покажчиками, крім начальника варти, помічника начальника варти та осіб, яких вони супроводжують, чатовий зупиняє вигуком «Стій, назад!» або «Стій, обійти справа (зліва)!».

За невиконання особою, яка наближається до поста або до забороненої зони, цієї вимоги чатовий попереджає порушника вигуком «Стій, стрілятиму!» й негайно викликає начальника варти або його помічника. Якщо порушник не виконує цієї вимоги, чатовий досилає патрон у патронник і робить попереджувальний постріл угору.

Якщо порушник не виконує й цієї вимоги та намагається проникнути на пост чи до об'єкта, який охороняють (перетнути заборонену зону), або якщо він після такої спроби вдається до втечі, чатовий застосовує зброю.

Чатовий, озброєний багнетом, попереджує порушника вигуком «Стій, буде застосована зброя!» і негайно викликає начальника варти, не припиняючи стежити за об'єктом, який охороняє, і за поведінкою порушника до прибуття резервної групи на чолі з начальником варти.

4. В умовах поганої видимості, коли з відстані, зазначеної у таблиці постів, не можна розгледіти осіб, які наближаються до поста або до забороненої зони, чатовий зупиняє їх вигуком «Стій, хто йде!?» У разі відсутності відповіді чатовий попереджає «Стій, стрілятиму!» й затримує порушника або діє відповідно до пункту 3 цього розділу.

Про затримання порушника чатовий повідомляє у вартове приміщення, не послабляючи уваги, й далі охороняє доручений об'єкт та стежить за поведінкою порушника.

Якщо на вигук чатового надійде відповідь «Іде начальник варти (помічник начальника варти)», чатовий наказує: «Начальник варти (помічник начальника варти), до мене! Решта – на місці!». За потреби чатовий вимагає, щоб особа, яка наближається до нього, освітила своє обличчя. Переконавшись, що той, хто назвався, справді начальник варти (помічник начальника варти), чатовий допускає до себе всіх осіб, які прибули.

Якщо той, хто назвався начальником варти (помічником начальника варти), виявиться невідомим або якщо особи, які перебувають з ним, не виконують вимогу чатового залишатися на місці, чатовий попереджає порушників вигуком «Стій, стрілятиму!». За невиконання порушником цієї вимоги чатовий застосовує до нього зброю без попереджувального пострілу вгору.

5. Коли необхідно вступити в рукопашний бій для захисту себе або об'єкта, чатовий повинен рішуче і сміливо діяти багнетом і прикладом.

6. У невідкладних випадках або у разі несправності засобів зв'язку й сигналізації чатовий може викликати на пост начальника варти або його помічника пострілом угору.

7. Чатові інших постів, почувши постріл, стрілянину або гавкання вартового собаки, зобов'язані повідомити про це через засоби зв'язку начальника варти і посилити пильність, а за потреби – надати вогневу підтримку.

8. Начальник варти має право застосовувати зброю сам і дати команду про це складу варти у разі явного нападу на об'єкти, які охороняються, на чатових, вартове приміщення, зміну, що прямує до постів (із постів). У цих випадках до застосування зброї він має голосом або пострілом угору попередити осіб, проти яких буде застосовано зброю.

[...]

18. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Правил з організації захисту приміщень банків в Україні» від 10 лютого 2016 р. № 63 (витяг)

[...]

Правила з організації захисту приміщень банків в Україні

I. Загальні положення

1. Ці Правила розроблені відповідно до вимог статей 7, 33 та 56 Закону України «Про Національний банк України» і встановлюють мінімальні вимоги до захисту приміщень банків України, їх філій, відділень, а також філій іноземних банків, розташованих на території України (далі – банки). Захист приміщень банків забезпечується технічним станом та організацією охорони цих приміщень.

2. Вимоги до технічного стану приміщень касових вузлів Національного банку України (далі – Національний банк) визначаються іншим відповідним актом Національного банку.

3. Організація охорони Національного банку регулюється Законом України «Про Національний банк України» та іншим відповідним актом Національного банку.

4. У цих Правилах терміни вживаються в такому значенні:

1) *автоматизована АТМ-система* – АТМ-система, що забезпечує видачу готівки та/або інших цінностей (далі – цінності), замовлених клієнтом, і передавання їх працівником банку від АТМ-системи до клієнта та у зворотному напрямку. Автоматизована АТМ-система забезпечує доступ працівника банку тільки до цінностей, які він передає клієнтові та/або приймає від нього, та виключає доступ до цінностей, які зберігаються в АТМ-системі;

2) *автоматична АТМ-система* – АТМ-система, що забезпечує вкладання і приймання клієнтом цінностей самостійно без участі працівника банку та/або в разі під-

твердження працівником банку дозволу на проведення клієнтом операцій з цінностями. Автоматична АТМ-система виключає доступ банківського працівника до цінностей;

3) *АТМ-сейф* – сейф, що входить до складу АТМ-системи, у якому зберігаються цінності, прийняті або призначені для видачі, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності вимогам Національного стандарту України ДСТУ EN 1143-1 «Засоби безпечного зберігання. Вимоги, класифікація та методи випробування на тривкість щодо зламування. Частина 1: Сховища, двері сховищ, сейфи та АТМ-сейфи» (далі – ДСТУ EN 1143-1);

3-1) *відсік банку* – відокремлений перегородками простір, технічний стан якого відповідає вимогам цих Правил;

4) *АТМ-система* – автоматична, автоматизована або напівавтоматизована касова машина, пристрій для зберігання та автоматичної або автоматизованої, або напівавтоматизованої видачі чи приймання цінностей;

5) *власна служба охорони* – підрозділ банку, на який покладено функції з фізичної охорони банку, штат якого затверджується керівником банку;

6) *двері сховища* – двері із замком (замками), ригельним механізмом і рамою спеціальної конструкції, призначені для забезпечення доступу до сховища, технічний стан яких підтверджується сертифікатом відповідності вимогам ДСТУ EN 1143-1;

7) *депозитна система* – обладнання для внесення на зберігання цінностей, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності вимогам Національного стандарту України ДСТУ EN 1143-2 «Засоби безпечного зберігання. Вимоги, класифікація та методи випробування на тривкість щодо зламування. Частина 2. Депозитні системи» (далі – ДСТУ EN 1143-2);

8) *інженерно-технічна укріпленість* – металеві захисні ґрати, кулетривке (ударотривке) скло, металеві ролети тощо. У разі встановлення кулетривкого скла скло і рама повинні мати сертифікат відповідності вимогам Національних стандартів України ДСТУ 4546 «Скло в будівництві. Захисне скління. Випробування та класифікація за кулетривкістю» (далі – ДСТУ 4546) та ДСТУ 4547 «Вікна, двері та жалюзі. Кулетривкість. Вимоги та класифікація» (далі – ДСТУ 4547). У разі встановлення ударотривкого скла скло і рама повинні мати сертифікат відповідності вимогам ДСТУ EN 356 «Скло в будівництві. Захисне скління. Випробування та класифікація за тривкістю щодо ручного зламування» і ДСТУ EN 1627 «Вікна, двері та жалюзі. Тривкість щодо зламування. Класифікація та технічні вимоги»;

9) *касовий вузол* – комплекс поєднаних між собою приміщень банку, що ізолювані від інших приміщень банку і в яких здійснюються операції з цінностями;

10) *напівавтоматизована АТМ-система* – АТМ-система, що забезпечує видачу цінностей, замовлених клієнтом, і передавання їх працівником банку від АТМ-системи до клієнта та у зворотному напрямку. Напівавтоматизована АТМ-система забезпечує доступ працівника банку як до цінностей, що передаються, так і до цінностей, що зберігаються в АТМ-системі;

11) *передсховище* – приміщення з обмеженим доступом, що безпосередньо межує із сховищем і унеможливує спостереження за порядком відчинення та зачинення дверей сховища;

12) *робоче місце касира* – місце працівника банку, який здійснює операції з цінностями;

12-1) *пункт дистанційного обслуговування* – відсіки банку, що тимчасово розміщуються в селищі або селі в спеціально обладнаному автомобілі, стан захисту якого підтверджується сертифікатом відповідності вимогам Державного стандарту України ДСТУ 3975 «Захист панцеровий спеціалізованих автомобілів. Загальні технічні вимоги» (далі – ДСТУ 3975), або в малій архітектурній формі, стан захисту якої підтверджується сертифікатом відповідності вимогам ДСТУ 4547;

13) *сейф* – механічне захисне устаткування, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності вимогам ДСТУ EN 1143-1;

14) *сертифікат відповідності* – сертифікат, який за формою та змістом відповідає Законам України «Про підтвердження відповідності», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності»;

15) *суб'єкт охорони* – підрозділ Міністерства внутрішніх справ України чи іншого органу державної влади або суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на території України, що здійснює охоронну діяльність на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії;

16) *сховище* – приміщення для зберігання цінностей, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності вимогам ДСТУ EN 1143-1;

17) *сховище для індивідуальних сейфів* – приміщення для тимчасового зберігання цінностей клієнтів, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності вимогам ДСТУ EN 1143-1.

Інші терміни, що вживаються в цих Правилах, наведені в законах України, нормативно-правових актах з питань засобів охоронного призначення та засобів безпечного зберігання, національних і галузевих стандартах України.

5. Банк зобов'язаний захистити приміщення банку з використанням засобів інженерно-технічного укріплення, системи тривожної сигналізації (у тому числі системи охоронної сигналізації, автоматизованої системи тривожної сигналізації, ручної системи тривожної сигналізації, які є складовими частинами системи тривожної сигналізації), фізичної охорони тощо.

6. Банк зобов'язаний розробити внутрішнє положення про організацію охорони та технічний стан приміщень банку, яке затверджується внутрішнім актом банку (наказом, розпорядженням тощо), і визначає вид охорони (власна служба охорони та/або суб'єкт охорони, обладнання приміщень банку засобами системи тривожної сигналізації) та вимоги до:

- 1) організації охорони банку;
- 2) технічного стану приміщень банку;
- 3) обладнання приміщень банку системою відеоспостереження.

7. Банк має право встановлювати додаткові вимоги до технічного стану приміщень банку, системи тривожної сигналізації, якими обладнуються ці приміщення, та фізичної охорони банку.

[...]

**19. Постанова Правління Національного банку України
«Про затвердження Інструкції з організації інкасації коштів
та перевезення валютних цінностей банків в Україні»
від 31 березня 2017 р. № 29 (витяг)**

[...]

**Інструкція з організації інкасації коштів
та перевезення валютних цінностей банків в Україні**

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція розроблена відповідно до Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», інших нормативно-правових актів, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України (далі – Національний банк), та встановлює норми, що визначають порядок здійснення інкасації коштів і перевезення валютних цінностей банків та їх клієнтів в Україні.

Вимоги цієї Інструкції поширюються на:

1) банки України, їх філії (відділення), філії іноземних банків та клієнтів цих банків;

2) юридичних осіб, які надають банкам послуги з інкасації на підставі відповідної ліцензії Національного банку, отриманої відповідно до вимог Положення про порядок видачі юридичним особам ліцензії на надання банкам послуг з інкасації, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 24 грудня 2015 року № 926 (зі змінами);

3) підрозділи перевезення цінностей Національного банку (якщо інше не регламентується розпорядчими актами Національного банку).

2. Банк або юридична особа, якій належить підрозділ інкасації коштів та перевезення валютних цінностей (далі – підрозділ інкасації), несе відповідальність за схоронність довірених банками та їх клієнтами валютних цінностей під час надання послуг з інкасації підрозділом інкасації.

3. Керівник банку або юридичної особи в порядку, установленому законодавством, несе відповідальність за забезпечення захисту життя і здоров'я працівників підрозділів інкасації під час здійснення інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, за виконання інших вимог цієї Інструкції.

4. У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях:

1) *банк* – банки України, їх філії (відділення), філії іноземних банків;

2) *бокс інкасації* – приміщення (комплекс приміщень), що замикається зсередини і пристосоване для заїзду оперативних автомобілів для завантаження (розвантаження) валютних цінностей, конструкція якого унеможливує зовнішнє спостереження за діями інкасаторів із валютними цінностями;

3) *бригада інкасації* – працівники підрозділу інкасації, визначені керівником банку (юридичної особи) або керівником цього підрозділу інкасації для виконання завдань з інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;

4) *валютні цінності (кошти)* – матеріальні об'єкти, визначені законодавством України про валютне регулювання як засоби валютно-фінансових відносин. До валютних цінностей належать:

банківські метали – золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у злитках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, виготовлені з дорогоцінних металів;

валюта України – грошові знаки у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу;

іноземна валюта – іноземні грошові знаки у формі банкнот, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу. Іноземною валютою є також монети номіналами 1 і 2 євро, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території країн – членів Європейського валютного союзу; золото й інші дорогоцінні метали у вигляді злитків, пластин, дорогоцінне каміння, інші коштовності; платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші банківські та фінансові документи тощо), які є засобами валютно-фінансових відносин, виражені у валюті України, іноземній валюті або банківських металах;

5) *власні сили банку* – бригада інкасації підрозділу інкасації банку або уповноважена особа банку в супроводі осіб, які здійснюють заходи щодо її особистої охорони та/або цінностей, що переміщуються цією особою;

6) *доручення на перевезення валютних цінностей* – письмове уповноваження (документ), видане (виданий) керівником (уповноваженою особою) банку/(юридичної особи) бригаді інкасації підпорядкованого підрозділу інкасації на виконання від його імені дій, передбачених цим документом;

7) *заходи охорони* – комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на забезпечення схоронності валютних цінностей, життя та здоров'я працівників підрозділу інкасації на маршрутах, що включає визначення необхідної чисельності бригади інкасації, використання панцерованого оперативного автотранспорту, обладнаного технічними засобами захисту цінностей, вогнепальної зброї або охоронників, які мають право надавати послуги з охорони майна та фізичних осіб;

8) *індикаторна пломба* – пристрій разового використання, який забезпечує опломбування і контроль за захищеністю об'єкта шляхом індикації несанкціонованого доступу та обліковування і відповідає вимогам Державного стандарту України ДСТУ 4551:2006 «Пломби індикаторні. Стійкість до маніпулювання, фальсифікації та підробки. Вимоги та методи випробовувань», затвердженого наказом Державного стандарту України від 27 квітня 2006 року № 130;

9) *інкасація коштів* – збирання та доставка інкасаторами згідно з укладеними з клієнтами договорами валютних цінностей клієнтів до каси банку або збирання коштів із підрозділів банку. Інкасація передбачає поступове накопичення коштів на маршруті інкасації;

10) *інкасатор* – особа підрозділу інкасації, яка здійснює інкасацію коштів та перевезення валютних цінностей;

11) *інкасатор-водій* – особа підрозділу інкасації, яка виконує обов'язки інкасатора та/або водія оперативного автотранспорту;

12) *інкасаторський сейф* – умонтований в оперативний автотранспорт та обладнаний із пасажирської частини приймальним лотком сейф, призначений для вкладання та зберігання сумок із проінкасованими валютними цінностями на маршруті

інкасації. На інкасаторський сейф має бути сертифікат відповідності вимогам Національного стандарту України ДСТУ EN 1143-2:2014 «Засоби безпечного зберігання. Вимоги, класифікація та методи випробовування на тривкість щодо зламування. Частина 2. Депозитні системи», затвердженого наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 року № 1494 (зі змінами), який за формою та змістом відповідає вимогам Законів України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» (далі – закони України з оцінки відповідності). Інкасатори на маршруті інкасації не повинні мати доступу до вмісту інкасаторського сейфа;

13) *касета* – спеціалізована тара для транспортування, зберігання та обліку валютних цінностей. Касета опломбовується пломбами, які фіксують її кришку щодо корпусу в закріпленому стані;

14) *клієнт банку* – будь-яка особа, яка користується послугами банку;

15) *оперативний автотранспорт* – автомобілі, виготовлені на основі серійних та панцеровані не нижче 3 класу захисту відповідно до вимог Державного стандарту України ДСТУ 3975-2000 «Захист панцерованих спеціалізованих автомобілів. Загальні технічні вимоги», затвердженого наказом Державного стандарту України від 07 липня 2000 року № 429 (далі – ДСТУ 3975-2000), а також із нанесеними смугами зеленого кольору, що відповідають вимогам Державного стандарту України ДСТУ 3849-99 «Дорожній транспорт. Кольорографічні схеми, розпізнавальні знаки, написи та спеціальні сигнали оперативних, спеціалізованих та спеціальних транспортних засобів. Загальні вимоги», затвердженого наказом Державного стандарту України від 19 березня 1999 року № 120 (зі змінами), та визначені внутрішнім документом банку (юридичної особи) як автомобілі, призначені для виконання завдань з інкасації коштів та перевезення валютних цінностей. Оперативний автотранспорт має бути обладнаний технічними засобами захисту цінностей та системою відстеження рухомих об'єктів із виведенням сигналу тривожного сповіщення до підрозділу банку (юридичної особи), який відповідає за безпеку перевезення валютних цінностей, та/або поліції охорони Міністерства внутрішніх справ України. Відповідно до специфіки завдань оперативний автотранспорт обладнується сейфами тимчасового зберігання цінностей та/або інкасаторськими сейфами з використанням спеціалізованих пристроїв для зберігання цінностей. Оперативний автотранспорт, що використовується тільки для супроводження під час інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, не обладнується технічними засобами захисту цінностей;

16) *перевезення валютних цінностей* – переміщення в установленому порядку транспортними засобами валютних цінностей, яке здійснюють інкасатори від банку до клієнтів, між клієнтами та їх структурними підрозділами, а також до банкоматів, пунктів обміну валют, між банками, між Національним банком і банками та в структурі Національного банку;

17) *підкріплення* – поповнення запасів готівки у сховищах, операційних касах банків, банкоматах, небанківських фінансових установах;

18) *підрозділ інкасації коштів та перевезення валютних цінностей* – структурний підрозділ у структурі банку або юридичної особи (департамент, управління, відділ, сектор, дільниця), що не має статусу юридичної особи і виконує функції з інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;

19) *послуги з інкасації* – це перелік послуг, до яких належать:

збирання валютних цінностей із відділень банку, банкоматів, пунктів обміну валют, у клієнтів банку, у тому числі з програмно-технічних комплексів самообслуговування (далі – ПТКС), і доставка їх до кас банків або клієнтів банків;

вивезення надлишків та здійснення перевезень готівки між Національним банком та банками, між банками, їх філіями, відділеннями, клієнтами, небанківськими фінансовими установами та від них до банкоматів, пунктів обміну валют і в зворотному напрямку;

20) *працівник підрозділу інкасації* – особа, на яку покладено обов'язки організації або здійснення інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;

21) *приміщення для приймання-передавання готівки та інших валютних цінностей інкасаторам* – окреме приміщення, що обладнується поряд із боксом інкасації та призначене для здійснення приймання-передавання готівки й інших валютних цінностей інкасаторам;

22) *сейф тимчасового зберігання цінностей* (далі – сейф ТЗЦ) – умонтований в оперативний автотранспорт сейф, що дає змогу зберігати валютні цінності, заповнені в мішки, касети й іншу великогабаритну тару, і має відкриватися на маршруті з його пасажирської частини. На такий сейф має бути сертифікат відповідності вимогам Національного стандарту України ДСТУ EN 1143-1:2014 «Засоби безпечного зберігання. Вимоги, класифікація та методи випробування на тривкість щодо зламування. Частина 1. Сховища, двері сховищ, сейфи та АТМ-сейфи», затвердженого наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 року № 1494 (зі змінами), який за формою та змістом відповідає вимогам законів України з оцінки відповідності;

23) *спеціалізовані пристрої для зберігання цінностей* (далі – *спецпристрої для зберігання цінностей*) – сертифіковані пристрої, призначені для забезпечення схоронності валютних цінностей під час їх інкасації та перевезення (кейси, контейнери тощо) з використанням технічних охоронних заходів (звукова та/або димова сигналізація, спеціальна фарба для пошкодження банкнот шляхом пофарбування), що забезпечують пошкодження валютних цінностей у разі несанкціонованого доступу до них;

24) *старший бригади інкасації* – інкасатор, один із членів цієї бригади, якого керівник підрозділу інкасації призначає старшим для організації та контролю за роботою бригади під час інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;

25) *технічні засоби захисту цінностей* – спеціально сконструйовані технічні засоби, які мінімізують ризик несанкціонованого доступу до валютних цінностей під час здійснення інкасації та перевезень. До технічних засобів захисту цінностей належать інкасаторський сейф, сейф тимчасового зберігання цінностей та спецпристрої для зберігання цінностей;

26) *уповноважена особа банку* – особа, якій відповідно до встановленого порядку (наказом або розпорядженням керівника банку) надано (передано) повноваження щодо здійснення конкретних дій;

27) *шлюзовий блок* – окреме приміщення боксу інкасації, що за конструкцією включає раму з кулетривким склом та лоток для передавання валютних цінностей і документів між матеріально відповідальними (відповідальними) особами та інкасаторами;

28) інші терміни вживаються в значеннях, установлених законами та нормативно-правовими актами України.

5. Юридичні особи мають право надавати банкам послуги з інкасації на підставі укладених договорів лише після отримання ліцензії Національного банку на надання банкам послуг з інкасації.

Взаємовідносини юридичних осіб із банками та їх клієнтами щодо надання послуг з інкасації визначаються на договірних засадах.

6. Банк не має права користуватися послугами з інкасації, що надаються підрозділом інкасації іншого банку або юридичної особи з порушенням вимог цієї Інструкції.

[...]

20. Наказ Міністерства внутрішніх справ України

«Про затвердження Інструкції про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів» від 7 липня 2017 р. № 577 (витяги)

[...]

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає основні засади службової діяльності органів і підрозділів поліції охорони (далі – ОППО), спрямовані на організацію та виконання заходів з фізичної охорони об'єктів і майна усіх форм власності, фізичних осіб (далі – фізична охорона об'єктів), прийнятих під охорону на договірних засадах.

2. Фізична охорона об'єктів покладається на ОППО і забезпечується персоналом поліції охорони згідно визначених і затверджених на підставі укладених договорів: заходів охорони, штатної чисельності, складу нарядів поліції охорони та строків несення служби ними.

3. ОППО складаються з управлінь і відділів поліції охорони (далі – УПО) та підпорядкованих їм підрозділів (далі – ПП УПО).

4. У своїй діяльності УПО (ПП УПО) керуються Конституцією України, законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами МВС, іншими актами законодавства та цією Інструкцією.

5. У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях:

вартувий розрахунок – метод організації цілодобового несення служби нарядами поліції охорони у дві чи більше змін;

вахтовий метод – особлива форма організації служби (роботи) персоналу поліції охорони в разі відсутності можливості їх щоденної доставки до місця несення служби та повернення до місця постійної дислокації УПО (ПП УПО);

віддалений об'єкт (пост, маршрут) охорони – об'єкт (пост, маршрут) охорони, розташований поза межами території обслуговування ПП УПО, що не дає змоги забезпечити оперативне реагування підпорядкованих мобільних нарядів на тривожні сповіщення з нього або зміни в оперативній обстановці;

внутрішньооб'єктовий режим – порядок, установлений замовником послуг з охорони в межах об'єктів охорони, що забезпечується нарядами поліції охорони та

сукупністю заходів і правил внутрішнього розпорядку, обов'язкових для виконання особами, які на них перебувають;

графік руху – почасовий (за необхідності деталізований до хвилин) інтервал пересування наряду поліції охорони на маршруті руху, сформований в добовому розрізі;

демонстративний під'їзд – здійснення мобільним нарядом поліції охорони превентивних і профілактичних заходів на об'єктах підвищеного криміногенного ризику шляхом відкритого (демонстративного) під'їзду до визначеного об'єкта (місця) в установлені час і строк;

дислокація об'єкта охорони – невід'ємна частина укладеного договору про охорону, в якій визначаються (розраховуються) строки несення служби; вартість послуг фізичної охорони; штатна чисельність персоналу поліції охорони; кількість, вид і склад нарядів (наряду); територія, будівля, споруда, маршрут (кілометраж) забезпечення заходів охорони;

забезпечення особистої безпеки фізичних осіб – діяльність ОППО з організації та практичного здійснення нарядами поліції охорони заходів безпеки, спрямована на захист життя та здоров'я фізичної особи (групи осіб) шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу факторів протиправного характеру;

замовник послуг з охорони (далі – замовник) – дієздатна фізична особа, фізична особа – підприємець, юридична особа, яка уклала з ОППО договір про надання послуг охорони;

заходи охорони – застосування нарядами поліції охорони комплексу організаційних, практичних та інших заходів безпеки з метою попередження, виявлення та припинення протиправних посягань відносно об'єктів охорони, кримінальних і адміністративних правопорушень, порушень публічної безпеки і порядку;

зведена дислокація постів і маршрутів охорони об'єктів УПО (ПП УПО) – документ, що затверджує розстановку нарядів на території обслуговування УПО (ПП УПО);

інженерно-технічна укріпленість – сукупність заходів, що спрямовані на посилення конструктивних елементів будівель та приміщень, а також огороження об'єктів з метою запобігання несанкціонованому проникненню в зону, що охороняється;

контроль за несенням служби персоналом охорони – діяльність ОППО за укладеними договорами, яка забезпечується нарядами поліції охорони шляхом застосування комплексу організаційних, практичних та інших заходів, з метою контролю (нагляду) за виконанням персоналом охорони об'єкта (відомчої та/або іншої належності) обов'язків з організації та дотримання встановленого замовником в межах певного об'єкта та/або території правил внутрішнього розпорядку, режиму переміщення осіб, транспортних засобів і майна;

контрольно-пропускний пункт – стаціонарний пост, на якому наряд поліції охорони забезпечує встановлений замовником послуг охорони пропускний та/або внутрішньооб'єктовий режим;

маршрут руху – схема пересування наряду поліції охорони між окремими пунктами (точками, ділянками) для виконання заходів охорони за встановленим графіком руху або без нього;

маршрут охорони:

при організації охорони нерухомого майна – забезпечення заходів охорони шляхом патрулювання мобільним нарядом (об'їзд та/або обхід) території об'єкта (вну-

трішніх або прилеглих ділянок місцевості, периметра з внутрішньої та/або зовнішньої сторони) відповідно до попередньо визначених маршруту та графіка руху, позначених на плані-схемі та в дислокації;

при організації охорони мобільних об'єктів – забезпечення мобільним нарядом заходів охорони шляхом супроводження мобільних об'єктів охорони під час їх перевезення автомобільним, залізничним, водним та повітряним транспортом (вантажів, валютних та інших цінностей, підакцизних товарів, небезпечних вантажів) або технічного спостереження за їх рухом з реагуванням на тривожні сповіщення (сповіщення про тривогу), відомості про вид та маршрут (кілометраж) руху яких відображені в дислокації;

при організації охорони фізичних осіб – забезпечення мобільним нарядом заходів охорони шляхом забезпечення особистої безпеки фізичних осіб (делегацій, туристичних груп) під час їх пересування пішим порядком, автомобільним, залізничним, водним та повітряним транспортом, відомості про вид охорони та маршрут руху яких відображено в дислокації;

межі регіону дислокації ОППО – межі, визначені адміністративними кордонами Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, областей та м. Києва, на території яких зареєстрований ОППО (для ОППО міста Києва – територія Київської області, для ОППО міста Севастополя – територія Автономної Республіки Крим);

місце постійної дислокації УПО (ПП УПО) – земельні ділянки на території певного регіону України, а також будівлі, споруди та інше нерухоме майно, що відповідно до законодавства України постійно або тимчасово використовується УПО (ПП УПО);

мобільний наряд – рухомий наряд поліції охорони, який з використанням службового чи іншого транспорту або в пішому порядку забезпечує заходи охорони за попередньо визначеним маршрутом;

мобільний об'єкт охорони (далі – мобільний об'єкт) – рухоме майно, що перебуває у власності юридичних або фізичних осіб, відносно якого під час його переміщення чи стоянки нарядом поліції охорони вживаються заходи охорони;

наряд поліції охорони – персонал поліції охорони, який під час несення служби виконує покладені на нього обов'язки;

об'єкт охорони – зазначені в дислокації об'єкта охорони фізичні особи, особливо важливі об'єкти, визначені нормативно-правовими актами, інші об'єкти (будівлі, споруди, прилегли до них території та акваторії), трубопроводи, транспортні засоби, валютні цінності, цінні папери, інше рухоме і нерухоме майно фізичних осіб та суб'єктів різних форм власності, квартири, публічна безпека і порядок на окремо визначених територіях, будівлях, спорудах, відносно яких нарядами поліції охорони здійснюються заходи охорони та інші, не заборонені законодавством України, превентивні дії;

об'єкти підвищеного криміногенного ризику – об'єкти реальної загрози злочинних посягань, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, матеріальним та культурним цінностям;

обхідний (рухомий) пост охорони – пост, на якому нарядом поліції охорони здійснюється охорона одного або декількох об'єктів шляхом їх обходу (пішого патрулювання), коли довжина обходу становить від 150 до 1500 метрів;

особливо важливий об'єкт – об'єкт незалежно від форми власності та управління, що має стратегічне значення для економіки та безпеки держави, забезпечує стале функціонування життєдіяльності населення, руйнація або пошкодження якого

приведе до людських жертв, техногенних катастроф, порушення транспортної та енергетичної систем, втрати історико-культурної спадщини держави, матеріальних збитків (шкоди) в особливо великому розмірі;

пароль – умовне слово, яке служить засобом переконання для наряду поліції охорони (чергової зміни, начальника варту або особи, яка прибула з метою перевірки служби чи за тривожним сповіщенням), у тому, що чергова зміна, яка прибула (варта чи інша уповноважена особа), справді призначена з цією метою;

персонал поліції охорони – поліцейські та працівники поліції охорони (основні виконавці), які безпосередньо задіяні для виконання заходів охорони за укладеними договорами;

план-схема – документальне визначення на схемі шляхом відображення виду зверху ділянки території та/або горизонтального розрізу (поверхового плану) будівлі (споруди) з відображенням їх характеристик і особливостей, меж (периметра, окремих приміщень), що підлягають охороні, з умовними позначеннями територій (місць) відповідальності, захисту і блокування технічними засобами, розташування контрольно-пропускних пунктів (входу/виходу фізичних осіб, в'їзду/виїзду транспортних засобів), поштової мережі та безпечних маршрутів руху (у випадках застоювання – основний та резервний) нарядів поліції охорони;

позаштатна ситуація – ситуація, що виникла на об'єкті охорони (навколо об'єкта охорони) внаслідок негативного впливу факторів та не може бути невідкладно подоланою наявними заходами охорони. Позаштатна ситуація може виникнути внаслідок навмисного нападу (навмисних дій) або випадково (внаслідок ненавмисних дій, аварій, стихійних лих та інших наслідків);

послуги фізичної охорони – діяльність ОППО з надання замовникам визначених договором оплатних охоронних послуг шляхом залучення до цих заходів нарядів поліції охорони, озброєння, інженерних та технічних засобів охорони, засобів зв'язку, транспортних і спеціальних засобів;

пост охорони об'єкта – наряд поліції охорони, виставлений у визначеному дислокацією місці або ділянці місцевості для забезпечення охорони майна та/або цілісності об'єкта шляхом виконання основних та особливих обов'язків (несення служби);

пропускний режим – установлений замовником в межах об'єктів охорони порядок, який забезпечується комплексом організаційно-правових та інженерно-технічних заходів з метою недопущення нарядами поліції охорони безконтрольного переміщення осіб, транспортних засобів та майна на об'єктах охорони;

регіон дислокації ОППО – територія Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, областей та м. Києва, в межах якої зареєстрований у встановленому порядку ОППО здійснює охоронну та іншу діяльність відповідно до законодавства України;

режим очікування – особливий, передбачений договором і оплачуваний замовником, режим несення служби нарядом поліції охорони, при якому персонал поліції охорони знаходиться в готовності до виконання заходів охорони та перебуває за місцем постійної дислокації або в межах території обслуговування УПО (ПП УПО) чи іншому обумовленому замовником місці;

стаціонарний об'єкт – об'єкт, переміщення якого в просторі не передбачено, що дає змогу формувати комплекс режимних, інженерно-технічних, протипожежних та інших заходів, спрямованих на забезпечення його безпечної життєдіяльності;

стаціонарний пост охорони – пост, на якому здійснюється охорона одного відокремленого об'єкта або декількох об'єктів на відкритому майданчику чи огороженій території, коли загальна довжина обходу об'єкта охорони нарядом поліції охорони не перевищує 150 метрів;

сторожовий розрахунок – метод несення служби, при якому наряд поліції охорони залучається до заходів охорони в чергових змінах згідно зі складеними графіками у межах встановлених норм робочого часу;

табель поста – документ, що розробляється на кожний окремих пост (маршрут) охорони, яким визначається перелік майна, що підлягає охороні (у визначених випадках – обороні), обумовлюються основні та особливі обов'язки працівника поліції охорони з урахуванням конкретних умов несення служби на посту (маршруті) охорони;

територіальна зона відповідальності наряду поліції охорони – зона обслуговування з позначеною межею поста чи маршруту патрулювання, визначена на карті (плані-схемі) та закріплена наказом УПО (ПП УПО), в межах якої наряд поліції охорони здійснює заходи охорони та/або оперативне реагування на тривожні сповіщення та інші повідомлення, забезпечує публічну безпеку та порядок;

територія обслуговування УПО (ПП УПО) – територія регіону або поселенського утворення (району, населеного пункту, району міста) в межах адміністративного кордону, де підпорядковані наряди поліції охорони виконують завдання з фізичної охорони об'єктів;

час надання послуг фізичної охорони – період з дати початку виконання нарядом поліції охорони заходів, передбачених умовами укладеного договору, до їх завершення, що підтверджується відповідними актами виконаних робіт;

числова перепустка – число від 8 до 27, яке служить для упізнання один одного особами наряду або особами, які перевіряють службу чи прибули за тривожним сповіщенням.

6. УПО (ПП УПО) здійснюють охоронну та іншу діяльність відповідно до законодавства України за рахунок коштів, одержаних за надані послуги з фізичної охорони та безпеки, а також у вигляді інших надходжень, не заборонених законодавством України.

Діяльність УПО (ПП УПО) спрямована на безперервне обслуговування замовників з урахуванням графіків змінності (чергувань), виконання невідкладних завдань, а також запобігання нещасним випадкам (протиправним посяганням), які становлять загрозу життю чи нормальній життєдіяльності людей, можуть призвести до втрати або псування (крадіжки чи пошкодження) майна.

7. Під час фізичної охорони об'єктів УПО (ПП УПО) виконують завдання з організації охорони рухомого і нерухомого майна (об'єктів) суб'єктів господарювання різних форм власності, вантажів, що перевозяться, об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законодавством України, відповідно до чинного законодавства надання послуг з інкасації, забезпечення пропускового та внутрішньооб'єктового режимів на об'єктах охорони, оперативного реагування на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони на об'єктах, підключених до пунктів централізованого спостереження поліції охорони, чи інші повідомлення про правопорушення, особистої та майнової безпеки фізичних осіб, публічної безпеки і порядку (громадського порядку і громадської безпеки) в межах постів і маршрутів охорони, беруть участь у здійсненні державної охорони, профілактичних заходів,

спеціальних операцій (оперативних планів), запобігають, виявляють і припиняють правопорушення в місцях несення служби.

8. Під час організації охорони об'єктів УПО (ПП УПО) беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

9. У складі УПО (ПП УПО) утворюються:

1) підрозділи поліції та/або воєнізованої охорони з охорони об'єктів і публічної безпеки – для забезпечення охорони особливо важливих об'єктів та об'єктів (майна) різних форм власності (організації пропускнуго та внутрішньооб'єктового режимів), публічної безпеки і порядку, контролю за несенням служби персоналом охорони;

2) підрозділи з фізичної безпеки – для забезпечення особистої безпеки фізичних осіб, охорони вантажів під час їх перевезення, інкасації валютних цінностей;

3) підрозділи реагування – для забезпечення оперативного реагування на три-можні сповіщення технічних засобів охорони (систем відстеження рухомих об'єктів) з об'єктів (приміщень), підключених до пунктів (головних пунктів) централізовано-го спостереження поліції охорони (далі – (Г)ПЦС), чи інші повідомлення.

10. Фізична охорона об'єктів забезпечується безпосередніми діями персоналу поліції охорони за місцезнаходженням об'єкта охорони.

Під час виконання службових завдань поліцейські та працівники поліції охорони забезпечують дотримання прав і свобод громадян, гарантованих Конституцією та законами України.

11. З питань запобігання, виявлення та припинення правопорушень у межах постів і маршрутів охорони, оборони об'єктів охорони у разі ускладнення оперативної обстановки, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (подій), при проведенні профілактичних заходів і спеціальних операцій (введенні оперативних планів), при проведенні спільних навчань і тренувань УПО (ПП УПО) взаємодіють з головними управліннями Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі – ГУНП) та їх територіальними (відокремленими) підрозділами (далі – ВП ГУНП), територіальними (відокремленими) підрозділами Департаменту патрульної поліції (далі – ВП ДПП) та іншими органами та підрозділами Національної поліції України (далі – НПУ).

12. Надання послуг охорони поза межами території України та взаємодія у сфері охоронної діяльності ОППО з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями здійснюється відповідно до міжнародних договорів, інших актів законодавства.

13. Забороняється залучати персонал поліції охорони до виконання завдань, що не належать до компетенції поліції охорони.

Така заборона не діє у випадках, пов'язаних з необхідністю усунення наслідків надзвичайної ситуації (стихійне лихо, катастрофа, військові дії та інші позаштатні ситуації) в місцях несення служби та на території обслуговування УПО (ПП УПО).

14. Грошове забезпечення поліцейських та оплата праці працівників поліції охорони здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

15. За організацію службової діяльності УПО (ПП УПО), прийом об'єктів під фізичну охорону, несення служби персоналом поліції охорони, його добір, навчання та розстановку, ведення договірної, позовної та фінансово-господарської роботи,

збереження та цільове використання матеріальних та нематеріальних активів відповідає керівник ОППО.

16. ОППО під час здійснення охоронної діяльності виконують завдання з:

1) охорони об'єктів (майна) усіх форм власності шляхом контролю за станом майнової безпеки об'єкта охорони, використання пунктів централізованого спостереження та оперативного реагування нарядів поліції охорони на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони чи інші повідомлення про правопорушення;

2) охорони валютних та інших цінностей, вантажів під час їх перевезення транспортними засобами, інкасації;

3) охорони фізичних осіб шляхом запобігання загрозам особистій безпеці фізичної особи, яка охороняється;

4) інші повноваження відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів МВС.

17. Для забезпечення фізичної охорони об'єктів (майна, фізичних осіб), публічної безпеки та порядку в УПО (ПП УПО) формуються такі види нарядів поліції охорони:

наряди реагування (далі – НР);

наряди охорони об'єктів і публічної безпеки (далі – НОПБ);

наряди охорони вантажів і мобільних об'єктів (далі – НВМО);

наряди охорони фізичних осіб (забезпечення особистої безпеки) (далі – НОФО).

18. Наряди поліції охорони під час несення служби використовують та застосовують: вогнепальну зброю; спеціальні засоби; фізичний вплив (силу); технічні засоби охорони; транспортні засоби (спеціалізовані та оперативні транспортні засоби, транспортні засоби, надані замовником); засоби (комплекси) телекомунікації та інформаційно-телекомунікаційні системи, прилади контролю; інженерні споруди і загородження; службових собак.

19. Технічні засоби охорони (засоби та комплекси сигналізації, системи, прилади, технічні засоби спостереження, засоби освітлення, технічні засоби контролю) відповідно до їх призначення використовуються для підвищення ефективності несення служби з організації охорони об'єктів.

20. Спеціалізовані (що мають спеціальне кольорографічне пофарбування, розпізнавальні знаки та оснащені спеціальними звуковими і світловими сигнальними пристроями) та оперативні автомобілі (панцеровані) використовуються для підвищення маневрених можливостей нарядів поліції охорони та їх оперативного реагування на тривожні сповіщення про скоєння правопорушення, забезпечення дій під час пошуку (переслідування) правопорушників, доставки персоналу поліції охорони до місця несення служби, забезпечення особистої безпеки під час відбиття збройних нападів, а також виконання інших завдань.

Керування транспортними засобами, наданими замовниками для виконання заходів охорони, здійснюється персоналом поліції охорони відповідно до цієї Інструкції та в порядку, встановленому Правилами дорожнього руху, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306 (далі – Правила дорожнього руху).

21. Засоби (комплекси) телекомунікації та інформаційно-телекомунікаційні системи використовуються для забезпечення безперервного обміну інформацією з чер-

говими частинами (органами управління), безперервного управління службою в межах території обслуговування УПО (ПП УПО), накопичення і обробки інформації.

22. Інженерні споруди та загородження (шлагбауми) використовуються для фіксації ознак правопорушень, ускладнення дій правопорушників та створення сприятливих умов для несення служби нарядами поліції охорони та забезпечення пропускнуго режиму, ефективного застосування озброєння і технічних засобів охорони, забезпечення особистої безпеки та підвищення захисту нарядів від нападу.

23. Службові собаки залежно від спрямованості їх підготовки використовуються для підвищення можливостей нарядів поліції охорони щодо виявлення та затримання правопорушників, виявлення наркотичних засобів, вибухових речовин та пристроїв, охорони визначених ділянок місцевості та об'єктів, виконання інших завдань.

Порядок використання службових собак під час організації охорони об'єктів, правила утримання, збереження, ветеринарного, речового, продовольчого забезпечення, дресирування, тренування, списання (вибраковування) службових собак в ОППО регламентуються законодавчими актами та нормативно-правовими актами МВС.

Штатна чисельність кінологів і службових собак визначається відповідно до укладених договорів.

24. Наряди поліції охорони під час несення служби та підрозділи Управління державної охорони України під час запровадження режимних заходів взаємодіють у порядку, встановленому нормативно-правовими актами, які діють у цій сфері, за потреби – розробляються спільні заходи безпеки.

[...]

VII. Особливості несення служби нарядами реагування

[...]

22. Після прибуття НР до об'єкта охорони:

1) поліцейський-водій (водій):

вживає заходів блокування службовим транспортним засобом можливі шляхи відходу (виїзду) правопорушників, уникаючи можливості раптового нападу з боку зловмисників та потрапити в сектор ймовірного обстрілу;

за потреби надає допомогу іншим членам наряду в обстеженні об'єкта охорони, припиненні правопорушення, затриманні правопорушників, попередньо закривши службовий транспортний засіб на центральний замок та включивши протиугінну сигналізацію;

2) члени НР відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»:

розосереджено здійснюють потайний підхід до об'єкта, дотримуючись заходів особистої безпеки, взаємної страховки з вогнепальною зброєю в руках, приведеною у готовність до можливого застосування (якщо в обстановці, що склалась, можуть виникнути підстави для її застосування);

за можливості та за потреби зупиняють сторонніх (підозрілих) осіб та транспортні засоби, що від'їжджають, для перевірки документів; проводять ретельне обстеження периметра, уразливих місць (двері, вікна, люки, дах, горищні, підвальні та суміжні з об'єктом, що охороняється, приміщення) та прилеглої території;

при слідуванні до квартири багатопверхового будинку блокують під'їзд та ліфти, проводять ретельний огляд балконів, вікон, сходових маршів (площадок повертів), підвальних і горищних приміщень, зовнішнім оглядом або іншими способами

визначають місця проникнення у нічну пору доби, для зовнішнього огляду будівель використовують фарошукачі;

при надходженні інформації про несправність (аварію) електропостачання або каналу зв'язку на об'єкті охорони додатково оглядають відповідні провідні лінії та комунікаційні шафи щодо несанкціонованого втручання та/або наявності імітуючих пристроїв чи інших підозрілих предметів.

23. Про результати обстеження об'єкта старший НР доповідає відповідальному або черговому УПО (ПП УПО, за відсутності – (Г)ПЦС).

24. У разі виявлення порушення цілісності об'єкта, що охороняється, правопорушників старший НР негайно доповідає відповідальному або черговому УПО (ПП УПО, за відсутності – (Г)ПЦС) для надання допомоги та направлення на місце події СОГ, з дотриманням законності вживає заходів щодо припинення правопорушення та затримання правопорушників, блокування можливих шляхів їх відходу, встановлення свідків (очевидців) та збереження слідів та знарядь злочину та інших доказів.

25. Перезакриття об'єктів (приміщень з особистим майном громадян), які після спрацювання сигналізації не взяли під спостереження (Г)ПЦС, здійснюється уповноваженими особами УПО (ПП УПО) у встановленому порядку з метою з'ясування причин, що стали наслідком тривожного сповіщення. Члени НР проводять обстеження (огляд) окремих приміщень таких об'єктів (кімнат), дотримуючись законності та заходів особистої безпеки.

26. За неможливості відновлення працездатності технічних засобів на об'єкті охорони за вказівкою відповідального або чергового УПО (ПП УПО, за відсутності – (Г)ПЦС) НР забезпечує його охорону відповідно до умов укладеного договору.

[...]

ІХ. Особливості несення служби нарядами охорони фізичних осіб

[...]

23. Особиста безпека осіб забезпечується комплексом організаційних заходів та безпосередніми діями НОФО під керівництвом старшого наряду, спрямованими на виявлення та усунення загроз життю та здоров'ю визначеної фізичної особи (групи осіб), забезпечення публічного (громадського) порядку та майнової безпеки особи в місцях її перебування.

24. Організаційні заходи включають в себе:

1) збір інформації про умови, які можуть негативно вплинути на безпеку особи: вивчення особливостей щоденних маршрутів руху та місць перебування особи; виявлення осіб, що можуть становити загрозу; виявлення підозрілих предметів, речей з ознаками небезпеки;

2) охоронні (захисні) заходи, спрямовані на створення зон безпеки навколо особи шляхом розташування сил та засобів охорони;

3) інженерно-технічні заходи, спрямовані на: ускладнення доступу до особи шляхом використання технічних засобів охорони; пошук та виявлення засобів, за допомогою яких може бути скоєний напад; забезпечення охоронців технічними засобами, необхідними для виконання окремо визначеного службового завдання.

Члени НОФО також повинні знати групу крові особи, наявність у неї хронічних та/або тяжких захворювань, така інформація є конфіденційною та надається за згодою особи, а також мати необхідні ліки для надання домедичної допомоги у разі ускладнення хвороби.

25. Практичні заходи охорони включають в себе піше супроводження особи в місцях перебування та супроводження під час переміщення транспортом.

26. При організації заходів охорони під час пішого пересування особи необхідно:

1) завчасно вивчити маршрут руху (місцеперебування) особи, постійні маршрути – періодично змінювати. Погодити порядок взаємодії та обміну інформацією з особою;

2) при супроводженні особи витримувати відстань оперативного реагування, яка дає змогу в разі потреби миттєво наблизитись до особи і відвести можливе проти-правне посягання;

3) одному охоронцю рухатися перед особою на відстані оперативного реагування, іншому (старшому наряду) – перебувати поруч з особою, третьому (за наявності) – прикривати весь НОФО від нападу і перебувати, як правило, позаду всіх;

4) постійно вести спостереження за оточуючими (навколишньою обстановкою), підтримувати зв'язок між членами наряду;

5) виключити спроби непередбачених контактів сторонніх осіб з особою і бути готовим до відведення можливого прояву загрози з боку правопорушників;

6) при спробі передання особі будь-яких предметів охоронець, дотримуючись заходів особистої безпеки, ретельно перевіряє їх і передає особі;

7) при виникненні загрози життю і здоров'ю особи наблизитись до особи впри-тул і вжити необхідних заходів, що забезпечать відведення загрози.

Для евакуації та відведення особи з лінії вогню використовувати особливості місцевості.

27. Забезпечення безпеки при виході особи з приміщення (будинку):

1) за 5–10 хвилин до запланованого виходу особи охоронці оглядають під'їзд, сходові майданчики і прилеглі будівлі, горища, підвальні приміщення будинків;

2) звертають увагу на транспортні засоби та людей, що стоять у безпосередній близькості від будинку;

3) у разі відсутності підозрілих осіб та інших ознак загрози охоронці, які здійснювали попередній огляд місцевості, доповідають старшому НОФО;

4) за командою старшого НОФО супроводжують особу на вихід з приміщення (будинку);

5) першим виходить охоронець, наступним – інший охоронець (старший НОФО) разом з особою, на відстані 2–3 метри замикає групу третій охоронець (за наявності).

28. Користування сходами:

1) при пересуванні особи сходами багатопверхового будинку охоронці направляють особу ближче до внутрішнього боку сходів;

2) перший охоронець повинен розміщуватися вище тієї частини сходів, яка використовується особою для пересування. Інший охоронець перебуває нижче особи, забезпечуючи прикриття тилу наряду охорони;

3) у тому разі, якщо інша людина спускається (піднімається) сходами назустріч, у точці зустрічі охоронцям необхідно закрити особу собою та скерувати перехожого до поручнів.

29. Користування ліфтами:

1) якщо необхідно скористатися ліфтом, то недоцільно особі підніматися чи опускатися у ліфті разом із сторонніми особами;

2) варто вибирати крайній ліфт у ряді ліфтів. Перший охоронець заздалегідь викликає ліфт і оглядає його, потім подає сигнал для входу особи;

3) при виході з ліфта першим виходить охоронець, який оцінює навколишню обстановку, потім виходять інші члени наряду з особою;

4) при пересуванні ліфтом разом із сторонніми особами один охоронець входить першим, потім входять особа й інші члени НОФО, які прикривають особу зі спини.

30. Вхід особи до приміщення (у квартиру, офіс):

1) за 5 – 10 хвилин до прибуття особи охоронець оглядає прилеглу місцевість і запланований маршрут руху в приміщення (під'їзд, сходові майданчики, вхід у підвал, вихід на горище, інші місця загального користування на маршруті руху) з метою виявлення підозрілих осіб (предметів, речей), вживає заходів щодо їх блокування або віддалення (локалізації);

2) при супроводі охоронець, що слідує попереду особи на 2–3 метри, першим входить у приміщення і умовним сигналом підтверджує безпеку маршруту або наявність небезпеки;

3) слідом за ним у будинок входить особа, яку супроводжує старший НОФО. Останнім входить у приміщення третій працівник (за наявності), що забезпечує криття наряду;

4) під час проходження коридорами варто рухатися по центру, особливу увагу звертати на ліфти, повороти коридору, запасні виходи, сходові майданчики.

31. Перебування особи в приміщенні чи службовому кабінеті:

1) якщо в приймальні чи іншому службовому приміщенні не передбачене цілодобове чергування, перед тим, як увійти в кабінет, охоронцям необхідно перевірити справність (цілісність) його дверей та замків;

2) у самому кабінеті (приміщенні) проводиться оперативний огляд, особлива увага звертається на нові предмети, наявність пошкоджень на вікнах, поява ниток, проводів та інших підозрілих предметів;

3) кабінет (приміщення) оглядається проти годинникової стрілки за зонами (секторами) – верхня, середня, нижня, підлога, стеля;

4) огляд починається праворуч з верхньої зони зигзагом, особлива увага звертається на підлогу. Надалі охоронець, рухаючись по периметру кабінету (приміщення), оглядає скриті простори в кабінеті, а також вікна будинків навпроти приміщення, що оглядається;

5) під час перебування особи в службовому (робочому) кабінеті охоронці можуть розташовуватись в приймальні (для недопущення несанкціонованого проходу сторонніх осіб і зустрічі гостей або запрошених, у разі потреби та за дорученням особи і отримання добровільної згоди забезпечує їх перевірку на наявність небезпечних предметів) або в кабінеті (збоку від відвідувача на відстані оперативного реагування), інший охоронець – знаходиться в коридорі (на підступах до кабінету), не допускаючи в приймальню підозрілих осіб, а також в разі потреби підмінює охоронців черговою зміни.

32. Заходи охорони під час слідування особи транспортом:

1) організація заходів охорони під час слідування особи автомобільним транспортом:

під час слідування особи автомобільним транспортом заходи охорони, як правило, забезпечуються шляхом залучення двох та більше автомобілів, які рухаються

разом або у визначеному порядку. Розрізняють основний автомобіль, де перебуває особа, та автомобіль охорони (супроводу);

під час вибору основного автомобіля необхідно враховувати його тактико-технічні характеристики, до яких належать: добра керованість, високі розгінно-швидкісні характеристики, захисна оснащеність, стійкість до перекидання під час екстрених поворотів (розворотів), бокових ударів іншим автомобілем, панцерований захист;

автомобіль охорони (супроводу) за своїми технічними характеристиками, як правило, не повинен поступатися основному автомобілю, повинен мати високу прохідність, просторий салон для розміщення охоронців, а також додаткову екіпіровку та можливості безпечного й ефективного ведення вогню за потреби. Бажано, щоб габарити автомобіля охорони перевищували габарити основного автомобіля;

перед кожним виїздом на маршрут автомобілі, задіяні до заходів охорони, повинні бути відповідним чином підготовлені, перевірені та проведений їх обхід і зовнішній огляд (обстеження салону, багажника, днища).

У разі виявлення обставин (підозрілих предметів), що можуть стати на заваді безпечному слідуванню до пункту призначення, негайно довести таку інформацію до відома особи, забезпечити її евакуацію у безпечне місце або скористатись запасним маршрутом, організувати охорону місця події та збереження речових доказів, поінформувати ГУНП (ВП ГУНП).

Необхідно прагнути, щоб транспортний засіб завжди був під охороною.

Перед безпосереднім виїздом старший НОФО повинен узгодити з водієм особи порядок взаємодії під час слідування за маршрутом (жести, умовні сигнали, кодові слова);

маршрут руху до пункту призначення повинен бути найкоротшим, за можливості заздалегідь відпрацьований на предмет інтенсивності руху транспорту (наявність заторів), уразливих місць, де найбільш вірогідно можна здійснити напад. При цьому крім основного, повинен бути розроблений запасний маршрут слідування. Маршрути пересування слід періодично змінювати;

подача автомобіля до місця посадки здійснюється таким чином, щоб після посадки особи транспортний засіб рухався тільки вперед без різних маневрів. Посадка в автомобіль здійснюється тільки при працюючому двигуні, між старшим НОФО та водієм повинен бути налагоджений сталий зв'язок;

два охоронці (за наявності) завжди перебувають поряд з особою, а третій працівник виконує функції передової групи. Він повинен заздалегідь прибути і вивчити район (місце), яке заплановане для відвідування особою;

під час посадки особи в автомобіль першим із приміщення (будинку) виходить охоронець, який веде спостереження за навколишньою обстановкою, займає позицію позаду автомобіля ліворуч за ходом руху, за командою займає положення позаду ліворуч поряд з особою, інший охоронець – переміщується з особою. Відкриває праві задні двері; займає позицію праворуч позаду між відкритими дверима і багажником; контролює посадку особи. Подає команду на посадку і займає положення попереду праворуч поруч з водієм;

перед початком руху старший НОФО зобов'язаний проінструктувати особу, визначити напрямки (сектори) спостереження водію, охоронцю. Після посадки особи блокувати двері; закрити всі вікна; перевірити зв'язок між членами НОФО, задіяними до заходів охорони (за потреби – з черговою частиною підрозділу);

охорона особи може здійснюватись з використанням одного, двох або трьох автомобілів;

при пересуванні особи з використанням одного автомобіля охоронці розміщуються так, щоб особа знаходилась праворуч позаду від водія, один охоронець (старший) – поряд з водієм, інший – позаду водія.

Під час руху автомобіль варто розташовувати в лівій смузі і, якщо сприятиме дорожня обстановка, швидкість руху повинна бути на 5 – 10 км/годину більша швидкості транспортного потоку;

якщо для охорони (супроводу) особи виділяються два автомобілі, то вони повинні розташовуватися на проїзній частині в колону. Автомобіль з особою повинен рухатися у лівому ряді, дещо лівіше від лінії горизонтальної розмітки, що поділяє транспортні потоки (краю проїзної частини), автомобіль, що супроводжує, розташовується позаду і правіше автомобіля з особою на половину ширини корпусу;

під час використання трьох автомобілів у складі колони перший повинен рухатися в лівому ряді ледь притискаючись ліворуч до лінії горизонтальної розмітки, що поділяє транспортні потоки (краю проїзної частини), автомобіль особи повинен рухатися також у лівому ряді, дещо правіше, замикаючий автомобіль розташовується позаду і правіше автомобіля з особою на половину ширини корпусу, при чому дистанція між ними повинна бути така, щоб автомобілі супроводу мали можливість для маневру залежно від швидкості руху;

після прибуття особи до місця призначення основний автомобіль подається на максимально близьку відстань до входу в приміщення (будинок).

Якщо працівник передової групи не використовувався, першим у двір в'їжджає автомобіль охорони (супроводу);

висадка особи з автомобіля здійснюється у зворотному порядку;

2) під час слідування особи залізничним транспортом *організація заходів охорони під час слідування особи залізничним транспортом* охоронці, задіяні до заходів безпеки, повинні знати час відправлення та прибуття потягу, кінцевий пункт слідування, кількість та час зупинок на шляху, найбільш небезпечні ділянки;

перед посадкою особи у вагон оглянути купе, а також інші місця можливого тимчасового перебування особи з метою виявлення та вилучення (локалізації) можливих небезпечних предметів (зброя, вибухові пристрої, боєприпаси, легкозаймисті речовини та інші небезпечні предмети);

двері в купе тримати постійно зачиненими та закритими на запірний пристрій. Допускати в купе тільки провідника вагона або інших уповноважених осіб при виконанні ними своїх службових обов'язків (за умов усіх викуплених місць купе);

прیدілити особливу увагу пасажирам, що слідують у суміжних купе, ужити необхідних заходів щодо недопущення протиправних проявів з їх боку щодо особи;

у разі пожежі, виявлення інших обставин, що загрожують безпеці особи, негайно вжити заходів щодо усунення загрози (гасіння пожежі), рятування особи, інформування начальника потягу про подію, зупинки рухомого складу (за потреби);

після прибуття на станцію призначення організувати вихід особи в останню чергу;

3) *організація заходів охорони під час слідування особи літаком*:

під час перельоту особи літаком охоронці, задіяні до заходів безпеки, повинні знати час його відправлення та прибуття, час початку та закінчення реєстрації на

рейс, правила та порядок проведення передпольотного та післяпольотного огляду пасажирів та багажу;

після прибуття в аеропорт уважно оглянути територію біля входу в приміщення аеропорту з метою виявлення осіб, що виявляють підвищену цікавість до особи, що охороняється, та вжити необхідних заходів з недопущення з їх боку негативних проявів (протиправних дій);

при проходженні митного та прикордонного контролю пильно стежити за діями пасажирів у залі, супроводжувати особу. У разі коли особу супроводжує один охоронець, він має бути позаду;

у салоні літака, якщо місця поряд, розташовуватись біля проходу (особа – біля борту літака). Якщо місця розташовані не поряд, охоронець сідає на те місце, з якого добре видно особу;

за потреби представитись і підтримувати зв'язок з командиром та персоналом літака;

4) *організація заходів охорони під час слідування особи водним транспортом:*

при посадці на судно охоронці повинні витримувати необхідну дистанцію між пасажирами, від особи перебувати на відстані, яка забезпечить оперативне реагування на зміну ситуації;

у каюті особи перевірити наявність рятувальних засобів на воді, справність замків, дверей, вікон, ілюмінаторів, запірних пристроїв, оглянути її на предмет виявлення небезпечних предметів, ужити заходів щодо усунення недоліків (локалізації небезпечних предметів) чи зміни каюти;

за можливості з'ясувати особи пасажирів, що слідують у суміжних каютах, ужити необхідних заходів щодо недопущення протиправних проявів з їх боку щодо особи. Посилити спостереження за особами, що викликають підозру;

за потреби відрекомендуватись капітану судна або його помічникам, встановити зв'язок зі стюардом чи іншими особами зі складу обслуговувального персоналу. Установити місця розташування радіорубки, загального користування, ознайомитись з планом судна;

під час переміщення судном уникати перебування особи поблизу борту. Посилити пильність у вітряну та штормову погоду;

передбачити додаткові засоби рятування на воді, засоби зв'язку, резерв провізії та інших засобів виживання в екстремальних умовах.

33. *Забезпечення безпеки особи під час нападу:*

1) з дотриманням законності вжити всіх наявних заходів з відбиття нападу, забезпечення безпеки особи та затримання або знешкодження нападників, про що повідомити ГУНП (ВП ГУНП), доповісти керівнику УПО (ПП УПО);

2) після прибуття на місце пригоди уповноважених підрозділів поліції орієнтувати їх про обстановку, повідомити про кількість і прикмети нападників, напрямок найбільш активних дій та відходу правопорушників;

3) після відбиття нападу вжити всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги, організувати охорону місця пригоди.

[...]

**21. Постанова Правління Національного банку України
«Про затвердження Правил з організації захисту приміщень
небанківських фінансових установ в Україні»
від 6 жовтня 2017 р. № 100 (витяг)**

[...]

**Правила з організації захисту приміщень
небанківських фінансових установ в Україні
I. Загальні положення**

1. Ці Правила встановлюють мінімальні вимоги до захисту приміщень небанківських фінансових установ в Україні, що отримали від Національного банку України генеральну ліцензію на здійснення діяльності з обміну валют або інших фінансових послуг, які передбачають використання готівки в національній та іноземних валютах, та їх структурних підрозділів, розташованих на території України (далі – НФУ). Захист приміщень НФУ забезпечується технічним станом та організацією охорони цих приміщень.

2. У цих Правилах терміни вживаються в такому значенні:

1) *власна служба охорони* – підрозділ НФУ, на який покладено функції з фізичної охорони НФУ, штат якого затверджується керівником НФУ;

2) *двері сховища* – двері із замком (замками), ригельним механізмом і рамою спеціальної конструкції, призначені для забезпечення доступу до сховища, технічний стан яких підтверджується сертифікатом відповідності вимогам Національного стандарту України ДСТУ EN 1143-1:2014 «Засоби безпечного зберігання. Вимоги, класифікація та методи випробування на тривкість щодо зламування. Частина 1: Сховища, двері сховищ, сейфи та АТМ-сейфи», затвердженого наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 року № 1494 (далі – ДСТУ EN 1143-1);

3) *інженерно-технічне укріплення* – металеві захисні ґрати, кулетривке (ударотривке) скло, захисні ролети (рольставні, ролети-решітки тощо). У разі встановлення кулетривкого скла скло і рама повинні мати сертифікати відповідності вимогам національних стандартів України ДСТУ 4546:2006 «Скло в будівництві. Захисне скління. Випробування та класифікація за кулетривкістю», затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 06 квітня 2006 року № 107 (далі – ДСТУ 4546) та ДСТУ 4547:2006 «Вікна, двері та жалюзі. Кулетривкість. Вимоги та класифікація», затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 06 квітня 2006 року № 107 (далі – ДСТУ 4547). У разі встановлення ударотривкого скла скло і рама повинні мати сертифікати відповідності вимогам національних стандартів України ДСТУ EN 356:2005 «Скло в будівництві. Захисне скління. Випробування та класифікація за тривкістю щодо ручного зламування», затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 25 травня 2005 року № 128, та ДСТУ EN 1627:2014 «Вікна, двері та жалюзі. Тривкість щодо зламування. Класифікація та технічні вимоги», затвердженого наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 року № 1494;

4) *передсховище* – приміщення з обмеженим доступом, що безпосередньо межує зі сховищем і унеможливує спостереження за порядком відчинення та зачинення дверей сховища;

5) приміщення, в яких здійснюються операції із цінностями, – поєднані між собою приміщення НФУ, що ізольовані від інших приміщень НФУ і в яких здійснюються операції із цінностями;

6) *робоче місце касира* – місце працівника НФУ, який здійснює операції із цінностями або перерахування цінностей у приміщенні для перерахування банкнот і монет;

7) *сейф* – механічне захисне устаткування, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності ДСТУ EN 1143-1;

8) *сертифікат відповідності* – сертифікат, який підтверджує відповідність продукції установленим вимогам конкретного стандарту, оформлений і виданий відповідно до Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»;

9) *суб'єкт охорони* – підрозділ Міністерства внутрішніх справ України чи іншого органу державної влади або суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на території України, що здійснює охоронну діяльність на підставі отриманої в установленому порядку ліцензії;

10) *сховище* – приміщення для зберігання цінностей, технічний стан якого підтверджується сертифікатом відповідності ДСТУ EN 1143-1;

11) *цінності* – готівкові кошти в національній та іноземних валютах.

Інші терміни, що вживаються в цих Правилах, вживаються в значеннях, наведених у законах України, нормативно-правових актах із питань засобів охоронного призначення та засобів безпечного зберігання, Національних стандартів України та інших нормативно-правових актах Національного банку України.

3. НФУ зобов'язана організувати захист приміщень НФУ з використанням:

1) засобів інженерно-технічного укріплення;

2) системи тривоної сигналізації (у тому числі системи охоронної сигналізації, автоматизованої системи тривоної сигналізації, ручної системи тривоної сигналізації, які є складовими частинами системи тривоної сигналізації);

3) фізичної охорони;

4) інших засобів, що забезпечують захист приміщень.

4. НФУ зобов'язана розробити і затвердити своїм розпорядчим документом внутрішнє положення про організацію охорони і технічний стан приміщень, яке має визначати вимоги до:

1) організації охорони;

2) технічного стану приміщень НФУ;

3) обладнання приміщень НФУ системами тривоної сигналізації;

4) обладнання приміщень НФУ системою відеоспостереження та місця встановлення складових цієї системи;

5) дії працівників НФУ в разі скоєння протиправних дій, а також спрацювання системи тривоної сигналізації.

5. НФУ має право встановлювати додаткові вимоги до технічного стану приміщень НФУ, системи тривоної сигналізації, якими обладнуються ці приміщення, та фізичної охорони НФУ.

6. НФУ зобов'язана забезпечити дотримання вимог цих Правил.

II. Вимоги до технічного стану приміщень НФУ

7. НФУ зобов'язана визначити перелік потрібних приміщень НФУ та їх обладнання залежно від виду операцій, що здійснюються НФУ, та специфіки її

роботи з метою забезпечення безпечної роботи працівників НФУ і схоронності цінностей.

8. НФУ зобов'язана обладнати засобами інженерно-технічного укріплення зовнішні вікна приміщень, у яких здійснюються операції із цінностями.

9. НФУ зобов'язана виключити можливість спостереження клієнтами і особами, робота яких не пов'язана із цінностями, за переміщенням цінностей і роботою з ними працівників НФУ, а також перетинання шляхів пересування клієнтів і транспортування цінностей у приміщеннях НФУ. Це забезпечується планувальними рішеннями приміщень НФУ та/або організаційними заходами та/або застосуванням електронного й електромеханічного обладнання систем контролю доступу.

III. Вимоги до організації охорони приміщень НФУ

10. НФУ зобов'язана обрати вид охорони приміщень НФУ залежно від обсягів цінностей, місця розташування приміщень НФУ, строку зберігання цінностей та інших чинників, що впливають на організацію охорони приміщень НФУ.

11. НФУ зобов'язана організувати охорону приміщень НФУ із залученням власної служби охорони та/або суб'єкта охорони.

12. НФУ має право використовувати один із таких видів охорони:

1) фізична охорона (цілодобова, денна тощо) власною службою охорони НФУ із цілодобовим підключенням системи тривожної сигналізації до пульта спостереження власної служби охорони та/або суб'єкта охорони;

2) фізична охорона (цілодобова, денна тощо) суб'єктом охорони з цілодобовим підключенням системи тривожної сигналізації до пульта спостереження власної служби охорони та/або суб'єкта охорони;

3) цілодобова охорона тільки за допомогою системи тривожної сигналізації, підключеної до пульта спостереження власної служби охорони та/або суб'єкта охорони;

4) поєднання видів охорони, визначених підпунктами 1–3 пункту 12 розділу III цих Правил.

13. НФУ зобов'язана в разі збільшення обсягів цінностей уживати додаткових заходів щодо посилення охорони, технічного стану приміщень НФУ, інших заходів за умови виконання вимог цих Правил під час роботи із цінностями для протидії злочинним посяганням.

[...]

22. Рішення Вищої ради правосуддя «Про затвердження Положення про Службу судової охорони» від 21 грудня 2017 року № 4237/0/15-17 (витяг)

ПОЛОЖЕННЯ про Службу судової охорони

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і визначає засади утворення та функціонування Державної установи «Служба судової охорони» (далі – Служба), її повноваження, організацію та методи роботи, права і обов'язки працівників, взаємовідносини з іншими державними органами, установами та організаціями.

2. Служба – це сукупність підрозділів, які здійснюють заходи з підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апарату суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу. Виконуючи зазначені завдання, працівники Служби зобов'язані взаємодіяти із суддями, працівниками судів, працівниками секретаріатів відповідних органів та установ системи правосуддя.

3. Службою здійснюється організаційна, фізична та технічна охорона приміщень місцевих судів, апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь, Національної школи суддів України та її регіональних відділень.

4. Працівники Служби під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність».

5. Служба має територіальні органи – управління (далі – управління Служби).

6. Служба у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», іншими законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, рішеннями Вищої ради правосуддя, наказами Державної судової адміністрації України, іншими нормативно-правовими актами та цим Положенням.

7. Служба виконує покладені на неї завдання у взаємодії із суддями, апаратами судів, секретаріатами відповідних органів та установ системи правосуддя, територіальними управліннями Державної судової адміністрації України, іншими органами та установами системи правосуддя, підрозділами Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України та іншими правоохоронними органами.

II. Основні завдання та функції Служби

8. Основними завданнями Служби є:

- 1) підтримання громадського порядку в суді;
- 2) запобігання проявам неповаги до суду та їх припинення;
- 3) охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя;
- 4) виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апарату суду;
- 5) забезпечення безпеки учасників судового процесу.

9. З метою належного виконання покладених на неї завдань Служба виконує такі функції:

1) здійснює комплекс організаційно-правових, режимних та інженерно-технічних заходів із забезпечення нормального функціонування судів, органів та установ системи правосуддя, підтримання громадського порядку в них, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апарату суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу;

2) забезпечує дотримання пропускнуго та внутрішньооб'єктового режимів та громадського порядку;

3) здійснює добір, підготовку, підвищення кваліфікації працівників Служби, підготовку кадрового резерву. Навчальні програми, порядок, рівень і терміни підготовки та підвищення кваліфікації працівників Служби визначаються Державною судовою адміністрацією України за погодженням зі спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі освіти й науки;

4) організує та проводить спільний навчальний процес та інструктажі із суддями, працівниками судів, працівниками органів та установ системи правосуддя з метою підвищення рівня забезпечення безпеки;

5) розробляє у взаємодії із суддями, працівниками апаратів судів, працівниками органів системи правосуддя відомчі положення, правила, документи з організації охорони, внутрішньооб'єктового режиму, що затверджуються наказом Служби за погодженням з Державною судовою адміністрацією України, а в разі потреби – з іншими державними органами, установами, організаціями;

6) веде облік порушень пропускового та внутрішньооб'єктового режимів, їх наслідків;

7) здійснює підготовку звітних та інформаційних матеріалів за результатами службової діяльності;

8) бере участь у службових розслідуваннях за фактами розкрадання майна об'єктів охорони, порушень пропускового та внутрішньооб'єктового режимів, надає пропозиції щодо запобігання таким порушенням.

[...]

23. Лист Національного банку України

«Способи повної підробки документів, їх ознаки та методика їх виявлення» від 16 лютого 2007 р. № 48-012/214-1688

Відповідно до вимог статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» (далі – Закон) банк на підставі наданих оригіналів або належним чином завірених копій документів ідентифікує осіб, які здійснюють фінансові операції, що згідно з цим Законом підлягають фінансовому моніторингу.

Крім того, при подальшому обслуговуванні клієнта, зокрема, при виконанні розрахункових операцій за його дорученням, банк зобов'язаний перевіряти достовірність та формальну відповідність документів (стаття 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність»).

Ефективність виконання банками вказаних обов'язків, зокрема, пов'язана з володінням інформацією щодо способів підробки документів, а також ознак (властивостей) підроблених документів, за якими вони можуть бути виявлені.

Національний банк України надсилає відповідні рекомендації з цих питань для використання в роботі.

Додаток

Способи повної підробки документів, їх ознаки та методика їх виявлення

В дійсності відносно простий по поліграфічному виконанню та застосованому матеріалу документ має багато властивостей та особливостей, абсолютно точно від-

творення яких при підробці є неможливим. З цього слідує – абсолютно точна підробка документа неможлива і отже навіть при найвищій якості підробки детальний аналіз дозволяє виявити у документі такі відхилення від оригіналу, які є достатніми для встановлення підробки.

Відомі два основні способи підробки – типографський спосіб та ксерокопіювання.

Загальні ознаки, які вказують на повну підробку документа для обох способів:

- не витримуються розміри бланка паспорта у порівнянні з оригінальним, дійсним зразком;
- використання різних матеріалів для виготовлення обкладинки паспорта, які не відповідають опису паспорта, а також використання паперу для виготовлення внутрішніх сторінок паспорта низької якості (відсутність водяних знаків);
- недостатня чіткість дрібних деталей малюнків та тексту;
- зміна загальних розмірів відтиску печатної форми за рахунок недотримання масштабів;
- відсутність люмінесценції при дослідженні документа під УФП.

Приватні ознаки підроблених документів, які виготовленні типографським способом:

- різниця у видах печаток;
- неспівпадання в графіці окремих елементів оформлення документа, передачі градацій тону чорно-білого тонового зображення та в кольоропередачі;
- помилки в тексті та в місці його розташування;
- різниця шрифту, фарби;
- дефекти печатних елементів;
- зміна абсолютної та відносної ширини штрихів порівняно зі штрихами оригінального зразка;
- викривлення малюнка друкованих елементів букв в процесі травлення металевої форми.

Приватні ознаки підроблених документів, виготовлених ксерокопіюванням:

- при дослідженні документа у збільшеному виді – зернистість зображення;
- відсутність ознак, які властиві різним видам печаток;
- недотримання місця розташування надпису малюнків при усадці отриманих ксерокопій до книжного блоку;
- різниця в насиченості забарвлення фонових сіток, написів суміжних сторінок.

Залежно від цілі, що переслідується при підробці документа, кваліфікації і технічних можливостей виконавця, підробка може бути частковою або повною.

Підробка є повною, коли по справжньому документові відтворюються ще раз всі його складові частини (папір, палітурний матеріал та ін.), текстовий і фоновий друк, рукописне та машинописне заповнення бланка, підписи посадових осіб, відтиски печаток та інші реквізити.

За способами виготовлення повна підробка документів може здійснюватися:

- ксерокопіюванням;
- електрографією;
- термокопіюванням;

- виготовленням документів з форм плаского офсетного друку;
- зроблених фотохімічним засобом;
- виготовлення документів, надрукованих з кліше;
- фотографічним способом.

При дослідженні документа, з метою встановлення повної підробки, документ, який перевіряється, порівнюється зі справжнім.

Але на практиці дуже часто зустрічаються випадки, коли при перевірці зразки справжніх документів відсутні.

Проте і в таких випадках можна прийти до висновку про наявність підробки, якщо достатньо добре знати характерні особливості захисних властивостей дійсних документів і можливі відхилення від них, що в тій чи іншій мірі виникають при підробці.

Справжній документ друкується безпосередньо з набору (стереотипу) або іншої друкованої форми, а підроблений – звичайно друкується з цинкового кліше, зробленого фотохімічним способом.

Кольорово-розділове фотографування захисної сітки забезпечує найбільшу точність відтворення оригіналу. Але фотографування – лише перший етап виготовлення підробки. Далі слідує ретуш (підмалюнок) фотографічного зображення, перекопіювання зображення на металеву (цинкову) пластину, травлення цинкової форми, корегування металевої друкованої форми і нарешті друкування документа.

На кожному із цих етапів неодмінно виникають ті непомітні на перший погляд відмінності від оригінальної друкованої форми, що є характерними ознаками підробки. До них належать:

- зміна загальних розмірів відтиску друкованої форми через недотримання масштабів при фотографуванні і вставки фотографічних матеріалів у процесі їх обробки;
- зміна абсолютної і відносної товщини штрихів малюнка документа, що досліджується порівнянням зі штрихами згідно зразка оригіналу;
- недостатня чіткість дрібних деталей через скривлення при фотографуванні, копіюванні та малюванні;
- викривлення зображення друкованих елементів літер у процесі травлення металевої (цинкової) пластини у кислоті тощо.

Тому якщо в документі, який перевіряється, вдасться виявити зазначені ознаки, то маємо серйозні підстави для того, щоб сумніватися в його дійсності.

Кваліфіковане дослідження віддрукованих документів починається з визначення способів друку, використаних при виготовленні справжніх документів і при їх підробці.

Окремі злочинці, готуючись до підробки документів, вивчають технологію поліграфічного виготовлення друкованих форм, злочинним шляхом добувають шрифти, пробільний матеріал, підбирають відповідний за кольором і відтінком папір і політурний матеріал, що дозволяє їм виготовляти підроблені документи, надто схожі з оригіналом.

Останнім часом широкого розповсюдження набула повна підробка документів способом ксерокопіювання. Дані підроблені документи, як правило, важко виявити візуально, проте ксерокопіювання документів добре виявляється при застосуванні спеціальних технічних засобів для перевірки документів в ультрафіолетовому і інфрачервоному промінні та навіть при незначному збільшенні.

Основними ознаками підробленого документа, виготовленого способом ксерокопіювання, є:

- на різних сторінках підробленого документа кольорова насиченість фонових сіток, написів, малюнків і інших відміток не однакова;
- як правило, на сторінках документа відсутні водяні знаки;
- при ультрафіолетовому промінні добре видимі підроблені водяні знаки;
- мікротекст, мітки, розміщені на невеликій відстані (0,1 мм), злиті разом;
- на підроблених документах краща спроможність паперу до відбивання світла, більш яскраве свічення паперу і чітко виражена фонові сітка, а також інші позначки;

– нитка зшивання бланка документа, як правило, не люмінесцює під ультрафіолетовим промінням;

– мітки, деякі написи, виконані із органічних речовин, невидимі в інфрачервоному промінні.

Ознаки електрографічного виготовлення документів:

- штрихи утворюються скупченням дрібних блискучих крупинок фарбуючої речовини, сплавлених під дією нагрівання і розчинення при закріпленні;
- багаточисельні забруднення незадрукованої поверхні документа окремими сплавленими крупинками або їх скупчення;
- нерівномірне фарбування штрихів і нечіткі їх контури.

Перелічені ознаки чітко розпізнаються при мікроскопічному дослідженні навіть при невеликих збільшеннях.

Ознаки документів, виготовлених термокопіюванням:

- напівпрозорий папір;
- штрихи тексту, що копіюються, мають діапазон від темно-коричневого до чорного кольору.

Ознаки спостерігаються неозброєним оком і при незначних збільшеннях. Від впливу сильного світла (штучного чи природного) папір темніє.

Ознаки документів, одержаних із форм плаского офсетного друку, виготовлених фотохімічним способом:

– рівномірне поверхнєве положення фарбуючої речовини у штрихах невеликим шаром;

- відсутність слідів тиснення на папір на лицевій та зворотній сторонах аркуша;
- відхилення загальних розмірів зображень внаслідок недотримання масштабу при фотографуванні;

– недостатня чіткість дрібних штрихів і деталей;

– стовщення штрихів малюнка і тексту у порівнянні з оригіналами. Зазначені ознаки вивчаються за допомогою мікроскопічного дослідження.

Ознаки документів, які віддруковані з фотоцинкографічного кліше:

– втиснення штрихів тексту і малюнка у папір і стовщення фарбового шару по краях штрихів;

– відхилення розмірів друкованого відтиску від оригіналу через недотримання масштабів зйомки при фотографуванні;

– відхилення в товщині штрихів тексту і малюнка в друкованому відтиску, спричинені умовами фотографування, обробки фотоматеріалів, травлення при виготовленні кліше і друку;

– недостатня чіткість дрібних штрихів і деталей, нерівні краї і розриви в штрихах, «з'їдених» кислотою, округлість кутів, позначених двома штрихами (внаслідок «витравлення» кислотою при виготовленні кліше).

Ознаки документів, виготовлених фотографічним способом:

– збільшена товщина паперу, неоднаковість її спектральних властивостей на лицевій та зворотній сторінках;

- лицева сторона при зволоженні стає злегка клейкою;
- підвищення крихкості паперу;
- сіро-чорний колір штрихів тексту і малюнків.

Ознаки добре виявляються при мікроскопічному дослідженні, під ультрафіолетовим промінням різка реакція.

Часткова підробка документів

Це такий вид підробки, коли в реквізити справжнього документа вносяться зміни, доповнення чи виконується заміна якої-небудь його частини. Вибір засобу часткової підробки залежить не тільки від мети і можливостей особи, яка здійснює підробку, але і від особливостей підробленого документа (якість паперу бланка, вид захисту, властивості чорнила, якість штемпельної фарби та ін.). Часткова підробка документів є найбільш поширеним видом підробки. Пояснюється це тим, що для її здійснення не треба складного поліграфічного устаткування, оскільки зміни вносяться в уже існуючий справжній бланк документа. Залежно від того, які реквізити документа фальсифікатор планує змінити, застосовується той чи інший спосіб підробки.

Є декілька основних способів часткової підробки документів:

- механічна підчистка тексту;
- витравлювання (вибарвлення) тексту;
- дописки та виправлення в рукописному тексті;
- додруковування та виправлення в машинописному тексті;
- заміна аркушів документа;
- заміна фотографії в документі;
- підробка відтисків, печаток, штампів, підписів.

Механічна підчистка тексту

Механічна підчистка тексту – вилучання рукописного, машинописного, друкарського тексту чи інших реквізитів документа з метою його підробки.

При цьому способі речовина, якою фарбують штрихи, механічним засобом видаляється з документа разом з верхнім шаром паперу різної товщини. Зробити це без порушень хоча б тоненького шару паперу неможливо, бо волокна поверхні паперу пофарбовані. Чим глибше пофарбований папір, тим товстіший його шар підлягає вилученню.

Механічна підчистка тексту виконується шляхом зіскоблювання або стирання його штрихів, для цього застосовуються ріжучі предмети (лезо бритви чи ножа, літографічні або звичайні голки) або шкільні ластиків різних сортів. При цьому способі підробки завжди залишаються сліди.

До основних ознак, за якими виявляється механічна підчистка тексту, відносяться:

– зміна поверхневої обробки паперу. У місцях підчистки порушується зчеплення волокон (з'являється своєрідна ворсистість), тим самим зменшується або повністю

виключається глянс (лиск) паперу. Для маскуванню такого дефекту місце підробки може бути розгладжено площиною нігтя, що призводить до появи в місці підчистки більшого блиску у порівнянні з природним блиском паперу, а це в свою чергу свідчить про механічну підчистку. Виявляється при розгляді ділянки підчистки в косих променях світла:

– зміна прозорості паперу. При написанні тексту чорнилом воно проникає в товщу паперу, тому, підчищуючи рукописний текст разом зі штрихами чорнила, усувається інколи чималий шар паперу. Унаслідок цього в місці підчистки товщина паперу зменшується і збільшується її прозорість. Виявляється в проникаючих променях світла:

– зміна міри проклейки паперу. У місцях підчистки порушується поверхнева обробка паперу, у тому числі і проклейка. При цьому відкриваються пори між волокнами, і у такому розпушеному стані папір стає гігроскопічним (добре вбирає вологу). При повторному нанесенні тексту чорнилом в місцях підчистки розпливається в усіх напрямках. Легко виявляється при візуальному огляді (особливо за допомогою лупи);

– порушення малюнка фонові сітки. При підчистці разом з текстом неминуче виводиться частина фонові сітки, порушується її малюнок і на документі утворюється світла поверхня. Виявляється у відбитому світлі;

– залишки штрихів первинного тексту. При виконанні тексту чорнилом волокна фарбуються не тільки на поверхні, але й на достатньо великій глибині аркуша. Тому при підчистці тексту невелика частина фарбованих волокон нерідко залишається невиведеною. Такі залишки штрихів виведеного тексту у вигляді речовини, яка фарбує (чорнило), є ознакою підчистки. Виявляється при дослідженні документа у відбитому світлі із застосуванням лупи або мікроскопа. Мала кількість речовини, яка залишилась у віддалених штрихах і невидима навіть під мікроскопом, у ряді випадків має спроможність люмінесцювати під впливом збуджуючих променів.

Витравлювання (вибарвлення) тексту

Вилучення тексту може бути здійснене шляхом його хімічного травлення (виведення чорнила, барв, що входять до його складу), знебарвлення під дією деяких препаратів. Речовина для травлення наноситься на всю ділянку паперу, яка зайнята текстом, або тільки на штрихи тексту, що виводиться. У деяких випадках документ цілком занурюють у розчин для травлення, при цьому стійка до дії подібного роду хімічних реактивів друкарська фарба не витравлюється. До основних ознак, за якими можна встановити факт травлення тексту, відносяться:

– зміна кольору і відтінку паперу. Одночасно з хімічними змінами барвника чорнила відбувається і часткова зміна структури деяких речовин, які входять до складу паперу, унаслідок чого на білому папері залишаються плями жовтого кольору, або плями більш світлого, ніж фон паперу, відтінку. Виявляється візуально у відбитому світлі;

– зміна кольору люмінесценції паперу. Під впливом хімічних реактивів відбувається зміна складу речовин, які додаються в папір у процесі його виготовлення, що у більшості випадків викликає гасіння свічення паперу. Тому в місцях хімічного травлення тексту у світлі УФ-променів спостерігаються темні плями, що мають тим більший контраст з фоном, чим яскравіша люмінесценція паперу. У деяких випадках продукти взаємодії речовини, яка фарбує, та реактивів можуть мати власну люмінесценцію, відмінні за кольором та інтенсивністю від люмінесценції паперу. Виявляється при дослідженні документа в УФ-променях;

– зменшення глянсу паперу. Унаслідок змочування паперу розчином для травлення з нього частково вимиваються наповнювачі, клеючі та інші речовини. Папір стає більш пористим, волокна його трохи піднімаються, що призводить до зменшення глянсу (лиску) і помітного підвищення шорсткості (матовості) поверхні паперу. Виявляється у відбитому світлі;

– зміна кольору захисної фонові сітки. Як правило, для нанесення фонових сіток використовуються барви, які під дією речовин для травлення змінюють свій колір чи знебарвлюються, або змиваються при впливі на них водних розчинів. Інколи до складу друкарської фарби чи самого паперу додають безколірні індикатори, що набувають інтенсивного забарвлення під дією кислот, променів та інших складових частин реактивів для травлення. Виявляється у відбитому світлі;

– розмивання і часткове знебарвлення чорнила нового тексту. При дії на поверхню паперу хімічними реактивами разом з вилученням чорнила початкового тексту порушується проклеяка паперу. Інколи настільки сильно, що чорнило знов написаного тексту не тільки розчинюється, але і проникає на інший бік паперу. Крім того, при дуже інтенсивній обробці початкового тексту чорнило нового тексту під впливом речовин для травлення, які залишилися в папері, дещо знебарвлюється. Виявляється у відбитому світлі.

Дописки та виправлення в рукописному тексті

Цю підробку застосовують, головним чином, у тих випадках, коли для використання документів зі злочинною метою достатньо невеликої зміни в тексті. При дописці надто важко буває відтворити конфігурацію літер і цифр, почерк початкового заповнення документа. Цей спосіб підробки можна виявити за графічними різницями між дописаним і початковим текстом (окремими письмовими знаками чи штрихами). Як правило, дописані або виправлені літери, цифри виділяються зі всього тексту за формою, розмірним співвідношенням, розміщенням, нахилом, шириною штрихів, відсутністю плавних переходів від одного графічного елемента до іншого. Дописані штрихи, як правило, відрізняються товщиною від штрихів основного тексту. Дописані штрихи і літери відрізняються кольором і відтінком чорнила.

Додрукування та виправлення в машинописному тексті

Додрукування і виправлення в документах, виконаних на друкарській машинці, виявляються за такими ознаками:

- незбіг рисунка шрифту додрукованого і початкового текстів (додрукування на іншій машинці);
- різниця в розміщенні друкованих знаків за вертикаллю (незбіг на пряму лінії рядка), нахилом, відстанню між літерами в додрукованому і початковому текстах;
- різниця в дефектах однойменних друкованих знаків;
- сліди підготовки у вигляді слабких відтисків окремих друкованих знаків від спробних ударів.

Виявляється при дослідженні у відбитому світлі із застосуванням лупи.

Додрукування та виправлення в машинописному тексті часто використовуються для зміни серійного номера викраденого паспортного документа (візової етикетки) з метою перешкодити його виявленню.

Під УФ-променями видно, що додрукована цифра залишається чорною, а не світиться зеленим кольором, як дійсний номер.

Заміна аркушів документа

Підробка документа полягає в заміні тих його аркушів, які за своїм змістом небажані для злочинця.

Особливостями, які характеризують заміну аркушів у документі, є:

- незбіг нумерації аркушів, серії і номера документа на аркушах;
- різниця у форматі аркушів;
- додаткові проколи від металевої скріпки або голки (у разі прошиття нитками) в аркушах документа;
- різниця в кольорі, відтінку, інтенсивності люмінесценції паперу, друкувальному барвнику та ін.;
- різниця в тексті заповнення (почерк, речовина для фарбування, шрифт друкарської машинки) на аркушах документа. Виявляється візуально при дослідженні документа у відбитому світлі та в УФ-променях.

Заміна фотографії в документі

Заміна фотографії є одним з найбільш поширених способів підробки документів. Фотографія прикріплюється на документі за допомогою клею, металевих пістолів (скріпок), одночасно клеєм і пістонами, скріплюється зі сторінкою мастичною або конгревною печаткою. В більшості сучасних паспортів сторінка з фотокарткою і установочними даними власника покривається захисною (ламініуючою) плівкою, вона може бути прозорою чи з нанесеними захисними написами, малюнками, які спостерігаються або в скісних, або в УФ-променях. Останнім часом все більше стає паспортів, в яких замість звичайної фотокартки інформацію про зовнішність власника несе комп'ютерне фотозображення, яке друкується на інформаційній сторінці одночасно з установочними даними.

Замінити фотографію в документі, не залишивши при цьому ніяких слідів, практично неможливо. На практиці зустрічались випадки, коли виконувалась як повна заміна фотографії, так і часткова. При повній заміні вся фотографія виводиться з документа, при частковій – тільки та її частина, яка несе зображення обличчя власника документа (при цьому прагнуть зберегти фрагменти відтисків печаток на фотографії). Для заміни фотозображення, виконаного комп'ютерним друком, виникає необхідність міняти цілком інформаційну сторінку (повністю підробляти її).

Основні ознаки заміни фотографії, яка скріплена з документом за допомогою клею:

- різниця в кольорі (відтінку) видимої люмінесценції клею на різних ділянках зрізу фотографії, яка виникає внаслідок її переклейки із застосуванням іншого сорту клею (неоднакового за складом з попереднім). Виявляється в світлі УФ-променів;
- незбіг тексту та зрушення між частинами відтиску гумової або конгревної печатки фотографії і бланка документа. Ця особливість має місце у випадках, коли для заміни використовувалась фотографія, що була раніше скріплена печатками такого ж типу чи зовні схожими, а також коли на фотографії проставляється фрагмент відтиску іншої печатки. Виявляється при збільшенні у відбитому світлі;
- великий розрив між лініями печатки на фотографії і сторінці документа, або навпаки прикриття фотографією деякої частини відтиску печатки сторінки документа. Виявляється при збільшенні у відбитому світлі;
- невірна форма печатки, неоднакові розміри друкованих нею знаків, зрушення, нахил і нерівномірність ширини штрихів печатки у відтиску на фотографії. При

цьому треба мати на увазі, що навіть у справжніх відтисках печаток та їх частинах, які знаходяться на фотографії, буває інколи істотна деформація від того, що сторінка документа та фотографія розташовані не в одній площині і внаслідок цього тиснення печатки на фотографії дещо більше, ніж на сторінці документа. Виявляється при збільшенні у відбитому світлі;

– ушкодження поверхні бланка документа на ділянках зрізу фотографії. Виявляється при збільшенні у відбитому світлі;

– відсутність (повна чи часткова) на бланку документа друкарського тексту «Місце для фотографії», рамки рукописного тексту на контурі фотографії і зменшення (або збільшення) товщини паперу під фотографією. Виявляється в проникаючих променях світла (на просвіт).

Основні ознаки заміни фотографії, яка скріплена з документом за допомогою металевих пістонів (скріпок):

– ушкодження скріпок, пістонів і паперу в місцях скріплення фотографії (деформації, проколи, розрив), які виникають при її заміні від впливу того чи іншого інструмента. Виявляється візуально у відбитому світлі.

При тривалому використанні документа пістони (скріпки) можуть зазнавати корозії, сліди якої переносяться на сусідні аркуші документа, як правило, з двох боків, і можуть спостерігатися як візуально, так і у видимій люмінесценції. Наявність при цьому пістонів (скріпок), що не зазнали корозії, свідчить про їх заміну.

Основні ознаки заміни фотографії в документі, інформаційна сторінка якого покрита захисною (ламініуючою) плівкою:

– основні ознаки заміни фотографії, яка скріплена з документом за допомогою клею (див. вище);

– при частковій заміні плівки – наявність розтинів за периметром фотографії, виконаних для її заміни. Виявляється візуально, при збільшенні у відбитому світлі;

– при повній заміні плівки – зморшки паперу на зворотній стороні аркуша документа; ушкодження фонові сітки; рештки виведеної плівки; відміна плівки від заводської за товщиною, характером малюнка та ін.;

– відсутність чи грубість виконання на плівці перфорації номера паспорта; лінія розрізу плівки в районі прошивки паспорта (якщо плівка вшивається в бланк документа) або сліди розшивки паспорта. Виявляється при збільшенні у відбитому світлі, УФ-променях;

– при наявності подвійної плівки (коли фотографія вирізається разом з часткою плівки, наклеюється нова фотографія і вся сторінка покривається ще однією плівкою з метою приховати підробку); потовщення захисної плівки у порівнянні з оригіналом; наявність лінії відрізу другої плівки в районі прошивки документа; наявність розтинів першої плівки за периметром фотографії; неспівпадання лінії відрізу першої і другої плівок по периметру сторінки. Виявляється візуально, при збільшенні у відбитому світлі.

Основні ознаки заміни інформаційної сторінки з комп'ютерним фотозображенням власника документа:

Установочні дані з фотозображенням власника документа в сучасних паспортах різних країн, як правило, розташовані на передньому форзаці або другій сторінці паспорта (безномерному окремому аркуші, шитому в блок паспорта між переднім форзацом і сторінкою № 1). Так як разом з фотозображенням повністю замінюється

сторінка (аркуш), то вона має деякі характерні ознаки підробки, які властиві повністю підробленим документам, а саме:

- невідповідність кольорової гама ліній фоновій сітці підробленої сторінки фоновій сітці решти сторінок паспорта;
- неякісне виконання написів, малюнків, мікротексту (неодрукування елементів окремих літер, цифр, нерівномірна товщина штрихів, нечіткі контури);
- в УФ-променях, як правило, відсутнє світіння ліній фоновій сітці, різноманітних захисних малюнків, написів, а світлиться сам папір (переважно блакитним кольором); або за наявності захисних малюнків, їх виконано неякісно, зі спрощеннями;
- неякісне виконання підробних голограм та кінеграм, або використання справжніх, вирізаних з дійсних документів;
- потовщення переднього форзаца або інформаційного аркуша (коли підробна сторінка наклеюється поверх дійсної);
- наявність лінії відрізу паперу в районі прошивки паспорта (при заміні сторінки на передньому форзаці), або слідів розшивки паспорта (при заміні переднього і заднього форзаців, які мають складати єдине ціле, або окремого інформаційного аркуша);
- порушення люмінесценції, флюоресценції захисної (ламініуючої) плівки або використання неоригінальної плівки.

Підробка відтисків, печаток, штампів, підписів

Печатки використовуються для скріплення справжності підписів посадових осіб, фотографії та різноманітних службових записів у документі. Штампі застосовуються для занесення в документ тих чи інших службових позначок (прописка, шлюб, візи та ін.). Відтиски справжніх печаток і штампів відрізняються стандартним шрифтом, рівномірним розміщенням літер і рядків, однаковими інтервалами між словами, рівною лінійною рядка, симетричним розміщенням тексту і всіх відтінків рисунка, деформацією фрагментів рисунка і письмових знаків через еластичність гуми.

Печатки та штампі виготовляються з гуми (каучуку) або металу. Гумові дають фарбовані відтиски, металеві служать для нанесення конгресних печаток (рельєфних чи фарбованих відтисків). Для справжніх конгресних відтисків, крім того, характерні рівномірна глибина і форма рельєфу, гладка поверхня ліній рисунка. У той же треба мати на увазі, що справжні відтиски, поставлені сильно зношеними чи зі зрушеннями печатками, відрізнити від підроблених інколи важко, якщо зважати тільки на погану якість їх рисунка. Основними способами підробки печаток (штампів) є:

- рисування печаток (штампів) на документі. При цьому має місце різноманітний обрис і розміри однойменних літер; нахил і зміщення літер щодо лінії рядка; нестандартна форма шрифту, відхилення в змісті і формі рисунка, його несиметричність; неоднакова відстань між літерами і різноманітна ширина штрихів; сліди тиснення від пера, олівця, проколи від циркуля; відсутність деформації фрагментів відтиску через еластичність гуми;
- копіювання зі справжнього відтиску. Може бути виконано в різноманітних варіантах, а саме:

шляхом безпосереднього копіювання (контрольне перенесення, відтиск тисненням з вологістю) – текст на відтиску, що переноситься, буде у дзеркальному зображенні, якщо досліджуваний відтиск не буде піддаватись читанню, то про його дзер-

кальність можна зробити висновки за силуетами (контурами) літер і розміщенням великих літер у правому кінці слова;

шляхом двостадійного копіювання – спочатку одержують дзеркальну копію печатки на писальному або фотографічному папері, а після контактним способом переносять на документ, одержуючи при цьому пряме зображення, такий відтиск печатки буде мати слабке забарвлення штрихів і може містити сліди вологості та матеріалу, який використовувався для копіювання (виявляється в УФ-променях);

шляхом копіювання безпосередньо на документ у прямому зображенні – справжній відтиск поміщається на документ та обводиться з натиском яким-небудь гострим предметом, що не дряпає, одержане рельєфне зображення обводиться чорнилом чи штемпельною фарбою, внаслідок чого відтиск печатки буде містити ознаки рисування та рельєфне зображення тексту;

– використання печаток (штампів), вирізаних на гумі та інших матеріалах. Відтиски кустарно вирізаних печаток і штампів відрізняються характерними ознаками: літери за розмірами та конфігурацією неоднакові, спрощеної форми, з відхиленнями від правильного положення в рядку, де є кутастисть, особливо в овальних штрихах; ширина основних штрихів в однорідних літерах і в лініях рисунка нестійка; текст і рисунок часто розташовані несиметрично; рисунок (герби, емблеми) має великі спрощення чи помилки у своєму змісті та конфігурації;

– застосування друкарського способу. При кваліфікованому наборі і достатньому асортименті шрифтів установити таку підробку без порівняння зі справжнім відтиском печатки надто важко, але від справжніх вони відрізняються рядом характерних загальних ознак – стандартним шрифтом, відсутністю деформації письмових знаків через еластичність гуми, та можуть мати часткові ознаки – несиметричне розміщення тексту, нерівномірні відстані між літерами та словами, невірне положення літер, нерівності рядків, наявність у тексті печатки граматичних помилок, дзеркальне зображення герба (відтиснутого, наприклад, за допомогою монети, значка);

– підробка відтиску конгревної печатки.

Конгревна печатка, як правило, використовується для скріплення фотографії в документі, що засвідчує особу. При заміні фотографії в документі підробляється звичайно не весь конгревний відтиск, а його фрагмент, розміщений на фотографії.

На підроблення відтиску конгревної печатки, виконаного від руки предметом типу пишучого вузла кулькової ручки (без стержня), можуть вказувати такі характерні особливості:

- нерівномірність ширини і глибини рельєфних (тиснених) штрихів;
- нерівномірність форми поперечного перетину штрихів;
- недостатньо випуклий рельєф штрихів зі зворотного боку аркуша;
- нечіткість межі штрихів та всього зображення.

На практиці зустрічаються два види дослідження відтисків печаток і штампів – порівняльний і без зразка. Відтиски мастичних (гумових) печаток досліджуються у відбитому нормальному світлі і УФ-променях, відтиски конгревних печаток – у скісних променях світла. При порівняльному дослідженні відтиск печатки на підробленому документі порівнюється з відтиском відповідної справжньої печатки, при цьому порівнюються:

- розміри печатки (штампа) і її окремих елементів;

- зміст тексту та рисунка печатки (штампа);
- розміщення тексту та рисунка;
- розміри літер та рисунка, ширина штрихів, літер, які утворюють письмові знаки та рисунок;
- зміщення елементів рисунка щодо лінії рядка й одного відносно іншого;
- дефекти в штрихах тексту та контурних ліній рисунка.

Дослідження без зразка проводиться за допомогою спеціальних технічних засобів з метою виявлення характерних ознак підробки, а саме дослідження документа у відбитому світлі та в УФ-променях.

24. Примірні інструкція про порядок приймання (здавання) об'єктів та окремих приміщень під охорону на ПЦС (автоматична тактика прийому/зняття об'єкта)

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Керівництво Замовника та Виконавця спільно організовує проведення занять та інструктажів з уповноваженими особами Замовника по вивченню правил поводження з апаратурою охоронної сигналізації, найпростіших методів перевірки її справності, порядку приймання (здавання) об'єктів та окремих приміщень під (з-під) охорони, веденню відповідної документації.

2. Здавання об'єктів під охорону, їх приймання з-під охорони здійснюється тільки особами, які уповноважені на це Замовником (далі – уповноважені особи).

3. Уповноважені особи визначаються Замовником, як правило, з числа його співробітників, що мешкають поруч з Об'єктом, що охороняється. Список цих працівників надсилається Виконавцю під час укладання Договору. При заміні уповноважених осіб, зміні їх адрес, телефонів Замовник письмово повідомляє про це Виконавця.

4. Уповноважені особи несуть відповідальність за правильну експлуатацію (використання) засобів сигналізації, дотримання порядку приймання (здавання) об'єктів під охорону, відповідність стану технічної укріпленості Об'єкта існуючим вимогам.

5. Приймання (здавання) під охорону підлягають тільки об'єкти, включені до Дислокації. Об'єкти (відокремлені приміщення), які мають порушення стану технічного укріплення, непрацюючі засоби сигналізації, зіпсовані замки, запірні прилади, телефони, на яких відсутнє електроживлення до якого підключена сигналізація тощо, під охорону не приймаються і відповідальність за збереження майна, яке зберігається на такому Об'єкті, Виконавець не несе.

ПРИЙМАННЯ ОБ'ЄКТА ПІД ОХОРОНУ

6. Об'єкти, що підлягають охороні, передаються під охорону у визначений Дислокацією час.

7. Не менш ніж за годину до закриття і здавання Об'єкта під охорону уповноважена особа Замовника здійснює контрольне здавання сигналізації Об'єкта під спостереження ПЦС. При несправності сигналізації негайно подає заявку на усунення цих несправностей по телефону ПЦС 546-76-36, 515-57-77(76), 515-61-33.

8. Безпосередньо перед здаванням Об'єкта під охорону уповноважена особа Замовника:

а) проводить ретельний огляд усіх приміщень Об'єкта з метою виявлення і виведення з них сторонніх осіб і працівників Об'єкта;

б) закриває вікна, двері, люки, ґрати, інші конструкції на запори (защіпки та замки);
в) розміщує усі малогабаритні цінні вироби і матеріали в спеціально обладнаних приміщеннях, сейфах;

г) проводить огляд засобів сигналізації з метою виявлення відключених чи вичорочених її приладів і датчиків;

д) пересвідчується, що в приміщеннях Об'єкта не обмежені зони дії приладів сигналізації (розміщення матеріальних цінностей не заслоняє напрямок дії приладів сигналізації та інше).

9. Для здавання Об'єкта під охорону уповноважена особа Замовника:

– вмикає прилади та системи сигналізації Об'єкта (якщо вони були раніше вимкнені);

– набирає на клавіатурі (індивідуальному відповідачі) свій власний код та зачинає (щільно, без ривків) вхідні двері Об'єкта (або зачинає вихідні двері з використанням спеціального пристрою «взяття /зняття»);

– пересвідчується, що сигналізація знаходиться в режимі «охорона» (сигнальні лампи повинні світитися рівним світлом, або індикатор підтвердження в пристрої «взяття /зняття» засвічується на 15 секунд).

Об'єкт вважається прийнятим під охорону ПЦС після набору уповноваженою особою Замовника свого власного коду (зачинення вихідних дверей за допомогою спеціального пристрою взяття /зняття) та отримання підтвердження про прийом Об'єкта під охорону на ПЦС (сигнальні лампи повинні світитися рівним світлом або індикатор підтвердження в пристрої «взяття /зняття» засвічується на 15 секунд).

10. Якщо сигнальна лампа не світиться чи світиться мерехтливим світлом або індикатор підтвердження в пристрої «взяття/зняття» не засвічується на 15 секунд, у тому числі після повторної спроби здачі Об'єкта під охорону ПЦС, уповноважена особа Замовника:

1) повідомляє по телефону на ПЦС про несправність сигналізації;

2) після усунення несправності сигналізації спільно з працівником Виконавця проводить закриття Об'єкта і здавання його під охорону ПЦС.

ЗНЯТТЯ ОБ'ЄКТА З-ПІД ОХОРОНИ

11. Об'єкт вважається знятим з-під охорони ПЦС тоді, коли уповноважена особа Замовника, перевіривши по контрольних лампах стан сигналізації на Об'єкті (повинні світитися рівним світлом), цілісність стін, вікон, дверей, ґрат, люків, запірних пристроїв, печаток і т. ін., набрала свій власний код на клавіатурі (індивідуальному відповідачі) або відчинила вхідні двері із використанням спеціального пристрою «взяття /зняття».

12. При виявленні на Об'єкті порушень його цілісності, технічної укріпленості, несправності сигналізації (контрольна лампа не світиться чи світиться мерехтливо), відкриття Об'єкта здійснюється уповноваженою особою Замовника тільки з дозволу керівництва Виконавця і в присутності представника Виконавця, після спільного з представником Виконавця огляду Об'єкта, про що обов'язково складається відповідний акт.

13. Для відкриття Об'єкта під час здійснення охорони Об'єкта уповноважена особа Замовника повинна попередньо сповістити про це Виконавця і відкрити Об'єкт тільки в присутності її представника з складанням відповідного акта.

ПЕРЕЗАКРИТТЯ ОБ'ЄКТА

14. Якщо на Об'єкті, що охороняється, спрацювала сигналізація, стались пожежа, затоплення, порушена цілісність Об'єкта тощо, Виконавець для відкриття, огляду та перезакриття Об'єкта викликає уповноважену особу Замовника. Про факти відкриття Об'єкта та вжиті заходи уповноваженими представниками сторін складається двосторонній акт.

15. У випадку, якщо уповноважена особа Замовника не прибула на Об'єкт протягом двох годин після її повідомлення про те, що спрацювала сигналізація і Об'єкт потребує перезакриття, або під час інформування встановлено, що уповноважена особа Замовника відсутня за місцем свого мешкання, охорона Об'єкта припиняється і відповідальність за збереження матеріальних цінностей покладається на Замовника.

16. Уповноваженим особам Замовника забороняється:

а) розголошувати стороннім особам коди та особливості організації охорони Об'єкта;

б) допускати осіб, які не уповноважені Виконавцем, до обслуговування встановлених на об'єктах засобів сигналізації;

в) залишати у неробочий час Об'єкт з несправними або вимкнутими засобами сигналізації;

г) обмежувати зони дії приладів сигналізації (закривати сповіщувачі, зберігати матеріальні цінності в місцях, що заслоняють напрямом дії приладів сигналізації та інше).

17. Співробітникам Виконавця забороняється:

а) приймати під охорону не занесені в Дислокацію об'єкти;

б) під час перезакриття Об'єкта самостійно зачиняти двері, віконниці, вікна, квартирки, люки та інше, накладати пломби і печатки, а також допомагати в цьому уповноваженим особам Замовника;

18. Виконавець не несе матеріальної відповідальності по Договору у випадку порушення співробітниками Замовника визначеного цією Інструкцією порядку приймання (здавання) Об'єктів під охорону.

25. Примірна інструкція про порядок користування, прийому (зняття) сигналізації під охорону на квартирі або іншому приміщенні Замовника

Пультовий номер _____

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Виконавець проводить інструктаж із Замовником по вивченню правил користування технічними засобами сигналізації, найпростіших методів перевірки її справності, порядку прийому (зняття) сигналізації під охорону, а той в свою чергу проводить інструктаж зі своїми уповноваженими особами та іншими особами, які відносяться до Переліку уповноважених осіб (Додаток до цього Договору).

2. Здача сигналізації під охорону і зняття з-під охорони здійснюється Замовником або його уповноваженою особою та іншими особами, які відносяться до Переліку уповноважених осіб.

3. Замовник відповідає за правильну експлуатацію (використання) технічних засобів сигналізації, дотримання порядку прийому (зняття) сигналізації під охорону.

ПРИЙОМ СИГНАЛІЗАЦІЇ ПІД ОХОРОНУ

4. Безпосередньо перед здачею сигналізації під охорону, Замовник або його уповноважена особа та інша особа, яка відноситься до Переліку уповноважених осіб:

4.1. Закриває всі вікна, та інші зовнішні конструкції, що відчиняються, на запори і замки;

4.2. Повідомляє на ПЦС по телефонам _____ про намір здачі сигналізації під охорону (при цьому називаючи присвоєний код);

4.3. Вмикає технічні засоби сигналізації, виходить з Об'єкта, та зачиняє вхідні двері.

5. Сигналізація вважається прийнятою під охорону після повідомлення Замовником або його уповноваженою особою та іншими особами, які відносяться до Переліку уповноважених осіб, по телефону на ПЦС свого коду і підтвердження про те, що сигналізація прийнята під охорону з повідомленням умовного номера працівника Виконавця.

При автоматичній тактиці охорони сигналізація вважається прийнятою під охорону після того, як Замовник або його уповноважена особа набере код на клавіатурі, закриє Об'єкт і переконається по світінню контрольної (виносної) світлодіодної індикації у прийнятті сигналізації під спостереження ПЦС.

6. Якщо сигналізація не береться під охорону, Замовник повторює порядок здачі сигналізації під охорону.

7. Якщо і після цього сигналізація не береться під охорону, Замовник припиняє здачу сигналізації під охорону та робить заявку на виклик електрика для ремонту сигналізації по телефону _____.

ЗНЯТТЯ СИГНАЛІЗАЦІЇ З ОХОРОНИ

8. Сигналізація вважається знятою з-під охорони тоді, коли Замовник (уповноважена особа або інша особа, яка відноситься до Переліку уповноважених осіб), перевіряючи цілісність периметральних будівельних конструкцій, стан засобів сигналізації по контрольній світловій індикації, відчинивши Об'єкт, негайно (у термін однієї хвилини) повідомляє по телефону на пульта централізованої охорони про відчнення Об'єкта, вказавши присвоєний код.

При автоматичній тактиці охорони, сигналізація вважається знятою з охорони після того, як уповноважена особа Замовника відкриє Об'єкт, набере код на клавіатурі і переконається по відсутності світіння світлодіодної індикації у знятті сигналізації з-під спостереження ПЦС.

9. При виявленні слідів проникнення на Об'єкт або ознак uszkodження сигналізації відчнення Об'єкта здійснюється Замовником або його уповноваженою особою разом із НР та відповідальною особою Виконавця, про що складається відповідний акт.

ПЕРЕЗАКРИТТЯ КВАРТИРИ

10. При спрацюванні сигналізації на Об'єкті Виконавець забезпечує виїзд НР на квартиру у технічно можливий термін, а в разі необхідності перезачиняє квартиру у присутності понятих або уповноваженої особи Замовника з оформленням відповідного акта.

ЗАМОВНИКУ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ

11. Розголошувати стороннім особам особливості організації охорони, у тому числі повідомляти коди і телефони для здачі (зняття) сигналізації під спостереження.

12. Допускати осіб, не уповноважених Виконавцем, до експлуатації та ремонту засобів сигналізації.

13. Без письмового повідомлення Виконавця передоручати задачу (зняття) сигналізації під охорону іншим особам, не внесеним до Переліку уповноважених осіб.

ВИКОНАВЦЮ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ

14. Самостійно знімати сигналізацію з-під охорони без дозволу Замовника або його уповноважених осіб.

26. Примірна інструкція про порядок користування, прийому (зняття) ручної системи тривожної сигналізації під спостереження на квартирі (іншому приміщенні) Замовника

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Виконавець проводить інструктаж із Замовником по вивченню правил користування технічними засобами сигналізації, найпростіших методів перевірки її справності, порядку прийому (зняття) сигналізації під (з-під) спостереження, а той в свою чергу проводить інструктаж довірених осіб згідно Переліку.

2. Задача ручної тривожної сигналізації під спостереження і зняття з-під спостереження здійснюється Замовником або його довіреними особами, які відносяться до Переліку довірених осіб.

3. При зміні довірених осіб Замовник письмово повідомляє про це Виконавця за 15 днів до зміни.

4. Замовник відповідає за правильну експлуатацію (використання) технічних засобів ручної тривожної сигналізації, дотримання порядку прийому (зняття) сигналізації під спостереження.

5. Прийому (зняттю) сигналізації під (з-під) спостереження підлягають тільки об'єкти, включені в дислокацію.

6. На об'єктах, що мають непрацюючі засоби ручної тривожної сигналізації, освітлення і т.п., сигналізація під спостереження не приймається.

ПРИЙОМ СИГНАЛІЗАЦІЇ ПІД СПОСТЕРЕЖЕННЯ

7. Перед задачею ручної системи тривожної сигналізації під спостереження Замовником або його довіреною особою обов'язково проводиться перевірка її працездатності у наступному порядку:

7.1. Поставити сигналізацію під спостереження;

7.2. Зателефонувати за телефонами _____ на ПЦС та попередити про перевірку сигналізації;

Примітка: під час дзвінка на ПЦС необхідно повідомити наступну інформацію:

– Пультовий номер _____;

– Прізвище ЗАМОВНИКА: _____

Адреса будинку: _____.

7.3. Здійснити перевірку працездатності шляхом натискання кнопки тривожної сигналізації;

7.4. У випадку непрацездатності засобів тривожної сигналізації здійснити виклик працівників Виконавця для усунення причин відмови роботи сигналізації за телефонами:

_____;

7.5. Після усунення причин відмови сигналізації Замовник разом з працівником Виконавця здійснює здачу тривожної сигналізації під спостереження на ПЦС.

8. Сигналізація вважається прийнятою під спостереження після повідомлення Замовником або його відповідальною особою по телефону на ПЦС свого коду і отримання підтвердження про те, що сигналізація прийнята під спостереження з повідомленням умовного номера працівника Виконавця.

При автоматичній тактиці спостереження, сигналізація вважається прийнятою під охорону після того, як відповідальна особа Замовника набере код на клавіатурі і переконається по світінню контрольної світлодіодної індикації у прийнятті сигналізації під спостереження ПЦС.

Таке засвідчення факту приймання сигналізації під спостереження є подією, що має юридичні наслідки для договірних відносин Сторін.

ЗНЯТТЯ СИГНАЛІЗАЦІЇ ЗІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

9. Ручна тривожна сигналізація вважається знятою зі спостереження тоді, коли Замовник або його довірені особи згідно Переліку повідомляють на ПЦС про зняття її зі спостереження, вказавши свій код, або при автоматизованій тактиці спостереження після набору коду по світлодіодній індикації приладів сигналізації, встановлених на Об'єкті.

ЗАМОВНИКУ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ

10. Розголошувати стороннім особам особливості організації спостереження, у тому числі повідомляти коди і телефони для здачі (зняття) сигналізації під спостереження.

11. Допускати осіб, не уповноважених Виконавцем, до експлуатації та ремонту засобів сигналізації.

12. Самовільно, без письмового повідомлення Виконавця, передоручати здачу (зняття) сигналізації під спостереження іншим особам, не внесеним до Переліку довірених осіб.

ВИКОНАВЦЮ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ

13. Самостійно знімати сигналізацію з спостереження без дозволу Замовника або його довірених осіб згідно Переліку.

27. Інструкція про порядок приймання під спостереження (зняття з-під спостереження) сигналізації, встановленої на об'єкті

1. Загальні положення

1.1. Здавання сигналізації, що встановлена на Об'єкті, під спостереження Виконавцю і зняття її з-під спостереження здійснюються тільки особами, які спеціально уповноважені для цього керівництвом Замовника (далі – *уповноважені особи*).

1.2. Уповноважені особи визначаються Замовником, як правило, з числа працівників, які мешкають поруч з Об'єктом. Список цих працівників із зазначенням їх прізвища, ім'я, по батькові, домашньої адреси, телефону надається Виконавцю Замовником під час укладання Договору. При заміні зазначених осіб або їхніх адрес, телефонів Замовник негайно письмово повідомляє про це Виконавця.

1.3. Керівники Виконавця та Замовника спільно організують проведення занять та інструктажів з уповноваженими особами останнього для вивчення правил користування сигналізацією, найпростіших методів перевірки її справності, порядку

здавання сигналізації під спостереження (*зняття з-під спостереження*) та ведення відповідної документації.

1.4. Уповноважені особи Замовника несуть відповідальність за правильну експлуатацію (*використання*) сигналізації, дотримання порядку здавання сигналізації під спостереження (*зняття з-під спостереження*), відповідність стану технічної укріпленості існуючим вимогам.

1.5. Здаванню під спостереження (*зняття з-під спостереження*) підлягає сигналізація тільки тих об'єктів, які включені в Дислокацію (додаток № 2 до Договору).

2. Здавання сигналізації Об'єкта під спостереження

2.1. Об'єкти, що включені в Дислокацію, здаються під спостереження у визначений Договором час.

2.2. Не менш ніж за годину до здавання сигналізації під спостереження уповноважені особи здійснюють їх попереднє контрольне здавання на ПЦО чи на концентратор малої ємності (*дали – КМЄ*) у відповідності до правил користування встановленими на Об'єкті приладами.

При використанні на Об'єкті приладів сигналізації, які здійснюють приймання під спостереження ПЦО в ручному режимі, сигналізація вважається прийнятою під спостереження після повідомлення уповноваженою особою Замовника по телефону (який знаходиться поза межами Об'єкта) на ПЦО свого прізвища, встановленого коду Об'єкта і підтвердження черговим ПЦО Виконавця, з повідомленням свого умовного номера, про прийом сигналізації під спостереження.

При використанні на Об'єкті приладів сигналізації, які здійснюють її приймання під спостереження ПЦО в автоматичному режимі, сигналізація вважається прийнятою під спостереження, якщо оптичний пристрій засвідчує її взяття під спостереження згідно інструкцій виробника по користуванню відповідними приладами сигналізації.

У разі несправності сигналізації уповноваженій особі Замовника необхідно:

- повідомити на ПЦО «Виконавця» по телефону № _____ та свого керівника про виявлену несправність сигналізації;
- після усунення причин несправності сигналізації, спільно з працівником «Виконавця» провести повторне зачинення Об'єкта та здавання його під спостереження на ПЦО або на КМЄ.

2.3. Безпосередньо перед здаванням сигналізації під спостереження уповноважені особи Замовника зобов'язані:

2.3.1. Провести ретельний огляд усіх приміщень Об'єкта з метою виявлення та випровадження сторонніх осіб з Об'єкта.

2.3.2. Зачинити двері, вікна, квартирки, люки, ґрати, інші конструкції Об'єкта на запірні пристрої та замки.

2.3.3. Переконаватися, що всі кошти та цінності перебувають у спеціально обладнаних приміщеннях (сейфах).

2.3.4. Провести огляд систем сигналізації з метою виявлення відключених приладів, пристроїв і сповіщувачів.

2.3.5. Увімкнути прилади (*системи*) сигналізації в положення «охорона».

3. Зняття сигналізації з-під спостереження

3.1. Сигналізація вважається знятою з-під спостереження після того, як уповноважена особа Замовника перевірить її стан, цілісність стін, вікон, дверей, ґрат, люків, запірних пристроїв, печаток, пломб і т.ін. Об'єкта та отримає підтвердження

по телефону (який знаходиться поза межами Об'єкта) з ПЦО (з повідомленням працівником ПЦО свого умовного номера) про зняття сигналізації з-під спостереження. Таке засвідчення факту зняття сигналізації з-під спостереження є подією, що має юридичні наслідки для договірних Сторін.

3.2. Для того, щоб зняти сигналізацію з-під спостереження у непередбачений Договором час, уповноважені особи Замовника мають попередньо сповістити про це Виконавця і відчинити Об'єкт у відповідності до п.3.1 Інструкції.

4. Уповноваженим особам Замовника забороняється:

4.1. Розголошувати стороннім особам коди сигналізації та особливості організації спостереження Об'єкта.

4.2. Допускати осіб, які не уповноважені Замовником та Виконавцем до технічного обслуговування сигналізації, встановленої на Об'єкті.

4.3. Залишати Об'єкт з несправною або вимкнутою сигналізацією.

4.4. Здавати під спостереження і приймати з-під спостереження сигналізацію під чужим прізвищем.

4.5. Здавати сигналізацію під спостереження ПЦО з телефонів, що знаходяться всередині Об'єкта.

5. Працівникам Виконавця забороняється:

5.1. Приймати під спостереження сигналізацію, що встановлена у не занесених в Дислокацію (додаток №2 до Договору) об'єктах.

5.2. Приймати під спостереження сигналізацію при її несправності.

Навчальне видання

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

Хрестоматія

*За загальною редакцією
начальника Управління державної охорони України
генерал-полковника В.В. ГЕЛЕТЕЯ*

Укладачі:

Чайковський Владислав Анатолійович
Кузнецов Віталій Володимирович
Сийплові Микола Васильович

Підписано до друку 18.05.2018. Формат 70x100/16. Друк офсетний.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Обл.-вид. арк. 45,92. Ум. друк. арк. 46,64. Наклад 200. Зам. 4.

ТОВ Інформаційно-видавниче агентство «ІВА»

Свідоцтво про реєстрацію ДК № 5042 від 28.01.2016.

88018, м. Ужгород, вул. Капушанська, 82а, тел.: (0312) 63-02-27

Друк: Приватна друкарня ФОП М. Зейкан

88018, м. Ужгород, вул. Капушанська, 82а,

тел.: (050) 86 96 851

